1746
Ad usum P. Petri [illegible]

R. P. RICHARDI ARSDEKIN

Soc. Iesu Sac. Theol. Professoris

THEOLOGIA

TRIPARTITA VNIVERSA

Complectens nunc Bibliothecam *perfectam Viri Ecclesiastici*.

R. P. RICHARDI ARSDEKIN
Soc. Iesu Sac. Theol. Professoris

THEOLOGIA
TRIPARTITA VNIVERSA

Complectens nunc Bibliothecam *perfectam Viri Ecclesiastici, ordine sequenti.*

TOMVS PRIMVS.

CONTROVERSIÆ HETERODOXÆ AC SCHOLASTICÆ

Cum speciali Notitia rerum Modernarum, & Chronologia totius Monarchiæ Sacræ, & Sæcularis, Pontificum, Conciliorum &c Hæresum omnium, ac Propositionum damnatarum Mundi Sex *Ætatum,* Quatuor *illius Partium &c. in fine huius Tomi I.*

TOMVS SECVNDVS. PARS I.

THEOLOGIA SPECVLATIVA BREVI METHODO INTEGRE COMPREHENSA.

Cum Quæstionibus nouis indicatis, & modernis Pontificum Decretis integrè expressis.

TOMI II. PARS II.

THEOLOGIA PRACTICA VNIVERSA.

Cum adiuncta in fine Notitia Iuris Canonici, Ciuilis, Philosophiæ, Fori Ecclesiastici, ac Scriptorum in singulis Catalogo.

TOMVS TERTIVS.

APPARATVS PRACTICVS PRO OMNI PRORSVS FVNCTIONE VIRI ECCLESIASTICI.

Concione omni per annum, tota Catechesi, qualibet Assistentia ægris, & sanis, praxi Meditationum, Ritibus Sacramentorum &c.

EDITIONIS VNDECIMÆ.

Ab Authore in singulis Partibus plurimum locupletatæ, & in nouam Normam digestæ, noua, & vltima Editio in Germania.

Ex cat. Patris confessarij conuictij

VENETIIS, M. DC. XCVI.

Apud Io: Iacobum Hertz.
SVPERIORVM PERMISSV.

DEDICATIO
VIRIS APOSTOLICIS VNIVERSIS,

Etiam in Ditionibus amplissimis IACOBI II. Angliæ, Hibern &c. Regis Serenissimi.

ERENITATEM *nouam post tot turbines tibi*, Anglia, *gratulantur vniuersi, sub serenissimo Sydere*, Iacobo, *verè* Secundo, *& in secundis verè* Pio, *in pietate* Forti, *in fortitudine* Clementi, *in cuius fausta Coronatione plura hic gratulabundi cecinimus.*

Gratulor & Ego vobis, cum huius Operis Dedicatione, Viri Apostolici vniuersi, siue qui modò Angliæ, & Hiberniæ Vineam, tanto hactenus sudore & cruore irrigatam, feliciter nunc excolitis; siue qui per reliquum Orbem latius profertis Christi Vexillum, modò candidum modò sanguine vestro purpureum.

Nec minus ad Vos gratulabundus accedo, Imperij illustres Missionarij, & Viri verè Apostolici, in quorum præcipuè gratiam factum arbitror, vt hoc Opus in varijs Germaniæ Academijs iterato prælo cum priuilegio Cæsareo, editum fuerit. Cæsar *felicibus Armis, Vos Virtute Crucis armati, Orbe Catholico applaudente, Christi Imperium longe, latèque propagatis. Vos vt Imperijs nobiles Aquilæ, tot, tamque pretiosas animarum prædas Orci faucibus extorquetis. Non terminat Labores vestros tota qua patet Hungaria, non Morauia, non Moldauia, non Moscouia, Turcicam etiam* Lunam *meliori luce illustrare properantes. Quid igitur mirum, si ego Vos huius Operis singulares patronos agnoscam, atque illud veneraibundus sub vestris auspicijs tam illustribus prodire exoptem.*

Longius excurrentem ad Vos me reuocatis & rapitis Missionum Belgicarum Orbe toto illustres Athletæ. Vos, inquam, veri Machabei, qui pro Patria Religione ac Lege vbique terrarum tot labores exantlatis, tot cum Infidelibus, tot cum Heterodoxis prælia sustinetis, nec hactenus ex campo tam arduo pedem retulistis. Quin potius anteriorum Pugilum labores & pericula, nouos semper ad eandem gloriæ, fideique Palæstram ex omnibus Ecclesiæ membris, socios, atque æmulos peperere: de quibus in Dedicatione prioris Editionis, ad calcem huius Operis plura fusius illustrantur.

Ad Vos denique accurro vniuersos, Orbis Vtriusque *sacros Pugiles, qui Romanam Fidem latiùs propagatis, quàm olim Romani Cæsares Imperium protulere Vos, vti hactenus, ita porrò illustribus apud DEVM hominesque meritis pergitis efficere, & Imperij* Aquilas *Altiùs euolare, & Hispaniæ* Leones *fortiùs procurrere, & Gallica* Lilia *formosiùs assurgere, & Angliæ* Rosas *feliciùs efflorescere, & Hiberniæ* Lyram *lætius sibi, orbique resonare.*

Ad vestras igitur omnium Aras, Viri Apostolici, hæc ego Arma Litteraria, per vos validiùs stringenda, supplex appendo, vt vel sic vestri meriti, vestræq; gloriæ ex parte aliqua consors efficiar.

Vester Cliens humillimus
Richardus ArsdeKin Hibernus KilKeniensis
Soc. Iesu in Prou. Flandro-Belgica Antuerpiæ Anno 1686.

✠ 3 FACVL-

FACVLTAS R. P. PROVINCIALIS.

EGo infrascriptus Præpositus Prouincialis Prouinciæ Flandro-Belgicæ Societ. IESV ex potestate mihi facta à Reuerendo admodum Patre nostro Carolo de Noyille eiusdem Societatis Præposito Generali, concedo facultatem Ioanni Gasparo Bencard Typographo Diligensi imprimendi librum, cui titulus *Theologia Tripartita &c. octaua Editionis*, compositum à R.P. Richardo ArsdeKin eiusdem Societatis Sacræ Theologiæ Professore, & à Deputatis Societatis nostræ Theologis examinatum & approbatum. In quorum fidem has propria manu subscriptas & officij mei sigillo munitas dedi Antuerpię 6. Octob. 1686.

(L. S.)

AEGIDIVS ESTRIX.

APPROBATIO CENSORIS.

COmmoditati communi pridem consulere volens R.P. Richardus ArsdecKin Soc. IESV Theologus, edidit hanc Theologiam Tripartitam, in qua omne, quod ipse Titulus indicat, explicatur perspicua breuitate, modestia singulari, solidàque eruditione. Et quidem totum hoc peragitur adeò circumspectè, pariter & religiosè, vt non tradatur (quemadmodum fieri oportet) doctrina vel rigida nimis, vel nimis laxa. De cetero *OCTAVAE* iuxta titulum & Præfationem sunt iam vices, quibus Liber iste præli beneficio in publicum prodit. Vnde, cùm priores Editiones gratæ pluribus vti (ex illarum frequentia patet) fuerint: multò magis grata erit hæc Posterior; vtpote quæ multiplicibus adhuc instructa est materijs, alijs in ea ampliùs hinc inde enodatis, limatisue. Sanè de hac postrema Editione sic perfecta, meritò dicitur, illam esse *Bibliothecam* Viri Apostolici, siue Ecclesiastici, vti Opus illud pridem typis Academicis publicis inscriptum vidi. Complectitur siquidem in se quidquid ad spirituale Regimen potest desiderari, historias quoque selectissimas, tum sacras, tum prophanas, vt proin in plerisque necesse haud sit adire varios, magnosue Tomos: Si tamen eam, quæ hic traditur, materiam videre alicui placeret fusis deductam in altis voluminibus, horum loca annotata, is etiam inueniet in præsenti Tractatu. Ita examine præmisso competenti, indico, confidens idem futurum iudicium candidi Lectoris: in prioribus enim Editionibus, si quæ displicuerint quibusdam, mutata ea sunt in hac potissimum Editione *OCTAVA*. Optandum idcirco, vt Theologia hæc Tripartita, adeò rursum in singulis Partibus ex multorum voto aucta, atque emendata, perueniat ad suum vsum vbique terrarum, non dubium, quin singularem adferet Lectori vtilitatem, ad DEI gloriam, & salutem animarum copiosè procurandam: quod vnicum laboris sui præmium desiderat Author, Studiorum hic Superiorum apud suos Præfectus. Desiderio illi, verè pio, innixus dedi perlubenter ego præsentem censuram, huic nouissimæ Editioni congruentem, Antuerpiæ 31. Ianuarij 1686.

Antonius Hoe[illegible]bach Ecclesiæ Cathedralis
Canonicus graduatus, Librorum Censor.

PRAE-

PRÆFATIO
AD LECTOREM.

Dmissus pridem Dei gratia ex Philosophia Louanij, in Prouincia Flandro Belgica, natione Hibernus, elaboraui primùm in Schola Theologica nostra Louaniensi, quantum sinebat in ea Professoris munus assiduum, Opus aliquando Theologicum tam Missionarijs Apostolicis, quam alijs passim animarum Curatoribus opportunum, à viris patriæ nostræ primarijs ad hunc laborem impulsus. Huius Operis mille circiter Exemplaria paucorum mensium spatio distracta fuerunt, & plura passim desiderata, adeò vt in Academia Pragensi, tàm remota, essent qui Opus illud calamo exscriberent, defectu Exemplarium, vti disertè habet Præfatio Editionis *Pragæ* Typis Academicis cum Priuilegio Cæsareo, inscio Authore, tunc primùm institutæ, quàm plures per Germaniam Editiones breui tempore sunt subsecutæ, quæ infra distinctè indicantur.

Posteà plusculum hic nactus otij in præfectura studiorum Theologiæ ac Philosophiæ, varias Editiones à me desideratas elucubraui. Demum post Operis illius integras *Septem* Editiones variè auctas, & vndique auidius distractas quàm ego hic velim fusius exponere, conatus sum tandem hanc *Octauam* Editionem singulari sanè studio in singulis partibus ita vtiliter augere, perficere, ordinare, vt verè possit esse, vti ab alijs Opus illud inscribitur Bibliotheca nunc perfecta in quauis functione viris Ecclesiasticis, & omnibus Theologiæ, Iuris, aliarumque Facultatum studiosis in omni genere singulare subsidium: quod melius ipse beneuolus Lector ex sequentibus singularum Partium *Indicibus* perspiciet.

Cum porrò in librorum delectu nihil gratius accidere soleat, quàm si in eodem Opere simul concurrat succincta breuitas, scribendi claritas, rerum nouitas, materiæ varietas & ad omnem temporis vsum expedita vtilitas, ita nisi fallor, huius Operis partes singulæ sunt digestæ ac locupletatæ, vt hæc omnia singulari cum delectu & in mole non magna facilè & expeditè ad manum habeantur, cum omnibus modernis *Propositionibus*, & de ijs Pontificum *Bullis ac Decretis* integrè appositis.

Notanda quoque est singularum inter se Partium *Symmetria*, siue ad mutuum subsidium mutua connexio, quæ ad molem Libri minuendam, sic studiosè instituta est, vt vna Pars possit ad alterius Partis vsum aptè accommodari. Si enim in *prima Parte* siue *Tomo*, Controuersiam aliquam tracties, plurimùm ad eam illustrandam conducere possunt Quæstiones Theologicæ tàm Speculatiuæ, quàm Practicæ, quæ in secundo Tomo continentur. Si è conuerso in his *Tomo II* Quæstio aliqua agitetur, datur in eodem genere ad *Controuersias* recursus. Si in *Tomo*

✠ 4 *III. ex*

III. ex *Apparatu* Doctrinam ſacram, aut Chriſtianam populo ſagaciori proponas, facilè potes, vbi res requirit, fidei Controuerſias, aut Quæſtiones Theologicas ex alijs Partibus anterioribus inducere. Cæteris quoque *Sacerdotis* miniſterijs eadem poterit Praxis accommodari: prout ſingula in Operis decurſu notata, & digeſta reperies.

Et horum ſingula cum ea, vt ſpero, cautela deducta ſunt, vt non facilè aut temerè vllius Authoris perſona lædatur, ſed ipſa doctrina, qua decet moderatione exponatur: parùm enim hic conueniret, viros Apoſtolicos, quibus hic maximè prodeſſe cupimus, ad lites ipſis ſuperfluas incitare.

Sic denique totum Opus inſtitutum, atque ordinatum reperies, vt *Curatori* animarum copiosè ſit proſpectum ad ſingula ſua munia facilè & eruditè peragenda: Siue enim in Controuerſijs fidei cum Sectario congrediaris, ſiue moderna inter doctiores dogmata tractes, ſiue populo fideli Sacramenta adminiſtres, ſiue in conſcientię tribunali ſententiam feras, ſiue præ roſtris populum grandiorem erudias, ſiue tenello gregi doctrinæ Chriſtianæ myſteria ex officio exponas, ſiue ſingulos hominum ſtatus priuatim inſtituas; inuenies in his, cæteriſque Sacerdotis Apoſtolici miniſterijs vberem hic rerum copiam, cum accuratis ad praxim documentis, & ſingula ſuis locis ex profeſſo tractata. Omnia ſubijciendo non tantùm Eccleſiæ, ſed etiam Lectoris candidi iudicio.

Opto plurimùm, vt ipſe Lector beneuolus ante omnia ſingularum Partium Indices percurrat, inuenturus (etiam de nouo) multo plura in omni genere magis exquiſita, quàm ego hic paucis poſſim exponere.

Ad extremum, vti ad Dei gloriam, & ad communem virorum Eccleſiaſticorum meæque Patriæ vtilitatem, laborem hunc admodum operoſum aſſumpſi ita ſupplex rogo, vt illi viciſſim in huius Operis vſu me, nunc ætate & valetudine imbecillum, ſuorum apud Deum laborum, ac precum participem efficiant.

TYPO.

TYPOGRAPHVS
LECTORI
Pro Notitia Speciali
Huius Octauæ Editionis.

PRima Editio huius Operis, vndique desiderati, prodijt *Louanij* Typis hæredum Bernardini Masij, & dedicata Præsulibus & Clero Catholico Regni Hiberniæ &c.

Secunda Editio fuit in Vniuersitate *Pragensi* anno 1678. quo cum peruenissent paucula Operis istius Exemplaria, ita placuit eius materia, ordo, claritas, ac vtilitas singularis, vt decretum fuerit, Typis Academicis, cum Imperatoris Priuilegio, nouam illic Editionem institui ad communem illius per Imperium vsum & vtilitatem, vti in istius Editionis Præfatione publica, quam habemus, amplius declaratur.

Tertia Editio publico data est in nostra Typographia Knobbariana *Antuerpiæ*, sumptibus nostris pro communi vndique postulantium desiderio, cum nouo Operis *Augmento* ab Authore obtento & studiosè elaborato.

Quarta Editio fuit rursus in *Germania*. Vix enim Editio Antuerpiana sic locupletata prodijt, cum in Vniuersitate *Coloniensi* Typis hæredum Ioannis VVcidenfeldt publica Cæsaris ac Superiorum authoritate noua & copiosa Editio adornata est, & magno numero breui tempore distracta.

Quinta quoque Editio *Ingolstadij* instituta, & ad alias partes vulgata fuit.

Sexta nihilominus Editio (licet 5. notata) mox in Belgio rursus *Antuerpiæ* instituta fuit. Deficientibus enim priorisac recentis Editionis Exemplaribus, vt iterum multitudini illa hic & alibi postulantium satisfieret noua rursus Editio ex Typographia mea Knobbariana sumptibus nostris prodijt, eaque in *Tres Tomos* pro maiori commodo, & plurium voto distributa.

Septima Editio fuit rursus in Academia *Coloniensi* anno 1683. Distractis enim breui tempore tot priorum Editionum Exemplaribus, cum plura indies vndique efflagitarentur, iterum noua Editio in Typographia VVidenfeldiana redintegrata fuit, & magno numero breui distracta, quorum hic aliqua etiam extant Exemplaria.

Octaua hæc Editio nostra *Antuerpiana* prioribus omnibus successit, estque nunc postrema, nouo ac copioso incremento, & ordine in singulis Tomis omni ex parte absolutissima, vt infra magis declarabitur. Quod infra alicubi in Tomo II. Editio illic Septima notetur, inde factum, quod illa Pars ante hanc Præfationem vt solet impressa fuerit.

Non videtur certè nostro tempore quod nouimus vllum prodijsse opus Theologicum istius molis, & pretij, & omni promotore ac Mecœnate imò Authoris valetudine æque destitutum quod intra tam modicum temporis interuallum, tot, tamque copiosis Editionibus distractum, & vndique desideratum fuit, & in dies magis distrahatur & desideretur. Nec desunt forte aliæ alibi Editiones ad nos nondum perlatæ; plures certè sunt ab Authore postulatæ. Quod si computum in eas omnium simul Editionum ac Librorum, inuenies iam nunc vltra sedecim millia Librorum siue Tomorum separatim impressorum.

Quantum verò ad vsum communem passim comprobetur ac desideretur istius Operis singularis vtilitas & sincera soliditas, etiam in quæstionibus difficilioribus

ad

ad communem captum commodissimè exprimendis, exponunt prolixè plurimæ, quæ præsto sunt virorum etiam Illustrium litteræ ac testimonia, quæ tamen Author (etsi moris id sit) vulgari non cupit, nisi maior Operis vtilitas ad Dei gloriam id requirat: Nec desunt etiam mihi de his aliqua magis publica testimonia aliunde communicata, vltra censuram communem infra expressam.

In ipsa porro Præfatione publica Editionum Germanicarum apertè pronunciatur, Opus illud verè esse viri Apostolici Bibliothecam: Iliadem in nuce contentam: optandum esse illius vtilitatem ad omnes partes etiam vltra Europam propagari. Certè litteris ex ipsa *India* occidentali huc datis aliquot Istius Libri Exemplaria, assignato etiam pretio, solicitè deposcuntur, vti ipsæ litteræ, quę in promptu sunt, attestantur.

In hac tamen nostra Editione OCTAVA, hic & nunc postrema, quàm multiplices, quantique momenti Additiones ab Authore accesserint ad absolutissimum huius Operis vniuersi complementum, facile colliges ex collatione sequentis Indicis Materię singularum Partium cum Indice priorum Editionum. Sic, vt per omnes tres Tomos nullus sit *Tractatus* qui non sit multum, singulariter, vtiliterque locupletatus. Extant autem apud Authorem additamenta illa singularum Partium in particulari *Indice*, suo ordine annotata, quem hic apponere, aut singillatim exprimere, nimis prolixum foret.

Accedit etiam nunc totius Operis ordo nouus ac singulariter commodus. Sic vt in *Tomo I.* appositæ sint proprio loco quæcunque desiderabantur nouę Controuersiæ, & in calce Notitia, & Chronologia Historiæ, & Monarchiæ tam sacræ, quàm sæcularis, Conciliorum, Pontificum, Scriptorum, Hæresum omnium temporum, cum suis Authoribus, Tempore, Refutatione, ad ordinem alphabeticum percommodè redacta. In *Tomo II.* apposita est Theologia Speculatiua vniuersa breui methodo comprehensa, cum recursu ad sequentem Practicam vniuersam, eamque in omnibus suis Partibus desideratis nunc integrè completam. Sic vt vtraque sic connexa ad Normam cursus Theologici commodissimè redacta, in scholis aut conferentijs priuatis à quibusdam vsurpari inceperit, cum maximo eorum commodo, ac nouarum in omni genere Quæstionum, ac Controuersiarum, pro omni functione delectu. In *Tomo* etiam *Tertio*, tam totius doctrinæ sacræ Apparatus, quàm cetera sequentia, nouis materiæ additamentis, nouoque ordine in singulis Partibus, complementum suum hic habent omnibus numeris absolutum.

Denique sedulò notandum, *Octauam* hanc Editionem vno quidem Volumine comprehendi, sed singulos tres illius Tomos sic impressos & distinctos esse, vt possint singuli seorsim & separatim in tribus Partibus compingi. Quod factum est pro maiori commodo illorum qui in missionibus, aut alibi, malint potius vnam Partem, quàm totum Volumen pro incidente vsu suo circum inferre.

INDEX

INDEX
TITVLORVM, CAPITVM &c. TOMI I.
PARS PRIMA
De Controuersijs & Quæstionibus heterodoxis, etiam modernis, alijsque, facili methodo decisis.

TRACTATVS PRIMVS.
Methodus clara quemuis adducendi ad veram Ecclesiam.

CONTROVERSIÆ RECENTIORES.

De auctoritate Pontificis & Conciliorum.

QVÆ-

INDEX CAPITVM.

QVÆSTIONES RELIQVÆ.

TRACTATVS II.

De Controuersijs particularibus modernis, Prop. 5. Iansenij, ac nouis Sectariorum dogmatibus.

TRA-

INDEX CAPITVM.

TRACTATVS III.

Notæ manifestæ falsæ Ecclesiæ in Sectis modernis.

PARS SECVNDA.

Resolutiones Theologicæ in Scholis controuersæ.

NOTITIA GENERALIS

Tractatu integro, & operoso comprehensa, scil.

HÆRETICI PRÆCIPVI.

SCRIPTORES SACRI.

NOTITIA BREVIS

TOTIVS MONARCHIÆ SACRÆ AC SÆCVLARIS.

ARTICVLVS I.

Pri-

INDEX CAPITVM.

ARTICVLVS II.

ARTICVLVS III.

ARTICVLVS IV.

ARTICVLVS V.

ARTICVLVS VI.

ARTICVLVS VII.

ARTICVLVS VIII.

PARS

PARS PRIMA.
RESOLVTIONES
THEOLOGIÆ POLEMICÆ
DE MODERNIS CONTROVERSIIS, & Quæstionibus facili methodo decisis.
TRACTATVS I.
Methodus clara quemuis adducendi ad veram Ecclesiam.
CAPVT I.
Vera Religio commonstratur horum temporum Libertinis.

Rima ad salutem remora est effrænata vitæ licentia: hæc vti Mentem cæco impetu conuertit ad amorem creaturarum, ita eam penitus auertit à notitia, & cultu creatoris: faciliè enim error excæcat, quos libido dementat. Hinc fit vt nostro æuo plurimi passim reperiantur non tam Hæretici, quam Libertini, qui Religionis omnis expertes, & rerum creatarum Idolis affixi, nullam alterius vitæ curam admittunt. Serpit hæc dira contagio, non tantum inter humiles casas ignaræ plebis, sed vel maximè homines in speciem politos, populique duces, & ipsas Principum aulas pedetentim inuadit: vbi à multis Deus vix colitur, nisi purpuratus; cura omnis in Curia versatur; multa de statu publico, nulla de priuata salute cogitatio. Fortunæ tantùm litare, viros principes vt Semideos colere, & ab alijs coli, plurimis summa, aut vnica Religio est. Hominibus sic affectis, vt sopor ille lethargicus excutiatur, ante omnia necesse est, vt viua summi Numinis, æternique iudicij cognitione percellantur. Habenda igitur in promptu argumenta, quibus per res creatas ad agnitionem Creatoris, & per sensuum experimenta ad rerum à sensu remotarum fidem, amoremque traducantur: frustra enim hos, Catholicos reddere contendes, nisi prius veri nominis Christiani efficiantur. Quin, & experientia docet, quoscumque Sectarios, imò, & Catholicos in fide languidiores, ex hac viuaci supremi Numinis, rerumque æternarum demonstratione, ad veræ Religionis inuestigandæ desiderium, firmamque in suscepta fide constantiam vehementer incitari.

ARTICVLVS I.

Rationes ex rebus creatis ad Creatoris fidem, & cultum conuincentes.

§. I.

Dico Primò; *Ex Serie, & Dependentia Creaturarum colligitur necessaria Dei existentia, & Religio illi debita.*

I. DEmonstratur clarè, & breuiter hoc modo. Sicut mihi manifestum est meipsum, qui aliquando non eram, in hac rerum natura nunc existere, viuere, operari; ita mihi certò innotescit existere aliquam Causam primam, & supremam, cui ego quod sim, aut viuam acceptum referre debeo. Non enim potuit hæc, qua consto corporis moles, nullo Procreante, repentè ex nihilo prosilire: multò minus ego primus illius artifex esse potui, ac meipsum è spatijs imaginarijs in hoc orbis theatrum inducere: Si enim existere deberem antequàm existerem, & creare antequàm essem creatus; quod fieri penitus, aut intelligi nequit. Neque possum existendi exordium ab alia causa v. g. à meo parente deriuare, nisi ille pari modo suam originem ab alio hauserit, & hic ab alio, perpetua serie progrediendo; donec tandem deueniatur ad Causam primam, & necessariam, à qua, & primus hominum parens, & ego, & omnes creaturæ principium aliquod existendi acceperunt.

Frustra autem, ne ad Causam primam deueniatur, finget Atheus seriem infinitam causarum à se mutuò dependentium, in qua nihil primum, aut supremum reperiatur. Nam contra, vt rem obscuram claro exemplo expediam. Tametsi in Catena ferrea ex alto protensa concipias seriem infinitam annulorum se mutuò sustentantium, necessariò tamen vel intra, vel extra illam seriem dabitur aliquid supremum à nullo sustentante dependens, à quo annulorum omnium grauitas sustentari debeat, cum nullus in tota catena annulus possit seipsum sustentare. Sic etsi admitteretur possibilis series causarum infinita, necessariò tamen si non intra, saltem extra illam seriem existet causa aliqua prima, ac suprema, à qua sic procedunt ac procreantur vniuersa, vt ipsa per se existens, à nullo debeat originis suæ primordia deriuare.

Vnde sequitur, me huic supremo rerum omnium Conditori, ac meo primævo Parenti, ipso creationis iure, sinceram fidem, cultumque debere; ac proinde si hunc præstare omittam, debito supplicio eius arbitrio plectendum esse.

2. Neque tibi in mentem veniat, totam huius vniuersi machinam, sine alio principio, mole tantum sua ab æterno substitisse, nec nisi ex varia corpusculorum mixtura, motum, symmetria, nouas rerum species componi, potius, quam ab aliqua causa produci. Apage inane figmentum. Si enim mundus hic adeò longæuus foret, satis sanè ætatis haberet, vt ipse pro se loqueretur, & illius æternæ, ac venerandæ antiquitatis testimonium aliquod exhiberet. Iam verò, si omnes mundi Annales consulamus, sic inter se consentiunt vniuersi, vt vltra sex millia annorum, nulla anteriorum temporum mentio reperiatur. Quin potius, & nouas artes, & scientias, & regiones priscis sæculis incompertas, non ita pridem inuentas esse Annalium monumenta consignant, & nostra etiamnum ætas testatur. Quod si ante hæc tempora, infinita sæculorum millia effluxissent, quo pacto immensa illa annorum æternorum retroacta series artibus his excogitandis, aut regionibus inueniendis non sufficisset?

Neque dicas, has artes, aut anteriorum sæculorum memoriam intercidisse, ex aliqua priscorum hominum incuria, quasi prætermiserint illi priorum temporum gesta, & monumenta posteritati consecrare. Mirandum sanè foret, in re tanta, tam publica, tam naturæ consentanea, commune illud, & plusquam Pythagoricum totius orbis silentium. Nihil enim hominibus magis iucundum, & à natura insitum esse solet, quam sua, maiorumque suorum decora, monumentis perpetuò duraturis, toti posteritati celebranda transmittere. Idque nimis manifestum est ex singularum Gentium annalibus antiquissimis, & Virorum illustrium præclaris facinoribus, non tantum in scriptis historijs, sed etiam in viuis marmoribus, ac mausolæis omni studio ab obliuione vindicatis. Quòd si ante præteritorum temporum memoriam vltimam, per immensi temporis durationem, cum mundo homines extitissent, illos quoque idem ardor, eadem antiquitatis explorandæ cupido rapuisset. De his verò vltra primum Adami æuum silent omnium gentium historiæ, omnia priorum sæculorum monumenta conticescunt. Neque potest contra æternam mundi durationem, insonare clarius testimonium, quàm

quàm altissimum istud totius æternitatis silentium.

II. Frustra autem, vt huius argumenti vim eludas, cum *Machiauelli* asseclis, confugies ad ingentes aquarum eluuiones, & varia orbis incendia, quibus prætendas omnia prioris æui vestigia ante Adamum consumpta fuisse. Hæc enim commenta, cum nulla fide, aut historia fulciantur, ad fabulas & chimæras facilè relegantur.

Sed age, vt rem pressius vrgeamus, quæro, ex his eluuionibus & incendijs, aut hominum aliqui, aut nulli superfuerunt? Si aliqui, poterant illi rerum prætéritarum memoriam in posteris conseruare. Si nulli, dic quæso, quo modo ad te, nullo qui referret superstite, harum eluuionum notitia peruenit? An non vides bellum istud esse commentum omni teste ac præsidio orbatum?

Tuo igitur testimonio machinæ istius æternæ tota moles incumbit. Faciamus porrò tecum per huiusmodi eluuiones, & orbis vniuersi conflagrationes, omne genus hominum absumptum aliquando fuisse, nullo superstite, qui anterioris ætatis notitiam propagaret. Sed hoc admisso, vlterius inquiro, quo pacto poterint homines aliqui post communem interitum, sine parente, sine conditore, in hoc orbe terrarum denuò comparere? Vis vt more *Deucalionis* nouum genus hominum ex saxis reparatum, aut potius ex orbe lunari delapsum credamus? Minimè, inquis, sed ex commixtione elementorum, ac calore solis, instar gliriúm aut ranarum, noui iterum homines è terra prosiliere. Si & hoc generis nostri probrum, potius quam Deum illius auctorem admittere non reformides: Dic quæso, cur non & hoc tempore reperiantur homines aliqui terrigenæ, more ranarum aut murium in campis, aut paludibus, ex eadem corpusculorum mixtura proseminati? Adest non minor quam olim influxus solis ac syderum, præsto est eadem natura ac symmetria corporum sublunarium: hæc omnia modis innumeris assiduò miscentur, & agitantur: neque tamen hactenus vnum nobis masculum, aut embrionem in orbe vniuerso, extra atheorum cerebrum, protulisse memorantur.

En quo tandem euanescant dementes Impiorum cogitationes! Quantumuis illi obliuione æterna omnia inuoluant, & hominum genus ad ranarum aut pulicum sortem abijciant, & mundum ipsum flammis & vndis penè euertant, ne sic quidem supremum vniuersi Conditorem effugiunt.

Cùm igitur hactenus ostensum sit, nec mundum, nec homines ab æterno extitisse; neque potuisse in tempore à seipsis, nec ab alio principio in infinitum procreari, manifestè conficitur, à prima rerum omnium causa ac conditore originis suæ primordia obtinere, cui proinde sincera fides, ac Religio debeatur.

§. II.

Dico Secundò: *Ex ipsa Hominis conscientia, & rerum cæterarum Ordine perfectissimo, supremi Moderatoris prouidentia omnibus adoranda & colenda elucescit.*

IV. AC primò quidem, hanc supremi Numinis agnitionem intimis hominum pectoribus ab ipsa natura insculptam esse deprehendimus, ex stimulis *Conscientiæ*, sive tacita formidine, qua admisso graui flagitio v. g. homicidio, homines etiam ethnici concutiuntur, quantumuis illud in vasta solitudine, absque omni arbitro aut teste patratum fuerit. Quæro enim, quem potest ille homicida violatæ legis vindicem formidare? Non primò seipsum, nullum enim à seipso supplicium pertimescit. Non alium hominem, qui crimen testetur, aut puniat: certus enim est, nullum mortalium sceleris sui conscium fuisse: & tamen tacitus illum tremor, & solicitus pauor exagitat. Deum igitur vbique præsentem, Deum omnia etiam occulta inspectantem trepidando metuit, & metuendo agnoscit; ad quem nempe, vt auctorem naturæ pertinet, violatam naturæ legem in præsenti, aut futuro sæculo vindicare.

Hinc igitur agnosco, me in ipso mentis meæ tribunali adeò viuum circumferre supremi Numinis testimonium, vt si debitam illi fidem & obsequium non exhibeam, non tantùm Deum Iudicem, sed etiam meam conscientiam habere debeam contra me vindicem, testem, accusatorem.

V. Secundò: Si transfero oculos à me ipso in hunc *Orbem aspectabilem*, occurrit imprimis, hæc in qua consisto, Terræ, & Maris ingens machina, in medio Aere, nullo sustentante, librata. Hinc ascendo ad amplissimum globum Lunæ & Solis, qui constanti tot sæculorum cursu orbem vniuersum illuminat. Pergo hinc vlterius ad reliquas Stellas, multitudine innummera illes, splendore eximias, miro & immutabili ordine in Firmamento collocatas. Considero denique ipsius Firmamenti amplitudinem immensam, & motum

præcipitem, tot tamen millibus annorum absque errore minimo, in suo cursu ac tramite persistentem.

Horum singula si cum Astrologis penitius contemplemur, comperiemus magnitudinem Solis plusquam centies & quadragies totius terræ globum superare: imò alij ad millies septingenties cum Tacquetio nostro extendunt. Terræ autem totius ambitus prope ad viginti duo leucarum millia porrigitur. Stellas in firmamento nocte serena conspicuas quis poterit numerando recensere, quæ ad constellationes mille viginti duas reducuntur? Et tamen inter has, plures stellæ quæ dicuntur primæ magnitudinis, totam Terram plusquam quadragies excedunt. Distantiam autem immensam Stellarum Fixarum à Terra inde conjicies, quod ipse Sol, multò nobis vicinior, distet vltra quatuor milliones milliarium; Luna verò vltra septuagies mille milliaria Belgica. Mouentur autem astra firmamenti singula velocitate tam stupenda, vt singulis horis multos leucarum milliones conficiant, cum & ipse Sol in circuitu multò inferiori, non minus quam millionem leucarum in horas singulas decurrat. Quæ omnia ad ampliorem longè numerum extendi censet Ricciolus, & ex parte G. Hesius, alijque viri accuratissimi.

Nunc inquiro, à quo tandem possunt existere, & ordinari hæc quæ recensui vniuersa? Non eo pertingit Hominis industria, quæ vel in vnius familiæ gubernatione mirum quantum desudat: nec opus est Angelicæ virtutis & intelligentiæ, angustis nempe spatijs, ac limitibus circumscriptæ. Non igitur existunt illa nisi à supremo, & perfectissimæ mentis Artifice, qui singula cum nondum essent, ex nihilo produxit, producta inter se aptissimo ordine disposuit, & sic disposita in eodem tenore ad hunc vsq; diem continet, ac conseruat. Non enim potuit ingens illa rerum machina per se, absque supremæ causæ adminiculo, ex nihilo emergere, vt in §. 1. ostendi; multoque minus absque eiusdem dispositione ac consilio in eam, quam descripsi, formam ordinemque fortuitò consurgere. Vt si in vasta solitudine occurreret palatium amplissimum, optimo singularum partium ordine constitutum, nemo est hominum, qui illicò non agnosceret, talem fabricam non casu fortuito, sed ab Artifice mente & ratione prædito in talem ordinem formamque coaluisse.

Eodem modo vlterius inuestigandum, quonam moderante dirigatur *Motus Solis* perpetuus in suo accessu, & recessu, ad certos fines & vsus rerum sublunarium, vt ver hyemi, veri æstas, æstati autumnus, ordine ac lege numquam aberrante succedat? Non possunt sanè hæc omnia ab alio principio promanare, quam à supremo, ac sapientissimo rerum omnium Moderatore, cui curæ est tam vario solis motu, ac temporum alternatione, hominum genus, resque cæteras ab interitu conseruare. Sol enim, cum sit mentis & rationis expers, neque rerum sublunarium exigentias intelligere, neque cursum suum certa lege ad earum vsum, vtilitatemque flectere, aut ordinare potest. Cernimus enim verò, nec Cymbam vnam, vtpote ratione carentem, absque nauclero, nec Currum vnicum absque auriga, ad destinatum locum motu se proprio, consilioque dirigere. Multò minus potuit tam varius, tam diuturnus solis, syderumque motus, sine supremo moderatore, per sex millia annorum, ad fines adeò admirandos cæco impetu inflecti, nullo consilio dirigi, nulla prouidentia gubernari. Inops ipse sit mentis qui hæc sine mente perfectissima fieri posse arbitretur.

Qui ergo creaturas etiam rationis expertes ad fines suos tam accuratè dirigit, quomodo patietur hominem ratione præditum, ab vltimo suo fine, qui est ipse Deus, impunè recedere, & ab eius fide, & obedientia spontè aberrare?

VI. Quod si etiam in *Homine* (qui meritò *microcosmus*, siue paruus mundus, dicitur) consideres partium singularum ad se mutuo, suasque operationes *Proportionem* & symmetriam admirandam; si etiam in singulis animalculis tot *Instinctus*, tam solerter inditos ad suam suæque speciei conseruationem; si in ipsis Arboribus, & plantis, imo in vnico *Flosculo* aduertas partium singularum ad suos fines ordinatissimam texturam; seminis ex quo paulatim formator vim, & energiam; stipitis vnde flos superius consurgit varios, & æquabiles plexus; si denique singularum particularum mirabilem, sibique semper constantem ordinem & œconomiam penitùs perspicias, illicò profectò exclamabis, Hic digitus Dei est, hic sapientia sublimissima, hic supremi Opificis artificium.

Idem illicò deprehendes si pergas ad Animantia singula, ac tantùm inquiras, quorsum præ alijs Ciconiæ, ac Grues collum, rostrumque habeant longissimum? In promptu causa est, partium debita ad suos fines proportio. Quia cum animantia ista præ cæteris pedes habeant oblongos, necessaria etiam fuit colli, rostrique longitudo sic proportionata, vt ad alimentum sibi ex terra desumendum extremum

mum

mum rostri porrigere valerent: hac verò longitudine carent passeres, columbæ cæteræque volucres quæ pedes habent breuiores, adeòque rostrum terræ vicinius.

Quorsum Animalia *terrestria* equoi, boues, leones, &c. quatuor pedibus sustentantur, *volatilia* tantùm duobus fulciantur? Quia illa quadrupedia terræ insistunt, gramine aluntur, & grauiori constant corporis mole, quæ ad sui sustentationem quatuor pedes veluti totidem columnas requirit. *Volatilia* verò, cum maximè aerem incolant, muscis pro alimento captandis alas potius, quàm tot pedes deposcunt. *Piscibus* denique non pedes, non pili, non plumæ, sed squamæ densæ, instar loricæ, aquarum frigori obsistentes, ac brancheæ tenues aquam diuidentes, corpusque in ea librantes solertissimè attribuuntur.

Ac ne in singulis ad alia minutiora, qualis est vnius oculi fabrica admiranda, latius excurram, de solo corpore humano cum Anatomicis pronuntiat eximius olim *Auerroes*, adeò eminentem esse illius in particulis singulis structuram ac symmetriam, vt non possit ab alio, quàm à supremo prorsus rerum omnium Artifice fabricari. Hoc artificium admirandum, in rebus creatis maximè obuium, & aspectabile, si quis attentè contempletur, scalam habet expeditissimam, qua ad supremæ atque increatæ Sapientiæ non tantùm notitiam, sed etiam summam illius admirationem, amoremque facilè conscendat.

§. III.

Dico Tertiò: *Spiritus à corporeo sensu separati, vti, & Miracula vim naturæ exuperantia, ad diuinæ Potentiæ notitiam, cultumque manifestè adducunt.*

VII. PRimò quidem, Extra creaturas in hoc mundo aspectabiles, occurrunt etiam *Spiritus inuisibiles* à materia, sensuque separati, vt sunt Angeli, ac dæmones, qui in obsessis hominum corporibus sese produnt per operationes admirandas, quæ à nullo hominum possunt exerceri. Nihil enim certius est, quàm dari artem Magicam, & occulta cum dæmonibus pacta, & commercia, ex quibus cogimur admittere Spiritus corporis expertes, maxima agilitate, intelligentia, ac potentia præditos, qua producuntur effectus, qui omnem potestatem naturæ visibilis longissimè transcendunt. Sicut ergo inficiari non possumus existere hos Spiritus, qui sub aspectum non cadunt, à rebus corporeis separatos; ita necesse est agnoscere Spiritum aliquem supremum, ac potentissimum, qui occulta virtute cætera omnia moderatur, quem Deum vocamus, etsi illum nec visu, nec alio sensu percipiamus.

Secundò, supremi Numinis Maiestatem nobis produnt, innumera omni æuo Miracula, quę cum omnes naturæ vires excedant, à solo Deo ea prouenire necesse est: qualia sunt tot manifesti fauores sinceris Dei cultoribus concessi; tot pęnæ sacrilegis, ac periuris repentè irrogatæ.

VIII. Quæro enim, A qua virtute aut potestate prodierunt supra vim naturæ tot Prodigia olim patrata, dum diuisis instar mori hinc, & hinc Oceani fluctibus populos Israeliticus, duce Moyse, profundum maris alueom sicco vestigio transmisit: aut dum Iosue inuocato Numinis auxilio, in medio æthere præcipitem solis cursum extemplo frænauit. Et vt propinquiora memorem, quo auctore Christus coram multis testibus Lazarum è monumento, filium viduæ è feretro, & plures alios luce orbatos ad vitam repentè suscitauit? Qua vi, aut potentia plures alii Dei cultores, omni æuo ad nostra vsque tempora, paria superioribus prodigia orbi palam spectanda exhibuerunt. Potuerunt scilicet elementa, potuit vis occulta naturæ ad huiusmodi miracula sufficere, quæ omnem naturæ potestatem manifestè transcendunt. Diu sanè multumque vniuersæ Naturæ opem implorabis, antequam ea opitulante vnius digiti vulnus momento obducas.

Sed ne tam potenti argomento ad præstandum Numini fidem cultumque adigaris, hæc omnia vt historias falsas, aut oculorum ludibria, cum Machiauello dicere non erubesces. Verùm non aduertis te pariter insano ausu omnium historiarum fidem, & humanum commercium è mundo relegare? Gesta Regum, aut Cæsarum vnde nobis nisi ex conscriptis maiorum monumentis recensebis? At, si tecum insanire velim, repudiabo vniuersa. Proferes testes ac tabulas plurimorum Auctorum fide, ac testimonio ad posteritatem transmissa. Dicam ilico, falsas historias, fictas tabulas, omnia hominum astu, & fraude adornata. Nulla ergo deinceps in tabulis, nulla in testibus, nulla in hominum dictis aut factis fides residebit. Quod aliud non est, quàm necessarium vitæ humanæ commercium, & omnem probandæ veritatis viam penitus intercludere. En quo deuenit ista hominum vesania, quæ dum tentat è mundo tollere fidem diuinam; omnem pariter destruit fidem humanam.

§. IV.

Dico Quartò : *Ex prædictis apertè euincitur , quemlibet Dei agnitionem cultumque liberè auersantem , rectè inter homines fatuum, aut amentem reputari.*

IX. HOc vt demonstrem , assumo principium à Philosopho traditum 10.*Ethicorum*, & ab omnibus summo consensu receptum: *Quod vniuersis videtur, id verum esse debet*. Hoc enim principio sublato facile negabo, bonum esse viuere, malum mori; mel dicendum dulce, fel amarum. De hoc autem si dubitauero, fatuus illico appellabor, quia hoc, & vniuersis videtur, & natura ipsa loquitur, mel scilicet dulce, fel verò amarum esse : Nam vt verissimè Tullius, de quo omnium natura consentit id verum esse necesse est. Nunc vlterius subsumo : Atqui vniuersis mente sana prædictis semper videtur, semperque visum est, dari in mundo aliquod Numen debita religione colendum. Constat enim ex omnium gentium historijs, etsi inuentæ fuerint nationes, quæ vitam duxerint sine domibus, sine vestibus, alijsque hominum commodoac naturæ consentan eis; nusquam tamen extare gentem, aut vrbem, cui nullus sit Deus, nulli ritus, nulla sacrificia. Adeò vt inter regiones postremo sæculo in nouo quasi orbe repertas, nulla sine religione aliqua vixerit, quamuis in cæteris vix à belluis differre viderentur. Neque potest communis ille hominum sensus ac consensus ab alia causa enasci, quam à quadam luce, ac communi dictamine ab auctore naturæ omnibus impresso, vt illum tanquam primum originis suæ principium sibi quærendum ac colendum agnoscerent. Quod autem à natura duce, & ingenita omnibus luce proficiscitur; id absq; dubitatione verum certumque à quouis ratione prædito iudicari necesse est. Adeò vt si quis præfractè obluctetur, aliud existimari nequeat, quam hominem illum læso turbatoque cerebro, vim indicandi amisisse, qua solet verum à falso discerni.

X. Atque hinc vlterius conficio, contra curam debitam inquirendæ Religionis, ab auctoritate Libertinorum nullum posse prætendi argumentum, quos hic in delirantium numerum redigendos esse iam demonstraui. Nulla sanè fatuitas est sine aliquo similis cerebri patrono, neque tamen rebus communi orbis iudicio receptis, quidquam derogare solent dissona paucorum deliria. Communis certusque est hominum sensus, vita suam cuilibet æstimandam; & tamen inuenti sunt aliqui, qui violentas manus sibi intulerunt. Quid magis certum, quam nos aliquid certi cognoscere? id tamen à Scepticis præfractè negatur. Veritas est lumine naturæ nota, me non posse simul scribere, & non scribere, sed, & hoc à Parmenide pro falso habetur. Nulla denique veritas adeò lucida est, vt ad eam prorsus quorumdam ingenia non caligent: quod si ad obducendam veritati caliginem, illa paucorum cæcitas sufficeret, iampridem omnis è mundo veritas exularet.

Hoc interea ex dictis liquet, in nullo rationis dictamine, communem orbis vniuersi sensum magis conuenire, quàm in admittendo aliquo Numine ac Religione, quam quisque ex sola naturæ luce ac magisterio sibi colendam esse decernit. Vnde demum conficitur, nihil posse obtendi quo minus inter fatuos, aut emotæ mentis homines esse censeantur, qui contra veritatem adeò apertam paucos sequuntur Libertinos, quos in hoc iudicij impotes esse, & in media luce cæcutire, iam palam fecimus, & pluribus infra confirmandum erit.

§. V.

Dico Quintò: *Ex argumentis hactenus allatis certò concluditur, ex neglectu Fidei, cultusq; diuini, sequi pœnam ignis æterni.*

XI. PRimò, Quia communi orbis consensu ex his, & sequentibus argumentis, Omnes non modò Christiani, sed etiam Iudæi, Turcæ, ac pleræque Gentes Barbaræ omni æuo hanc indubitatam intulere sententiam: *Qui negligit Deum in hac vita dignè colere, in altera vita condignè punietur*. Sicut ergo violatæ fidelitatis erga regiam Maiestatem condigna pœna est, ferri, aut flammæ tortura, definito tempore duratura, ita neglectus fidei debitæ Regi æterno, condignum supplicium est cruciatus ignis æterni. Quia Dei infiniti Maiestas, & excellentia, cuiuslibet Principis dignitatem infinitis gradibus antecellit.

Hoc cum ita sit, quomodo potero ego ad hanc totius Vniuersi vocem obsurdescere, aut in hoc præ omnibus vitæ negotijs curam, & cogitationem non intendere, vt diuinæ Maiestati debitam fidem, cultumque persoluam. Si enim in periculis vitæ præsentis breui finiendæ, omni studio remedia quæruntur tutissima,

tissima, quanto magis id agendum est in præcauenda iactura vitæ æternæ, & vitandis pęnis perpetuò duraturis?

Secundò. Præter hanc totius naturæ vocem, Deus ipse per voces Prophetarum hanc doctrinam omni æuo hominibus propalauit, & nouissimè locutus est nobis in *Christo* Filio suo, qui in testimonium *Huius veritatis* à se reuelatæ, in publica orbis luce, cæcis à natiuitate visum, claudis incessum, mortuis plurimis vitam momento restituit. Qui in dæmones, in elementa, in morbos omnes, sola voce, aut nutu, absolutissimum exercuit imperium. In cuius morte supra omnem naturæ ordinem, orbis vniuersus densa tenebrarum caligine obductus est, & tota terræ machina horrendo tremore concussa, petris scissis, & mortuorum sepulchris diuina virtute reseratis. Qui denique post mortem rediuiuus, pluribus palam spectandus, & palpandus apparuit: ac demum diuina luce refulgens, coram multis testibus, in cœlum propria virtute conscendit.

Quæ omnia, pariter cum sua doctrina probatissimis *diuinarum Scripturarum* monumentis, & innumeris per Euangelij præcones *Miraculis* confirmata, adeò omnibus manifesta reliquit, vt maxima pars orbis, non vi aut armis, sed aperta veritatis luce adacta, eius doctrinam quantumuis arduam accipere, & suo sanguine consignare non dubitauerit. Doctrinæ autem à Christo traditę *Primum Principium* hoc est, Deum debita fide, & cultu agnoscere recusantibus, paratum esse post hanc vitam supplicium ignis æterni. Sic enim loquitur Christus *Matthæi* 25. *v.* 41. Ite maledicti in ignem æternum & *v.* 46. Ibunt hi in supplicium æternum, iusti autem in vitam æternam.

XII. Dura, inquies, hæc sententia est. At omnium sententia est. Nulla Ecclesia, nulla inter Christianos Secta vnquam dubitauit, sine vera fide impossibile esse Deo placere, aut ignis æterni pœnas euadere, si quis eam ritè propositam sua culpa admittere recuset.

Nunc igitur animum collige, & apud teipsum expende. Quantum hactenus curæ adhibueris in deligenda illa Fide ac Religione, in qua possis Deo placere, & ignis æterni tormenta effugere. Quis viator sine vllo examine ingreditur quamlibet viam primò occurrentem, nisi sponte velit in errorem, & interitum incidere? Non ideò via ad salutem recta est, quia lata, quia iucunda, cum ipsa veritas moneat *Matth.* 7. *v.* 14. Angusta est via, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt, qui inueniunt eam. Quia nempe viam veræ fidei pauci seriò inuestigant, sed illam ingrediuntur, ad quam vel commodum vitæ, vel lucrum, vel officium, vel amicorum exemplum inuitat. Et tamen in altera vita, nec officium, nec lucrum, nec amici vlli, sed Fides vera, & sincera poterit te ab ignis æterni pœna præseruare.

Interroga igitur te ipsum ijs verbis quibus à Christo interrogaris *Matth.* 17. *v.* 26. Quid prodest homini si vniuersum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur? Cras fortè stabis ante tribunal supremi Iudicis, Fidei tuæ rationem redditurus, vbi in momento accipies extremam sententiam, vnde pendet tota AEternitas. Adhibe ergo nunc in inquirenda veritatis via illam curam ac studium, quòd seriò à te adhibitum non fuisse, serò lugebis: in hoc enim puncto, ad vitæ finem vltrò errare, aliud non est quam æternum perire.

ARTICVLVS II.

Eneruantur varia Argumenta, & effugia contra hæc à Libertinis opponenda.

I. Respondebunt pro sua, suorumque errorum defensione, Atheorum more, horum temporum Libertini: *Hominem* ex iure, & dignitate naturæ suę in res sublunares liberum dominatum, vsumque obtinere. Durum proinde videri, à superiori aliquo Numine, nullo cogente, tot legum diuinarum vincula subire, quæ naturali hominis libertati ac felicitati in creaturarum vsu maximè præiudicant: ideòque nolle se ex doctrina sibi incerta, de libertatis suæ certa possessione deturbari.

Sed vt tuo etiam, Libertine, commodo consulamus, abs te quæro: An non tibi multò durius videatur eam de Deo, eiusque legibus doctrinam abijcere, quæ si vera sit, absq; vllo in futurum remedio, tibi allatura est calamitatem perpetuò duraturam; si verò falsa, nihil eam profitenti in hac, aut altera vita nocitura est? si enim nullum existat Numen, nullus quoque erit hominum qui post hanc vitam, tuum tibi in colendo Numine errorem exprobrabit: illo autem existente, vnà cum spreti Numinis vltione, consurget aduersum te tota hominum multitudo, quę ab orbe condito Deum ritè coluit, tuæque vesaniæ, quod à communi orbis sensu vltrò aberraueris, meritissimo iure insultabit. Securum igitur te reddit Numinis veneratio à grauissima pœna Atheis perpetuò formidanda atque insuper spem parit ingentis præmij sinceris Dei cultori-

bus, communi orbis iudicio, in perpetuum destinati. Et quamuis (quod fieri nequit) tuum de existentia Numinis iudicium cum communi orbis consensu falleretur, per hoc præsentis vitæ conditionem nihilo reddes deteriorem. Amens ergo sis si doctrinam omnibus adeò compertam amplecti recuses, quæ te pœnæ securum, ac perpetuò fælicem reddere potest, miserum non potest.

II. At, inquies, quo modo in totius vitæ decursu possum esse non miserrimus, si in omni actione vindicem supremi Numinis manum mihi perpetuò imminentem agnoscam, à quo dum in libero rerum creatarum vsu, aut abusu futura supplicia pertimesco, statum præsentis vitæ ego mihi fabrico quouis gehennæ periculo deteriorem?

Pones facile hanc miseriæ formidinem, quam præsentium illecebrarum spectra inijciunt, si haud minorem esse hominis Christiani quam Athei, etiam in præsenti vita, felicitatem, mecum æqua lance expendas. Vita hominis Athei, siue Libertini diuinum cultum aspernantis, perpetuam patitur cum vera ratione luctam ac dissidium, dum aduertit se, in repudiando Numinis obsequio, à communi orbis sensu dissidere. Nullum habet in Dei prouidentia solatium aut asylum, ad cuius præsidium in aduersis confugiat: nullum illi intercedit cum veris Dei cultoribus Religionis vinculum aut commercium: omnium in hac vita odium, & opprobrium incurrit: ac post mortem nullam alterius vitæ fælicitatem expectat. His autem solatijs ac gaudijs homo Christianus in præsenti vita iucundè perfruitur, iisque intra conscientiæ sinum suauissimè oblectatur.

Liberum verò rerum creatarum vsum si spectes, hic quoque vsus in homine Christiano, quantum necesse est ad benè beatèque viuendum, nulla ex parte desideratur. Præstò illi abundè sunt oblectationes innumeræ diuina lege concessæ, quæ tantò suauius ac securius mentem explent, quantò magis defæcatæ sunt à belluinis cupiditatum illecebris, à quibus ipsa natura, & ratio abhorret. Non arcet illum sua in Deum Religio à communibus fortunæ donis, à publicis in republica in honoribus, ab opibus legitimè acquirendis, à clari nominis fama ad posteritatem transmittenda, in nulla denique parte fælicitatis humanæ Christianus Atheo aut Libertino concedit: in hoc semper dispares, quòd homo Libertinus habeat plurimùm quod post hanc vitam timeat, nihil omnino quod sperare possit.

III. Si fortè dicas, Onus tibi maximum, & quauis AEtna grauius apparere; captiuum tradere intellectum ad obsequium fidei, in rebus captu difficillimis, quæ omnem intelligentiæ tuæ lucem effugiunt: vt est Deus vnus, & trinus; Animæ immortalitas, & alia non minus ardua fidei mysteria. At quid si ego palam fecero, dum onus hoc amoliris, & te nihil absque sensuum experimento credere profiteris, assumpsisse te onus credendi mysteria multo magis abstrusa, & ab omni sensu, & ratione remota, quam quæ tibi per Atheismum excussisse videris?

Age imprimis? Homo Christianus credit existere Deum, qui sub eius sensum aut aspectum non cadit; Atheus verò, vt Dei demonstrationem enervet, admittit seriem causarum infinitam, aut occultas atomos, ex quarum fortuito concursu omnia coalescant: hanc antem seriem infinitam, has atomos occultas, hunc concursum tam affabrè, & tamen fortuitò omnia formantem, nec illi visus, nec sensus, nec ratio vlla vnquam spectandum exhibuit.

Secundò. Christianæ fidei professor Animam hominis, quam nunquam spectauit, immortalem agnoscit: Atheus animam post mortem in nihilum abire profitetur, quam tamen nunquam suis oculis in nihilum euanescere conspexit. Christianus asserit omnia in hoc orbe suprema Dei sapientia disponi: Atheus è contra sustinet res vniuersas à solo Fato gubernari: neque tamen arbitror ipsum vllo hactenus sensu Fatum magis, quàm Deum percepisse. An non aduertis, Libertine, quàm recondita, & ab omni sensu aliena dogmata cum Atheo admittas, qui tamen profitetur, se nihil agnoscere velle, nisi quod aperto sensuum testimonio comprobatur. Quod si in his figmentis tam abstrusis, non dubitat captiuum tradere intellectum, quid illum in admittenda Numinis existentia remoratur? Quam ratio demonstrat, quam Doctorum auctoritas probat, quàm Gentium pænè omnium consensus apertè testatur.

IV. Nunc tandem, vt te propius conueniam quæro; An hanc doctrinam pro tua agnoscas: *Veritas* omnem vitæ humanæ ordinem, iustitiam, honestatem peruertit: *Falsitas* optimum in mundo ordinem, iustitiam, honestatem inducit. Haud dubito, malesanum hoc doctrinæ monstrum confestim auersaberis. Efficiam tamen paucis vt hoc naturæ immane monstrum, mentis Deum auersantis fætum esse agnoscas. Si enim verum est hoc quod supponit Atheus, Non est Deus, non est Prouidentia, non est Religio quæ vlla ho-

hominum flagitia prohibeat aut puniat; liberum erit fine fcelere etiam innocentem trucidare, aliena bona rapere, alterius thorum violare, per nocturna furta aut incendia quafcumque domos & vrbes deuaftare, quidquid furor, quidquid libido fuggefferit, abfque vllo crimine aut Numinis metu patrabitur. Sublato enim Deo tollitur lex diuina, fublata autem lege, omne flagitium legi contrarium, & conftituta flagitio pœna penitus euanefcit. Quinimò fi Numen è mundo tollas, iam blafphemia, periurium, impietas, virtus erit maxima, ac laude digniffima? vtpote conformis primæ Atheorum veritati, qui diuinum Numen nihil nifi commentum aliquod vanum, ac chimæricum arbitrantur.

V. Ex aduerfo, quidquid in rerum natura honeftum, quidquid rectè ordinatum confpicimus, fi Atheo credis, Falfitatis beneficio acceptum referamus oportet. Supponit enim Atheus dogma effe falfiffimum, *Deus exiftit*. Et tamen ex Dei exiftentia ab hominibus credita profluunt actiones honeftiffimæ, vt fides in verbis, fidelitas in pactis, amor iuftitiæ, obedientia legum, denique odium omnis flagitij, quod agnofcunt homines à Deo iufto iudice feuerè puniendum; vti credunt ab eodem amorem æquitatis, & omnis actionis honeftæ æterno præmio remunerandum.

Quid autem magis diftortum fingi aut cogitari poteft, quàm rectiffimam benè agendi normam ex errore falfiffimo enafci, primam omnis æquitatis regulam, iniquiffimo ficti Numinis cultu contineri: denique optimum in rebus humanis ordinem, peffimo totius naturæ monftro deberi? An non aperte vides, quo pacto ex vniuerfo cerebri tui indicio, totius vniuerfi ordo euertatur.

Neque dicas, fepofita cognitione, ac lege diuina, ipfi Naturæ humanæ innatum effe hunc æqui, rectique amorem, vt fponte fua actiones cum flagitio coniunctas auerfetur, eamque effe legem quandam non aliunde acceptam, fed ipfi naturæ per fe impreffam.

Nam ego ex aduerfo demonftro, illam rectè agendi legem non poffe naturæ inefse, nifi eam aliundè ex perfectiori principio inditam fuiffe agnofcas. Meminerit enim te, qui Deum naturæ conditorem inficiaris, Animam quoque homini incorpoream atque immortalem negare: teque totam hominis machinam, & quidquid in ea continetur ex fortuito quarundam atomorum concurfu fabricare.

VI. Quæro igitur nunc, quo pacto ex fortuita illa corpufculorum congerie, quibus ex natura fua nihil rationis inditum eft, prouenire poffint illa perfectiffimæ rationis principia, quæ etiam quandoque reluctante natura fingulos homines docent: *Suum cuique tribuendum: Parentes honorandos: Alteri non faciendum quod tibi nolles fieri, &c.* Ea enim vis infita non eft corporibus ex fe ftupidis, & ratione carentibus, vt in vnam molem conflata, talia conferant rationis lumina, quibus ipfa penitus deftituuntur. Certiffimum namque totius naturæ axioma eft, Nullam caufam poffe producere effectum feipfa perfectiorem. Quomodo ergo fuprema illa rationis principia, & nulli errori obnoxia, poterunt prouenire à fola fymmetria, motuque corporum elementarium, quibus nihil magis proprium ac cognitum eft, quam cafus, error, & ignorantia? Sicut igitur à Magiftro inanis cerebri, ac nullis artibus imbuto, nemo fcientiam haufèrit indubitatam, & omnis erroris expertem, ita neceffarium erit deficere, ac vacillare prima illa rationis principia, quæ pro certiffimis habentur, nifi à fuprema ac perfectiffima quadam intelligentia deriuentur, qualem extra hanc quam cernimus corporum congeriem inquiras neceffe eft.

Atque hinc vt arbitror fatis manifeftè deprehendis, ipfa naturæ vim, in qua effugium quærebas, te ad fupremum ac perfectiffimæ intelligentiæ Numen fua fponte adducere, dum inuictè demonftrat, hæc ipfa rationis principia, quæ naturæ attribuis, non poffe homini inexiftere, nifi Deum, qui illa Animæ incorporeæ impreffit, vt primum primæ veritatis fontem & auctorem agnofcas.

ANIMAE IMMORTALITAS.

Ex demonftrata Dei exiftentia, & ratione naturali deducitur.

VII. PRobatur primò, ex diuina auctoritate & veracitate, quæ falli aut fallere non poteft, in Scripturis facris à fe dictatis animæ noftræ immortalitatem difertè declarante Patet *Matth.* 10. Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non poffunt occidere: Vbi verba illimitata, *Non poffunt occidere*, fatis etiam declarant animam ex natura fua, non ex folo Dei decreto abfolutè effe immortalem. Patet idem *Matth.* 15. Ibunt hi in fupplicium æternum, iufti autem in vitam æternam. Idem denique Ecclefia vniuerfa, Verbi diuini interpres à Deo conftituta, declarat in Concilio *Lateranenfi* 3. *feff.* 8. his

his verbis. Cum diebus nostris nonnulli ausi sint dicere de natura animæ rationalis, quod mortalis sit; sacro approbante Concilio, damnamus, & reprobamus omnes asserentes, animam intellectiuam esse mortalem, &c. cum illa non solùm verè, & essentialiter humani corporis forma existat, verum, & immortalis, &c.

Probatur secundò, ex Iustitia Dei perfectissima ac sapientissima, quæ proinde plectere debet improbos, & remunerari probos. Atqui id sæpè non facit in hac vita, in qua cernimus improbos affluere delitijs, probos verò miserijs multis affligi. Ergo id præstare debet post decursum huius vitæ mortalis. Vnde etiam sequitur post illam debere animam ad minimum pro aliqua temporis duratione superesse. Si autem post separationem à corpore permaneat aliquo tempore superstes, nulla est causa cur vnquam postea intereat, cum ex natura sua nullum habeat contrarium à quo destruatur, neque per se sit naturæ fluxæ, nec aliud assignetur quod exigat eam in nihilum reduci. Quin è contrà experimur animæ humanæ à natura insitum esse appetitum quendam innatum ad quietem, & beatitudinem perfectam, adeòque perpetuam: hic autem appetitus frustraneus, & chimericus foret, cum nulla beatitudo possit esse perfecta nisi sit cum perpetuitate coniuncta. Hoc argumento vsum fuisse S. Petrum aduersus Simonem Magum, ad euincendam animæ immortalitatem, astruit *D. Clemens lib. 3. Recognitionum*.

VIII. Probatur tertiò, ratione naturali. Ex eo quod Anima nostra naturam habeat spiritualem, siue incorpoream, quæ proinde ex se nulli est obnoxia corruptioni. Incorpoream autem esse Animæ nostræ substantiam, conuincunt 1. *Cogitationes humanæ*, quæ sunt operationes animæ, & talis naturæ, vt nequeant illæ per se à potentia corporea exerceri. Versantur enim cogitationes nostræ circa res absentes, imò nullo modo existentes, circa rationes vniuersales, & abstractiones mathematicas, quæ sub sensum non cadunt, citra res merè spirituales, circa spatia imaginaria, circa mundos alios possibiles, circa chimæras, circa infinitum, circa Angelos prorsus incorporeos, & circa ipsum Deum.

Atqui corpus tantum potest versari circa id quod existit, & ipsi præsens est, vti patet in vi magnetica quantumuis admiranda, & quauis alia vi corporea, quæ non agit nisi in certa spatij determinatione. Sicut, & in singulis sensibus corporeis, manus tantum potest tangere, oculus videre, gustus, odoratus, & auditus tantùm percipere id quod actu existit, imò quod sic est præsens vt sensum afficiat.

Ergo Anima nostra, quæ est principium effectiuum talium Cogitationum & operationum, non potest esse corporea, sed purè Spiritualis, & ex natura sua incorruptibilis, iuxta axioma commune Philosophorum, *modus operandi sequitur modum essendi;* sed modus operandi est incorporeus, vti probatum est, ergo, & modus essendi.

Probatur quartò, & validissimè ex hominis *Libertate*: quia indifferentia qua Anima se determinat modò ad hoc, modò ad illud cogitandum, volendum, vel nolendum, item ex deliberatione præuia modò ad hoc, modò ad illud decernendum, concludendum, &c. non potest esse actus corporeus, qui semper est ad vnum determinatus, neque versatur circa consequentias, diuinationes; abstractiones, & multò minùs circa ea quæ sunt æterna, aut supernaturalia. Hinc etiam ipse *Plotinus* antiquissimum Scholæ Platonicæ lumen *Enneade 2. cap. 4.* animam esse incorpoream ac immortalem necessariò concludit.

Idem conuincit *Imperium absolutissimum*, quod anima, cum vult, in corpus, ac potentias illius corporeas exercet: vti dum contra naturalem appetentiam corporis, compescit illius oblectationes, frænat gustum, domat libidinem, mortem etiam naturæ corporeæ terribilissimam pro Deo, ac virtute vltrò appetit. Quod sanè vim maximam contra, & vltra omnem corpoream euincere, agnoscit ipse *Boetius*, & alij inter ethnicos Philosophos naturæ exploratores accuratissimi. Idque in simili manifestè elucidatur: Quando contra decurrentis aquæ torrentem nauis propellitur, sine dubitatione concludimus non vi aquæ defluentis, & nauigio resistentis, illius motum in partem aduersam vlterius impelli, sed alia quadam validiori, siue remorum, siue ventorum &c. Quod in actibus illis humanis contra obluctantem corporis sensum, & appetentiam clarè elucescit: ab alio scilicet principio incorporeo actua illos promanare. Hinc ipse qui diuinus dicitur *Plato in Phædone*. Animam humanam primo rectori, siue Deo, propiorem ait, quia regit, rectorique primo assimilatur.

IX. Sed ne ad demonstrandam hanc animæ immortalitatem, hic pressius deductam, latiori stylo cogar excurrere, *Ciceronem* Oratorum principem, ex ipso naturæ lumine, & pri-

& priscorum sæculorum Philosophis, multa paucis complectentem hic breuiter subijcio, *libro de Senectute circa finem*, Sic, inquit, mihi persuasi, sic sentio, cum tanta celeritas sit animarum, tanta memoria præteritorum, futurorumque prudentia, tot artes, tot scientiæ, tot inuenta, non posse eam naturam quæ res eas contineat, esse *mortalem*: cumque semper agitetur animus, nec principium motus habeat, quia se ipse mouet, nec finem quidem habiturum esse motus, qui nunquam se ipse sit relicturus: & cum simplex animi sit natura, neque habeat in se quidquam admixtum dispar sui, atque dissimile, non posse eum diuidi; quod si non possit, non posse interire.

Horum singula multo euadent clariora, si latius expendas *Intellectus* humani *Inuentiones* admirandas nulli naturæ corporeæ communes, nullisque pænè limitibus circumscriptas, circa tot vocum, & idiomatum dissimillimorum Institutiones, tot scripturarum species, tot picturarum delineationes subtilissimas, tot musicæ organa, vocumque inflexiones ordinatissimas, tot artium, totque scientiarum sublimissimarum acquisitiones; in astrologia, arithmetica, optica, geometria, aliaque tam multiplici rerum tàm humanarum, quàm diuinarum notitia: quæ omnia intellectus humani capacitatem arguunt quodammodò illimitatam.

Et quidem quod concernit solam hominis *Memoriam*, de *Mitridate* Rege Ponti ac Bithoniæ tradit *Plinius lib. 7. cap. 24.* illum linguarum viginti duarum adeò fuisse peritum, vt cum totidem Nationibus loqui, ac negotia quæuis tractare potuerit.

Charmides Græcus memoriæ statim affixos habebat libros omnes quos legendo percurrebat, vti tradit *Gellius lib. 17. c. 17.*

De *Seneca* constat, quod duo millia nominum consequenter recitauerit eo ordine quo ipsi recitata fuerunt. Hoc ipse de seipso testatur in *Declamationum lib. 1.*

De quodam adolescente Paduæ à se cognito & viso tradit *Marcus Antonius Muretus*, adeò admirandæ fuisse memoriæ, vt triginta & sex millia nominum eodem tempore & decursu recitare potuerit, quæ ipsi antea prædicta, aut prælecta fuerunt. Ita testatur ipse *Muretus lectionum variarum lib. 3.*

Cyrus Rex Persarum, cuius exercitus constabat sexcentis millibus hominum, nouerat singulos milites proprio nomine ac cognomine compellere. Ita *Plinius supra lib. 7. cap. 24.*

Lucius Scipio tantæ fuit memoriæ, vt singulos ciues Romanos, qui propè innumeri fuerunt, proprio nomine consalutare potuerit; vti testatur idem *Plinius de viris illustribus*.

X. Hinc non immeritò perspexit Doctor perspicacissimus *S. Augustinus*, Memoriam hominis esse instar Abyssi quæ nullo limite, nullo fine terminatur.

Nec minus eadem illimitata facultas animæ nostræ perspicitur in illius intellectu, ac *Voluntate*. Hæc enim ita fertur in bona alia atque alia non tantum sensibus obiecta, sed etiam in supernaturalia, ac diuina, vt nunquam in bonis corporeis suum finem, aut quietem perfectam obtineat; vnde facile intelligitur, Animam nostram omnem naturam corpoream longissime transcendere: ac proinde innatum illius appetitum ac voluntatem non nisi bono æterno ac infinito tanquam suo fine vltimo expleri. Idque omni ævo ab orbe condito non tantum Doctores, ac populi fidei lumine illustrati, sed etiam summi Gentilium Philosophi, *Plato*, *Aristoteles*, *Socrates*. aliique, ex ipsa naturæ luce agnouerunt.

ARTICVLVS III.

Ex admissa Dei existentia, facili methodo demonstratur progressus ad diuina Attributa, & ex his ad reliqua Mysteria fidei, eiusque Analysim.

VTi ex commonstratis scientiarum principijs, conclusiones quædam obscuriores facile elucescunt, ita ex demonstrata supremi Numinis existentia, mirum quanta menti humanæ lux oboriatur, vt per solida rationis principia ad reliqua fidei mysteria, facili compendio, gradum promoueat, ac tandem solidissimam fidei nostræ Analysim perueniat.

§ I.

I. DIco igitur primò: Ex eo quod *Existat Deus*, rerum omnium prima causa & origo, necessariò sequitur illum esse *Ens à se*, hoc est, à nulla causa dependens, sed vi naturæ suæ in se ab æterno subsistens. Quia apertè implicat illum esse rerum omnium primam causam, & simul existere aliquam causam natura priorem à qua ipse dependeat, sic enim esset causa prima, & non prima.

Dico

Dico secundò: Ex eo quod Deus in existendo à nulla causa productiua dependeat, sequitur esse, Ens in sua essentia *Summè perfectum*. Quia limites perfectionis in re quauis oriuntur à voluntate, aut naturali dispositione causæ, quæ non potest communicare effectui perfectionem ampliorem, quàm ipsa in se contineat. Cum ergo Deus à nulla causa habeat quod existat, nihil omninò est, quod ipsi perfectionis suæ limites circumscribat; ac proinde vltra omnem quæ mente concipi potest entis creati speciem ac perfectionem sine fine protuberat. Præsertim cum ipse Deus manifestè reuelauerit hanc sibi perfectionem inesse; nihil autem enti à se, & nullius egenti, prodesse potest mendacium.

Dico tertiò: Ex hac *Natura diuina Perfectione illimitata*, ac nullis terminis definita conficitur, alia quoque eius *Attributa* debere esse sine fide perfecta, vt sapientiam, potentiam, iustitiam, &c. Quia hæ proprietates debent adæquari naturæ à qua eas emanare concipimus, quæ cum fine careat, non potest proprietates ex se profluentes vllo fine coarctare. Secundò, cum hæc Dei attributa non sint res aliqua ipsius naturæ superaddita, sed ipsa Dei essentia cum ordine ad varias quas producere potest operationes à nobis considerata non possunt singula attributa minus continere perfectionis, quàm ipsa Dei essentia, cum qua attributa illa reipsa in vnam, ac penitus indiuisam entitatem coalescunt.

II. Dico quartò, Ex attributis Dei omni ex parte illimitatis, & infinitis apertè concludimus, illum esse *Omnis boni & perfectionis* primæuum fontem & oceanum, in quo bonitas vniuersa quam in creaturis cognoscimus, & amamus, infinitis gradibus eminentiùs, atque excellentiùs continetur.

Hinc in Deo necessariò agnoscimus ac veneramur *Summam Sapientiam*, per quam in eius mente ab æterno in æternum immensa cum claritate relucent, non tantum omnes creaturæ quouis tempore existentes, sed etiam aliæ rerum species sine fine perfectiores, quas solo voluntatis nutu creare potest. Nulla est veritas tam recondita, nulla in mente humana cogitatio, aut machinatio tàm abstrusa, quæ possit omnia per scrutantem Dei cognitionem momento latere.

Huic Sapientiæ, vt perfectissima sit, respondet diuina *Omnipotentia*, per quam in quantauis multitudine ac perfectione producere potest quidquid veri entis extra Deum mens humana aut angelica concipere queat. Ex hac Dei potentia tanquam primæuo fonte profluit omnis vigor & virtus agendi in causis creatis. Quidquid ingenitæ virtutis miramur in astris, in terra, in mari, in metallis, plantis, animalibus, tenuis quædam participatio est illius potentiæ, quam Deus in se nullis limitibus terminatam complectitur. Hæc est potestas illa suprema, quæ in homines impios perpetuò armata, illis gehennæ pœnas nunquam terminandas infligit; hæc eadem est, ad cuius præsidium quisquis cum fiducia recurrit, nihil habet vnde in præsenti, aut futura vita, omnes hominum, dæmonumque insidias pertimescat.

III. Hanc omnipotentiam comitatur thesaurus *Bonitatis*, in omni genere entis infinitus, sic vt nunquam desit copia inexhausta cœlestium donorum, quæ possit ac velit in omnes, suos præsertim cultores, larga manu perpetuò dispensare. Quidquid cogitatur in creaturis amabile, inanis est larua, aut deformis vmbra, si cum purissimo bonorum omnium fonte, & liquidissima eius voluptate conferatur. Ex hoc amplissimo diuinæ bonitatis thesauro proueniunt omnia illa naturæ, & gratiæ dona, quibus Homo ad beatum finem adiuuatur. Hac bonitate sibi innata adactus, creauit Deus ad hominis vsum ingentes cœlorum orbes, eosque varia astrorum luce ad stuporem adornauit: Totius terræ, oceanique commoda, ac diuitias, sustentandæ hominum vitæ destinauit. Quos non tantum ad necessitatem, sed etiam vsque ad delicias adamauit, dum tanta volucrum, piscium, fructuum, florum, metallorum, gemmarum, omniumque rerum varietate totum hunc orbem hominis causa locupletauit. Ac demum in tot amoris irritamentis hoc vnum sibi ab æterno propositum habuit, hominem ad sui agnitionem, cultumque adducere, eumque suo in cœlis complexu in perpetuum beare.

§ II.

His ita constitutis, Dico vlterius quinto, vt sapientia Dei perfectissima hominem ad hunc vltimum, beatissimumque finem per congrua media dirigeret, necesse fuit Deum cum hominibus *Commercium* habere, & locutione quadam externa aliqua mentis suæ consilia illis communicare. Frustra enim foret homi-

homine condere rationis lumine donatum, nisi eo fine vt conditori suo cultum idoneum persolueret. Vt verò nouerit homo quem à se cultum conditor deposcat, cum nequeat per se diuinæ mentis arcana intueri, necesse erat per medium aliquod sensibile Deum hominibus loqui, & mentis suæ consilia manifestare. Ne verò hoc commercium errori obnoxium foret, necessarium insuper erat, diuinæ locutioni signa quædam Deo propria adiungi, ex quibus securè ac prudenter colligi possit, illam à solo Deo prouenire.

Hunc cum hominibus loquendi modum instituit Deus ab initio per oracula Moysis, aliorumque *Porphetarum*, quæ cœlestibus prodigijs, ac signis tam admirandis illustrauit, vt non potuerint homines prudenter dubitare, quin doctrina ijs oraculis expressa, à Deo inspirata fuerit.

Secundò, Mentem suam, Legemque propalauit per monumenta *Scripturarum*, quas ipse Scriptoribus sacris dictauit tanquam publica instrumenta, in quibus voluit consilia sua ac decreta hominibus consignata remanere.

Tertiò, in progressu sæculorum, Fidem suam doctrinamque manifestauit per *Christum*, eiusq; *Ecclesiam*, quam non tantum ipsius Christi miraculis, sed etiam deinceps omni æuo tot testimonijs, ac prodigijs suam esse comprobauit, vt in ea Deum sibi loquentem totus pœnè orbis agnoscere non dubitauerit.

§. III.

Dico sextò. His fundamentis hactenus stabilitis innititur tota Fidei diuinæ veritas certa, & inconcussa. Præstat enim fidei nostræ certitudinem falli nesciam reuelatio diuina, qua Deus hominibus mentis suæ sensa manifestat. Nititur autem ipsa reuelatio Dei reuelantis Sapientiæ infinitæ, quæ non potest falli, cum nullius rei veritas eam possit latere, ac simul Bonitati voluntatis diuinæ, quæ neminem potest fallere, & vitiò in errore inducere: hoc enim summam Dei bonitatem dedecere facile agnoscimus, quòd ab homine probo sine crimine fieri non potest. Ad hæc igitur firmissima principia, omnia fidei nostræ mysteria reducuntur, ex his in singulis quos prædicamus articulis, vltima credendi ratio peti debet, quod iam in praxi demonstrabitur.

§. IV.

Dico septimò; Intellectus noster his fundamentis siue motiuis instructus, facilè pertingit ad *Analysim* fidei, qua omnium articulorum, quos credit, rationem vltimam ac solidissimam reddere valeat.

De quouis enim articulo fidei, vt ad solida principia reducatur, quæri potest hoc modo:

Cur credis fide diuina ver. gr. Deum esse trinum in personis? Ideò hoc credo, quia Deus hominibus reuelauit, se in personis trinum esse: Scio autem Deum non posse falli, cum sit præditus summa sapientia, neque velle homines fallere, cùm sit infinitè bonus. Sed quomodo constat Tibi Deum reuelasse, se trinum esse in personis, cum numquam Dei loquentis vocem audiueris? Audiui sanè, dum Ecclesiam percepi Dei nomine affirmantem, Deum esse trinum in personis. At vnde nosti Ecclesiam non errare, dum affirmat se Dei nomine docere Trinitatem personarum? Non errare mihi certum est ex eo, quod ipse Deus Ecclesiam hoc affirmantem afficiat notis ac signis soli Deo proprijs, quibus testatur illam suo nomine, & se auctore id hominibus annunciare; quod aliud non est, quam ipsum Deum per Ecclesiam hominibus loqui, & de re quam illa proponit mentem suam manifestare. Deus autem siue per se, siue per alium loquens errare non potest. Vnde patet, singula fidei nostræ mysteria non niti testimonio tantum humano, sed in ipsa Dei loquentis auctoritate fundari, & ad eam per hanc claram facilemque fidei analysim reuocandam esse.

IV. Si quæras, quænam sint signa, quibus Deus Ecclesiam suo nomine loqui declarat? Sunt illa in primis, prodigia cœlestia, vaticinia rerum futurarum, Ecclesiæ docentis Vnitas, & Sanctitas, & omnis generis miracula vim naturæ penitus exsuperantia, à Christo, ab Apostolis, alijsque Ecclesiæ membris omni æuo exhibita, ad comprobandam Ecclesiæ Dei nomine loquentis auctoritatem: de quibus tractat pereruditè P. Cornelius Hazart in Triumpho Rel. Flandricè edito. Si verò Ecclesia Dei nomine loquens, & tot notis soli Deo proprijs insignita, esset errori obnoxia, hoc ipso adimeret Deus omnem sibi auctoritatem & facultatem hominibus loquendi, siue per externa signa mentem illis suam sine erroris suspicione propalandi. Si enim liceat mihi suspicari hanc Dei locutionem, adiunctasque

que illi notas tam multas, tamque admirandas non esse à Deo, sed ab alia quapiam causa profectas, idem licebit pariter mihi suspicari de quauis alia ipsius locutione quibuslibet notis ac prodigijs insignita. Cum ergo ad Dei perfectionem pertineat, sic posse hominibus loqui, vt certi sint ipsum esse qui loquitur, eique teneantur fidem adhibere, spectat quoque ad necessariam ipsius prouidentiam, ne permittat illis suo nomine proponi doctrinam talibus notis insignitam, nisi per eam velit suam mentem palam indicare. Ex quibus demum apertè concluditur, tantam esse certitudinem ac firmitatem Fidei diuinæ per veram eius Ecclesiam propositæ, vt si illa vacillaret, necesse foret in agendo cum creaturis ipsam Dei potentiam, bonitatem, ac sapientiam deficere.

In quo autem cætu hominum inueniatur illa Ecclesia per quam Deus mentem suam, fidemque ad salutem necessariam mundo manifestare decreuit, deinceps accuratè inuestigandum suscipimus.

CAPVT II.

Ostenditur, quemlibet etiam Christianum, non posse in sua Fide, & Secta saluari.

ARTICVLVS I.

Status controuersiæ, & Argumenta proponuntur.

I. POst Libertinos ante omnes expugnanda est secta Indifferentium, quorum errores mirum quantum hoc æuo inualescunt. Postquam hi allatis supra rationibus adducti Religionis erga Deum, ac porrò fidei Christianæ necessitatem agnouere, nihil sibi vlterius inuestigandum rati, in qualibet Secta, quam illis vel locus, vel tempus, vel quæstus accommodat, securi conquiescunt. His sanè validò docentis hortatu, ac forti eleboro opus est, vt lethalis iste veternus excutiatur. In huius verò erroris barathrum duo potissimum hominum genera absorbentur. Primò, homines plebæi, qui solo Religionis nomine contenti, tam facile Fidem, quam domicilium commutant, eamque sibi Sectam arripiunt, quàm dominatam reperiunt. Alterum genus est hominum politicis simulandi artibus apprimè imbutum, quos non tam error abducit, quam propria cupiditas excæcat: his melior vita, inuestigandi labor, fallax securitas, spes honoris, fauoris vmbra, omnem Religionis veræ, falsæque differentiam oblitterat, non minus paratis, si res ferat, aliam Sectam, quam nouam vestem assumere.

II. Vt verò in foueam adeò latam plures præcipitentur, post *Serranum*, & plures præsertim in Hollandia, & Germania, non dubitauit nuper in Anglia *Thomas Hobbesius* in Elementis Philosophicis, ad hunc errorem temerario ausu habenas laxare. Contra hos, atque alios huius temeritatis auctores.

Dico primò: Non potest quiuis, qui se Christianum profitetur, in qualibet horum temporum Secta saluari.

Probatur primò hæc veritas, auctoritate Sacrarum Litterarum, quas pro certissimo Dei verbo Sectarij omnes admittunt. Sic autem loquitur Apostolus *ad Ephes. c.* 4. Vnus Dominus, vna Fides, vnum Baptisma: & *ad Hebr. cap.* 13. Doctrinis varijs & peregrinis nolite abduci. Ex quibus verbis hoc formabis argumentum. In Ecclesia Christi sicut vnus est Dominus, ita vnica est Fides, à qua prohibemur abduci. Sed diuersarum Sectarum non vna est Fides, numquam enim agnoscet Lutheranus se habere eandem penitus Fidem cum Caluinista communem. Ergo non omnes illæ Sectæ sunt in Ecclesia Christi. Sed in confesso est, extra Ecclesiam Christi non posse obtineri salutem. Ergo non possunt omnes in sua fide, aut Secta saluari.

Declaratur secundò euidenti ratione. Qui enim asserit quemlibet credentem in Christum posse in sua fide saluari, admittit etiam Hæreticos olim à primitiua Ecclesia damnatos potuisse in sua fide ad salutem peruenire. Nam ex illis plerique agnoscebant Christum Filium Dei, mundi Redemptorem, & alia ad eius personam spectantia. Saluari itaque poterunt in sua Secta Pelagiani à primæua Ecclesia reprobati, quia negabant peccatum originale, & necessitatem gratiæ internæ; Christum verò eiusque diuinitatem semper admiserunt. Neque salute excludi poterunt Nestoriani, qui Christum vt Deum, & hominem, & Saluatorem colebant, sed duas in illo personas constituebant. Neque damnandi sunt Macedoniani, qui in Christum per omnia credebant, sed Spiritum Sanctum Filio minorem esse volebant. Neque reprobandi erunt Nouatiani, qui de Christo rectè senserunt sed tantùm lapsos ad pœnitentiam admittendos pernegabant. Hoc autem admittere aliud non foret, quam veram & primæuam Christi Ecclesiam, ac totius antiquitatis consensum erro-

erroris arguere. Si enim illi in sua fide saluari potuerunt, cur tanto molimine contra eos congregati sunt ex toto orbe Patres, & Concilia? Cur toties anathemate à Christi Ecclesia separati? Cur maluerunt omni æuo Christiani potius exilia, tormenta, & ipsam mortem tolerare, quam eorum doctrinam aut Sectam profiteri?

Statuamus etiam hoc tempore aliquem ex iis, qui in Christum credunt, negare infernum damnatis omnibus esse constitutum, aut asserere dœmones aliquando ad cœlum peruenturos. Neminem credo reperies, qui admittet talem Sectarium ad salutem posse peruenire. Quantumuis profiteatur se alia Christianæ Fidei dogmata retinere.

Dico secundò: Non sufficit etiam ad salutem admittere fidei articulos in Symbolo Apostolorum comprehensos, nisi paratus sis recipere reliqua à Deo reuelata, dum legitimè proponuntur.

III. Probatur, ex aperto primææ Ecclesiæ testimonio, cui nulla potest Secta refragari. Sic autem pronunciat *S. Augustinus* contra Faustum *lib.* 13. *cap.* 3. qui in Euangelio quod vultis creditis, quod vultis non creditis, vobis potius quam Euangelio creditis. Consentit *S. Athanasius* in suo Symbolo: Quicumque (*inquit*) vult saluus esse, ante omnia opus est vt teneat Catholicam fidem, quam nisi quisque *Integram*, inuiolatamque seruauerit, absque dubio in æternum peribit. Atqui symbolum fidei quod recitat Athanasius, & Euangelium cui integrè credendum asserit Augustinus, præter fidem in Christum, plurimos continet alios fidei articulos ad salutem necessarios. Ergo qui credit in Christum, & alia fidei mysteria repellit, absque vlla dubitatione æternæ salutis iacturam incurrit.

IV. Et verò si solis Symboli articulis fidei Christianæ limites circumscribuntur, quorsum Apostolus Gentium propter fidem Circumcisionis tam acerba sententia Galatas percellit, & à salute per Christum obtinenda penitus excludit? Nullum illi Symboli apicem resecabant, totam Christi fidem, legemque prono assensu susceperunt. Hoc vnum illis obstabat, quod insuper crederent, cum fide Christi Circumcisionem sibi ad salutem esse necessariam. Et tamen illis diuino spiritu Paulus testatur ad Galatas primo: *Quoniam si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit*. Ergo admissa Symboli doctrina, vnicus error circa alios fidei articulos à Christo penitus rescindit, & instar modici fermenti, vt ibidem loquitur Apostolus, totam fidei massam corrumpit.

Huius ratio cuiuis consideranti manifesta, hæc est. Ideò admittis necessarium esse ad salutem credere in Christum, aut ea quæ in Symbolo Apostolico continentur, quia illa sunt à Deo hominibus reuelata: Diuina enim authoritas, & reuelatio vnicum fidei fundamentum est. Sed alia quæ in Scripturis continentur, sunt etiam à Deo hominibus reuelata, vtpote in verbo Dei hominibus proposita. Ergo necessarium est ad salutem credere etiam alia quæ in Scripturis sacris continentur, cum illa æquè sint à Deo asserta, eiusque authoritate infallibili nitantur. Sicut enim ille qui legem aliquam à Principe latam negligit, aut contemnit, hoc ipso spernit authoritatem legislatoris; sic qui liberè negat aut reijcit vnum articulum à Deo reuelatum, hoc ipso violat primam ac supremam Dei reuelantis authoritatem.

V. Quam verò facilis fallendi prætextus captari possit ex ipso Symbolo priuatis Sectæ alicuius sensibus accommodato, manifestè docet solidissimum illud Ecclesiæ oraculum *Sanctus Augustinus lib.* 3. *contra Donatistas cap* 14. *Fieri potest vt aliquis peruersus integra teneat verba Symboli, & tamen non rectè credat, siue de ipsa Trinitate, siue de Resurrectione, &c.* Idemque sedulo monet de Fide, & Symbolo, cap. 1. tom. 3. *Sub ipsis ergo paucis in Symbolo constitutis, plerumque Hæretici venena sua occultare conati sunt.* Vnde manifestè patet hanc, quam prætendunt Aduersarij in Articulis Fidei determinandis normam, deuium esse tramitem à recta credendorum fide ac salute æterna fallaciter abducentem.

Ex quo vlterius deducitur, illum qui existimat sibi satis esse tali modo in Christum credere, nequidem credere in Christum fide diuina. Si enim Christi personam reciperet ex motiuo reuelationis, & authoritatis diuinæ, admitteret etiam alios articulos, qui sub eodem motiuo in Dei verbo, & Ecclesia titè proponuntur. Hos autem qui non admittit, neque vera fide Christo adhæret, neque diuinæ authoritati acquiescit, sed suæ volnntati, ac lubentiæ, per quam fidei articulos sibi cudit, ac recudit, format ac reformat, eamque Sectam eligit, quam suo genio, ac commodo magis conformem esse deprehendit.

V. Dices, Christus Patrem cœlestem sic alloquitur Ioan. 17. v. 13 *Hæc est vita æterna, vt cognoscant te solum Deum verum; & quem misisti Iesum Christum.* Ergo si hæc duo agnoscas, nihil ad vitam æternam refert, cui porrò doctrinæ, aut sectæ adhæreas.

Respon-

Respondeo, ex illo argumento sequi, ne quidem esse necessarium ad salutem, vt credas in Spiritum Sanctum, cum in allegata sententia tantum Patris & Filij mentio habeatur. Vnde satis ostenditur alia ad salutem requiri, quam quæ ibi explicitè memorantur. De cætero, methodum generalem respondendi ad alias huiusmodi Scripturas in hac & sequentibus controuersijs, vide infra cap. 9. methodo 2. 3. 4.

Ad extremum huius infausti dogmatis Architectos, atque asseclas paucis interrogo: Si cuiuis sectæ sub Christiano nomine militanti pateat communis ad salutem via, quorsum intra ipsa Sectariorum castra tanta exardescunt Religionis dissidia, ac cruenta certamina? Vt alia taceam externa, cur in Anglia Puritani damnant Protestantes, cur hos inuadunt Independentes? Cur à paucis annis pro sua vtrimque religione armati, legitimi Principis nece, ac mutuo sanguine, velut Cadmæi fratres, sua tela cruentatunt? Poterant, te arbitro, Sectæ illæ sua quæque semita ad eandem salutis metam pertingere: quid igitur tanta animorum, atque armorum contentione, ad aliam credendi normam adigendæ fuerunt? An non vides [Adiaphorista] Sectas ipsas quas tueri prætendis, suo tibi facto, ac iudicio aduersari: teque causam tam infelicem suscepisse, vt neminem ex omnibus habeas patronum, qui cupis singulis patrocinari?

Verùm in hoc dogmate fabricando, de alijs parum te solicitum existimo, tua te intus causa & conscientia remordet, qui dum aduertis, è commodo tuo non esse, Sectam cui adhæres in meliorem commutare, hoc demum agis, vt potius tibi Ecclesiam, quam te Ecclesiæ accommodes, eamque ad tua vota vltra suos limites sic in immensum extendas, vt si non intra veram, saltem non extra imaginariam Ecclesiam te constitutum credas: at caue quæso ne imaginaria quam fingis Ecclesia, te ad gehennam veram, æternamque abducat.

ARTICVLVS II.

Occurritur nouo errori Sectariorum, maximè Protestantium, diuidentium articulos fidei in Essentiales, & Accidentales ad salutem non necessarios.

VII. DVm Sectarij his argumentis ad angustias rediguntur ex quibus nulla patet elabendi via, vt rimam sibi aliquam aperiant nouum fingunt discrimen, inter Articulos fide diuina credendos, vt alij sint qui substantiam fidei constituant, alij verò sint accidentales siue leuioris momenti, quos liberum sit admittere, vel repudiare salua fidei integritate. Hanc autem distinctionem moliuntur eo consilio, vt persuadeant, dissidia inter varias sectas Protestantium, aliorumque Nouatorum, non tollere necessariam vnitatem veræ Ecclesiæ, nec consistere in fidei fundamentis quæ cuilibet ad salutem sufficiant. Hunc labyrinthum ingressus est cum plerisque sectarijs recentioribus Antonius de Dominis Apostata lib. 7. de republ. Ecclesiastica cap. 9. & 10. cuius hodie vestigijs fermè insistit in Anglia Stillinfletus, & in Hollandia passim moderni Nouatores. Hos vt ex suis latibulis, in claram veritatis lucem educamus.

Dico primò: Hæc distinctio circa articulos fidei nulla varitatis specie defendi potest.

Probatur, quia omnia, quæ Deus loquitur & hominibus proponit sunt æqualiter vera, & certa: Quia infinita Dei reuelantis authoritate nituntur. Atqui omnes articuli nostræ fidei, quos vocas accidentales, Dei loquentis authoritate proponuntur: hoc enim si neges, iam frustra supponis illos inter articulos fidei vllo modo numerari. Ergo articuli quos vocas accidentales, æqualem cum fundamentalibus veritatem, certitudinem, ac Dei reuelantis authoritatem sortiuntur. Ergo sine vllo dogmatum discrimine Deo reuelanti iniurius, & æternæ damnationi obnoxius esse conuincitur, qui vel vnum articulum, quem cognoscit à Deo reuelatum, admittere recusat. Nec minus erit Deo rebellis, qui animas à Purgatorijs pœnis, quam qui Sanctos à cœlesti gloria excluserit.

VIII. Quin & vlterius assero, prorsus impossibile esse, vt Deus velit, aut possit nos eximere ab obligatione, firmissima fide credendi quemuis articulum, quamtumuis exiguum, quem constat ab illo nobis fuisse propositum ac reuelatum. Hæc enim duo apertè repugnant, Deum homini aliquid asserere, & hominem sine graui iniuria rem à Deo assertam reijcere ac repudiare, en quo deducit futilis illa, & chimærica distinctio, qua volunt Nouatores omnium sectarum colluuiem in vnam Christi Ecclesiam aggregare.

At inquies, Integra foret fides Christiana, etsi multa leuioris momenti dogmata in sacris literis reuelata non fuissent. Quid enim attinet fide diuina credere, quis fuerit numerus Apostolorum, quod Martha fuerit soror Magdalenæ, & alia his similia in sacris literis exarata? Ergo nihil fidei præiudicat, si quis pro arbi-

arbitrio eiusmodi doctrinam reijciat, aut admittat.

At quæro abs te, quid attinet credere, Christum passum esse sub Pontio Pilato, quod tamen in symbolo inter articulos fidei fundamentales admittis?

Respondeo igitur, ineptam esse argumenti sequelam. Quamuis enim sua fidei constaret integritas, etsi ista leuiora non fuissent à Deo dictata; postquam tamen constat illa in verbo Dei contineri, eaque nobis ab infinita Dei sapientia asseri, tradi, proponi; fieri non potest vt patiatur sine graui offensa vlli penitus articulo à se reuelato fidem denegari. Hoc enim tantundem est, ac si diceretur, Deum in rebus minoris momenti falli, aut mentiri, quamuis in rebus grauioribus nolit homines in errorem inducere. At non aduertis tam immani errore totam fidei fabricam labefactari? Si enim vel in minimo liceat diuinam authoritatem repellere, aut in dubium reuocare, iam nulla in cæteris Deo fides, nulla fidei nostræ firmitas, aut constantia permanebit: Omnia enim à Deo nobis tradita eodem diuinæ reuelationis fundamento nituntur. Atque ita dum articulos tantum fundamentales firmare satagis, totius Religionis fundamentum penitus euertis.

IX. Dico vlterius Secundò: Etsi gratis admitteretur ista distinctio inter articulos fidei fundamentales, & non fundamentales, impossibile adhuc foret sectario discernere, quinam articuli dici deberent fundamentales quorum assensus, cæteris exclusis, ad salutem sufficeret.

Probatur primò, Quia quiuis Sectarius, vt sit veri nominis Christianus, habet hunc assensum, *Credo omnibus quæ Deus reuelauit*. ergo non potest vllum articulum quem constat in Scripturis contineri à sua fide excludere: aliàs profiteretur se omnia à Deo reuelata amplecti, & simul aliquid à Deo in Scripturis reuelatum repudiaret. Hæc autem esset fides fatua, & planè chimærica, non minus quàm si admitteret, omnes homines esse mortales, & simul se, aut alios designaret à moriendi necessitate eximendos.

X. Secundò, vt sectarius articulos fundamentales à cæteris discernat, necesse est vt aliquam discernendi Regulam in promptu habeat. Non Scripturam: quia etsi hanc centies voluas, ac reuoluas nusquam numerum, aut nomen articulorum fundamentalium definitum reperies. Non Ecclesiam: hanc enim cupis ex omnibus Sectis conflatam, quæ nunquam hactenus in sensu scripturarum, & præcipuis fidei articulis conuenere, vt latius infra ostendam. Superest igitur vt pro constituendo dogmatum fundamentalium catalogo ad cerebri tui inanem coniecturam Phanaticorum more confugias: aliam Regulam erroris expertem pro illo quod fingis articulorum discrimine non assequeris.

XI. Hinc mirum videri possit, hoc tempore in Anglia Bramhallum, & Stillingfletum, qui se præ cæteris lynceos arbitrantur, adeò in suis scriptis halucinari, vt in hunc errorem plusquam trabalem vltro impingant: dum liberè asserunt, Religionis suæ articulos fundamentales ac necessarios in quauis orbis Ecclesia, etiam Romana, comprobari. Vndè manifestè infero, Religionem Protestantium, quam ipsi profitentur, in quantum Ecclesiæ Romanæ opponitur, & ab ea præcisè distinguitur, nullum habere fidei suæ articulum fundamentalem, & ad salutem necessarium. Et hinc vlterius conficitur illam, per se consideratam, nomine & essentia Ecclesiæ penitus orbatam esse, cum illa prout à cæteris condistincta, tantum profiteatur dogmata quædam inferioris momenti, quam sint articuli fundamentales, qui ad constituendam veram Ecclesiæ essentiam requiruntur. Tales sunt articuli Protestantium purè negatiui, Non est Missa, non est Purgatorium, Sancti non sunt colendi, & aliæ eiusdem farinæ assertiones, extra fidei substantiam constitutæ, in quibus Protestantium Religio, Romanæ fidei opponuntur.

XII. Itaque nunc (viri pereruditi] ex doctrina vestra manifestè concludo, Protestantium Cætum, ab Ecclesia Romana cæterisque seiuncto, nihil omninò aliud superesse, nisi imaginariam Ecclesiæ vmbram, scilicet articulos inferioris, adeoque incertæ veritatis, dogmata à fidai fundamentis diuulsa, doctrinam adiaphoram, articulos ad salutem non naceßarios, vti illos vos ipsi nuncupari non recusatis. Et tamen interea ex his paleis ac stipulis (si superis placet.) Vos nouam, & necessariam, & orbis Christiani reformatricem Ecclesiam instauraris: quæ vestrò etiamnum iudicio proprijs fundamentis destituta, in has tandem incertæ doctrinæ auras, & fumos euanescit.

ARTICVLVS III.

Ostenditur Protestantes, aliasque Sectas in Articulis etiam fundamentalibus non conuenire.

XIII. DIco primò, Lutherani non consentiunt Caluinistis in articulis quos ipsi nuncupant fundamentales.

Probatur primò; In confesso est nullos articulos magis ad fidei fundamenta pertinere, quam illos qui in Apostolorum symbolo continentur, inter quos enumeratur, Descensus Christi ad inferos. Affirmant autem Caluiniani hunc descensum aliud non esse, quàm Christum in cruce inferni angustias ac dolores perpessum fuisse, idque docet Caluinus *lib.2.instit. cap.16.§.10.*& Beza *in cap.26. Matth v.37.* At ex aduerso Lutherani asserunt ipsam Christi animam vere ad inferos descendisse, teste etiam Danæo Lutherano *in Resp. ad Osiandrum*, & Epimo *in Psalm.16.alijsque*.

Secundò, ad fidei Christianæ substantiam, quid potest magis requiri, quam doctrina, quæ circa Baptismi Sacramentum versatur? Fatentur Lutherani Baptismum omnibus etiam infantibus ad salutem esse necessarium. Credunt verò firmiter Caluiniani, fidelium parentum liberos ante Baptismum iustos ac sanctos esse, filijs verò infidelium Baptismum nihil prodesse, eumque illis esse negandum: ita docet ipse Caluinus *in Antidoto Concil. Trid sess.6.cap 5.*

Tertiò, à Sacramento Eucharistiæ animæ vitam ac salutem dependere pronunciat Christus *Ioan.6. v. 53. Nisi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* De hoc autem Sacramento immanis vtrimque discordia. In eo cum Caluino *lib 4.instit.cap.17.* pernegant Caluinistæ Christi Corpus aut Sanguinem contineri, sola eius figura contenti. Quantum verò in hoc palmari articulo ab his dissentiant Lutherani, locuples est testis ipse Lutherus contra articul. Louaniensium Thesi 2. Anno 1545 *Hæreticos* [inquit] *serio censemus, & alienos ab Ecclesia Dei Zuinglianos, & omnes Sacramentarios, qui negant corpus, & sanguinem Christi ore carnali sumi in venerabili Eucharistia.*

Ex his concludo indeclinabili argumento: Tantum alienus est ab Ecclesia Dei, qui negat articulum fidei fundamentalem, vt ipsi asserunt Aduersarij. Atqui alienus est ab Ecclesia Dei qui negat corpus, & sanguinem Christi sumi in Eucharistia, vt apertè loquitur Lutherus: Ergo doctrina de præsentia Christi in venerabili Eucharistia, in qua sectæ illæ dissentiunt, est articulus fidei fundamentalis. Prius igitur noctem diei coniunges, quàm has sectas in fundamentis fidei consociabis.

XIV. Dico secundò, Protestantes in Anglia, etsi Caluinistis in Cœna Domini, & pluribus adhæreant, in alijs tamen fidei fundamentis ab ijsdem recedunt.

Probatur hic dissensus, primò, in articulis de vero descensu Christi ad inferos, & Baptismo paruulorum omnibus necessario, quos supra ostendimus esse fundamentales: in his autem Angliæ Protestantes se à Caluinistis Geneuensibus, ac Puritanis dissentire apertè profitentur.

Secundò, quid potest ad substantiam veræ Fidei magis spectare, quam doctrina de ipso Capite visibili veræ Ecclesiæ? De hoc verò negant Caluinistæ Geneuenses, posse vllo pacto Regem aliquem, ac multo minus Reginam, militantis Ecclesiæ Caput constitui, vt testatur Beza in confessione fidei nomine Geneuensium ab ipso edita *c.5.§. 15.* At è contra Anglo Caluinistæ siue Protestantes firmiter credunt, ac tuentur, Regem siue etiam Reginam in suo regno iure diuino supremum Ecclesiæ principatum tenere.

Tertiò, Anglo Caluinistæ profitentur à Christo corpus Ecclesiæ coagmentatum esse ex Episcopis, Archiepiscopis, Decanis, Archidiaconis, alijsque gradibus Ecclesiasticę hierarchię. At reliqui Caluinistæ Geneuenses, Gallici, Belgici, Germanici, his gradibus ab Ecclesia sua penitus exclusis, solam cum Ministris seniorum Consistoria admittunt.

XV. Quid reliqua inter hos dogmatum dissidia commemorem? Cum neque in Ecclesiæ suæ Capite, neque in corpore conueniant, quo pacto in necessarijs fidei fundamentis coalescent? Dissident igitur toto cœlo Anglo Caluinistæ à cæteris Caluini asseclis, atque interim cunctis persuasum volunt, se cum his, atque omnibus orbis Christiani Ecclesijs in punctis ad salutem necessarijs Fidem communem profiteri. Romanos Catholicos, quod imagines colunt, idolatras esse non dubitant: Pontificem credunt Antichristum: Papicolas, ac nonnunquam Anabaptistas, aliasque Sectas ferro, & igne persequuntur: cum his tamen omnibus in tota fidei substantia ad salutem requisita, vsque ad minimum apicem firmissimo fœdere copulari non recusant. Ad hunc nempè vertiginis spiritum tandem Protestantes adegit sectarum sibi similium confusa multitudo, inter quas perpetuò fluctuantes,

cum

cum nullam reperiant Ecclesiam firmam, facilè, vt in naufragio, quamlibet tabulam arripiunt, maluntque videri cum omnibus esse, quàm nullibi tutò consistere

XVI. Hanc quoque in Belgio suo dogmatum, Doctorumque inconstantiam modernam pugnasque innumeras, graphicè describit, & acerbè deplorat D. Samuel Maresius in suo Tractatu, de afflicto statu studij Theologici in Belgio confœderato pag. 10. Quæ (inquit) Theologia nostra tot monstruosis opinionibus adeò deturpata est, vt si Pastores, & Doctores, qui denati sunt in Belgio à trigința annis, ad nos reuerterentur (Riueri, Polyandri, Thysij, Spanhemij, Trigland i, Demasij, Schotani, Amesij) putarent se in alterum orbem tempestate delatos, cuius idioma non assequerentur &c. Vide igitur (mi Sectari) ex oraculo etiam tui doctissimi Maresij, quam perdito loco tua secta, & salus consistat.

Declarantur porrò prædicta, ex ipsarum Sectarum confessione, & verbis manifestis, & notatu dignissimis pro alijs etiam controuersijs.

XVII. MAximum operæ pretium est, vt securis profundius admoueatur ad radicem huius extremi Effugij siue Figmenti, quo moderni Sectarij millenas animas ad Catholicam & securam salutis viam aspirantes miserè seducunt, hoc fuco fallaci. *Nos à Catholicis, & alijs sectis non discrepamus in articulis fidei substantialibus ad salutem requisitis. Ergo non minus apud nos, quàm apud illos poteris salutem adipisci.* Si igitur Sectarij illi nostræ in oppositum demonstrationi quantumuis euidenti non confidant, saltem acquiescent illis, quos Sectæ suæ Anthores, & Duces agnoscunt.

Lutherus eiusque *asseclæ* profitentur apertè se repugnare Caluinistis de reali Christi præsentia in Eucharistia, quod ad articulos fidei essentiales sine dubio pertinere supra ostendimus.

Ioachimus Vvestphalus Minister Lutheran. cum alijs Caluinistas *Vulpes* appellant, eo quod subdolè asserant se à Lutheranis in adiaphoris tantùm dissidere.

Albertus Granerus Doctor in Saxonia, librum suum inscripsit, *Absurda absurdorum absurdissima, absurda Caluinistica* Hæcce est in *fundamentalibus* per omnia conuenire.

Henricus Ecardus In Præfatione Illustrissimo Electori Saxoniæ Christiano, post multa de calliditate Caluinistarum, & quod titulum inanem Ecclesiæ circumferant, asserit illos, *Lutheranorum consensum mentiri, & Confessionis Augustanæ societatem simulare: cum tamen non sit tanta distantia inter cœlum, & imam terram, quanta inter Augustanam Confessionem, & Caluinistarum sectam*. Idem in Epistola ad Electorem Ionnem Georgium sic pronunciat: *Si Caluinistæ vnà cum pane & vino, verè, substantialiter, & præsenter, ibi corpus & sanguinem Christi sumi, etiam ab indignis, expressè non affirmabunt, & errorem suum valere non iubebunt, nullam nobiscum concordiam in Fide habebunt*. Quomodo possunt illi magis apertè in substantialibus discrepare, quàm nullam in Fide concordiam habere? Rursus grauiori tono in fine concludit. *Nugantur Caluinistæ, cum dicunt, diffidere à nobis, sed in rebus leuioribus, non in fundamentis Religionis. Ex articulis enim Cardinalibus ne vnum quidem nobis Theologia Caluinistica inuiolatum reliquerit.* Quænam possit esse ex ore propriæ Sectæ confessio luculentior?

XVIII. Grauiùs etiamnum idem intonat *Andreas Iacobus Smidelinus* Lutheranus, contra *Grinæum* Caluinistam, nec non *Ioannes Schutzius lib. 50. causarum, cap. 48.* qui asserunt *Caluinismum, Arianismum, & Mahometismum, fratres esse & sorores, tres caligas eiusdem panni, camerinam in quàm multa hæreses confluxerunt, denique Satanæ iram vltimam*. Et erit adhuc Lutheranus quem non pudeat fingere se cum Caluinistis in substantialibus, vt frater, aut soror, aut quarta caliga prorsus coalescere.

Ioannes Modestus Luther. in suis Demonstrationibus docet, *Caluinistas non esse Christianos, sed Iudæos baptizatos*. Christianos negatis, & fratres in substantialibus fidei articulis agnoscitis.

Conradus Schlusselburgius in tribus libris Theologiæ Caluinisticæ, ex publicis Caluinistarum scriptis, verbis & Authorum nominibus adductis plusquam ducentos viginti duos illorum errores quasi in viua tabella depingit: demonstrans ibidem, illos de nullo Fidei Christianæ articulo rectè sentire: denique *lib. 2. artic. 1.* pronuntiat, *Caluinisticam fidem esse hæresim Sacramentariam*, & Satanicam *blasphemiam*. Sed & ibidem affirmat, à Caluinistis vice versa fidem & doctrinam Lutheri appellari, *doctrinam Schismaticam, & sectariam, Lutheranos verò omnes diaboli incantatione esse excæcatos*. Ergo in eo vtrimque conueniunt, quod in articulis fidei substantialibus ad salutem necessarijs minimè conueniant.

Omitto breuitatis studio alios *Lutheranorum* Doctores innumeros, qui prorsus similia in suis scriptis apertissimè pronuntiant: quorum plurimi ex *Adamo Contzen* in Iubilo Iubilorum Iubilæi Euangelici, & ex *Georgio Tirkiuicio* in Theologia antilogica facilè possunt deprehendi.

XIX. Nunc ex parte *Caluinistarum* illorum Doctores talem in Articulis Fidei substantialibus Concordiam vt figmentum inane reprobantes, breuiter adduco.

Ioannes ipse *Caluinus* sectæ istius Princeps, in admonitione secunda, contra *Ioachimum Vvestphalum*, ait, tales esse cum Lutheranis inimicitias, *vt citius in rebus fidei cum Turcis, & Papistis, quàm cum Caluinistis pacem & concordiam sint habituri*. Et in admonitione tertia, Lutheranos ait esse, *vertiginosos, superbos, bestias, desperatè impudentes, falsarios, ignorantes quod in Catechismo tractatur* Demùm in admonitione vltima, denunciat Vvestphalo, nisi circulum de Cœna Domini aliter credat quàm Lutherus, & Lutherani, *eo loco posthac habendum esse, quo pertinaces Hæreticos habebat Paulus*. Si vt Hæreticos pertinaces, ergo in articulo fidei substantiali à Caluinianis diffidentes, ipso teste Caluino.

Accedat proximè pro sua dignitate *Iacobus Rex Angliæ*, qui in regni sui primordijs isto concordiæ errore à suis miserè seductus, in sua Apologia asseruit, *Lutheranos, & Caluinistas in quibusdam tantum apicibus dissentire*. At demum in suo *Basilico Doro* perspicaciùs pronunciat, *Puritanos, siue puros Caluinistas, Hæreticos esse, & puros ac putos Pharisæos*. Idemque libros *Ioannis Vorstij* Caluiniani Lugduni Batauorum publici Professoris, decreto Regio non tantùm damnauit tanquam hæreticos & impios, sed & flammis in foro Londinensi publicè exuri iussit. Ergo si vt Hæretici damnantur illi, & vt Pharisæi, non possunt cum vlla vera Ecclesia in substantialibus conuenire: idque ex ipsa serenissimi Regis definitione, quem *Anglia* suæ Ecclesiæ caput agnoscit.

Carolstadius inter præcipuos Caluini Athletas rotundè asserit, *Fidem Lutheranam esse similem magicæ fidei, ariolorum, & dæmonum*. Nec minus ille inter primos Caluinistas magni nominis *Theodorus Beza* Lutheranorum dogma pro præsentia Christi in Eucharistia, appellat, *Satanæ excrementum, Cœnam verò cænum, in qua vorant furfureum numen: ipsos proinde esse Antichristi nepotes, Christicidas, carniuoros*, &c. Nec dissimilia de illis pronunciat *Bucerus* & *Paræus* ad suam controuersiam de Eucharistia, cuius hæc aperta confessio est: *Nonagesimus annus labitur infelicis illius dissidij de sacra Eucharistia, quod Ecclesias Euangelicas fatigat, debilitat, & lacerat, Papæ verò regnum stabilit, & sustinet*. Idemque Lutheranos appellat, *veterum errorum hæresumque reductores*. En qualis vtriusque Sectæ inter se & cum Papistis in substantialibus concordia?

XX. Denique ad dogma hoc summè perniciosum cuiuis non obcæcato stirpitus euellendum, sufficiat audire ipsos sectarum modernarum primos Patriarchas illud suis in se mutuò censuris penitus euertentes. Et *Caluini* quidem hæc de Lutheranis effata nunc supra exhibuimus. *Martinus* porrò *Lutherus in tom. 2. Vvitemberg* concordiam istam cum Caluinianis ita execratur, vt contra illam indignabundus in hæc verba prorumpat: *Maledicta pax & concordia cum Sacramentarijs per omnia sæcula sæculorum*: cui execrationi Caluiniani vicissim *Amen* sæpius accinerunt, vt supra vidimus. Iterum *Lutherus* vehementius insurgens in suis quæ scripsit *Colloquijs mensalibus*. *Non alia* (inquit) *potest sperari concordia inter nos, & Caluinistas, quam quæ inter Christum & Iudam intercessit*. Rursus in Thesi 27. contra articulos Louaniensium. Et in *Confessione postrema de Cœna Domini* apertè asserit, *Hæreticos à se conseri omnes Sacramentarios, qui negant verè corpus & sanguinem Christi ore carnali sumi in Eucharistia*. Ibidemque propter articulum eundem contra Caluinistas sententiam extremam pronuncians ait: *Illos esse Sacramentorum hostes, æternumque damnatos*.

Si igitur *Caluinistæ* toties à Luthero, & Lutheranis, & vicissim *Lutherani à* Caluinistis proscribuntur *vt Hæretici, vt Sacramentorum hostes*, & inde *vt æternum damnati*; quænam potest esse vmbra Concordiæ inter illos, aut sectas ab ijs profluentes aut Catholicos Romanos, in Articulis fidei ad salutem necessarijs. Vnde manifestè concluditur, illum salutis æternæ iacturam facere, qui permittit tam palpabili errore sibi illudi, & in istorum secta detineri. Quam verò facilè sit se ab errore expedire, & ad veræ Religionis notitiam deuenire, in sequentibus dilucidè ostendemus.

ARTICVLVS II.

Potest vera Religio à falsis Sectis facilè discerni, neque excusabilis est Sectarius qui eam non inuestigat.

I. SEd ex ipsa Sectarũ pugna, ac multitudine plurimi hoc suo sibi conficiunt speciosũ sui

sui erroris præsidium, aut potius dessidiæ latibulum. In tanta, inquinot, Religionum inter se dissideotium colluvie, non ego talis sum Ædipus, vt possim certo diuinare, quænam præ cęteris omnibus integram fidei veritatem obtineat. Si enim id proprio examine & experimento velim inuestigare, non ea sum tinctus litteratura, aut eo præditus ingenij acumine, vt possim cunctas sectarum differentias ad trutinam reuocare, & omnium argumentorum pugnas dirimere. Quinimo prius me cum mente vita deficeret, quàm dispersas toto orbe Sectas conuenirem, ac singularum causas, originem, & cohærentiam sine erroris periculo compertam haberem. Si verò velis mihi non meo, sed Doctorum iudicio standum esse: Nescio ego cui Doctorum concessum sit, filum veritatis adeò implexum ita euoluere, vt me ex multiplici tot sectarum labyrintho citrà erroris periculum, ad apertam veræ Ecclesiæ lucem educat. Sunt enim in qualibet secta plures qui Doctores appellantur: vt ego inter hos omnes Doctorem præ cæteris veracem seligere possim, Doctor ipse maximus esse deberem. Quid ergo superest, quàm vt ego meæ sectæ inhæream, cui à teneris innutritus sum, quam parentes aut amici coluot, pro qua io dubio tam implexo stat apud me diuturni temporis possessio: ne veritatis incertus, dum charybdim vitare cupio, in scyllam deteriorem incidam. Contra hunc prætextum plotibus commonem, eoque falaciorem quo magis fucata veritatis specie depingitur.

Dico primo; Admissa Dei prouideotia, vera Religio ijs notis insignita esse debet, vt à quouis intellectu benè dispo ito facilè discernatur.

II. Probatur primò, Si Deus mundum gubernat euideos est illum Religionem veram instituisse, qua ab hominibus coli debeat, vt supra initio demonstraui. Frustra autem illam instituisset, si non ordinasset signa & argumenta idonea quibus facilè vera illa Religio à Sectis falsis discerneretur: friuolum enim foret proponere finem, & nihil certi statuere de medijs quibus ad illum peruenire oporteat. Hoc antem fieret, si pro denotanda vera Religione non extarent signa multa illustriora, quàm quæ possint pro quacunque falsa exhiberi. Nam si signa illa vllo modo permanerent æqualia, nullum superesset medium quo possit vera Religio à falsa discerni, atque adeò hominum errores ex hac parte in ipsum Deum referendi essent, quod de perfectissima, ac humanæ salutis moderatrice Dei sapientia existimare impium foret.

Probatur secundò, ex obligatione certa quæ quemuis obstringit, ad veram Religionem præ falsa amplectendam. Hæc antem obligatio nulla prorsus foret, si vera Religio non esset præ Sectis falsis satis explorata. Sicut in alijs Dei præceptis exempli causa, vt testimonium perhibeam veritati, nunquam teneor iuramentum assumere, dum rei veritas manet dubia, aut tantum probabilis, ne facilè contingat Deum à me in falsitatis testem adhiberi. Vnde conficitur, infinitam Dei sapientiam sibi manifestè contradicere, si veram Religionem hominibus præciperet, & interea illius præ cæteris signa satis explorata non exhiberet.

III. Hanc autem calumniam diuinæ sapientiæ nemo facilè importabit, qui studiosè aduertet tam in veteri, quàm in nouo Testamento, insurgente quouis Religionum conflictu, vt in Moyse, Daniele, & Apostolis, Deum verè Ecclesiæ ea signa præbuisse, quæ facilè omnem aduersæ partis probabilitatem elidere potuerunt.

Hic proinde non admitto ex notis siue motiuis tantum probabilioribus, sine vlteriori inuestigatione, licitum esse aliquam præ cæteris Religionem suscipere, aut iam susceptam in aliam commutare. Quamuis enim sola probabilitas plerumque in alijs operationibus valere possit, non ideò in suscipienda quoque noua Religione sufficere debet. Quia in negotio fidei error etiam materialis in ordine ad actiones salutares grauissimè nocere solet: neque deest homini non oscitanti modus: quo diligenti inuestigatione facilè ad veræ Ecclesiæ notas moraliter euidentes deuenire possit, qualis adipiscendæ certitudinis via in alijs hominum actionibus constituta non reperitur.

IV. Quærunt hoc tempore aliqui: An ad assensum præbendum articulis fidei, requiratur euidentia etiam omnimoda reuelationis diuinæ?

Respondeo, ad assensum fidei debitum, necessariam non esse cognitionem absolutè euidentem reuelationis diuinæ. Quia euidentia omnimoda aut metaphysica reuelationis ab omnibus in hoc statu haberi nequit, ergo non potest illa omnibus ad assentiendum articulis nostræ fidei esse necessaria. Quod adeò certum est, respectu hominum præsertim rudiorum, vt hoc de fide esse affirmet *Suarez hic, disp. 3. sect. 8. n. 5.* Dum enim rudiores articulis fidei assensum præbent, non apparet quo modo, aut medio authoritas Dei loquentis illis euidenter proponatur: quinimò paucis doctio-

doctiorum contingit ad absolutam reuelationis euidentiam ratiocinando penetrare.

Sed quæstio esse potest, An assensus fidei omni ex parte *euidens*, possit dici *supernaturalis*; De hoc variæ sunt, & liberæ Theologorum sententiæ: Negant aliqui esse supernaturalem, quia actus fidei euidens, non est liber, neque obscurus, siue argumentum non apparentium, vt ipsi volunt, & requirunt ad actum proprium fidei diuinæ. Probabilius tamen assensum illum posse esse supernaturalem docent communius Thomistæ, vt recenter tradit *Gonet disp.* 11. *art.* 7 *n.* 201. & pro eadem sententia *Scotum* citat Di Castillio, quos sequitur *Herinx* ex Scotistis Author recens, & eruditus, nec non ex Carmelitis, *Bona spei*, & ex *Nostris Vasqu. Ariaga, Ripalda, & plures alij*.

Quia nulla ratio satis probat habitum fidei non posse influere in assensum euidentem, cum inter euidentiam & supernaturalitatem nulla ostendatur repugnantia, vt patet in actu visionis Beatificæ, qui simul euidens est, & supernaturalis. Potest igitur cum assensu fidei diuinæ stare euidentia reuelationis, sed perperam cum quodam asseritur, hanc euidentiam ad fidem nostram esse necessariam.

VI. Sufficit ergo articulos fidei proponi cum notis, quæ de veritate reuelationis diuinæ ita nos certificant, vt non possimus de ea prudenter dubitare. Ad assensum huiusmodi præstandum nulla modernarum Sectarum sufficientes rationes aut notas exhibere valet.

Dico igitur secundò neque Protestantes, neque alij horum temporum Sectarij possunt in sua conscientia, aut diuino tribunali excusari, quamdiu certiores veræ Ecclesiæ notas non inquirunt.

VII. Probatur, non potest aliquis excusari, aut bona fide in ea Secta permanere, in qua nequit exhibere veræ Ecclesiæ signa certiora, quam habeant aliæ sectæ, quas ipse deuias, & falsas esse agnoscit. Atqui neque Protestantes, neque alij Sectarij possunt in suo Cætu ostendere vlla signa aut fundamenta certiora veræ Ecclesiæ; quam habeant aliæ sectæ tàm modernæ, quàm antiquæ, quas ipsi pro falsis reprobant, & à sua communione reijciunt. Quinimò à Protestantium confessione de Primatu Ecclesiæ in Regibus, de Hierarchia & potestate Prælatorum, & pluribus fidei punctis communi iudicio grauissimis, reliquæ totius orbis Ecclesiæ dissentiunt. Quo igitur modo poterit horum aliquis fine vlteriori examine in sua secta securus conquiescere, quam facilè aduertit, præ cæteris sectis à se reprobatis, nullo speciali Dei testimonio, nullo exploratæ veritatis fundamento subniti?

Atque vt hoc argumentum in breui dilemmate fortius inhæreat: Quæro ex quouis Protestantium Ministro; An reliquas horum temporum Sectas veras iudicet, an falsas? Si dicat veras; iam Ecclesiam suam agnoscit falsam, vtpote quæ à cæteris Ecclesijs, quas pro veris habet, vt falsa reijcitur. Si verò reliquas Sectas falsitatis arguat, suam quoque inter falsas numeret necesse est, cum nullum prorsus cohibere possit speciale signum, aut apertum Dei testimonium, quo Ecclesiam suam, præ cæteris à se reprobatis, melioris conditionis esse demonstret.

VIII. Ex his quæ hactenus deduximus apertè conficitur, quemlibet suæ saluti prospicere volentem, debere Religionem veram, & vnicam sedulò inuestigare, neque posse sine summa imprudentia ac temeritate hanc curam negligere in negotio totius vitæ grauissimo, quale est iactura salutis æternæ, quæ sine vera fide obtineri non potest. Vt enim à salute abberes, perinde est an tua culpa falsam fidem, an nullam profitearis.

Ostenditur ex dictis, qualis ignorantia excuset ab Hæresi formali.

Dico igitur primò: Ignorantia inuincibilis circa articulos fidei excusat ab Hæresi formali. Quia cum ignorantia inuincibilis sit ea quæ nulla diligentia aut inquisitione hic & nunc ab ignorante vinci, & deponi potest, non relinquit illa libertatem sufficientem ad veritatis electionem: ac proinde error ex tali ignorantia ortus non est homini liber, & voluntarius, quod ad hæresim formalem requiritur.

IX. Dico tamen secundò: Ignorantia ista inuincibilis non sufficit in homine adulto in ordine ad iustificationem in punctis fidei requisitis necessitate Medij, vt est credere in Deum vt Creatorem, Mediatorem, Remuneratorem, &c. Quia fides horum mysteriorum, est fundamentum, & prima dispositio ex Dei ordinatione requisita ad actus amoris Dei, vel alios quibus possit homo ad iustificationem peruenire, iuxta illud Apostoli *ad Hebraeos cap.* 11. *Accedentem ad Deum oportet credere quia est, & quia inquirentibus se remunerator sit.*

Dico tertiò: Nulla ignorantia vincibilis, siue ex inquirendi negligentia grauiter culpabilis, excusare potest ab hæresi formali, hoc est, à tali errore in fide qui illum apud Deum constituat reum hæresis, & inexcusabilem.

Hæc

Hæc est sententia communior & verior apud *Valentiam, de fide disp. 1. quæst. 11. punct. 1. Thomam Sanchez lib 2. in decalogum cap. 7. Setum, Ludou. Lopez, Sayrum, Nauarrum, Cordubam, Canum*, &c. contra aliquos apud *Card. Lugo de fide disp. 28. sect. 6.* qui quamuis admittant talem contra fidem grauiter peccare, negant tamen esse formaliter hæreticum.

X Probatur nostra assertio, Error hominis Christiani circa aliquod mysterium fidei, ortus ex quacunque ignorantia vincibili est simpliciter voluntarius, & grauiter contra fidem culpabilis, vti pars vtraque admittit. Atqui talis error non pertinet ad Paganismum vel Iudaismum: cum homo Christianus sic errans adhuc retineat Religionis Christianæ professionem. Ergo error ille pertinet ad Hæresim, cum infidelitas adæquatè in tres species diuidatur, Paganismum, Iudaismum, & Hæresim.

XI. Dices, Tantùm ille censetur absolutè & formaliter hæreticus, qui *scienter* dissentit ab Ecclesia, recedendo ab illis articulis quos ea sufficienter proponit. Atqui ab ea non scienter dissentit qui ab articulis illis recedit ex ignorantia tantùm vincibili. Ergo talis non est absolutè & formaliter hæreticus.

Respondeo distinguendo maiorem. Censetur tantum absolutè & formaliter hæreticus qui sic scienter dissentit scientia formali, vel etiam æquiualenti, concedo: scientia præcisè distinctâ & formali nego. Quia talis ignorantia vincibilis & voluntaria *æquiparatur* scientiæ formali in ordine ad affectum, siue errorem subsecutum, & inde prouenientem. Censetur enim sic ignorans noluisse scire veritatem, quando diligentiam sciendi debitam volens omisit: ac proinde voluisse ignorantiam & errorem inde consequentem.

Ex his demùm apertè deducitur primò: Non rectè modò in *Anglia* viros in speciem politos pro sua in hæresi persistentia hoc modo ratiocinari: Ego paratus sum fidem Romanam amplecti, si Rex, & Parlamentum eam esse præferendam declaret. Hoc verò quamdiu non faciunt, ego prudenter resoluo illorum sensum communem, meo priuato iudicio præponendum. Ergo errorem in diuino tribunali mihi imputabilem non incurro.

XII. Sed facilè demonstratur, fucum illum prorsus inanem esse in viris rerum quæ in reliquo orbe geruntur non ignaris. Satis enim illi norunt, in hoc sui Regis ac Parlamenti sensum ab alijs Regibus, ac Regnis amplissimis toto pæne orbe improbari. Neque ignorant Notas manifestas antiquitatis, & conformis omnis æuo vnitatis veræ ac Catholicæ Religionis, si velint opera non difficili animum ad illas aduertere. Quod si prætextus ille coram diuino tribunali ponderis aliquid haberet, quoslibet hactenus omni loco, & tempore Hæreticos, imò & Mahometanos in suis erroribus excusaret; quorum & Imperator, & Imperium, & sensus, maximam orbis nostri partem complectitur: quod tamen viri illi non parum politi minimè admiserint.

XIII. Deducitur Secundò, pari ratione *Ordines Batauicos*, & alios alibi variarum Sectarum cœtus, nullam sibi ex illo prætextu erroris sui excusationem posse prætendere.

His annexa sunt aliqua quæstiones Theologicæ, quæ reperiuntur infra ad finem Tomi 2. in nouo Supplemento Theologiæ vniuersæ, in Secunda secundæ, Tract. de Fide.

Vt autem vera & vnica Religio, in qua voluit Deus salutem æternam obtineri, à Sectis falsis securè discernatur, Argumenta hic sequentia, sepositis Partium studijs, sincero propriæ salutis, ac veritatis desiderio expendenda erunt.

Sed ad hoc debitè præstandum præmittenda sunt à Curatore siue propriæ, siue alienæ salutis Media sequentia. De quo vide & alia in praxi Conuersationis cum Hæret. *Tom. 3. circa finem c. 2. §. 1.*

PRÆPARATIO ANIMI

Ad Considerationes sequentes pro sincero veræ Religionis suscipiendæ desiderio.

XIV. CVm vera Fides sit donum Dei singulare, necesse est primò, ad illud obtinendum cor Deo sincerum, & apertum exhibere. Secundò remouenda sunt impedimenta huius diuini beneficij, vt est, Affectus nimius erga commoda temporalia, honores, diuitias, amicos, promotiones, humanos respectus, ac fauores: plerumque enim nimia cupiditas gratiæ humanæ, obicem in hoc ponit gratiæ diuinæ. Tertiò; Deponenda sunt Præiudicia hausta ex dicterijs Aduersantium Religioni Romanæ, & animus ad æquilibrium reuocandus, quo statuat nullo alio respectu duci, quàm motiuis solidæ veritatis, & suæ salutis. Quartò, Per Orationem, & pia opera ad Deum recurrendum, animus sincerus illi offerendus, ac postulandum eum humillimè gratiæ diuinæ adiutorium. His mediis dispositus Cornelius Centurio meruit à Deo ad

veram fidem singulariter illustrari *Actor.* 10. In hunc finem Oratio sequens, sic formata vt præparationem animi prædictam, cuilibet Christiano necessariam, breuiter complectatur, admodum erit opportuna.

ORATIO

Disponens ad veræ Fidei notitiam, & susceptionem sinceram.

DEus meus! & in Te rectè credentium salus æterna! emitte lucem tuam & veritatem tuam vt in æternum ad te perueniam, per veram fidem, spem & charitatem, sine quibus nulla est spes salutis, sed certa ad ignem æternum damnatio. Scio autem euidenter sicut vnus est Deus, ita vnicam posse esse Fidei veritatem, vnicam veram Ecclesiam, vnicam viam salutis æternæ. O quam essem ego nunc infanus, & postea in perpetuum infælix, si pro vlla illecebra huius vitæ mortalis, ab illa via vnica veritatis, & salutis me impediri, aut abduci permitterem.

Protestor igitur nunc coram diuina Maiestate, hoc mihi propositum esse, hoc firmissimum decretum, illam Fidem, & Ecclesiam vnicam amplecti, quam præ alijs veram, & à Deo constitutam esse, sincero corde deprehendam.

Protestor insuper, me ab hoc decreto sincero nolle abduci, siue huius breuis vitæ fluxis solatijs, siue cupiditate opum aut honorum, siue humana quacunque gratia, aut respectu. Nihil enim mihi huiusmodi prætextus coram iustissimo DEI tribunali sunt profuturi.

Scio me à veritate DEI æterna præmonitum in sacris Scripturis Matthæi 24. Quod, Multi Pseudoprophetæ surgent, & seducent multos: Et Matthæi 7. *Cauendum nobis esse a falsis Prophetis, qui veniunt ad nos in vestimentis ouium, Ac proinde, non omni spiritui credendum: Sed probandos spiritus si ex Deo sunt lib.* 1. Ioan. 4. *Non ignoro tales plurimos seductores omni æuo a vera Christi Ecclesia defecisse, & multos etiamnum per tales ab vnitate fidei abduci: a quibus mihi omni modo cauendum esse firmissimè decerno. O quot Martyres Christi ab exordio Ecclesiæ & deinceps omni tempore, se illis ita opposuerunt, vt non tantum fortunas omnes, sed etiam per immania tormenta sanguinem, & vitam profuderint: nec tamen magis illis sua, quam mihi mea salus necessaria est. Hinc mi DEVS, mihi omninò decretum est, & erit, monitis tuis obtemperare, viam salutis securam sedulò inuestigare, & illam semel inuentam ad extremum vsque spiritum conseruare.*

Tu igitur splendor Patris, & lux æterna, quæ illuminas omnem hominem venientem in hunc Mundum, illumina tenebras meas, animumque corrobora, ne huius mundi cupiditate, aut hominum illecebris abducar in perditionem: cum impossibile sit tibi sine vera fide placere, & ignis æterni supplicia euadere. Effice per gratiam tuam vt Ecclesiæ tuæ vnicæ, quam veram deprehendero, semel aggregatus, tibi firmiter adhæream in sanctitate & iustitia omnibus diebus vitæ meæ. Amen.

CAPVT III.

Argumenta quæ euincunt, Solam Ecclesiam Romanam esse veram Christi Ecclesiam, in qua salus possit obtineri.

ARGVMENTVM I.

Sola ostendit se potestatem suam a Christo deriuare.

I. ILla sola est vera Christi Ecclesia, quæ ostendit se doctrinam, & potestatem suam à Christo & illius Apostolis accepisse, & per continuam successionem ad nostra vsque tempora perduxisse. Hac enim successione omnis vera & legitima possessio, ac potestas firmissimè probari, & sine dubitatione constare solet. Si quis autem illa destitutus, de possessione aut iure contendat cum eo, qui hanc successionem exhibere potest, non minus explodetur, quam si quis hodie compareat homo peregrinus, qui se legitimum Angli-

Angliæ Coronæ Succesſorem proclamet, contra illam familiam, quæ continua ſucceſſione ſe in legitima Regni hæreditate perennare demonſtrat.

II. Hanc autem continuam à Chriſto, & Apoſtolis ad noſtra vſque tempora ſucceſſionem, quo pacto reperies in Sectis illis, quæ à centum circiter annis emerſerunt, ac ſibi veræ Eccleſiæ nomen vindicarunt? Quo modo in aliqua Eccleſia poteſtatem à Chriſto deriuatam oſtendes, quæ ſeipſam per mille quingentos poſt Chriſtum annos orbi oſtendere non potuit?

Cùm igitur hac ſucceſſione apertè careant Congregationes modernæ, ſola Lutheri, Caluini, aliorumque recentiorum authoritate inſtitutæ, carent etiam neceſſariò eorum Miniſtri *Iuriſdictione* à Chriſto deriuata in gubernanda eius Eccleſia, carent eius Ordine pro adminiſtratione Sacramentorum, carent eius *Miſſione* pro verbi diuini prædicatione, quam apertè requirit Apoſtolus ad Roman. 10. *Quomodo prædicabunt niſi mittantur*. Numquam enim oſtendet vllus ex Sectis modo nominatis qua authoritate, aut quo modo primùm miſſus fuit Lutherus, aut Caluinus ad prædicandam doctrinam oppoſitam Eccleſiæ Romanæ, à qua ſua tantum ſponte defecerunt; aut vbi, aut quando poteſtatem illam à Chriſto acceperint.

III. Si dicant, ſe accepiſſe à Chriſto poteſtatem *extraordinariam* ad reformandam veterem, & inſtituendam nouam Eccleſiam.

Reſpondeo, nulli prudenti poſſe ſufficere, quod Lutherus aut Caluinus id de ſe affirmet: omnes enim antiqui Hæreſiarchæ idem de ſe dudum teſtati ſunt, nec ideò minus hæretici fuerunt, & pro talibus etiam hoc tempore damnantur. Neceſſe eſt igitur ſuæ miſſionis clarum, & apertum teſtimonium adducant: ſine legitimo enim teſtimonio, ne quidem domum tuam alteri reſignabis, quantò minus Eccleſiam Dei, quam Chriſtus à tot ſeculis alijs poſſidendam, & gubernandam conſignauit. Nec ipſi Apoſtoli pro Dei Miniſtris ab initio admiſſi ſunt, niſi per apertum teſtimonium ſignorum ac miraculorum, quibus ſe à Chriſto miſſos eſſe toti orbi manifeſtè comprobarunt. An igitur ergo cum ſalutis ęternę diſcrimine ſine alio ſigno, aut teſtimonio hos vt Eccleſiæ antiquæ reformatores, & animæ meæ in æternitatis itinere duces admittam, quos à Deo miſſos non fuiſſe clara ratione deprehendo?

Ex his ritè expenſis hoc neceſſarium deducitur argumentum. Sola illa eſt Chriſti Eccleſia, quæ poteſt oſtendere, ſe Chriſto, & Apoſtolis ad hæc vſque tempora continuò ſucceſſiſſe. Sed ſola ſupereſt Eccleſia Romana in qua poſſit illa ſucceſſio oſtendi: ergo, &c. Iam enim probatum eſt, alias Sectas illa ſucceſſione penitus eſſe deſtitutas.

IV. At in Romana Eccleſia, Perſbyteri ſuum Ordinem, Iuriſdictionem, ac miſſionem accipiunt immediatè à ſuis Epiſcopis præſentibus, hi ab Epiſcopo ſiue Pontifice Romano, qui per continuam præcedentium Pontificum ſeriem, ſuam in Sede Petri ſucceſſionem toti orbi apertè demonſtrat.

V. Hæc enim in publicis, & vbique patentibus temporum Annalibus tam luculentè omni æuo conſignata exhibetur, quam vllum Regum iure ſucceſſionis Regni ſui thronum poſſidere. Imò illa Pontificum ſucceſſio præ cæteris tanto maiori pollet euidentia, quantò frequentiori omnium Gentium cura ac ſtudio vniuerſalis Eccleſiæ hiſtoria à tot tantiſque Auctoribus, ac SS. Patribus conſcripta, & ad poſteritatem continuò tranſmiſſa reperitur.

Nullus itaque eſt Eccleſiæ Romanæ Miniſter, qui Fidem populo, & Sacramenta adminiſtrat, qui non poſſit poteſtatem, ac miſſionem ſuam continua ſerie ad Apoſtolos, ac Chriſtum reducere, tanquam ad primum authorem ac fontem à quo illa deriuauit. Sola igitur Romana poteſt eſſe vera, & indubitata Chriſti Eccleſia.

Hoc argumento veram Eccleſiam à Sectis alienis ipſi primitiuæ Eccleſiæ Patres diſcernebant, ac imprimis *S. Auguſtinus contra Epiſt. fundamenti*: " Tenet me in Eccleſia Catholi-„ca, ab ipſa ſede Petri Apoſtoli vſque ad præ-„ſentem Epiſcopum ſucceſſio Sacerdotum. „Accedit *S. Hieron. epiſt. 2. ad Damaſum*. Hic „inter tres partes ſciſſa Eccleſia ad ſe rapere „me feſtinat, ego interim clamo, qui Ca-„thedræ Petri iungitur meus eſt. Idem diſput. „contra Luciferianos, Breuem tibi apertum-„que animi mei ſenſum proferam, in illa per-„manendum eſſe Eccleſia, quæ ab Apoſtolis „fundata vſque in hanc diem perdurat.

VI. *Dilemmate* inde confecto, modernum ſectarium hoc modo premes. Argumentum illud *S. Auguſtini*, *S. Hieronymi*, & primorum Eccleſiæ Patrum contra hæreticos ſui temporis, ex ſucceſſione perpetua Prælatorum in ſola Eccleſia Romana; vel rectè probat illos antiquos fuiſſe veros hæreticos, vel non. Si id non probat, errarunt ergo primi, ſummique Doctores primitiuæ Eccleſiæ; quod tamen ipſi Sectarij non admittunt.

Si

Si verò rectè probat illos fuisse hæreticos, idem prorsus conuincit de Sectarijs nostri temporis, qui non magis possunt in sua secta ostendere perpetuam Prælatorum successionem, quàm illi Hæretici, contra quos primi Patres hoc argumentum intorquebant.

VII. Obijciunt illi, ne prorsus exarmati videantur: Vt Ecclesia aliqua Christi per *successionem* dicatur *Apostolica*, sufficit sola successio *Doctrinæ* Apostolicæ, non verò Prælatorum siue Pontificum Apostolis succedentium. Probatur, quia Ecclesia Christi dicta est Apostolica in Symbolo anteaquam esset Pontificum successio.

Respondeo, successionem certam totius Doctrinæ Christianæ non posse per tot à Christo sæcula certò conseruari, & innotescere, nisi per successionem personarum, quæ ostendere possint se legitimam, & certam illius tradendæ potestatem à Christo deriuare. Nam alias sola successio doctrinæ, figmentis omni æuo innumeris exposita fuisset, vti tot exortæ de ea hæreses etiamnum apertè demonstrant. Ad probationem dico, Ecclesiam Christi ante *Pontificum Successionem* dictam fuisse Apostolicam in actu primo, siue quæ ex institutione Christi Apostolicam in Pontificibus successionem requirebat. Sic etiam ab initio dicta est Catholica, quamuis nondum actu per orbem diffusa, sed postea tantùm diffundenda.

Huius successionis defectus *Angliæ* Ministros grauissimè remordet, qui sæpius postulati de legitima ordinatione *Parkeri*, qui primus post hæresim tanquam Archiepiscopus Cantuariensem Sedem occupauit; nec testes, nec tabulas, nec vllum deriuati à Christo Ordinis, aut potestatis iudicium legitimum vnquam proferre potuerunt.

VIII. Quorum vnus haud ita pridem quasi collabenti Ecclesiæ humeros suppositurus, non antiquas tabulas, sed nouas fabulas euulgauit, de *Parkero* in quadam taberna per aliquos Romanæ Ecclesiæ Episcopos in Præsulem consecrato. Sed non defuit author Catholicus, Dublinensis nuper Præsul Illustrissimus, qui calamo sua eruditione digno commentum illud apertè dissoluit, & ad viuum resecuit, vti attingemus infrà tract.3.c.vlt.

ARGVMENTVM II.

Ecclesia Christi est antiqua, omnes modernæ Sectæ sunt nouæ.

IX. Ecclesia Christi est antiqua, quia ab annis plusquam mille, & sexcentis à Christo fundata est, & sic in omne tempus futurum stabilita, vt promiserit portas inferi contra eam nunquam præualituras. Sed Ecclesia Lutheri, & Caluini est noua; Ergo hæc non potest esse vera Christi Ecclesia. Minor clarè probatur. Quia possumus assignare ipsum locum, & tempus, quo recenter exorta est hæresis Lutherana, ante centum circiter annos, tempore Caroli V. Imperatoris, & Leonis X. Pontificis; & ostendere primum eius authorem Martinum Lutherum, qui post quindecim sæcula à constituta Christi Ecclesia comparuit, & ab antiqua Ecclesia spontè defecit, & sectam Lutheranam, de qua nihil vnquam antea auditum fuit, in Germania inchoauit. Sed hæc sunt manifesta nouitatis indicia, quæ apertè demonstrant Sectam Lutheranam (& idem est de alijs nouis) non posse dici veram Christi Ecclesiam. Repugnat enim illam Sectam, quæ est noua, esse Ecclesiam Christi quæ est antiqua: originem habuisse à Luthero postremo sæculo, & tamen ante annos mille sexcentos à Christo institutam fuisse.

X. Si dicas, Ecclesiam Lutheranam olim quidem extitisse, sed hactenus per 1500. annos ante Lutherum *occultam, & inuisibilem* latuisse. Responsio illa per se friuola hoc *Dilemmate* clarè refutatur. Religio Lutherana vel extitit ante Lutherum, vel non extitit. Si ante Lutherum extitit occulta, vt affirmas, non potuit esse vera Christi Ecclesia, quæ debuit semper esse visibilis, & conspicua, sicut ciuitas supra montem posita, sicut lucerna, sicut publicum tribunal ad quod iubemur confugere Matth. 18. *Si autem noluerit te audire, dic Ecclesiæ*; his enim Christus Ecclesiam suam similem esse declarauit. Si verò dicas ante Lutherum non extitisse, ergo est Religio nouitia, ac proinde non potest esse Religio Christi, quam constat esse antiquam.

XI. Sola itaque superest *Ecclesia Romana*, quę initium Romæ sumpsit ab ipso Petro cuius Sedem per suos Successores continuò possidet, cuius recens institutio, aut nouus author nullo vnquam loco aut tempore post Petrum assignari potest, quæ sunt antiquæ, & veræ Christi Ecclesiæ manifesta argumenta.

Hoc argumentum approbate coactus est ipse *Lutherus*, dum Zuingilianos recenter emergentes oppugnaret *in Epist.* ad Ducem Borussiæ, & habetur in eius *tom.2. impresso VVittenbergæ fol.*362., Periculosum, inquit, & terribile est audire aliquid aut credere contra concors testimonium, fidem, & doctrinam totius sanctæ Christi Ecclesiæ, quæ iam supra mille quingentos annos per vniuersum orbem

, con-

, concorditer statuit, &c. Telum hoc ab antiquitate desumptum, quod fortissimum agnoscit, quis non videt contra ipsum Lutherum, aliosque horum temporum Sectarios validissimè retorqueri? Quomodo igitur ego salutem æternam, quæ solum in antiqua Christi Ecclesia obtineri potest, inter nouos horum temporum Sectarios sperare potero? Hoc si expendas benè, non poteris malè concludere.

ARGVMENTVM III.

Aliæ omnes Sectæ docent Hæreses in primitiua Ecclesia damnatas.

XII. Omnis illa Religio falsa est quæ continet hæreses à Catholica, & primitiua Ecclesia olim damnatas. Atqui modernæ Sectæ Lutheri, & Caluini, &c. continent hæreses à Catholica, & primitiua Ecclesia olim damnatas. Ergo eorum Religio debet esse falsa, & primitiuæ Ecclesiæ contraria.

XIII. Minor huius argumenti probatur primò: Quia tam Lutherus, quam Caluinus docet Bona opera non esse ad salutem necessaria, sed solam fidem sufficere. Atqui hæc eadem fuit olim hæresis Simonis Magi, teste antiquissimo S. Irenæo l. 2. cap. 20. & Eunomianorum olim ab Ecclesia damnatorum circa annum Domini 360. teste S. Augustino hæresi 54.

Lutheri, & Caluini doctrina est, Traditiones esse reijciendas, & solam Scripturam recipiendam. Eadem hæresis à primitiua Ecclesia damnata est in Ario, Nestorio, Eutychete, & Dioscoro, vti patet ex S. August. lib. 1. contra Maximum cap. 2. item ex Synodo 7. actione 1.

Tam Lutherus quam Caluinus negat Sacramentum Pœnitentiæ, & Confirmationis. Doctrina hæc tanquam hæretica in Nouatianis olim ab Ecclesia proscripta est, teste antiquissimo Cypriano lib. 4 epist. 2.

Docet Lutherus, & Caluinus, Ecclesiam olim visibilem postea perijsse, & illam in suo tantùm cœtu existere. Fuit hæc quoque hæresis Donatistarum contra primitiuam Ecclesiam, vti testatur August. lib. de vnitate Ecclesiæ cap. 12.

Asserit vterque, venerationem Reliquiarum, Imaginum Christi, aut Sanctorum esse idololatriam. Idem asseruit Vigilantius hæreticus teste Hieronymo, & olim Iconomachi ab Ecclesia damnati, teste Cedreno, & Nicephoro de Iconomachis.

XIV. Negat cum Luthero Caluinus, orandum esse pro defunctis, obseruandum ieiunium Quadragesimale, aut aliud ab Ecclesia præscriptum. Idem negarunt olim Aetiani hæretici, teste Epiphanio, & Augustino de hæresib. cap. 53.

Quid igitur manifestiùs quàm hæreses olim ab Ecclesia Christi damnatas, à Luthero, & Caluino doceri, ac renouari? Et quidem plerasque ante tempora S. Augustini. Cum tamen ipsi fateantur veram, & primæuam Christi Ecclesiam, quæ eas hæreses damnauit, ab omni erroris suspicione immunem fuisse. Illas autem hæreses dum reprobauit, necessariò omnes Sectas eandem doctrinam profitentes hæreticas esse declarauit.

XV. Ex his autem cæterisque articulis à primitiua Ecclesia olim damnatis nullum omninò recipit *Ecclesia Romana*, aut vnquam admisit, & quemuis admittere volentem à suo corpore resecuit. Depositum Fidei à Christo & Apostolis sibi traditum tam firmum, & inuiolatum semper retinuit, vt maluerit tam ab antiquis quàm ab horum temporum Sectarijs grauissima bella, rapinas bonorum, exilia, & mortem ipsam sustinere, quàm vel vnicum articulum à primitiua Ecclesia damnatum admittere vti hodie in Angliæ, Hollandiæ, & maximè in antiquissimis Hiberniæ Catholicis, tot calamitatibus hactenus ideò laceratis ante oculos videmus.

Ad hanc rationem vel vnicam, si seriò lubeat reflectere, fieri non potest, quin hodiernas sectas à vera Christi Ecclesia facilè discernas. Quæcunque enim Secta deprehenditur hæresim vel vnicam à vera Ecclesia olim damnatam admittere, tam implicat illam esse Ecclesiam Christi, quam falsum esse verum, aut album esse nigrum. Sicut enim contra debitam Regi fidelitatem in vno puncto cum hoste conspirans, hoc ipso fit Regi rebellis, sic cum damnatis Hæreticis vnico in errore consentiens, Deo fit inimicus ac perduellis, & extra salutis tramitem exul aberrat.

ARGVMENTVM IV.

Communis omnium Gentium consensus pro Fide Romana.

I. Illa iudicanda est vera Christi Ecclesia, quæ per totum orbem recepta, & omnium gentium testimonio, & consensu comprobata est, potiùs quàm illa, quæ exiguo spatio circumscripta, & à paucis admissa fuit:

Qui

Quis enim æquus iudex non dubitabit adiudicare litem illi parti, quæ præ alia habet testes multò plures, & inter se omni tempore, & loco conuenientes.

II. Atqui omnium gentium commune testimonium stat pro vna & sola *Ecclesia Romana*, quæ proindè *Catholica* & vniuersalis toto orbe nominatur. Nam quoad priora tempora, nullum est toto orbe regnum, nulla natio nobis cognita, in qua aliquando propagata & recepta non fuerit, aut propagari inceperit. Quinimò hoc tempore apud Gentes de nouo repertas publica extat Religionis Romanæ professio, templa, altaria, Missæ, cultus imaginum, &c. plerisque etiam locis in regnis Turcarum Catholici aliqui reperiuntur. In Europa Religionem Romanam publicè tuentur ac profitentur vniuersa regna Hispaniæ, regnum Galliæ amplissimum, tota pænè Germania, Polonia, Italia, maxima ex parte Belgica, neque exiguo Fidelium numero per Angliam, & multò maiori per Hiberniam, aliasque plures orbis partes disseminata reperitur. Cum his si comparentur pauci Europæ anguli, qui Sectam Lutheranam, aut Caluinianam profitentur, vnum pro millibus testem vix reperies. Solum enim regnum Britanniæ, cum Dania, Suecia, Hollandia, & aliqua Germaniæ parte Sectam Lutheranam vel Caluinianam, eamque pluribus alijsque Sectis immixtam complectitur. Quid exiguus ille numerus cum tota Europa comparatus? Quid cum Asia, Africa, America? Quarum incolæ, vti & regionum nunc in Europa infectarum, Religionem Romanam aliquando receperunt, & per multa sæcula suo testimonio, & sanguine comprobarunt.

III. Si igitur multitudinem testium eorum, qui in Religione Romana, toto orbe vixerunt per *sedecim sæcula*, conferam cum exiguo manipulo Lutheranorum vel Caluinianorum, qui tantùm vnius sæculi spatio emerserunt in paucis Europæ Regionibus, non possum salua æquitate pro altera, quam Religione Romana, ferre sententiam. Neque poterit supremus Iudex in extremo iudicio aliud pronunciare, quàm me iustè ac sapienter egisse, quod communem & constantem orbis pænè vniuersi consensu, paucorum, ac malè inter se cohærentium hominum iudicio, à reliquo orbe repudiato, prætulerim.

Vim huius argumenti ipsa experientia comprobari videmus, in integris legionibus ex militia, & nobilitate Anglicana, quorum plerique, dum ex domesticis errorum tenebris prodeunt ad publicam lucem Catholicæ Ecclesiæ in Belgio, Gallia, Hispania, facilè veram Romanæ Ecclesiæ Fidem agnoscunt, & profitentur. Vti non ita pridem apparuit in viris summo ingenio & iudicio præditis, Comite de Bristol, Barone de Inchequin, & alijs de nobilitate & fama notissimis.

ARGVMENTVM V.

Nulla est certa Ecclesia Christi in mundo, si non sit Romana.

I. Certum est veram Christi Ecclesiam in mundo reperiri, vt omnes fatemur: Atqui hoc certum non esset, si vera foret fides Sectæ Lutheranæ aut Caluinianæ. Ergo illa est à veritate prorsus aliena.

Minor patet ex eo, quod Secta tam Lutherana, quam Caluiniana doceat, veram Ecclesiam à Christo institutam potuisse *deficere*, & eam in Ecclesia Romana quæ ab initio fuit vera, actu defecisse, & nunc penes Sectam v. g. Lutheranam veram Ecclesiam permanere. Quod si verum est, posse deficere veram Christi Ecclesiam: & tu asseras tuam Caluinianam, vel Lutheranam esse veram Christi Ecclesiam: ergo potuit etiam tua Lutherana & Caluiniana deficere; ergo certum non est aliquam veram Christi Ecclesiam in mundo reperiri. Sicut enim asseris defecisse olim veram Christi Ecclesiam, ita nunc deficere potuit tua, neque certus esse potes, quod actu non defecerit: nulla enim promissio Lutheranæ vel Caluinianæ Ecclesiæ facta est, aut fieri potuit, supra veram Christi Ecclesiam.

II. Quod si dicas, tantum posse deficere Ecclesiam Christi *visibilem*. Infero, ergo tibi non constat, an Ecclesia Caluiniana vel Lutherana visibilis, quam profiteris, sit vera Christi Ecclesia.

III. Idem breuiter alio Argumento demonstratur. Non potest esse vera Christi Ecclesia sine vera *Scriptura*: hoc Sectarij omnes admittant. Atqui nulla est vera Scriptura in mundo nisi eam habet Ecclesia Romana. Patet, quia Scripturam suam Lutherus, Caluinus, &c. ab Ecclesia Romana primò acceperunt, ex qua ipsi prodierunt. Ergo nulla est vera Christi Ecclesia in mundo si Romana non sit vera; & Scripturarum diuinarum custos infallibilis: adeoque nec vera erit Lutherana, Caluiniana, & sic de cæteris modernis. En quomodo dum volunt illi Ecclesiam Romanam confodere, per illius latus seipsos interimunt.

Adde

Adde & alterum: Vera Christi Ecclesia debet esse *perpetua*. Hoc enim Christus ab initio suæ Ecclesiæ promisit. Atqui nulla præter Romanam potest perpetuam illam à tempore Christi successionem per vmbram in se ostendere: Non tua Luthere, non tua Caluine, quæ tantum postremo sæculo velut fungus hesternus in terris comparuit, & sic de alijs Sectis modernis. Ergo nulla est in terris vera Christi Ecclesia, nisi vera sit Romana. Vide igitur, Sectarie profuge, quo te conuertas vt veram Christi Ecclesiam in toto mundo reperias, nisi cum Prodigo reuertaris in domum Patris, siue Matris tuæ Ecclesiæ Romanæ, à qua velut in regione longinqua profugus aberras.

IV. Hic igitur aliud dici non potest, quàm Sectam Lutheranam, & Caluinianam manifestè falsam esse, & se euertere; dum docet Ecclesiam olim à Christo institutam potuisse aliquando deficere. Vnde claiè sequitur Ecclesiam Romanam, quam ipsi Sectarij admittunt primis 4. vel 5. sæculis, fuisse veram Christi Ecclesiam, non potuisse errare, & à vera fide deficere: aliàs enim iam non constaret, vllam in mundo existere veram Christi Ecclesiam.

ARGVMENTVM VI.

Si Ecclesia Romana non sit vera, perierunt in æternum Maiores nostri, Martyres, Confessores, &c. qui ante Lutherum per 12. sæcula vixerunt; vel vt certa agnoscenda est Fides Romanæ Ecclesiæ.

I. SI Secta Lutherana vel Caluiniana vera esset Christi Religio, sequerentur ea quæ quiuis, etiam Lutheranus vel Caluinianus, horret admittere. Ergo fateri debes Sectas illas tuo etiam iudicio veritati repugnare.

Sequeretur enim ex doctrina Lutherana, & Caluiniana, Ecclesiam Romanam à vera fide aberrare, adeòq; impiam, & sacrilegam esse. Ac proinde Christianos, qui vixerunt à tempore, quo aiunt defecisse Ecclesiam, nempè per integra duodecim sæcula ante Lutherum, in æternum perijsse, ac omnes nostros, vestrosque Maiores, qui per tot sęcula Ecclesiam tantùm Romanam agnouerunt, à vera Fide, & salute æterna excidisse. Nisi quis impiè fingat Christum permisisse, suam Ecclesiam visibilem per 12. sæcula inuincibili veræ Fidei ignorantia altè sopitam iacere.

Hæccine sunt promissa Christi de duratione suæ veræ Ecclesiæ, *Porta inferi non prævalebunt aduersus eam*, &c. quam ipsi Sectarij admittunt saltem 4 primis sæculis fuisse Romanam. Hic igitur non minus ipse Christus, quam Ecclesia Romana incusatur.

II. An ergo à Fide, & salute aberrarunt passim omnes illi qui pro diuino cultu in tota Europa, & reliquo orbe Christiano, tot Templa, tot Cœnobia, tot Collegia, tot Religionis Christianæ monumenta per duodecim sęcula summa pietate, ac studio erexerunt, Qui sua bona, ac seipsos tota vita diuino obsequio manciparunt? Perierunt quotquot eo tempore vixerunt viri sanctitate, ac miraculis toto orbe celebrati, Benedictus, Patricius, Bernardus, Dominicus, Franciscus, alijque Sancti innumeri, quorum virtus, & vita tot Cœlestibus prodigijs comprobata fuit. Perierunt tot milleni Martyrum, qui pro tuenda Religione Romana contra tyrannos decertarunt, suumque sanguinem ac vitam profuderunt, nisi fortè aliquos inuincibilis ignorantia excusauerit? Hi enim non aliam quàm Ecclesiam Romanam agnouerunt, quàm Lutherani, & Caluiniani impiam, & sacrilegam esse profitentur.

III. Hinc igitur vt dixi, sequeretur vlterius, Christum Ecclesiam suam tanto labore, & amore institutam, per duodecim sæcula deseruisse; cui tamen dixit: *Ego vobiscum sum vsque ad consummationem sæculi*: Reliquisse illam sub impietate, & potestate Sathanę, cui tamen promisit; *Portæ inferi non prævalebunt aduersus eam*: Et per Apostolum, eam fore *columnam, & firmamentum veritatis*.

Frustrà igitur duodecim illis sęculis à Romana Ecclesia prędicatum est toto orbe Christi Euangelium: Frustrà tot Gentes à Paganismo ad Ecclesiam Romanam conuersę: Frustrà fuere tot sęculis Sacramenta, & alia salutis media à Christo instituta: Frustra fuit ipsa Christi Passio, Mors, & Redemptio, donec tandem Lutherus Ecclesiæ Romanæ Sacerdotium, & Cælibatum deseruit, & ad connubia, omnemque carnis libertatem prouolauit, atque ita Ecclesiam prolapsam restaurauit, & viam cœli, quam Christus dixit angustam, verbo, & exemplo laxam, & spatiosam fecit. Denique donec in castissima illa vniuersalis Ecclesiæ *Susanna* nouas Fidei labes confinxerunt duo illi lubrici veteratores, Lutherus saxo excucullatus, & Caluinus publicè stigmatibus, de quibus erroribus neque tot Patres Sanctissimi, nec tot Concilia per tot sæcula, eam vnquam accusarunt. Quis ratione prædi[tus]

ditus hæc non ludicra, non insana, non merissima figmenta iudicabit?

IV. Quod si tandem dicas, hæc nullo modo admittenda esse, ac potuisse semper Maiores nostros etiam in Religione Romana salutem adipisci; necessarium erit te hoc modo vlterius ratiocinari.

Omnes omninò tam Catholici, quam Sectarij fatentur, in Ecclesia Romana posse salutem obtineri: Omnes autem Catholici, qui sunt maxima pars omnium Christianorum, omni tempore, & vno ore affirmant, me in Secta Lutherana vel Caluiniana non posse saluari. Ergo, si volo esse certus, & securus de salute æterna, debeo eligere Ecclesiam Romanam, in qua omnes fatentur, me posse saluari, non verò Lutheranam aut aliam, in qua maxima pars orbis Christiani absolutè negat salutem posse obtineri. Hoc argumento Henricus IV. Galliarum Rex, postquam apud suos Ministros rem Fidei diligenter examinasset, professus est, se ad Ecclesiam Romanam fuisse conuersum, vti videre est apud Historiæ Gallicæ Scriptores.

ARGVMENTVM VII.

In sola Ecclesia Romana persistit gloria Miraculorum, à Christo veræ Ecclesiæ promissa.

I. MIraculis Ecclesiæ Romanæ quasi coniuratione facta nouum bellum nuper indixit *Stillingfletus* in Anglia, *Zuickerus* in Hollandia, *Danhauerus* in Germania. Sed eorum impetum validè repressit, fregit, prostriuit ex Anglia noster *VVorleus*, ex Germania *Cornæus*, alijque germanæ fidei pugiles strenuissimi. Hic autem pro inuicto miraculorum testimonio breui methodo sic argumentaberis.

Christus eodem modo contulit veræ Ecclesiæ potestatem prædicandi Fidem, & operandi Miracula Mar. 16. v. 15. *Euntes in mundum vniuersum prædicate Euangelium omni creaturæ*. Et stat im subdit: *Signa autem eos qui crediderint hæc sequentur, in nomine meo dæmonia eijcient.... super ægros manus imponent, & benè habebunt, &c.* Sed in Ecclesia Christi hoc tempore perseuerat potestas prædicandi fidem: Ergo etiam virtus operandi Miracula. Cùm enim absque vlla temporis limitatione fuerit hoc priuilegium veræ Ecclesiæ concessum, sine ratione asseritur illi iam ereptum esse cùm nullo modo ostendi possit quo modo, aut quo tempore fuerit reuocatum, imò assidua tot miraculorum experientia comprobet, potestatem illam adhuc in Ecclesia Christi perseuerare.

II. Ex his porrò conficitur hoc argumentum cuiuis sanę mentis hominis manifestum. Miracula ab initio indicarunt veram Christi Ecclesiam, & Christus promisit ea in sua Ecclesia permansura, vt iam ostensum est. Atqui miracula in sola cernuntur Ecclesia Romana: Ergò hæc sola est vera Ecclesia Christi. Aliàs nulla in terris dabitur Christi Ecclesia: cùm nulla prorsus alia Secta possit illam miraculorum gloriam sibi vindicare.

Frustrà autem ex odio Religionis Romanæ cum Sectarijs illis, hanc miraculorum gloriam non Deo, sed dæmoni adscribes: sic enim Iudæi olim Christi miracula calumniabantur; *in Belzebub Principe dæmoniorum eijcit dæmonia*, quæ tamen constat fuisse vera miracula, & signa Fidei certissima. Deinde innumera Ecclesiæ Romanæ miracula omnem dæmonis potestatem longissimè excedunt, vt mortuos ad vitam excitare, morbos incurabiles momento curare, cæcis visus, surdis auditum, claudis incessum restituere. Vti non ita pridem coram multis testibus factum constat Cæsaraugustæ in Ioanne *Pellicero* Aragonio vitro notissimo, cui integra tibia dudum amputata diuina virtute subitò restituta est. Mortuos à *S. Martino*, & à *S. Dominico* tres, à *S. Xauerio* supra viginti, ab alijs nostro æuo plurimos *vitæ restitutos*, ijs testimonijs comprobatum inuenies, quibus nihil potest esse in rebus humanis certiùs aut euidentiùs. Teste autem *D. Augustino* l. 22. de Ciuit. c. 5 miraculum vel vnicum, quod constat à Deo factum, ad certissimum veræ Fidei testimonium sufficere debet.

III. Ad hæc friuola prorsus sunt Doctoris *Stillingfleti* responsa, Miracula scilicet hæc esse longinqua, interuallo temporum, & locorum multas cudi fabulas, multos crescere tumores, multa hominibus credulis imponi Et ad tibiam illam Ioanni Pellicero publico prodigio restitutam, sufficit illi per ludibrium reponere, isto interuallo loci, & temporis quo fama huius prætensi miraculi ex Hispania in Angliam transibat, facile potuisse Pelliceri stipitem ligneum in tibiam excrescere.

IV. At si liceat huiusmodi facta publica, & seuero iudicio subiecta, & iuratis testibus comprobata, vnius Stillingfleti inani ludibrio in figmenta conuertere, videat quæso, ne suum quoque nomen, & personam, & titulum, vt inanes fabulas, & popularis auræ fumos posteris transmittat. Quæro enim, si illius ludi-

iudicio insistas, quis hominum post paucolos annos credet extitisse Doctorem Stillingfletum, in Academia Cantabrigensi studuisse, legitimè examinatum fuisse, Doctoris lauream consecutum esse. Dicam ego, dicent posteri, hunc Doctoratus gradum, quamuis publicis tabulis, & testibus consignatum, solo populi rumore Stillingfleto accreuisse.

At, inquis testimonium de patrato miraculo, res est supra naturam posita. Erras, mi Doctor; miraculum quidem ipsum naturæ vires excedit, prodigium verò iam patratum oculis intueri, manibus palpare, iuramento testari, auctoritate publica, & indubitata consignare, hæc nihil habent præter consuetas naturæ leges, & normam communem, qua solent res gestæ certa fide comprobari. Mirum in re tam aperta halucinari hominem, qui cupit in Doctorum numero celebrari. Sed illi nouum non est, pro solidis argumentis, inanes iocos, & facetias venditare.

V. Ne vero ad labefactandum hæc miracula ad Dæmonis opem iterum confugiat Aduersarius, illum breuiter interrogo: Si ad fallendos homines Dæmon operetur miracula in Ecclesia Romana; an id faciat potestate diuina, an virtute propria? Non potestate diuina, quia si Religio Romana sit falsa, non potest Deus illam miraculorum testimonio tanquam suo sigillo comprobare: Hoc enim esset Deum falsæ doctrinæ subscribere, atque ita homines in fraudem inducere. Non etiam propria dæmonis virtute ad homines fallendos: quia sic dæmon multò magis operaretur miracula pro secta Turcarum, & Iudæorum, vt in eam magno suo lucro homines induceret. Ergò miraculorum gloria in sola Romana Ecclesia perseuerans à solo Deo procedere potest, vt hoc signo, & testimonio, vti olim, ita hoc tempore, veram Ecclesiam hominibus demonstraret.

VI. Et verò vt in ea inuenienda homines essent inexcusabiles, extare voluit quædam miracula publica, & perpetua, & omnibus facilè conspicua, si Angli, & Batauí ea cura, qua opes, & merces peregrinas, verę Fidei Testimonium inquirerent. Reperirent in Italia, & in ipso Religionis Romanæ gremio domus Lauretanæ miraculum publicum, & omnibus scire volentibus perpetuò conspicuum. Neapoli ampullam sanguinis S. Iannarij Martyris, qui in præsentia Corporis constitutus miraculosè ebullit. Compostellæ in Hispania reliquias S. Iacobi ob probatissima in dies miracula à toto orbe Christiano frequentatas. Vt prætercam in Belgio Virginem Afpricollensem, Hellensem, & alia eiusmodi loca manifestis Dei miraculis continuò illustrata, ex quibus Ecclesiæ Romanæ Aduersarij redduntur prorsus inexcusabiles.

Postremo, quantum ponderis habeant Miracula ad commonstrandum veram Ecclesiam, ipsi aduersarij suo calculo sæpius comprobarunt. Quid enim? Si nostri, aut superioris æui miraculis, nihil tribuendum, quid Lutheri artes, quid Caluini fraudes in illis fabricandis tanto studio insudarunt.

Nota est apud Staphylum, qui actioni interfuit, & testatam reliquit *Libro* qui inscribitur *Absoluta responsio*, historia Lutheri, qui vt à miraculi testimonio, Prophetæ à Deo missi sibi nomen vsurparet, fœminam à demone possessam Dei nomine à se liberandam multo apparatu suscepit. Sed post ingeminatos clamores, & irrita conamina, tandem ipse à dæmone in eas angustias redactus fuit, vt ab eo congressu validiorem dæmonis insultum vix viuus euaserit.

VII. Tantam tamen in miraculis vim agnouit, vt non dubitauerit ab illis iterum, iterumque aliquod suę doctrinæ præsidium emēdicare, de tota Ecclesia suo iudicio triumphaturus, si vel vnicum impetrasset. Itaque teste Cochlæo in vita Lutheri, dum quendam nomine Nesenum in Albi submersum comperisset, spei plenus accurrit, preces prolixas ingeminat, sed nihil proficit; sacra carmina de mortui auribus insusurrat, sed & hæc surdo canit. Denique cum nihil intentatum relinqueret, vt cadaueri vocem aliquam aut motum extunderet, non aliud quàm spectantium risum, & opprobria impetrauit; qui in hoc Martini facinore, nullum nisi temeritatis, & audaciæ prodigium spectauere.

VIII. Alia his similia, nec dissimili euentu, tentarunt alij Lutheri asseclæ apud Coclæum ad ann. 1533. qui vt se veridicos Prophetas populo probarent, diem extremi iudicij, à se designatum præ foribus adesse prænunciarunt. His Prophetis creduli nimis agricolæ serere & arare desierunt, sed, & viuere breui desijssent, nisi inani expectatione tandem edocti, in Ministris suis vanos vates agnouissent.

IX. Neque his cedunt artes, & machinamenta Caluini, qui in hoc erat sedulò intentus, vt aliquo patrati miraculi testimonio doctrinæ suæ fidem conciliaret. Rem sic agressus est, teste Boiseco in vita Caluini cap. 13. Vir inops Brulæus nomine cum vxore Osluno Geneuam demigrat, à Caluino inopiæ suæ subsidium postulat, anuit perbenignè, & si illi vicissim in adornanda quadam miraculi spe-

cie operam suam, & fidem commodarent. Brulæus, vt iubetur, morbum simulat, Ministri pro concione ægrum populi precibus commendant. Paulo post miser ille, vt prius ægri, ita nunc defuncti personam induit. Monetur Caluinus, & quasi rei ignarus eum amicorum caterua ad defuncti domum diuertit, vbi cum Brulæi vxor ploratu ac lachrymis sceniceum hoc funus egregiè adornasset, Caluinus in genua prouolutus, & fusis ad Deum precibus rogat, in testimonium suæ doctrinæ defunctum hunc ad vitam suscitari; atque apprehensa eius manu, alta voce iterum iterumque imperat vt sese erigat, & ad vitam redeat. At ecce nouum miraculi genus, qui se mortuum simulauit, iam verè mortuus reperitur, quo viso vxor attonita, & in serias lachrymas, & querelas effusa, infaustas Caluini technas omnibus ex ordine referauit. Interea remansit mulier infelix sine viro, & Caluinus infelicior sine miraculo.

X. His adde, Sectarios qui obijciunt Miracula omnia tanquam *incerta* Notam fidei certam non constituere, *seipsos* manifestè iugulare. Nunquam enim ostendent illi, pro authoritate infallibili Scripturarum quibus credunt notam se habere certiorem quam miracula Christi, & Apostolorum, qui eas tanquam Dei verbum hominibus tradiderunt. Rogo te paucis (Sectarie) quomodo ipsum Christum vt Filium Dei, quomodo Apostolos vt certos veræ fidei præcones admittes, si omnia omnium temporum miracula excludas? Hic certò vacillabis, hic hærebis, hic demum prima Fidei fundamenta conuelles, nisi miraculorum Notam vt certum fidei firmamentum admittas.

Quod si potius ad Spiritus tui priuati testimonium recurras, iterum tibi eodem teste fauces occludis. Si enim ista publica miracula prorsus omnia, vt notam fidei incertam, excludis, qua veri specie spiritum tuum priuatum, & ignotum, vt testimonium Fidei indubitatum vlli sanæ mentis homini persuadebis? Hæc certè pro intellectu rationem non auersante manifestè concludunt: sed de fucato spiritus Priuati testimonio pluribus infra *Cap. VI.*

ARGVMENTVM VIII.

Sola Ecclesia Romana habet infallibilem Fidei Regulam, & decisionem controuersiarum.

XI. VEra Christi Ecclesia debet habere infallibilem fidei suæ Regulam, qua possit dirimere controuersias in Negotio Religionis frequenter emergentes, ac sententiæ à se prolatæ rationem, ac fundamentum assignare, in quo possit intellectus certò, & securè acquiescere. Nam sine tali Regula, & Iudice controuersiarum omnia erunt incerta, ac plena litibus interminatis: adeoque talis Religio non erit vera Religio, quæ debet esse rerum omnium certissima.

XII. Atqui Ecclesia Lutherana, & Caluiniana nullam possunt talem suæ fidei Regulam exhibere, potest autem Ecclesia Romana. Ergo hæc sola potest esse vera Christi Ecclesia.

Minor probatur, quia talis Regula non potest esse sola Scriptura, aut Spiritus priuatus, aut alia, quæ à modernis Sectarijs prætenduntur, vt de singulis à sequenti *cap.* 4. ostendemus: hic enim agitur de ipso veræ Ecclesiæ fundamento, sine quo eius fidem nutare, ac corruere necesse est.

Atque eadem opera dissoluentur obiectiones, & effugia, quibus Sectarij contra claram veritatis lucem hactenus demonstratam se miserè inuolui patiuntur: modò prius quatuor principales veræ Ecclesiæ Notas in prædictis contentas hic breuiter colligamus.

CONCLVSIO.

De Notis veræ Ecclesiæ, cum quarundam Obiectionum dissolutione.

I. EX argumentis hactenus à *cap.* 4. in forma deductis facilè conuincitur, solam Ecclesiam Romanam habere quatuor illas certissimas veræ Ecclesiæ Notas ab initio à Patribus, & Concilijs, in Symbolo etiam Niceno, & Constantinopolitano receptas. Nempe quod sit *Vna* vnitate doctrinæ fidei, vnitate Capitis à Christo instituti, vnitate Membrorum in participatione Sacramentorum, & in professione etiam externa eiusdem fidei. Quod sit *Sancta* per doctrinam, & media quæ à peccatis abducant, ac per miracula veram morum sanctitatem confirmantia. Quod sit *Catholica*, siue vniuersalis, per extensionem sui ad omnia tempora, & ad omnia loca saltem successiuè, vti Christus suæ Ecclesiæ in scripturis promisit. Quod sit *Apostolica* per successionem continuam, ordinationem, & iurisdictionem suorum Ministrorum à Christo, & Apostolis. Quæ omnia simul sumpta in sola Ecclesia Romana reperiri, in argumentis à *cap.* 4. deductis supra demon-

monstratam est. Sed, & hic paucula de his porrò obiecta breuiter diluemus.

II. Objiciunt primò, contra *Vnitatem* in Ecclesia Romana, etiam Mahumetanos posse illam vnitatem in suo cœtu, & sua doctrina prætendere: ac proinde in illa vnitate non posse constitui aliquam notam veræ Ecclesiæ.

Resp. distinguendo assumptum: Possunt illi prætendere aliquam vnitatem *genericam*, qualem habuerunt variæ Respublicæ, etiam Ethnicæ, quæ huc non pertinet, transeat assumptum: Possunt prætendere vnitatem illam *specificam* Religionis Christianæ, de qua hic agitur, negatur assumptum. Hic enim agitur de vnitate quam Christus in propria Ecclesia requisiuit, quæ nempe sit vnitas eiusdem Fidei, Capitis, & membrorum Ecclesiæ Christianæ, qua vera Christi Ecclesia discernatur à Sectis falsis quæ Ecclesiam illam sibi vindicant, & pro qua in particulari discernenda Christus eas Notas in scripturis designauit. Adde: Etsi Mahumetanis, aut alijs vna aliqua ex illis quatuor Notis concederetur, nihil inde contra nostram doctrinam posse inferri, cum non habeant illi copulatiuè omnes quatuor simul coniunctas, quod ad veram Christi Ecclesiam à falsis sectis discernendam à Patribus, Concilijs, eorumque Symbolo copulatiuè designatur: *Credo in vnam, sanctam, Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam*.

III. Objiciunt secundò: In Ecclesia Romana varias esse Scholas, quæ in plurimis controuersijs, [& hodiè vel maximè] inter se opponuntur. Ergo Ecclesia illa destituitur nota Vnitatis.

Resp. neg. consequentiam: Scholæ enim illæ consentiunt Ecclesiæ in omnibus quæ circa suas controuersias definit: si qui autem contumaciter nolit consentire [vt olim Lutherus, alijque] hoc ipso à corpore Ecclesiæ separantur, & desinunt esse illius membra. Nemo autem potest tollere vnitatem Ecclesiæ qui iam est extra Ecclesiam, non magis Ethnici, aut Iudæi.

IV. Objiciunt tertiò, contra notam *Sanctitatis*: Ecclesia Catholica comprehendit tanquam membra tam iustos, quam peccatores, qui magnam illius partem constituunt: Ergo non competit illi nota sanctitatis.

Resp. neg. consequentiam: Quamdiu enim peccatores illi fidem Ecclesiæ sanctam profitentur, sunt illius membra sanctitate *professionis*, quamuis non sanctitate *morum*. Retinent enim illam fidem quæ sanctitatem morum præscribit, etsi suo vitio in actionibus moralibus illius præscriptum non obseruent. Sic Schola dicitur docta, aut sancta, quæ tradit ac profitetur doctrinam solidam, & sancta morum præcepta, quibus plurimi ex discipulis insigniter perficiuntur, etsi non pauci discoli aliqua ex ijs præcepta non exequantur. Ridendi hic potiùs Aduersarij, qui iactant Ecclesiam suam totam esse sanctam, sed sanctitate tantum interna, & *inuisibili*, quia complectitur solos prædestinatos. Sed quid hoc aliud est, quam latebras captare, & Ecclesiam suam manifestare per notam maximè ignotam, & omnibus inuisibilem.

Objiciunt quartò, contra notam *Catholicæ siue vniuersalis*; Nulli Ecclesiæ magis competit hæc nota quam Atheismo, aut Turcismo, vtpote qui maximam orbis partem occupauit. Ergo Catholicam esse, non est nota veræ Ecclesiæ.

Resp. neg. antecedens: Nam Religio Romana non tantum alias orbis partes, sed etiam Græciam, & alias regiones Turcæ nunc subiectas pridem peruasit, vti ex historia Ecclesiastica manifestum est, præter alia regna ad quæ in Europa, Africa, & America sese extendit, imò assiduè magis magisque ad Sinas vsque propagatur. Oculos quæso erigant, & cum his orbis partibus amplissimis suos angulos metiantur Sectarij.

V. Objiciunt quintò, contra notam *Apostolicæ* successionis: Successio illa Pontificum Romanorum sæpe fuit spatio temporis interrupta, vacante sede Pontificia. Sæpe etiam fuerunt simul aliquo tempore plures Antipapæ, sic vt de legitimo non constaret. Ergo successio illa ab Apostolis non est continua, & certa, cum fuerit interuallo temporis sæpius interrupta.

VI. Resp. neg. consequentiam: Quia successio tot sæculorum, vt dicatur continua, non excludit quamlibet temporis interruptionem, sed tantum moralem ac diuturnam, respectiuè ad durationem tot sæculorum; vti cernitur in *præscriptionibus* etiam rerum priuatarum, quæ requirunt lapsum temporis respectiuè diuturnum. Quomodo huius continuæ ab Apostolis successionis vmbram aliquam prætendent nostri Sectarij, qui à suis incunabulis vix primi sæculi iubilæum celebrarunt.

Quæres, quas igitur Notas prætendant Sectarij moderni ad comprobandam suæ Sectæ veritatem?

Resp. Quoniam quatuor istas Notas Romanæ Ecclesiæ proprias in sua Secta non reperiunt, Afferunt illi duas præ omnibus notas re-

quiri ac sufficere: 1. Sinceram prædicationem verbi Dei, siue sacræ Scripturæ: 2 Legitimum vsum Sacramentorum.

VII. Sed vtrumque prorsus ineptè: neutrum enim potest pro Nota inseruire, cum neutrum possit esse homini notius, quàm ipsa veritas Ecclesiæ de qua inquiritur. Adeòque contra prima Philosophiæ in ratiocinando principia, aliud hoc non est, quàm probare idem per idem, ignotum per æquè ignotum, denique petere principium, siue id quod in quæstione versatur. Tam enim in quæstione est, in quo hominum Cœtu sit verbi Dei sincera prædicatio, & Sacramentorum vsus legitimus, quàm quæ sit præ cæteris vera Ecclesia.

Cum porrò in vera Ecclesia necessariò requiratur legitimus *Iudex controuersiarum Fidei*, de illo hic opportune agemus.

CAPVT IV.

Ostenditur solam Scripturam non esse Regulam Fidei, aut Iudicem controuersiarum.

I. Probatur primò: Si sola Scriptura sufficeret pro Regula Fidei, & Iudice controuersiarum, sic pronuntiaret sententiam decisiuam vt litigantes clarè intelligerent pro qua parte stet Scripturæ sententia, eiusq; iudicio acquiescerent: Sed hoc sola Scriptura præstare non potest: Ergo non est sufficiens regula aut iudex pro dirimendis fidei controuersijs.

Minor apertè patet vel ex eo, quod ipsi Lutherani, & Caluinistæ de varijs fidei articulis, vt de reali Christi præsentia, de Baptismo paruulorum &c. multis annis inter se contendant, & ad mentem Scripturæ magno studio vtrimque recurrant. Et tamen hactenus neutra pars sententiam decisiuam contra se latam esse agnoscit, sed pergunt adhuc eo, quo cœperunt, ardore, & incertitudine authoritatem Scripturæ sibi vtrimque vindicare, & pergent vsque in diem iudicij, si pro declarando Scripturæ sensu, de quo vtrimque litigatur, alium iudicem non admittant. Scriptura enim omnem, quam latura est, sententiam iam dudum pronuntiauit.

Rem exemplo illustremus: Scriptura refert Christi verba in vltima cœna. *Comedite & bibite ex hoc omnes*. & eodem loco Christus dicit, *Et vos debetis alter alterius lauare pedes*.

II. Vndè quæso sciemus, quod priora verba contineant præceptum sumendi Eucharistiam, & posteriora non contineant simile præceptum lauandi pedes? cum in his magis expressè per modum præcipientis Christus dicat, *& vos debetis* &c. Certè hoc non ex verbis Scripturæ, sed ex iudicio, & consuetudine Ecclesiæ constare potest. Et si quis modò contenderet posteriora verba imponere præceptum lotionis pedum, nunquam posset lis illa ex sola Scriptura decidi.

Secundò. Aliquæ sunt fidei controuersiæ, quarum in Scripturis nulla penè mentio habetur: Ergo in his dirimendis extra Scripturas alius omninò Iudex est necessarius. Controuersia olim erat, An baptizati ab hæreticis sint rebaptizandi. Affirmauit S. Cyprianus, negauit S. Augustinus: suam tamen sententiam quamuis sit vera, & fidei, non potuit Augustinus sufficienter ex Scripturis probare; Sic enim scribit lib. 5. de Bapt. contra Donat. cap. 23. *Consuetudo illa, quæ opponebatur Cypriano, ab Apostolorum traditione exordium sumpsisse credenda est*.

Vlteriùs quæro, Quo loco Scriptura statuit, vt forma Baptismi pronuntietur lingua patria, vt faciunt Nouatores? Vt infanti in Baptismo Nomen imponatur: Vt mersio trina adhibeatur? Aut vt Christiani non Sabbathum, sed diem Dominicum colere debeant? Alia sunt huiusmodi plurima extra Scripturas decisa aut constituta, quorum aliqua non nisi admodum obscurè: alia nullo modo in sacris Paginis commemorantur: Et tamen ea apud ipsos Sectarios pro decisis, & certis habentur: ergo illorum decisio extra Scripturas haberi debet.

III. Tertiò, In Republica Ciuili non sufficiunt Codices legum, sed requiritur alius Iudex qui sententiam ferat inter partes litigantes. Ergo in republica Ecclesiastica non sufficiunt Codices Scripturarum sine alio Iudice qui exorientes de Fide controuersias decidat. Nam sicut in repub. Ciuili sæpè lis est de ipsa legum interpretatione, ita in Ecclesia sæpè controuersia est de ipso sensu, & explicatione Scripturarum, vti assiduè videmus. Sicut igitur lex, quando de eius mente dubitatur, non potest per se litem dirimere, ita neque Scriptura potest de seipsa sententiam ferre sine alio Iudice, quem Deus ordinare debuit, ne aliàs Ecclesiam suam relinqueret in perpetuis controuersijs, à nullo prorsus visibili Iudice determinandis.

IV. Neque refert primò, quod *Ioan. 5.* & alibi iubeamur ad inquirendam veritatem legere & scrutari Scripturas. Nam Iudices debent etiam legum studio incumbere: non ideò tamen

men in omni iudicio solæ leges sine Iudicis sententia sufficiunt.

V. Neque refert 2. quòd Scriptura sit Regula, & norma veritatis. Nam licet in se sit norma veritatis; vbi tamen de eius sensu litigatur, non semper constat hominibus ex qua parte stet illa veritas. Ideo necessaria est alia veritatis Regula siue Iudex, qui id certò declaret. Hanc autem declarandi potestatem infallibilem, & Spiritus sancti assistentiam, promissam & collatam esse à Christo suæ Ecclesiæ infra cap 8. probandum erit.

CAPVT V.

Præcluditur effugium asserentium Scripturam per se claram esse & apertam.

I. PRobatur enim contrarium, primò, ex ipsius Scripturæ testimonio. Nam Actor. 10 Eunuchus, interrogatus à Philippo. Putasnè intelligis quæ legis? Respondit, *& quomodo possum, nisi aliquis ostenderit mihi?* Et 2. Petri cap. vlt. asserit S Petrus quædam contineri in epistolis D. Pauli *Difficilia intellectu, quæ indocti & instabiles deprauant.*

Neque dicas difficilia esse solis improbis & indoctis. Nam S. Augustinus, quem certè nemo improbum aut indoctum iudicabit, lib de fide & operib. cap. 15. disertè fatetur sibi intellectu difficillimum esse locum illum 1. ad Cor. 3. *Si quis superædificat super fundamentum hoc aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fœnum stipulam, vniuscuiusque opus manifestum erit.*

II. Qui autem aliter sentire præsumit, interrogandus est in particulari, An ipse, & alij eiusdem Sectæ clarè intelligant hunc locum Eccl. 44. *Melior est iniquitas viri, quàm mulier benefaciens.* Et 1. ad Cor. c. 15. *Quid facient qui baptizantur pro mortuis, si mortui omninò non resurgunt?* Item quomodo consistit id quod Iacob dicit Gen 5. *Vidi Deum facie ad faciem*, cum eo quod dicit Dominus Exod. 33 *Non videbit me homo, & viuet.* Et Psal. 1. *Non resurgent impij in iudicio*, cum eo quod habetur 1. ad Cor. 15. *Omnes quidem resurgemus.* Et Luc. 23. dicitur Christus *crucifixus hora sexta*, cùm tamen scribatur Marci 15. v. 25. fuisse *horam tertiam quando crucifixerunt eum.*

III. Denique scriptum inuenies Prouerb. 24. v. 4. *Ne respondeas stulto iuxta stultitiam suam*, cùm tamen postea in eodem capite legatur, *Responde stulto iuxta stultitiam suam.* Et alia huiusmodi: quæ si aduersario proponas, Scripturam per se non esse claram, præsenti experimento deprehendes. Nam ad id quod clarum est, & clarè, & sine hæsitantia respondemus.

IV. Probatur secundò ratione: Ille liber non potest esse per omnia clarus cuius materia, & modus scribendi sæpe est obscurus. In Scriptura autem, tam materia, quàm modus scribendi frequenter est obscurus: ergo &c. Patet primò quoad materiam: Continet enim mysteria supra naturam posita, & ab hominum sensibus maximè remota, vt, de Deo trino & vno, & de Incarnatione Verbi, de Sacramentis, eorumq; inuisibili operatione, & gratia interna, de æterna prædestinatione ac reprobatione, alijsque Decretis diuinis maximè reconditis, de quibus verè dicitur: *Iudicia Dei abyssus multa.*

Secundò, Modus, quo res illæ reconditæ in Scripturis proponuntur, multos habet tropos, qui solent esse difficiles; multos hebraismos, & modos loquendi hoc tempore obsoletos & incompertos, plurima etiam continet Prophetarum vaticinia & apocalypses, tantùm symbolicè, & quasi sub ænigmate explicatas. Hæc autem ex natura sua in quouis scripto magnam pariunt intelligendi obscuritatem. Qua ergo præfidentia potest quisquam affirmare, hæc prorsus omnia in tota Scriptura sibi esse certissima, nusquam occurrere dubium, aut controuersiam?

V. Probatur tertiò eadem obscuritas, ex tot commentarijs sanctorum Patrum, & Doctorum, qui ab exordio Ecclesiæ ad nostra vsque tempora Scripturis explicandis insudarunt, quod minime opus erat, si per se fiut claræ & apertę. Certè aliud sensit S. Hieron. in epist. ad Algasiam q. 8. *Omnis*, inquit, *epistola ad Romanos nimijs obscuritatibus inuoluta est.* Et candidè de se fatetur D. August. ad Ianuarium: *In ipsis sacris Scripturis nescio multò plura, quàm scio.* Qui modò contrarium de se affirmat, necesse est admittat, aut se supra Augustinum sapere, aut id falsò præsumere.

VI. Idem apertè confirmant tot controuersiæ Sectariorum omni tempore tam inter se mutuò, quàm cum Ecclesia Romana de vero Scripturæ sensu. Quomodo de ipsa vera Christi Ecclesia, quod est punctum Fidei primarium, & ad salutem maximè necessarium, tot annis ex Scripturis strenuè disputant inter se ipsi Sectarij, qui omnes dicunt, Verbum Dei sibi esse clarum & apertum. Quod minime fieret, si Scripturæ sensus de vera Ecclesia ipsis esset manifestus, cum omnes se veram Scripturam recipere & venerari profiteantur. Proprio igitur ore, facto, scripto seipsos condemnant.

VII. Frustrà autem pro Scripturæ claritate adferunt Psal. 118. *Lucerna pedibus meis Verbum*

 tuum,

tuum aut Ps. 13. *Præceptum Domini lucidum illuminans oculos*. Nam neq; hæc de tota penitus Scriptura dicuntur: neque aliud important quam Scripturam, quando cognita & intellecta est, esse lucernam, qua viæ, & operationes hominum rectè diriguntur.

Frustra etiam fingunt Scripturam claram esse prædestinatis, solis autem reprobis obscuram. Nam sic vel maximè clarus Scripturæ sensus manet hominibus perpetuò obscurus: cum nulli constet quinam homines in particulari sint reprobi, quinam electi. Neque admittent, vt arbitror, reprobum esse S. Augustinum, aut S. Hieronymum, qui Scripturas sibi obscuras esse profitentur, vt supra ostendimus.

CAPVT VI.

Frustrà recurritur ad internum Spiritus priuati testimonium.

I. DVm ex argumentis hactenus allatis euincitur, Sectarios, qui Ecclesiæ Romanæ authoritatem reijciunt, destitutos esse sufficienti regula fidei & iudice controuersiarum, eumque extra Scripturas quærendum esse: recurrere demum coguntur ad latebras Spiritus priuati, cuius testimonio dicunt se interius in anima diuinitus edoceri, vt possint singuli de vero Scripturæ sensu iudicare, & reliquas fidei controuersias decidere.

Sed contra, Vanum & fictitium esse illud spiritus priuati testimonium, certissimis argumentis hoc modo demonstrabis.

Primò, Internum Spiritus Sancti testimonium non potest sibi contradicere, Sed sibi contradiceret, si illud haberent nostri temporis sectarij. Ergo Spiritus interni testimonium, quod prætendunt, est vanum & merè fictitium.

Minor probatur, Lutherani ex interno Spiritus testimonio dicunt Epistolam D. Iacobi non esse veram Scripturam, sed potius inanem & stramineam, vt loquitur Lutherus: Caluinistæ autem ex eodem Spiritus instinctu affirmant eam Epistolam esse Scripturam verè diuinam. Iterum, Lutherani aiunt per hæc Scripturæ verba, *Hoc est Corpus meum*, significari realem Christi præsentiam; Caluinistæ contrà per eadem verba intelligunt solam figuram Corporis Christi. Hæc autem est manifesta contradictio, pro qua tamen vtraque pars æquè strenuè allegat internum Spiritus priuati testimonium.

II. Cùm verò in omni contradictione, alterutra pars necessariò debeat esse falsa, sequetur primò, Spiritum Sanctum esse auctorem falsitatis, quod est prorsus impium. Sequeretur secundò, nullum à Christo relictum esse modū conuincendi aut iudicandi hæreses, quas tamen ipse præuidit necessariò emersuras. Nam quiuis Hæreticus non minus facilè affirmabit se habere internum Spiritus testimonium, quam quiuis alius Sanctus & fidelis. Si interim extra Scripturam, præter Spiritum priuatum, nullum admittas iudicem in controuersijs fidei, nullus omninò supererit modus hæreses iudicandi, aut conuincendi. Poterunt enim singuli semper prætendere se habere internum & arcanum Spiritus Sancti dictamen, quod nunquam per alium Spiritum priuatum æquè arcanum & obscurum debitè refelletur, nunquam enim potest aliquid incertum aut ignotum, per aliud æquè ignotum refutari.

III. Quando itaque Sectarius articulum aliquem suæ fidei, aut verum Scripturæ sensum probat ex Spiritu priuato hoc modo. Quod procedit ex interno Spiritus Sancti testimonio debet esse verum. Sed mea Fides & interpretatio procedit ex interno Spiritus Sancti testimonio, ergo mea Fides & interpretatio debet esse vera.

Contra argumentaberis in eadem forma. Quod procedit ex interno Spiritus Sancti testimonio debet esse verum; sed mea Fides & interpretatio procedit ex interno Spiritus Sancti testimonio: ergo mea debet esse vera. Quid iam restat Sectario, quo veritatem suæ fidei mihi declaret, aut vlli sapienti, qui de ea edoceri cupit? Et tamen Scriptura 1. Pet. 3. monet Fideles quod debeant esse *Parati ad satisfaciendum omni poscenti vos rationē de ea quæ in vobis est spe.*

IV. Quod si dicat, se potiùs quàm me possidere internum Spiritus Sancti testimonium; quia scilicet est in vera Ecclesia, vel quia est prædestinatus, vel quia Scriptura id testatur. Respondetur, hoc ipsum nunc esse in quæstione, ac proinde idem probat per idem, ac merum circulum committit. Quæritur enim, vnde constet te habere veram Ecclesiam, aut verum Scripturæ sensum? Respondes te id scire ex interno spiritus testimonio. Dum autem inquiritur, vnde cognosci possit, te potiùs quàm me habere illud internum Spiritus testimonium? Respondes, quia sum in vera Ecclesia. Vbi vides te circulo inextricabili bellè inclusum, neque per Spiritum priuatum vllum tibi, aut fidei controuersijs exitum reperire.

His etiam argumentis manifestè conuellitur nona Secta *Tremulorum*, qui sibi persuadent se interno quodam Spiritus Sancti enthusiasmo edoceri, atque omnia ex arcano eius impulsu operari. Quamuis hic Medico

maga

magis opus est quam argumento, vt sanato cerebro, vanescant illa emotæ mentis deliria.

CAPVT VII.

Ostenditur Traditiones necessariò esse admittendas.

I. EXistimant Sectarij omnem doctrinam ad salutem necessariam tam quoad fidem, quam quoad mores in Verbo Dei scripto contineri, ideo Verbum Dei non scriptum, siue Traditiones omni conatu reijciunt. E contra Traditiones necessariò admitti debere, & ad fidei Regulam pertinere, omnes Catholici docent, & demonstrant.

Primò: Quia multa sunt puncta fidei, quæ ex Scripturis cognosci non possunt, sed ex sola Ecclesiæ traditione. Ergo Traditiones sunt necessariæ vt habeatur Regula fidei adæquata. Assumptum probatur, ex eo quod punctum sit fidei, extare Scripturas Diuinas. Hoc autem ex ipsis Scripturis non potest certò constare. Quamuis enim Scriptura asserat se esse Diuinam, non ideo certò constabit illam esse talem, nisi prius habeatur motiuum credendi Fide diuina ipsam Scripturam, quæ hoc affirmat, esse Verbum Dei quod errare non potest. Sicut etiamsi in Alcorano Mahometi sæpe asseratur, ipsum Alcorani librum à Deo cælitus missum esse, non ideo tamen illi credimus, aut tamquam à Deo missum recipimus. Ergo hoc punctum fidei quo credimus extare Sacras Scripturas, non potest haberi absque perpetua Ecclesiæ traditione, quæ testatur hos libros ab initio à Deo inspiratos & dictatos fuisse.

II. Secundò. Punctum fidei est etiam inter Sectarios receptum, diem Dominicum non Sabbathum esse colendum: Baptizatos ab hæreticis, non esse rebaptizandos: & apud Lutheranos, infantes dum baptizantur, per vsum rationis, internum fidei actum elicere, &c. De his tamen Scriptura nihil omnino decernit. Ergo necessarium est admittere aliquod Verbum Dei non scriptum quo hæc credenda proponuntur.

III. Tertiò, Traditionum necessitas multiplici Scripturarum testimonio comprobatur: & præcipuè ex S. Pauli Epist. 2. ad Thessal. capit 2. *Itaque fratres tenete Traditiones, quas accepistis siue per Sermonem, siue per Epistolam nostram.* Vbi clarè indicat Apostolus, se multa tradidisse per solum sermonem, quæ à fidelibus non minus obseruari velit, quam quæ per epistolam scriptam exposuit. Solo autem sermone ea se tradidisse ostendit, cum sermonem suum ab epistola scripta distinguat, apertè dicens *siue* per sermonem, *siue* per Epistolam. Ex hoc loco manifeste probari Ecclesiæ Traditiones fide recipiendas docet S. Chrysost. in eundem Apostoli locum. *Hic patet* (inquit] *quod non omnia per epistolas tradiderint, sed multa etiam sine litteris, eadem vero fide digna sunt tam ista, quam illa.* Quid clarius? Eodem prorsus modo de mente Apostoli loquitur S. Basilius, Oecumenius, Theophilactus, Damascenus.

Quartò, Idem est de Traditionum necessitate cæterorum Patrum ab ipso Ecclesiæ exordio consensus. S. Dionysius Areopagita, Pauli Apostoli Discipulus, Ecclesiasticæ *Hierar. cap. 1.* Primi, inquit, illi Sacerdotalis muneris Duces summa illa & substantialia partim scriptis, partim non scriptis institutionibus nobis tradiderunt.

IV. S. Basilius cognomento Magnus anno post Christum 369. doctrinam hanc apertissimè exponit lib. de Spiritu Sancto cap. 29. *Dogmata*, inquit, *quæ in Ecclesia seruantur ac prædicantur, partim ex conscripta doctrina habemus, partim ex Apostolorum traditione in mysterio ad nos delata, quæ vtraque eandem ad pietatem vim habent, & nemo his contradicit, qui vel mediocrem saltem Ecclesiasticorum iurium experientiam habet.* Ac plures ibidem traditiones non scriptas continuò subiungit, vt Symbolum esse Apostolorum, Vnctionem in Sacramento Confirmationis adhibendam, aliaque quæ in Scripturis non memorantur.

V. S. Cyprianus, qui in Ecclesia Latina vixit secundo post Christum sæculo lib. 2. epistola 3. *Admonitos*, inquit, *nos scias vt in Calice offerendo Dominica traditio seruetur, nempe vt mixtus aqua offeratur*, De aqua in Calice miscenda, certè nuspiam in Scripturis admonemur.

S Hieronymus traditiones apertè agnoscit in epist. ad Marcellam de erroribus Montani. *Nos*, inquit, *vnam Quadragesimam ex Apostolica Traditione tempore nobis congruo ieiunamus.* Alios Patres eandem doctrinam vno ore profitentes breuitatis studio prætermitto, qui dum hæc, aliaque ex traditione agenda proponunt, hoc ipso requirunt vt credamus ita agendum esse.

Augustinum tamen qui suo tempore Ecclesiæ primitiuæ Concilijs interfuit, plurimasque hæreses debellauit, pro indubitata Traditionum auctoritate sententiam ferentem audiamus in epist. 118. *Illa*, inquit, *non scripta, sed tradita custodimus, quæ quidem toto terrarum orbe*

obseruantur, *dantur intelligi ea vel ab ipsis Apostolis*, *vel plenarijs Concilijs*, *quorum est in Ecclesia saluberrima auctoritas*, *commendata atque statuta retineri*, *sicut quod Dominica Passio & Resurrectio*, *& Ascensio in Cœlum*, *& Aduentus Spiritus S. Anniuersaria Solemnitate celebrantur*. Et ne quis hoc loco dicat hanc traditionem non esse legem necessariam, postea distinguit illam contra obseruationes quasdam particulares, & non necessarias, dum subiungit, Alia verò quæ per loca terrarum Regionumque variantur liberas habent obseruationes.

VI. Ex hoc Augustini loco colligitur Traditiones in Ecclesia alias esse *Apostolicas*, quæ ab Apostolis cum Spiritus S. assistentia institutæ sunt; & alias immediatè à Christo per Apostolos traditas, & ideò *Diuinæ* nuncupantur. Alias denique esse *Ecclesiasticas*, quæ vsu & auctoritate Ecclesiæ in Concilijs aut aliter vim legis obtinuerunt: nam in omni republ. rectè instituta non minorem vim habent consuetudines legitimè approbatæ, quàm leges conscriptæ de harum auctoritate ibidem sic pronuntiat Augustinus, *Insolentissimæ insaniæ est disputare, an faciendum sit, quod tota per orbem frequentat Ecclesia*.

VII. Ad cognoscendum autem quænam Apostolicæ Traditionis vim obtineant, hanc Regulam tradit idem August. lib. 4. de Baptismo *cap.* 24. Quod (inquit) vniuersa tenet Ecclesia, nec in Concilijs institutum, sed semper retentum est, non nisi auctoritate Apostolicâ traditum rectissimè creditur.

Doctrinam hactenus traditam tenuit semper vniuersa Christi Ecclesia in *Concilijs* Oecumenicis congregata, & contraria expresso anathemate damnatur in Concilio Niceno II. t. 4. art 7. *Si quis Traditionem Ecclesiæ siue scriptam siue consuetudine valentem non curauerit*, *anathema sit*. Et Trident. primitiuæ Ecclesiæ doctrinæ insistens Sess. 4. post decretum de Scripturis Canonicis sic declarat; Traditiones, inquit, tàm ad fidem, quàm ad mores pertinentes, tanquam vel oretenus à Christo, vel à Spiritu sancto per Apostolos dictatas pari pietatis affectu ac reuerentia sancta Synodus veneratur.

His opponunt Sectarij aliqua Scripturæ loca, vt Isaiæ 29. *In vanum colunt me docentes mandata & doctrinas hominum*. Et Matth. 15. *Irritum fecistis mandatum Dei propter Traditionem vestram*. Denique 1. Pet. 1. *Redempti estis de vana conuersatione vestra paternæ Traditionis*. Sed hæc omnia frustra adducuntur, cùm nullo modo agant de traditionibus noui Testamenti, quæ nondum in mundo erant, dum ista scriberentur. Ad solos autem Iudæos illa verba diriguntur, quod ipsi præter Traditiones Diuinas per Moysen acceptas, alias inducerent Legi Diuinæ contrarias. Malè inde concludes, id fecerunt Iudæi, ergo idem facit Ecclesia Christiana.

VIII. Ex his patet, semper Ecclesiam Christi præter Scripturas etiam veras Traditiones ad Regulam Fidei necessariò admisisse, sine quibus ne quidem constare posset aliquas Scripturas à Deo dictatas esse; aut has quæ in manibus versantur & non alias esse Diuinas, aut plura alia Fidei dogmata in sola Traditione fundata.

IX. Non sufficiunt tamen ad Regulam Fidei adæquatam Traditiones & Scriptura sacra, sine vlteriori Iudice controuersiarum, quem in Ecclesia Romana infallibilem esse in cap. sequenti demonstrabitur.

CAPVT VIII.

Ostenditur Ecclesiam Romanam cum suo Capite esse Regulam animatam, & Iudicem infallibilem controuersiarum Fidei.

VEram Christi Ecclesiam (quam solam esse Romanam supra ostendimus) non posse subsistere sine Regula & Iudice visibili controuersiarum fidei, quo Sectarij omnes destituuntur, probatum est c. 3. 4. & deinceps. Nunc in eadem Ecclesia cum suo Capite reperiri Iudicem controuersiarum fidei infallibilem paucis argumentis ostendimus.

§. I.

Probatur illa infallibilitas ex Scripturis.

ILla debet esse infallibilis fidei Regula, cui Christus suam assistentiam promisit, ne possit in rebus fidei definiendis errare. Sed suæ Ecclesiæ in Petro eiusque Successoribus talem assistentiam promisit. Ergò Ecclesia tam in Petro quàm in eius Successoribus debet esse Regula fidei infallibilis.

X. Probatur minor ex verbis Christi Matth: 16. *Tu es Petrus & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam*. Promittit igitur Christus se ædificaturum Ecclesiam supra fundamentum omninò firmissimum, quod labi & deficere non potest: deficeret autem si definiendo res fidei aliquando erraret, tota enim Ecclesiæ integritas in integra fidei veritate consistit: hac veritate semel deficiente, ipsam Ecclesiam deficere

scere necesse est. Promissionem hanc pergit vrgantissimis verbis iterùm confirmare: *Et portæ inferi non prævalebunt aduersus eam*. Præualeret autem potestas inferorum aduersus Ecclesiam, si vllo vnquam tempore in decernendis fidei controuersijs in hæresim incideret, quod nunquam euenturum Christus apertè pollicetur.

XI. Ex quibus manifestè sequitur, vel Christum in promittendo fallacem fuisse, quod impossibile est, vel Ecclesiam ab eo visibiliter fundatam nunquam in fide defecturam. Promisit enim fundamentum Ecclesiæ futurum stabile, & tamen fuisset labile, promisit portas inferi contra eam non præualituras, & tamen de ea in errorem, & hæresim prolapsa infernus triumpharet.

Hanc Ecclesiæ visibilis infallibilitatem ex his Christi promissis clarè intellexit, & declarauit Apostolus 1. ad Tim. 3. *Vt scias quomodo te oporteat conuersari in domo Dei, quæ est Ecclesia Dei viui, columna, & firmamentum veritatis*. Si Ecclesia in qua oportet conuersari est *columna* firma, imò ipsum *firmamentum veritatis*, quomodo potest in docendo à veritate fidei deflectere? Si enim errori semel succumberet, hoc ipso lapsa, & prostrata iaceret; quam tamen ipsa Veritas, Petram fidei, ab inferis inuincibilem, ipsam columnam, ipsum firmamentum veritatis appellat.

Ex his pari euidentia conficitur, Ecclesiam Christi semper fuisse *Visibilem*. Nam eadem Ecclesia contra quam portæ inferi nunquam præualebunt, disertè dicitur Petra, columna, firmamentum, quæ rem maximè visibilem ac sensibilem designant. Eadem à Christo comparatur Sagenæ pisces tam bonos, quàm malos congreganti: ac Lucernæ super candelabrum, & Ciuitati supra montem positæ Matth 5. quibus nihil potest esse magis visibile. Ita intellexit, ita sensit, ita loquitur primæuæ doctrinæ testis August. de vnit. Eccles. cap. 16.

„ XII. Non est, inquit, Ecclesia operta, quia
„ non est sub modio, sed super candelabrum
„ vt luceat omnibus qui in domo sunt; sed Do-
„ natistis velut operta est qui audiunt tam lu-
„ cida testimonia, quæ illam toto orbe demon-
„ strant; & malunt clausis oculis offendere in
„ montem, quàm in eum ascendere.

§ II.

Eadem infallibilitas Ratione manifesta comprobatur.

XIII. HÆc ratio imprimis, independenter à Scripturis, hoc modo formatur. Ex miraculis, & signis, quæ in Apostolis apparuerunt, certò constabat doctrinam quam proponebant fuisse certam, & infallibilem, & ab omnibus meritò recipiendam, vt ipsi Sectarij admittunt.

Sed in nullo Apostolorum apparuerunt signa plura aut illustriora quàm ea, quæ supra cap. 3. demonstrauimus de continuis miraculis, antiquitate, amplitudine, vnitate, perpetua successione Ecclesiæ Catholicæ Romanæ. Ergo ex his signis ac testimonijs certò constat doctrinam, quam Ecclesia illa credendam proponit, certam esse, & infallibilem. Ac proinde in materia fidei eius doctrinam ac sententiam decisiuam non posse sine scelere repudiari.

Idem sic vlteriùs demonstro, Deus non tantum verbis, sed alijs signis ac miraculis hominibus loquitur, ac suam mentem manifestat: vti patet ex illis signis ac prodigijs, quibus Apostolos in nouo, Moysem in veteri Testamento veræ fidei præcones esse declarauit. Iam verò Deus vult, aut permittit sciens, & prudens Ecclesiam Romanam suo nomine hominibus proponi, vt veram, & in rebus fidei infallibilem, cum ijs notis, miraculis, ac signis perpetuis, ex quibus homines debeant prudenter iudicare, illam à Deo, tanquam veram, & infallibilem designari. Nam illa signa pro Diuino testimonio communi iudicio viri prudentes, & probi toto orbe omni æuo admisere, & in illis se obligari ad recipiendam Christi Ecclesiam tanquam infallibilem agnouere.

XIV. Debet autem illud iudicari prudens motiuum ex quo homines pij ac prudentes passim iudicant se debere assensum præstare. Atqui non potest Deus Ecclesiam illam proponere sub iliis signis, quibus homines debeant ad credendum prudenter induci, nisi per hæc vellt mentem suam pro ea verè manifestare. Quo enim modo potest de re aliqua mentem suam hominibus declarare, nisi exibendo signa ex quibus homines prudenter intelligant, rem illam à Deo sibi proponi, & reuelari? Nam talia signa, & miracula, quibus solitus est Deus res veras declarare, apponere rei falsæ, aliud non esset quàm homines vitro in errorem inducere, quod in Deum cadere non potest.

XV. Declaratur vis huius argumenti in simili. Si Rex aliquis sciens, & prudens permitteret mandatum aliquod aut diploma suo nomine, & sigillo consueto muniri, & coram suis subditis, se præsente, & inspectante, publicè promulgari: sine dubio deberent omnes prudenter iudicare hoc esse mandatum Regis, eumq; velle id subditis significare. Quod multò magis in Deo locum habet, qui semper posset

impedire miracula, aliaſque notas, ex quibus tanquam proprio Dei ſigillo iudicant homines Eccleſiam Romanam, tanquam infallibilem, Dei nomine, & diuina auctoritate proponi. Quod ſi Eccleſia ſic propoſita eſſet falſa, & fallibilis, vlteriùs ſequeretur Deum ſibi eſſe contrarium. Vellet enim per talia ſigna homines obligari ad eam recipiendam, vt iam oſtenſum eſt, & nollet eos obligari, ſi Eccleſia illa ſit falſa.

XVI. Denique, ſi Eccleſia illa viſibilis non eſſet infallibilis, nihil omninò in fide aut noſtra, aut Lutherana eſſet infallibile. Vnde enim nobis conſtaret, ipſas Scripturas ex quibus fidei articulos habemus, verè eſſe diuinas, & ab errore immunes? aut Euangelium Matthæi eſſe Verbum Dei, & non Euangelium Nicodemi, quod olim conſcripſit? Hoc certè non aliunde quam ex Eccleſiæ teſtimonio accipimus, vt ipſi Lutherani fateri debent, qui ipſas Scripturas non aliunde quā ab Eccleſia Romana acceperunt. Ergo si Eccleſiæ auctoritas eſſet obnoxia errori, incerta planè, & dubia eſſet omnis noſtra fides, vtpote fallibili nixa teſtimonio.

§. III.

Vlterius infertur contra Sectarios Pontificis Rom. in fidei controuerſijs ſuprema, & irrefragabilis authoritas.

XVII. DEmonſtrata tam euidentibus argumentis Eccleſiæ huius infallibilitate, facilè declaratur Pontificis Romani authoritas irrefragabilis in definiendis fidei controuerſijs, ſic enim vlterius argumentandum.

Eccleſia Chriſti viſibilis in articulis fidei non poteſt errare, vt iam oſtenſum eſt. Sed illa pro articulo fidei ſemper agnoſcit, & docet, Pontificem Romanum eſſe Vicarium Chriſti, & in definiendis fidei controuerſijs haberi infallibilem. Ergo de fide eſt Pontificem Romanum eſſe Vicarium Chriſti, & in definiendis fidei controuerſijs falli non poſſe.

Id porrò ex declaratione Eccleſiæ probant ſuperius allata Scripturæ Sacræ teſtimonia, Matth. 16. *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam*, &c. Quod neceſſariò intelligendum eſt de Petro cum ſuis Succeſſoribus, cum noluerit Chriſtus Eccleſiam cum Petri vita extingui, ſed per ſucceſſionem Monarchicam perpetuò gubernari in ea forma, qua illam ab initio fundauit.

XVIII. Quod autem Chriſtus Petro cum Succeſſoribus (ſuptà) in vita promiſit, id repetitis verbis poſt Reſurrectionem ſuam coram vniuerſo Apoſtolorum Collegio confirmauit Ioan. vlt. *Paſce agnos meos, paſce oues meas.* Vbi ſine exceptione totus Chriſti grex Petro, eiuſque Succeſſoribus veræ Doctrinæ pabulo nutriendus traditur, omniumque Paſtor vniuerſalis inſtituitur.

XIX. Denique ex perpetua Eccleſiæ etiam primitiuæ praxi, & conſuetudine apertè conſtat, plurimas Hæreſes à Romano Pontifice, etiam ſine Concilio generali, damnatas eſſe, vt Pelagij, Priſiliani, Iouiniani, Vigilantij, aliorumque multorum. Has verò hoc ipſo pro certiſſimis Hæreſibus tota Eccleſia reiecit, quod à Romano Pontifice damnatæ eſſent: Teſtatur id diſertè S. Auguſtinus de Hæreſi Pelagiana ſcribens Serm. 2. de verbis Apoſtoli, *Iam*, inquit, *de hac cauſa duo conſilia* (particularia) *miſſa ſunt ad Sedem Apoſtolicam, indè etiam reſcripta venerunt, cauſa finita eſt, vtinam aliquando finiretur error*. Concilia autem eo tempore alia habita non fuiſſe quam particularia, notat cum cæteris *Sinnichius* in Goliatiſmo cap. 21. Audiatur quoque coæuus Auguſtino S. Cyprianus lib. 1. epiſt. 3. *Non aliunde Hæreſes ortæ, aut nata ſunt Schiſmata, quàm inde, quod Sacerdoti Dei non obtemperatur, nec Vnus in Eccleſia ad tempus Sacerdos, & ad tempus Iudex vice Chriſti cogitatur.*

§. IV.

Obiectiones aliquæ breuiter diſſoluuntur.

OBijciunt Sectarij primò: Homines poſſunt errare, vt dicitur ad Rom. 3. *Omnis homo mendax*. Sed Pontifex eſt homo. Ergo Pontifex in rebus fidei poteſt errare.

Reſpondeo primò, retorquendo in aduerſarios argumentum. Homines poſſunt errare: Sed Lutherus eſt homo: ergò Lutherus potuit errare, deſerendo Romanam Eccleſiam in qua baptizatus, & profeſſus fuit, & nouam ſibi fectam fabricando. Imò eodem modo probarent Apoſtolos, & Euangeliſtas, cùm eſſent homines, in tradenda Eccleſiæ doctrina errori obnoxios fuiſſe: atque ita aduerſarij incautè illam primitiuæ Eccleſiæ nauem perforant, in qua ipſi ſe nauigare gloriantur.

Reſpondeo igitur ſecundò, diſting. conſequens, Pontifex in rebus fidei poteſt errare, ſine aſſiſtentia diuina, coucedo: cum aſſiſtentia diuina, nego: hanc autem in gubernanda Eccleſia Chriſtus illi promiſit, vt oſtenſum eſt ſupra §. 3.

XX.

XX. Obijcies secundò. Aliqui Pontifices de facto aliquando errarunt; ergò non sunt ab omni errore immunes.

Respond. distingu. antecedens: Errarunt aliquando tanquam personæ priuatæ, & in rebus quas è Cathedra non definiuerunt, concedo; Errauerunt tanquam Pontifices siue Christi Vicarij aliquid è Cathedra docendo, aut definiendo pro vniuersa Ecclesia, Nego. Christus enim nec ipsi Petro, nec Apostolis cæteris tanquam personis priuatis immunitatem ab omni errore promisit, sed tantùm in Actibus, quibus tanquam Apostoli Ecclesiam docebant.

XXI. Obijcies tertiò: Summus olim Pontifex eum Synagoga Iudæorum à vera fide aberrauit, quando Christum eiusque doctrinam repudiauit. Ergo Pontifex Romanus cum sua Ecclesia à vera fide aberrare potest.

Respondeo, negando sequelam. Nusquam enim apertè reperitur ea promissio facta Pontifici, & Synagogæ Iudæorum; quam Christus Petro eiusque successoribus confirmauit Matt. 16. v. 18. *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam*, &c.

Obijcies quartò. Quando Christus dixit, *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*, non intellexit Ecclesiam stabiliendam supra Petri personam, sed tantùm supra Fidem quam profitebatur. Ergo Christus per illa verba, Petro, eiusque successoribus infallibilem in definiendo authoritatem non promisit.

Resp. negando antecedens. Quia sic Christus, promissis tam amplis, nullam prærogatiuam dedisset Petro, magis quàm cuiuis Apostolorum, & fidelium, quibus Fides Petri communis erat. Negari autem non potest quin per illa verba ad solam Petri personam directa, concedatur illi in stabilienda Ecclesia peculiaris potestas, alijs non communicata. Soli enim Petro, & non eius Fidei cum cæteris communi, dici potuit, Tu es Petrus: Tibi dabo claues regni cœlorum. Quodcumque solueris super terram erit solutum, & in cœlis, &c. Cùm autem Petrus esset mortalis, & Ecclesia semper duratura, debuit potestas illi concessa ad Pontifices eius Successores deriuari.

XXII. Obijcies quintò: Sola Christi persona est verum Ecclesiæ fundamentum. Ergo non potuit Ecclesiæ infallibilitas supra Petrum eiusque Successores ædificari.

XXIII. Resp. Solam Christi personam esse fundamentum Ecclesiæ primarium, personam verò Petri esse fundamentum Ecclesiæ secundarium, cum potestate vicaria à Christo tanquam primo, & principali fundamento deriuata. Huic innititur firma illa, & infallibilis authoritas, quam in Petro eiusque Successoribus stabilitam, ab ipso Ecclesiæ exordio tota semper antiquitas agnouit.

Hæc igitur est via regia quam tenuerunt Patres nostri, hæc Petra immobilis cui in omni controuersia firmiter adhæserunt, hæc Regula certissima, cui nunquam se, moresq; suos conformare dubitarunt. Quid ergo mirum, horum temporum Sectarios per tot errorum labyrinthos continuò circumagi? Respuunt Fidei Regulam, deserunt firmam Petram, viam regiam declinant, deuiâs ingrediuntur semitas, quas non nouerunt Patres eorum, quarum nouissima ad interitum ducunt sempiternum.

CAPVT IX.

Methodus breuis ex prædictis refutandi Sectarium in quauis Fidei controuersia.

Methodus prima.

I. IN primo Disputationis ingressu, interrogandus est Aduersarius, qui se profitetur esse Reformatæ Religionis, per quam Regulam, & normam infallibilem velit meam fidem in aliquo puncto reformare, & erroneam declarare.

Respondere certò debet, se velle meum errorem reformare per purum Dei Verbum in Scripturis Sacris contentum. Est enim articulus primarius Religionis Reformatæ, solam Scripturam esse Regulam fidei, & iudicem controuersiarum, seponendo authoritatem Ecclesiæ, Traditiones, Concilia, ac proinde præter purum Dei verbum nihil omninò esse audiendum.

II. Sed contrà oppones hoc modo. Si meum errorem velis reformare per purum Dei verbum: Quæro abs te primo: In qua editione Scripturæ contineatur purum, & incorruptum Dei Verbum: An in Anglicana, aut Geneuensi, quam amplectitur tua Ecclesia Reformata, an verò in editione vulgata quàm admittit Ecclesia Romana, nam illæ Scripturæ in multis differunt.

Respondebit in Anglicana aut Geneuensi, non verò in Romana. At contra, Peto mihi ostendi, vbinam habeatur in Scriptura, editionem Anglicanam esse purum, & incorruptum Dei Verbum, potiùs quàm Romanam? Si dicat, id declaratum esse à Parlamento Anglicano, vel à Statibus Hollandiæ, vel

velquid simile. Peto iterum, vbinam legatur, in Scriptura Editionem, quæ declaratur à Parlamento Anglicano, vel Statibus illis, esse purum Dei verbum? Hęc cùm in Scripturis ostendere prorsus nequeas, nullo modo potes meum errorem ex solo, & puro Dei Verbo reformare, quod iam suscepisti, & præstare teneris. Quod ni feceris, tua Religio reformata, quæ id profitetur, conuincitur esse erronea. Hac prima methodo, si rectè vrgeatur, necessario constrictus tenetur Aduersarius absque vlteriori progressu.

Secunda Methodus.

SEd vt vlterius procedamus, per me iam licet, ex Editione, & versione v.g. Anglicana clarè ostendatur me errare credendo cum Ecclesia Romana, verbi causa, Realem Christi præsentiam, & perseuerantiam in Eucharistia, aut Confessionem Sacramentalem, aut alium quemcunque fidei Romanæ articulum.

III. Quando Aduersarius aliquem Scripturæ textum contra protulerit, hoc modo vrgendus erit.

Scripturæ textum à te prolatum aliter intelligunt, & explicant Catholici Romani pro sua fide, quam à te intelligatur, & exponatur pro tua doctrina illi contraria.

IV. Ergo vt tuam mentem sequar, reiecta Ecclesia Romana tam ampla, & antiqua, debes mihi ostendere, vbinam dicatur in Scriptura, tuo sensui, & explicationi esse adhærendum, eamque præ cæteris tamquam infallibilem eligi debere. Hoc enim est punctum fidei quod iam disputamus v.g. an tua explicatio de reali præsentia sit vera, nostra autem falsa; omnia autem puncta fidei debent ex sola Scriptura constare, vti ipse doces, & profiteris. At nusquam in tota scriptura dictum reperies, quod tua, aut tuæ Sectæ explicatio sit infallibilis, Romanæ autem Ecclesiæ, & omni Sectę ibi contrariæ explicatio sit erronea. Ergo ex tua confessione habeo, me non debere, nec falsa fide posse tuę doctrinę aut Sectę adhærere; cùm tua fides doceat, nullum fidei articulum esse recipiendum, qui in puro Dei Verbo scriptus non reperitur.

Quòd si dicat, se allatum Scripturæ textum non per suam interpretationem, sed per alium Scripturæ locum explicare. De illa Scriptura redibit eadem quæstio, & idem argumentum quod iam de primo textu attulimus; cum illam aduersarius pro sua doctrina, alij pro sua illi contraria stare intelligant.

Quòd si extra Scripturę verba, aliquam Glossam opponat, aut spiritum suum priuatum prætendat. Contra hæc omnia pari ratione valebit idem argumentum. Nihil credendum quod in Scriptura expressum non continetur. Sed tuam glossam, aut tuum spiritum esse diuinum, aliorum verò erroneum, nusquam in Scriptura contineri ostendis. Ergo non licet tuæ glossæ, aut spiritui fidem adhibere.

Tertia Methodus.

V. POstquam Sectarius coactus est fateri, Scripturas nullibi in terminis asserere suam mentem, & explicationem cuius alteri esse præferendam; restat tantùm vt dicat sibi constare ex ipsis verbis Scripturæ per *claram consequentiam* suum sensum esse verum, aliorum falsum. Exempli gratia, contra Realem præsentiam sic argumentabitur. Christus accipiens panem benedixit, ac fregit, dicens: *Hoc est Corpus meum.*

VI. Sed non potest illic esse Corpus Christi realiter, inquit Caluinus, neque extra actualem communionem, inquit Lutherus. Ergò Scriptura dicit Corpus Christi ibi tantùm esse figuratiuè; vel vt infert Lutherus, tantùm in actuali sumptione. Item in alio exemplo, Scriptura dicit *Ioa.* 6. Nisi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius Sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Ergò communio sub vtraque specie est necessaria, per legitimam consequentiam.

Sed quæro ex Aduersario, an non sciat, multas consequentias deduci ex Scriptura, quæ videntur in speciem apertæ, sed reipsa sunt falsæ, ex hac consequentia in speciem aperta: *Pater maior me est*: Ergo Verbum diuinum est minus Patre, in hæresim inductus est cum multis millibus Arius, ac eodem modo per malas consequentias ex Scriptura per errorem deductas inciderunt plures alii in hæreses innumeras.

Peto igitur vt ostendat mihi in Scripturis dici: *Omnem consequentiam quam ipse ex Scripturis deducet esse infallibilem, & diuinam.* Aliàs enim vellet me credere aliquid errori obnoxium, & in Scripturis non contentum, quod ipse tamen nefas esse contendit. Manifestum autem est hoc nunquam ostensurum, cùm nulli priuato homini in Scriptura promissum sit omnes eius consequentias fore infallibiles.

VII. Itaque Aduersarii fidem non esse diuinam, sed merè humanam, & ambiguæ veritatis sic ostendo. Nullus articulus innixus æstimatio fallibili, vel authoritati humanæ est articulus

culus fidei diuinæ. Sed omnis articulus quem Aduersarius per solas consequentias deducit ex Scriptura nititur motiuo fallibili, vel authoritati humanæ. Ergo nullus articulus quem sic deducit ex Scriptura, est articulus fidei diuinæ. Ac proinde non diuinam Scripturam, sed suam Dialecticam, non Verbum Dei, sed verbum Aristotelis Regulam fidei vltimatam constituit. Nullibi enim Scriptura definit omnem Aduersarij ex Scripturis argumentationem fore legitimam, & ab omni erroris periculo immunem.

VIII. Si dicat primò, sæpe consequentiam esse bonam & certam, etsi id in Scripturis non asseratur.

Sed contra, sæpe etiam contingit esse malam & incertam, fides autem omninò certa esse debet.

Et vt contingeret veram esse, & legitimam, aliud prorsùs est, consequentiam esse legitimam, aliud esse Verbum Dei: multa enim sunt vera & certa ex ratione naturali, v. g. me esse hominem, non ideò sunt Verbum Dei. Atqui nihil est de fide, nisi quod creditur propter solum Dei Verbum, nihil autem est Verbum Dei, nisi quod in Scriptura continetur, secundùm eduersarium: sed iam habemus nusquam in Scriptura contineri quod illa consequentia, quam aduersarius deducit, sit bona & infallibilis. Ergo ista consequentia, & doctrina quæ illi innititur, non constituit articulum fidei diuinæ.

Si dicat secundò, multa apud Catholicos esse de fide, quæ tantùm deducuntur ex verbo Dei per legitimam consequentiam, v.g. me esse conceptum in peccato originali, vel hunc hominem esse verum Pontificem. Ergo potest etiam Aduersarius fidei articulos per consequentias ex Scripturis declarare.

Respondetur, negendo consequentiam. Quamuis enim Catholicus sic procederet, per hoc suæ fidei non contradiceret, prout contradicit Aduersarius. Non enim habent Catholici pro fidei suæ articulo, quod sola Scriptura sit tota Regula fidei, cùm admittant traditiones, & definitiones Ecclesiæ, ad cuius infallibile iudicium referunt suas consequentias, ne à veritate aberrent, neque sola earum bonitate in credendo nituntur. Sectarij autem docent, sistendum esse in sola Scriptura, & tamen vlterius pergunt ad consequentias à se formatas, & errori obnoxias.

IX. Neque consequentias à se fabricatas referunt ad limam Ecclesiæ, cui Christus in iudicando infallibilitatem promisit, vt supra cap. 8. ostendimus.

X. Si dicat tertiò, Christum aliquando articulos fidei ex Scripturis per consequentias deduxisse, et proindè se posse in negotio fidei per consequentias sine erroris periculo procedere.

Respondetur, consequentiam hanc nullam esse, & vel hinc apparere, quàm facilè sit in deducenda consequentia errare. Nam hoc ipso quo Christi infinita sapientia consequentiam aliquam deducebat, infallibile erat eam rectè deduci: An hanc Christi sapientiam infallibilem habet noster Aduersarius? Secundò independenter ab omni consequentia, quidquid Christus affirmabat etiam extra Scripturas, hoc ipso erat fidei diuinæ, quod de se, vti spero, noster Aduersarius præsumere non audebit: eoque minùs quod sibi ex professo adimit potestatem agendi per consequentias, sed in solo Dei verbo sistendum esse profiteatur, quod numquam legitur Christus fecisse.

XI Restat ergo, vt Aduersarius fateatur primò, Fidei nostræ erticulos non posse ex sola Scriptura iudicari, aut reformari. Secundò, Sectam suam esse erroneam quæ hoc tanquam fidei punctum profitetur. Tertiò, in controuersijs fidei, & ipsius Scripturæ, necessariò recurrendum esse ad iudicium Ecclesiæ, quam testatur ipsa Scriptura à Christo institutam esse iudicem in rebus fidei. Audi D. Augustinum de hec re primitiuæ Ecclesiæ sensum tibi clarissimè exponentem lib. 1. contra Crescon. cap. 33. „ Scripturarum à nobis tenetur veritas; cùm id facimus, quod vniuersæ iam placuit Ecclesiæ, quam ipsarum Scripturarum commendat authoritas: & quoniam sancta Scriptura fallere non potest, quisquis falli metuit, huius obscuritate quæstionis, Ecclesiam de illa consulat, quam sine vlla ambiguitate sancta Scriptura demonstrat.

Methodus Quarta.

XII. POssunt & alia via infringi argumenta syllogistica, quæ Sectarij in quauis fidei controuersia Catholicis opponunt: siue ostendendo totum syllogismum qui proponitur ad rem non pertinere; siue singulas argumenti propositiones negando, propter vitium quod patebit omnibus Sectariorum syllogismis in materia fidei esse commune. Horum singula in ipsa disputationis praxi hic breuiter deducemus.

Hoc itaque aut simili modo argumentabitur Sectarius, v. g. contra præsentiam Christi in Sacramento Eucharistiæ: Si verba Christi,

Hoc

Hoc est Corpus meum, statuerent Christum præsentem in Eucharistia, Corpus Christi esset simul in cœlo, & in terra. Sed idem Corpus non potest esse simul in cœlo, & in terra, Ergo Verba Christi, Hoc est corpus meum non statuunt Christum præsentem in Eucharistia.

Item, contra cultum imaginum. Committit idololatriam, qui facit sibi sculptile, vt adoret illud, Deut 4. Sed Catholici adorant statuas, & imagines Sanctorum, Ergo Catholici committunt idololatriam per cultum imaginum.

Item, contra absolutionem Sacramentalem. Fides docet solum Deum peccata remittere. Sed Catholici credunt peccata remitti per Sacerdotes in Confessione Sacramentali. Ergo Catholici [id docendo] à vera fide aberrant. Et sic de cæteris syllogismis qui possint in alijs controuersijs ab hæreticis formari.

XIII. Cauebit hic Catholicus [nisi insigniter eruditus] more scolastico ad singulas propositiones respondere, aliàs prolixa nimis disputatione se intricabit, & facilè Aduersario aliquam elabendi viam relinquet. Hanc vt præcludat, & aduersarium breuiter, & clarè constringat.

Respondebit ad syllogismum propositum hoc modo transeat maior, minor, & conclusio. Siue vno verbo, *Transeat totum*. Quia nihil facit ad rem: Nusquam enim in terminis legitur in scriptura hæc conclusio tui syllogismi: Verba Christi, Hoc est Corpus meum, non statuunt Christum præsentem in Eucharistia. Vt verò sit articulus fidei, debet aperte in Scriptura contineri, iuxta Sectarios.

XIV. De hoc autem disputamus, an ille sit articulus fidei. Ergo conclusio tui syllogismi non infert id de quo est controuersia, quod tamen fieri debet in legitima argumentatione. Pari modo nihil ad rem facit hæc conclusio secundi syllogismi, Ergo Catholici committunt idololatriam per cultum imaginum. Neque tertij syllogismi, Ergo Catholici docentes peccata remitti per Sacerdotem errant contra fidem.

Secundò, responderi potest ad eundem, vel alium quemlibet Sectarij syllogismum, hoc modo: Transeat totum: Nihil ad rem de qua disputatur. Non enim potes tuum syllogismum, siue totam eius formam mihi in Scriptura exhibere, cum tamen ex integra & legitima eius forma dependeat veritas tuæ conclusionis, quamuis esset de fide, quod non potest expressè in Scripturis exhiberi.

Tertiò, retundi potest quodlibet Sectarij argumentum cuius singulæ partes in Scriptura non continentur, Respondendo [si velis] ad singulas propositiones hoc modo: *Nego maiorem, secundùm Scripturas*, hoc est, siue Maior sit vera, siue falsa, parum refert, quia illa non est veritas fidei, cùm apertè in Scripturis non contineatur, quod ad omnem veritatem fidei requirunt Sectarij. Eadem ratione procedendo. *Nego minorem, nego consequentiam, secundùm scripturas*. Quia nec minor, nec consequens, nec legitima eius ex Antecedente illatio in verbo Dei expresse reuelatur.

XV Si clamet Aduersarius, Maiorem, Minorem, aut consequentiam esse claram, esse legitimam &c. Responde, Est clara Tibi, transeat; Est clara Scriptura, nego: Ego autem in negotio Fidei non debeo Tibi, sed Scripturis Fidem adhibere, cum in quæstione fidei sola Scriptura sit Iudex & regula infallibilis, vti ipse profiteris.

XVI. Si fortè Aduersarius vlterius contendat, Maiorem, & Minorem posse ostendi ex Scripturis; de hoc ne litem intricatam moueas, Responde, sed quomodo probas Scripturam cogitasse de illa conclusione inde inferenda, cum illa in Scripturis non legatur, imò nec vllus SS. Patrum in terminis eam conclusionem ex illis præmissis intulerit. Ergo tu mihi pro articulo fidei obtrudis vnam conclusionem ex tuo tantum cerebro fabricatam, quam non scimus aut Scripturæ, aut vlli Patrum vnquam in mentem venisse. An non vides quàm longe à tuo proposito & scopo aberras, dum conaris tua somnia, & illationes extra Scripturam formatas, pro puro Dei verbo nobis venditare?

Si vrgeat, Conclusionem, quæ infertur ex Maiori, & Minori reuelata, habendam esse pro articulo fidei. Responde: Prius probandum esset ex puro Dei Verbo tuam conclusionem ex duabus præmissis reuelatis *in debita forma* à te illatam esse; hoc autem in *Scriptura* non ostendes.

XVII. Secundò, Quæro abs te, Amice, an ignores hoc ipsum inter optimos Theologos incertissimum esse, An conclusio quatenus deducitur ex duabus præmissis reuelatis pro articulo fidei haberi debeat. Negant disertè Valencia, Lorca, Molina, Turrianus, Comptonus & alij complures in Philosophia, & Theologia versatissimi. Quia inquiunt, sola reuelatio, & authoritas diuina non mouet ad assensum illius conclusionis: illi enim assentimur ex parte propter formam syllogisticam,

eam, siue formalem connexiônem præmissarum cum conclusione, quæ tamen forma & connexio non est in Scripturis reuelata. Hinc opinio probabilis est multorum Theologorum cum Caietano, Suarez, Vega, Cano, Comptono, &c. Fidem non esse discursiuam, sed immediatè, & simplici actu credi reuelationem diuinam & mysterium reuelatum, v. g. reuelatam esse in Scripturis Verbi incarnationem, absque eo quod illud credatur propter discursum & formam syllogisticam, quia hæc fundatur tantum in hoc principio merè naturali: Quæcunque sunt eadem vni tertio sunt eadem inter se: atque ita fides nostra, ex vi huius motiui, non esset certior quauis scientia naturali.

XVIII. Cùm igitur hæc sit quæstio incerta, & inter Theologos disputata, & in Scripturis non contenta aut deesta, debet Aduersarius exhibere Articulum de quo disputatur, non in consequentia à se formata, sed in claro & aperto Scripturæ sacræ testimonio, de quo nemo possit dubitare. Tale autem Testimonium pro articulo fidei Catholicæ contrario nunquam proferre poterit.

Scio quidem Bellarminum, & plures alios contra hæreticos per consequentias procedere, & in dissoluendis eorum syllogismis singulas propositiones diffusè examinare. Sed quia illa via prolixior est, & ijs qui scholas non multum triuerunt nimis intricata, hanc ego aperio artem disputandi compendiosam, facilem, & ijs quibus hæc scribo magis aliquando accommodatam. Et hos iterum moneo, ne vllo modo permittant, Aduersarium extra hanc formam diuagari, cum Sectarius qui extra Scripturas nihil se credere profitetur, illam disputandi formam admittere teneatur, vel primum illud fidei suæ principium abiurare. Hanc verò respondendi viam si Catholicus firmiter teneat, nec patiatur se ad alia peregrè abduci facilè Aduersario, responsione inexpectata perculso, os occludet, & paucis verbis apertam de eo victoriam reportabit.

CAPVT X.

Quædam Dilemmata Sectario breuiter proponenda.

XIX. Valdè vsitatum est Hæreticis, quando eum Catholicis conuersantur, varijs de fide quæstionibus ex improuiso eos lacessere, quas vt refellere possint, methodum suprà tradidimus. Hic iuuat ex altera parte breues quasdam Interrogationes per modum dilemmatis Catholico subministrare, quibus insultantem aduersarium facilè compescat, & ex quo uis responso constrictum teneat, eumque adigat, vt sine ambage affirmando, vel negando præcisè respondeat, hoc modo.

Dilemma I.

XX. Quæro, An tua Ecclesia v. g. Lutherana, sit antiqua, an noua? Si respondeat est antiqua. Quæro igitur, vbi fuit, aut quis antiquorum eius vnquam meminit per 1500. annos à Christo vsque ad Lutherum? Si dicat esse nouam; Infer, ergo non est Ecclesia Christi, quæ antiqua est, ante mille sexcentos annos ab eo constituta.

Dilemma II.

XXI. Quæro. Vera Christi Ecclesia est ne fallibilis, an infallibilis? Si respondear, est infallibilis. Quomodo ergo falsa est Ecclesia Romana quæ ab initio fuit vera Christi Ecclesia, vt ipsi Sectarij admittunt. Si dicat, esse fallibilem. Quomodo ergo tibi constat tuam Ecclesiam Lutheranam non esse hodie falsam, si vera Ecclesia possit esse fallibilis, & à fide deficere.

Dilemma III.

XXII. Quæro, Vel homines possunt saluari in Ecclesia Romana, vel non possunt? Si non possunt, ergo totus mundus damnatus est à primis Ecclesiæ temporibus per 1500. annos vsque ad Lutherum, quo tempore nulla alia nota fuit hominibus Ecclesia Christi nisi Romana. Si possint in Romana saluari, cur Lutherus & eius Sectarij eam deseruerunt?

Item, Religio Romana in Anglia ante Lutherum fuit vera, vel nunquam in Anglia fuit vera Christi Religio. Nam Anglia suscepit Christi fidem ab Ecclesia Romana sæculo 6. per Augustinum Anglorum Apostolum, vera autem Christi fides priùs defecit in Ecclesia Romana sæculo quinto, secundùm aduersarios: ergo Anglia nunquam habuit veram Christi fidem, si vera est Sectariorum doctrina. En quanto dedecore Sectarij suam patriam improuido errore afficiant.

Dilemma IV.

XXIII. Quæro, Ecclesia Lutherana, si fuit in mundo ante Lutherum, vel erat visibilis, vel

vel inuisibilis. Si asseras fuisse visibilem, dic quæso, quis eam vidit, quis de ea vnquam scripsit, aut mentionem fecit. Si autem dicas fuisse inuisibilem, idem eodem iure de sua Ecclesia dicent Turcæ, dicent Anabaptistæ, dicent noui Tremblantes, siue Tremuli, an ideò illis credemus?

Dilemma V.

Quæro, Vestra Ecclesia si fuit in mundo ante Lutherum, vel fuit sancta, vel non sancta. Si fuit sancta, assigna aliquem ex sanctis Lutheranis, eiusque vitam, aut miracula in vlla historia sacra, aut profana à tempore Christi vsque ad Lutherum. Si non fuit sancta, ergo non fuit Ecclesia Christi, quæ sancta esse debet, & semper ab initio tot habuit sanctos Apostolos, Martyres, Confessores.

Dilemma VI.

XXIII. Quæro, Scriptura sacra non est nata cum Luthero, sed eam accepit ab Ecclesia Romana à centum circiter annis quando ab ea defecit. Quæro igitur hoc modo. Ecclesia Romana, à qua Lutherus accepit Scripturas sacras, vel fuit tunc temporis vera, vel falsa Ecclesia. Si dicas fuisse veram: damnandus est Lutherus, & omnes eius asseclæ, qui Ecclesiam veram desetuerunt. Si autem respondes fuisse falsam, quomodo ergo constat Lutherum, & Lutheranos non habere falsam Scripturam, cùm illam acceperit à falsa Ecclesia, quæ multò faciliùs potuit occultè Scripturam, quàm publicè veram fidem paulatim corrumpere. Quomodo ergo potest Lutheranus gloriari se puro Dei Verbo credere, & adhærere.

Dilemma VII.

XXIV. Quæro, Religio Lutherana qua talis constat ex articulis purè negatiuis verb. grat. Non est Purgatorium; Non est Papa; Non est Missa, &c. Quæro igitur, An articuli illi continentur in Scriptura, an non? Si affirmas, ostende mihi locum vbi Scriptura dicat, non datur Purgatorium, &c. Si negas posse in Scriptura assignari. Ergo Lutheranismus qua talis constat ex articulis in Scriptura non contentis: ergo non nititur Verbo Dei.

Si respondeas illos non esse Lutheranismi articulos essentiales, sed tantùm accidentales. Quæro iterùm, An illi articuli, quos vocas accidentales, contineantur in Scriptura, an non? Si contineantur in Scriptura, non minùs essentialiter sunt articuli à Deo reuelati, quam quiuis alius in Scriptura contentus: Omnia enim quæ diuina veritas in Scriptura proponit, æquè sunt Verbum Dei, & æqualiter participant infinitam Dei reuelantis authoritatem, ac proindè necessarium est æqualiter esse credenda. Si autem dicas, in Scriptura non reperiri ergo iam cogeris admittere articulos tuæ fidei esse extra fidem, hoc est extra Scripturam, in qua sola profit eris tuam fidem contineri. Ergo corruit tota fabrica Lutheranismi in illis fidei articulis quos sibi de nouo fabricauit, & in quibus dissides ab Ecclesia Romana.

Dilemma VIII

XXV. Quær. Asseris: Ecclesiam Romanam defecisse à vera fide circa annum Christi quingentesimum, hoc enim docent Sectarij. Quæro an defecerit illa tota simul, an successiuè per partes. Non tota *simul*. Quia hoc tantumdem esset, ac si omnes qui toto orbe sunt in Ecclesia Romana hodie decumberent Romani, & cras surgerent Lutherani. O figmentum! dic quæso, quænam historia rem tam prodigiosam commemorat?

XXVI. Neque dici potest quod Ecclesia Romana defecit *successiuè*, hoc est, vna pars cæperit negare aliquem articulum fidei, quem Ecclesia eatenùs affirmauit. Nam omnes, qui id fecerunt à reliquo Ecclesiæ corpore tanquam hæretici semper separati fuerunt. Ergo non potuit ipsum Corpus Ecclesiæ Romanæ à vera fide successiuè deficere. Exemplum sit in Berengario, quando circa annum Christi millesimum cæpit negare in Eucharistia realem Christi præsentiam, statim reliqua Ecclesia se illi opposuit, illumque vti hæreticum damnauit, vti fusè tradit Historia Ecclesiastica, quæ omnia Ecclesiæ dissidia ac schismata semper accuratè commemorat. Ante Berengarium autem nullus omninò in vlla Historia reperitur publicè in Eucharistia realem Christi præsentiam negasse. Ergo tota semper Ecclesia vsque ad Berengarium illam affirmauit, adeòque manifestè ostenditur, primitiuam Ecclesiam realem Christi præsentiam credidisse, & ab ea fide nunquam successiuè defecisse. Huius dilemmatis euidentia conuictus traditur in Gallia Comes Turrenius generalis armorum celeberrimus, & primaria olim Sectariorum columna, qui non ita pridem tot bellica trophæa publica Romanæ fidei professione coronauit.

Di-

Dilemma. IX.

XXVII. Quæro. Donum Miraculorum, vel est certum signum veræ Ecclesiæ, vel non est certum eius signum. Si dicas non esse certum signum veræ Ecclesiæ; iam accusas Christum fraudis, & imposturæ, qui Miracula pro signo certo, & indubitato veræ Ecclesiæ proposuit *Mathæi* 11. Cæci vident, claudi ambulant, &c. & *Marci* 16. Signa autem eos qui crediderint hæc sequentur, in nomine meo dæmonia eijcient, &c. & per hæc signa Iudæos, & Gentiles ad suam Ecclesiam adduxit.

Si autem admittas donum Miraculorum esse certum signum veræ Ecclesiæ; iam clarum est Ecclesiam Romanam esse veram, in qua sola, etiam hoc æuo, miracula priscis similia requiruntur.

Dilemma X.

XXVIII. Quæro, ex moderno Sectario; An agnoscat antiquos hæresiarchas, verbi gratia, Arium esse verè hæreticum, & ritè condemnatum, an verò id neget. Si negat Arium verè esse hæreticum, iam condemnat primæuam Ecclesiam quæ Arium vt hæreticum, proscripsit. Si verò agnoscat Arium verè esse hæreticum, idem de Luthero, & moderno quouis Sectario, admittere debet. Vterque enim eodem modo ab vniuersa Ecclesia Romana damnatus, & separatus fuit; & ideo toto orbe pro hæreticis habiti. Nam sicut hoc tempore dicit Lutherus Ecclesiam Romanam errare, ita in primis sæculis idem asseruit Arius, & tamen apud omnes est hæreticus. Sicut Lutherus citat pro se Scripturas, ita multò magis vrgentes pro suo errore citauit Arius, vt probaret Filium in diuinis esse Patre minorem: Pater maior me est. *Ioann.* 14. Et vbi Scripturæ dicunt Patrem & Filium vnum esse; Arius explicat de metaphorica & morali vnitate voluntatis. Denique quidquid pro se prætendet Lutherus, eodem iure pro se dicet, uti olim dixit Arius. Ergo necesse est (Lutherane, &c.) vt vel Arium hæreticum esse neges, vel te hæreticum admittas.

CONTROVERSIAE RECENTIORES

De Authoritate.

PONTIFICIS ET CONCILIORVM.

Qvoniam *Authoritas Ecclesiæ docentis, quam supra stabiliuimus, exire solet in actum per definitiones Pontificum, aut Conciliorum, necessarium est difficultates modernas quæ de his moueri solent latius explanare, vt curatores animarum in quauis particulari quæstione sanam Ecclesiæ doctrinam discernere; ac tueri valeant.*

QVÆSTIO I.

An authoritas Concilij generalis sit supra authoritatem Pontificis?

Affirmatiuam partem sustinuerunt aliqui Doctores Catholici, qui licet contra hæreticos agnoscant, Pontificem esse supremum in terris Caput vniuersæ Ecclesiæ, id tamen intelligunt de Ecclesia vt est singillatim, ac sparsim sumpta, non verò vt collecta, & in vnum Corpus legitimè congregata. Ita docuit Gerson. lib. de Potestate Papæ, Almainus de author. Ecclesiæ, Tostatus defensorij *part.* 2. *cap.* 72. & aliqui ex Sorbonicis, contra quos,

Dicendum est, Pontifici competere authoritatem Concilio generali maiorem. Est hæc communis Theologorum doctrina, quam plures dicunt fidei proximam, & oppositam sententiam erroneam appellant, ac fusè eam oppugnant, cum Bellarmino de Concil. *lib.* 2. *cap* 13. Caietano, alijsque.

1. Vt clarius hoc breuiusque probetur, assumo id primò, quod aduersarij vltro concedunt. Pontifex Romanus est Caput, & Pastor vniuersalis singularum Ecclesiarum vt sunt sparsæ ac seiunctæ; Ergo est etiam Caput ac Pastor omnium Ecclesiarum vt sunt in vnum coniunctæ ac congregatæ in Concilio generali. Patet consequentia, quia per collectionem in vnum gregem, siue in Corpus Concilij, Ecclesiæ particulares non desinunt esse oues Christi, quas disertè ac sine exceptione Chri-

Christus ipse suo in terris Vicario subiecit, dum dixit Petro: *Pasce oues meas; Confirma fratres tuos*. Non enim desinunt esse oues, aut degenerant à natura fratrum per naturam coniunctionem inter se, & cum suo Capite in Concilio generali.

Ex quo vlterius patet, Concilio nullam immediatè à Christo collatam esse authoritatem, sed illam quam habet potestatem à Pontifice deriuare, cum Christus nulli præter Petrum reperiatur gubernandæ Ecclesiæ authoritatem concessisse.

II. Probatur secundò hæc doctrina, ex ipsa Conciliorum Generalium solemni ac legitima declaratione, qua summi Pastoris authoritatem Concilio maiorem agnoscunt. Atque imprimis Concilium Florentinum, ex Patribus tàm Græcis, quàm Latinis conflatum, summo consensu sic decernit P. II. Collat. 22. *Definimus Sanctam Apostolicā Sedem, & Romanum Pontificem successorem esse B. Petri Verticis Apostolorum, & verum Christi Vicarium*, & totius Ecclesiæ Caput, *& omnium Christianorum Patrem, ac* Doctorem *existere, & in vniuersum orbem tenere primatum, & in B. Petro pascendi, regendi, & gubernandi vniuersalem Ecclesiam à Domino nostro Iesu Christo plenam potestatem traditam esse*. En Decretum legitimi Concilij, & à Pontifice confirmati, declarat Christi Vicarium totius Ecclesiæ Caput: & in vniuersum orbem tenere Primatum: Pars autem orbis est Ecclesia in Concilio congregata: non poterit ergo Pontificis authoritati se subducere, nisi fortè vltrà vniuersum orbem ad spatia ignota se recipiat.

Accedit altera definitio generalis Concilij Lateranensis vltimi, sub Leone X. sess. 2. vbi postquam declaratum est decreta Concilij Basileensis contra Pontificis authoritatem nullius esse roboris, ita subiungitur: *Solum Romanum Pontificem pro tempore existentem tanquam* Authoritatem supra omnia Concilia habentem: *Conciliorum indicendorum, transferendorum, ac dissoluendorum plenum ius ac potestatem habere, nedum ex sacra Scriptura testimonio, dictis Sanctorum Patrum, ac aliorum Romanorum Pontificum etiam Prædecessorum nostrorum sacrorumque Canonum decretis, sed propria etiam eorundem Conciliorū confessione manifestè constat*: Facit horum Conciliorum in propria causa eam luculenta confessio, vt superuacaneum putem prolixiora eam in rem argumenta coaceruare, quibus facilè est tractatus integros implere.

III. Opponunt aliqui primò, Decreta Concilij Constantinus *Sess*. 4. & Concil. Basileensis *Sess*. 2. quæ videntur Concilio generali asserere authoritatem Pontifice maiorem.

Respondeo, Concilia ista quoad hoc confirmata non fuisse, ideoque in hoc nullum robur obtinere, vt constat ex Bulla Leonis X. in Concilio Generali Lateranensi, in qua declaratur, vtrumque Concilium in hoc negotio errasse, ipsumque Concilium Basileense Conciliabulum appellatur, quod fusius ostendit hic Bellarminus, ac Turrecremata qui tunc vixit, alijque.

Oppones secundo, In primo Concilio ab Apostolis Hierosolymis celebrato, non Petrus, sed totum Concilium dixit; *Visum est Spiritui Sancto, & nobis, &c*. Et decreta istius Concilij authoritate Ecclesiæ propria, non Petri nomine, ad fideles Antiochiam transmissa fuere.

Respondeo, hæc quidem gesta fuisse authoritate totius Concilij, sed non excluso Petro eius Capite, à quo decreta illa vim, & robur accepere, sicut dum modò decreta Concilij Tridentini proponuntur fidelibus nomine Concilij, id omnes intelligunt de Concilio prout in eo Pontifex includitur.

Oppones tertiò Matthæi 18. Christus dixit ipsi Petro. Si peccauerit in te frater tuus, dic Ecclesiæ. Ergo ipsa Ecclesia in Concilio congregata, potestatem iudicandi immediatè à Christo accepit.

Respondeo, præceptum illud non intelligendum de Ecclesia in vniuersali Concilio congregata, aliàs enim impleri non posset trecentis annis post Christum quo tempore nullum in Ecclesia fuit Concilium generale. Per Ecclesiam igitur Christus hic aliud non designat, quam quemlibet Superiorem, aut Congregationem, quæ in Ecclesia legitimum iudicium exerceat; rectè enim dicitur fieri ab Ecclesia, quod fit à persona publicam in ea habente potestatem.

IV. Postremò, hic extorquendum est telum quibusdam qui hoc tempore in Partibus hæreticorum se vocant Missionarios Apostolicos nec dubitant tamen, vt euehant potestatem Principum sæcularium, Apostolicæ Sedis authoritatem infra Concilium deprimere: ac confidenter asserere, hanc esse Ecclesiæ Gallicanæ certam, & indubitatam doctrinam.

Verùm in hoc produnt crassam rerum Gallicarum ignorantiam, dum suam, & paucorum labem, omnibus Galliæ Theologis affricare nituntur. Testatur id celebris Scholæ Sorbonicæ Doctor Andreas Duuallius agens de ea sententia quæ asserit Pontificem esse supra

Con-

Concilium generale, Tract. de Roman. Pontif. potestate p. 4. q. 7. *Totus (*inquit*) orbis*, *exceptis paucis Doctoribus*, *eam (*sententiam*) amplectitur*; *& rationibus validissimis*, *cum ex Scriptura*, *Concilijs*, *& Patribus*, *tum ex principijs Theologiæ petitis confirmatur*. Atque ita Doctor luculenter ostendit in Anteloquio §. *quo pacto*. Concilium Basileense, in hoc puncto Pontificiæ authoritati inimicum, ab vniuersa Ecclesia explosum semper reiectumque fuisse, nec aliam in hoc esse fidem Galliæ, quam vniuersalis Ecclesiæ.

Huius rei præclarum præbuere argumentum Episcopi Galliæ, & Doctores Sorbonæ, quando Parisijs anno 1611. prodijt libellus Anonymus de Ecclesiastica, & Politica potestate, qui cum in hac quæstione videretur Pontificis authoritati aduersari, Cardinalis Perronius, vna cum Episcopis Prouinciæ Senonensis, & postea Aquensis Prouinciæ Antistites, graui censura libellum notarunt, ac suo decreto condemnarunt. Quorum sententiam ipse Author libelli postea amplexus est, suumque errorem debitè retractauit.

Desinat ergo talium Missionariorum inanis illa credulitas, qui vt inter heterodoxos cupiditatibus suis aliquando verificentur, nimis facilè ad tales persuasiones animum conuertunt.

QVÆSTIO II.

An Pontificis definitiones sint infallibiles absque assensu Concilij generalis.

I. Respondeo, & dico, Pontificem Romanum infallibilem habere authoritatem in definiendis rebus fidei pro vniuersa Ecclesia, etiam absque Concilio generali. Hæc doctrina communis est passim inter Theologos: Contra Gersonem, & Almainum in lib. de potestate Ecclesiæ, Alphonsum de Castro, & Tostatum defensorij p. 2. c. 30. Adrianum VI. antequam esset Pontifex, *q. vlt.* de Confirmatione, & *quodlib.* 2. *q.* 1. cum quibus sensisse videtur Baius, vti patet ex eius Epistol. ad Doct. Grauium data ann. 1572. & aliqui Sorbonici, qui tamen non negant definitioni Pontificis etsi fallibili obtemperandum esse. Sed istorum sententia ab alijs Theologis varia censura notatur, adeò vt Bellarminus hanc etiam dicat erroneam, & hæresi proximam, & plures recentiores absolutè hæreticam.

Probatur hæc doctrina primò, illis argumentis quibus supra ostendi Pontificem esse supra Concilium, & nulli omninò à Christo, præter quam Petro, immediatè collatam esse authoritatem infallibilem regendi, & docendi vniuersam Ecclesiam, dum soli Petro cum successoribus determinatè, & in singulari dixit: Luc. 22. *Ego rogaui pro te vt non deficiat fides tua, & Tu aliquando conuersus confirma Fratres tuos*. Et Ioan. 21. *Petre amas me? Pasce oues meas*. Et Matt. 16. *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*.

II. Sed ne quis vlterius dicat, soli quidem Petro, & successoribus collatam fuisse potestatem *immediatam* docendi vniuersam Ecclesiam, potuisse tamen Christum requirere assensum Concilij generalis, tanquam *conditionem* sine qua Spiritus Sanctus Pontificis definitioni non assisteret.

Contrarium euincunt verba Christi superius allata, quæ cum sint absoluta, non patiuntur vllam huiusmodi conditionem opponi præsertim cum illa gratia ac Priuilegium contineant, quod nunquam vltra Principis verba restringendum iudicatur. Et vero parum Ecclesiæ vsibus consentaneæ fuisset in Pontifice hæc docendi, & definiendi authoritas, si non esset ab erroris periculo libera absque Concilio generali, quod numquam sine ingenti labore ac molimine, imò aliquando, obsistentibus Principum dissidijs ex toto orbe Christiano nullo modo cogi potest. Hunc igitur Ecclesiæ vniuersæ Cætum requirere ad decidendum quamlibet fidei controuersiam, ne quidem prudentiæ est humanæ, multò minus prouidentiæ diuinæ.

Sed age, si lubeat Ecclesiam vniuersam tot itineribus toties fatigare. Demus iam grandæuos illos Concilij Patres per mille viarum discrimina ab extremis oris in vnum cætum, locumque cum suo Capite conuenisse. Proponitur congregatis noua quæpiam fidei controuersia, itur in suffragia. Sed ecce, vt sæpè factum, aliud sentiunt Patres, aliud Pontifex. Cuius hic sententiæ standum erit? Non solius Concilij, cum fatearis huius assensum tantùm requiri per modum *conditionis*, vt Pontificis definitio sit infallibilis. Neque admittas standum esse sententiæ definitiuæ solius Pontificis. Quid ergo Ecclesiæ in hoc Concilio consilij erit? Si tuæ innitatur sententiæ, re infecta iter remetiendum, & de controuersijs fidei decidendis desperandum erit.

III. At ne id vnquam euenturum formidemus: Probatur secundò nostra assertio, ex testimonio Conciliorum generalium, quæ in Pontifice res fidei per se definiente hanc authoritatem erroris expertem vltro agnoscunt. Illam in Leone I. lubens admisit Synodus Cal-

Calcedonensis IV. Nam priusquam Synodus illa Calcedone congregata fuisset, Leo Pontifex damnauerat Eutichetem Epistola Flauiano Constantinopolitano inscripta, quæ verius encyclica siue vniuersalis fuit. Hæc cum Concilio lecta esset actione 2. Patres acclamarunt; *Anathema qui ita non credit, Petrus per Leonem locutus est*. Hanc itaque Leonis Epistolam ac sententiam definitiuam, tanquam certissimam fidei regulam acceperunt, eique Actione quarta in Concilio subscripserunt. Quinimo postquam aliqui Episcopi Aegyptij, qui prius in reprobando Eutichete tergiuersati fuerunt, tandem dixissent, *Anathema, Euticheti, & credentibus ei*, nondum acquieuere Patres, sed iudicantes rem ex sola Pontificis sententia decernendam, denuò inclamarunt, *Subscribant Epistolæ Leonis, qui non ei subscribit hæreticus est*. Vsque adeò, ex sola Pontificis immobili sententia, iam iudicatum esse pronunciarunt, ita vt quemlibet ei obsistentem pro hæretico haberent. Denique tota Synodus communibus votis Actione 16. à Leone postulauit, vt sua confirmatione decretis Concilij firmum robur adijceret: satis in hoc apertè professa, inconcussam Decretorum firmitatem à sola Pontificis authoritate dependere.

IV. Neque alia cæterorum Conciliorum mens, & sententia fuit: patuit ea in Constantinopolitano II. Actione 4. erga Pontificem Agapetum in causa Anthimi: nec minus in Synodo VI. actione 18. erga Agathonem, de cuius ibi litteris tota Synodus ait. *Quas, vt à summo Apostolorum vertice diuinitus conscriptas, agnoscimus*. Nec in Synodo VIII. erga Adrianum II. ac Nicolaum I. vbi actione 5. de sententia Photij sic denuntiatur: *Neque nos sanè nouam de illo iudicij Sententiam ferimus, sed iam olim à Sanctiss. Papa Nicolao, & successore illius Adriano pronunciatam, quam nequaquam possumus immutare*. Si Synodus Pontificis sententiam immutare non potuit, ergo agnoscit eam immutabilis esse veritatis. Sed ne in proferendis aliorum Conciliorum monumentis sim prolixior, tantum adiungo breuem Concil. Trident. confessionem de Baptismo sess. 7. can. 3. *Ecclesia Romana autem non nisi ratione Pontificis est Magistra cæterarum*. Quid vero aliud hoc est, quam soli Pontifici competere infallibile in docenda Ecclesia magisterium.

At, inquies, quædam Pontificum definitiones inter se pugnare videntur. Repono breuiter, non pauciores in Concilijs, imo in Sacris litteris antilogias in speciem apparere: an ideo his, aut illis sua concidit authoritas, soluit illas facilè Bellar. & Amic. to. 4. disp. 7. sect. 2.

V. Postremò; vim habet insuperabilem constans Ecclesiæ toto orbe diffusæ consensus in acceptandis omni æuo Pontificum decretis, quibus grauiores quædam hæreses profligatæ fuerunt, etsi ea nullius fuerint generalis Concilij assensu corroborata. Constat enim primò, iam inde à tempore Apostolorum, nullum in Ecclesia coactum fuisse Concilium generale vsque ad Nicænum I. sub Syluestro Papa, quarto demum post Christum sæculo: & tamen primi Pontifices ante Syluestrum, contra emergentes hæreses plurimas fidei, morumque controuersias irrefragabili authoritate definiuerunt. Damnarunt enim illi, & hæreticos declararunt Cataphrygas, Montanistas, Marcionistas, Nouatianos, ac Sabellianos, eosque ab Ecclesiæ corpore separarunt.

Post tempora Concilij Nicæni, quis ignorat quam graues in Ecclesia hæreses suscitarunt Pelagiani, Semipelagiani, Prisciilianistæ, Berengarius, Petrus Oxoniensis, alijque, quorum errores soli Pontifices absque Concilio generali proscripserunt, atque horum decreta omnes toto orbe fideles inuiolabili fide sibi suscipienda esse non dubitarunt. Ac in Pelagiana quidem hæresi profliganda suum, suique æui sensum ac sententiam apertè depromit Gelasius Papa *Epistola* 4. Quid, inquit, tendimus vltra definita maiorum? aut cur nobis non sufficiunt? an fortè nescitis hanc hæresim de qua loquimur, ab Apostolica dudum sede per beatæ memoriæ Innocentium, ac deinde Zozimum, Bonifacium, Cœlestinum, Sixtum, continuis ac incessabilibus sententijs fuisse prostratam.

His superiori sæculo successere Leonis X. decreta contra Lutheri errores sancita, & ante coactum Tridentinum magno omnium, præterquam Lutheranorum, consensu recepta. Subierunt, & nostro æuo, contra Iansenij dogmata, Vrbani VIII. aliorumque Pontificum Innocentij X. & Alexandri VII. nota satis orbi Christiano Diplomata, de quibus tamen cogimur, si boni Ecclesiæ filij esse velimus, vt Gelasius, pronunciare: Quid tendimus vltra infinita Maiorum? aut cur nobis non sufficiunt? an fortè nescitis hanc hæresim [de qua loquimur) ab Apostolica dudum sede per beatæ memoriæ *Vrbanum* ac deinde *Innocentium*, & *Alexandrum* continuis ac incessabilibus sententijs fuisse prostratam. Hęc illius primęui, & aurei sęculi, aurea vox, & doctrina fuit: nescio quid ferreum, ac priscis incognitum subinde minatur nostra ętas, quoties contra supremi Pastoris vocem obdurescit. Deficere non potuit in Romanis Ponti-

fici

ficibus priſtina illa,& à Deo promiſſa in docendo authoritas,an ergo defecit in obluctantibus primæua obſeruantia?

VI. Admittunt igitur more maiorum paſſim Doctores Catholici, Pontificis etiam abſque Concilio authoritatem erroris expertem, ſupra aſſertam: & hanc extendunt ad deciſionem indubitatam omnium controuerſiarum, in quibus è Cathedra alterutram partem pro vniuerſa Eccleſia definit.

Emerſerunt tamen recentiores quidam Theologi, qui huic amplitudini Pontificiæ poteſtatis nouos limites apponere moliuntur. Quamuis enim admittant Pontificem in definienda Iuris quæſtione errare non poſſe, volunt tamen in Quæſtione facti, etiam quando Eccleſiam vniuerſam è Cathedra docet, errori obnoxium eſſe. Et vt ſecuti ſint ne ab hac doctrina validiori fræno cohibeantur, negant etiam Concilio generali authoritatem indubitatam in *facti* quæſtione concedendam. Hinc ſi quando de alicuius Perſonæ erroribus, de ſenſu Libri, de mente Authoris, & alijs huiuſmodi, controuerſia non oboritur, vt ſententiam ſibi metuendam declinent, liberum pandunt ad Facti quæſtiones effugium, hoc ſe clypeo contra Pontificum ac Conciliorum decreta, & anathemata tutos arbitrantur.

VII. Sed leuius ferendum foret, ſi huius doctrinæ lues ijs tantum, quibus nata eſt, finibus contineretur. Latè nimium illa ſerpit, dum tranſit oceanum,& ad Apoſtolicos quoq; Miſſionarios penetrauit, quorum aliqui ſuis etiam Scriptis hoc contagioſum virus inſperſerunt. Nec dubitarunt, in alio genere cauſæ ac controuerſiæ, contra Pontificum decreta ac cenſuras, hanc Facti quæſtionem obtendere; & ipſos etiam Sectarios, hoc prætextu, Pontificiæ poteſtati in multis ſubducere. Ne igitur alij hoc nixi medio apud ignaros aditum ſibi vlteriorem aperiant, hic breuis huius controuerſiæ expoſitio illis opportunè obijcitur.

QVÆSTIO III.

An Pontificis in definiendo authoritas infallibilis extendat ſe ad omnes tam Iuris, quam Facti quæſtiones?

I. RESpondeo, & dico, Nullum errorem cadere poſſe in doctrinam quam Pontifex authoritate ſumma definit, & proponit vniuerſæ Eccleſiæ, ſiue illa Iuris, ſiue Facti quæſtionem contineat.

Nolo probare hanc aſſertionem argumentis prolixioribus. Ex vnico principio iam ſtabilito rem hanc dilucidè, breuiterque conficiam.

Certum eſt fide diuina omnibus Catholicis, Eccleſiam vniuerſam, cuius caput eſt Romanus Pontifex, non poſſe in credendo errare; quod ſupra contra Sectarios firmaui. Atqui ſi definitio Pontificis in doctrina Facti eſſet obnoxia errori, in eundem errorem traheretur vniuerſa Eccleſia. Ergo in proponenda Eccleſiæ huiuſmodi doctrina non poteſt Pontifex errare.

Minor probatur. Quia de facto Pontifex ſumma poteſtate aliquid definiens in quæſtione facti, diſtrictè,& ſub anathemate mandat id credi,& recipi ab vniuerſa Eccleſia, eo tenore quo procedit in quæſtione iuris; & tota Eccleſia tenetur eius mandato obtemperare. Ergo ſi Pontifex in definienda Facti quæſtione eſſet fallibilis, abſolutè poſſet, imò deberet vniuerſa Eccleſia in eundem errorem induci.

En quo pertingat noxius error? qui dum in Facti quæſtione Pontificis authoritatem conuellit, eadem ruina inuoluit vniuerſam Eccleſiam, ipſam columnam, & firmamentum veritatis.

II. Hanc verò in Pontifice circa Facti quæſtiones inuiolabilem poteſtatem ab Eccleſia agnitam ſemper, receptamque fuiſſe, ex ſuis ipſa monumentis teſtabitur, ex quibus ſufficiet pauca, eaque recentiora proferre.

Sunt hæ Facti quæſtiones. An cum corpore Chriſti remaneat panis ſubſtantia in Sacramento Euchariſtiæ: An Chriſtus aquam vino miſcuerit in vltima cœna: An per Baptiſmum, & Confirmationem imprimatur character Sacramentalis. An Eccleſia antiquiſſimis temporibus vſa fuerit Indulgentijs: An Deipara ſemper Virgo permanſerit: An eadem per totam vitam ex ſpeciali priuilegio vitauerit omnia peccata etiam venialia, &c. Has verò quæſtiones Leo X. Pontifex per ſuam Bullam contra modernos Hæreticos reſoluit, ac definitionem vniuerſæ Eccleſiæ ſub anathemate credendam propoſuit, idemque poſtea in Concilio Tridentino præſtitum fuit. Contra hanc Pontificis definitionem nemo orthodoxus accepit, nemo ad Facti latebras confugit, nemo in his quæſtionibus ſine erroris periculo decidendis, præter Sectarios, ſummi Paſtoris authoritatem in dubium reuocauit.

III. Hanc igitur ſemitam in alijs Facti controuerſijs teneat neceſſe eſt, qui non cupit nouo exemplo à priſcis Patrum veſtigijs, & veritate deuiare: quod ni faciat nullum fidei controuerſijs, nec in Romana quidem Eccleſia,

exitum inueniet. Faciamus enim, insurgente noua aduersariorum oppugnatione, Pontificem aut Ecclesiam pro fidelium pace aliquid definire, exempli gratia, Deiparam nunquam actu peccasse: nunquam contraxisse maculam originalem: Lutherum non fuisse à Deo missum. Quam facile foret omnem huius definitionis vim euertere, opponendo, hic inuolui quæstionem Facti, hanc non esse materiam fidei, Pontificem in his summa authoritate decidendi potestatis suæ limites excessisse. Sæpe enim, an quæstio aliqua factum inuoluat, à sola nominis lite dependet. Quisquis igitur non inanes lites, sed potius expeditam fidei semitam inquirit, huic Regulæ insistat necesse est: Pontifex aliquid definiuit, & Ecclesiæ credendum proposuit: ergo id potuit definire: Parum enim vtilis foret Spiritus veritatis in Ecclesia perpetuò mansurus, si permitteret Christi Vicarium suo nomine, & summa authoritate aliquid vniuersæ Ecclesiæ proponere, quod per suam assistentiam ab erroris periculo non vindicaret.

IV. Neque huic doctrinæ aduersatur Bellarmin. *Lib. 4. de Pontif. c. 2.* aut Doctores alij qui tradunt Pontificem, *etiam vt Pontificem, & cum Concilio generali errare posse in controuersijs facti particularibus, quæ ex informatione testimonijsque hominum, præcipuè dependent*. Non enim admittunt illi quod Pontifex summa potestate pro vniuersa Ecclesia aliquid definiens possit esse obnoxius errori: sed tantum docent, Pontificem etiam vt Pontificem, per modum Iudicis priuati, errare posse in controuersijs facti *particularibus*, vti dum aliquem excommunicat, suspendit, damnat, aut absoluit, potest fieri vt innocentem damnet, aut nocentem absoluat: quia in huiusmodi iudicio non exercet officium Pastoris vniuersalis neque in his, si erret, tota Ecclesia in errorem inducitur, quia veritas talis sententiæ non proponitur definitiuè tanquam ab vniuersa Ecclesia sub præcepto recipienda. Dicitur tamen actus illos exercere, tanquam Pontifex quia robur suum habent à Pontificia potestate, à cuius sententia ad aliud tribunal appellari non potest. Hoc igitur sensu intelligendus est Bellarmin. nec nō Baronius, & Spondanus, dum in historia Honorij admittunt Pontificem, & Concilia in quæstione facti errare posse. Et de Bellarm. quidem satis id apertè colligitur ex verbis, quæ loco supra citato præmittit, vbi tradit sententias Pontificum interdum, *Versari in rebus particularibus quæ ad paucos pertinent, quales ferè sunt omnes cōtrouersiæ facti, vt an talis sit promouendus ad Episcopatum, an iure fuerit promotus, an videatur deponendus*, &c. Harum enim quæstionum decisio ex informatione testimonijsque hominum præcipuè dependet, non ex Spiritus sancti assistentia, quæ tantum Pontifici definienti, & vniuersam Ecclesiam docenti, promittitur.

Ex dictis hactenus dilucidè sequitur, Nunquam fieri, aut sperari posse, vt aliqua eadem propositio siue in materia iuris, siue facti, semel ab Ecclesia aut Pontifice damnata, postea definiatur vt vera, vel contra, vt præclarè deducit *P. Bruno Neusser* vir eximiè doctus, in suo Prodromo Velitari p. 1. cap. 1.

QVÆSTIO IV.

An possit error cadere in Ecclesiæ, aut Pontificis definitione de sensu Scripturæ Canonicæ, aut de doctrina alicuius libri Catholici.

I. Dico primò, De fide est Ecclesiam, aut Pontificem non posse errare, dum alicuius Scripturæ sensum definit, & vniuersis fidelibus recipiendum proponit.

Probatur ex ipsa Scriptura, & ratione manifesta, quibus supra Cap. 8. contra Sectarios ostendimus Ecclesiam, & Pontificem, esse iudicem infallibilem controuersiarum in materia fidei. Sed quæstio quæ oboritur de legitimo sensu Scripturæ sacræ, manifestè versatur in materia fidei: verus enim Scripturarum sensus nititur Dei reuelantis authoritate, estq; primum totius fidei fundamentum. Ergo in eo declarando necessarium est sententiam Ecclesiæ aut Pontificis ab omni errore immunem esse. Aliàs nulla superesset via, qua possint hæreses contra verum Scripturæ sensum exortæ ex comperta veritatis luce dissipari.

Et verò si prisca Patrum vestigia relegamus, hac authoritate nisi Pontifices, & Concilia profligarunt Arium, Macedonium, Nestorium, Eutichetem, quos de vero Scripturę sensu sibi præsidentes, per legitimam verbi Dei interpretationem summa potestate declaratam ab Ecclesia segregarunt. Nec alio telo Patres Trident. confixerunt hæreticos contra veram Christi in Eucharistia præsentiam sese efferentes, quàm interposita sua authoritate, qua declararunt, illos contra Scripturæ sensum aberrare, qui Christi verba, Hoc est Corpus meum, &c. *Ad fictitios, & imaginarios tropos, quibus veritas carnis, & sanguinis Christi negatur, cōtra vniuersa Ecclesiæ sensum detorquerent.* Si quis igitur hoc interpretandi magisterium infallibile Ecclesiæ deneget, hic nondum conuictos Lutheri errores, nondum prostratam Caluini hęresim fateatur necesse est. De quo ne quis

fide

fidelium possit dubitare, apertè declarat Tridentinum *Sess.* 4. Ecclesiæ esse, iudicare de vero sensu & interpretatione Scripturarum. Neque existimo hanc doctrinam ab alijs, quàm apertis Ecclesiæ hostibus in dubium posse reuocari.

II. Dico secundo: Falli nequit iudicium Ecclesiæ aut Pontificis, authoritate summa approbantis alicuius Libri doctrinam vt veram & Catholicam.

Probatur primò; Negari non potest quin Ecclesia & Pontifex sit infallibilis in aperiendo sensu Scripturæ sacræ, vti iam inter orthodoxos compertum esse demonstraui: ergo eadem pollent facultate in approbanda alterius libri doctrina vt Catholica, & absque erroris periculo recipienda: Eandem vtrobique rationem militare sic ostendo. Sensus ille quem Canonicus Scriptor suis verbis expressit, potest ab alio Authore dissimili verborum ordine & apparatu consignari, sic vt nullum subsit nisi in idiomate, & verbis discrimen. Quid quæso causæ est, cur sensum verum sub nouo verborum apparatu latentem non possit Ecclesia deprehendere, si valeat eundem sub priori scribendi forma dignoscere? Certè ad fidelium institutionem, & ad dirimendas controuersias omninò facit, veritatem Fidei non tantum in sacris Litteris sed etiam in quouis Libro, de quo lis oritur, sine errore designare.

Probatur secundò; Si Pontifex, aut legitimum Ecclesiæ Concilium possit errare in approbanda alicuius Libri doctrina, vt vera, & Catholica, iam ferè omnes Ecclesiæ definitiones suum robur amittent. Doctrina enim in illis definita plerumque à particulari quapiam persona conscripta & concinnata fuit, ac postea Pontificis aut Concilij iudicio subiecta: Quod si in iudicando de istius Scriptoris sensu, Pontifex aut Ecclesia infallibilis non fuit, iam corruunt istæ definitiones ab vniuersis Fidelibus pridem receptæ: Exemplo sint Canones illi duodecim, quos Ephesinos vocant, quibus anathema dicitur *Nestorij*: conscripti fuerunt Canones illi primum à Cyrillo in vna ex synodicis Epistolis, quos demum vt Catholicos *Ephesina* synodus approbauit, vti apertè patet *actione* 4. in initio Concilij Chalcedonensis. Hæc autem approbatio nullius esset roboris, si non possit Synodus illa sine periculo erroris iudicare de Catholico sensu scriptionis à Cyrillo confectæ. Non enim de solis verbis, ac vocibus iudicat Ecclesia, sed de sensu quem verba illa conficere debent.

III. Probatur tertiò: Et argumentum desumo ex mente eorum qui hanc doctrinam præcipuè oppugnant. Fatentur illi libenter Pontificem infallibilem esse in approbandis S Augustini libris, in ea præsertim parte qua Pelagianos ac Semipelagianos confutauit. De probatissima horum librorum veritate vel minimum hæsitare summi piaculi loco habent: ipsum proinde S Augustinum Patrem Patrum, Doctorem post Canonicos Scriptores primum deprædicare non dubitant. Hominem tamen fuisse S. Augustinum, & in scribendis libris errori obnoxium nemo est qui inficiabitur.

IV. Vnde ergo istis S. Augustini Scriptis authoritas tanta accessit, vt ab omnibus veneratione summa instar oraculi suscipi debeant? In promptu ratio est, quia scripta illa plures Pontifices aut Concilia approbauere: Illis exploratæ veritatis testimonium apposuit Concilium Constantinopolitanum II. Gelasius Pontifex in Synodo Romana, ac postea Cælestinus, Hormisda, Ioannes Papa, eadem contra Pelagij errores amplectenda esse declarauit. Certa igitur tibi est summa & inconcussa authoritas Pontificum, ac Conciliorum in approbanda S. Augustini doctrina vera ac Catholica; neque subit vereri ne hic vel ex quæstione facti, vel ex alia quapiam causa aliquod erroris periculum interuenerit. Quid igitur, dum de aliorum Authorum Scriptis sententiam Pontifices ferunt, lapsum illis aut errorem reformidas? Non tantum ad penetrandum S. Augustini sensum diuinus Spiritus Ecclesiæ assistit, satis illi lucis est, vt ad alios ea sese diffundat; nec est cur lapsu temporis moderni Pontifices lucis huius deliquium patiantur; Christus Iesus heri, & hodie, ipse & in sæcula.

QVÆSTIO V.

An possit Ecclesiæ aut Pontificis definitio esse erronea, de sensu Libri hæretico, cuius doctrinam condemnat?

I. Dico primò; Non licet inter Catholicos dubitare de Ecclesiæ, aut Pontificis authoritate infallibili in iudicando de alicuius Libri sensu hæretico.

Probatur hæc assertio, ex doctrina iam à nobis in superiori §. stabilita. Sine vllo erroris periculo potest Ecclesia, aut Pontifex approbare alicuius libri doctrinam vt veram, & Catholicam. Ergo eodem modo potest condamnare alicuius Libri doctrinam vt falsam, & hæreticam. Nulla hic dispar ratio, omnia vtrimque eadem concurrunt.

II. Si in iudicio de sensu libri Catholico, vel nulla est quæstio facti, vel ea definitioni infallibili minimè obsistat, idem omninò statuendum erit de sententia, qua sensus libri hæreticus declaratur. Si pro conseruanda fidei veritate necessaria est in Pontifice Romano authoritas erroris expers ad discernendam in libris S. Augustini Catholicam veritatem, non minus eadem opus erit ad designandam in aliquo Pseudo Augustino doctrinæ falsitatem. Si denique ad officium spectat summi Pastoris, cui Christus oues suas pascendas commisit, salutaria doctrinæ pascua illis demonstrare, non minus ad eiusdem munus pertinebit, herbas nocentes, id est, doctrinam non sanam absque errore designare, vt fideles à libri, in quibus illa continetur, sui Pastoris cura & authoritate arceantur.

Ad argumentum hoc à Pastoris officio desumptum, opponit *Sinnichius in Galiato*, sufficere vt pastor sciat se salutares tantum herbas, non autem venenatas Ouibus apponere, etsi interea ignoret in quo agro herbæ illæ creuerint, aut quis fuerit agri cultor: atque eodem modo laborandum non esse, etsi summus Ecclesiæ pastor nequeat scire aut definire, ex quo libro, vel authore doctrina sana, aut noxia desumpta fuerit, modò prouideat vt oues sanæ, non autem venenatæ doctrinæ pabulo nutriantur.

III. Displiceret non immeritò hæc responsio, nisi esset Scriptoris nostræ Patriæ, in qua eum venena non gignantur, minorem fortè à pascuis venenatis noxam formidauit. Sed quia omnibus hæc scribimus, Quæro, ergo quid magnoperè prosit Fidelium omnium Pastorem docere generatim, quid salubre sit, quid noxium, nisi fideles suos coerceat ab illis librorum pratis, & fontibus, in quibus noxia illa & venenata doctrina continetur? Quomodo autem arcebit, si non possit libros illos absque errore designare?

IV. Hoc si Pastor præstare non valet, quomodo oues pleræque, quæ minus acutum vident, poterunt pestiferæ doctrinæ periculum euitare, dum ad voluendum noxios libros nouitas inuitat, author allicit, facundia demulcet, & cælestia doctrinæ Ambrosia se potari existimant, dum venenum hauriunt mortiferum? Nihil igitur hic iuuat deducta illa à quadrupedum Pastore nonnihil clauda similitudo, qui compactum in stabulo gregem selectis herbis securè pascit, licet pratum ignoret vnde demessum fuerat alimentum, Clauda, inquam, erit similitudo, nisi pariter doceatur, quo pacto grex Christi toto orbe diffusus, alicuius stabuli repagulis sic compungatur, vt nequeat libris noxiam doctrinam præbentibus liberas manus, aut oculos admouere. Artem han meliori compendio docet Ecclesia, dum indubitata supremi Pastoris voce, & oraculo ipsos potiùs libros pestiferæ doctrinæ feraces designat, ac designatos ad carceres illos condemnat, in quibus luci, & fidelium manibus perpetuò subducuntur.

V. Probatur inuictè eadem veritas, ex perpetua consuetudine Pontificum, & Conciliorum in ferenda sententia de librorum sensu, aut doctrina peruersa; & ex Fidelium consensu in amplectenda illa Pontificum sententia. Clariora ex plurimis exempla summatim refero. Libros Berengarij damnauit Nicolaus Secundus. Seueri libros reprobauit Agapetus Pontifex, cuius iussu Iustinianus Imperator eos flammis aboleri mandauit. Innocentius primus in Epistola 26. ad Episcopus Africanos de Scriptis Pelagij sic rescribit: Librum sanè, qui eius esse diceretur, nobis à Charitate vestra transmissum euoluimus, in quo multa blasphema, nihil quod placeret, nil quod non penitus displiceret, à quouis damnandum, atque calcandum Hoc verò Rescriptum de sensu libri Pelagiani, vnum est ex illis de quo ipse Augustinus non dubitat pronunciare, Roma rescripta venerunt, causa finita est. Diuinum nempe aliquid & infallibile huiusmodi Pontificis sententiæ, præ cæteris omnibus, inesse agnouit.

VI. Neque suisse satis doctrinæ damnatæ, abstrahendo ab Authore eiusque sensu, anathema dicere, vti voluerunt aliqui moderni, constat ex processu habito in prima Synodo Nicæna. Vbi cum Eusebius Nicod. & Theognis Nicænus condemnationi errorum qui Arij dicebantur subscriberent, det rectabant tamen ipsi Ario, eiusque doctrinæ anathema dicere. *Quod minimè crederent eum qui erat accusatus, hominem eius generis fuisse, qui eos errores doceret*: atque hoc vnum satis fuit, vt Synodus illos pro hæreticis haberet, atque exilio mulctaret, vti memoriæ proditum est in Socratis Historia Ecclesiastica *lib.* 1. *cap.* 10.

Palmare in hoc genere deducitur argumentum ex actis Concilij Chalcedonensis *actione* 8 Vbi Synodus vniuersa Theodoretum, post abiuratam Nestorianam hæresim, absoluere recusauit, nisi disertè diceret, *Anathema Nestorio, & dogmatibus eius*. Durum Theodoreto non videbatur dogmata à Con-

cilio

cilio damnata reprobare, modò Nestorium, cui plurimum studebat, eorum authorem non agnosceret. At Patres ex aduerso, quamdiu id apertis verbis fateri recusabat, consona voce inclamarunt; *Ille hæreticus est*, *Nestorianus est*, *hæreticum foras mitte*. Sed vbi Theodoretus tandem absque ambage, dixit, *Anathema Nestorio*, & dogmatibus eius: Tum demum in Concilio Episcopi omnes pronunciarunt: *Theodoretus dignus est sede Ecclesiæ*, *Orthodoxum Ecclesia Pastorem recipiat*. Mutato tantum nomine, alijs in simili causa eandem sententiam quadrare, consideranti manifestum est.

VII. Non ignorauit hunc Ecclesiæ morem, & in eo Pontificis potestatem Doctor olim in Belgio celebris Michael Baius, cuius cum sententiæ variæ damnatæ essent à Pio Quinto, & Gregorio XIII. in rigore ac proprio verborum sensu ab assertoribus intento; nullo quæsito à Facti quæstione præsidio, suam confessionem, ac damnatæ doctrinæ retractationem inter alia his verbis expressit. " *Fateor plurimas ex iisdem sententijs* in nonnullis libellis à me olim, & ante emanatam sedis Apostolicæ super ijs censuram, conscriptis, & in lucem editis, contineri, & defendi, *Etiam in eo sensu in quo reprobantur*. Denique declaro me in præsentiarum ab ijs omnibus recedere, & damnationi à sede Apostolica factæ acquiescere, neque posthac vllas docere, asserere aut defendere velle. Actum die 24. Maij 1580. quo tempore hæc etiam in Academicis Fastis conscripta fuere.

VIII. Quin, & ipse Iansenius nullam suis scriptis, contra Sedis Apostolicæ iudicium, superesse defensionem apertè profitetur in Proœmio ad tom. 2. cap. 29 *Quidquid*, inquit, *ab ista Petri Cathedra*, *ab isto Ecclesiæ vniuersæ Capite, moderato e, Pontifice præscriptum fuerit hoc teneo: quidquid improbatum improbo*, *damnatum damno*, *anathematizatum anathematizo*.

Hanc nisi supremo Pastori, maiorum exemplo, authoritatem erroris expertem concedimus, quid Caluini, quid Lutheri Libros à Sede Apostolica proscriptos execramur? Hæresim, inquies, libri illi continent manifestam. At negabit aliquis id sibi perspicuum esse, non enim omnes ea pollent mentis acie, vt damnata dogmata in Lutheri libris illico deprehendant. Cur ergo liberum non erit dicere; doctrinam omnem à Leone X. & Tridentino damnatam execror, Lutheri verò libros vt innocuos amplector. En ad qualia demum pascua deuehimur, nisi Pastoris vocem salutiferam omni ambage remota sequamur.

Dico nunc vlterius secundò. Quæstio de alicuius libri doctrina hæretica, & in sensu authoris, vera est quæstio Iuris, non Facti.

IX. Quid enim est inquirere, An doctrina libri verbi gratia à Iansenio vel alio authore conscripti sit hæretica, quam quærere, spectato Iure, & Legibus humani sermonis, quem sensum conficiat contextus verborum qui in illo libro continetur? Hoc autem spectat ad legem qua societas humana, verba aut scripta in certis circumstantijs vsurpari, & intelligi voluit, etsi interea contingeret Scriptorem velle aliquem sensum verbis suis difformem. Sicut fit in valore quem Rex, aut Respublica monetæ constituit, qui debet publicè vsurpari, etsi is, qui monetam profert cupiat illam aliter acceptari, vel etiam, quærere, An sensus ille, quem verba communi lege conficiunt, sit hæreticus? Quæ etiam est quæstio clara iuris diuini: resolui enim debet ex iure diuino, quo inquiritur, an sensus ille repugnet eloquijs diuinis, siue doctrinæ, quam Deus pro reuelata haberi voluit?

X. Sic iam subsumo: Atqui ea quæ conflatur ex duabus quæstionibus iuris, necessariò debet ad quæstionem Iuris pertinere, Ergo quæstio illa, de alicuius libri doctrina hæretica, non Facti, sed Iuris quæstionibus annumerari debet.

Ex quo patet talem hic de sensu libri hæretico subesse Iuris quæstionem, qualis reperitur in alijs articulis, extra vllius authoris librum, à Pontifice aut Concilio legitimè damnatis. Quando enim ab ijs propositio aliqua vt hæretica declaratur, verbi gratia, hæc: *Mandata aliqua Dei sunt etiam iustis impossibilia*: non aliud docent quam doctrinam illis verbis comprehensam hæresim continere: quid verò hoc aliud est, quam sensum illi sermoni subiectum hæreticum esse, attentis Legibus quas homines communi institutione humano sermoni statuerunt. Sensus enim ab authore aliquo intentus, in arcano eius pectore non occultatur, sed ille esse Scriptoris sensus intelligitur, quem verba quibus vtitur in externo tribunali, & communi hominum iudicio conficere solent. Hæc igitur manifesta iuris quæstio est, de hac Ecclesia, de hac Pontifex, vti de illa priore, sine errore pronunciat.

En quocumque te verteris, siue ad Facti, siue ad Iuris quæstionem nullus datur effugio locus, lucidior est hæc veritas, quam vt late-

bras patiatur. Hinc ne quis in ea recipienda vacillaret, sapienti consilio, ex Regis Christianissimi, & Episcoporum Galliæ desiderio, Alexander VII. decreuit, vt vniuersus ordo Ecclesiasticus huic Professioni cum iuramento subscriberet.

XI. Ego N. Constitutioni Apostolicæ Innocentij X. datæ die 31. Maij 1653. & Constitutioni Alexandri VII. datæ 16. Octob. 1656. summorum Pontificum, me subijcio, & quinque propositiones ex Cornelij Iansenij libro cui nomen Augustinus excerptus, & in sensu ab eodem authore intento prout illas per dictas Constitutiones sedes Apostolica damnauit, sincero animo reijcio, ac damno, & ita iuro: sic me Deus adiuuet, & hæc Sancta Dei Euangelia.

QVÆSTIO VI.

An Pontifex sit infallibilis in materia Morum, Canonizatione Sanctorum, &c.

I. Dico primò. Errare non potest Pontifex aliquid pro vniuersa Ecclesia definiens circa Morum honestatem, vel inhonestatem; v. g. contractum quempiam esse licitu. Ita Bellarm. de Pont. lib. 4. cap. 5. alijque Doctores Catholici.

Probatur: Quia Pontifex non est obnoxius errori dum aliquid definit in materia Fidei, vt iam supra ostendimus. Atqui doctrina morum non est diuersa à materia fidei, nisi in eo quod illa morum non sit doctrina purè speculatiua, sed insuper dirigatur ad praxim, & vsum actionum humanarum, quarum ordinatio spectat etiam ad regimen Ecclesiæ, ac supremi Pastoris officium. Ergo debet hic esse non tantum Fidei, sed etiam Morum regula infallibilis. Confirmatur id ex praxi Ecclesiæ, quæ contra eos anathema pronunciat, qui non credunt articulis in materia morum definitis: vti patet in Tridentino Sess. 6 can. 31. *Si quis dixerit iustificatum peccare, dum intuitu æternæ mercedis bene operatur, anathema sit.*

II. Hinc etiam sequitur, quando ab Ecclesia aut Pontifice religiosus Ordo approbatur, de fide esse, eius institutum non tantum esse conforme diuinis præceptis, sed etiam viam præbere faciliorem ad perfectionem, quàm in ordinario Christianæ vitæ statu reperiatur, & ad Consilia Euangelica idonea media continere.

III. Dico secundò: Quoad præcepta quæ mores concernunt, quando Pontifex potestate summa aliquid Ecclesiæ prohibet, certum est illud non esse ad salutem necessarium, aut multum vtile; quando autem aliquid præcipit, certum est id esse honestum.

Probatur prima pars: Quia ad officium supremi Pastoris pertinet, pabulum valdè vtile, aut necessarium gregi non subtrahere, quod ne eueniat debet Christus suo Vicario in rebus prohibendis assistere, cui dixit, *Pasce oues meas.*

Secunda pars de rei præceptæ honestate declaratur: Quia qui præcipit aliquid tanquam honestum, hoc ipso docet illud honestum esse. Ergo quando Pontifex in materia Morum proponit aliquid sub præcepto acceptandum ab vniuersa Ecclesia, docet, & definit illud honestè fieri, quæ definitio, cum sit in negotio pertinente ad salutem, debet esse à fallitate immunis, ne tota Ecclesia in errorē inducatur.

Dico tertiò. Dum Pontifices solemni ritu aliquem referunt in Canonem Sanctorum sine erroris periculo definiunt, eum de facto frui cælesti gloria. Hæc doctrina apud Theologos adeo communis est, vt non dubitent oppositam grauiter censurare: quamuis *Sinnichius* in suo Saule à §. 258. ad 299. contendat Pontifices non semper definire illum quē Sanctum declarant, de facto ad cęlestem gloriam peruenisse.

Probatur e contra nostra assertio: Quia quamuis vox *Sanctus* latè accepta significet hominem mortuum in gratia, etsi nondum ad cęlum peruenerit, vti patet in Elia nondum mortuo, qui *Sanctus* vocatur in Martyrologio Romano. Nihilominus in Bullis Pontificum strictius accipitur *Sanctus*, pro illo solo qui de facto cęlestem gloriam obtinuit.

IV. Patet hoc ex terminis quibus solent aliquem Sanctum declarare, vt in Bulla Leonis X. pro Canonizatione S. Francisci de Paula: *Decernimus & definimus S. Franciscum de Paula in cælesti Hierusalem inter beatorum choros iam receptum, æternaque gloria donatum fuisse.* Et Pius II. definit, *Catharinam Senensem in cælesti gloria fuisse receptam, & æterna gloria corona donatam.* Et eodem modo sonant verba quibus in Sanctorum Canonem refertur. S. Antonius, S. Bernardus, S. Raymundus, S. Edmundus Cantuariensis, Sanctus Petrus de Alcantara, & complures alij.

V. Atqui nulla veri specie sustineri potest, his actu decerni gloriam, idem verò de alijs Sanctis non constare, etsi eorum in cęlo præsens gloria, in Bullis Pontificum iisdem omninò verbis non astruatur, cum forma verborum qua vnus declaratur, Sanctus, censeatur cæte-

ris

ris eſſe communis qui eodem ritu in Sanctorum numerum referuntur. Quid enim cauſæ eſt cur in his, & illis vocem *Sanctus* æquiuocè accipiamus, aut gloriæ cœleſtis poſſeſſionem indubitatam vni potius quam alteri contra communem fidelium ſenſum, aſtruamus? Quæro enim, An non omnes qui Sancti quacumque forma declarantur, etiam vt patroni, & interceſſores à fidelibus inuocandi proponantur? non negat Sinnichius. Eſt autem omninò incertum, teſte *Bellarmino*, an animæ in Purgatorio detentæ pro nobis intercedant. Quo igitur pacto patrocinium exhibebunt, ſi ipſi cœlo extorres, etiamnum pro ſuis delictis piaculari carcere detineantur? In eo ſanè ſtatu iuſtorum manes illic verſantur, cui magis competit Fidelium ſuffragia expoſcere, quàm ſe pro iiſdem aduocatos præſtare. Si igitur pro certo habeas omnes ſolemni ritu Sanctorum faſtis adſcriptos noſtros apud Deum patronos infallibili authoritate declarari, eadem ratione cogeris ſine dubitatione affirmare, illos cœleſti gloria donatos eſſe.

VI. Adhæc cum nulla ſit in promptu idonea reſponſio, recurritur ad Ioannem XXII. qui, cum exiſtimauerit animas Sanctorum non viſuras Deum ante extremum iudicij diem, & tres ipſe ſolemni ritu in numerum Sanctorum retulerit; definire contra ſuam ſententiam non potuit, Sanctos illos de facto ad Dei conſpectum admiſſos fuiſſe.

Sed hic cauendum ne aberremus à recepto Iuris axiomate, diſtinguenda eſſe tempora, vt concilientur iura. Vt demus, Ioannem XXII. aliquando de prororoganda Sanctorum gloria ita ſenſiſſe, haud rectè inferes, illum eandem opinionem tenuiſſe aut docuiſſe eo tempore quo Sanctos illos ritu ſolemni colendos propoſuit.

VII. Hoc enim fecit in primo ſeptennio ſui Pontificatus, cum autem nouendecim annis Pontifex fuerit, potuit poſtremis tantum annis opinionem illam animo agitaſſe: quod non obſcurè colligitur ex Annalibus Baronij, qui de illa Ioannis ſententia tantum meminit ad annum decimum ſextum quo in Pontificatu verſatus fuit. Quinimò nihil repugnat, Pontificem ſimul eam ſententiam priuata opinione tenuiſſe, ſimul contrariam definiuiſſe; non enim voluit definire iuxta ſuum ſenſum aut iudicium priuatum ſed more maiorum, & prout rei veritas in mente diuina exigebat.

VIII. Fruſtra quoque pro remoranda Sanctorum gloria, aliquid præſidij ex ſanctiſſimo Doctore Auguſtino ſperari poteſt, dum ſcilicet aſſerit multa corpora honorari in terris quorum animæ torquentur in inferis. Si enim de pœnis inferorum S. Auguſtinum interpretari velimus, plus hinc conficietur, quam ipſe Author oppoſitæ ſententiæ inferri patiatur, qui non dubitat quemlibet ab Eccleſia in Sanctorum numerum relatum, in ſtatu ſaltem gratiæ, & pœnæ æternæ ſecurum verſari. Itaque ſanctus Doctor ſententiam illam non profert de corporibus Sanctorum, ſed virorum Principum, quorum animæ quandoque dum in inferno torquentur, ſplendidis interea ſepulturis eorum corpora in terris honorantur. Aut etiam de corporibus aliorum hominum intelligi poteſt, qui priuato cultu per errorem à quibuſdam pro Sanctis habentur, nunquam tamen ab Eccleſia Sanctorum numero adſcripti fuerunt. Maneat ergo ſine exceptione, omnibus ſolemni ritu in Sanctorum Canonem relatis, præſens, & indubitata gloriæ poſſeſſio, nulla facti, nulla veri ſpecie contra communem fidelium ſenſum protelanda.

Dico quartò; Quando Pontifex aut Eccleſia, ſolum declarat aliquem eſſe Beatum, non definit illum de facto in cœleſti gloria verſari, quamuis tali Beato præſentem gloriæ ſtatum negare, temerarium foret.

IX. Ratio eſt, quia declaratio illa, non eſt decretum vltimo deciſiuum beatitudinis obtentæ, cum nouum examen inſtitui ſoleat antequam accedat definitio qua Beatus in Sanctorum numerum referatur, ſed tantum eſt decretum permiſſiuum, vt defunctus poſſit in Eccleſia vocari Beatus, & pingi cum radijs, cui aliquando accedit vt certò die, & loco, & à determinatis perſonis Officio, & Miſſa coli poſſit. Ne autem hic cultus ſuos limites excedat, varia ſunt conſtituta in decreto ſacræ Congregationis Rituum, habitæ coram Sanct. Domino Alexandro VII. anno 1660.

Hinc ex vi ſolius Beatificationis, non ſemper conceditur ſimul poteſtas faciendi de Beato Miſſam aut Officium, niſi id disertè exprimatur. Et ſic B. Aloyſio Gonzaga prius conceſſum fuit nomen Beati, quàm Miſſa aut Officium, vt teſtatur Turrianus diſputat. 17. dub. 3.

Illæ etiam perſonæ, quibus conceditur certo anni die de Beato recitare officium, non ideo poſſunt alio die celebrare de eodem Miſſam votiuam, vti fit de Sanctis Canonizatis, vt habet idem Turrianus.

Quæres, Quis cultus ſit licitus, aut pro hibi-

hibitus erga alium hominem cum opinione Sanctitatis defunctum, nondum tamen ab Ecclesia beatificatum?

Respondeo, licitum esse talem colere cultu priuato, quando prudenter iudicatur illum frui cœlesti gloria, vt docent Theologi communiter cum S. Antonino, & Syluestro, in Summa, verbo, *Canonizatio*. Illicitum autem est illi deferre cultum publicum, sine Sedis Apostolicæ facultate, vt est publica lectio Officij Canonici, aut precum solemnium.

X. Quædam etiam specialim prohibita sunt ab Vrbano VIII. anno 1625. in honorem hominis nondum beatificati, vt appendere anathemata in loco publico, accendere candelas, aut lucernas ad eius sepulchrum pingere illum cum radijs, aut aureolis, miracula eius imprimere nisi approbata ab Ecclesia, aut eius Reliquias venerationi exponere. Licitum tamen est tales Reliquias priuatim venerari. Anathemate autem v. g. in testimonium miraculi, iubet Pontifex, cum Ordinarij approbatione, in loco secreto, non autem in templo, seruari.

QVÆSTIO VII.

Quæ sint aliæ Pontificis Romani prærogatiuæ.

I. SVnt aliæ actiones non paucæ in Iure canonico expressæ, in solius Romani Pontificis potestate constitutæ, ex quibus tantum præcipuas referemus. Plures in fine huius Tractatus.

Primò: Solus Pontifex potest per sententiam maioris Excommunicationis aliquem ab Ecclesiæ corpore segregare: & quem ipse anathemati subijcit, nemo alius potest isto vinculo, sine eius facultate, liberare. Vti patet ex cap. *Inferior* dist. 21. Et cap. *Nuper*. de sent. excom.

Si quem Pontifex sciens, & pruden salutat, hoc ipso censetur ab omni interdicti, & anathematis vinculo solutus. Clement. *Si Summus*. de sent. excom.

Solus Pontifex potest plenarias peccatorum Indulgentias concedere. Vt consentiunt Doctores in C. *Cum ex eo*. de priuileg.

Solus potest Pontifex nouos Religiosorum Ordines approbare: vti patet in Concil. Later. sub Innoc II. *cap. vlt.* Quando verò Ordinem aliquem definitiuè approbauit, de fide est institutum illud nihil habere fidei, aut morum honestati contrarium: nihilque illi deesse perfectionis necessariæ ad statum Religiosum vt est à Christo institutus, vt probatum est in quæstione superiori.

II. Solius Pontificis est authenticè interpretari quæ dubia sunt in Iure canonico, vel diuino. Item declarare quænam pertineant ad Sacramentorum materiam, formam, ministrum, &c. Vti habetur ex cap. *Maiores*. De Baptismo, & quæst. 1. C. *Quoties*, &c.

III. Denique institutio Episcoporum, variorum Prælatorum, ac Beneficiorum, eorumque collatio soli Sedi Apostolicæ reseruantur, quorum plurima enumerantur in Extrauagante Ioannis XXII. *Ex debito Pastoralis. de Electione*.

Quæstiones singulares porro notandæ de Pontificibus Romanis.

QVæritur primò; Quot Pontifices Romani post S. Petrum continuato ordine successerint, vsque ad Innocentium XI. qui nunc Ecclesiam gubernat?

Respondeo, successisse ducentos quadraginta quatuor, calculo communiori: Et hi totidem sunt testes, ac publici præcones potestatis à Christo deriuatæ, ac continua serie ad hodiernum Pontificem transmissæ, quorum seriem infra dabimus.

Quæritur secundò; Quot ex his fuerint Martyres, aut Confessores?

Respondeo, Martyrio coronatos fuisse *triginta duos* pro Romanæ fidei defensione. Inter sanctos Confessores numerantur *triginta septem* absque vlla controuersia, alij plures recensent. Et hi veritatem perpetuam Religionis Romanæ suo sanguine, doctrina, ac miraculis consignarunt.

Quæritur tertiò; Quot fuerint Pontifices Romani ex Religiosis Ordinibus assumpti.

Respondeo, assumptos fuisse *quinquaginta duos*, vt numerat Azorius, alios inuenio qui facile ad *septuaginta* extendunt; quorum primus fuit Dionysius Monachus, sine vt alij Eremita; quos recensebo ea fide qua computantur ab Azorio *Instit. mor. pag.* 2. nihil repugnans si forte alij suorum calculum in aliquo magis accuratum iniuerint.

IV. Ex ordines S. Benedicti creatos *vndecim* Pontifices, tradit Thrithemius in lib. de viris illustribus suis Ordinis Benedictini, quorum primus sedit Gregorius istius nominis primus, alij Pontifices huius Ordinis vninersim vsque ad numerum trigesimum extendunt.

V. Ex Ordine Canonicorum Regularium au-

numerantur etiam *decem & octo* Pontifices Romani, incipiendo à Leone II. Benedicto II. Sergio I. &c. vſque ad Innocentium III. Et de aliquibus eſt contentio cum Benedictinis, vtrius Ordinis fuerint.

Ex Ordine Cluniacenſium, *quatuor* ab Azorio referuntur Pontifices: Gregorius VII. Vrbanus II. Paſchalis II. Vrbanus V.

Ex ordine Ciſtercienſium creati *duo*: Eugenius III. & Benedictus XII.

Ex Familia S. Dominici *tres* aſſumpti: Innocentius V. anno 1276. poſtea Benedictus XI. & demum Pius V. anno 1266. nuper ſolemni ritu Beatorum faſtis adſcriptus.

Ex inſtituto S. Franciſci *quatuor* ad minimum, ad Pontificatum euecti fuere: Nicolaus IV. anno 1288. Alexander V. anno 1409. Sixtus IV. anno 1471. & Sixtus V. anno 1585. vt habet ſatis recepta computatio, quibus alij plures adiungunt, qui habitum S. Franciſci ſaltem in morte tulerunt; Prætermitto aſſumptos ex alijs inſtitutis minus notis.

Tantum hic obſeruo, Eccleſiam gubernatam fuiſſe per annos quadraginta quinque continuos per Pontifices ex ſolis Religioſis aſſumptos; Gregorium VII. Victorem III. Vrbanum III. Paſchalem II. & Gelaſium II. rarò deinceps exemplo.

Quæritur quartò; Quinam fuerint ex varijs *Nationibus* Pontifices electi?

Reſpondeo, in Cathedra Petri ſediſſe Romæ Pontifices ex omni pæne natione quæ ſub cœlo eſt; vt vel inde videas ſolam Eccleſiam Romanā verè dici Catholicam, ſine vniuerſalem.

VI. Ex natione *Gallica* creati fuerunt Pontifices ad minimum numero *quindecim*, inchoando à Syluestro II. vt illos recenſet Azorius *inſt. mor. pag. 2. lib. 5. cap.* 44.

Ex *Germania* fuere *quatuor*. Gregorius V. ex Saxonia. Victor I. ex Suecia. Clemens II. etiam è Saxonia. Damaſus II. ex Bauaria.

VII. Ex *Hiſpania* etiam *quatuor* aſſumpti: Damaſus I. & Ioannes XXI. Luſitani. Calliſtus III. & Alexander VI. Valentini, Aliqui etiam Melchiadem Pontificem Hiſpaniæ vindicant.

Ex *Anglia* electus eſt Adrianus IV.

Ex *Belgio* Flandrico vnus electus eſt ad ſummum Pontificatus faſtigium. Adrianus VI. Vltraiectinus.

Ex Gentibus remotioribus ſufficiat ſummatim annotaſſe, ex *Græcia* ad Pontificatum delectos *quindecim*, initio ducto ab Anacleto. Ex *Syria* creati Pontifices *ſeptem*, ab Euariſto inchoando vſque ad Sergium I. Ex *Africa* numerantur *tres*, Victor I. Melchiades, & Gelaſius I.

Ex *Sardinia*, *duo*, Hilarius, & Symmachus. Duos quoque Pontifices ſibi vindicat *Sicilia*, Agathonem, & Leonem II. ſed horum patriam alij in controuerſiam vocant. Reliqui ex *Italia* aſſumpti fuerunt qui circiter 187. numerantur.

Morem Eccleſiæ Romanæ oſculandi pedes ſummorum Pontificum, inſectantur noſtri temporis hæretici, tanquam ſummum flagitium & idololatriæ proximum. Sed illorum in hoc impietatem ac faſtum redarguit è toto orbe Chriſtiano omni æuo ſummorum Imperatorum, Regumque pia, ac prudens conſuetudo, qui in Pontifice Romano non hominem intuentur, ſed ſupremum in terris Chriſti Vicarium.

Ad omnimodam huius Materiæ ſcientiam: Si quæſtio aut diſcurſus *ſingularis* moueatur, *Primò*, De Bicipiti Eccleſia ſub SS. Petro & Paulo. *Secundò*, de Corona aurea ſuper Mitram Romani Pontificis. *Tertiò*, de Agno cereo Pontificia benedictione conſecrato, *Quartò*, de Roſa Mediana à Pontifice Principibus dono miſſa. *Quintò*, de Gladio & Pileo à Pontifice Benedicto. Horum ſingula diffusè ac ſtudio ſingulari tractantur à P. Theophilo Raynaudo in Tomo X. cui Titulus, *Pontificia*.

VIII. Nos vlterius in omni genere Pontificis Romani titulos & prærogatiuas. SS. Patribus & Doctoribus diffusè in huius Tomi fine exhibemus.

ORDO SVCCESSIONIS PONTIFICVM ROMANORVM.

Item Scriptorum ſex primis ſæculis primitiuæ Eccleſiæ. Item rerum in Eccleſia magis memorabilium poſtremis annis ferè ducentis.

POſtremò, ne quid deſit ſtudioſo Lectori, præter prolixitatem inſtituto noſtro contrariam. Hic attexemus ſeriem ſummorum Pontificum qui hactenus in Apoſtolica S. Petri Sede ſucceſſerunt: Item Patrum ac Scriptorum primitiuæ Eccleſiæ. Hic enim ordo tam Pontificum, quam Scriptorum, Nouatores maximè conuincit, & mirificè iuuat noſtram memoriam in accurata rerum, ac temporum

porum notitia. Quia verò recordatio nostra vltra recentiora tempora sese difficilius extendit, hoc loco addemus præcipuè ordinem temporum ac rerum gestarum per ducentos ferè postremos annos vsque ad hæc tempora in quibus modo versamur.

Primo Sæculo.

PEtrus Apostolus, Christi Successor. Postea Linus natione Tuscus. Cletus Rom. Clemens I. etiam Rom.

Inter *Scriptores* primi sęculi post Apostolos, floruit præcipuè S. Dionysius Areopagita. S. Ignatius martyr. S. Polycarpus. Scripta quæ dicuntur D. Clementis, & Hermetis non habentur pro authenticis.

Secundo Sæculo.

Anacletus Græcus. Euaristus Græcus, Alexander I. Rom. Xistus Roman. Telesphorus Græcus. Higinus Græcus. Pius I. Aquil. Anicetus Syrus. Soter Fundanus, Eleutherius Nicopolitanus.

Scriptores præcipui, S. Iustinus martyr. S. Theophilus. S. Irenæus. Tertullianus. Hegesippus. Pantænus Alexandrinus.

Tertio Sæculo.

Victor, Afric. Zepherinus Rom. Calixtus Rom. Vrbanus I. Rom. Anterus Græcus. Fabianus Rom. Cornelius Rom. Lucius.... Stephanus Rom. Felix I. Eutichianus Tuscus. Caius Dalmata.

Scriptores præcipui, Origenes. Ammonitus. Iulius Africanus. Minutius Fœlix. S. Cyprianus. S. Hippolitus. S. Cornelius Pontifex, S. Gregorius Thaumat. S. Victorinus. Scripta Lactantij, Methodij, Arnobij habentur in quibusdam suspecta.

Quarto Sæculo.

Marcellus Rom. Marcellus alter. Eusebius Græcus. Melchiades Afric. Syluester Rom. Iulius I. Rom. Liberius... Fœlix II... Damasus Hispanus.

Scriptores præcipui. S. Athanasius. S. Hilarius Pictau. S. Ephrem. S. Optatus. S. Basilius. S. Gregorius Nazianzen. S. Gregorius Nyssenus. S. Theophilactus. S. Cyrillus Hierosol. S. Epiphanius. S. Hieronymus. Scripta Ruffini, Palladij, Eusebij Cæsarienſ. habentur in quibusdam suspecta.

Quinto Sæculo.

Syricius Rom. Anastasius I. Rom. Innocentius I. Alban. Zozimus Græcus. Bonifacius I. Rom. Cælestinus I. Campan. Xistus III. Leo I. Tuscus. Hilarius Sardus. Simplicius Tiburtinus.

Scriptores præcipui. S. Augustinus Hippon. Episc. S. Cyrillus Alexandrinus. Orosius. Seuerus Sulpitius. S Isidorus Pelusiota. S. Leo Maximus. S. Eucherius. S. Sidonius S. Hilarius Arelat. S. Vincentius Lyrin. S Chrysologus. S. Maximus. S. Paschasius. Saluianus, & Genadius. Scrita Cassiani, & Fausti Rhegiensis sunt in aliquibus suspecta.

Sexto & 7. Sæculo.

Fœlix III... Gelasius Afer. Anastasius II. Rom. Symmachus Græcus. Hormisda Trusion. Ioannes I. Tuscus. Fœlix III. Samius. Bonifacius II. Rom. Ioannes II. Agapitus I. Syluerius Campan. Vigilius... Pelagius I, Ioan. III. Benedictus I.. Pelagius II. Rom. Gregorius Magn Rom Sabinian. Tuscus. Bonifacius III.. Bonifacius IV... Deodatus.. Bonifacius V. Camp. Honorius I. Camp. Seuerinus I. Rom. Ioannes IV. Dalmata. Theodorus Græcus. Martinus I. Tuder. Eugenius I. Rom. Vitalinus Camp. Adeodatus Rom. Domnus Rom. Agatho. Siculus.

Scriptores præcipui Sæculi sexti. S Fulgentius. S. Anastasius sinaita. S. Victor Capuanus. Primasius. Climacus. Cassiodorus. Hesichius. S. Gregorius Turonensis. Fortunatus. S. Gregorius Magnus Pontifex.

N O T A.

Sectarios modernos docere, sub hoc Pontifice Gregorio *defecisse Ecclesiam Romanam à vera Christi doctrina. Hinc in Controuersijs fidei admittere debent autoritatem & testimonium anteriorum Scriptorum, cùm illi potuerint, etiam ex Sectariorum confessione, testari de vera & incorrupta primæua Ecclesiæ doctrina: ideoq; illos quì sex primis sæculis præcipuè floruerunt ordine temporis hactenus annotauimus.*

Octauo sæculo.

Pontifex primus 8. sæculi, Leo II. Siculus. Benedictus II. Ioannes V. Syrus Canon Trax. Sergius I. Antiochenus. Ioannes VI. Græcus, Ioannes VII. Græcus. Sisinnius Syrus. Constan-

stantinus I. Syrus. Gregorius 2. Rom. Gregorius 3. Syrus. Zacharias Græcus. Stephanus 2. Rom. Paulus 1. Rom. Constantinus II..... Constantinus 3. Siculus. Adrianus 1. Romanus.

Nono Sæculo.

Leo III. Romanus. Stephanus IV... Pascalis Rom. Eugenius 2. Rom. Valentinus Rom. Gregorius IV. Rom. Sergius II.... Leo 4. Benedictus 3. Rom. Nicolaus 1. Rom. Adrianus 2. Rom. Ioannes 8. Martinus 2. Gallus.

Decimo Sæculo.

Adrianus 3. Rom. Stephanus 5. Rom. Formosus Portuensis. Bonifacius 6. Tuscus. Staphanus 6. Romanus. Theodorus 2. Romanus. Ioannes 9. Romanus. Benedictus 4. Romanus. Leo 5.... Cristophorus.... Sergius 3..... Anastasius 3. Lando Romanus. Ioannes 10. Romanus. Leo 5.... Stephanus 7. Stephanus 8. Germanus. Martinus 3. Agapetus 1. Ioannes 12. Leo 8. Ioannes 13. Benedictus 5. Rom. Domnus 2. Rom. Bonifacius 7. Benedictus 6. Rom. Ioannes 14. Ioannes 15. Ioannes 16. Gregorius 5. Ioannes 17. Syluester 2.

Vndecimo Sæculo.

Ioannes 18. Ioannes 19. Sergius 4. Romanus. Benedictus 7. Trulius. Ioannes 20. Benedictus 8. Syluester 3. Gregorius 6. Clemens 2. Damasus 2. Bauarus. Leo 9. Germanus. Victor 2. Stephanus 9. Lotharingus. Benedictus 9. Campan Nicolaus 2 Sabaudus. Alexander 2. Mediol. Gregorius 7. Hetruscus. Victor 3. Vrbanus 2. Pascalis 2.

Duodecimo Sæculo.

Gelasius 2. nat. Caietanus. Callixtus 2. Burgundus. Honorius 3. Immol. Innocentius 2. Celestinus 2. Tuscus. Lucius 2. Bonon. Eugenius 3. Pisanus. Anastasius 4. Romanus. Adrianus 4. Anglus. Alexand. 3. Senonensis. Lucius 3. Tuscus. Vrbanus 3. Mediol. Gregorius 8. Beneuentanus. Clemens 3. Rom. Celestinus 3. Innocentius 3.

Decimotertio Sæculo.

Honorius 3. Rom. Gregorius 9. Celestinus 4. Mediol. Innocentius 9. Genuensis. Alexander 4. Campanus. Vrbanus 4. Gallus. Clemens 4. Narbon. Gregorius 10. Placent. Innocentius 5. Burgundus. Adrianus 5. Genuensis. Ioannes 21. Hispanus. Nicolaus 3. Rom. Martinus 4. Gallus. Honorius 3.... Nicolaus 4. Longobardus. Celestinus 5. Bonifacius 8. Benedictus 11. Italus. Clemens 5. Gallus Burdegalensis.

Decimoquarto Sæculo.

Ioannes 22. Benedictus 12. Clemens 6. Lemou. Innocentius 8. Vrbanus 5. Gregorius 11. Lemouiensis. Vrbanus 6. Bonifacius 9. Innocentius 7. Sulmonensis.

Decimoquinto Sæculo.

Gregorius 12. Alexander 5. Ioannes 23. Martinus 5. Eugenius 4. Nicolaus 5. Celestinus 3. Hispanus. Pius 2. Senensis. Paulus 2. Venetus. Sixtus 4. Innocentius 8. Genuensis. Alexander 6. Valentinus.

Decimosexto Sæculo.

Hic vsque ad finem, addemus ad singulos Pontifices annotationem, & ordinem rerum præcipuarum eorum tempore occurrentium.

Pius 3. Italus, patria Senensis, ex familia Picolominea, cui respondet illud in Prophetia S. Malachiæ, *de paruo Homine*. Sedit in Pontificatu completo Christi anno 1500. post Petrum ordine successionis 211. Vix sæculum 16. in throno Pontificio inchoauit cum vitam hanc mortalem in eodem absoluit, 26. tantum diebus superstes, relicto successoribus ne hoc culmen ambirent, breuis æui documento.

Iulius Sauonensis, dictus bellator, à bello quod iunctus Imperatori & Regi Galliæ contra Venetos gessit; & Venetis postea iunctus contra ipsum Imperatorem. Sedem Petri tenuit annis 9. mensibus 3. diebus 21. Eius tempore Imperator fuit Maximilianus 1. In Hispania rexit Ferdinandus 5. in Gallia Ludouicus 12. in Anglia Henricus 7. Catholicus.

Leo X. Florentinus de familia Medicea, Pontifex creatus anno 1514. dum tantum esset 30. circiter annorum. Sedit annis septem mensibus 10. Huius tempore cœpit Martinus Lutherus insurgere contra Indulgentias & Ecclesiam Romanam anno 1517. cuius libro iussit Leo Romæ comburi. Ob Lutherum libro edito impugnatum dedit Henrico

rico VIII. postea apostatæ, titulum Defensoris Fidei. Sub illo absolutum Conc. generale Lateranense quintum anno 1517. Dicitur obijsse ex vehementi gaudio de Gallorum expulsione ex Ducatu Mediolanensi.

Adrianus VI. Belga Traiectensis, patre naupego, vt tradit Bibliotheca Belgica, Louanij Doctor, Professor, Decanus, Cardinalem vnicum creauit, nomine Guilielmum Belgam Campiniensem. Diuorum albo inscripsit Bennonem Episc. in Germania, & Antoninum Florentinum in Italia. Sedit tantùm anno vno, mensibus 8. diebus 7. Circa hoc tempus Carolus V. electus Imperator: vixitque Erasmus Roterodamus, & Carolstadius anno 1522. De Adriano Malachias, *Leo Florentinus*: fuit Florentij filius, & eius insignia Leo.

Clemens VII. Florentinus, ex domo Medicea, sedit annis ferè vndecim, vel vt alij, annis 9. 10. mensibus, diebus 7. Eius tempore emerserunt Anabaptistæ: prælio victus & captus Rex Galliæ à Carolo V. Obsessa Vienna à Solimanno: habita Comitia Augustana anno 1526. Excommunicatus Angliæ Rex Henricus VIII.

Paulus III. Farnesius Romanus. Sedit annos 15. dies 28. illo sedente Hæreticis accedit Bucerus, Osiander, Islebius &c. contra emergentes Hæreses hoc tempore nata est Societas Iesu, & eius institutum primò approbatum à Paulo Tertio anno 1540. Datum quoque est initium Concilio Tridentino anno 1545. quod sæpius interruptum demum anno 1563. feliciter absolutum est.

Iulius III. Aretinus. Sedit 5. circiter annis. Huius temporis decursu prodijt Ioannes Caluinus: habita Passauiensis transactio, Comitia Augustana, aliique conuentus. De eo dictum S. Malachiæ, *de corona Montana*: fuit ante Pontificatum vocatus Ioannes Maria de Monte.

Marcellus II. Politianus. Vixit in Pontificatu tantum diebus viginti duobus, & à morte illius totidem diebus vacauit: vir tantæ integritatis, vt consanguineis suis Curiæ Apostolicæ ingressum interdixerit.

Paulus IV. Neapolitanus, Episcopus Theatinus, & Ordinis Theatinorum author & alumnus fuit. Sedit annos 4. menses 3 dies 27. Carolus V. se abdicat Imperio 25. Ian. anno 1558. Succedit illi in Imperio Ferdinandus Caroli frater; in regnis Philippus II. eiusdem filius. Incipit post Henricum Octauum (mortua Reg. Maria) Angliam regere & peruertere Elizabetha Regina. Sub hoc Pontifice in Belgio Antistitum Cathedræ ad quatuordecim extensæ fuerunt.

Pius IV. Mediolanensis. Sedit annos 5. & menses tres. Sub eo Concilium Tridentinum, ad annos 18. protractum, tandem finem & confirmationem accepit. Imperium adijt Maximilianus II.

Pius V. Italus propè Alexandriam, Ordinis Prædicatorum. Sedit 6. annos, menses 4. Eius tempore habita Comitia Augustana, & Spirensia, & victoria Ioannis Austriaci contra Turcas 7. Octob. anno 1571. Statuit in fine Missæ, legi debere Euangelium S. Ioannis. Beatus post mortem dictus à Clemente X. anno 1672.

Gregorius XIII. Bononiensis. Sedit circiter 12. annis. Rudolphus in Imperio succedit Maximiliano: promulgatur à Gregorio noua reformatio Calendarij iuxta veterem Nicænæ Synodi rationem, anno 1582. ablatis è mense Octobri decem diebus, & pro æquinoctio verno deinceps assignato die 21. Martij; & Epactis ad designandum Lunæ mutationes in locum Aurei numeri substitutis.

Sixtus V. Italus Minorita ex Marchia Anconitana, patre villico, alij subulco, sed magnis dotibus præditus: Diem *Mercurij* mirè faustum habuit, quo in lucem editus, ad Religionem admissus, Generalis electus, Episcopus consecratus, purpura donatus, & tandem ad Pontificatum euectus fuit. B. Didacum Minoritam in Canonem Sanctorum redegit. Et vti Pius V. S. Thomam, ita Sixtus V. S. Bonauenturam Ecclesiæ Doctoribus annumerauit. Sedit annis 5. mensibus 4. diebus 11. Huius tempore à Duce Parmensi Antuerpia hæreticis erepta: sed infeliciter classis Hispana Angliam inuadens à Draco profligata.

Vrbanus Octauus Romanus, post dies 2. ante coronationem obijt anno 1590.

Gregorius Decimus quartus Mediolanensis post menses 10. Innocentius IX. Bononiensis post menses 2. à solio Pontificio ad alteram vitam migrarunt. Atque ita 3. legitimi Pontifices intrà vnius anni curriculum vitam & Pontificatum absoluerunt. Quam verè inanes spes mortalium! & hoc nondum credunt. Hoc tempore Breda Regi Catholico stratagemate erepta est.

Clemens Octauus Florentinus. Sedit 12. annis, alij scribunt 13. anno sæculari 1600. Iubilæum solemnissimum celebrauit. Sanctis annumerauit Raymundum, & Hyacinthum, vtrumque ex ordine Prædicatorum. Illo sedente

dente bello Turcico in Hungaria vrbes variæ Christianis ereptæ. Motus ab Hugonottis in Gallia. Ostenda post triennij obsidionem Batauis eripitur anno 1606. Philippus Tertius Rex Hispaniæ.

Leo XI. Florentinus Medicæus. Ad solium Pontificium vix ascendit, cum descendit ad sepulchrum post dies 27.

Paulus V. Romanus; Sedit 16. annis, minus mense & medio. Sanctis addidit Franciscam Romanam, & Carolum Boromæum. Composuit Controuersiam celebrem de Gratia inter Patres Societatis & Dominicanos. Instituit Communionem generalem in templis Societatis. Illius tempore cæpti motus Bohemici. In Belgio induciæ factæ anno 1608. Bellum inter Danos & Suecos. Moritur Rudolphus tertius Imperator anno 1612. Succedit illi Matthias Rex Hungariæ & Bohemiæ. Moritur Matthias anno 1619. Coronatur Francofurti Imperator Ferdinandus secundus. Iubilæus Romæ indictus anno 1620. Philippus tertius Rex Hisp. moritur: cui succedit Philippus quartus anno 1621.

Gregorius XV. Bononiensis. Creatus Pontifex anno 1622. Moritur 8. Iunij biennio nondum expleto. Sanctorum fastis adscribitur S. Ignatius Loyola, Xauerius, Isidorus, Teresia, Phil. Nerius.

Vrbanus octauus Florentinus dictus Maphæus Barberinus. Viginti & vnum annum & mensem vnum in Pontificatu expleuit, obijt anno 1644. Anno insequenti in Anglia plexus capite Archiep. Cantuariensis, & Prorex Hiberniæ, & postea Rex ipse Carolus Primus anno 1649. Andream Corsinum Carmelitam Sanctis adscripsit. Post S. Petrum tres tantum Pontifices Vrbano diutiùs sederunt.

Innocentius X. Romanus, decem annis sedens numerum sui nominis explenit, electus Pontifex anno 1644. die 15. Sept. Edita Constitutione anno 1655. Iansenij doctrinam damnauit, & iterum illius successor.

Alexander Septimus Senensis, anno 1655. enectus ad Sedem Apost. eam tenuit 12. circiter annis, Franciscum Salesium Sanctis adscripsit.

Clemens IX. Pistoriensis dictus Rospigliosius, Pontificatum adijt mense Iunio anno 1667. in quo triennium non expleuit. Sub illo Candia à Turcis capta est.

Clemens X. Romanus; antea Cardinalis Altieri, octogenario major creatus est Pontifex 29. Aprilis anno 1670. Sanctorum fastis adscripsit Bertrandum, Caietanum, Benitium, Rosam, Franciscum Borgiam; ac postremò Pium V. Beatum declarauit. Obijt an. 1676.

Innocentius XI. Mediolanensis, antea Cardinalis nomine Odeschalchus, creatus est Pontifex anno 1676. qui pergit Ecclesiam feliciter gubernare. Hæc postremorum Pontificum tempora, & res præcipuæ in illis gestæ facilè adhuc recenti hominum memoria retinentur.

S P E-

SPECIMEN PROPHETIÆ
S. MALACHIÆ
ARCHIEPISCOPI ARMACANI
DE SVCCESSIONE FVTVRA
SINGVLORVM PONTIFICVM AD FINEM MVNDI.

FVit hic S.Malachias Archiepiſcopus Armacanus & Primas Hiberniæ, diſcipulus S. Bernardi, cuius hic vitam conſcripſit. Inter alia admiranda extat apud autbores probatos vulgata S. Malachiæ Prophetia, qua exprimitur vnico Lemmate ſiue ſententia congruente de ſingulis Pontificibus ſucceſſuris, à tempore S. Malachiæ vſque ad extremum mundi iudicium. Quoniam verò, præter inſtitutum noſtrum, prolixum foret hic omnes ab initio adducere, tantum de poſtremi ferè ſæculi Pontificibus vſque ad finem ſpecimen aliquod exhibemus. Tota autem ſeries huius Prophetiæ, præter alios, reperitur apud Arnoldum VVion lib.2. Ligni vitæ cap.40. pag.307. Vixit S. Malachias anno 1158. adeoque centum & ampliùs annis ante inſtitutum ordinem Minoritarum: aduerte tamen in ſequenti Sixto IV. ſub initium ferè Sæculi 16. à quo hic inchoamus, quàm proprium de illo Lemma appoſuerit, quia aſſumptus eſt ex ordine Minoritarum, & piſcatoris filius fuit, paulò ante initium ſæculi decimi ſexti.

Piſcator Minorita. SIXTVS IV. *Piſcatoris filius & Minorita Franciſcanus.*
Præcurſor Siciliæ. INNOCENTIVS VIII. *Qui vocabatur Ioannes Baptiſta, & vixit in curia Alphonſi Regis Siciliæ.*
Bos Albanus in portu. ALEXANDER VI. *Epiſcopus Cardinalis Albanus & Portuenſis, cuius inſignia Bos.*
De paruo homine. PIVS III. *Senenſis familia Piccolominea, quod paruum hominem importat.*
Fructus Iouis iuuabit. IVLIVS II. *Ligur, eius inſignia quercus Iouis Arbor.*
De craticula Politiana. LEO X. *Filius Laurentij Medices, & ſcholaris Angeli Politiani.*
Leo Florentius. ADRIANVS VI. *Florentij filius; eius inſignia Leo.*
Flos Pilei ægri. CLEMENS VII. *Florentinus de Domo Medicea, eius inſignia Pila & Lilia.*
Hiacinthus medicorum. PAVLVS III. *Farneſius, qui Lilia pro inſignibus geſtat, Cardinalis fuit SS.Coſmi & Damiani Medicorum.*
De corona montana. IVLIVS III. *Antea vocatus Ioannes Maria de Monte.*
Frumentum floccidum. MARCELLVS II. *Cuius inſignia ceruus & frumentum, ideò floccidum quod pauco tempore vixit in Papatu.*
De fide Petri. PAVLVS IV. *Antea vocatus Petrus Caraffa.*
Eſculapij Pharmacum. PIVS IV. *Michael vocatus in oppido Boſchi.*
Angelus nemoroſus. PIVS V. *Michael vocatus in oppido Boſchi.*
Medium corpus pilarum. GREGORIVS XIII. *Cuius inſignia medius draco, Cardinalis creatus à Pio IV. qui pila in armis geſtabat.*

Axis

Axis in medietate fignis. Sixtus V. *Qui axem in medio Leonis in armis gestat.*
De rore cœli. VRBANVS VII. *Qui fuit Archiepiscopus Rossanensis in Calabria vbi manna colligitur.*
De antiquitate orbis. GREGORIVS XIV. *Vtroque Parente antiquissimæ Familiæ, ipse antiquitatum vrbis restaurator.*
Pia ciuitas in bello. INNOCENTIVS IX. *Nemo hucusque explicauit.*
Crux Romulea. CLEMENS VIII. *Cuius insigne Trabs argentea tribus segmentis interstincta ad modum crucis Pontificis Romani.*
Vndosus vir. LEO XI. *Paralysi obnoxius.*
Gens peruersa. PAVLVS V. *Nemo explicauit.*
In tribulatione pacis. GREGORIVS XV. *Sub quo Imperium maxime turbatum nunquam hucusque respirauit.*
Lilium & Rosa. VRBANVS VIII. *Florentinus, cui vrbi Lilium pro insigni, ipsi verò tres Rosis amicissimæ Apes. Cæterum respici ab Octauo videtur Vrbanus IV. Cuius insignia Lilium & Rosa.*
Iucunditas Crucis. INNOCENTIVS X. *Cuius insignia Columba suauem pacis Oliuam gestans electus Festo S. Crucis.*
Montium custos. ALEXANDER VII. *Cuius insignia montes quibus sydus cœleste velut oculus vigil & custos, supereminet.*
Sidus olorum. CLEMENS IX. *Dicitur in cubiculi ipsius fornice pictus Olor cum Cruce in pectore.*
De flumine magno. CLEMENS X. *Explicatum non reperi.*
Bellua insatiabilis. INNOCENTIVS XI.

PONTIFICVM QVI SEQVENTVR SYMBOLA EIVSDEM S. MALACHIÆ.

Pœnitentia gloriosa.	Peregrinus Apostolicus.	Pastor Angelicus.
Rastrum in porta.	Aquila rapax.	Pastor & Nauta.
Flores circumdat.	Canis & Coluber.	Flos Florum.
De bona Religione.	Vir Religiosus.	De medietate Lunæ.
Miles in bello.	De balucis AEthruriæ.	De labore Solis.
Columna Excelsa.	Crux de cruce.	Gloria Oliuæ.
Animal rurale.	Lumen in Cœlo.	
Rosa Vmbriæ.	Ignis ardens.	
Vrsus velox.	Religio depopulata.	
Fides intrepida.	Fides intrepida.	

In persecutione extrema S. R. E. Sedebit Petrus Romanus qui pascet oues in multis tribulationibus, quibus transactis Ciuitas septicollis diruetur, & Iudex tremendus iudicabit populum suum. Finis.

Quæ ad Pontifices pro explicatione sunt adiecta, non sunt ipsius S. Malachiæ, Sed R. P. F. Alphonsi Ciaconis Ordinis Prædicatorum huius Prophetiæ interpretis, vsque ad GREGORIVM XIV. Cætera ex VVion.

QVÆSTIONES RELIQVAE

De Concilijs Generalibus, ac Particularibus, cum varia eorum notitia.

§. I.

Spectantia ad conuocationem, normam, ac potestatem Concilij generalis.

CVm de Concilijs, eorumque potestate plerque Theologo necessaria hactenus tradiderimus, operæ pretium erit alia hic adiungere, quæ ad vberiorem eorum notitiam non tantum in Controuersijs fidei, sed etiam in Theologicis, ac Canonicis resolutionibus vsum frequentissimum habere solent. Suppositis ergo assertionibus quas hactenus stabiliuimus.

Dico vlterius primò; Ad Concilium generale legitimum requiritur imprimis, vt à Romano Pontifice, vel cum eius assensu conuocetur, aut saltem ab ipso eius conuocatio rata habeatur.

Quia si Christus in terra conspicuus suam Ecclesiam per se gubernaret, haud dubiè ad illum spectaret Concilia generalia conuocare. Ergo Christo in cęlum recepto munus illud ad legitimum illius in terris Vicarium pertinere debet, non verò ad Imperatores, aut magistratus sæculares, vti contendunt hæretici. Vnde factum vt Concilia ab his absque Pontificis consensu coacta, hactenus in Ecclesia pro illegitimis habita fuerint, nisi postea subsecuta sit Pontificis approbatio.

Secundò requiritur, vt per se vel suos Legatos Pontifex Concilio præsideat, vel accedente eius approbatione hic defectus postea suppleatur, vti in Synodo generali 2. & 5. factum constat.

Tertiò, necesse est vt conuocentur ex orbe Christiano quantum fieri potest omnes Episcopi, sic vt nullus ex Episcopis, qui diæcesim habet, positiue excludatur, nisi per excommunicationem ab Ecclesia segregatus fuerit. Sufficit autem absolutè ad integritatem Concilij, vt saltem ex potioribus orbis Christiani partibus Episcopi aliqui adueniant, qui possint ex Pontificis assensu cæterorum vices, & vota supplere; vti docet Suar. *hic disp.* 11. *Sect* 2. *n.* 7.

Obtinuit etiam consuetudo, vt aduocentur Cardinales, Generales Ordinum, ac nonnulli Abbates, qui omnes cum Episcopis exercent munus Iudicis, & suffragium habent decisiuum, ideoque cum illis signant, *Definiens subscripsi.* Alij verò Theologi qui aduocantur vt consultores, tantum signant, *Consentiens subscripsi.* Adsunt etiam plerumque Imperatores, Reges, aut eorum Legati, tantum vt testes, & Concilij defensores: his positis

Dico Secundò, ab omni erroris periculo immunes sunt definitiones Concilij generalis absente etiam Pontifice conceptæ, si postea à Pontifice approbatæ fuerint. Quæ doctrina ad Concilia etiam particularia extenditur, & inter Catholicos pro certa habetur.

Probatur primò, Quia approbatio Pontificia, de rebus à Concilio eo absente decisis, æquiualet Pontificiæ definitioni. Atqui hactenus ostendimus Pontificias definitiones nulli errori obnoxias esse. Certa igitur est sequela.

Probatur 2. Quia Concilium generale cum Pontifice sic approbante definiens repræsentat totam Ecclesiam; hæc autem, dum Dei nomine loquitur, & aliquid definit, errare non potest. Idque confirmatur ex eo quod Concilij Nicæni I decretum à S. Cyrillo *lib.1. de Trin.* vocetur Sanctissimum, & diuinum oraculum: & S.Greg. *cap.1. epi.24.* Dicat se quatuor Concilia generalia, quæ ipsum præcesserunt, suscipere ac venerari sicut quatuor Dei Euangelia.

Dico tertiò, Concilium generale in suis definitionibus errare non potest, si neque Patres Concilij Legatis Pontificis repugnet, neque ipsi Legati contradicant mandato, & instructioni quam à Pontifice priuatim acceperunt.

Nonnulli sunt Doctores Catholici qui hanc assertionem pro certa non admittunt, nisi Pontifex per se rem prius definierit. Bellarminus tamen *lib. 2. de Concil.* dicit assertionem nostram videri certam, & Suar. hic *disp. 5. sect 7. n.* 10. certam censet, & inter Authores communem. Ratio est, quia hic concurrit totum quod requiritur ad Ecclesiam Dei nomine definientem; nempe vniuersalis Concilij definitio, simul cum instructione, assensu, & mandato Pontificis vt res summa potestate decernatur, quæ videntur positiuæ Pontificis approbationi æquiualere. Ergo nihil hic desideratur, quo minus Deus per totam Ecclesiam hoc modo legitimè congregatam, & consentientem loqui censeatur. Dico, *per totam Ecclesiam*, quia definitio Concilij particularis, cum tali Legatorum instructione, non debet necessariò censeri ab omni erroris periculo immunis, cum Concilium particulare vniuersam Ecclesiam non repræsentet.

Dico quartò; Concilium generale congregatum absque authoritate Pontificis indubitati, potest in errorem prolabi. Certa est ex prædictis hæc conclusio.

Et

Et probatur, Quia assistentia Dei excludens errorem promissa est soli Pontifici, & Ecclesiæ vniuersæ. Concilium verò sic congregatum, neque est Pontifex, neque Ecclesia vniuersa, cùm non includat authoritatem Pontificis, qui est Ecclesiæ caput, & pars præcipua.

Dico quintò, Si Concilium generale congregatum sit pro aliqua necessitate Ecclesiæ, Sede vacante, aut viuente tantum dubio Pontifice, suberit isti Concilio dubius Pontifex, eritque infallibile in ijs quæ requiruntur, vt præsenti necessitati subueniatur.

Quia nisi in hoc casu authoritas suprema, & ab errore libera Concilio competeret, non satis prospexisset Christus gubernationi Ecclesiæ dum Sedes vacat, aut de remedio tollendi Schismatis, quando inter plures contendentes de vero, & indubitato Pontifice non constaret.

Dico sextò, Concilium generale, etsi authoritate Pontificis congregatum, errare potest, si neque Legatis suis, neque Concilio exposuerit Pontifex mentem suam de controuersijs in vnam partem decidendis, etiamsi cum Episcopis Legati sincerè consenserint. Hæc est communior sententia Doctorum cum Bellarmino *Hic lib. 2. cap. 11.* contra Bannez, Amicum &c.

Quia in tali definitione deest Concilio authoritas Capitis simul docentis. Legati autem non ita repræsentant Pontificem, vt illis docentibus censeatur Pontifex idem docere, cùm neque Pontifex per suam instructionem id mandauerit, neque necessaria gubernatio Ecclesiæ id requirat; pro rebus enim sic decisis postea Pontificis approbatio postulari potest. Non parum confirmatur hæc doctrina ex facto Concilij *Calcedonensis Act. 3.* quod in epistola ad Leonem Pont. vbi postulat decretorum confirmationem, apertè fatetur se eam petere, quoniam præter decretum fidei contra Dioscorum, alia etiam quædam statuta erant sine expressa Pontificis sententia.

Neque refert, quod ante Pontificis confirmationem, Concilia quosdam hæreseos damnauerint, ex eo quod suis Decretis non obtemperassent, id enim factum est ex eo quod Decreta illa manifestè Scripturis sacris, aut priorum Conciliorum definitionibus conformia fuerint.

§. II.

Pertinentia ad Concilium Prouinciale, ac Diœcesanum.

EX dictis etiam commodè intelligitur, quibus limitibus contineatur legitimus ordo, norma, & authoritas Concilij Prouincialis, ac Diœcesani, quæ maxima ex parte formam modumque Concilij generalis imitari solent; in quibus, præter ea quæ hactenus resoluimus.

Obseruandum primò, Metropolitanum teneri statutis temporibus celebrare Concilium prouinciale, nisi ob legitimum impedimentum à summo Pontifice dispensationem obtineat.

Concilij verò huius celebrandi tempus, causas, modumq; præscribit Trident. *sess. 24. de reform. cap. 2.* Prouincialia [inquit] Concilia pro moderandis moribus, corrigendis excessibus, controuersijs componendis, alijsque ex Sacris Canonibus permissis, renouentur. Quare Metropolitani per seipsos, vel illis legitimè impeditis, Coepiscopus antiquior..... quolibet saltem Triennio post octauam Paschæ, seu alio commodiori tempore pro more Prouinciæ, non prætermittat Synodum in Prouincia sua cogere, ita Trid. In India tamen, ob distantiam Episcoporum comprouincialium, hoc triennij tempus ad Concilium celebrandum vsque ad sextum annum à Sede Apostolica prorogatur.

II. Concilio Prouinciali tenentur interesse Episcopi omnes, & alij qui iurisdictionem Episcopalem obtinent, vt sunt aliqui Abbates, & Priores, & quicunque alias iure, vel consuetudine interesse solent, nisi obstet itineris graue periculum. Possunt quoq; ex deputatione Pontificis adesse aliqui Presbyteri, aut Diaconi, & simul definiendi ius habere, vt factum est in Synodo sub Symmacho Papa in Italia, in qua aliqui Presbyteri, & Diaconi subscripserunt; est enim hic actus non ordinis, sed iurisdictionis, quæ vel consuetudine, vel alio modo obtineri potest. Alij verò exempti, vbi consuetudo contrarium non obtinuit, cogi non possunt à Metropolitano vt ad prouinciale Concilium accedant.

Abbates commendatarij, & Capitulorum deputati obtinent vocem dumtaxat consultiuam, Episcoporum verò absentium procuratores possunt etiam habere vocem decisiuam, si Concilio prouinciali visum fuerit.

Quamuis etiam Capitula Ecclesiarum Ca-

thedralium sint specialiter ad Concilium inuitanda, & possint etiam iustas ob causas Laici quidam admitti, in eo tamen votum siue suffragium mere consultiuum habere possunt, vti diximus de Imperatore, aut Rege in Concilio generali.

III. Decreta quæ in Concilio prouinciali conduntur, non debent inconsulto Pontifice Romano publicari.

IV. Ad obseruationem decretorum Concilij prouincialis obligantur omnes qui Episcopali iurisdictioni subduntur. Ad hanc tenentur etiam Exempti, vt sunt Regulares, in casibus quibus à iure communi,& Concilijs decretis, specialiter Episcopis in eos potestas attributa est: & contra refractarios per iuris remedia procedi potest.

Electio loci ad celebrandum Synodum prouincialem posita est in arbitrio Metropolitani. Cessantibus tamen iustis impedimentis, non esse relinquendam Ecclesiam Metropolitanam censuit Sacra Congregatio Concilij.

V. Synodum Diœcesanam quotannis celebrandam statuit Tridentin. supra *Seß. 24. de reform. cap. 2.* Ad hanc tenentur conuenire etiam Exempti, qui alias cessante exemptione interesse deberent, nec Capitulis generalibus subduntur. Ratione parochialium Ecclesiarum accedere debent omnes qui earum curam gerunt.

Quod si Episcopus fuerit legitimè impeditus, potest celebrare Synodum Diœcesanam per procuratorem, aut suum Vicarium generalem sufficienti mandato instructum.

VI. In Constitutionibus autem legitimè faciendis non requiritur consensus & approbatio Cleri, sed tantum assensus Capituli, sed neque hunc sequi necesse est, præterquam in quibusdam casibus à iure expressis.

§. III.

Exponitur series & gesta Conciliorum Generalium quæ pro Legitimis, aut Illegitimis haberi debent.

AMplioris scientiæ causa, peculiari studio hic in compendium contrahemus Seriem Conciliorum Generalium quę hactenus in Ecclesia celebrata fuere, prout recensita repesiuntur, cum notitia rerum in ijs præcipue gestarum; vbi & Concilia probata ab improbatis, ac legitima ab illegitimis, cum varia in ijs obseruatione, secernemus. Mirum enim in modum hæc notitia conducet ad distinctionem temporum quibus singula celebrata sunt, ad variorum dogmatum decisionem, ad peritiam Ecclesiasticæ historiæ, ad resolutiones Controuersiarum plurimarum, quæ ab accurata horum obseruatione dependent.

Quamquam in notando ordine, præsertim annorum, non contendimus omnia ad amussim sibi constare, cum in multis necesse sit sequi Chronologos, qui in signando tempore ac numero non rarò discrepant.

Concilia generalia quæ hactenus legitima fuerunt octodecim numerantur.

PRimum est Concilium Nicænum, cui interfuerunt 318. Patres, inchoatum anno 327. & absolutum anno 330. vti cum communiori tradit Bellarminus, vel vt placet Baronio ac Binnio, anno 325. & cœptum, & absolutum. Præsides huius Concilij fuerunt Pontificis Legati Osius Episcopus, Vitus, & Vicentius, Presbyteri, quorum proinde nomina ante omnes extant Concilio subscripta. Conuocatum fuit Concilium Nicænum à S. Syluestro Papa, & Constantino Imperatore, qui Concilium ingressus non nisi annuentibus Episcopis sedere voluit, dein habita ad eos oratione latina, professus est non esse deinceps suum, sed Episcoporum iudicare, ac proinde, post omnes Episcopos subscripsit, vti refert Basilius Imperator sub finem Synodi 8 Actione 20. Coactum fuit hoc Concilium præcipuè contra Arium, qui Christi diuinitatem negabat, quæ in Concilio definita est, & alia circa diem paschatis controuersa. Decreta huius Concilij Romam perlata collectis Italiæ Episcopis à S. Syluestro approbata fuere. De numero Sessionum huius Concilij non liquet, cum non omnia eius acta, sed tantum viginti Canones supersint.

Secundum generale Concilium numerari solet Constantinopolitanum primum, quamuis alij Sardicense præponant; Inchoatum fuit anno 383. vt tradit Bellarminus, vel biennio citius, vt placet Baronio. Non præsedit in hoc Concilio Damasus Pontifex per se, aut per suos Legatos. Sed ab eodem confirmatum fuit in his quæ fidem Catholicam concernunt, teste Photio in lib. de 7. Synodis. Septem tantùm huius Concilij Canones, nulla vero Acta à Binnio adferuntur. Interfuerunt Episcopi Catholici 150. ac præterea 36. Macedoniani siue Semi-Ariani, vt ex Socrate refert Baronius. Conuocatum fuit à Theodosio seniore Imperatore ex mandato Damasi Pontificis, vti patet ex Epistola Concilij ad Damasum apud Theo-

Theodoretum lib. 5. hist. Eccles. cap. 9 apud Bellarminum, & Baronium. Causa huius Synodi conuocandæ præcipua fuit, 1. vt fidem Concilij Nicæni confirmaret, 2. vt Gregorium Nazianzenum Constantinopoli Episcopum stabiliret; sed firmauit insuper Spiritus Sancti diuinitatem contra Macedonium, qui eo tempore illam negabat.

Tertium est Concilium Ephesinum primum, in quo numerati Episcopi plusquam ducenti. Conuocatum fuit anno 430. vt vult Baronius, vel 434. vt tradit Bellarminus: idque authoritate Cælestini Papæ, cuius vice præsedit Cyrillus Alexandrinus alijsque Legati, & opera Theodosij Imperatoris Iunioris, qui Candidianum Comitem misit ad Synodi defensionem, ea conditione vt non immisceret se negotijs fidei, & Ecclesiasticis; conditionem tamen non seruauit Candidianus. Damnatus est à Synodo Nestorius, quem Pontifex non voluerat de nouo subijci examini, sed damnari iuxta sententiam à se Anno præcedenti latam in Concilio Romano, Confirmata fuit, inquit Binnius, vt constat ex Epistola Cælestini I I. ad Synodum scripta, & ex actis Concilij in causa Nestorij Romæ habiti, vtrobique etiam ob eãdem causam hæresiarca damnatus fuit.

Quartum est Chalcedonense, 630 Episcoporum contra hæresim Dioscori, & Eurychetis Archimandritæ, qui vnam tantum in Christo naturam asserebat, celebratum in suburbijs Chalcedonensibus in templo S. Euphemiæ anno 451. iuxtà Baronium aliosque. Confirmauit Synodum id petentem, gestaque eius, in sola tamen causa fidei, approbauit Leo, vt patet ex eius Epistola ad Synodum 59.

Quintum autem generale, & legitimum Concilium [vt patet ex Nicæno Secundo Actione prima] fuit Constantinopolitanum Secundum, contra Origenem, & tria Capitula, 255. Episcoporum, inchoatum est anno 553. vt Bellarminus, Baronius, alijque Kalendis Maij, finitum quarto Non. Iunij eiusdem anni, habitis collationibus octo. Conuocatum fuit à Iustiniano Imperatore consensu quidem Vigilij Papæ, sed non obseruatis à Vigilio præscriptis, cui contra voluntatem suam conuenienti, nec per se, nec per Legatos præsedit, morbum allegans, etsi in eadem ciuitate esset, sed præsedit non Imperator, non Mennas, sed Mennæ successor Eutiches Patriarcha Constantinopolitanus. Quo Synodum probare nollet in exilium missus Vigilius, inter tamen redux post medium annum eam probauit Epistola ad Eutichium, quæ ante hac ignota, opera petri de Martha ex Regia Parisiensi bibliotheca desumpta, extat modò in 12. Tom. Conciliorum impressionis Parisiensis pag. 262.

Sextum est Constantinopolitanum tertium contra Monothelitas, Episcoporum 289. Celebratum in Secretario quod vocatur Trullis anno 680 Inchoata est prima actio die 17. Nouembris: vltima autem, & 18. die 27. Septembris anni sequentis. Conuocatum fuit Concilium consensu Agathonis Papæ ab Imperatore Constantino Pogonato, qui omnibus ferè actionibus interfuit quidem, & eminentiori loco præsedit, sed non vt Iudex, verum vt propugnator. Reuera enim præsederunt Pontificis Legati Petrus, & Georgius Presbyteri, & Ioannes Diaconus, qui vbique loquuntur primi, subscribunt primi, Imperator autem sententiam non tulit, & vltimò subscripsit. Acta ibi sunt omnia ex præscripto Agathonis. Confirmationem ab eo petijt Synodus: obtinuisse dicitur communiter à Leone Secundo, sed Epistola Leonis confirmatoria quæ circumfertur Spuria videtur Baronio, Binnio, alijsque.

Septimum est Nycenum Secundum, contra Iconomachos, Episcoporum 350. Actio eius prima habita anno 787. octauo Kal. Octob. 7. & vltima 3. idus Octob. Conuocarunt illud Imperatores Constantinus, & Irene eius mater consensu Adriani I. Papæ, cuius Legati Petrus Archipresbyter, Petrus Abbas S. Sabbæ præsederunt, & nominantur, & subscripserunt primi. Omnia ibi acta sunt ex præscripto Adriani qui Concilium deinde confirmauit teste Binnio.

Octauum est Constantinopolitanum quartum, in causa Photij per vim intrusi in Patriarchatum Constantinapolitanum, Episcoporum 383. vel vt alij 102. Actio prima habita anno 869. 3. Non Octobris, 10. verò vltima Februarij sequentis. Conuocatum est mandante Adriano Papa industria Basilij Imperatoris, qui interfuit quidem Concilio, sed in fine protestatus est non esse suum, nec vllius Laici Ecclesiasticis negotijs se immiscere. Tandemque post Patriarchas omnes ante Episcopos ita volentes subscripsit non definiens, Sed Synodum suscipiens, protestansque se post Episcopos debuisse subscribere; primi autem subscripserunt qui præsederunt Legati Pontificij Donatus, & Stephanus Episcopi, ac Marinus Diaconus. Synodus in principio Epistolæ ad Adrianum quæ extat ad finem actionis decimæ, testatur nil statutum à se esse nisi quod iam ante à Ni-

colao decretum, & firmatum ab Adriano Pontificibus, petit Synodum recipi, & confirmari, confirmatam autem esse testatur Baronius alijque cum Binnio, quid in suis notis fusiùs ostendit.

Prędicta Concilia in Oriente, sequentia in Occidente celebrata fuere.

Nonum itaque Concilium fuit Lateranense, 300 & amplius Episcoporum, connocante, præsidente, & confirmante Callisto II. anno 1122. pro pace, & concordia inter Ecclesiam, & Imperium, nec non pro terra Sancta à Saracenis recuperanda.

Decimum Lateranense secundum, Episcoporum ferè mille, conuocante, præsidente, confirmante Innocentio II. Papa, anno 1139. celebratum contra Anacletum, & Victorem Antipapas, & Arnaldum de Brixia, ac pro reformatione morum. Huius, & præcedentis acta intercidisse dicuntur.

Vndecimum, Lateranense tertium, Episcoporum amplius 300. conuocante, presidente, confirmante Alexandro Papa anno 1179. contra Catharos [quos VValdenses, & Albigenses aliqui appellant) & Schismaticos ab Antipapis ordinatos, ac pro morum reformatione. Acta eius comprehenduntur cap 27. apud Binnium, vbi additur appendix Actorum per partes 50. in alia capita distributa.

Duodecimum Lateranense quartum, Episcoporum ad minus 400. aliorum verò Patrum puta Abbatum, & Priorum conuentualium 800. Conuocante, presidente, confirmante Innocentio tertio anno 1215. contra hæreses Albigensium, ac errores Abbatis Ioachim, nec non pro recuperatione terræ Sanctę, &c. Acta existant apud Binnium in capita 70. distincta.

Decimum tertium, Lugdunense primum, Episcoporum 140. conuocante, præsidente, confirmante Innocentio quarto anno 1245. causa Friderici Imperatoris deponendi, expeditionesque in terram Sanctam suscipiendæ. Tertia sessione depositus etiam Imperator, & condita decreta quæ refert Binnius.

Decimum quartum, Lugdunense secundùm Patrum, vt ait Bellarminus, ferè mille, conuocante, præsidente, confirmante Gregorio X. præsente Michaele Paleologo Græcorum Imperatore anno 1294. contra errores Græcorum, & pro recuperatione terræ Sanctæ; vbi facta est vnio cum Græcis maximè opera S. Bonauenturæ.

Decimum quintum, Viennense in Gallia, Episcoporum 300. & amplius; conuocante, præsidente, confirmante Clemente V. anno 1311. contra Fratricellorum, Beguardorum, Begninarum hæreses, extinctus in eo est Templariorum Ordo. Nec huius, nec præcedentis acta refert Binnius, plurimæ eorum constitutiones exstant in Iure Canonico.

Secutum est anno 1414. Concil. Constantiense, & Basileense, de quibus infra inter illegitima.

Decimum sextum, Florentinum anno 1438. rogatu Ioannis Paleologi Græcorum Imperatoris, qui deinde interfuit, conuocatum ab Eugenio IV. qui præsedit; Ferrariæ inchoatum. Inde habitis sessionibus 16. propter pestem translatum Florentiam, sed non finitum ibi anno 1429. vt plures putarunt, sed continuatum ibidem per tres alios annos, vnde Florentiæ habitæ sunt plus quam octo sessiones illæ, quæ præter relatas 16. reperiuntur solum apud Binnium; tum verò translatum Romam vbi durauit saltem vsque ad annum 1445. vt patet ex actis Florentinæ Synodi, editis in lucem per Horatium Iustinianum Oratoristam, postea Cardinalem. Ita Pallauicinus in actis Synodi Tridentinæ lib. 6. cap. 11. De numero Patrum qui interfuerint non satis liquet, conuocatum autem fuit contra errores Græcorum.

Decimum septimum, Lateranense V. anno 1512. inchoatum sub Iulio I. qui quinque primis sessionibus partim per se, partim per suum Legatum præsedit. Sessio autem 6. habita præside Leone X. successore Iulij annò 1513. sub quo post habitas alias sex sessiones finitum etiam anno 1517. Concilium confirmauit deinde Leo, habitum autem fuit ad tollendum schisma propagatum per Conciliabulum Pisanum anno 1511.

Decimum octauum, Tridentinum, cœptum anno 1545. sub Paulo III. sub quo octaua sessio habita est Tridenti 11 Martij an. 1547. Inde Bononiam translatum, vbi celebrata eodem anno sessio 9. & 10. Tùm verò sub Iulio III. anno 1551. habita item Tridenti sessio 11. 12. 13. 14. & anno 1552. habita sessio 15. & 16. Tum verò sub Pio IV. anno 1562. ibidem sessio 17. 18. 19. 20. 21. 22. anno 1563. sessio 23. 24. & 25 vltima. Non semper ijdem præsedere legati Pontificij tot annorum spatio. Non semper ijdem, aut æque multi interfuere Patres. In fine Concilio subscripsere Patres 255. Denique à Pio IV. anno 1563. 7. Kal. Februarij confirmatum est hoc Concilium, quod est postremum œcumenicum, contra emergentes Lutheri, aliorumque hæreses, & pro morum reformatione, summo Ecclesiæ bono celebratum.

Con-

Concilia septem generalia dicta, sed illegitima.

CONstantius Imperator Orientis anno 341. Antiochiam conuocauit 90. vel amplius Episcopos ex Oriente, inter quos 36. Ariani, sed Arium, vt simulabant, abiurantes: finitaque dedicatione ab illis celebratum Concilium illud quod dicitur Antiochenum, præsente Constantio, in quo ab Arianis damnatus est Athanasius, successorque ei statutus, & via patefacta ad euersionem Concilij Nicæni primi per 4. subdolas fidei formulas. Non apparet cur hoc Concilium debet dici generale.

Secundum, Mediolanense plusquam 300. Episcoporum ferè Occidentalium, plerisque Orientalium impeditis. Anno scilicet 355. permissu Constantij Imperatoris generalem Synodum Mediolanum conuocarat Liberius Papa, eoque miserat Luciferum Episcopum Calaritanum, Pancratium Presbyterum, & Hilarium Diaconum legatos. Inchoatum fuit Concilium in templo absente Imperatore, sed Valens, & Vrsatius Ariani recusantes fidei Nicenæ subscribere, populumque veriti, simul cum alijs Arianis, imò & reliquis, ex templo aufugerunt ad Palatium Imperatoris, qui omnes Episcopos per vim coegit subscribere damnationi Athanasij, cuius causa vt examinaretur indictum fuerat Concilium; & recusantes Legatos, & virgis prius cæsum Hilarium aliosque in exilium relegauit. Vnde etsi Concilium hoc legitimè fuerit inchoatum, in progressu tamen & exitu omninò illegitimum fuit.

Tertium, Ariminense, Episcoporum 600. sub Constantio anno 372. ita Bellarminus. Verum Baronius, Binnius, alijque distinguunt duo Concilia Ariminensia, vnum generale legitimum plus quàm 400. Episcoporum, qui omnes fere Catholici, & Occidentales anno 356. sub Liberio Papa, qui per Legatum suum Vincentium Episcopum Capuanum aliosque præsedit. Comprobatum in illo est communi Patrum decreto Nicena fides, damnatique præsentes Versatius, Valens, alijque Ariani, quo peracto finitum Concilium, Patribus ab Imperatore missionem petentibus.

Aliud verò Conciliabulum illegitimum, & reprobatum post aliquot menses à dissolutione Concilij ibidem coactum, in quo fraude Arianorum præsertim Vrsatij, & Valentis ac minis Imperatoris paulatim omnes ferè Episcopi Catholici, sed diutissimè resistente Seruatio, subscripsere formulæ fidei, in qua nomen homousios omissum est, quamque Arianam esse deinde iactarunt Ariani. Vnde illud Hieronymi, Ingemuit orbis terrarum, & se Arianum esse miratus est.

Quartum, Ephesinum secundum anno 449. Episcoporum 128. conuocatum inscio Pont. Leone ab Imperatore Theodosio, qui Præsidem Concilij constituit Dioscorum Alexandrinum, facultatemque ei dedit conuocandi quos vellet Episcopos. Conuocauit verò, qui Eutychetis sententiæ fauerent, omissis qui maximè resisterent. Citatus Papa non comparuit, sed Legatos misit Iulianum Renatum, atque Hilarium, qui tamen non sunt permissi præsidere. Omnia vi, & minis ibi acta, Eutyches absolutus, eiusque hæresis confirmata; occisus Flauianus Constantinopolitanus Episcopus; fugati Legati Pontificij. Vnde prædatoria Synodus, & latrocinium meritò vocatum fuit, & à Chalcedonensi Concilio, cui illius acta inserta sunt, prorsus reprobatum.

Quintum, Constantinopolitanum, fuit tempore Gregorij II. & Leonis Isaurici Iconomachi anno 730. contra sacras Imagines; ita Bellarminus: huius tamen Concilij mentionem non facit Baronius, aut Binius, nec videtur esse œcumenicum.

Sextum, Constantinopolitanum pseudoseptimum dictum, sub Constant. Copronimo tempore Stephani II. anno 754. Fuit 338. Episcoporum Iconomachorum Orientalium, qui damnarunt cultum sacrarum imaginum. Reprobauit illud Stephanus, & deinde Synodus Oecumenica Nicæna 2. quæ fuit omninò legitima.

Septimum, Pisanum contra Iulianum II. anno 1510. aut citius conuocatum à Cardinalibus hæreticis, & Schismaticis, & paulò post in Lateranensi V. Concilio reprobatum fuit.

Concilia generalia partim approbata, partim reprobata septem enumerantur.

PRimum Sardicense Episcoporum 376. anno 351. Sed notat Baron. alijque, duo fuisse Sardicensia Concilia, vnum generale, & legitimum circa annum 347. Aliud particulare 76. Arianorum, qui Concilium quod Philippopolim dilapsi ibidem celebrarunt, Sardicense vocarunt, ab omnibus Catholicis deinde reiectum, & nunquam pro Legitimo habitum fuit.

Secundum, Sirmiense anno 356. vel vt Baronius 357. addens potius fuisse conuenticulum sathanæ conuocatũ à Constantio Imperatore, damnatus quidem in ea fuit Photius, & edita

prima formula fidei, quam Hilarius Catholicam dixit, cui tandem nimis cedens subscripsit Papa Liberius. Concilium hoc ponit Petauius potius anno 351.

Tertium, Concilium Quini sextum Constantinopolitanum in Trullo celebratum anno 692. Petauio anno 707. Vnde eius Canonis Trullani dicti. Conuocatum fuit inscio Rom. Pontifice Sergio, qui ideo ei ne quidem per Legatos præsedit, sed illud statim reprobauit, teste Beda apud Binnium. Canones itaque nulli ex 102 quos condidit illa Synodus ex illa auctoritatem habent, admissis tamen à Catholicis aliquibus, quia per se sanæ erant doctrinæ.

Quartum, Francofordiense 300. circiter Episcoporum ex Italia, Gallia, Germania, & Britania, præsentibus Legatis Papæ Adriani, qui illud conuocari permiserat, à Carolo Magno Franc. Rege, qui deinde eidem interfuit. Verum Concilium hoc celebratum Anno 794. œcumenicum non est, eum nulli Orientales interfuerint, neque generale esse voluerit Pontifex, sed prouinciale vel nationale fuisse dicunt Binnius, aliique. Ea quæ de filiatione Christi naturali in eo definita reperiuntur, sine dubio ab Ecclesia sunt approbata. Dicitur autem à Bellarmino aliisque, per Ecclesiam reprobata esse damnatio Synodi Nycænæ secundæ quam fecisse fertur hoc Concilium, sed putat Binnius Concilium hoc nil statuisse contra Nycenam, eo quod alia pars decretorum illius, vt potè particularis Concilij, approbata non fuisset.

Quintum, Pisanum Anno 1409. ad tollendum schisma, Gregorio XII. & Benedicto XIII. se pro Pontifice gerentibus, congregatum à Cardinalibus vtrinsque Obedientiæ præsentibus Episcopis 180. Abbatibus 900. à quibus omnibus sessione 15. depositus est vterque Antipapa. Sess. 17. data facultas Cardinalibus eligendi Papam, qui post sessionem 19. elegerunt Alexandrum V. Huic demortuo successit deinde Ioannes XXIII. Concilium hoc fuisse illegitimum volunt aliqui, legitimum putat cum aliis Spondanus, sanè inter Pontifices veros computatur Alexander V. qui in eo electus fuit.

Sextum, Constantiense Anno 1414. ratione eiusdem schismatis, & contra Hus, & VViclef, conuocatum est rogatu Sigismundi Imperat. à Ioanne quem XXIII. communiter dicunt, qui 1. sessioni interfuit vna cum Imperatore, & sessione 2. habita 2. Martij 1415. promisit, voluit, iurauit se cessurum Papatu quando Petrus de Luna Benedictus XIII. dictus, & Angelus de Corario Gregorius XII. dictus simpliciter cederent. Interim noctu 21. diem Martij præcedente prædictus Ioannes clam aufugit, quare sessio 3. habita est 26. Martij absente Ioanne, fugam suam per literas excusante. Quarta sessione declarauit Synodus quod ipsa potestatem à Christo habeat immediatè, cui quilibet cuiuscumque status vel dignitatis etiamsi Papalis existat, obedire teneatur in his quę pertinent ad fidem, & extirpatione dicti schismatis, & reformationem dictæ Ecclesiæ in capite, & in membris. Circa quam declarationem quoniam ab aliquibus perperam intelligi videtur.

Nota primò, ex Eugenio IV. in constitutione, *Moyses, &c.* illam non esse accipiendam in sensum generalem, ita vt Concilium quandoque sit supra quemcumque Pontificem, sed ita vt illud Concilium esset supra Papam dubium, prout tunc erant illi tres de Pontificatu contendentes. Nota secundò Concilium illud sess. 4. & 5. in qua declaratio allegata confirmata fuit, non fuisse Concilium generale, cum tantum interesset obedientia Ioannis XXIII. Deinde declarationi illi nullus consensit Pontifex.

Sessione 8. ab ijsdem damnatus VViclef. Sessione 12. tandem Patrum sententia Pontificatu depositus Ioannes XXIII. qui sententiam auditam approbauit, & re ipsa cessit Pontificatu, qua facta cessione Pontificatu omninò excidit.

Sessione 14. postquam sponte Papatu cessisset Gregorius XII. absens, Cardinales ipsius obedientiæ in Concilium admissi cum reliquis Sess. 15. damnatus præsens Ioannes Hus, viuusque combustus.

Sessione 37. tandem definitiua sententia Pontificatu depositus Benedictus XIII. cedere nolens: & sess. 41. anno 1417. electus in Pontificem Martinus V. qui sess. 45. Concilium dimisit. Edita autem constitutione, quæ incipit, *Inter cunctas*, sacro approbante Concilio, solum approbauit quod gestum erat contra errores VVicleffi, aliorumque, non approbauit autem quæ sess. 4. & 5. declarata retuli, imò in eadem constitutione statuit, inter alia interrogatoria de hæresi suspectis proponenda, etiam hoc, vtrum credat quod Papa canonicè electus, qui pro tempore fuerit, sit successor B. Petri, habens supremam potestatem in Ecclesia Dei. Certum autem eam non habere si non sit maior Concilio. Quod ergo sess. 4. statutum erat de Concilio supra Pontificem, nullo modo de Pontifice indubitato intelligi voluit.

Se-

Septimum, Basileense à Martino V. indi-ctum, & sub Eugenio IV. legitimè inchoatum anno 1431. sed in progressu variæ inciderunt controuersiæ de auctoritate Papæ, &c.

Prima sessio habita est 14. Decembr. præsidente Iuliano Cardinali Pontificio legato: Interim Eugenius, 18. Decemb. edito Romæ decreto, Concilium si quod Basilee congregatum videretur dissoluit. Patres autem Basilee congregari de hoc Eugenij decreto publicas ad vniuersos fideles litteras dedere, quibus declarant decreuisse se Concilium Basilee continuare, quod & fecerunt.

Sessione itaque secunda, quam celebrarunt 15. Kalend. Martij anni sequentis, præsidente etiam Iuliano, confirmarunt in primis decreta sess. 4. Constantiensis, statueruntque Concilium esse supra Pontificem. Alijs deinde sessionibus Eugenium IV. citarunt, accusarunt, contumacem declararunt Sess. 16. litteræ Eugenij recitantur, in quibus pacis studio declarat, Concilium illud à prima inchoatione legitimum fuisse, & irritas iussit esse priores litteras Concilij dissolutiuas. Notandum autem Eugenium non approbare illis litteris omnia quæusque ad hanc sessionem à Concilio gesta sunt legitima esse, imò positiuè reprobat ea omnia quæ contra ipsos Cardinales &c. decreta erant, ipsum Concilium tantum approbauit, iussitque legitimum esse.

Sessione autem 18. nullo Præsidente Pontificio Legato, Concilium repetit iterum decretum Constantiense. Non constat quibus deinde sessionibus legati præsederint, constat ipsos decretis Concilij se opponentes non fuisse auditos sess. 21. & 24. imò opus deinde fuisse Tarentino armis se tutari. Deinde à sessionis 31. tempore, id est anno 1438. Kalendis Febr. dilapsus Basilea Iulianus, qui olim Concilio fauerat, alijque omnes Cardinales, vno excepto Arelatensi, quem deinde Præsidem Concilij crearunt. Hoc itaque Præside Concilium ita segregatum à Romano Pontifice, vt neque speciem Pontificiæ auctoritatis præ se ferret, conuocatis Presbyteris, quibus loco Episcoporum, paucissimi enim aderant, suffragij ius datum, & in manus datæ Sanctorum reliquiæ Sess. 33.

Sessione 34. Eugenium Pontificatu deponunt Sess. 39. in Anti-Papam eligunt Amadeum Ducem Sabaudiæ, qui dictus fuit Felix V. Quo deinde Pontificatu cedente Nicolaus V. Eugenij IV. successor dedit hoc nouæ concordiæ, vt confirmaret acta quædam Basileensia ad beneficia Ecclesiastica, & censuras pertinentia. Præter hæc nihil omninò approbauit, vt ex eius Bulla satis apparet. Cæterum non tantum Eugenius, sed & deinde Leo X. in Concilio Lateranensi sess. 11. decreta Basileensia damnarunt, ac proinde nullum possunt ab auctoritate huius Concilij robur habere.

CONTROVERSIÆ

GALLICANÆ RECENTIORES

De Pontificis Potestate.

HArum Controuersiarum Propositiones singulas, progressum, ac fundamenta auido Lectori breuiter exponemus, ne in materia tanti momenti hoc loco ea notitia destituatur: illas fideliter ex ipsis Actis, cum alijs eodem pertinentibus exhibemus.

Cleri Gallicani Declaratio.

ECclesiæ Gallicanæ decreta & libertates à maioribus tanto studio propugnatas, earumque fundamenta sacris Canonibus & Patrum traditione nixa, multi diruere moliuntur, nec desunt qui earum obtentu primatum beati Petri eiusque successorum Romanorum Pontificum, à Christo institutum, iisque debitam ab omnibus Christianis obedientiam, Sedisque Apostolicæ, in qua fides prædicatur, & vnitas seruatur Ecclesiæ, reuerendam omnibus gentibus Maiestatem imminuere non vereantur. Hæretici quoque nihil prætermittunt quo eam potestatem qua pax Ecclesiæ continetur, inuidiosam & grauem Regibus, & populis ostentent, iisque fraudibus simplices animas ab Ecclesiæ matris, Christique adeò communione dissocient. Quæ vt incommoda propulsemus: Nos Archiepiscopi & Episcopi Parisijs mandato regio congregati, Ecclesiam Gallicanam repræsentantes, vnà cum cæteris Ecclesiasticis viris nobiscum deputatis, diligenti tractatu habito hæc facienda & declaranda esse duximus.

I.

Primum beato Petro eiusque successoribus Christi Vicarijs, ipsique Ecclesiæ rerum spiritualium & ad æternam salutem pertinentium, non autem ciuilium ac temporalium à Deo traditam potestatem, dicente Domino: *Regnum*

gnum meum non est de hoc mundo: & iterum: *Reddite ergo quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo*. Ac proinde stare Apostolicum illud; *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, non est enim potestas nisi à Deo, quæ autem sunt à Deo ordinata sunt: itaque qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit*. Reges ergo & Principes in temporalibus nulli Ecclesiasticæ potestati Dei ordinatione subijci, neque authoritate clauium Ecclesiæ directè vel indirectè deponi, aut illorum subditos eximi à fide atque obedientia, ac præstito fidelitatis sacramento solui posse, eamque sententiam publicæ tranquillitati necessariam, nec minus Ecclesiæ quam Imperio vtilem, vt verbo Dei, Patrum traditioni, & Sanctorum exemplis consonam omninò retinendam.

II.

Sic autem inesse Apostolicæ sedi ac Petri successoribus Christi vicarijs rerum spiritualium plenam potestatem; vt simul valeant atque immota consistant sanctæ œcumenicæ Synodi Constantiensis, à sede Apostolica comprobata, ipsoque Romanorum Pontificum ac totius Ecclesiæ vsu confirmata, atque ab Ecclesia Gallicana perpetua Religione custodita Decreta de Authoritate Conciliorum generalium, quæ Sessione quarta & quinta continentur; nec probari à Gallicana Ecclesia qui eorum decretorum, quasi dubiæ sint authoritatis ac minus approbata, robur infringant, aut ad solum schismatis tempus Concilij dicta detorqueant.

III.

Hinc Apostolicæ Potestatis vsum moderandum per Canones spiritu Dei conditos, & totius mundi reuerentia consecratos: valere etiam regulas, mores, & instituta à Regno & Ecclesia Gallicana recepta; Patrumque terminos manere inconcussos; atque id pertinere ad amplitudinem Apostolicæ sedis, vt statuta & consuetudines tantæ sedis & Ecclesiarum consensione firmatæ propriam stabilitatem obtineant.

IV.

In fidei quoque quæstionibus præcipuas summi Pontificis esse partes, eius decreta ad omnes & singulas Ecclesias pertinere, nec tamen irreformabile esse iudicium, nisi Ecclesiæ consensus accesserit.

V.

Quæ accepta à Patribus ad omnes Ecclesias Gallicanas atque Episcopos Spiritu Sancto authore præsidentes mittenda decreuimus; vt id ipsum dicamus omnes, simusque in eodem sensu & in eadem sententia.

Sequitur edictum Regium, quo prohibetur primò, cunctis subditis & externis qui sunt intra Regnum, Sæcularibus ac Regularibus cuiuscumque Ordinis Congregationis & Societatis, docere in suis Domibus, Collegijs, & Seminarijs, aut scribere aliquid contrarium doctrinæ contentæ in declaratione præcedenti.

II.

Ordinatur vt qui deinceps erunt electi ad docendam Theologiam in quouis Collegio singularum Vniuersitatum siue sæculares illi fuerint, siue regulares, dictæ declarationi subscribant Greffiarijs facultatum Theologiæ, antequam munus hoc in Collegijs, aut domibus Regularium & Sæcularium obire possint: Præterea vt submittant se ad eam profitendam doctrinam quæ exposita ibidem est, vtque Theologiæ facultatum Syndici, ordinarijs locorum, & nostris Procuratoribus Generalibus dictarum submissionum exemplaria per Greffiarios earundem facultatum signata nominibus tradant.

III.

Vt in collegijs omnibus ac domibus dictarum Vniuersitatum, in quibus Professores plures fuerint, siue sæculares ij sint siue Regulares, vni eorum annis singulis incumbat, doctrinam dicta declaratione contentam tradere, in Collegijs autem in quibus vnus tantum Professor fuerit tenebitur is, vno eam ex tribus consequentibus annis profiteri.

IV.

Syndicis Theologiæ facultatum Iniungimus, vt annis singulis ante lectionum initium, Vrbium in quibus eæ præleguntur, Archiepiscopis aut Episcopis, vti & Procuratoribus nostris Generalibus, eorum Professorum tradant nomina, quibus doctrinæ illius tradendæ cura fuerit demandata; Professoribus verò ipsis vt ijsdem Prælatis, dictisque Procuratoribus Generalibus ostendant scri-

pta

pta sua (cum scilicet petitum hoc fuerit) quæ scholasticis suis sunt tradituri.

V.

Nolumus vt quis deinceps Bachalaureus siue Sæcularis siue Regularis, tam Theologiæ quam Iuris Canonici creetur Licentiatus, aut in Doctorem admittatur, nisi ante in vna suarum Thesium, quam ijs quibus in Vniuersitatibus gradus illos conferendi ius est ostendet, dictam doctrinam propugnarit.

Circa illas controuersias quæ concernunt Pontificis authoritatem supra Concilium generale, infallibilitatem definiendi, & declarandi in quæstionibus iuris & facti, &c. Videri poterunt quæ pridem, ante istam declarationem editam, deduximus supra de authoritate Pontificis & Conciliorum quæstione 1. 2. 3. &c. Recentius verò circa ipsam declarationem, inter alios D. Nicolaus du Bois in Academ Louan. Sacrar. Litter. Professor primarius, edidit Consultationes Theologico-Iuridicas, in quibus ex Canon. & Hist. Ecclesiastica fusius deducit. 1. Ab ipso exordio nascentis Ecclesiæ illam fuisse amplitudinem sanctæ Sedis, Gallicarum Ecclesiarum perpetua consuetudine & consensione firmatam, vt in materijs fidei & morum ad salutem necessariorum Prælati consulerent sanctam Sedem, & illius iudicium expectarent. Quod demonstrare pergit per singula sæcula progrediendo:

Et sæculo quidem secundo Eleutherius Pontifex in Epistola ad Galliæ prouincias, de vsu etiam primi sæculi testimonium ferens, ita scribit: „De accusationibus Clericorum, „ super quibus consulti sumus, quia omnes eorum „ accusationes difficilè est ad Sedem „ Apostolicam deferre, finitiua tantum Episcoporum „ iudicia huc deferantur, vt huius „ Sanctæ Sedis authoritate finiantur, sicut ab „ Apostolis eorumque successoribus multorum „ consensu Episcoporum iam definitum „ est. De hac Epistola agit Baronius ad annum „ Christi 181.

Sæculo *Tertio* Felicem Pontificem consuluit Benignus Episcopus: & extat responsum quod incipit, *Suscipientes*, *&c.*

Sæculi *Quarti* initio Quæstiones motas ad Eusebium Pontificem Galliæ Episcopi retulerunt.

Sæculo *Quinto* Exuperius Episcopus Tolosanus de septem diuersis articulis consuluit Innocentium primum, cuius & extat responsum *Dilectio tua*, *&c.*

Sæculi *Sexti* initio Symmachus Pontif. Cæsareo Episcopo Arelatensi respondit, *Qui veneranda*, &c. Sicut & Anitus Episcopus Viennensis de rebus fidem concernentibus consuluit Hormisdam Pontif. cui respondet in Epistol. 10 *Quid de his.*

Circa sæculi *Septimi* initium vixit Gregorius primus, qui vti ab alijs per orbem, ita à Gallis consultus fuit, cuius responsales Epistolæ in libris 12. extant plurimæ.

Sæculo *Octauo*, S. Bonifacius qui Galliæ partes varias illustrauit, Decreta sua retulit ad Zachariam Pontif. & si illi iusta viderentur confirmari postulauit. Habetur hoc in Codice Canonum B. Isaac Lingonensis Episcopi, *Ego Isaac*, *&c.*

Sæculo *Nono*, in Concilio Aquisgranensi, cui plurimi intererant Galliæ Prælati, mota est quæstio, de processione Spiritus Sancti, & alijs grauibus causis. Iudicauit Concilium quæstiones illas esse remittendas ad Leonem III. tunc Pontificem. Vti habet Ado Viennensis in Chronico, *Synodus magna*, *&c.* Reperiuntur etiam hoc sæculo plurimæ Episcoporum, etiam Galliæ relationes ad Benedictum III. Nicolaum I. Adrianum II. quæ in Conciliorum tomis exprimuntur.

Sed præterire non oportet, quo pacto eodem sæculo se gesserint Britanniæ Episcopi dum de materia simoniæ ab ijs relatum esset ad Leonem IV. vti patet ex ipsius Epistola in qua sic pergit: Legationem denique com„munem omnium Episcoporum Reuerendis„simorum nobis propositam delinquentes requiritis de his qui turpissimo lucro columbas in templo Domini vendere non pertimescunt, & sua acta improba temeritate Simonis hæresi coniungunt, vtrum possint in ordine pœnitentium agere, aut tantummodò extra Ordinem, Sacerdotalem fieri gradum.

Sæculo *decimo*, Herioeus Rhemensis Archiepiscopus Ioannem IX. consuluit qualiter agendum esset cum Northmannis recenter ad fidem conuersis, quorum alij baptizati fuerant & rebaptizati, post baptismum gentiliter vixerunt. Ad quem extat Pontificis responsum. *Quod de his*, *&c.*

Sæculo *Vndecimo*, in Gallia, & Hispania exortæ fuerunt Quæstiones in materia simoniæ, alijsque: De his Victorem II. Pontif. ad rem determinandam consuluerunt varij Episcopi, cuius resolutio constat ex Concilio Toletano in præfatione, *Anno Incarnationis &c.*

Sæculo *Duodecimo*, Pontifices erant Alexander III. Vrbanus III. &c. Nec omiserunt illius temporis Episcopi in causis grauioribus Sanctæ Sedis iudicium requirere & expectare. Vti

sec.

fecit Cænomanensis, cui Alexander III. in cap. 1. de Clericis peregrinis, *Tua nos duxit &c.*

Sæculo decimo tertio, inter alios Pontifex erat Innocentius III. & Honorius III. ad quos etiam recursum habuerunt Galliæ Episcopi in causis grauioribus, vti docent iuris Canones varij ex cap. 11. *de ætate, & qualitate, c.13. de foro compet. &c.*

Sæculo decimo quarto, Prælati, & Rectores Ecclesiarum etiam Galliæ recurrerunt ad Ioannem XXII. pro obtinenda interpretatione constitutionum Bonifacij VIII. & Clementis V. quas dicebant à Religiosis mendicantibus infringi, qui id negabant. Vnde emanauit eiusdem constitutio, quæ incipit *Frequenter, &c.*

In huius sæculi decursu exortum est schisma illud grauissimum, pluribus de Pontificatu diurno tempore contendentibus, quod demum sæculo decimo quinto in Constantiensi Concilio finem habuit, Martino V. tunc in Pontificem electo. Quomodo autem sæculo decimo sexto errores Lutheri, & Caluini ad Leonem X. vt deciderentur vndique delati fuerint, omnibus eruditis notum est, & patet ex eius Bulla de his edita quam adducimus supra Tract. 3. Art. 5.

Hoc autem sæculo decimo septimo in quo versamur, patet in hoc puncto, vti ceterorum, ita vel maximè Prælatorum Galliæ sensus circa propositiones Iansenij quas communi consensu tam ad Innocentium X. quàm ad Alexandrum VII. irrefragabili authoritate definiendas retulerunt.

Horum 85. Prælatorum Litteras in ea causa ad Pontificem iuuat hic subijcere ad perpetuam Ecclesiæ Gallicanæ, suorumque Prælatorum gloriam, adiuncto etiam, ordine alphabetico, singulorum nomine, dignitate, & diœcesi, vnde, & Lector illius Ecclesiæ ac regni multiplicem in particulari notitiam breui compendio haurire poterit.

LITTERÆ
GALLICANORVM EPISCOPORVM.
Ad Pontificem Maximum
INNOCENTIVM X.

BEATISSIME PATER

Maiores causas ad Sedem Apostolicam referre solemnis Ecclesiæ mos est, quem fides Petri nunquam deficiens perpetuò retineri pro iure suo postulat. Aequissimè huic legi obsequentes, de grauissimo circa religionem negotio Sanctitati tuæ scribendum esse censuimus. Decennium est ex quo vehementissimis turbis Gallia magno nostro mærore commouetur ad librum posthumum & doctrinam Reuerendi Cornelij Iansenij Iprensis Episcopi. Tales quidem motus sedari oportebat cum Concilij Tridentini Authoritate, tum Bullæ illius, qua Vrbanus VIII. Felicis memoriæ aduersus Iansenij dogmata pronuntiauit, & decreta Pij V. ac Gregorij XIII. in Baium edita confirmauit. Atque huius quidem Bullæ veritatem ac robur nouo quidem diplomate vindicasti. Sed quia nulli singillatim propositioni certa censuræ nota inusta fuit, locus etiamnum aliquid quorundam cauillis & effugio relictus est. Intercludendum autem penitus speramus si, vt precamur, Sanctitas tua quid hac in re sentiendum sit clarè distinctèque definiat. Obtestamur ergo vt has præsertim propositiones, de quibus disceptatio periculosior ac contentio ardentior est Sanctitas tua expendat ac perspicuam & certam de vnaquaque sententiam ferat. *Tum subiungunt illas quinque propositiones tunc maximè controuersas, & postmodum ab Innocentio X. damnatas, quas cum suis censuris hic supra relatas reperies. Quibus subijciunt sequentia.*

Experta est nuper Beatitudo tua quantum Apostolicæ Sedis in gemini Ecclesiæ capitis errore profligando valuerit authoritas: continuò sedata est tempestas, atque ad Christi vocem & imperium venti & mare obedierunt: Quamobrem flagitamus, Beatissime Pater, vt clara, firmaque de propositionum istarum sensu prolata sententia, cui Reuerend. ipse Iansenius morti proximus opus suum subiecit, caliginem omnem discutias, animos fluctuantes componas, dissidia prohibeas, Ecclesiæ tranquillitatem splendoremque restituas. Dum hæc spes mentibus nostris affulget, Sanctitati tuæ multos & prosperos annos, sæculoque beatissimam æternitatem Rex sæculorum immortalis adijciat, optamus ac vouemus. *Subscripserunt, vt supra annotaui octoginta quinque Episcopi, quorum nomina & munia Alphabeti tantum ordine hic recensentur.*

Ademarus de Montheil de Grignan, *Archiepiscopus Arelatensis*. Alanus de Solniac, *Episcopus Cadurcensis*. Annas de Leui de Ventadour, *Archiepiscopus Bituricensis*. Anthimius Dionysius Cohou, *Episcopus Delensis*. Benedictus Theophilus *Archiepiscopus Tarentasiensis*. Claudius d'Anghires *Episcopus Adurensis*, Carolus Augustus

ßus *Episcopus Genevensis*. Claudius de Rebe *Archiepiscopus Narbonensis*. Carolus de Rosmadec. *Episcopus Venetensis*. Claudius Aubri *Episcopus Constantiensis*. Claudius de la Magdelene de Ragnij. *Episcopus Eduensis*. Claudius Mallier *Episcopus Tarbiensis*. Clemens Bonsius *Episcopus Bitterensis*. Dionysius Sangnin. *Episcopus Siluanectensis*. Dominicus Segnies *Episcopus Meldensis*. Eduardus Melè *Episcopus Baiocensis*. Eustachius de Cherij *Episcopus Niuernensis*. Ferdinandus Neufuille Villeroy *Episcopus Macloviensis*. Franciscus à Lotharinglo *Episcopus Verdunensis*. F. Franciscus France *Episcopus Glandauensis & nominatus Ambianensis*. Franciscus de la Fayette *Episcopus Lemouicensis*. Franciscus Fonquet *Episcopus & Comes Agathensis*. Franciscus de Harlay, *Episcopus Rotomagensis*. Franciscus de Harlay *nunc post mortem Patrui*, *Archiepiscopi Rotomagensis*. Franciscus Pericad *Episcopus Eugolismensis*. Franciscus de Perrochel, *Episcopus Boloniensis*. Fr. Franciscus Suarez *Episcopus Mempbiticus*. Franciscus de Visdeloup, *Episcopus Madaurensis*. *Coadiutor Cornubiensis* Gaspardus Daillon. *Episcopus Albrensis*. Harduinus de Beaumont *Episcopus Rutbenensis*. Henricus Barbanins *Episcopus Metensis*. Henricus de Barradat *Episcopus & Comes Nouiomensis*. Henricus de Bethune *Archiepiscopus Burdegalensis*. Henricus de Laual *nominatus Episcopus Leonensis*. Henricus de Maupas *Episcopus & Comes Aniciensis*. Henricus à Sabaudia *nominatus Archiepiscop. & Dux Remensis*. Iacobus *Episcopus Aquensis*. Iacobus *Episcop. Sancti Flori*. I. V. De Tulles *Episcopus Vaurensis*. Iacobus de Grignau *Episcopus Tricastinensis*. Iacobus Lescot *Episcopus Carnotensis*. Iacobus de Marlij *Episcopus Tolonensis*. Iacobus de Neufchezes *Episcopus Cabillonensis*. Ioannes Antonius Delingendes *nunc Episcopus Matisconensis*. Fr. Ioannes *Episcopus Aulonensis suffraganeus Claromontensis*. Ioannes de Gordon de Genoillac de Vaillac *Episcopus Tutellensis*. I. I. De Flerres *Episcopus Sancti Pontij* Ioannes De-l'Estrades *Episcopus Condomensis*. Ioannes de Passelaigue *Episcopus Bellicensis*. Ioannes de Plantauit de la Pause *Antiquus Episcopus Lodouensis*. Isaacius Habert *Episcopus & Comes Vabrensis*. Leonorius d'Estampes de Valencay *Archiepiscopus*, *& Dux Rhemensis*. Leonosius de Matignon *Episcopus Lenouicensis*. Ludouicus Dinet *Episcopus Matisconensis*. Ludouicus d'Estain *Episcopus Claramontanus*. Ludouicus Domus d'Attichy *Episcopus Reiensis, nunc Eduensis*. Ludouicus de Suze *episcopus Viuariensis*. Ludouicus *Episcopus Mirapicensis*. N. Le Clerc. *Episcopus Glandauensis*. Nicolaus Boyleue *Episcopus Abrinensis*. Nicolaus Grillet *episcopus & Comes Vsetiensis*. Nicolaus de Sanguin. *episcopus Siluanectensis*. Nicolaus Levin, *episcopus Sarlatensis*. Paulus *episcopus Maurianens*. Petrus de Broc *episcopus Antisiodorensis*. Petrus Fenoillet *episcopus Monspeliensis*. Petrus Marca *episcopus Conseranorum*. Petrus Scarron *episcopus & Princeps Gratianopolitanus* Philibertus Brandon. *episcopus Petrocoriensis*. Philibertus de Brinchanteau de Nangis *episcopus*, *& Dux Laudunensis*. Renatus de Louet *episcopus Canublensis*. Robertus Cuppif *episcopus Dolensis*. Rogerius d'Aumont *episcopus Abriucensis*. Samuel Martineau *episcopus Vasatensis*. Simon le Gras *episcopus Suessionensis*.

Præter hęc, quæ tantum ad Controuersiarum elucidationem aliunde adduximus, videri possunt plura in Consultatione Theologico-Iuridica D. Nicolai du Bois supra memorati, vti plurimis anteriorum temporum testimonijs & exemplis deducit iura competentia, & authoritatem Sedis Apostolicæ, tam in temporalibus, quam in Spiritualibus, ac plura alia studioso Lectori idonea, si de his controuersijs prolixiorem tractatum desideret.

Ad notitiam in hoc genere magis generalem & maximè pro Heterodoxis instituendis, peculiari studio adijcimns sequentia.

PRÆROGATIVÆ SPECIALES

PONTIFICI ROMANO

A Sanctis Patribus, ac Concilijs omni æuo attributæ, & hic in ordinem Alphabeticum redactæ.

PRimns & sanè singularis huius Annotationis vsus est, per illam demonstrare omnis æui, in toto mundo, consensum communem pro authoritate perpetua Pontificis Romani in singulis suis Titulis ac Prærogatinis, & consequenter infallibilem veritatem ecclesiæ huic Capiti annexæ. Atque eadem opera penitus conuellere infames Titulos, hic in fine memorandos, qnibus moderni Sectarij Pontificis Romani, & Ecclesiæ illi subiectæ Authoritatem apud ignarum populum opprimere nituntur: in quo & seipsos segregare à vera ecclesia, & illius Capite toti mundo semper agnito, hinc manifestè conuincuntur.

Secundus vsus est, in his, & alijs dogmatibus à Pontifice Romano definitis ipsos Catholicos constabilire, si qui fortè in istis minus essent roborati.

Ter-

Tertius est, in Quæstionibus particularibus huc spectantibus, in promptu habere facilem recursum ad ipsos Patres, & Concilia in particulari, quæ in hoc distincto ordine commodissimè reperiuntur.

A.

Pontifex Romanus *Abraham Patriarchatu*, *Aaron Dignitate*. S. Bernardinus lib. 2. de consider. cap. 8.

Abel primatu. Idem ibid. c. 2.

Antistes venerabilis Apostolicæ Sedis. S. August. Epist. 157.

Antistes Pontificialissimus Apostolicæ summitatis. Sexta Synodus Actione 18. In prosphonetico ad Imperatorem.

Apex Pontificatus. Iustinianus Nouella 131.

Apex diuinus. Basil. & Conc. Ephes. Actio. 11. Concilij Chalcedon. initio.

Apex sublimissimus Apostolatus. Lactantius Epist. ad Nicol 1. Pont.

Apostolatus Principatus cuilibet Episcopatui præferendus S. August. lib. 1. de Baptism. contra donat, cap. 1.

Apostolicus vniuersalis Ecclesiæ, & Episcopus omnium Ecclesiarum, Synod. Chalcedon. Actione 6.

Arbiter, Ligandorum Soluendorumque. S. Leo serm. 2. de sua assumpt.

B.

Basis fidei. Chrysost hom. 2. in Psal. 50.
Basis immobilis. Chrysost. hom. de Petro, & Elia.

C.

Cacumen ac vertex humani generis. Petri Damiani. Opusc. 23. cap. 1.

Caput, & Princeps omnium Patriarcharum. Concilium Nicænum cap. 39. apud Pisanum lib. 3.

Caput Sacerdotij omnium Christianorum. Petrus Damiani. In Odilone.

Caput Ecclesiæ adamantis naturam firmitate superans Chrysost. homil. 55. in Matth.

Caput fidei. Sanctus Gregorius II. registri Epistola 42.

Cardo summus totius mundi. Petrus Damiani Opusc. 30. cap. 1.

Clauiger cæli. Cyrillus Hierosym. Catech. 6. & 17. Anastasius Biblioth. in præfatione ad uitam S. Ioannis Elemos. Nicolas 1. ad consulta Bulgar, cap. 5.

Columen Ecclesiæ, fundamentum fidei. Chrysost. homil. 3. in Acta Apost.

Columna incorrupta Ecclesiarum, fidei Basis. Chrysost homil. 2 in Psal. 50.

Consiliarius necessarius Christianorum. Chrysost. in encomio SS. Petri, & Pauli.

Curator Vicarius Ouium Christi. S. Fulgentius serm. 57.

Custos vineæ à Saluatore ipso deputatus. Conc. Chalced. in fine, & Actio 3. in relatione Synodica S. Leonem.

Custos fidei. Petrus Chrysolog. serm. 107. Concil. Ephes. tomo 2. cap. 15.

D

Discipulus crucis, & successor piscatoris. Sanctus Hyeronim. Epist. 57.

Doctor supremus orbis terrarum. S. Damascenus in histor. Barlaam cap. 11. iuxta Græcum Codicem ab Hieronymo Donato exhibitum in Apologetico de Romanę Sedis principatu.

Dominus & Pater totius Ecclesiæ in terra peregrinantis. S. Anselmus lib. de incarnat. verbi cap. 7.

Dominus Sanctus & Apostolici culminis; venerandus S. Romanæ & Apostolicæ Sedis atque vniuersalis Ecclesiæ Papa. S. Athanasius & Episcopi Aegyptij ad Marcum Papam.

Dominus omnium gentium. Concilium Nicænum 1. Canone 44. è versis ex Arabico.

Dux discipulorum Christi. S. Epiphanius hæresi 151.

Dux vniuersalis Ecclesiæ. Damascenus Orator. de transfiguratione.

E

Episcopus orbis. Petrus Blesens Epistola 145. S Bernard. Ep. st. 239.

Episcopus Patriarcharum. Cassiodorus Epistola 15. lib. 9

Episcopus vniuersalis. In tribus epistolis quæ habentur in Concil. Chalcedon. Actio. 3. S. Leo sic denominatus.

Episcopus solus vniuersalis omnium Ecclesiarum Petrus Damiani Opusc. 23. cap. 1.

F.

Fastigium sublime Sacerdotij. S. Cyprianus epistola 52.

Firmamentum omnium. S. Augustin. ser. 16. de sanctis.

Firmamentum à Deo fixum & immobile Athanasius & Episcopi Aegyptij ad Felicem.

Fer-

Forma, & fundamentum Ecclesiarum à quo omnes Ecclesias principium sumpsisse nemo rectè credentium ignorat. Virgilius Papa epistola ad Eleuther.

Fundamentum æternum fidelium. S. Chrysostomus homil.in 12.Apostolos.

Fundamentum Ecclesiæ. S. Dionisius ad Timoth. S Clem. epistol. 1. ad Iacob. S. Hilar. in Psalm. 131.

Fundamentum supra quod ædificij Ecclesiastici altitudo consurgit. S. Augustinus sermon. 15. de Sanctis.

G H.

Gubernator Throni Apostolici. Conc. Chalced. Actio 1.

Hæres Apostolorum. S. Bernardus consider. cap 8.

Hæres Sancti Petri. Petrus Blesensis epistola 145. S. Leo sermon. de anniuersar. suæ assumptionis.

Homo hominum præcipuus. Petr. Damiani Opusc. 23 cap. 1.

I.

Ianitor cælorum. Petrus Chrysologus sermon. 127. Vrbicus apud Sanctum Augustinum epistola 86.

Ianitor ouilis Christi. S. Ambrosius cum Synodo Mediolanensi ad Syricum.

Interpres vocis B. Petri omnibus constitutus. Concilium Chalcedonense epistola ad S. Leonem.

Iudex cæli in terreno iudicio. Sanctus Hilarius in Psalm. 131.

Iudex omnes iudicans, ipse à nemine iudicandus, Synodus Romana sub Nicolao I. contra Photium colloq. 1.

L.

Lingua cælorum. Petrus Damiani sermon. 26.

Lumen supremum, & Princeps Sacerdotum primus. Theodorus Studita lib. 2. epistola 12. & 13. ad Paschalem.

M.

Magister orbis terrarum. Chrysostomus hom. de Petro, & Elia.

Mater, & Caput omnium Ecclesiarum Romana. S. Athanasius cum Concil. epistol. ad Marcum Papam.

Mater, & Magistra vniuersorum Christi fidelium Romana Ecclesia. Concil. Lateranens. sub Innocent. III. cap 5.

Moderator, & Rex vniuersæ Ecclesiæ. Damasc. Orat. de transfig.

Murus inexpugnabilis contra hæreses. Rupert. lib. 2. Offic. cap. 22.

O.

Origo Christianæ religionis, & Sacerdotalis mater dignitatis Apostolica Sedes. Episcopi German. ad Ioan VIII

Os Apostolorum, & Princeps, ac vertex cætus. Chrysostomus homil. 87. in Ioan.

P.

Papa Cathedra Apostolica. Octaua Syn. Actio 10. cap. 11.

Papa vniuersalis ter beatissimus. Tertia Synod. Actio 17.

Pastor vnus ouium, & Pastorum omnium. S. Bernard 2. de considerat cap. 8.

Pater Christianæ plebis. Sanctus Augustinus epistol. 162.

Pater orbis. Petrus Damianus Opusc. 23. c. 1.

Patriarcha vniuersalis. Concil. Calced. Actio 3. in acclamationibus ad S. Leonem.

Petra fidei. Damascen. in Histor. Barlaam.

Petrus potestate. S Bernardus 2. de consideratione cap. 8.

Petra Ecclesiarum. S. Augustin. sermon. 26. de sanctis, olim apud Ambros. serm. 47.

Petra è qua fons salutifera confessionis emergit. Sanctus Maximus homilia 1. in Natiu. SS Petri, & Pauli.

Pontifex Summus magnæ Sedis Apostolicæ. Synodus 2 Constantinopol. Actio 4.

Portus fidei. Chrysost. hom. de Petro, & Elia.

Portus tutissimus Catholicæ Communionis. Sanctus Hieronymus epist. 16.

Præco supremus Ecclesiæ. Cyrill. Hierosol. Catech. 11.

Præfectus toti orbi terrarum, clauiger cælorum, cuius arbitrio, & potestati cuncta Deus permisit. Chrysostomus hom. de S. Ignatio.

Præses Ecclesiæ totius orbis terrarum. S Augustin lib. 1. contra Iulian. cap. 2.

Præses Ecclesiæ diuina Prouidentia præordinatus. Damascenus orat. de transfigurat.

Præsul Apostolicus in summitatis arce constitutus, cui Deus omnium Ecclesiarum curam habere præcepit. S. Athanasius cum collegis epist. ad Felicem Papam.

Primas omnium Episcoporum. S. Leo serm. 2. de sua assumpt.

Pri-

Prima Diœceseos. Concilium Chalced 9.

Primas omnium, & Præfectus orbis. Theophilatus in cap. 22. Lucæ.

Princeps communis Christianorum omnium. Michael Palæologus Imperator Græcorum ad Gregorium X.

R. S.

Radix, & matrix Catholicæ Ecclesiæ. S. Cyprianus epist. 45.

Rector omnium Gentium. Concil. I. Nycęnum can. 44.

Rex Regum, & vnicus Christianorum Princeps. Ladislaus Rex Hungariæ orat. ad Nicolaum V. apud Cochlæum lib. 11. histor. Hussitarum.

Robur, & Petra Ecclesiæ. Theophilatus in Luc. 22.

Sacerdos summus. S. Hieronymus in præfatione Euang. ad Damasum.

Sacerdos vnus. S. Cyprianus Epist. 55.

Saxum immobile, totius Christiani operis compagem molemque continens. S. Augustin. serm. 16. de Sanctis.

Sedes in qua semper extra maculam seruata est Catholica Religio. Iustinianus ad Agapetum Papam.

Sedes vnde Religionis nostræ fons, & origo manauit. Episcopi Gallicani ad S. Leonem.

Seruator aureæ fidei catenæ præcepta Legislatoris ad nos vsque deducta, omnibus B. Petri vocis constitutus interpres. Synod. Chalced. epistola ad Pontificem Romanum.

Seruus seruorum Dei. S. Gregorius titulum hunc modestissimum vsurpauit, & cæteri post illum Pontifices.

T.

Tenens principatum Sedis in Ecclesia per cunctum orbem patente. Sexta Synodus epist. ad Agathonem.

Thronus supremus verticalis in quo Christus fidei claues posuit, aduersus quem non præualebunt vsque ad consummationem portæ inferi, ora scilicet hæreticorum. Theodorus Studita epistola ad Naucratium.

V.

Vertex Apostolicus Præsulum, cuius cuncta sollicitudo est tam mala damnare, quam reuelare laudanda. Episcopi Africani epistola ad Damasum.

Vertex membrorum omnium Ecclesiæ. S. Augustinus serm. de tempore.

Vicarius amoris Christi ab eo in cælum eleuato relictus. S. Ambros. in Luc. vlt.

Vice Christi fungens, & summo Pastorum Apostolica dignitate succedens. Petri Damiani Opusc. 17. cap. 4. Et S. Gregorius lib. 2. Epist. 33. Propriè igitur dicitur Pontifex Vicarius Christi, sed non propriè successor Christi, sed Petri in Ecclesię Sacerdotio, quia Christus Sacerdotium habet sempiternum.

CONCLVSIO
EX PRÆDICTIS.

AVdis, O sectarie, vocem, & assensum vnanimê Patrum, Conciliorum, Sanctorum, Doctorum Ecclesiæ vniuersæ Orientis, & Occidentis, in toto orbe, & in omni æuo, à quibus Christiani omnes se intemeratam Christi fidem, & doctrinam accepisse gloriantur. Hi omnes vno ore Pontificem Romanum, vt Christi Vicarium, Ecclesiæ caput, interpretem fidei, eum reliquis pręrogatiuis semper agnouerunt, coluerunt, prædicarunt. Tu ab horum vestigijs, ab orbis vniuersi, ab omnis æui fide, consensu, ac testimonio ab vno nouo Luthero, aut Caluino Apostatis te miserè abduci, & excæcari pateris. Neque contra illos vniuersos exhorrescis credere Pontificem Romanum esse *Antichristum* Sedem illius Apostolicam esse *Cathedram pestilentiæ*. Ecclesiam quam ille regit esse *Ecclesiam malignantium*, *Concilium vanitatis*, *Sedem iniquitatis*, *Synagogam Sathanæ*, vt alia omittam effata rabida, & totius orbis verè Christiani sensui è diametro contraria, vt tuis ipse oculis supra aspexisti. Quid hoc aliud est, quàm vltrò insanire, & cæco impetu in interitum ruere voluntarium?

Collige igitur animum, vias tuas tam obliquas seriò tandem considera, ac detestare. Et si fortè probra tam iniqua, & impia in Christi Vicarium; quæ etiam in Christum ipsum redundant, te hactenus veræ fidei lumine indignum reddiderunt, tandem per humilem orationem, vt perfectè illustreris, ad Dei gratiam ac misericordiam recurre, iuxta breuem formulam hic subiectam, & sincero corde sæpius iterandam.

ORA-

ORATIO.

DEus meus, & salus mea æterna! in medio positus quo me securè verterem hactenus nesciui. Video nunc de Christi in Terris Vicario, & consequenter de Ecclesia illi adhærente, consensum vnanimem illorum quos ab initio, & omni deinceps æuo Fidelibus tuis veræ Fidei Duces, ac Præcones concessisti. Ex toto igitur corde pro gloria tua, & salute æterna animæ meæ supplex imploro, vt condonatis delictis meis, mihi veræ Fidei lumen, animique robur firmum concedas, vt Ecclesiæ sic rectè constitutæ veritatem plene agnoscam, & agnitæ veritati tuæ in perpetuum constanter adhæream. Hoc, inquam, suppliciter efflagito per Iesu Christi merita, passionem, ac sanguinem, qui est omnibus sincere se requirentibus fidei Author, & fidelis Remunerator in sęcula sæculorum. Amen.

TRACTATVS SECVNDVS DE CONTROVERSIIS PARTICVLARIBVS, MODERNIS, ET QVINQVE IANSENIANIS.

CAPVT I.

Explicatur Methodus in sequentibus Controuersijs præcipuè obseruanda.

STatuenda sunt hic quatuor Principia ab ipsis Sectarijs communiter concessa, & necessariò admittenda, ex quibus singulas Controuersias in particulari ita deducemus, vt cogatur Sectarius veritatem Catholicam admittere, vel suis principijs contradicere per viam argumentandi breuem, & cuiuis legenti apertam.

Primò admittunt nobiscum Sectarij Scripturæ sacræ authoritatem esse infallibilem: ac proindè in quauis Controuersia ab ea parte stare victoriam, pro qua verus Scripturæ sensus declaratur.

Secundò, Docent ipsi vt fidei suæ dogma indubitatum, Ecclesiam primitiuam, quæ durauit post Christum annis circiter quingentis, sanctam, incorruptam, & omnis erroris expertem fuisse: ac proindè verum Scripturæ sensum tenuisse, ac fideliter docuisse. Nam nisi admitterent Ecclesiam saltem primitiuam non errasse, fateri deberent nunquam post Christum veram Ecclesiam in mundo fuisse, cum prorsus impossibile sit veram Ecclesiam sine vera fide existere: aliàs enim esset vera, & non vera, quod apertè repugnat.

Hinc tertiò, admittunt Patres primitiuæ ecclesiæ veram Christi fidem tenuisse, & docuisse, atque in ea docendæ verum Scripturæ sensum cognouisse. Vndè sequitur illorum qui tunc vixerunt Patrum authoritatem, & communem consensum, in quauis fidei controuersia recipiendum esse: quos, & ipsi pro suis dogmatibus omni studio adducere conantur.

Et patet primò, quia cum Patres illi fuerint primitiuæ ecclesiæ Pastores, & Doctores, non potuerunt veram illius doctrinam ac sensum ignorare. Si enim ipsi ecclesiæ Doctores eius doctrinam ignorassent, multo magis alijs ignota fuisset: vndè sequeretur nullam fuisse in primitiua ecclesia legitimam Verbi Dei prædicationem, quam tamen ipsi Sectarij primariam veræ ecclesiæ notam agnoscunt.

Patet secundò, Quia illorum Patrum Scripta in primæua ecclesia passim recepta, & perpetuo vsu approbata fuerunt. In Scriptis autem sic approbatis ecclesiæ tunc approbantis authoritatem, sensum, & testimonium possidemus. Prætereà, eorum Libri ad impugnandos errores, & hæreses à primitiua Eccle-

Ecclesia perpetuo adhibiti fuerunt: hoc autem fieri non potuit, nisi doctrinam in ijs contentam, veram, solidamque agnoscerent; non enim potest per doctrinam quæ erronea est, error debitè impugnari.

Patet denique ex eo, quod SS. Patres in primitiua Ecclesia pro Sanctis agniti fuerint, & ipsi Sectarij pro talibus eos agnoscant. Vnde necessariò sequitur eos veram, & communem fidem profiteri debuisse; vera enim sanctitas sine vera, & saltem communi fide nullo modo subsistere potest; quinimò docent Sectarij, solam esse fidem, quæ per se hominem verè iustum, & sanctum constituit.

Hi igitur primææ Ecclesiæ Patres, in suis Scriptis vnanimi consensu posteritati traditis, sunt indubitati testes fidei, & doctrinæ quam olim profitebatur vera Christi Ecclesia, cuius ipsi ad populum præcipui interpretes, & Doctores fuerunt. Si enim horum testimonium, & consensus non sufficiat, nulli prorsus Ecclesiæ primitiuæ idonei testes adduci poterunt. Eoque magis quod illi modo sint arbitri maximè sinceri, & incorrupti, vt sententiam ferant de exortis hoc æuo controuersijs, de quibus olim nihil audierunt, sed absque omni partium studio doctrinam à vera Ecclesia acceptam, solo veritatis amore, posteris suis puram, sinceramque tradiderunt.

Hoc quoque argumentum pro authoritate Patrum, qui se in primitiua Ecclesia antecesserunt, adducit ipse Augustinus contra Iulianum hæreticum lib. 2. cap. vlt. Nondum vobiscum apud illos Iudices (Patres) aliquid agebamus, & apud eos acta est causa nostra; nec nos eis noti fueramus, & eorum pro nobis latas contra vos sententias citamus; nondum vobiscum certabamus, & eis pronunciantibus vicimus.

Quartò, Principium certum est etiam apud Sectarios: Hæreticam esse eorum doctrinam, quos primitiua Ecclesia pro hæreticis damnauit. Nam si eorum doctrina erronea, & hæretica non esset, vera, & primitiua Ecclesia eam reprobando in fide errasset, & hoc ipso vera Christi Ecclesia non esset.

Ex his igitur principijs, quæ ipsi Sectarij pro manifestis agnoscere debent, procedemus ad doctrinam cum Ecclesia Romana controuersam ipsis perspicuè demonstrandam, hoc modo:

Illa doctrina, & sensus Scripturæ debet esse verus, quem tradidit primitiua Ecclesia per suos Patres, & Doctores, qui veram Ecclesiæ fidem præ omnibus perspectam habuerunt, alijs prædicarunt, & librorum suorum monumentis posteritati consignarunt, vt pluribus ostensum est.

Atqui doctrina Ecclesiæ Romanæ, quam in sequentibus controuersijs proferemus, est talis, vt in singulis ostendemus. Ergo Ecclesiæ Romanæ doctrina necessariò debet esse vera.

Item illa doctrina necessariò est falsa, quam in antiquis Hæreticis primitiua Ecclesia damnauit.

Atqui doctrina Romanæ fidei opposita est talis, vt infrà patebit. Ergo illa necessariò est falsa. Atque hæc argumentandi ratio ex proprijs principijs desumpta, cuiuis Sectario facilis esse debet, & eorum quibus hæc scribo captui, & vtilitati maximè accomodata.

Quod si Aduersarij hac methodo conuicti, conentur ad nouas Scripturæ latebras declinare, adigendi erunt ad Methodum triplicem supra assignatam par. 1. cap. 9.

CAPVT II.

De Fide, Operibus, Gratia, & Prædestinatione.

§. I.

Sectarij refelluntur.

Docent primò Catholici, Fidem, & bona Opera peccatorem disponere ad iustificationem, & gratiam primam, qua transfertur à statu peccati ad statum gratiæ, & filiorum Dei.

Docent secundò, per Fidem, & bona opera iustum mereri iustificationem secundam, siue augmentum gratiæ, & iustitiæ semel acquisitæ, adeoque digna esse mercede, mediante tamen semper gratia & meritis Christi, *Tridentinum sess. 6. cap. 8.*

Contra docent tam Lutherani, quam Caluinistæ, solam Fidem ad salutem, & iustitiam sufficere. Bona opera ad salutem neque necessaria neque vtilia: Imò omnia iustorum opera esse peccata, & illos tantùm esse iustos per iustitiam Christi illis imputatam.

Visa sunt *Vottio* cum quibusdam modernis Sectarijs; nimis cruda, ac rigida hæc suorum Prophetarum Lutheri, & Caluini oracula. Illa igitur ipsi nouo Spiritus afflatu sic reformanda censuerunt, vt per bona Opera obtineatur aliqua iustificatio, non quidem in hac vita, sed saltem in futura. Sed hoc ipsum vt nimis

nimis laxum contrario Spiritu damnat Samuel Maresius, & acerbè probat Voetianis, *Illos plus quam mediam partem Victoria Papistis concedere*. Ita loquitur in suis Diatribis de statu afflicto modernæ Theologiæ apud Confœderatos p. 8.

Sed patent priora quæ retulimus dogmata, ex ipsis Caluini verbis referentis tam suam, quam Lutheri doctrinam, *lib 1. de libero arbitrio*, *pag.* 141. Peccare iustos etiam in operibus, bonis, & bona opera esse ex se mortalia peccata (ait:) nihil est in istis verbis quod non, simpliciter, & circa vllam figuram verum, sit. Item Lutherus, *in confut. Latomi f.* 220. Omnis iustitia est immunda, omne opus, bonum peccatum. Denique Caluinus *in*, *antidot. pag.* 291. In eo differt à Lege Euan-, gelium, quia non sub conditione operum, sicut illa, sed ex fide vitam promittit. Et hæc est communis Sectariorum confessio, quæ iuxta traditam cap. 1. Methodum clarè, & solidè confutatur hoc argumento.

II. Illa doctrina est hæretica quæ aduersatur Scripturis ex sensu primitiuæ Ecclesiæ, vt omnes Sectarij admittunt. Sed hæc Doctrina aduersatur Scripturis ex sensu primitiuæ Ecclesiæ: Ergo hæc Doctrina est hæretica.

Scripturæ aduersari ostenditur ex Euangelio, vbi præter Fidem requiritur obseruatio Mandatorum. Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi serua mandata*. Et de mercede dicitur: *Matthæi* 20. *Voca operarios*, *& redde illis mercedem*. Et Matth. 5. v. 12. *Gaudete*, *& exultate quia merces vestra copiosa est in cælis*. Eodem modo de merito, & mercede bonorum operum loquitur Apostol. ad Roman. 2. v. 6. *Deus reddet vnicuique secundum opera sua*. Et 1. ad Corinth. 3. v. 8. *Vnusquisque propriam mercedem accipies secundùm suum laborem*. Frustrà insuper diceretur 1. Ioann. 3. v. 14. *Qui non diligit manet in morte*, si sola fides ad vitam, & salutem sufficeret.

Denique Apostolus Iacobus suæ Epistolæ cap. 2. v. 20. apertè declarat, *Fidem sine operibus mortuam esse* ..... Et *ex operibus iustificari hominem*, *& non ex fide*. Si dicat Sectarius Epistolam D. Iacobi Canonicam non esse, iubeatur id ex Scripturis probare, iuxta methodum primam suprà assignatam.

3. Si in oppositum adferat Apostolum Paulum ad Roman. 2. vbi dicit, *nos gratis iustificari*, *& sine operibus legis*. Respondetur Apostolum agere de operibus legis ceremonialibus, quibus Iudæi se coram Deo iustos reddi, falsò existimabant. Nostram autem Doctrinam apertè tradit idem Apostolus ad Rom. 2. v. 13. *Non enim auditores legis iusti sunt apud Deum*, *sed factores legis iustificabuntur*.

4. Sensum primitiuæ Ecclesiæ circa has Scripturas Luthero, & Caluino è diametro contrarium esse; ex testimonijs SS. Patrum, qui in primitiua Ecclesia floruerunt, nunc manifestè declaro.

S. Augustinus *lib. de fide*, *& operibus*, *cap.* 14. Iam, *inquit*, illud videmus quod excutiendum est à cordibus religiosis, ne mala securitate salutem suam perdant, si ad eam obtinendam solam fidem sufficere putauerint.

Idem in *epist.* 105. *ad Sixtum*. Sicut merito peccati tanquam stipendium redditur mors, ita merito iustitiæ tanquam stipendium vita æterna.

S. Cyprianus *lib. de vnit. Eccles. circa medium*, Iustitiæ opus est, vt promereri quis possit Deum, præceptis, & monitis eius obtemperandum est, vt accipiant merita nostra mercedem.

S. Ambrosius *lib.* 1. *de offic. cap.* 35. Nonne euidens est meritorum aut præmia aut supplicia post mortem manere.

S. Basilius *Orat. in init. prouerb.* Omnes qui viam Euangelicam incedimus mercatores sumus, per opera mandatorum nobis possessionem cœlestium comparantes.

S. Cyrillus *lib.* 10. *in Ioann. cap.* 18. Quod autem fides ad salutem non sufficiat, Christus etiam discipulis ostendit; tu credis quia vnus est Deus.

5. Ex his adeo manifestis hoc tantùm modo potes concludere. Vel Scriptura errauit cum primitiua Ecclesia, vel nunc errat doctrina Lutheri, & Caluini in terminis tam illi, quàm illis contraria. Sed nec Scriptura, neo primitiua Ecclesia errarunt, vt ipsi fatentur. Ergo erronea est hæc Lutheri, & Caluini doctrina, & consequenter tota eorum Secta, quæ huic doctrinæ adhæret.

§. II.

Prædestinatio Caluiniana exponitur, *& refutatur*.

Docent Caluinistæ, Primò, Homines independenter à suis meritis, vel demeritis æterno Dei decreto prædestinari ad gloriam, vel reprobari ad pœnas æternas: etiam independenter à præuisione peccari originalis.

II. Vt Deus prædictum Decretum execu-

tioni mandaret, illum absolutè ordinasse, vt Adam cum tota posteritate peccaret, vt inde haberet occasionem exercendi suam *iustitiam* circa reprobos, & suam *misericordiam* erga prædestinatos. Sed hæc manifestè aduersantur Scripturis omnes homines sine exceptione excitantibus ad virtutem, hortantibus lapsos ad pœnitentiam, & testantibus Deum ex parte sua nullius hominis perditionem desiderare, vt illud Ezechielis 18. *Nolo mortem peccatoris dicit Dominus, sed magis vt conuertatur, & viuat*, & alibi locis innumeris. Vnde cum torrente Patrum clarum est illud Augustini, *Omnium quidem hominum Deus creator est, sed nemo ab eo ideò creatus est, vt pereat, quia alia est causa nascendi, alia pereundi. Vt enim nascantur homines, est beneficium, vt autem pereant, præuaricationis est vitium.*

III. Docent Christum pro omnibus mortuum non esse, sed pro solis electis, & prædestinatis. Contra apertam Scripturam 2. ad Corinthios 5. v. 15. *Christus pro omnibus mortuus est.*

IV. Deum non omnibus dare gratiam, sed solis prædestinatis. Contra illud Apost. *Deus vult omnes homines saluos fieri*, quantùm est ex parte auxilij diuini.

V. Hominem in statu naturæ lapsæ, perdidisse libertatem arbitrij, sic vt concupiscentiæ, aut gratiæ internæ non possit resistere. Cùm tamen Scriptura contrarium dicat Act. 7. v. 51. *Vos semper Spiritui sancto restitistis.*

VI. Deum hominibus præcipere impossibilia, adeoque omnia mandata non posse seruari. Contra Apostolum ad Philip. 4. v. 13. *Omnia possum in eo qui me confortat.*

VII. Hinc porrò fieri, vt solis prædestinatis detur fides in Christum, quam illi amittere non possunt, reprobi autem ad fidem non vocentur, nisi fortè voce externa, nec ad hanc habeant gratiam sufficientem.

VIII. Hinc solos prædestinatos esse per fidem adscriptos in Ecclesiam Dei, reprobos verò, vti à Fide, ita ab Ecclesia excludi.

IX. Prædestinatos etsi peccent, eorum peccata ipsis non imputari: reprobos verò à Deo impelli ad peccandum; nec vllum ipsis peccatum remitti. Hæc Scripturis supra citatis, alijsque apertè aduersantur.

Ista autem dogmata nefaria vt ex ipsius Caluini doctrina solidius patescat, paucula hic ipsius verba oculis subijcio. Caluinus *lib. 3. Institutionum cap. 21.* post multa *§. 7. circa finem*, sic concludit. Quod ergo Scriptura clarè ostendit, dicimus, æterno, & immutabili consilio Deum semel constituisse, quos olim assumere vellet in salutem, quos rursum exitio deuouere. Hoc consilium quoad electos in gratuita eius misericordia fundatum esse asserimus, nullo humanæ dignitatis respectu: Quos verò damnationi addicit, his iusto quidem, & irreprehensibili, sed incomprehensibili ipsius iudicio, vitæ aditum præcludi.

Et *cap. 22. §. 3.* Vbicunque verò hoc regnat Dei placitum, nulla in considerationem veniunt opera. Et *§. 11.* Si non possimus rationem assignare, cur suos misericordia dignetur, nisi quoniam illi ita placet; neque etiam in alijs reprobandis aliud habebimus, quam eius voluntatem.

Et *c. 23. §. 1.* Minimè consentaneum est, præparationem ad interitum aliò transferre, quam ad arcanum consilium Dei.

Et *c. 23. §. 8.* Hic ad distinctionem voluntatis, & *permissionis* recurritur, secundùm quam obtinere volunt, permittente modo, non autem volente Deo perire impios; & paulò post: Non dubitabo igitur cum Augustino simpliciter fateri, voluntatem Dei esse rerum necessitatem, atque id necessariò futurum esse, quod ille voluerit. Hæc, & plura de his passim Caluinus, & cum eo eius asseclæ.

Doctrinam horum singulis oppositam communi consensu profitentur, ac probant Catholici, vti à nobis illa exhibetur, & deducitur infra *par. 2. controuers. 3.* de prædestinatione absoluta ad gloriam, &c.

Obijciunt Caluinistæ pro se potissimum locum Apostoli ad *Roman. cap. 9.* vbi *vers. 9.* ait: Non est volentis neque currentis sed miserentis Dei. Et ibidem *vers. 17.* In hoc ipsum te (scilicet Pharaonem) vt ostendam in te virtutem meam. Et *vers. 18.* Cuius vult miseretur, & quem vult indurat. Denique *vers. 21.* An non habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere, aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam. Ergo Deus sua sola voluntate independenter ab operibus homines prædestinat siue ad gloriam, siue ad pœnam æternam.

Respondeo nego consequ. Hic enim agit Apostolus tantum de electione, & reprobatione ad primam gratiam, & fidem independenter à præcedentibus meritis, non verò de electione ad gloriam æternam, aut reprobatione ab illa, de qua loquitur, & contendit Caluinus: Scopus enim Apostoli erat reprehendere Iudæos qui propter opera legis, & cæremonias præferebant se Gentilibus ad Fidem Christi conuersis, declarans illis vocationem, & electionem ad fidem, & gratiam Christi non dependere ab operibus legis, sed

esse

esse gratuitam, & ex beneplacito Dei hos præ illis ad fidem vocantis: ac proinde nihil facit pro electione vltimata, & absoluta ad gloriam independenter ab operibus.

Obijciunt 2. Prædestinationem diuinam cum libertate humana non consistere, hoc argumento. Præscientia Dei cui nititur prædestinatio, est certa, & infallibilis, sic vt non possit non esse quod illa præsciuit futurum. Ergo opera nostra, & ex illis salus aut perditio necessario proueniunt.

Respond. negando conseq. Potest enim aliquid esse certum, & infallibile, quamuis ex necessitate proueniat, sed sit merè contingens ac liberum, quando scilicet non prouenit illa infallibilitas ex intrinseca terminorum connexione, vti fit in diuina præscientia, & prædestinatione quæ est extrinseca respectu nostræ operationis: hoc modo certum, & infallibile est me iam loqui: quamuis omninò liberè loquelam exerceam.

Obijciunt 3. Nemo potest resistere Decreto prædestinationis diuinæ: Ergo omnia quæ Deus fieri decreuit circa hominis prædestinationem, aut reprobationem, fiunt necessariò.

Respond. negando consequentiam. Sed sic tantum inferri potest, ergo omnia quæ Deus fieri decreuit fiunt eo modo quo Deus decreuit vt fierent, siue velit fieri necessario, siue liberè. Iam verò ex Scripturis passim constat, vt supra breuiter ostendi, Deum decreuisse eo modo concurrere cum nostra voluntate vt huic in agendo sua libertas relinquatur, Ergo isto modo concurrit, nisi velis Deo suam omnipotentiam, & veracitatem adimere. Tali autem Dei decreto nemo potest resistere, quia nemo potest impedire quo minus Deus, quo ipsi placet modo, cum homine etiam ad liberè agendum concurrat sicut ipse decreuit. Vnde aduertat Caluinista se illo argumento non tam hominis libertatem, quam Dei omnipotentiam, & veracitatem oppugnare.

Instant tamen vlterius. Deus ab æterno præsciuit v. g. Antichristum peccaturum: Ergo Antichristus peccabit. Antecedens huius consequentiæ est necessarium, ergo, & ipsum consequens, Antichristus peccabit; cum necessitate autem non potest stare libertas.

Respondeo. Antecedens illud est necessarium, necessitate antecedente, nego, necessitate consequente, concedo, hoc est, ex suppositione quod Antichristus se actu, & liberè determinabit ad peccandum; necessarium est illud peccatum à Deo præsciri, qui nihil potest ignorare: hæc autem necessitas consequens non prouenit ex aliqua causa antecedente quæ illum vrgeat aut determinet ad peccandum, sed potius præscientia illa præsupponit exercitium libertatis, & est illo natura posterior, quamuis sit tempore prior, eo quod omnia quæ sunt in Deo debeant esse æterna: vti magis deducimus infra *par. 2. de scientia Dei, gratia, prædeterminatione, &c.* Vnde patet quam immeritò iactauerit *Vuiclefus* argumentum prædictum adeo esse efficax vt *Armacanus* per viginti annos in illius solutione laborauerit, ac tandem vi illius coactus dixerit, Deum in sua præscientia posse errare. Quod in Armacano nuspiam legi, & falsò imponi testatur doctissimus *Thomas Vualdensis*.

Ex prædicta Caluinistarum doctrina oritur illud hominum desperatorum Dilemma, ad omnem viuendi libertatem, ac flagitium viam apertam pandens. Vel ab æterno sum prædestinatus ad cœlum, vel reprobatus ad infernum. Si prædestinatus, quidquid agam saluabor: si reprobatus, quidquid agam certò damnabor. Ergo non debeo de bona vel mala vita esse sollicitus.

Sed huius dilemmatis fallacia dissoluitur hoc modo: Si sum prædestinatus, per media scilicet in mea potestate constituta, certò saluabor, si illa media adhibeam; damnabor si illa nolim adhibere. In mea autem libertate relictum est, illa media amplecti, ex quibus debeo esse prædestinatus, vel ea omittendo efficere vt sim reprobatus: quod satis vnicuique rectè viuendi curam imponit. Vt patet in hac ægrotantis similitudine. Vel Deus ab æterno præuidit, & decreuit te ex hoc morbo moriturum, vel non. Si præuidit moriturum, certò morieris, sin minùs, certò conualesces. An ideò omittes medicinam idoneam applicare ne mors obrepat? Quod si putas vitam corporis per medicinam conseruari posse, ne intereat, quomodò non credis te per Pœnitentiam, & bona Opera impedire posse ne mortem animæ æternam incurras.

Vt verò hi, alijque errores de Gratia Diuina, & Libertate humana accuratius refellantur, plures de ijs horum temporum controuersiæ in sequentibus explicandæ erunt.

(?)

§. III.

De Gratia Christi, Operibus, Libero arbitrio, Controuersiæ Recentiores.

POst hæreses Lutheri, & Caluini de Gratia Christi, & Libertate humana, circa annum 1641 prodierunt errores comprehensi in libro qui Augustinus Iansenij inscribitur. Hos errores in primo ortu detexerunt Professores Societatis IESV in Academia Louaniensi, ac ne latius serperent, illos publicis Thesibus, ac validis argumentis oppugnarunt. Signum sustulerunt illi cæteris Europæ Academijs, & Prouincijs, vt aduersus dogmata fidei Catholicæ perniciosa omni ope, & authoritate dimicarent. Id impigrè tam voce, quàm calamo præstiterunt omnium ordinum Viri celeberrimi, & imprimis Doctores Sorbonici, ac totius penè Galliæ Antistites. Horum omninò supra octoginta doctrina aut insulsis eximij, cum Sorbonæ parte longè maxima, ac frequenti aliorum Ordinum assensu, vt grauissimum ab Ecclesia periculum auerterent, rem totam ad supremum controuersiarum iudicem Pontificem Romanum suo nomine deferendam censuere.

Fuerunt quidem præcipua Iansenij dogmata pridem proscripta inter propositiones septuaginta nouem Michaelis Baij per Constitutiones Pij V. & Gregorij XIII. quas postea confirmauit Vrbanus VIII. ipsumque Iansenij librum tanquam damnata dogmata restaurantem omnibus sub anathemate interdixit: Sed cum non deesset qui vario ducti studio Pontificum Decretis obstreperent, placuit Apostolicæ Sedi ad nouum, supremumque examen rem totam reuocare.

Itaque Innocentius X. summa cura ac studio tam per se, quàm per viros doctissimos excusso Iansenij volumine, quinque ex eo propositiones selegit quæ præcipuam libri doctrinam continebant, easque sæpiùs examinatas, de Apostolicæ potestatis plenitudine, grauibus censuris confixit, & Constitutione in perpetuum valitura condemnauit.

Vt verò aliqui ictum hunc fatalem noua arte à noui Authoris capite auerterent, has quinque propositiones, quas antea ipsam esse Augustini doctrinam defendebant, postea aliqui mutato consilio easdem à Iansenij libro, ac mente longissimè abesse affirmarunt. Hos demum nouo diplomate compescendos censuit Alexander VII. quo damnata dogmata, non tantum eadem quæ prædecessores censura, proscripsit, seu etiam ea in Iansenij libro eo quo damnata sunt sensu contineri Apostolica authoritate definiuit.

Vt igitur has quoque propositiones in controuersijs polemicis de Gratia qua cœpimus methodo, Missionario Apostolico breuiter proponamus, primò singula dogmata cum censura illis inusta proferemus, & quo loco ab authore tradita sunt, prolatis etiam ipsius verbis, demonstrabimus. Dein quo modo Scripturæ, Conciliorum; Patrum, ac præsertim S. Augustini authoritati aduersentur, cum faciliori argumentorum solutione, breuiter, & dilucidè exponemus.

Prima Iansenij Propositio.

ALiqua Dei præcepta hominibus iustis volentibus, & conantibus, secundùm præsentes quas habent vires, sunt impossibilia; deest quoque illis Gratia qua possibilia fiant. Hanc doctrinam Innocentius X. & Alexander VII. vt temerariam, impiam, blasphemam, anathemate damnatam, & Hæreticam declararunt ac damnarunt. Extat autem illa doctrina in libro Iansenij Tom. 3. lib. 3. c. 13. columna 334. his terminis: *Hæc igitur omnia plenissimè planissimèque demonstrant, nihil esse in Sanctis Augustini doctrina certius ac fundatius, quam esse præcepta quædam, quæ hominibus non tantùm infidelibus, excæcatis, obduratis, sed fidelibus quoque, & iustis volentibus, conantibus secundùm præsentes quas habent vires sint impossibilia, deesse quoque gratia, qua fiant possibilia.* Idem patet ex ijs quæ habentur eod. cap col. 325. & 326.

Reprobatur illa doctrina primò ex Scripturis. Hæ enim hortantur homines ad omnium mandatorum obseruationem, quod frustrà fieret si ad hanc voluntati humanæ vires deessent; quin, & gratiam qua præcepta impleri possint eædem Scripturæ disertè pollicentur 1. ad Corinth 10. v. 13. *Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari, supra id quod potestis.* Et Lucæ 19. v. 21. *Regnum Dei intra vos est*, ac Ioan. 5. v. 4. *Mandata illius grauia non sunt.* Quomodo verò grauia non essent, aut intra nostram potestatem constituta, si nec gratia, nec vires adessent, quibus per obseruationem mandatorum peccatum vitari posset?

Causam vero comminiscitur Iansenius *Tom. 3. lib. 3 cap. 17.* cur non frustra ad obseruationem mandatorum consilia, & monitiones adhibeantur: *Quia*, inquit, *habent vsum significandi homini, vt si fortè possit, faciat quod*

quod iubetur, si non possit, infirmitatem doleat, eaque pro viribus impetrandis.

At quid iuuant ista ad monendam peccandi necessitatem, si dum tentatio vrget, nec spatium, nec gratia ad orandum necessaria concedatur? Hanc autem quandoque deesse, disertè fatetur ipse Iansenius supra c. 13. *Est*, ait, *quædam voluntatis infirmitas qua non potest certas tentationes superare, nec adest gratia, qua superentur, nec Spiritus orationis quo vires impetrentur.*

Reprobatur secundò, ex mente Sancti Augustini, quem frustra Iansenius doctrinæ suæ patronum gloriatur. Huic enim errori apertè refragatur, de peccatorum meritis & remiss. lib. 2. cap. 6. *Dubitare* inquit, (non possum, nec Deum aliquid impossibile homini præcepisse, nec Deo ad opitulandum, & adiuuandum, quò fiat quod iubet, impossibile aliquid esse, ac per hoc potest homo, si velit, esse sine peccato adiutus à Deo.) Quid dici potuit apertius? Sed audi fortius loquentem *Serm. 191. de Temp.* [Execramur blasphemiam eorum, qui dicunt impossibile aliquid homini à Deo esse præceptum, & mandata Dei non à singulis, sed ab omnibus in communi posse seruari.) Quinimò *lib. de nat. & grat. cap. 67.* pro euidenti principio statuit, neminem posse peccare in eo quod nullo modo caueri potest: peccatur autem præcepti violatione: ergo ea caueri potest.

Ad hunc Scripturæ, ac S. Augustini sensum tam exploratum accedunt Canones Conciliorum, à quibus impium dogma diro anathemate confixum est. Sic enim primis illis Ecclesiæ temporibus de hac Doctrina pronunciauit Concilium Arausicanum Can 25.

Hoc etiam secundum fidem Catholicam credimus, quod accepta per Baptismum gratia omnes Baptizati, Christo auxiliante, & cooperante, quæ ad salutem pertinent possint & debeant; si fideliter laborare velint, adimplere.) Et contra huius æui Nouatores nouum hoc anathematis fulmen vibrat Tridentinum Sess. 6. Can. 18 (Si quis dixerit Dei præcepta homini etiam iustificato, & sub gratia constituto esse ad obseruandum impossibilia, anathema sit.] Idemque Concilium, ad implenda Dei præcepta adesse iusti vires, nec abesse Dei adiutorium disertius inculcat, eadem Sess. 6. cap. 11. (Deus impossibilia non iubet, sed iubendo monet, & facere quod possis, & petere quod non possis, & adiuuat vt possis.

Si quæras, quid ad hæc profligati dogmatis assertor? Argutias quasdam obtendit, scilicet, Impotentiam implendi mandata talem esse, vt peccatores non desinerent ea implere, si vellent; vellent enim, & mox vt voluerint, mandata implebunt. Aperta est hæc responsio, eamque tam facilè capio, quam claudum posse ambulare, dummodò ambulet: istud verò non concipio, quid ista potentia ad ambulandum iuuet, si qui incedere iubeatur, qui fractis cruribus non magis potest gressus formare, quam assumptis alis in cœlum euolare. Neque magis concipi potest quo pacto peccator possit mandatis obtemperare, cui deest gratia & potentia, vt per viam mandatorum progredi valeat.

At, inquies, posset peccator implere præcepta in alio statu: quando scilicet gratiæ victricis auxilium haberet, ac proinde dum peccat, est saltem remotè potens ad non peccandum.

Sed quid iuuat posse hominem in alia hypothesi seruare præcepta, si nunc dum mandatum illi incumbit ita constitutus sit, vt auxilium in promptu non habeat, quo possit præceptum explere? Vt si quis in tenebricoso carcere conclusus iubeatur litteras perlegere, quis dicet illi nunc adesse obtemperandi potestatem, quamuis postea, si panderentur fenestræ, luce affulgente, legendi facultas non deesset. Nunquam sanè negauit Caluinus voluntatem humanam, quæ violato præcepto in peccatum prolapsa est, potuisse à Deo per alia auxilia inflecti ad præcepti obseruationem: & tamen eius doctrina ab Ecclesia reprobata est, eo quod asseruerit, in hoc statu homini iusto aliqua Dei præcepta esse impossibilia. Hac igitur via nullum datur effugium, nisi lubeat Caluini vepribus inhærere.

Alia tentatur via, sed longinqua: ad Adamum scilicet, & Paradisum, & prima mundi exordia recurritur. Prætenditur enim, peccatum quod à nobis propria voluntate admittitur, continuationem esse delicti ab Adamo in Paradiso pridem commissi, ex quo in nos peccati fomes profluxit: atque ita ex vtriusque peccato vnum quodammodo actum conflari, qui nobis hoc ipso sit liber, quo in Adamo liberè incepit.

En Machinam longè quæsitam, & bellè compactam. Quid enim à veritate longinquius fingi potest, quam peccatum ab vno homine propria voluntate hodie commissum, eam quam habet libertatem isto modo deriuare ab alieno delicto, quod à sex millibus annorum suæ tantum voluntatis arbitrio liberè incurrit? Aliud longè est de reatu peccati originalis, quem vt contrahamus nul-

lus omninò voluntatis nostræ actus requiritur.

Quod si possint actus à nobis eliciti malitiam pœna æterna plectendam contrahere, ex eo quod Adami peccato causam, & ortum habuerint, cur etiam per amentiam, cæcitatem, & alias huiusmodi affectiones necessarias, peccati reatum non incurrimus, cum hæ quoque à primi parentis delicto in nos profluxerint?

Quinimò si responsum illud aliquid veritatis haberet, inde pariter conficerem, peccata hominis Baptizati omni prorsus culpa carere. Cum enim, vt aiunt, suam libertatem ac formalem malitiam ea non habeant, nisi vt coniuncta cum peccato Adami, sublato iam in nobis per Baptismum primi parentis peccato, non possunt actus nostri, quibus præcepta transgredimur, formalem malitiam retinere, aut pœnæ à Deo iustè infligendæ reatum incurrere. Denique si actus illi aliena ex libertate malitiam contraherent, nequidem poterunt à Deo sub reatu pœnæ æternæ hominibus prohiberi; sic enim in statu naturæ lapsæ homini imperare non potest vt careat concupiscentia, quamuis in Adamo liberum fuerit non peccando concupiscentiæ fomitem à posteris summouere. Ex quibus breuiter, ac manifestè apparet, hanc doctrinam ab Ecclesia meritò proscriptam, nulla veritatis specie à quocunque defendi.

Secunda Propositio.

Interiori gratiæ in statu naturæ lapsæ nunquam resistitur. Iansen. Tom. 3. lib. 2. ca. 5. col. 103. *Nullum*; inquit, *adiutorium gratiæ, cuius vsus ita ponitur in arbitrio voluntatis, vt illo vtatur aut non vtatur, vt illud amplectatur aut deferat, aut illi consentiat aut non consentiat si voluerit, ad medicinale adiutorium Christi vllo modo pertinere potest.* Idem patet ex eodem lib cap. 24. col. 200. & cap. 25. columm. 202. & cap. 27 colum. 210. Hanc propositionem Innocent. X. & Alexander VII. hæreticam declarauit, & vt talem damnauit.

Repugnat illa primò, testimonijs Scripturarum, quæ docent hominem resistere vocationi diuinæ, & sæpius hortantur vt acceptæ gratiæ cooperetur: quod frustraneum foret, si gratia per se voluntatem humanam ad consensum ita raperet, vt nunquam ei dissentiendo resisteret. Sic autem loquitur Scriptura, Prouerb. 1. vers. 24. *Vocaui, & renuistis, extendi manum meam, & non erat qui aspiceret.* Et Matthæi 20. v. 16. *Multi sunt vocati, pauci vero electi.* Item Matth. 23. vers. 37. *Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti.* Et Actor. 7. v. 51. *Vos semper Spiritui Sancto resistitis.* Denique 2. ad Corinth. 6. v. 1. *Exhortamur ne in vacuum gratiam Dei recipiatis.* An non otiosa hæc ad gratiam recipiendam exhortatio, an non iniqua in resistentes exprobratio, si talis esset natura gratiæ diuinæ, vt à nulla possit voluntate repudiari?

Iam verò inspiciamus de hoc dogmate quis fuerit primæuus Ecclesiæ sensus, ac imprimis S. Augustini de Spirit. & litt. cap. 34. *Misericordia Dei præuenit nos, consentire autem vocationi Dei aut ab ea dissentire, nostræ voluntatis est.* Eodem modo vim illam voluntatis, in repellenda gratia vocationis diuinæ, exponit in Euangelio de vocatis ad nuptias, quorum aliqui noluerunt Christo vocanti obtemperare: *Ad illam cœnam*, inquit, *nec omnes qui vocati sunt venire voluerunt, neque illi, qui venerant venire possent nisi vocarentur: itaque nec illi debent sibi tribuere, qui venerunt, nec illi qui noluerunt venire, debent alteri tribuere, sed tantum sibi.* QVI VT VENIRENT VOCATI, ERAT IN LIBERA VOLVNTATE. Sanctus Augustinus testis accedat eiusdem Doctoris, & æui discipulus Sanctus Prosper. lib. 2. de vocat. Gent. cap. 26. *Voluntas de sua habet mutabilitate si deficit, de gratia verò opitulatione si proficit: Et quod à multis refutatur gratia, ipsorum est nequitia, quod à multis recipitur, gratia diuina est, & voluntatis humanæ.*

Perpetuum hunc Ecclesiæ sensum veneratur Tridentina Synodus, & oppositum contra Sectarios nostri temporis sub anathemate proscribit Sess. 6 Can. 3. *Si quis dixerit liberum hominis arbitrium à Deo motum, & excitatum.... non posse dissentire, anathema sit.* Nec minus apertè Sess. eadem cap. 5. *Tangente Deo cor hominis.... inspirationem illam recipiens, abijcere potest.* Eodem veritatis spiritu afflatum idem enunciat Concil. Senonense anno 1528. Decreto fidei 15. *Non est tale trahentis gratiæ auxilium, cui resisti non possit.*

Si quæ igitur vis diuinis eloquijs, si quæ veritas Sanctis Ecclesiæ Patribus, & Concilijs, ex his manifestum euadit: hanc esse doctrinam omni æuo in Ecclesia Christi comprobatam: adeo vt quisquis adhuc veritati fidei tam luculentæ repugnat, hoc ipso satis ostendat, se diuinæ gratiæ posse resistere.

Quibus verò modis, & argumentis quidam moliantur huic veritati obsistere, & in operibus gratiæ voluntatem humanam ineluctabili

bili necessitati subijcere, in propositionis 3. refutatione, vbi agitur de libertate ad meritum requisita, mox aperiemus.

Tertia Propositio.

AD *merendum & demerendum in statu naturæ lapsæ non requiritur in homine libertas à necessitate, sed sufficit libertas à coactione.* Hanc propositionem Innocentius X. & Alexander VII. hæreticam declarauit, & vt talem damnauit. Eam verò docet & explicat fusè Iansenius lib. 6. de grat. Saluatoris cap. 6. & seqq. vbi declarat in ordine ad actionem meritoriam vel demeritoriam, nihil esse quod impediat libertatem voluntatis, præter coactionem. Et breuiter Tom. 3. lib. 9. cap. 12. col. 658. Sic pronunciat: *Nihil aliud liberogeneraliter repugnat, quàm necessitatis illius prementis, cogentisque violentia.* Et hinc asserit satis inesse libertatis ad meritum actui amoris quo Deus seipsum diligit, si Deus meriti capax esset.

Huic errori sat apertè quadrat hæresis Caluini, qui disertè profitetur, se non aliam impugnare libertatem, quam eam quæ sita est in facultate voluntatis ad vtramque partem expeditam, quæ scilicet præbeat liberam agendi vel non agendi potestatem, quam libertatem indifferentiæ nuncupamus: sic enim loquitur ipse in Antidoto ad Can. 5. Concil. Tridentini. *De verbo*, inquit, *ne moueamus rixam, sed quia per liberum arbitrium intelligunt* [Catholici] *eligendi facultatem, quæ sit in vtramque partem libera & soluta, titulum sine re esse qui affirmant, Christum habent authorem.*

Quam verò longè abeat dogma hoc fatale à Scripturæ, Patrum, & Ecclesiæ sensu, testantur aperta veritatis oracula, quibus inimicum gratiæ & libertati humanæ commentum perpetuò auersantur.

Atque imprimis ex Sacris litteris manifesta intorquetur sententia Genesis 4. vers. 7. *Nonne si bene egeris recipies; sin autem malè, sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius.* Hanc expeditam ad vtrumq; libertatem in homine iusto disertè agnoscit Ecclesiasticus cap. 31. vers. 1. *Qui potuit transgredi & non est transgressus, facere mala & non fecit.* Nec minus humanam libertatem, vt subsistat, ab omni necessitate remotam requirit Gentium Apostolus 1. ad Corinth. 7. vers. 31. *Qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, potestatem autem habens suæ voluntatis.* Necessitatem à libertate seiungit Apostolus, illam cum libertate coniungit Iansenius: quis hic errauit nisi qui errare potuit?

Sed, inquies, quid de Augustino? Sat nota eius mens & sententia, si non alius quam ille Ecclesiæ Augustinus audiatur. Paucis verbis decretoriam in hac controuersia sententiam pronunciat Lib. de vera Religione c. 14. *Quoniam peccari non dubium est, nec hoc quidem dubitandum video, habere animas liberum voluntatis arbitrium: tales enim seruos suos meliores esse Deus iudicauit, si ei seruirent liberaliter, quod nullo modo fieri posset, si non voluntate, sed necessitate seruirent.* Audis S. Augustinum liberum arbitrium sic explicantem, vt nulla sit liberalitas, nulla libertas, si Deo non seruiatur ea voluntate quæ omni careat necessitate. An non hoc iterum inculcat lib. de Spir. & litt. cap. 34. *Consentire vocationi Dei vel ab ea dissentire, propriæ voluntatis est.* Iterumque de lib. arbit. lib. 3. cap. 18. *Ista est causa voluntatis, si non ei potest resisti, sine peccato ei ceditur, si autem potest, non ei cedatur, & non peccabitur.* Si quis Augustinum tam clara, tam sana suadentem audire nolit, videat ne ab eodem insaniæ arguatur lib. de duab. Animabus cap. 12. *Dicere reum teneri quempiam, quia non fecit quod facere non potuit, summa est iniquitatis, & insania.*

Quid ergo mirum summos Pontifices diuino Spiritu afflatos illam doctrinam abolere, quam Sacrarum litterarum, Sanctorumque Patrum consensus toties condemnat.

Consensum hunc testatur Concilium Senonense in decretis fidei decreto 15. vbi concludit, percurrenti Sacram Scripturam obuium esse quod liberum in vtramuis partem hominis arbitrium asseueret. Horum denique vestigijs insistens Concilium Tridentinum Sess. 6. Can. 4. sic tandem definit. *Si quis dixerit liberum hominis arbitrium à Deo motum & excitatum.... Deo excitanti atque vocanti non posse dissentire, si velit, anathema sit.* Agit autem de potestate dissentiendi, quæ consistit in libertate indifferentiæ ad merendum & demerendum necessaria. Si enim libertas ad meritum requisita stare posset cum necessitate ad vnam partem determinante, parum Concilio laborandum fuisset, vt statueret de libertate per quam voluntas motioni præsentis & excitantis gratiæ possit dissentire, cum hæc alia esse non possit quam libertas in sensu composito expedita ad agendum vel non agendum, quæ cum necessitate ad vnum adstringente componi non potuit.

Quid

Quid igitur in re tam clara reponunt istius dogmatis patroni? Aliquas excogitant subtiles remoras quæ perspicuæ veritati tenebras offundant. Aiunt enim se admittere in voluntate libertatem siue indifferentiam potentiæ, non verò actionis: istam verò indifferentiam potentiæ dicunt sitam esse in mutabilitate, & flexibilitate humanæ voluntatis, quæ annexa est statui vitæ præsentis, in qua modò ad volendum, modò ad nolendum facilè inflectimur, quamuis quod in particulari volumus, id necessariò velimus.

Sed quid hoc aliud est, quam voluntatem de vno actu necessario, in alium necessarium deuolui? cum quæuis actio voluntatis sua careat indifferentia, & elicitur hic & nunc à potentia in actu primo ad illum determinata. Aut quam potest ipsa potentia habere indifferentiam, quando, sine potestate ad oppositum, ad hanc tantummodo actionem adstricta retinetur: Itaque tota quæ hic prætenditur voluntatis mutatio, alia non est, quam concatenata commutatio vnius necessitatis in aliam: interea in quauis actione catenam semper ad vnum astringentem subit voluntas, siue auream operis boni, siue ferream actionis prauæ: optio verò catenæ qua astringitur non est ipsius voluntatis, sed prouidentiæ gubernatricis, quæ siue delectationem iustitiæ, siue concupiscentiæ pro arbitrio dispenset, debebit illi voluntas humana ineuitabili necessitate obsecundare. Hæc illa est insignis larua libertatis, quam neque Manichæi quos impugnat Augustinus, nec Astrologi fatorum assertores, nec VVicleffus, aut Caluinus ab Ecclesia damnatus, suam esse recusarent; ac proinde, si huic sententiæ credimus, hæretici illi totam admisere libertatem, quæ ad merendum & demerendum in naturæ lapsæ statu requiritur. Alia sanè libertate eget creatura ratione prædita, vt apud suum creatorem laudem vel vituperium, præmium vel pœnam mereatur: vt semper cardo voluntatis in bonum vel malum ab ipsa inflectatur, & sic agat, vt quantum est ex parte omnium quæ actionem antecedunt possit ab agendo abstinere. Sine huiusmodi libertate nemo sui mancipii actionem moralem pœna, vel præmio dignam censebit.

Quarta Propositio.

Semipelagiani admittebant præuenientis gratiæ interioris necessitatem ad singulos actus, etiam ad initium fidei: & in hoc erant hæretici quod vellent eam gratiam talem esse cui posset humana voluntas resistere, vel obtemperare. Tradit huius primam partem diffusè nominatus Author lib. 8 de hæresi Pelag. cap. 6. Secundam lib. 2. de grat. Salust. cap. 4. &c. quam breuissimè stringit col. 215. dum aduersarium suum perstringit his verbis: *Quanta audacia, post condemnatos iam à tot sæculis Massilienses, asserere quod quia in statu Innocentiæ sufficiebat homini ad salutem gratia qua poterat perseuerare si vellet, etiam nunc sufficere.* Declarata vero est ab Innoc. X. & Alexandro VII. hæc 4. Propositio falsa & hæretica, & vt talis damnata.

Prima pars huius propositionis, quæ facti quæstionem continet, falsa declaratur ex historia hæresis Pelagianæ in iis quæ apertè tradit S. August. Prosper. & Hilarius, qui contra hanc hæresim decertarunt. Refert verò Augustinus lib. de Prædest. cap. 2. 3. 5. Semipelagianos gratiam interiorem ad singulos actus non admisisse, sed censuisse, *initium fidei esse ex nobis, tanquam si fides non à Deo nobis donetur.* Idem, *Fidem non esse donum Dei.* Item, Eos agnouisse quædam merita sua, *tanquam ipsi sibi ea fecissent, non gratia Dei.* Denique, *& credere & perseuerare ita nostrum esse, tanquam non à Domino nos accipiamus &c.* Consentit fusè S. Prosper contra Collatorem, præsertim cap 4 6 10. 13. 14. & deinceps, vbi disertè exprobat, quod diceret hominem posse bene agere sine gratia, non incitatum à Deo; ante gratiam; sine adiutorio Dei; per vires tantummodò humanæ voluntatis; merito gratiam præueniente &c. Quæ omnia in illis adeo obuia sunt & manifesta, vt contrarium sustinere aliud non videatur esse, quam velle quodammodo lectori oculos, & mentem eripere.

Secunda pars propositionis damnatæ asserit: *Hæresis esse Semipelagianam, talem admittere gratiam, cui possit humana voluntas resistere vel obtemperare.* Hæc autem assertio non videtur reipsa dissidere à propositione secunda; quæ supra refutata est. Nempe *interiori gratiæ in statu naturæ lapsæ nunquam resisti.* Potest verò vtraque Propositio Caluino authore pridem gloriari. Docet enim ille *lib. 2. Instit cap. 3. §. 11.* Errorem esse Scholasticorum, quod putarent in manu nostra esse respuere vel recipere oblatam Dei gratiam: & fuisse hunc errorem Pelagianorum, quos secuti sunt Semipelagiani, ibidem Caluinus disertè asserit *§. 23. Audiamus,* inquit, *nunc Augustinum suis verbis loquentem; ne ætatis nostræ Pelagiani, hoc est Sorbonici Sophistæ, totâ vetustatem nobis aduersari pro suo errore criminentur, in quo scilicet patrem suum Pelagium imitantur, à quo in eandem arenam ipse Augustinus pertractus est.*

Porrò,

Porrò, ne in refellendo hoc errore ex Scriptura ac Patribus superiora repetamus, ex sola Tridentini definitione vnum formemus argumentum nulli respuendum, qui orthodoxæ Ecclesiæ authoritatem saluam velit. Tridentinum sic definit sess. 6. cap. 4. *Si quis dixerit liberum arbitrium à Deo motum, & excitatum non posse dissentire si velit, anathema sit.* Censet igitur liberum arbitrium, hoc est, humanam voluntatem à Deo motam per internam gratiam posse illi gratiæ dissentire siue resistere, vel consentire si velit, quod est obtemperare. Atqui propositio damnata ex aduerso asserit, *Semipelagianum*, siue hæreticum, *esse admittere gratiam cui possit humana voluntas resistere vel obtemperare.* Ergo Semipelagiana, & falsa est definitio Tridentini, si vera est à Pontificibus damnata Iansenij doctrina; quod salua fidei Catholicæ veritate nemo admiserit.

Frustra hinc quæritur effugium; nexus est qui nec solui, nec frangi potest. Frustra, inquam, cum quibusdam finges Concilium hic ad potentiam remotam, vel ad sensum diuisum respexisse, dum dixit liberum arbitrium posse dissentire *si velit*, posse autem velle dissentire pro eo statu quo præsentis gratiæ impulsu carebit. Quis enim credat Concilium in re maximè seria nugas agere, aut linguam loqui quam nemo capiat; Nemo nisi nugando dicet, pauperem posse facere eleemosynam, si velit; si is media requisita in promptu non habeat, aut potentiam proximam vt ea acquirat. Neque dicetur ligatus posse currere, si velit, si præter voluntatem non adsit illi facultas qua possit se vinculis expedire. Ergo quando Tridentinum pronunciat, hominem posse dissentire diuinæ gratiæ si velit, necessariò definit, adesse potentiam proximam, & expeditam, vt velit dissentire, aut tollere impedimenta quæ faciunt, ne hic, & nunc possit dissensum elicere. Ergo necessarium est verba Concilij gratiæ Iansenianæ voluntatem ad assensum necessitanti, è diametro aduersari.

Atque hinc vlterius satis inferri poterit, à Concilio definitum esse dari veri nominis gratiam merè sufficientem, cui voluntas actu resistit, quamuis in eius potestate fuerit illi consentire, & obtemperare. Sed hoc infra inter controuersias Scholasticas de gratia magis explicandum erit.

Quinta Propositio.

Semipelagianum est dicere, Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse, aut sanguinem fudisse. Hanc conclusionem ex suis principijs infert idem Iansenius, quam S. Augustino imponere conatur, sic enim loquitur ille lib. 3. de gratia Saluat. cap. 21. col. 390. *Quæ sanè (inquit) cum in Augustini doctrina, conspicua certaque sint, nullo modo principijs eius consentaneum est, vt Christus Dominus, vel pro infidelium in infidelitate morientium, vel pro iustorum non perseuerantium æterna salute mortuus esse, sanguinem fudisse, semetipsum redemptionem dedisse, Patrem orasse sentiatur.*

Contra hoc dogma fidelium auribus sanè acerbissimum, Ecclesia Romana, varia censurarum fulmina pridem detorsit; sic autem post alios Innocent. X. & Alexander VII. in diplomate gemino aduersus propositionem quintam Iansenij, de ea doctrina pronuntiauit: *Falsam, temerariam, scandalosam, & intellectam eo sensu*, vt Christus pro salute duntaxat prædestinatorum mortuus sit, impiam, blasphemam, contumeliosam, diuinæ pietati derogantem, & Hæreticam declaramus, & vti talem damnamus.

Damnatur autem meritò hæc doctrina, quia apertè aduersatur diuinæ Scripturæ asserenti, Deum velle omnes homines saluos fieri, & Christum dedisse semetipsum redemptionem pro omnibus. Sic etiam loquitur Apostolus 1. ad Timoth cap. 2. *Obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro Regibus, & omnibus qui in sublimitate sunt, vt quietā & tranquillam vitam agamus in omni pietate, & castitate: hoc enim bonum est, & acceptum coram Saluatore nostro Deo.* QVI OMNES HOMINES VVLT SALVOS FIERI, *& ad agnitionem veritatis venire: vnus enim Deus, vnus & Mediator Dei, & hominum homo Christus Iesus,* QVI DEDIT REDEMPTIONEM SEMETIPSVM PRO OMNIBVS. Vbi sine vlla exceptione Apostolus affirmat, Deum velle omnes homines saluos fieri, & mox rationem assignat, *Vnus enim est Deus, vnus, & Mediator Dei, & hominum* &c. Atqui absolutè & absque vlla limitatione, omnium hominum vnus est Deus; ergo etiam, nullo excepto, vnus omnium est mediator, pro omnibus mortuus est, & pro omnibus etiam reprobis in cruce sanguinem effudit. Quod vel ex eo confirmatur, quod Apostolus disertè affirmet Deum velle saluos fieri omnes pro quibus dicit orandum esse; iubet autē orationes fieri pro Regibus, & omnibus qui in sublimitate sunt, cum tamen eo tempore essent Reges gentiles ac reprobi; ergo non potest Apostolus intelligi de Christo mortuo pro solis prædestinatis.

In

In eundem sensum verba Apostoli intelligit S. Augustinus lib. de Spirit. & litt. cap. 33. *Vult autem Deus omnes homines saluos fieri, & in agnitionem veritatis venire: non sic tamen vt eis adimat liberum arbitrium, quo vel benè, vel male vtentes iustissimè iudicentur*, &c. Vbi admittit S. Doctor, Deum ex parte sua velle omnibus salutem procurare, & illis etiam qui libero arbitrio male vtentes incidunt in iudicium, & damnationem.

Vt sententiam Augustini tam manifestam declinet Iansenius, persuadere conatur, illum loco citato non loqui ex suo sensu, sed Pelagianorum dogma recitare, postea refellendum. Sed inane est hoc effugium; hanc enim doctrinam minime reprobat, sed pergit tantam disputare contra Pelagianos, an fides ideò sit donum DEI, quia prouenit à libero arbitrio quod à DEO creatum est, demum addens, ideo fidem esse donum DEI, *Quia bonis suasionibus agit Deus vt velimus, & vt credamus, siue extrinsecus, per Euangelium, exhortationes, &c. siue intrinsecus, vbi nemo habet in potestate qui ei veniat in mentem, sed consentire vel dissentire propriæ voluntatis est*. Quinimò iterum dictum suum de voluntate omnes saluandi tacitè approbat, dum asserit, dari homini auxilium, cui consentire, vel dissentire sit proprię voluntatis. Ad quid enim porrigit tale auxilium cum quo possit aliquis dissentiendo perire, nisi velit ex parte sua etiam pereuntes saluos fieri?

Apostoli verò locum, quem in hac controuersia lucidum ac decretorium omnis retrò agnouit antiquitas, nescio qua distinctionum caligine obnubilare potius quam elucidare contendit. Dum enim Apostolus fine exceptione ait, Deum velle omnes homines saluos fieri, Iansenius vult omnes homines in ea sententia sumi tantum generatim, pro generibus singulorum, non verò pro singulis generum, hoc est, Deum velle ex Iudæis, & Gentibus, ex seruis, & liberis, ex principibus & priuatis, & omni genere hominum aliquos saluari, non tamen velle, aut gratiæ suæ auxilia præbere, vt singuli homines in indiuiduo salui fiant. Cum enim absolutè negaret dari hominibus gratiam merè sufficientem, quam vt monstrosam, & Molinisticam abolendam iudicabat, sed doceret omnem gratiam esse suo modo victricem, & efficacem, qualis reprobis ad perseuerandum non conceditur, hinc illi inferendum fuit, Deum non velle reprobos per media congrua saluos fieri; neque Christum pro eorum salute sanguinem suum patri obtulisse.

Idem gratiæ merè sufficientis odium in Caluino, vt eundem peperit errorem, ita enim Caluinus de æterna Dei *prædest: pag. 706.* recitatis Apostoli verbis, de voluntate omnes saluandi, eandem distinctionem ita subiungit: *Quis non videt ordinum hic geri mentionem, potiùs quàm singulorum hominum? nec verò ratione caret trita illa distinctio, non singulos generum, sed genera singulorum notari*.

Et ne huic responso deesset assueta hæreticis præsidentia, idem grauiori tono inculcat lib. de occulta Dei prouid. pag. 737. *Certo*, inquit, *certius est, Paulum illic non de singulis hominibus agere, sed intelligere ordines, & genera vocationum*. En pro malefido dogmate, quanta in concordia.

Hinc sanè patet, quàm longè dictus Doctor ab Augustini mente ac sententia recesserit, cuius tamen se præ cæteris fidelem interpretem gloriatur. Peregrinum, vt existimo, illi Sancti Doctoris sensum reddidit, in eius opere non satis obseruata distinctio voluntatis diuinæ, in eam qua vult absolutè, & efficaciter homines, actu ad salutem peruenire, quàm certum est non ad omnes, sed solos electos pertingere, & in aliam, qua Deus quantum est ex parte sua velit omnes ad salutem tendere, & ex vi meritorum Christi omnibus præbere auxilia: quibus, si non obstet liberum hominis arbitrium, possint iustitiam, & gloriam adipisci. Et in hunc sensum doctrinam ortodoxam, atque adeò Augustino conformem exponit, firmatque Tridentin. sess 6. cap. 3. *Etsi Christus, pro omnibus mortuus est, non omnes tamen mortis eius beneficium recipiunt; sed ij dumtaxat quibus meritum passionis eius communicatur*: Vbi manifestè mors Christi complectitur etiam eos, qui eius beneficio ad salutem non perueniunt.

Ad extremum, de hoc nefario dogmate contra Sectarios agens, non immerito notat Malderus olim Louanij Doctor, & Antuerpiæ Episcopus, in suis *Antisynodicis cap. 4.* Vehementer esse formidandum, ne homines illi, qui negant Christum pro omnibus mortuum esse, eò tandem dementiæ deueniant, vt cum Mahometanis sentiant, Christum pro nemine mortuum esse. Nec desunt qui testentur, plures Caluini asseclas qui in primum huoc errorem inciderunt, postea in secundum se pręcipitasse.

Opponunt aliqui recentius circa prædicta.

PRimò, CHRISTVM quidem mortuum esse, & sanguinem fudisse pro omnibus etiā

repro-

reprobis, eo sensu, quod merita illius, quæ sunt infinita, sint etiam omnibus sufficientia, quamuis non sint ab illo pro omnibus oblata. Sed satis refelli videtur breuiter euasio illa, ex ipsis verbis propositionis 5 damnatæ, quæ asserit; Semipelagianum esse Christum pro omnibus mortuum esse, & sanguinem fudisse. Ergò vera est propositio contradictoria, quæ docet. Non esse Semipelagianum, sed omninò verum, mortem, & sanguinem à Christo pro omnibus *omninò* hominibus data aut oblata esse: si enim pro omnibus omninò mortuus est, pro omnibus mortem suam Patri obtulit; intelligi vix posse; Quomodo Christus sit Redemptor omnium, si non impetrauerit omnibus auxilium, quo saltem possint liberari, quod aliqui negant.

Secundò opponunt, quomodo Deus per gratiam merè sufficientem sincere vult reprobos saluos fieri, cum Deo sciente, & aliam gratiam dare nolente, melius foret ipsis nullam, quàm talem gratiam habere; Sed æquè soluendum est ipsis, id quod cum omnibus admittunt. Quomodo Deus Angelos reprobos per gratiam merè sufficientem sincerè voluerit saluos fieri? Quod igitur gratia sit merè sufficiens, nec fortiatur effectum, non prouenit ex Intentione Dei illam concedentis, aut ex natura talis gratiæ: nam illa ex se actum bonum semper operaretur, nisi in hoc impediretur per liberum hominis arbitrium. Atque ita facilè intelligitur, melius quidem esse nullam gratiam habuisse, quàm illam per contumaciam liberi arbitrij neglexisse, non tamen melius esse simpliciter non habuisse gratiam illam, quæ hominem ad bene agendum inclinabat, & incitabat, & cum qua poterat rectè operari, & saluari, si illi inclinationi obtemperasset.

Tertiò opponunt, sicut sustineri potest gratia physicè prædeterminans, quam tradunt Thomistæ, æquè posse subsistere gratiam illam per se semper efficacem quam aiunt sitam esse in delectatione victrici gratiæ cœlestis, &c. Sed hanc concordiam nec ipsa hactenus Schola Thomistica, nec ipse Iansenius admisit, qui gratiam illam prædeterminantem, vti aliorum gratiam congruam, disertè impugnat, & à gratia sua victrice vult vtramque longè abesse. Differentiam gratiæ Thomisticæ prædeterminantis, & gratiæ victricis Iansenianæ, vide in huius Tomi I. Parte II. Controuersia VII. circa initium, *Ab hac doctrina, &c.*

Quartò opponunt, Non esse damnatum omnem omninò sensum, quem possint habere Iansenij propositiones, vel earum Author, sed tantum aliquem sensum determinatum. Atqui probari non potest quòd sensus (quem illi sustinent) sit ille qui determinatè damnatur. Ergo potest sensus ille sustineri.

Sed ex hoc effugio sequeretur, si quis disertè diceret se sustinere propositiones Lutheranas, Caluinianas, Iansenianas, non posse illum redargui. Quia prætendere semper potest, non esse damnatum omnem omninò sensum, &c. Quàm latum sic ab Apostolicis Decretis effugium semper captari possit, quis non videt? Sensus igitur in his, & alijs ille censeri debet damnatus, quem verba, & contextus, & status propositionis damnatæ per se important, iuxta institutionem, & proprium sensum verborum quibus propositio damnata exprimitur: Ita in omni tribunali sine tergiuersatione proceditur.

Quintò opponunt, Recessus nimius à doctrina Hæreticorum modernorum (qualis est de Christo pro omnibus omninò mortuo, de gratia aliqua indifferenti, & merè sufficienti) plurimum nocet eorum conuersioni, cum ab his longissimè recedant. Ergo potius amplectenda ea doctrina, quæ ab his minus recedit, siue, ad illos magis accedit, etsi cum illis non conueniat.

Resp. Accessum illum, de quo agitur, multò plus habere periculi, ne Hæreticos modernos in suo errore magis confirmet, & obduret. De hoc nemo melius testari potest quàm ipsi Hæreticorum modernorum Doctores: inter quos *Samuel Maresius* in Hollandia celebris Doctor Caluinianus, in Præfatione ad suum Catechismum de Gratia, sic loquitur: Ipsius Papæ authoritas sensim labascit per has controuersias de Gratia, in quibus Pauli, & Augustini sequaces [notum est ex contextu de quibus loquatur] plurimas defendunt propositiones, quas Pius V. Gregorius XIII. & Vrbanus VIII. damnauerant, &c. Sunt quidem hæc verba Doctoris Hæretici, nec proinde iudicis idonei: Sed ex quo facilè colligi possit: quid maior ille accessus etiam apud hetherodoxos operetur.

De his infrà plura scholasticè tradimus, & explicamus in hoc *Tom. I. Parte II.* de Gratia Diuina, à Controuersia 4. vsque ad Controuersiam 10. Extant, & Theses variæ, aliaque de ijsdem recentius edita anno 1684.

CA-

CAPVT III.

De Christi præsentia in Sacramento Eucharistiæ.

I. Catholici omnes affirmant in Sacramento Eucharistiæ, post panis, & vini Consecrationem, Christum verè, ac realiter esse præsentem; ita vt virtute Consecrationis substantia panis mutetur in Corpus, & vinum in sanguinem Domini, solis accidentibus panis, & vini remanentibus.

Negant Caluinistæ per Consecrationem Christum constitui præsentem realiter, sed tantùm figuratiuè, sic vt nihil adsit præter ipsum panem, & vinum, tanquam figuram, aut signum repræsentans Corpus, & Sanguinem Christi pro nobis oblatum. Et in hoc sunt contrarij ipsis Lutheranis, qui admittunt saltem in vsu huius Sacramenti realem Christi præsentiam, sed remanente simul panis, & vini substantia.

II. Probatur Catholica veritas ex manifestis Christi verbis Matth. cap. 26. *Hoc est Corpus meum, quod pro vobis tradetur. Hic est Sanguis meus qui pro vobis effundetur.* Atqui non figura Corporis Christi pro nobis tradenda erat, sed verum ipsius Corpus traditum, & eius verus Sanguis effusus est. Ergo Christus illis verbis affirmat verum suum Corpus, & Sanguinem in Sacramento contineri. Sic vt in sensu proprio, & identico non possiut illa verba aliud significare, quam Contentum sub hac specie panis est Corpus meum. Vt si Christus in Cana Galileæ, volens vi verborum aquam sibi præsentem in vinum conuertere, dixisset, *Hoc est vinum quod vobis fundetur.* Si quis autem negaret illis verbis hoc posse præstari, non verborum proprietatem, sed Christi potentiam oppugnaret. Necessarium autem est Christum voluisse illis verbis se in Sacramento Eucharistiæ realiter constituere, vel Ecclesiam suam decipere, quod sic declaro.

Si aliquis Pater probus, & prudens promitteret se filijs relicturum auri summam, sicut Christus promisit se Corpus suum relicturum discipulis manducandum, & idem parens postea in vltimo testamento scrinium relinqueret cum his verbis: Hoc est aurum quod vobis tradetur; Quis hominum dubitaret illic verum aurum, & non tantum auri figuram aliquam contineri? vel patrem illum tunc delirasse.

III. Regula apud omnes certa est cum S. August. *lib. 3. de doct. Christi cap. 1.* Quando verba Scripturæ sumi possunt propriè, nunquam accipienda esse figuratè, nisi aliunde constet id esse manifestè necessarium. Quod hic minimè constat, cùm Christus non minus potuerit se in Sacramento collocare vere, quàm figuratè, idque verbis illis propriè significare. Quod si nolis hic eam regulam retinere, eodem iure poterunt Ariani explicare loca Scripturæ, in quibus dicitur Christus esse vnus cum Patre æterno, de vnitate aliqua impropriè dicta. Vt cùm dicit Christus Ioa. 10. v. 3. *Ego & Pater vnum sumus*, illud rectè intelliget Arianus de vnitate metaphorica, sita in concordia voluntatum, non verò de vnitate substantiæ propriè dicta. Neque vnquam poteris ostendere ex Scripturis Arianos in hoc à vero Scripturæ sensu aberrare, nisi ad illam regulam illos adstringas, quæ requirit vt verba Scripturæ absque necessitate impropriè non intelligantur.

IV. Hunc Christi sensum, & realem eius præsentiam declarat Apostolus Paulus 1. ad Corinth. 10. *Calix benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio Sanguinis Christi est; & panis quem frangimus nonne participatio Corporis Christi est?* Et iterum: *Quicumque manducauerit panem hunc vel biberit Calicem indignè reus erit Corporis, & Sanguinis Domini.*

Quomodo reus erit Corporis Domini indignè manducans, si corpus Domini non manducet, sed eius figuram? Non admittet certè Caluinista eum, qui indignè tractat figuram aut imaginem Christi reum esse culpæ, cùm Christum in sua imagine aut figura honorandum esse prorsus neget.

V. Nulla igitur hic apud Apostolum, nulla apud Euangelistas figuræ mentio, sed omnes eadem verba. *Hoc est Corpus meum quod pro vobis tradetur.* Eodem modo apertè, & simpliciter proponent: quòd certè minimè fecissent, si per Corpus Christi, figuram Corporis Christi intelligi voluissent; quomodo illud intelligi vellent, quod suis verbis toties repetitis non expressissent?

Quinimò Christus ipse Ioan. 6. vers. 56. dicens: *Caro mea verè est cibus, & Sanguis meus verè est potus*, &, *Panis quem ego dabo caro mea est pro sæculi vita*, rem se miram ac nouam declarasse ac promisisse ostendit, subiungens, *Hic est panis qui de cælo descendit*, &, *qui manducat hunc panem viuet in æternum.* Quid autem miri aut noui, meram particulam panis in sui memoriam discipulis porrigere, aut quid habet hæc triticei panis buccella cur manna cœle-

ſti præferenda; & vitam æternam manducanti allatura dicatur? Hæc autem omnia in ipſum Chriſtum verè, & realiter in Sacramento præſentem rectiſſimè quadrare intelliguntur.

VI. Ad hæc omnia opponunt. Quando Chriſtus dixit, *Ego ſum vitis*, debet vitis intelligi figuratè, Ergo quando dixit, *Hoc eſt corpus meum*, Corpus Chriſti intelligendum eſt figuratè. Sed quis non videt, ex illo argumento eodem modo poſſe ſic inferri, Ego ſum vitis, debet intelligi figuratè, Ergo, Ego, & Pater vnum ſumus debet intelligi figuratè, & metaphoricè cum Arianis: atque ita eodem argumento euertes omnia quæ de Chriſto in Scripturis propriè dicuntur, quo realem eius in Sacramento præſentiam auferre moliris. Verùm hæc, & ſimiles ex Scripturis conſequentiæ, per methodum tertiam ſuperiùs aſſignatam retundi debent.

Nunc vlterius ſic concludo. In cognoſcendo ſcripturæ ſenſu primitiua Eccleſia nō potuit errare: ſed illa agnouit realem Chriſti in Euchariſtia præſentiam, non verò figuratam. Ergo fides de reali Chriſti præſentia non poteſt eſſe erronea.

VII. Ad minorem probandam Patrum primitiuæ Eccleſiæ manifeſta adduco teſtimonia.

S. Cyprianus *ſermone de cæna Dom.* Panis, *inquit*, iſte quem Dominus diſcipulis ſuis porrigebat, non effigie, ſed natura mutatus eſt, omnipotentia Verbi factus eſt caro. Quid quæſo clariùs dici poteſt?

S. Hilarius *lib. 8. de Trin.* De veritate Carnis & Sanguinis non eſt relictus ambigendi locus.

S. Auguſtinus verba Chriſti in ſenſu litterali clarè agnoſcit Conc. 1. in Pſalm. 33. *Ferebatur in manibus ſuis.* Quomodo, inquit hoc intelligatur in Dauide ſecundum litteram non inuenimus; in Chriſto autem inuenimus; ferebatur enim Chriſtus in manibus ſuis, quando commendans ipſum Corpus ſuum ait, hoc eſt Corpus meum; ferebat enim illud corpus in manibus ſuis.

S. Ioan. Damaſc. *de fide lib. 4. c. 14.* Dominus dixit, hoc eſt, non corporis ſignum, ſed corpus, non Sanguinis ſignum, ſed Sanguis.

S. Epiphanius *in ſept. Synodo act. 6.* Nunquam inuenies neque Dominum, neque Apoſtolos, neque Patres incruentum illud Sacrificium quod à Sacerdote offertur, imaginem dixiſſe, ſed ipſum Sanguinem.

Nonne hic audis, nonne vides Scripturam, Chriſtum, Apoſtolos, Eccleſiæ Patres realem Domini in Sacramento præſentiam vno ore apertè profiteri. Certè, niſi velis agnitæ veritati oculos occludere, neceſſarium eſt vt cum S. Hilario iam citato concludas: De veritate carnis, & ſanguinis non eſt relictus ambigendi locus.

Sic enim ad extremum argumentor. Si primitina Eccleſia negaſſet realem Chriſti in Sacramento præſentiam, hi Patres, qui eam apertè docuerunt, fuiſſent olim hæretici, & ab Eccleſia ſeparati. Sed hoc nemo vnquam dixit aut cogitauit, imò fuerunt ipſi primitiuæ Eccleſiæ præcipui Doctores ac defenſores. Ergo manifeſtum eſt primitiuam Eccleſiam nunquam negaſſe realem præſentiam, ſed illam ſemper docuiſſe, & per ſuos Patres & Doctores poſteris credendam propoſuiſſe.

Præter teſtimonia Patrum primitiuæ Eccleſiæ pro reali præſentia iam breuiter adducta, iuuat paulò expreſſiùs oculis obijcere verba potiſſimū *S. Ambroſij* & *Cyrilli* Hieroſolymitani, qui quarto ſæculo tam disertè rem hanc expoſuerunt quàm ſi hodie contra Caluini aſſeclas decertarent. *S. Ambroſius* ipſius S. Auguſtini primus in fide magiſter, & eximium primitiuæ Eccleſiæ oraculum ſic loquitur lib. 4. de Sacramentis cap. 4. *Sermo*, inquit, *Chriſti hoc conficit Sacramentum; Qui Sermo Chriſti? Nempè is quo facta ſunt omnia. Iuſſit Dominus, & factum eſt cælum, iuſſit Dominus, & facta eſt terra, iuſſit Dominus, facta ſunt maria, iuſſit Dominus, & omnis creatura generata eſt. Vide ergo quam operatorius ſit ſermo Chriſti. Si ergo tanta vis in ſermone Domini Ieſu, vt inciperent eſſe quæ non erant, quanto magis operatorius eſt, vt quæ erant, in alia commutentur? Cælum non erat, mare non erat, terra non erat, ſed audi dicentem, ipſe dixit, & facta ſunt, ipſe mandauit, & creata ſunt. Ergo tibi vt reſpondeam, Non erat Corpus Chriſti ante conſecrationem, ſed poſt conſecrationem dico tibi quod iam Corpus eſt Chriſti. Ipſe dixit, & factum eſt.* Si ex his nondum vides *ſenſum primitiuæ Eccleſiæ* contra ſolam corporis figuram, te excæcatum, aut dementatum agnoſcas neceſſe eſt.

Audi eiuſdem circiter æui *Cyrillum* Hieroſolymitanum in ſua Catecheſi myſtagogica. *Cum ipſe dixerit, Hoc eſt corpus meum, Quis audebit deinceps ambigere? & cum idem ipſe tam aſſeueranter dixerit, Hic eſt Sanguis meus, quis vnquā dubitauerit, vt dicat non eſſe eius ſanguinem? Aquam olim in vinum conuertit in Cana Galilææ, & non erit dignus cui credatur, quod vinum in ſanguinem tranſmutarit?* Quomodo poſſit hodie in rem hanc ſimilitudo clarior, aut luculentius argumentum adduci? Verſa te quo volueris, vel te ipſum, vel primitiuam Eccleſiam erroris neceſſariò condemnabis.

Addo aliud teſtimonium, & argumentum inuincibile ex apertis monumentis *Hiſtoriæ Ec-*

Ecclesiastica de mente primitiuæ Ecclesiæ.

Ex illa patet euidenter ab infidelibus sæpè ac vehementer accusatam,& passam fuisse Religionem Christianam, quod Christiani essent *Antropophagi*, id est, comestores carnis humanæ,quia Christi sui carnem,& sanguinem manducabant,vt infrà testimonijs citatis ostendam. Atqui hoc ita intellectum, de manducatione reali Christi in Eucharistia, Christianæ Ecclesiæ Patres tunc viuentes nunquam negarunt, quod paucis verbis facere poterant, dicendo, non manducamus corpus, & sanguinem Christi, sed tantum illius figuram, scilicet panem, & vinum in passionis, & mortis illius memoriam.

Ergò ex illa Infidelium accusatione,& Christianorum responsione manifestissimum est,doctrinam primitiuæ Ecclesiæ fuisse eandem,quæ nunc est Romanæ, Christi carnem, & sanguinem in Eucharistia verè ac realiter manducari.

In huius argumenti, quod assumpsi, probationem euidentissimam,subjicio Patrum de illa accusatione tunc in primordijs Ecclesiæ sedulò tractantium aperta testimonia.

Accusatio ista patet primò ex *Tertulliano*, qui secundo circiter Christi æuo vixit, *Apologia, cap.7.& 9.l.6. contra Celsum*; vbi sic loquitur: Dicimur sceleratissimi de Sacramento Infanticidij. Qui ista credis de homine, potes,& facere. Tu homo es, & ipse quod, & Christianus. Excipe rudem Sanguinem, eo panem tuum satia,vescere libenter. Quod si non potes facere, non debes credere, homo est enim Christianus, quod & tu.

Adde hominis etiam Athei, ac Philosophi celebris de hoc testimonium: *Auerroes commentar.in metaphys.* mundum, inquit, peragraui, multasque, adeòque omnes regiones circuiui, varias sectas inueni,sed Christiana deteriorem, aut etiam fatuam non reperi: *Quia Deum suum quem colunt, deuorant*.

En quid post accusationem istam supra,quid alibi dicat idem Tertullianus *lib. de Resur. carnis c.8.* Carne, Corpore, & Sanguine Christi vescimur,vt anima de Deo saginetur.

Quid ad eam *S.Cyprianus de cœna*, sæculo tertio. Quam præclarus, inquit, est calix iste, quam religiosa huius potus ebrietas, per quam accedimus Deo, non habentes sensum huius mundi, sanguinem fugimus, & intra ipsa Redemptoris nostri vulnera linguam figimus, quo interius, exteriusque rubricati, à sapientibus huius sæculi iudicamur *Amentes*. Quomodo quæso, primi illi veteres Ecclesiæ Christiani à Sapientibus Ethnicis fuissent iudicati *Amentes*; Quomodo accusati vt *Antropophagi*? Quomodo *Deum suum quem colunt deuorare* si illi in memoriam Christi sui, panem tantum, & vinum in suis cœtibus more Caininistico manducarent? illi certè ipsi sapientes ethnici in memoriam amici absentis, aut defuncti, aut Cereris,& Bacchi sui, non rarò cum pane, & vino conuiuia celebrabant: nihil proinde ipsis circa primos Christianos, absque reali Christi manducatione, mirum,vel nouum, vel supplicio dignum visum fuisset.

Ex prædictis omnibus hoc irrefragabile formatur argumentum. In primitiua Ecclesia primi illi Patres, primi illi Christiani, imo, & primi illi infideles, qui Christianorum Ritus vbique explorabant, in Eucharistia realem Christi præsentiam apertè testantur: nec erat in sequentibus sæculis vlla secta, quæ eam negaret vsque ad Berengarium, qui & errorem illum conuictus retractauit: eodemque tenore hodie tota Ecclesia Romana, imo quoad hanc realem præsentiam Lutherana, in credendo procedit. Atqui primitiua Ecclesia fuit expers erroris, vt ipsi sectarij fatentur, & Romana semper, hodieque in hoc est primitiuæ conformis. Ergo omnino fatuus conuincitur, qui contra hunc apertum omnium sæculorum sensum, solius Caluini deliramentis adhæret. Quam tenues sint vmbræ quas Caluinistæ pro se objiciunt, ex sequenti earum solutione patebit.

Refelluntur inania Modernorum Effugia, & Doctoris Morlæi in Anglia.

Opponunt primò, si Christus esset realiter præsens in Eucharistia, deberet idem Christi corpus esse simul in duobus locis discretis,scilicet in cœlo,& in altari. Atqui idem corpus eodem tempore esse in duobus locis innoluit contradictionem, quia sic esset in cœlo, & simul à cœlo abesset.

Resp. Negando minorem, Quia præsentia in vno loco, non est negatio præsentiæ in alio loco, in quo solo consistit contradictio, sed sunt duæ affectiones positiuæ eiusdem corporis, scilicet præsentia ad hunc locum, & simul præsentia ad alium locum separatum. Hoc si neges Deum alicui corpori posse concedere, non hoc Sacramentum, sed potius Dei omnipotentiam oppugnas. Quinimò re ipsa vnum corpus in duobus locis discretis diuina virtute aliquando extitisse, patet *Actor.9.* vbi Christus in via D.Paulo apparuit, & præsens adfuit, & palam locutus est, *Saule*,

Sau-

Saule, quid me persequeris &c. & nec tamen ideo cælum & dexteram Patris deseruisse dicendus est, iuxta illud Actor. 3. v. 21. *Oportet illum cælum suscipere vsque ad tempus restitutionis omnium*, id est, extremi iudicij. Apparuit etiam corporaliter Christus Dominus Petro Romam cogitanti, cum diceret, *vado Romam iterum crucifigi*, vt testatur Diuus Athanasius in Apologia pro sua fuga, & D. Ambrosius contra Auxentium.

Confirmantur hæc à paritate rationis. Quia possunt duo corpora diuina virtute in vno eodemque loco simul constitui, & se mutuo penetrare: quod tamen non minus est contra naturalem constitutionem corporum, quam vnum corpus in duobus locis distitis collocari. Patet Ioannis 20. v. 6. quando ad Apostolos *venit Iesus ianuis clausis*, vbi cum penetratione dimensionum in eodem loco fuit ianua & corpus Christi, vti passim admittunt Sancti Patres, qui in hoc Christi ingressu manifestum miraculum agnoscunt, vti & in Natiuitate ac Resurrectione Domini corpus Virginis & saxum sepulchrale penetrantis.

Opponunt secundò, de ratione corporis, siue quantitatis corporeæ est, in loco extendi, siue habere partes extra partes. Atqui corpus Christi in modica Hostia non habet suarum partium extensionem. Ergo nequit Christus corporaliter in Hostia consecrata contineri.

Resp. Maiorem tantum esse veram de extensione intrinseca, siue, quod debeat habere partes intrinsecè inter se distinctas, & quoad situm internum: non verò quod debeat vna pars esse vno loco, & altera pars alio loco quoad situm extrinsecum. Cum enim situs ille extrinsecus partium sit tantum proprietas naturalis, quam corpus exigit habere quando relinquitur in statu suo naturali, non est cur Deus non possit istius exigentiæ effectum actualem impedire, sicut combustionem ignis, aut illuminationem corporis ex natura sua lucidi. Hic proinde à Doctis meritò reprobatur opinio inanis *Cartesij* constituentis essentiam corporis in actuali extensione & impenetrabilitate partium, nisi ea aliter explicetur, vt aliqui conantur. Sed hoc pondus habere non potest apud heterodoxos qui passim profitentur se illius Principijs aduersari, vti fusè, & adductis præcipuorum suorum Professorum & Academiarum decretis, ostendit Fridericus Spanhemius ex Academia Leydensi in Hollandia Professor in lib. suo de nouissimis circa res sacras in Belgio dissidijs, pag. 76. & seq.

Confirmatur apertè ex ipsis Scripturis hæc doctrina Lucæ cap. 18. v. 25. *Facilius est camelum per foramen acus transire, quam diuitem intrare in regnum cælorum*, vbi apertè indicatur Deo possibile esse vt camelus transeat per foramen acus, cum dicat hoc facilius esse quam diuitem retinentem diuitias intrare in regnum Dei, quod tamen cum diuina gratia est absolutè possibile: aliàs & Abraham, & Dauid, & Salomon, & omnes etiam pij Reges & Principes Catholici cœlorum regno excluderentur.

Alia argumenta merè plebæia, & per se futilia, à quouis his principijs instructo facilè dissoluentur.

Ex quibus manifestè corruunt noua Asserta D. Morlæi in suis Tractatibus de Controuersijs Religionis Romanæ *pag. 21. & 22.* vbi maiori confidentia quam peritia asserit, *Transubstantiationem* in Eucharistia rem esse impossibilem & incredibilem, vt pote contrariam *Sensuum* testimonio & necessariò inducentem ad deliria *Scepticorum* non tantum in alijs artibus & scientijs, sed etiam in ipsis Theologicis.

Sed, vt breuiter concludam: Quisquis Theologus est, aut Philosophus mediocris, satis nouit non tantum quatuor, sed quinque esse hominis sensus, Fidem autem non esse ex visu, gustu, &c. sed ex solo *Auditu*, vt testatur Apostolus ad Romanos 10. *Fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi*. Verba autem Christi de reali sua præsentia in Eucharistia adeò sunt clara apud præcellentissimos primitiuæ Ecclesiæ Patres, quos supra recensui, vt non timeamus nos ad alios scepticos, quàm ad Christum, Euangelistas, & primo Ecclesiæ Patres à D. Morlæo relegari.

CAPUT IV.

De Impanatione Lutherana & præsentia Christi in solo vsu.

ARgumenta quæ hactenus euincunt in Consecratione vi verborum panem mutari & conuerti in Christi Corpus, & vinum in Sanguinem, probant non fieri impanationem, id est, panem cum Corpore Christi in Eucharistia non permanere, vti contra Lutherum docet Ecclesia Catholica cum *Trident. Sess. 13. cap. 4.* Non enim dici potest vna substantia in aliam conuerti, nisi prima desierit, & altera in eius locum succedat. Sic lignum non potest conuerti in ignem, nisi forma

ligni introducta, forma ligni desierit: neque dici posset virga Moysis conuersa in serpentem, si virga cum serpente permaneret.

II. Declarant autem hanc transubstantiationem testimonia Patrum supra allata, qui asserunt panem fieri Corpus Christi, mutari, conuerti &c. Audi quæso in quarto sæculo primitiuæ Ecclesiæ loquentem S. Cyrillum Hierosf *Catechesi 4. mystag.* Aquam olim in vinum conuertit in Cana Galileæ, & non erit dignus cui credatur quod vinum in sanguinem transmutauerit?

Idem eodem sæculo profitetur Gregorius Nyssen. *Orat. catech. cap. 37.* Rectè ergo nunc quoque Dei Verbo significatum panem, in Dei Verbi corpus credo transmutari.

Denique S. Ambrosius disertis verbis scribit de pane fieri corpus Christi *lib. 4. de Sacrament. cap. 4.* Panis iste panis est ante verba Sacramentorum, vbi accesserit consecratio de pane fit corpus Christi. Ac pergit ibidem ostendere nihil hic esse creditu difficile: Si enim, inquit, creauit Deus cœlum & terram quando non erant, quantò magis poterit panem & vinum, quæ iam existunt, in aliud commutare.

III. Altera controuersia cum Lutheranis est, quod doceant Christum esse realiter præsentem in solo vsu, & sumptione Eucharistiæ, sic vt in Hostia consecrata non perseueret dum exponitur in templo, seruatur in pyxide, aut ad ægros defertur.

Sed contra: Postquam Christus consecrationis verba protulit, Eucharistia aliquo temporis spatio in eius, aut Discipulorum manibus versabatur, antequam singuli ex Discipulis illam manducarent. Ergo si ante Communionem Christus erat sub speciebus Eucharisticis, non est ratio negandi quod postea extra vsum sub iisdem perseueret. Vel peto à Lutheranis, vt ostendant, vbinam in Scripturis dicatur, quod statim post vsum Christus recedat, & euanescat? Nullum certè in Sacris litteris extat istius doctrinæ vestigium. Quinimò ex antiquissimo vsu primitiuæ Ecclesiæ constat Eucharistiam asseruari, & ad ægros deferri consueuisse.

IV. Probatur id primò ex Tertulliano, qui *lib. 2. ad vxorem.* testatur Christianos suo tempore consueuisse Eucharistiam ad suos domum deferre, vt eam opportuno tempore sumerent. Et *in Serm. de Lapsis*, narrat mulierem quandam, cum arcam, in qua Sanctum Domini fuerat, indignis manibus aperire tentasset igne inde surgente deterritam fuisse. En consuetudinem secundi post Christum sæculi, quo author ille vixit, etiam diuino miraculo comprobatam.

S. Iustinus Martyr eiusdem sæculi in *Apolog. 2.* asserit post Sacra peracta Diaconos solitos fuisse deferre Eucharistiam ad fratres absentes.

S. Ambrosius in *Orat. de obitu Satyri* narrat Satyrum fratrem suum particulam Eucharistiæ ad collum suspendisse in naufragij periculo & sic saluum euasisse.

S. Hieronymus in epist. ad Rusticum, refert S. Exuperium Tolosæ Episcopum, Christi Corpus in canistro vimineo comportasse.

Denique hæc Fides, Vsus, & Consuetudo in primitiua Ecclesia adeò certa, & indubitata fuit, vt S. Cyrillus *in epist. ad Gallosyniam*, in terminis affirmare non dubitet eos insanire, qui asserunt Eucharistiam si in alterum diem asseruetur vim suam amittere. Errare non potuit Fides, & Consuetudo primitiuæ Ecclesiæ, aut qui eam sequuntur. Ergo errare necesse est eos qui solo Luthero duce illi aduersantur.

CAPVT V.

De Sacrificio Missæ, & Communione sub vtraque Specie.

DOcet Ecclesia Catholica contra Sectarios Modernos, Christum in vltima cœna non tantum Sacramentum, sed etiam Sacrificium per Sacerdotes offerendum instituisse, per illa verba, *Hoc facite in meam commemorationem &c.* prout à vera & primitiua Ecclesia semper intellecta fuerunt.

I. Probatur primò, ex Apostolo *ad Hebræos, cap. 7. v. 17.* vbi declarat de Christo verè dici, *Tu es Sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech.* Cum autem Sacerdotis proprium munus sit offerre Sacrificium, non potest Christi Sacerdotium, in Ecclesia esse in æternum sine perpetuo Sacrificio in Ecclesia offerendo. Atqui cruentum Crucis Sacrificium semel tantum offerri potuit, cum Christus sæpius mori, & immolari nequeat. Ergo tantùm restat vt perpetuò offeratur per suos Ministros incruentum Missæ Sacrificium, aliàs Apostoli verba erunt ab omni veritate aliena.

Sacrificium autem illud sub specie Panis, & Vini offerendum esse indicant eadem Apostoli verba, dum asserit Sacerdotium Christi fore secundum ordinem Melchisedech, cuius Sacrificium consistebat in Panis & Vini oblatione, vti patet *Genes. 14. vers. 18. Melchisedech Rex Salem proferens panem & vinum, erat enim Sacerdos Altissimi.*

II. Pro-

II. Probatur secundò, ex eo quod Deus nullo vnquam tempore reliquerit Ecclesiam suam sine aliquo Sacrificio, quod in signum supremæ maiestatis illi offerri debeat. Nam in statu legis naturæ reperimus publicum Sacrificium Deo oblatum per Abelem, Noe, Abrahamum &c. In lege Mosaica plurima erant instituta Sacrificia, holocausta, victimæ, libamina. Ergo nullo modo credibile est solam Ecclesiam Christi relictam esse omni vero, & publico sacrificio destitutam, quo possit omni tempore Deum placare, laudis, & impetrationis hostiam offerre, vitæ ac necis Dominum agnoscere, quod oblatione sacrificij propriè præstatur. Quod diuino cultui adeò proprium est, vt nulla vnquam Gens Deum coluerit, quæ sacrificium aliquod aut victimam non obtulerit: Quomodo igitur cogitari potest Christum, qui voluit Ecclesiam suam toto orbe diffundi, non ordinasse sacrificium aliquod publicum, & suæ Ecclesiæ proprium, in quo omnes gentes conuenirent, & cultu conformi Deum adorarent. Quo autem sacrificio poterat populus Christianus melius coniungi, ac designari, quam per oblationem corporis, & sanguinis Christi in sacrosancto Missæ sacrificio?

Ad hunc finem ab exordio Ecclesiæ Christianæ instituti sunt Sacerdotes, & erecta sunt Altaria. Ad quid enim seruiunt Sacerdotes, & Altaria, nisi vt victimæ, & sacrificia offerantur, sine quibus totus ille apparatus inanis esset, & proprio vsu destitutus.

III. Probatur tertiò, ex perpetuo vsu Ecclesiæ Christianæ Missæ sacrificium offerendi, ad hæc vsque tempora continuato: adeo vt mirum sit, ab ijs qui se primæuam Ecclesiam venerari, & sequi profitentur aliud vnquam fuisse cogitatum.

Sacrificium hoc iam inde à Christi temporibus in Ecclesia vbique oblatum fuisse testis locuples est S. Irenæus, qui floruit secundo post Christum sæculo, scribit enim *lib. 4. cap. 32.* Christum in cœna Apostolos nouam noui testamenti oblationem docuisse, quam Ecclesia, inquit, ab Apostolis accipiens in vniuerso mundo offert Deo iuxta Malachiæ vaticinium.

IV. Eundem Ecclesiæ primæuæ vsum prodit S. Augustinus *in Psalm. 33.* Ipse Dominus, inquit, de corpore, & sanguine suo instituit Sacrificium secundum ordinem Melchisedech; vnde, & ipsi Apostoli sacrificare leguntur. An ergo Apostoli à Christi doctrina aberrarunt.

Idem toto orbe Christiano sacrificium offerri scribit iterum Augustinus *de Ciuitate Dei lib. 19. cap. 22.* loquens de oblatione Melchisedechi, Ibi (inquit) apparuit sacrificium quod nunc à Christianis offertur Deo toto orbe terrarum. *Et lib. 4. de Trinit. cap. 14.* Quid gratiùs offerri aut suscipi possit quam Caro Sacrificij nostri?

S. Ambrosius in *Luc. cap. 1.* Cum sacrificamus, Christus adest, Christus immolatur.

S. Hieronymus *super verba Malachiæ*; In omni loco, ait, offerri oblationem, nequaquam immundam, vt à populo Israel, sed mundam, vt in ceremonijs Christianorum.

Eusebius Emissen. *fer. 5. de Paschate.* Melchisedech oblatione panis, & vini, hoc nimirum quod in Eucharistia celebratur, Christi Sacrificium figurauit.

S. Iustinus Martyr. *in Dialogo cum Triphone.* Omnia Sacrificia quæ suo nomine facienda Iesus Christus tradidit, id est, in Eucharistia panis, & poculi, quæ in omni loco à Christianis fiunt, præoccupatione vsus Deus, sibi grata esse testatur. En iterum S. Iustinus secundi sæculi testis Sacrificium Eucharisticum in omni loco à Christianis oblatum fuisse testatur. Ergo vel errarunt omni loco cum SS. Patribus Christiani primitiuæ Ecclesiæ, vel aberrant huius temporis Sectarij huic Sacrificio contrarij.

V. Quoad *Laicorum Communionem*; docet Ecclesia Romana non esse necessarium præbere Laicis communionem sub specie vini, contra plerosque Sectarios.

Primò; quia nullum in Scripturis extat præceptum administrandi Laicis Eucharistiam sub specie vini, vt infrà ostendam.

Secundò, Quia ipse Christus duobus discipulis in Emaus porrexit Eucharistiam sub sola specie panis, *Luc. 24. & cognouerunt eum in fractione panis*, vti eum locum explicant Hieronymus, Augustinus, Chrysostomus, & plures alij. Et tempore Apostolorum de fidelibus dicitur, *Actor. 2. Erant autem perseuerantes in doctrina Apostolorū, & communione fractionis panis.* Vbi nulla calicis fit mentio, vti nec *Act. 20. Vna autem Sabbathi cum conuenissemus ad frangendum panem.*

Tertiò, quia de communione data sub vnica specie sæpe memorant Patres primitiuæ Ecclesiæ, vt infra patebit, quod sine errore fieri nunquam posset, si extaret præceptum Christi de communione sub vtraque specie.

VI. Contra hæc, præceptum à Christo latum esse de præbendo Laicis Calice probare conantur Sectarij primò, ex *Matth. 26. v. 27. Bi-*

bite ex eo omnes. Verum ea verba ad solos Apostolos pertinere declarat Marcus cum addit, *Et biberunt ex eo omnes*, scilicet Apostoli tunc in cæna præsentes.

Opponunt secundò, verba Christi *Ioan. 6. vers. 53. Nisi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius Sanguinem non habebitis vitam in vobis*. Ergo non habebit vitam qui non sumit Eucharistiam sub specie vini. Sed facile negatur consequentia, non enim requirit Scriptura vt omnes bibant Sanguinem sub specie vini, sed tantum vt bibant Sanguinem Christi quocumque modo id fiat: Iam verò sub specie panis necesse est totum Christi Corpus cum Sanguine coniungi, cum illic Corpus Christi non mortuum, sed integrum, gloriosum, & viuum pro vt modo in cœlo existit, sub vnica panis specie constituatur. Ergo hoc ipso quo aliquis Christi Corpus suscipit sub sola specie panis, Christi pariter Sanguine reficitur. Neque vllus Scripturæ locus plus requirit, quam vt sumatur Sanguis Christi, non verò vt sub vini specie recipiatur.

VII. Et sanè graues admodum erant causæ cur Christus noluerit præceptum sumendi calicis omnibus Laicis imponi. Nam in quibusdam regionibus præsertim frigidis, & à vino, ac commercio remotis, aliquando moraliter impossibile foret vinum in ea quantitate procurare quæ toti populo sufficeret. Magnum quoque ac frequens adesset periculum effusionis, ac irreuerentiæ, si deberet calix per omnes totius populi manus aut ora circumferri, toties impleri, toties detergi &c. Non negant tamen Catholici posse vsum calicis vlli vnquam Laico concedi, sicut Regibus Galliæ concessus traditur, sed docent de illo omnibus concedendo nullum omnino præceptum diuinum extare. Quod autem Sacerdotes debeant sub vtraque specie communicare, non ideo id fit, quod hoc ad Sacramentum, sed quod ad Sacrificium requiratur; vt per Sanguinem quasi seorsim sub specie vini sumptum, & oblatum, Mors, & Passio Christi repræsentetur.

Nullum autem de præbendo Laicis calice præceptum à Christo constitutum, aut à primitiua Ecclesia agnitum fuisse vel ex eo patet, quod Paulinus Presbyter in vita S. Ambrosij narret, dum iam S. Ambrosius esset è vita excessurus, Sacerdotem nomine Honoratum diuinitus ter aduocatum adfuisse, & S. Ambrosio dominicum Corpus obtulisse, sine vlla sanguinis mentione, quod, inquit, vbi accepit emisit Spiritum. Et ipse Dominus non tantum manducanti carnem, & bibenti Sanguinem, sed etiam seipsum sub sola panis specie sumenti vitam æternam promisit, *Ioan. 6. Qui manducat hunc panem viuet in æternum*.

CAPVT VI.

De Confessione Sacramentali.

I. Docent Catholici, lapsis in peccatum mortale à Christo præceptam esse confessionem Sacramentalem, formaliter integram, & distinctam quoad speciem, & numerum delictorum, coram Sacerdote ad hoc legitimè deputato.

Hanc confessionem, quam auricularem vocant, negant passim Sectarij, existimantes sufficere se coram Deo peccatorem agnoscere. Quamuis nec in hoc inter se omnes conueniant: constat enim Lutheranos multis locis in Germania etiam coram Ministro suo peccata saltem generice confiteri. In hoc errore concordant Nouatores nostri cum hæreticis Nouatianis à primitiua Ecclesia damnatis, qui oris confessionem, & Sacerdotis Sacramentalem absolutionem penitus sustulerunt: vti tertio post Christum sæculo testatur S. Cyprianus lib. 4. epist. 2. & S. Augustinus de hæresibus Nouatianorum. Fieri autem non potest vt doctrina illa nunc sit vera, quæ in primitiua Ecclesia fuit hæretica.

II. Probatur doctrina Catholica ex Scripturis, quæ hanc absoluendi potestatem Sacerdotibus apertè concedunt Matth. 18. *Quæcunque ligaueritis super terram erunt ligata, & in cælo, & quæcunque solueritis super terram erunt soluta, & in cælis*. Et Ioan. 20. *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata remittuntur, & quorum retinueritis retenta sunt*. Item Iacob. 5. v. 16. *Confitemini alterutrum peccata vestra*.

Itaque ex illis Christi verbis sic argumentor. In Ecclesia Christi, quæ est perpetua, constituti sunt perpetui Iudices cum potestate ligandi, atque absoluendi peccata. Atqui Iudex non potest absoluere aut remittere peccata, nisi ad ipsius tribunal fuerint relata, & debitè exposita. Ergo ad peccatorum absolutionem à Christo institutam necessarium est, illa à pœnitente Sacerdoti debitè exponi. Non enim potest Iudex absoluere à delictis sibi incognitis, Sacerdos autem nequit delicta cognoscere nisi illi à pœnitente per Confessionem aperiantur, cui soli peccatorum suorum malitia solet esse manifesta.

Neque refert quod Christus Magdalenam, & quosdam alios sine particulari peccatorum con-

confessione absoluerit. Christus enim, cum esset Deus, potestatem habuit absolutam peccata contra suam legem commissa quocunque modo condonandi. At ministri Ecclesiæ, cum à Christo constituti sint Iudices ad ligandum aut soluendum iuxta statum pœnitentis, debent eius statum, & delicta expendere, antequam sententiam ferant: hunc autem pœnitentis statum purus homo absque distincta peccatorum confessione cognoscere nequit.

III. Atque vt aperte pateat hoc Pœnitentiæ tribunal eo quo diximus modo à Christo constitutum fuisse, & à primitiua Ecclesia perpetuò vsurpatum, ipsam in suis Patribus loquentem audiamus.

S. Augustinus in *Homil.* 49. *cap.* 3. Nemo sibi dicat, occultè ago, apud Deum ago, nouit Deus qui mihi ignoscit quid in corde ago: Ergo sine causa dictum est, *quæ solueritis in terra soluta erunt in cælis*; ergo sine causa sunt claues datæ Ecclesiæ Dei. Frustraneum Euangelium, frustranea verba Christi, promittimus vobis quod ille negat. En quomodò nobiscum has Scripturas Augustinus intellexerit: & confessionem occultam soli Deo, non Ecclesiæ ministro factam reprobauerit.

Audi iterum, & execrare tam apertum nostri temporis errorem. Augustin. *lib.* 2. *de Visit. Infirm. cap.* 4. Sunt quidam, qui sibi ad salutem sufficere autumant, si soli Deo cui nihil occultum est sua confiteantur crimina: nolunt enim, aut erubescunt, siue dedignantur se ostendere Sacerdotibus, quos tamen inter lepram, & lepram discernere per legislatorem Dominus constituit.... Ergo ad te venire roges Sacerdotem, & fac illum conscientiarum tuarum penitus participem. En quomodo penitus integram requirat fieri Sacerdoti peccatorum Confessionem. Audi porrò qua censura hanc omittentes ibidem perstringat. Non seducat te, inquit, illa somniantium superstitio, quæ in visitando confirmat, quasi saluet, Sacerdote inconsulto, ad Deum peccatorum confessio.

Idem inculcat antiquissimus Athanasius *Serm. in illa verba.* Inuenietis pullum alligatum. Nondum, inquit, soluta sunt vincula, tradas teipsum discipulis Iesu, adsunt enim qui te soluant pro potestate ea quam à Saluatore acceperunt; quæcunque enim ligaueritis inquit in terra, erunt ligata, & in cælis.

Idem docet S. Basilius. *Interrogat.* 288. Necessariò iis peccata aperiri debent, quibus credita est dispensatio mysteriorum Dei.

Idem necessarium esse confirmat S. Chrysost. *lib. de Sacerd.* Qui laborant Christiani, vltrò sibi persuadeant Sacerdotum curationi se submittere oportere.

S. Cyprianus tertio post Christum sæculo, *lib. de lapsis*, Confiteantur singuli delictum suum dum admitti eius Confessio potest, per manus impositionem Episcopi, & Cleri ius Communicationis accipiant.

Innocentius I. quinto post Christum sæculo, in vita S. Ambrosij. De pondere æstimando delictorum Sacerdotis est iudicare, sed quomodo nisi illi innotescant.

Ex his iterùm aliud inferre non potes, quam falli Scripturas, errare Patres primitiuæ Ecclesiæ, aut certè illos à veritate deuiare, qui Sacramentalis Confessionis necessitatem non admittunt.

CAPVT VII.

De Purgatorio.

I. DOctrina Catholica est, præter infernum damnatorum, extare alium locum quem Purgatorium dicimus, in quo animæ iustorum, quæ in hac vita sufficienter expiatæ non fuerunt, in altera vita expurgantur antequam ad cælestem gloriam recipiantur. Negant hæc Lutherani, & Caluinistæ: & olim negauit Aetius orationes fidelium defunctis prodesse, cuius doctrinam inter hæreses reponit Epiphanius, & Augustinus de hæresibus Aetij.

Probatur primò necessarium esse talem locum expiatorium superesse. Sæpè homo, qui peccauit mortaliter, liberatur à reatu culpæ, & pœnæ æternæ, non tamen ab omni pœna temporali. Sed homo discedens ex hac vita cum reatu pœnæ temporalis non potest in cælum admitti: nihil enim inquinatum intrabit in regnum cælorum. Ergo debet superesse locus purgatorius in quo illa temporalis pœna persoluatur.

Maior probatur manifestis Scripturæ exemplis.

Primò Moyses, & Aaron propter peccatum incredulitatis, quod ipsis remissum erat, puniti sunt morte temporali à Deo illis constituta, ne ingrederentur terram promissionis, vti patet Num. 20. & Deuter. 33.

II. Dauid post impetratam veniam adulterij, & homicidij, punitus tamen fuit à Deo morte filij admodū dilecti ex adulterio geniti, Nathan Propheta tā remissionem peccati, quā

pœnam superstitem declarante 2. Reg. 12. *Transtulit quoque Dominus peccatum tuum, veruntamen paruulus qui tibi natus est morietur*. Idem patet in eodem Dauide 2. *Reg.* 24. vbi iussus est vnum ex tribus pestem, famem, vel bellum eligere in vindictam peccati ab eo humiliter agniti, & à Deo apertè condonati. Quando igitur contingit interueniente morte pœnam temporalem pro peccato remisso restantem in hac vita non persolui, manifestum est in altera vita debere expiari: at non in cœlo, nec in Inferno, ergo in Purgatorio. Sicut etiam inter homines Rex aut Princeps condonat Reo crimen læsæ Maiestatis, & pœnam capitis, iubet tamen aliquando aula abesse, aut carcere ad tempus detineri.

III. Probatur secundò dari hunc purgatorij locum Matthæi 12. v. 32. *Qui dixerit contra Spiritum Sanctum, non remittetur ei neque in hoc sæculo, neque in futuro*. Ex quo satis apertè colligitur aliquam esse peccatorum remissionem in sæculo futuro: quod ex eodem loco colligit etiam S. Augustinus lib. 21. de ciuit. Dei, cap. 24. Patet idem ex Apostolo 1. ad Corinth. 3. v. 15. *Ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem*. Quod de igne purgatorij interpretatur idem Augustinus in Psal. 37. *sub initium*.

Denique disertissimis verbis id Scriptura declarat 2. Machabæor. 12. vbi Iudas Machabæus maximis impensis iussit publicè Sacrificium offerri pro mortuis, qui in acie occiderant, vt à peccatis soluerentur: cuius factum ibidem his verbis approbatur. *Sancta igitur, & salubris est cogitatio pro defunctis exorare vt à peccatis soluantur*. Quod factum tam publicum in luce totius populi, & testificatio tam aperta, etsi Scripturæ non foret, satis ostendit quis fuerit sensus, & fides antiquissima istius Ecclesiæ ante Christum, de pœna temporali post mortem remanente, & de virtute orationis, & sacrificij ad illam redimendam.

IV. Hoc autem esse indubitatum Scripturæ testimonium, hanc esse praxim, & consuetudinem in vera Christi Ecclesia, vt ne vel minimum hæsere possis, testabitur primitiuæ Eccesiæ Doctor, & oraculum S. Augustinus *lib. de cura pro mortuis cap.* 2. In Machabæorum (inquit) libro legimus oblatum pro mortuis Sacrificium: sed etsi nusquam in Scripturis veteribus omninò legeretur, non parua est vniuersæ Ecclesiæ, quæ in hac consuetudine claret authoritas, vbi in precibus Sacerdotis, quæ Domino Deo ad eius altare funduntur, locum suum habet etiam commendatio mortuorum. Audi rursus, *ibidem cap.* 4. Non sunt prætermittendæ supplicationes pro spiritibus mortuorum, quas faciendas pro omnibus in Christiana, & Catholica Societate defunctis suscepit Ecclesia.

En iterum, & suam, & Apostoli mentem inculcat, & exponit August. lib. 20. Homil. 16. Qui temporalibus pęnis digna gesserunt, per ignem quendam purgatorium transibunt, de quo Apostolus ait, saluus erit; sic tamen quasi per ignem.

V. Eandem Ecclesiæ fidem ante Augustini tempora consignat Tertullianus, *lib. de corona militis cap.* 3. Oblationes pro defunctis annua die facimus.

Eandem declarat 4. sæculo *Concil. Nicænum Can.* 63. Nuncietur de morte Episcopi omnibus Ecclesijs, & Monasterijs illius Dięcesis, vt fiat oratio pro eo. *Et Carthaginense* 4. *cap.* 79. Pœnitentes, si casu in itinere vel in mari mortui fuerint, vt eis subueniri non possit, memoria eorum, & orationibus, & oblationibus commendetur.

Nec quisquam ferè est SS. Patrum, qui hanc materiam attigit, quem non possim huius doctrinæ testem adducere. Quid enim singulis opus est cum iterum, & apertè, & sine dubitatione *August. de verbis Apostol. serm.* 32. testetur hanc esse fidem, & suam, & Ecclesiæ vniuersæ. Orationibus, inquit, sanctæ Ecclesiæ, & Sacrificio salutari, & eleemosynis, quæ pro defunctorum spiritibus erogantur, non est dubitandum mortuos adiuuari ... Hæc enim à Patribus vniuersa obseruat Ecclesia.

Qui hæc audit, & adhuc præfractè purgatorium negat, securus esse potest se nunquam ad Purgatorium peruenturum.

Ad Augustini de hoc testimonium supra allatum num. 4. en quam demum futiliter se expedire conetur Doctor *Morlæus* nunc apud Anglos celebris, de hac controuersia agens *pag.* 57. Augustinus, inquit, non ex propria sententia locutus est, sed ex aliorum scilicet Hieronymi, cum alijs viris magnis, quibus noluit Augustinus repugnare. Agnoscit igitur S. Hieronymum, & alios magni nominis viros in Ecclesia illa primitiua ita nobis consensisse, renuit tamen S. Augustinum, quamuis idem apertè pronuncientem, illis annumerare, quia nempe ex quadam aliorum reuerentia, aut respectu humano sic locutus est. Nescio certè quis Spiritus etiam priuatus potuerit Morlæo reuelare arcanum illud Augustini consilium, & dissimulationem tanto viro

ro indignam. Sed vnde prouenire soleant, istiusmodi inania effugia docet nos ipse Augustinus lib. de vnitate Ecclesiæ cap. 18. *Vis videri aliquid dicere dum tacere erubescis, & inania loqui non erubescis.*

CAPVT VIII.

De Indulgentijs.

DOcent Catholici dari in Ecclesia potestatem concedendi Indulgentiam, quæ consistit in remissione pœnæ temporalis debitæ peccatis actualibus commissis post Baptismum, & remissis quoad culpam, extra Sacramentum facta, ex thesauro Ecclesiæ satisfactionum restantium Christi & Sanctorum: idque tam quoad viuos, quam quoad defunctos qui in Purgatorio versantur.

Negant hanc potestatem passim hæretici moderni: illis in hoc errore præiuerunt alij ab Ecclesia pridem damnati; Primò VValdenses, appellati pauperes de Lugduno, quorum octauus error fuit, indulgentias quæ à summo Pontifice conceduntur nihil prorsus valere: secundò, Ioannes VVicleffus cuius errores damnantur in Synodo Constantiensi *s.* 8. In articulo VVicleff 42. asserente, Fatuum esse credere Indulgentijs Papæ & Episcoporum: Cui Concilio generali interfuerunt supra mille Patres, Anno 1415. 3. Hunc secuti sunt Hussitæ apud *Cochlaeum* de hist. Hussitarum. Hos maiores habuit Martinus Lutherus qui ab Indulgentiarum oppugnatione sectæ suæ principium fecit, vti patet in illius articulis a Leone X. & Trid. Damnatis. Postremò Ioannes Caluinus Indulgentias copiosius oppugnauit in sua Institutione Christiana *lib.* 3. *cap.* 5.

Contra hos probatur doctrina Catholica primò, Quia supra de Purgatorio ostensum est manifestè, talem pœnam temporalem frequenter superesse post culpæ remissionem.

Probatur 2. hanc pœnam temporalem per Ecclesiæ Indulgentias posse remitti, primò ex sacris Litteris, 1. ad Colossenses, 1. vbi Apostolus dicit, Nunc gaudeo in passionibus meis pro vobis, & adimpleo ea quæ desunt passionum Christi in carne mea, pro corpore eius, quod est Ecclesia. Vbi patet eum esse passum pro fidelibus Ecclesiæ: quod verò dicitur, quæ desunt passionum Christi, non intelligitur, quod Christus plenè non satisfecerit, & non sufficerit ad redemptionem humanæ naturæ, sic enim falsum est, & hæreticum, sed intelligitur, quod hristus C, & Ecclesia sit vna persona mystica, cuius caput est Christus, corpus verò est congregatio fidelium, quilibet verò iustus est quasi membrum, vt habetur 1. Cor. 12. Deus verò sua prædestinatione constituit, quantum meritorum deberet esse in tota Ecclesia tam in capite, quàm in membris; his verò verbis demonstrat Apostolus ærumnas Sanctorum excedentes peccata adiungendas passionibus Christi ad communem totius Ecclesiæ vtilitatem &c. Cum ergo de excessu pœnalitatum suarum sancti non sint remunerandi in seipsis, nec alteri eum applicauerint, sequitur, quod huiusmodi merita reposita sint in thesaurum Ecclesiæ distribuenda per Vicarium Christi, thesauri illius claues, siue potestatem habentem, vt dicitur in *d. cap. vnigenitus.*

Probatur tertiò ex 2. ad Corint. 2. vbi Apostolus dicit, cui vos donastis, & ego, nam quod donaui, ex persona Christi donaui; scilicet, pœnam per indulgentias, per quas pœna condonatur in persona Christi, id est, in potestate sibi à Christo relicta. Idem probatur, ex locis quibus ostenditur potestas clauium, vt Matth. 16. Tibi dabo claues regni cęlorum, quodcunque ligaueris, &c. potest verò quis ligari, & quoad culpam, & quoad pęnam, ergo & absolui. Et illud Ioan. 20. Quorum remiseritis, &c. intelligitur etiam quoad pęnam.

Probatur quarto eadem veritas ex Concilijs, & primò ex Ancirano, *can.* 2. vbi quibusdam Diaconis qui sacrificarunt idolis, reuertentibus, conceditur relaxatio pęnæ, & *can.* 5. vbi conceditur facultas Episcopis indulgendi ijs qui manducauerant sacrificata idolis, si resipuerint: & in Concilio Nicæno *can.* 2. idem Episcopis conceditur: & in Concil. Tribur. relato in *c. cum ex eo* de penit. & remiss. damnatur abusus quidam concedendi illegitimè indulgentias, & idem abusus damnatur in Conc. Romano, *de pœnit. & remiss. in* 6. & in Concil. Constantiensi, sess. 8. in damnatis articulis VVicleffi, inter alios damnatus fuit hic, quod indulgentias negauerit.

Quintò, ex Patribus, idem confirmat Cyprianus *serm.* 5. *de lapsis*, vbi reprehendit sacerdotes, quod nimis sint indulgentes in remittenda pœnitentia, quod de indulgentijs indiscretis etiam potest intelligi: & apertè id probat D. Hieron. vt habetur *c. mensuram*, de pœnitent. distinct. 1. & Tertul. *l.* 2. *ad vxorem* hortatur illam post mortem suam ad statum viduitatis, & inter alia, ad frequentandas stationes, pœnæ satisfactorias.

Frustra autem opponunt, quod per hanc indulgentiarum concessionem lædatur diuina iustitia: nam quomodo illa lædi potest, quando illi satisfit tam ex propria, quam ex aliena satisfactione ab Ecclesia illi summissè oblata? Nec obstat etiam quod dicatur Luc. 17. Cùm feceritis hæc omnia, dicite serui inutiles sumus. Quia id tantum indicat merita, & præmia bonorum operum non tam nobis, quàm diuinæ gratiæ, & acceptationi deberi. Cum quo clarè consistit ista opera bona esse simul satisfactoria, & expiatoria pœnæ temporalis ex eadem Dei gratia, & acceptatione, vti ex pluribus Scripturæ exemplis supra ostendimus. Et sic poterunt Sancti non solum pro se satisfacere quoad pœnas temporales, sed etiam pro alijs; constituendo inde thesaurum indulgentiarum, vel vt melius dicam, illum augendo iam per Christum constitutum, vt supra declaratum.

Plura de indulgentijs ac Iubileo resoluuntur infra *Tom. II. Parte* [illegible]*. Tractatu III cap.6. & vltra.*

CAPVT IX.

De Ieiunijs Ecclesiasticis.

PRimò, docet Ecclesia Romana, certos ieiunij dies ab Ecclesia constitutos sub præcepto obseruandos esse. E contra sustinent moderni Sectarij, Institutionem ieiunij pro certis diebus esse penes Communitates singulas pro opportunitate temporis, & occasionis occurentis.

Secundò, docet Ecclesia Romana, meritoriam esse apud Deum abstinentiam à certis cibis diebus illis ab Ecclesia constitutis. Contendunt ex aduerso moderni Sectarij, abstinentiam illam impiam esse, & Christianæ libertati contrariam.

Tertiò, doctrina est Ecclesiæ Romanæ, per prædictum ieiunium aut abstinentiam nos posse satisfacere diuinæ institiæ pro pœnis temporalibus peccatis nostris debitis. Contra docent illi, hanc contra Christum grauem esse blasphemiam, vti inter Sectarios recentiores deducit Guilielmus PerKinsius de Ieiunio Contron. 12. cap 2. §. 2. Horum singula quam euidenter falsa sint contra Scripturas, & testimonia Patrum primitiuæ Ecclesiæ, in sequentibus dilucidè expono.

Ac primò, de ieiunio Quadragesimali doctrina Ecclesiæ Romanæ clarè probatur, *Exodi cap.* 34. *vers.* 28. ex ieiunio Moysis quadraginta diebus, & noctibus in ipsis Scripturis semper probato, & laudato. 2. ex ieiunio Eliæ 1. *Regum cap.*19.*v.*8. qui ieiunauit 40. diebus, & noctibus donec perueniret vsque ad montem Dei Horeb. 3. Matthæi cap.4. v. 2. ex ieiunio Christi 40. diebus piè ac sanctè suscepto.

Opponunt Sectarij ieiunia hæc miraculosa fuisse, ac proinde veræ Ecclesiæ non imitanda. Fateor quidem miraculosa fuisse in quantum illi omni alimento abstinuerunt. At Ecclesiæ pro suo modulo per certorum ciborum, & quantitatis abstinentiam non tantum licitè, sed etiam piè suscepta, & postea dicto modo præcepta fuisse, ex testimonio Patrum primitiuæ Ecclesiæ manifestè demonstratur.

I. Sub ipsum Ecclesiæ exordium anno Christi 80. Constitut. Apostolicarum lib. 5. cap.12. apertè id testatur his verbis: *Post dies Epiphaniarum, seruandum ne his est ieiunium Quadragesimæ, quod vitæ Christi, & legis latę recordationem continet.*

II. S Ignatius Martyr anno Christi 100. in Epistola sua ad Philippenses, *Quadragesimale*, inquit, *ieiunium ne spernatis, continet enim exemplum conuersationis dominicæ.*

III. S. Ambrosius anno 374. sermone 7. de eodem ieiunio sic pronunciat: *Hoc fecit causa salutis nostræ, vt rem vtilem non solum doceret verbis, sed etiam exemplis institueret, vt ijsdem vestigijs quibus ad fidem currimus, ad abstinentiam graderemur.*

IV. S. Hieronymus anno 390. vt de hoc prolixiora ipsius effata prætercam, sic rem breuiter declarat lib. 2. aduersus Iouinianum cap.11. *Ipse Dominus quadraginta diebus Christianorum ieiunium sanctificauit.*

V. S. Augustinus anno 420. in quæstionibus super Genesim lib.1. cap. 169. *Non frustrà quadraginta dies ieiuniorum sunt constituti, quibus Moyses, & Elias, & ipse Dominus ieiunauit.* Idem declarat pluribus in Psalmum 100. & Epist. 19. cap. 15. & Patres cæteri quos breuitati studens prætereo.

Sed ne dicas hæc Patrum testimonia rigidum præceptum non importare, audi inter primos Ecclesiæ primitiuæ Pontifices Clementem Romanum anno Christi 80. in Canone Apostol 68. *Si quis Episcopus vel Presbyter, vel Diaconus, vel Lector, vel Cantor Sanctam Pascha Quadragesimam non ieiunat, præterquam si propter imbecillitatem corporis impediatur, deponatur; si laicus sit segregetur.* Si quem eo adduxit ventris ingluuies vt hæc nec audiat nec intel ligat, De eo cum veteri paræmia dicendum: *Venter aures non habet.*

Ex his satis conuincitur, quod possit Ecclesia pro omnibus fidelibus in communi alios etiam ieiunij dies præcipere. Patet id magis in particulari tam in antiquo quam Nouo testamento, Lib. 1 Reg. cap. 14 vers. 24. lib. 2. Paralipom. cap. 20. vers. 3. Ieremiæ cap. 35. vers. 6. & 8. lib. 1. Esdræ cap. 8. vers. 21. Esther is cap. 4. vers. 18. Actor. cap. 16. vers. 4.

Testis huius potestatis in ipso primo Ecclesiæ sæculo est Sanctus Ignatius Martyr, in Epistola sua ad Philippenses: *post passionis Dominicæ hebdomadam ieiunare quarta, & sexta feria ne negligatis*.

Idque ab Ecclesia pro *alijs etiam diebus* statutum constat in secundo sæculo ex Decreto S. Vrbani Pontificis anno 224. apud Gratianum distinct. 76. *Statuimus, vt ieiunia quatuor temporum hoc ordine celebrentur: Primum initio Quadragesimæ, secundum in Hebdomada Pentecostes, tertium verò in Septembri, quartum in Decembri more solito fiat.* Vbi etiam iudicatur hoc præceptum eiusque obseruationem temporibus anterioribus in more positum fuisse.

Doctrinam verò modernorum Sectariorum huic contrariam, etiam tempore Sancti Augustini pro Hæresi agnitam fuisse, patet ex ipsius libro de Hæresibus, hæresi 53. *Æriani ab Ærio quodam sunt, qui in Arianorum hæresim lapsus, propria quoque dogmata fertur addidisse nonnulla, dicens, orare, vel offerre pro mortuis oblationem non oportere, nec statuta solemniter celebranda esse ieiunia, sed cum quisque voluerit, ieiunandum, ne videatur esse sub lege.* Ab alijs Patrum, ac Conciliorum in hanc rem testimonijs abstineo: ne sim prolixus: pauca tantum argumenta, quæ apud Aduersarios præcipui ponderis sunt breuiter dissoluo.

Objiciunt igitur primò, Ecclesia nullum potest imponere præceptum, quod obliget sub peccato, quod probant ex Matthæi cap. 15. Frustra colunt me docentes doctrinas, & mandata hominum. Atqui ieiunia, & abstinentiæ Ecclesiæ Romanæ sunt tantum mandata hominum. Ergo non obligant sub peccato.

Respondeo, negando maiorem, ad probationem dico, tantùm ibi damnari mandata hominum, quæ sunt contraria legi diuinæ, vti ex contextu patet, præceptum autem ieiunij non repugnat legi diuinæ, cum ieiunium non sit res mala, & ipsa lex diuina præscribat obtemperandum esse legitimo superiori rem non malam præcipienti. Vnde ridiculè Aduersarij, dum vrgent seruandum præceptum diuinum, non obediendo mandatis hominum, volunt ipsum præceptum diuinum contemni, quod mandat obedire præceptis superiorum, vt habet Apost.

Obedite Præpositis vestris.

Et passim in Scripturis.

Objiciunt secundò: Dicit Christus Matth. cap. 15. *Quod intrat per os non coinquinat hominem* Ergo abstinentia à carnibus, &c. non potest præcipi sub reatu peccati mortalis.

Respondeo, Quod intrat in os, *per se* quidem non coinquinat hominem, sed coinquinat hominem *inobedientia* illius hominis, qui facit cibum vetitum per os suum intrare: Alias ne quidem peccasset *Adam* comedendo fructum vetitum, qui sanè per os intrauit: Neque in nouo Testamento peccassent Fideles comedendo sanguinem, & suffocata, quando erant ab Apostolis prohibita in Act. Apostolorum cap. 15. Ridiculos autem reddit Aduersarios, quod Christus hic respondeat Pharisæis, qui superstitiosum, & supremum vrgentes rigorem, volebant illius Discipulos coinquinari, quod *manibus illotis manducarent*. Quid hoc facit ad solidum, & expressum Ecclesiæ præceptum ex Scripturis, & Patribus supra demonstratum.

Objiciunt tertiò, ex Apostolo 1. ad Corinth. c. 10. v. 25. Omne quod in macello venit, manducate, nihil interrogantes propter conscientiam.... si quis vocat infidelium, & vultis ire, omne quod vobis apponitur manducate, nihil interrogantes propter conscientiam. Si quis autem dixerit, hoc immolatum est idolis: nolite manducare, propter illum qui iudicauit, & propter conscientiam, conscientiam autem dico non tuam sed alterius.

Respondeo breuiter, interrogando, quid ibi dicat Apostolus, nisi vt quæ tunc prohibita non erant liberè manducarentur, quales erant carnes in macello venales, aut indiscriminatim appositæ, & quæ prohibita erant non manducarentur, quales erant carnes propositæ tanquam idolis prius immolatæ, & quasi in illorum honorem sumendæ. Quid quæso facit hoc pro manducandis sine peccato carnibus aut cibis posteà pro certis diebus ab Ecclesia absolutè prohibitis? Si tunc potuerint ritè ab Ecclesia prohiberi carnes appositæ tanquam idolis immolatæ, & *Actor. cap. 20. & 25.* vsus sanguinis, & suffocati, cur iam ab eadem Ecclesia non possint certis diebus carnes aut cibi alij interdici? Quinimmo ex hac prohibitione carnium idolis oblatarum, hi nostri carnis, & ventris patroni suo potius argumento seipsos iugulant. Sed malunt illi in suo Ægypto super ollas carnium sedere, quam

quam ad terram promissionis per abstinentiam proficisci.

CAPVT X.

De Peccato Originali, Mortali, & Veniali.

DOcet Lutherus, & Caluinus peccatum Originale, quod ab Adamo contraximus consistere in Concupiscentia, siue inclinatione ad malum concupiscendum, quod Theologi vocant concupiscentiam in actu primo. Negarunt hoc omni tempore Catholici.

Probatur manifestè ex Ratione, & Scriptura. Quia quidquid habet rationem peccati, id per Baptismum tollitur, vti agnoscunt omnes, qui Baptismum admittunt. Atqui Concupiscentia illa per Baptismum non tollitur. Ergo peccatum originale in concupiscentia illa non consistit. Minor apertè probatur, tum ex perpetua experientia, qua etiam baptizati sentiunt inclinationem ad malum concupiscendum, quam ex testimonio Apostoli ad Rom. 7. v. 23. *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ.* Ex qua lege prouenjunt motus concupiscentiæ ad malum appetendum, vt idem testatur ad Galat. 5. v. 17. *Caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem.* Vnde manifestum est in Apostolo, adeòque in Baptizatis, & Sanctis concupiscentiam illam remanere, in quibus tamen non permanet peccatum originale.

Obijciunt Aduersarij primò, Apostolus concupiscentiam dicit esse peccatum ad Roman. 6. v. 12. *Non regnet peccatum in corpore vestro mortali.* Secundò, Quod non est à Deo peccatum est: sed concupiscentia non est à Deo: ergo concupiscentia peccatum est. Minorem probant ex illo 1. Ioannis 2. v. 16. *Omnè quod est in mundo concupiscentia carnis est ..... qua non est ex Patre.* Tertiò, Christus assumpsit omnes hominis miserias, excepto peccato: atqui non assumpsit hominis concupiscentiam: ergo concupiscentia est peccatum.

Respondeo ad primum, Apostolum, non monere vt *peccatum*, siue concupiscentia nullo modo sit in corpore nostro mortali, sed vt non *regnet*, scilicet per liberum voluntatis consensum, vt etiam SS. Patres explicant.

Ad secundum, distinguenda est minor. Concupiscentia nostra non est à Deo illam primùm volente, & creante in Adamo, concedo non est à Deo illam postea permittente in pœnam peccati originalis, nego: & hoc sensu rectè dicit Scriptura illam non esse ex Patre: vnde non sequitur concupiscentiam esse ipsum peccatum originale, sed tantum pœnam peccati originalis, quod præsupponit.

Ad tertium, falsa est maior: quia Christus non assumpsit ignorantiam, febres, aut alios morbos, non enim proderant hæc ad generis humani redemptionem. Vnde quando de Christo dicitur ad Hebr. 2. v. 17. Debuit per omnia fratribus assimilari, clarum est illud non intelligi de omnibus miserijs humanis à peccato distinctis, ergo nec de concupiscentia etsi in illa peccatum originale non consistat.

Peccatum igitur originale in sensu Catholico situm est in ipso peccato Adami in posteros transfuso, siue in priuatione iustitiæ originalis à posteris participanda nisi primi parentis peccatum obstitisset, vti cum alijs explicat *D. Thom.* 2. 1. *q.* 82. *art.* 3.

De peccato *Mortali*, ac *Veniali* contra Catholicos docuit Gommarus, ac Pelagius, & post illos Lutherus, ac Caluinus, Peccata omnia ex natura sua esse mortalia, & mereri pœnam æternam: & tantum quædam esse venialia hoc solum sensu, quod ea iustis non imputentur. Ac Lutherani quidem affirmant, infidelium peccata omnia esse mortalia, & à Deo imputari, fidelium verò omnia peccata esse venialia, siue à Deo illis non imputari, excepto peccato infidelitatis, cum consequenter doceant per solam fidem hominem constitui iustum. Caluinistæ verò mordicus tenent omnia peccata quorumuis reproborum esse mortalia, & prædestinatorum peccata omnia esse venialia, siue ad damnationem non imputari.

Probatur contra hos doctrina Catholica: Quia dantur aliqua peccata, quæ neque per se mortem animæ adferunt, neque pœna æterna digna censentur: ergo dantur aliqua peccata quæ per se sunt merè venialia in quouis hominum genere. Probatur antecedens, Quia mors animæ consistit in priuatione gratiæ: atqui sunt aliqua peccata, quæ non priuant animam gratia, aut ream constituunt pœnæ æternæ, vbi patet ex illo Prouerb. 24. v. 16. *Septies in die cadit iustus:* & clarius ex illo Iacobi 3. vers. 2. *In multis offendimus omnes:* ac denique clarissimè ex Euangelio Matthæi cap. 5. vers. 22. *Qui irascitur fratri suo reus erit iudicio, qui autem dixerit fratri suo, Racha, reus erit Concilio: qui autem dixerit, Fatue, reus erit gehennæ ignis.* Vbi apertè distinguitur triplex peccatum iracundiæ, quorum tantum tertium constituit reum ignis æterni: vnde manifestum euadit alia

alia quæ sic reum non constituunt esse tantum venialia.

Obijciunt primò illud Ezechielis 18. vers. 4. *Anima qua ipsa peccauerit morietur*. Vbi ad mortem animæ nulla statuitur distinctio peccati mortalis & venialis.

Respond. Sermonem illic esse de certis tantum peccatis grauioribus, scilicet, idololatria, homicidio, vsura & rapina, quorum singula ex genere suo sunt mortalia: vnde ineptè inferes, nulla dari alia leuiora ac venialia peccata.

Obijciunt secundò, quodlibet peccatum offendit Deum infinitè bonum. Ergo quodlibet est dignum pœna infinita siue æterna, adeoque mortale.

Resp. Quoduis peccatum offendit Deo infinitè bonum saltem leuiter, concedo: offendit grauiter, sic vt cum Deo dissoluat amicitiam & charitatem, nego: sicut enim potest Deus infinitus leuiter & finitè amari ac coli, ita potest leuiter ac finitè offendi citra amicitiæ dissolutionem, sicut in offensionibus summorum Principum cum aliqua proportione ostendi potest.

Denique si fundamentum aduersariorum, de peccatorum imputatione subsisteret, apertè etiam contra ipsos sequeretur, Baptismum & Pœnitentiam eliminandam esse. Reprobis enim nihil illa prosunt, si nullum ipsis peccatum remittitur, vt isti volunt. Neque prædestinatis sunt necessaria, si nullum ipsis peccatum imputatur. En ad quæ præcipitia hæc vertigo impellat.

CAPVT XI.

De Cultu, & Inuocatione Sanctorum.

I. Fides Catholica docet primò, cultum latriæ soli Deo tribuendum esse, nullamque creaturam posse adorari; nisi adorationem impropriè accipias, vti ab Abrahamo dicitur Angelus adorari Gen. 18. v 3. & alibi.

Docet secundò, solum Deum inuocandum esse tanquam supremum rerum omnium Dominum, ac largitorem omnium donorum tam naturæ, quàm gratiæ.

II. Admittit tamen Sanctos in cœlo regnantes tanquam Dei amicos religioso cultu honorandos esse: & vt nostros apud Deum intercessores, ac Patronos inuocari posse. Vtrumque negant omnes huius temporis Sectarij: & ante illos varij pro hæreticis à primitiua Ecclesia damnati, vt Vigilantius apud *S. Hieronymum cap. 3. aduersùs Vigilantium*: & Manichæus apud *S. Augustinum lib. 20. cap. 4. contra Faustum*. His autem à primitiua Ecclesia reprobatis consentire, aliud esse non potest quàm à veræ Ecclesiæ sensu aberrare.

III. Probatur porrò Catholica veritas primò, Quia ex Scripturis constat vtile ac pium esse inuocare homines sanctos in hac Vita existentes. Ergo multò magis vtile ac pium erit inuocare Sanctos in cœlesti gloria cum Christo regnantes, & in perfecto illius amore & fauore in æternum constitutos.

Antecedens patet ex Apostolo 2. ad Thessalonicens. 3. *Fratres orate pro nobis vt sermo Dei currat & clarificetur, sicut & apud vos*. Et ad Colos. 4. v 2. *Orationi instate, orantes simul & pro nobis*. Et ad Roman. 15. vers. 30. *Obsecro vos fratres per Charitatem sancti Spiritus vt adiuuetis me in orationibus pro me ad Deum, vt liberer ab infidelibus, qui sunt in Iudæa*. Denique ad postulandum huiusmodi patrocinium hortatur ipse Deus, Iob c. 42. v. 8 *Ite ad seruum meum Iob & offerte holocaustum pro vobis; Iob autem seruus meus orabit pro vobis, faciem eius aspiciam, vt non vobis imputetur stultitia*.

IV. Sanctos quoque in cœlo existentes nobis patrocinari, & vtiliter ac piè inuocari, patet Danielis 3. v. 35. Vbi Azarias ita orat. *Ne auferas misericordiam tuam à nobis propter Abraham dilectum tuum, & Isaac seruum tuum, & Israel sanctum tuum*. Et S. Petrus promittit se post obitum suum pro fidelibus frequenter oraturum 2. Petri 1. v. 15. *Dabo autem operam & frequenter habere vos post obitum meum, vt horum memoriam faciatis*. Et ipsa experientia ex frequentibus beneficijs ac miraculis per Sanctorum inuocationem omni æuo obtentis, manifestè ostendunt hanc Deo gratam, ac nobis perutilem esse.

V. Nec vllam prorsus vim habent quæ contra Sanctorum inuocationem à Sectarijs opponuntur, hoc modo: Deus vult solus inuocari; ergo non licet inuocare Sanctos in cœlo regnantes. Nam contra ipsos valet eadem consequentia: Deus vult solus inuocari; ergo non licet inuocare Sanctos in hac vita existentes; quod tamen falsum esse coguntur ipsi fateri ex apertis Scripturis num. 3. suprà cit.

Eodem modo si bona est hæc quam formant consequentia. Solus Christus est mediator hominum, ergo peccant Catholici inuocando Sanctos in cælo existentes; Bona etiam erit hæc sequela? Solus Christus est mediator hominum: ergo peccant Sectarij inuocando Sanctos in terra coastitutos, quod tamen ex Scripturis admittunt licitum esse. Nam si velint

vt

vt particula *solus* vniuersaliter accipiatur, atque Sanctos viuos ac mortuos excludet.

Neque minùs friuolum est quod assumunt, Sanctos scilicet in cœlo non posse preces nostras, & interna desideria cognoscere. Sed peto, an admittant Samuelem cognouisse omnia quæ erant in corde Saulis, vt testatur Scriptura 1. *Reg.* 9. *verf.* 19. Et Elisæum sciuisse omnia quæ à Giezi absente gerebantur, & secreta consilia Regis Syriæ longè remoti 4. *Reg. cap.* 5. *verf.* 6. Et Danieli cognitum fuisse occultum somnium Nabuchodonosoris, eiusque interpretationem? Dicant ipsi quo modo potuerint hæc absentibus in terra reuelari, & simul exponent qua ratione possint Sancti in cœlo preces nostras, & desideria cognoscere.

VI. Probatur autem secundò, hunc esse sensum Scripturarum, & primitiuæ Ecclesiæ, ex consensu Sanctorum Patrum qui in ea cum eximia tam sanctitatis, quam veræ doctrinæ laude floruerunt.

Origenes qui tertiò post Christum sæculo vixit *Homil* 23. *in Numer.* Quis, inquit, dubitat quod Sancti quique Patrum etiam orationibus nos iuuent.

S. Hieronymus 4. sæculo *contra Vigilantium, cap.* 3. Si Apostoli, & Martyres adhuc in corpore constituti possunt orare pro cæteris ...... quanto magis post victorias, coronas, & triumphos. Et *ibid.* affirmat Vigilantium hæreticum contrariam doctrinam de Barathro pectoris sui tanquam cænosam spurcitiam euomere.

Audi S. Augustinum Catholicorum more pro se orantem *Medit. cap.* 40. S. Michael, S. Gabriel, S Raphael, Sancti Chori Angelorum, atque Archangelorum per illum qui vos elegit, & de cuius contemplatione gaudetis, vos rogare præsumo, vt pro me culpabili Deum rogare dignemini.

S. Ambrosius quid in Ecclesia fieret, ac fieri debeat apertè docet *lib. de Viduis.* Obsecrandi sunt Angeli pro vobis, qui nobis ad præsidium dati sunt. Martyres obsecrandi sunt.... possunt pro peccatis nostris rogare. Et *Orat.* 2. *de Præparat. Missæ.* Apostolorum intercessionem imploro, Martyrum preces deposco, confessorum orationes expostulo, talium Domine Deus preces nunquam spernis. Longior forem si eodem modo loquentem adducerem S. Chrysostomum *in Liturg.* S. Cyprianum *de Stella*, *& Magis.* Cyrillum Hierosol. *Catechef. Mystag.* 5. Eusebium Alex. *Homil. de Sanctis*, & alios indubitatos primitiuæ Ecclesiæ testes: ex quorum consensu quomodo nostri temporis Sectarij erroris conuincantur jam supra tradidimus.

Doctoris Morlæi Angli de his noua quædam effugia refelluntur.

DOctor hic in Anglia celebris, & iam grandæuus, qui, & Belgium pridem lustrault, in suis Tractatibus circa dogmata aliqua Ecclesiæ Romanæ pag. 31. sic pronunciat. *Negari non potest, quin talis sit in Ecclesia Romana nunc Sanctorum, & Angelorum, qualis olim apud Gentiles Heroum, & Dæmonum cultus fuit.*

Doctor eximie Accusator es: Inane ergo est effatum illud tuum, *Negari non potest*, cum tibi incumbat istud positiuè probare. Sed vt gratis gratiam faciamus, nos cum Augustino, Theodoreto, Cyrillo, &c. latam in eo cultu differentiam facilè assignamus. Gentiles suos Heroes veros esse Deos credebant, nos Sanctos nostros tantum vt Dei amicos agnoscimus, & veneramur. Et hinc vlterius, illi Heroibus istis tanquam Dijs Sacrificia offerebant: inter Catholicos nihil per vmbram simile, qui omnino sacrilegum esse profitentur alteri, quam soli Deo sacrificare. Nescio quomodo possit aliquis hoc ignorare qui res Catholicorum tanto tempore non oscitanter explorauit. Instat tamen sic Morlæus pagin. 22. *Cultus Dæmonibus exhibitus erat illorum inuocatio, in imaginibus veneratio, templorum, & Altarium dedicatio, votorum in morbis, & periculis nuncupatio, &c.* ex quibus inferi cupit hæc eadem in honorem Sanctorum, & Angelorum facta, cedere in Dei, & Christi contumeliam.

Non potuit ergo Doctor tantus distinguere inter Obiecta quibus illa inuocatio, dedicatio, nuncupatio præstatur. Eximie Domine, Inuocatio, Dedicatio, &c. Non est res per se mala. Sed inuocatio Dæmonis res pessima est. Vobis igitur incumbebat ostendere, eodem modo sacrilegum esse Dæmones Dei inimicos, & Sanctos Dei amicos inuocare. Nolo tantos viros à me doceri: audiant in eandem sententiam duo suprema Religionis Christianæ oracula. *S. Augustin. contra Faustum cap.* 18. sic loquitur. Dicit Apostolus, Quæ immolant Gentes dæmonijs immolant, & non Deo: Non quod offerebatur culpans, sed quia illis offerebatur. Consentit *S. Hieronymus contra Vigilantium cap.* 3. Illud fiebat Idolis, & idcirco detestandum: hoc fit Martyribus, & idcirco recipiendum. Expende an *Morlæus* his primæuæ Ecclesiæ oraculis præferendus.

Instat iterùm *pag.* 25. Neminem ex Angelis vel Sanctis inuocare possunt cum fide, quin illum cordis scrutatorem agnoscant, & præterea in illum tanquam Deum credant, &c.

Sed

Sed neutrum veri speciem vllam præfert. Iam enim supra manifestum fecimus, quomodo Sancti sine tali cordium scrutatione in visione Deitatis vt speculo lucidissimo Fidelium inuocationem cognoscere possint non minus quàm Sanctos in terra existentes absentium cogitationes, & acta cognouisse Scriptura pluribus exemplis testatur, quod nec Aduersarij audent inficiari. Quod autem non possit aliquis inuocari nisi in illum tanquam in Deum credatur, assertio est maximæ inscitiæ, ac si inuocari non possit alius vt supremus Dominus, alius vt mediator aut patronus qui apud illum intercedat. Quid est in rebus etiam humanis communius?

Instat porrò *Morlaus pag. 27. & 28.* „Orant „Papistæ Sanctos non solum (Patronos) vt „impetrent nobis aliquid à Deo, sed etiam „vt ipsi ea præstent, quod patet legenti Bre„uiarium Romanum &c.

Respondetur facile, Papistas orantes rogare Sanctos vt ea præstent, intercedendo apud Deum vt illa oranti per illum præstentur. Hoc certè est ex parte eorum præstari quod ab illis ab homine fideli deposcitur, nisi velis lusum in verbis exitare. Sic sane, & vos loqui oportet cum Scriptura *Apocalypseos cap.4.* Gratia vobis, & pax ab eo qui est, & „quierat, & qui venturus est, & à septem „Spiritibus qui in conspectu Throni eius sunt. Ita nempe, vt sicut Deus per omnipotentiam, ita spiritus illi suo modo gratiam, & pacem largiantur. Si quis profectò Catholicus, sicut Ioannes Apostolus in Apocalypsi loqueretur, quot à vobis lites, & verborum aucupia paterentur!

Plura in huiusmodi Commentationes nouas & inanes præbet *L VV. Reuiso.* eruditissima, de Iudicio Doctoris Morlæi, anglicè conscripta.

APPENDIX.

De cultu Virginis Deiparæ quædam moderna refutantur.

DOctrina Catholica est primò, D. Virginem esse verè ac propriè Dei. Matrem & Genitricem, contra Nestorium.

II. Eandem semper Virginem permansisse ante partum, in partu, & post partum.

III. Illam supra omnes Angelos, & Sanctos cultu Hyperduliæ honorandam esse.

IV. Virginem Deiparam nullo vnquam peccato actuali inquinatam fuisse, definit Tridentinum.

V. Illam à labe originalis peccati semper immunem fuisse communis est in Ecclesia sensus, & sententia, non de fide.

VI. Virginem Mariam esse omnium Fidelium apud Deum Mediatricem, Dominam, Aduocatam, Cœli Terræque Reginam, Peccatorum Refugium, & Matrem Misericordiæ, dogmata sunt, & Priuilegia sine controuersia à Christi Fidelibus semper recepta.

Contra hunc Ecclesiæ sensum nullam vim habent, *Monita quædam salutaria, B. Virginis ad Cultores suos indiscretos*, in libello quodam Anonymo in vulgus nuper sparso, cum magno Fidelium scandalo.

Primò, quia libellum istum, & suspectam illius doctrinam, & loquendi modos, cum summa offensione, & scandalo reiecit communis Fidelium consensus.

Secundò, Quia idem Libellus Sedis Apostolicæ decreto reprobatus, & prohibitus fuit.

Tertiò, Quia in Virginis cultu, & inuocatione carpit varias fidelium praxes, titulos, & encomia sensui Sanctorum Patrum maximè conformia, vti facilè patebit ex paucis ipsorum testimonijs, quæ hic breui methodo subijciam.

Audi S. Bernardum, sermone de Natiuitate Virginis, in communi sensu Fidelium, Mariam vt *Mediatricem*, vt *Spem*, vt *Fiduciam* nostram inuocantem. "Exaudiet vbique Ma„trem Filius, exaudiet Filium Pater. Hæc „peccatorum scala, hæc mea maxima Fidu„cia est, hæc tota ratio spei meæ, &c. Qua verò ratione hæc de Virgine dicantur, Idem explicat; Opus est, inquit, Mediatore ad „Mediatorem istum, nec alter nobis vtilior, „quam Maria.

Idem argutè docet, & explicat Rupertus. „Sicut Luna lucet, & illuminat, luce non sua „sed ex Sole concepta: Sic tu, ò Beatissima, „hoc ipsum quod tam lucida es non ex te ha„bes, sed ex gratia diuina, gratia plena. „Quia sicut ex te natum Dei Filium, solem „verum, solem æternum adoramus, & co„limus vt Deum verum, sic & Te honoramus „atque veneramur vt veri Dei Genitricem. „Scientes (nota) quia totus honor impensus „Matri sine dubio redundat in gloriam Filij. „Consonat his Doctor Seraphicus Sanctus „Bonauentura in Speculo B. Virginis *cap. 5.* „Abyssus, inquit, est Maria in Bonitate, & „Misericordia profundissima, vnde etiam „profundissimam Misericordiam Filij sui pro „nobis interpellat, quasi abyssus abyssum inuocat.

Accedit S. Antoninus *3 par. tit. 15. c. 22. §. 9* Deus

, Deus misericordiam nedum magnam, sed
, Maximam fecit in Virgine pia, vt meritò
, nominetur Maria Mater Misericordiæ, &
, Regina eius ... hanc (Misericordiam) qui
, petit fine ipsa duce, fine pennis tentat vo-
, lare.

Nec minora canit S. Ephrem, de Laudibus
, Deiparæ. Aue, inquit, Dei, & hominum
, Mediatrix optima, Aue totius terrarum or-
, bis Conciliatrix efficacissima.

Huic doctrinæ innixus S. Basilius Orat. de Natiuit. Deipar. sic concludit: " De Virgine
, qui omnia illustria, & gloriosa dixerit, nun-
, quam à veritatis scopo aberrauerit.

Frustra igitur *Monitor* quicunque importunus, Fideles huic doctrinæ insistentes carpere conetur, tanquam indiscretos Virginis Cultores. Poterit ex communi Patrum ac Fidelium mente, & sententia ea facilè intelligere, & explicare, quæ in deteriorem sensum inuidiosè detorquet: quod qui porrò tentabit, contra hanc Lunam frustra latrabit.

CAPVT XII.

De Veneratione Imaginum Christi, & Sanctorum.

1 HOnorandas esse Imagines Christi, ac Sanctorum docet Ecclesia Catholica Romana, eo cultu qui à Tridentino exponitur Sess. 25. de Inuocat. & Vener. Sanctor. vbi declarat Imagines Christi, Deiparæ Virginis, & aliorum Sanctorum in templis præsertim habendas, & retinendas, iisque debitum honorem, & venerationem impertiendam. Non quod credatur inesse aliqua in iis diuinitas vel virtus propter quam sint colendæ, vel quod ab eis aliquid sit petendum, vel quod fiducia in Imaginibus sit figenda sicut olim fiebat à Gentilibus: sed quia honor qui illis exhibetur, refertur ad Prototypa quæ repræsentant; ita vt per Imagines quas osculamur, & coram quibus caput aperimus, & procumbimus, Christum adoremus; & Sanctos quorum illæ similitudines gerunt, veneremur.

II. Hanc doctrinam oppugnant moderni Sectarij: & eamdem contra primitiuam Ecclesiam impugnarunt hæretici ab ea olim damnati: nam Manichæi docebant Imagines Christi non esse colendas, sed res esse phantasticas, vt testatur S. Augustinus contra Faustum lib. 20 cap. 1. & postea ipsa Ecclesia in Concilio Niceno 2. congregata.

Idem 4. Sæculo tenebant Ariani hæretici, & hanc ob causam in Synodo Nicæna Act. 6. Eusebius tanquam Arianus accusabatur. Ergo vel errauit primitiua Ecclesia hanc hæresim reprobando, vel errant moderni Sectarij eam amplectendo.

III. Probatur autem Catholica veritas primò, Quia in Scripturis aliquæ creaturæ rationis expertes dicuntur honorandæ, propter ordinem singularem quem habent ad Deum & res diuinas, sicut habent Imagines ad Christum, & Sanctos. Nam de Arca testamenti dicitur. *Psalm.* 98 *Adorate scabellum pedum eius quia Sanctum est*. Et Exod. 25. vers. 18 iussit Deus Moysem supra Arcam fœderis collocare duos Cherubinos aureos, quibus simul cum Arca honos deferebatur: *Facies duos Cherubim aureos, & productiles ex vtraque parte oraculi*. Denique Num. 21. vers. 8. Deus mandauit erigi statuam siue Imaginem serpentis æneam, quæ populo in veneratione fuit, tum quia ex eius aspectu à serpentum-morsu sanabantur, tum quia figura erat Christi in Cruce pendentis. Ergo etiamsi Imagines sint rationis expertes, potest illis deferri aliquis honor, qui ad ipsum Deum, Christum, aut Sanctos Dei amicos referatur.

IV. Opponunt Sectarij, Catholicos honorando Imagines committere idololatriam, & peccare contra diuinum præceptum *Deuteronom.* 4. *Non facies tibi sculptile vt adores illud*, & alia huiusmodi loca quibus in Scripturis idololatria prohibetur. Sed hæc frustrà, & malignè Catholicis obijciuntur, cùm apertè profiteantur se non facere sibi sculptile, aut Imagines, vt illas adorent more gentilium. Illorum enim doctrina de cultu Imaginum initio huius capitis ex Tridentino declarata, à tali adoratione, & cultu longissimè remota est. Quomodo ergo possunt exercere illum cultum quem ipsi damnant ac detestantur? Aut qua fide possunt Ministri, qui hæc sciunt, & legunt, talem calumniam Catholicis affingere vt eos populo reddant exosos. Vera certè fides nunquam per tales artes, ac fraudes propagata fuit.

V. Probatur secundò, ex perpetua Ecclesiæ consuetudine iam inde à temporibus Apostolorum depingendi, & prædicto modo colendi Imagines Christi, & Sanctorum. Ipse enim Sanctus Lucas Euangelista venerationis ergo B. Virginis Imaginem depinxit, vt testatur antiquissimus Metaphrastes in vita S. Lucæ.

Secundi post Christum sæculi consuetudinem refert Methodius *Orat. de Resurrect.* Quas quidem ex auro Imagines conflamus Angelorum, ipsius principatus, & potestates referentes,

tes, eas ad honorem, & gloriam Dei conficimus.

Sanctus Athanasius tertio circiter sæculo, *ad Antioch cap.* 38. Absit vt quemadmodum Græci faciunt, nos Christiani tanquam Deos imagines adoremus, affectionem dumtaxat, & charitatis nostræ studium erga figuram personæ per imaginem expressæ declaramus.

S. Chrysostom. *Tom 5. in Liturgia.* Sacerdos autem egreditur ..... & conuersus ad Christi imaginem inflexo capite eum exclamatione dicit orationem.

S Augustinus *lib 3. de Doctr. Christi cap* 9. dicit, Signa vt illa diuinitus instituta veneranda esse, quia honor eorum ad prototypum transit.

Denique S. Ambrosius in *Orat. de Obitu Theodosij*, laudat Helenæ sapientiam, quod Crucem Christi leuauerit, & ipsis Regibus honorandam exposuerit.

Et vt silerent hi, alijque primitiuæ Ecclesiæ testes, satis loquuntur innumera miracula in Crucis, ac Imaginum religioso cultu fidelibus à Deo omni æuo concessa, quæ non possunt nisi in veritatis ac virtutis, non autem in erroris aut idololatriæ præmium concedi, nisi velis dicere Deum per miracula, & beneficia homines ad idololatriam inuitare.

CAPVT XIII.

De Sacris Reliquijs.

I. ARgumenta supra allata pro Imaginum veneratione non parùm probant Sanctorum quoque corpora, reliquias, ac monumenta à fidelibus in honore piè, vtiliterque habenda esse prout docet *Tridentin. Sess.* 25. *sub initium.*

Soli repugnant huius temporis Sectarij, cum antiquioribus hæreticis, quales erant secundo post Christum sæculo Marcionitæ, qui docebant Martyrum corpora esse abominabilia, vt refert Magnes. *lib* 4. *contra Theosthenem*: deinde post Diocletianum, & Iulianum Apostatam Vigilantius, qui nolebat reliquias coli, aut illis cereos accendi, cuius hæresim impugnat S. Hieronym. *lib.* 2. *contra Vigil.* Videant quæso, & aduertant nostri Sectarij quales habeant primos suæ doctrinæ Patres, ac Patronos.

II. Probatur porrò ex Scripturis corpora, & reliquias Sanctorum veneratione digna esse. Nam *lib.* 4. *Regum cap.* 14. sic memoratur: *proiecerunt cadauer in sepulchro Elisæi, quod cùm tetigisset ossa Elisæi reuixit homo, & stetit supra pedes suos.* Deus tanto miraculo ostendit quanto in honore habeat ossa Prophetæ, & tu illa honore indigna esse affirmas?

Actorum 19 *vers* 12. narratur, quomodo sudaria, & semicinctia à corpore Pauli deferentur ad languidos, & recedebant ab eis languores, & spiritus nequam egrediebantur. En ipse Deus tot prodigijs ostendit se velle per reliquias Sanctorum beneficia hominibus conferre, morbos curare, dæmones expellere: ergo satis declarat se velle in illum finem reliquias illas in pretio, & honore haberi; aliàs ipse talibus signis eas honorando homines vltrò in errorem induceret.

Quinimò potiùs diuina sapientia per hunc sacrarum reliquiarum cultum, & æstimationem, excitat homines ad imitandum Sanctorum virtutes, & exempla, & corroborat in illis viuam fidem de futura mortuorum resurrectione, dum vident sanctorum hominum ossibus ac cineribus tantam à Deo virtutem attribui, propter coniunctionem quam habuerunt cum animabus iam in gloria constitutis, vti loquitur Apostolus, *Nescitis quia membra vestra templum sunt Spiritus Sancti*, 1. ad Corinthios 6.

III. Secundum argumentum quo hæc doctrina demonstratur, est primitiuæ Ecclesiæ vsus, & fides indubitata; aut enim hæc penitus errauit, quod nemo admiserit, vel errant illi, qui honorem Sanctorum reliquijs exhibendum inficiantur.

Clemens Romanus statim primo post Christum sæculo de honore Reliquiarum id testatur *lib.* 6. *constit. Apostol. cap.* 29 Eorum qui apud Deum viuunt ne Reliquiæ quidem corporum sunt inhonoratæ: siquidem Elisæus Propheta postquam defunctus est mortuum suscitauit.... quod quidem nunquam accidisset nisi corpus Elisæi sanctum esset.

S Iustinus Martyr, qui secundo sæculo fidem suam sanguine consignauit, hoc quoque attestatur *q.* 28. Sanctorum, ait, corpora, & sepulchra Martyrum dæmonum amoliuntur insidias, & morborum ab arte medica comploratorum conferunt sanationes.

Sed ne adducam plura, quæ peruolui Patrum, & primitiuæ Ecclesiæ monumenta. Instar omnium sit prolixum, & publicum Sancti Augustini testimonium, qui primò *Epist.* 103. sic scribit: Reliquias beati Martyris Stephani non ignorat Sanctitas vestra (sicut, & nos fecimus) quam conuenienter honorare debeamus. Deinde *lib.* 22. *de Ciuitate Dei cap.* 8. fusè exponit miracula facta per Reliquias S. Geruasij, & Protasij Mediolani, & quo modo se præsen-

sente cæcus fuerit subitò illominatus coram iounmera populi multitodine adeo vt miraculum à nullo ibi potuerit ignorari.

Et enarratis alijs prodigijs, quibus Ipse quoque testis interfuit, declarat quomodo dum Episcopus nomine Proiectus S. Stephani Martyris Reliquias publicè portaret, per flores, qui Reliquias attigerunt, oculis applicatos qui ier à cæcitate subitò liberata fuerit, populo vniuerso Deum in suis Sanctis collaudante.

Pergit eodem capite S. Doctor alia quoque miracula, & beneficia exponere ex Sanctorum, & Reliquiarum cultu à Deo impetrata, quæ testatur intra suam Diœcesim fuisse numero septuaginta.

IV. Quis quæso his inspectis de hac fidei veritate dubitare audeat? Nisi Augustinoo, & toti antiquitati, & primitiuæ Ecclesiæ diffidat, aut ipsi Deo qui per tot signa, & prodigia hanc Doctrinam Ecclesiæ suæ tam apertè testatam, & commendatam reddidit. Plura in hanc rem dedi Tractatu de Miraculis edito Louanij Anno 1667.

CAPVT XIV.

De Numero Sacramentorum.

SAcramentum apud Catholicos est, sensibile signum, & causa gratiæ sanctificantis. Numerum Sacramentorum docent esse septenarium cum *Trid. sess. 7. de Sacram. Can. 1.* Duo tantùm propriè dicta noui Testamenti Sacramenta admittunt Sectarij, nempè Baptismum, & Eucharistiam siue Cœnam Domini, quamuis nec in hoc numero omnes inter se conueniant.

Sed hoc argumento vnico satis redarguuntur: Nihil credunt esse de fide Sectarij moderni, quod in claro, & aperto Dei verbo non continetur. Sed nullibi in Verbo Dei claro, & aperto continetur, duo tantùm esse noui Testamenti Sacramenta. Ergo non est fide credendum duo tantùm esse Sacramenta.

Si reponant, in Scripturis nullibi etiam apertè dici septem esse nouæ Legis Sacramenta. Respondetur, Catholicos non credere ea tantùm esse de fide, quæ in Scripturis clarè, & disertè continentur, vt Sectarij, sed admittunt ad Regulam fidei præter Scripturam, quando obscura est, traditionem, & definitionem Ecclesiæ necessariò pertinere, vti probauimus supra par. 1. cap. 7. & 8.

§. I.

De Confirmatione.

PRimò itaque Confirmationem verum esse Sacramentum ex Scriptura, cum primitiuæ Ecclesiæ traditione conuenienter probamus. Nam *Act. cap. 8* narratur quod cùm audissent Apostoli quòd Samaritani recepissent Verbum Dei, & baptizati essent in nomine Domini Iesu: *Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum.* Atqui illa impositio man um post Baptismum erat signum sensibile vi cuius conferebatur Spiritus sanctificans. Ergo erat Sacramentum distinctum à Baptismo, quod Ecclesia ab initio Confirmationis Sacramentum appellare consueuit. Nihil enim aliud ad propriam Sacramenti rationem requiritur, quam vt sit signum sensibile, à Deo constitutum, ad conferendum gratiam sanctificantem; sine qua Spiritus sanctum accipi non potest. Quæ institutio iterùm 9. *Act. v. 6.* declaratur, vbi narratur, quomodo Paulus postquam in nomine Iesu baptizauit, *imposuit illis manus, & venit super eos Spiritus sanctus*; cum alijs donis externis, quæ illi erant annexa.

Hic autem Scripturæ sensus ex traditione, & consensu primitiuæ Ecclesiæ apertè colligitur. Nam *Clemens I. Epist. 4.* primo sæculo ab initio Ecclesiæ illius vsum his verbis declarat. Omnibus festinandū est sine mora renasci Deo, & demum consignari ab Episcopo, septiformem Spiritus sancti gratiam percipere..... quia aliter esse perfectus Christianus nequaquam potest..... vt à B. Petro accepimus, & cæteri sancti Apostoli præcipiente Domino docuerunt. Quid quæso in rem hanc clariùs, quid antiquius? tpotè ab ipso Petro, cæterisque Apostolis continuò per manus acceptum.

In tertio sæculo *Fabianus Ep. 2.* Sancti Chrismatis confectio per singulos annos est agenda .... quia nouum *Sacramentum* est.

Melchiades Papa, qui quarto post Christum sæculo Ecclesiam gubernauit *ad Episcopos Hispaniæ* sic scribit. Quæsistis vtrùm maius esset Sacramentum manus impositio Episcoporum, quam Baptismus? Scitote vtrumque magnum esse *Sacramentum*: & sicut vnum Maioribus fit, id est, à Summis Pōtificibus, quod à minoribus perfici non potest, ita & maiori veneratione venerandum, & tenendum est.

S. Augustinus *lib. 2. contra litteras Petiliani cap. 104.* in hoc, inquit, vnguento *Sacramentum* Chris-

Chrismatis vult interpretari, quod quidem in genere visibilium signaculorum sacrosanctum est, sicut ipse Baptismus. Alios primitiuæ Ecclesiæ testes prætereo plurimos: quia ex his manifestum est aut primæuam Ecclesiam errasse, aut Ecclesiam Romanam Confirmationis *Sacramentum* ritè vsurpare.

§. I I.

De Extrema Vnctione.

SAcramentum extremæ Vnctionis fundatur in Scripturis *Marc.* 6. Vbi de Apostolis, dicitur. " Et exeuntes prædicabant vt, pœnitentiam agerent; & dæmonia multa, eijciebant, & vngebant oleo multos ægros, & sanabant. Materia autem, forma, & effectus huius Sacramenti distinctius declaratur Iacob 5. *Infirmatur quis in vobis, inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum vngentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei saluabit infirmum, & si in peccatis sit remittentur ei.*

Ex his argumentandum est vt supra: Signum sensibile ex institutione diuina, à Presbyteris Ecclesiæ, ægris conferendum, quo causatur gratia remissiua peccatorum, necessariò est verum Sacramentum: nam vt ipse Baptismus sit verum Sacramentum, nihil aliud requiritur. Atqui extrema Vnctio est tale signum, vti patet ex Scripturis iam allegatis: Ergo Extrema Vnctio est verum Sacramentum.

Accedit vsus, & declaratio primitiuæ Ecclesiæ, quæ non potest à vero Scripturæ sensu discrepare, aliàs aut ipsa, aut Scriptura falsitatis arguenda esset.

S. Augustinus *lib.* 2. *de Visit. infir. cap.* 4. Olei sacrati delibatio intelligitur Spiritus Sancti typicalis vnctio. *Et tract. de rectit. Cath. conu.* Quoties aliqua infirmitas occurrerit alicui: ... oleum benedictum fideliter ab Ecclesia petat, vnde corpus suum vngatur, & secundum Apostolum oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus, non solum Corporis, sed, & animæ sanitatem accipiet? Vbi vides D. Augustinum hanc Iacobi Apostoli Scripturam, cum Ecclesia Romana, de extremæ Vnctionis Sacramento admittere, & explicare.

Denique vniuersæ Ecclesiæ primitiuæ ea de re praxim, & consensum disce ex *Concilio Niceno I. can.* 69. Transacto, inquit, anno debet Sacerdos benedicere aquam, & oleum, non sicut fit in Baptismo, neque sicut benedicitur Chrisma, sed sicut Oleum infirmorum.

Ex his, dilemmate sæpius formato, facilè ostendes circa hoc Sacramentum vel primitiuam Ecclesiam, vel modernos Sectarios errare.

§. III.

De Ordine.

SAcramentum Ordinis quo Ministri in Ecclesia ad functiones sacras assumuntur, & consecrantur, patet ex scripturis 1. *ad Timoth.* 4. Noli, inquit, negligere gratiam quæ data est tibi per Prophetiam, cum impositione manuum Presbyteri.

Cùm enim ad exercenda ministeria diuina opus sit aliqua Dei vocatione, vt declarat Apostolus ad Heb. 5. *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus est, non enim quisquam sibi assumit honorem sed qui vocatur à Deo:* hinc necessè est signo aliquo sensibili à Deo instituto hanc vocationem innotescere, quod exprimit Apostolus per impositionem manus, qua confertur gratia, & potestas sacra ministeria exercendi, nec amplius ad veram Sacramenti rationem requiritur.

Et quidem primo post Christum sæculo Clemens Romanus *lib.* 3. *constit. Apost. cap.* 27. Ordinem Ecclesiasticum per gradus distinguit in Episcopos, Sacerdotes, Diaconos, Lectores, Cantores, Lectores, subdens, Hic est Ecclesiasticus Ordo, & Concentus.

S. Cyprianus sæculo tertio docet, Ordinem esse Sacramentum quod iterari non potest, æquè ac Baptisma, *in libro de Cardinal. Christi operibus cap. de lotione pedum*, sic scribit: docemur quæ sit Baptismi, & aliorum Sacramentorum stabilitas: nam Baptismum reperi Ecclesiasticæ prohibent regulæ ... & nemo sacros Ordines semel datos iterum renouat.

S Augustinus *contra Epistol. Parmeniani c.* 13. Ostendens ab Episcopis hæreticis ordinatos, non esse iterum in Ecclesia Christi ordinandos, Ordinem esse Sacramentum non minùs quàm Baptismum apertè declarat. Si [inquit] nos malè facimus, ipsi explicent quomodo, & Sacramentum Baptismi non possit amitti, & Sacramentum Ordinati possit amitti... si enim vtrumque Sacramentum est, quod nemo dubitat, cur illud non amittitur, & illud amittitur? neutri Sacramento iniuria facienda est. Et iterum lib. 1. *de Baptismo contra Donatistas cap.* 1. Sacramentum Baptismi est, quod habet qui baptizatur, Sacramentum dandi Baptismi est, quod habet qui ordinatur. En quoties Ordo in ratione

Sacramenti Baptismo æquiparatur ab indubitato teste, & Doctores istius primæui temporis, quod ab ipsis Sectarijs inter aurea Ecclesiæ sæcula candido lapillo notatur.

Sed in hoc saltem cum Ecclesia Romana conueniunt Anglicanæ Ecclesiæ protestantes, quod admittant in vera Christi Ecclesia necessarios esse Episcopos, & Ministros, qui ab ipsa Ordinem suum, & iurisdictionem accipiunt, quamuis negent esse Sacramentum. Nam absq; ordine non magis eorum Episcopis, & Ministris quam cuiuis de plebe propria esset potestas baptizandi, conficiendi Eucharistiam, aut exercendi alia Ecclesiæ ministeria.

Verùm hinc summa emergit difficultas, quomodo Ecclesia Anglicana, postquam à Romana defecit, possit ostendere se habere veros Episcopos, & consequenter veros Ministros, qui per legitimam ordinationem potestatem suam à Christo participarunt. Nam sine legitima ordinatione non potest esse verus Episcopatus, sine vero Episcopatu non potest esse verus Clerus, sine vero Clero nequit subsistere vera Christi Ecclesia.

Porrò in Anglia vltimum, qui Episcopalem Ordinem suscepit, fuisse Polum Archiepiscopum Cantuariensem apertè ostendit Stapletonus, Hardingus, Bristo, Raynold, alijque Catholici Doctores, qui circa ea tempora scripserunt, & ad respondendum huic difficultati aduersarios frustrà prouocarunt. Et hinc solidè demonstrant neque ParKerum, qui post Polum Archiepiscopi Cantuariensis nomen in hæresi primus vsurpauit, neque vllum ex cæteris Angliæ Prælatis ab vllis vnquam Episcopis fuisse ordinatos. Aduersarij autem de hac re toties postulati vt per tabulas, aut testes declarent à quibus Episcopis, quando, quo loco fuerint consecrati, nunquam spatio quinquaginta annorum potuerunt legitimæ ordinationis argumentum, aut testimonium proferre. Quod anglicè fusius deduxit Archiepisc. Dubl. Talbotus tract. edito anno 1659.

Quæstiones aliæ de singulis Sacramentis, & de pœnis Hæreticos Ecclesiæ reconciliandi, traduntur infra in Resolutionibus Theologicis Part. III. in fine, &c.

§. IV.

De Cœlibatu Clericorum, & votis Monasticis.

NEgant horum temporum Hæretici passim omnes Clericos, siue sacros Ecclesiæ Ministros, ad Cœlibatum siue carentiam vxorum vllo iure teneri. Contrarium tam in doctrina, quam in praxi docet Ecclesia Romana.

Probatur primò, Quia Cœlibatus Clericis iam inde à tempore Apostolorum constitutus est, & in primitiua Ecclesia confirmatus, & obseruatus. Patet id 1. ex Apostolo ad Titum cap. 1. v. 7. *Oportet Episcopum sine crimine esse sicut Dei dispensatorem, hospitalem, benignum, sobrium iustum, sanctum, continentem, &c.* vbi præscribitur Continentia illa quæ consistit in abstinentia ab vxoribus vti disertè interpretatur D. Hieronymus in hunc locum, & Patres alij primitiuæ Ecclesiæ in eundem sensum infra citandi. Idem deducit S. Hieronymus ex Apostolo 1. ad Corinth. cap. 5. vers. 7. *Nolite fraudare inuicem nisi forte ex consensu ad tempus, vt vacetis orationi.* Sic enim loquitur ad cap. 1. Epistolæ ad Titum: *Si laicis imperatur vt propter orationem abstineant se ab vxorum coitu, quid de Episcopo sentiendum est qui quotidie pro suis populique peccatis illibatas Deo oblaturus est victimas.* Et lib. 1. contra Iouinianum post medium: *Si laicus, & quicumque fidelis orare non potest nisi careat officio coniugali: Sacerdoti, cui semper pro populo offerenda sunt Sacrificia, semper orandum est. Si semper orandum est, ergo semper carendum matrimonio.* Hæc autem (quæ præmisi) non consilium) vt aduersarij volunt sed præceptum denunciare, apertè conuincitur ex Decretis ipsius primitiuæ Ecclesiæ, quæ hic subijcio.

Probatur igitur secundò, ex ipso Concilio Apostolorum Canon. 27. Innuptis autem qui ad Clerum prouecti sunt præcipimus, vt si voluerint vxores accipiant, sed Lectores, Cantoresque tantummodò. Vbi clarè id conceditur tantummodo Lectoribus, & Cantoribus, & ijs qui Minores ordines susceperunt; excipiuntur autem disertè, qui sunt in Maioribus ordinibus constituti sic vt illis vxores accipere non liceat. De hoc Apostolorum Decreto conformiter loquuntur primi Patres Concilij Carthaginensis I. circa annum Christi 396. can. 2. vbi hanc cœlibatus legem confirmantes rationem hanc addunt: *Vt quod Apostoli docuerunt, & ipsa seruauit antiquitas, nos quoque custodiamus.*

Hanc porrò legem semper agnouisse, & seruasse Ecclesiam primitiuam, patet ex Concil. Eliberitano, quod habitum est anno circiter Christi 313. vbi sic declarat Canon. 33. *Placuit in totū prohibere Episcopis, Presbyteris, Diaconis ac Subdiaconis positis in ministerio, abstinere se à Coniugibus suis, & non generare filios. Quod quicunque*

fuerit ab honore Clericatus exterminetur.

Idem eodem sæculo declarat Siricius Pontifex in Epistola ad Himerium Taraconensem Episcopum cap. 7. *Plurimos Sacerdotes* &c. Et Innocentius I. circa annum Christi 400. in Epistola ad Exuperium cap. 1. *Proposuisti &c.* Extant prædicta in Conciliorum Tomo I.

Idem reperies confirmatum in Conc. Agathensi Tomo II. Concil. anno Christi 506. canon. 9 *placuit etiam* &c. Et in Conc. Aurelianensi III. anno Christi 537. canon. 7. *Clerici verò &c.* Ac rursus in Conc. Aurelianensi IV. anno Christi 547. can. 17. *vt Sacerdotes &c.* Et in pluribus deinceps. Hæc sunt Testimonia, & decreta primitiuæ Ecclesiæ cuius doctrinam Aduersarij se admittere profitentur: quantum verò in hoc puncto ab ea recedant nemo non videt, nisi illi quos Venus, & Cupido excæcauit.

Pergunt insuper hi Veneris Patroni, & docent, vota Castitatis Religiosæ, & totum (vt vocant) Monachatus statum abolendum. Dicunt enim nec licitum quidem esse Deo Castitatem vouere. Imò Caluinus lib. 4. Inst. c. vota Monastica vocat Dæmonis retia, & ipsos Monachos Sophistas cucullatos, ac Schismaticos Ecclesiæ, diabolo deuotos. Nec minus Lutherus in suo Libro de Votis Monasticis, optat eos ad exemplum Sodomæ, & Gomorrhæ igne & sulphure cœlesti demergi.

An fortè tanta bile contra Monachos illi exardescunt quia per Augustinum Monachum Anglia, & per alios similes Regiones orbis plurimæ Ecclesiæ Romanæ doctrinam amplexæ fuerunt, & assiduò amplectuntur. An quia suo exemplo, & prædicatione vbique terrarum Castitatem, continentiam, & à singulis erroribus, & vitijs abstinentiam, inter ipsos fideles strenuè induxerunt, easdemque virtutes ad salutem necessarias ijsdem medijs hodie conseruant. Vide quæso, quisquis es modernus, singulorum Ordinum annales, aut si malis, Baronium, Spondanum, & alios historiæ Ecclesiasticæ Scriptores.

Expende insuper, an Monachorum institutum non sit in Ecclesia sine comparatione Nouatorum huius temporis quinto Euangelio antiquius? An non etiam in veteri lege Elias, & Elisæus, & alij eorum institutum semper secuti sine vxoribus, & diuitijs in hoc mundo vixerunt? Audi primitiuæ Ecclesiæ testem S. Hieronymum in Epistola ad Rusticum: *Filij*, inquit, *Prophetarum quos Monachos in veteri Testamento legimus, ædificabant sibi casulas prope* fluenta Iordanis: & turbis vrbium derelictis polenta, & herbis agrestibus victitabant. Et ab ipso exordio Legis nouæ Ioannes Baptista in continentia, & rerum abdicatione in solitudine se Monachorum Ducem præbuit, vt notant passim Patres cum S. Chrysostomo Homil. 1. in Marcum. Hunc porrò Statum approbarunt, & commendarunt prolixè ipsi Patres primitiuæ Ecclesiæ, vti videre est in S. Dionysio D. Pauli Apostoli discipulo in Epistola ad Demophilum monachum: & in libro de Eccles. Hierarchia capit. 6. vbi prolixè Monasticæ professionis formam describit.

Idemque præstat S. Augustinus in Tractatu de vita communi Clericorum, & alij passim Patres. Sed, & ipso facto idem Institutum secutus est S. Augustinus pluresque alij; ac tempore subsequenti S. Benedictus, Bernardus, Dominicus, Franciscus, alijque votis monasticis alligati, quorum continentia, puritas, ac sanctitas vitæ miraculis manifestis à Deo comprobata, & toto orbe agnita, incontinentiæ suæ ruborem Aduersarijs meritò incutiat.

Hinc nimis manifestum est, continentiam rem esse bonam, & Deo acceptam. Nunc subsumo: Atqui manifestum est Deo gratum esse rem bonam vouere, vti patet ex innumeris Scripturæ Locis, vt Ps. 75. v. 12. *Vouete, & reddite Domino, &c.* Ergo licitum, & sane laudabile est Deo Castitatem vouere. Idque magis in particulari indicat illud oraculum Christi Matth. 19 v. 12 *Et sunt Eunuchi qui seipsos castrauerunt propter regnum cœlorum.* Et vt doceat rem esse Consilij addit. *Qui potest capere capiat.* Rursus Consilio tam arduo præmium annectit immensum Matth. 19. v. 27. *Qui reliquerit domum, vel fratres aut sorores, aut Patrem aut Matrem, aut Vxorem &c. centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.* Quam verò pressè Apostolus in commendando statu continentiæ, Christi doctrinam secutus fuerit, fusius ipse deducit 1. ad Corinth. 7. *Beatior erit si sic permanserit sicut, & ego, &c.* Nescio quis hæc nisi surdus, non audiat, nisi cæcus, non videat, & intelligat.

§. V.

De Baptismo Infantium.

NEgant Anabaptistæ infantes esse baptizandos tum quia existimant illos non contraxisse peccatum originale: tum quia censent illos non esse capaces Baptismi, eo quod sint incapaces fidei profitendæ, quam Christus ad Baptismum prærequirit Matth. 29. vers. 19.

verſ. 19. Docete omnes gentes baptizantes eos, &c. item Marci 16. verſ. 16. Qui crediderit, & baptizatus fuerit ſaluus erit: atqui infantes non poſſunt credere, ergo nequeunt etiam baptizari.

Sed Catholica doctrina eſt, Baptiſmum ad ſalutem eſſe neceſſarium etiam infantibus. Probatur primò, Quia infantes ſunt capaces peccati originalis, vti definitum eſt generaliter in primitiua Eccleſia contra Pelagianos tempore S. Auguſtini, pro quo, & ipſe Apoſtolicam agnoſcit traditionem lib. 10. de Geneſi cap. 23. Atqui in nouo Teſtamento nullum eſt remedium ordinarium contra peccatum originale præter Baptiſmum. Ergo infantes ſunt capaces Baptiſmi, illoque indigent pro remedio peccati originalis. Quod autem infantes capaces ſint gratiæ iuſtificantis clarum eſt ex oraculo Angeli ad Zachariam de Ioanne Baptiſta Luc. 1. v. 15. *Et Spiritu ſancto replebitur adhuc ex vtero matris ſuæ.*

Probatur ſecundò, ex Scripturis in quibus dicuntur baptizatæ integræ familiæ, in quibus dubitandum non eſt aliquos etiam infantes fuiſſe, vti patet Actor. 16 v. 15. *Cum autem baptizata eſſet Lydia, & domus eius.* Et eodem capite verſ. 33. *Baptizatus eſt ipſe, & omnis domus eius continuo:* vbi Tò *omnis* etiam infantes comprehendere debet. Deinde 1. ad Corinthios cap. 1. v. 16. Baptizaui autem & Stephanæ domum. Quomodo fieri poteſt vt qui populo imponunt ſe Scripturis ad ammuſſim adhærere tam manifeſtis eius teſtimonijs ſuum imbecille iudicium præferre audeant?

An non demum acquieſcent, ſi hunc fuiſſe ſenſum, & praxim primitiuæ Eccleſiæ (in quam iurant) ex ipſo S. Auguſtino qui in ea vixit, & præ alijs floruit apertè comprobemus? De ea ſic diſertè teſtatur. lib. 10. de Geneſi cap. 23. Conſuetudo matris Eccleſiæ in baptizandis paruulis nequaquam ſpernenda eſt, nec vllo modo ſuperflua deputanda, nec omninò credenda, niſi Apoſtolica eſſet traditio. Vbi pro baptiſmo infantium manifeſtam agnoſcit Apoſtolorum traditionem: & iterum expreſſius lib. 4. de Baptiſmo cap. 24.

Ad fundamentum Aduerſariorum, quod baptizandi debeant prius in fide doceri, depromptum ex Matthæi cap. 28. *Docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, &c.* Reſpondeo, Chriſtum ibi præſcribere ordinem quo Apoſtoli deberent procedere in Baptiſmo infidelium adultorum, ad quorum conuerſionem illos tunc mittebat, nempe vt primò, gentiles adultos in fide inſtruerent: Secundò vt eos ſic inſtructos baptizarent: tertiò vt docerent illos Dei præcepta ſeruare. Vbi manifeſtum eſt Chriſtum non de omnium, ſed de adultorum ad fidem conuertendorum baptiſmo loqui. Baptiſmum autem omnibus in communi adeoque infantibus neceſſarium declarat Ioannis 3. v. 5. Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto non poteſt introire in Regnum Dei.

Mirum ſanè eſt hanc hæreſim contra conſenſum totius Eccleſiæ, etiam primitiuæ, vt oſtenſum eſt, permitti in Hollandia, & Anglia tantoperè graſſari: cum nec ipſi hæretici Pelagiani, qui tamen Peccatum originale negabant, auſi fuerint negare Baptiſmum infantibus neceſſarium eſſe, ſaltem vt fierent capaces Regni cœleſtis conſequendi, vt diſertè teſtatur S. Auguſtinus de Hæreſibus cap. 88.

§. VI.

De Matrimonij Sacramento.

Nolunt paſſim moderni Sectarij Matrimonium eſſe Sacramentum, ſed tantum contractum ciuilem. Oppoſitum docet ſemper Eccleſia Romana.

Probatur doctrina Catholica, Quia vtraque pars conſentit, Tria ad Sacramentum requiri. Signum aliquod externum ſiue ſenſibile: Inſtitutionem diuinam: & Gratiam ſanctificantem illi annexam. Primum in Matrimonio reperiri patet ex Apoſtolo qui de illo agens pronunciat ad Epheſios 5. *Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico, in Chriſto, & Eccleſia.* Vbi aſſerit contractum viſibilem inter virum, & fœminam apud Chriſti fideles magnum eſſe Sacramentum. Atque ita hunc locum exponunt Patres primitiuæ Eccleſiæ Hieronymus, Chryſoſtomus, Nazianzenus, cæterique. Secundùm, de Inſtitutione diuina, patet ex verbis Chriſti Matthæi 19. Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet. Vbi & vinculi connubialis inſolubilitas in nouo Teſtamento declaratur. Tertium de Gratia tali contractui matrimoniali annexa colligitur ex loco Apoſtoli ſupra citato: Nam coniunctio viri cum fœmina ſignificat coniunctionem Chriſti cum Eccleſia. Hæc autem coniunctio eſt per gratiam, & charitatem: & ratione hujus dicitur Chriſtus ſponſus, & Eccleſia illius ſponſa. Ergo vt matrimonium viri cum fæmina poſſit ſignificare hanc vnionem Chriſti cum Eccleſia, oportet vt ſit inter coniuges fideles non tantum vnio quædam naturalis aut carnalis, qualis etiam inter Gen-

Gentiles reperitur, sed etiam vnio spiritualis quæ in gratia, & charitate consistit: ac proinde Sacramentum illud matrimonij hanc gratiam conferre debet, vt in eo subsistat significatio perfecta vnionis Christi cum Ecclesia ab Apostolo asserta.

Hic autem sensus Scripturæ ac primitiuæ Ecclesiæ ab illius æui Patribus communi consensu declaratur, ac nominatim à S. Augustino tam alibi quam in lib. de bono coniugali cap. 18 *In nostrorum Nuptijs plus valet Sanctitas Sacramenti, quàm fœcunditas vteri*. Et ibidem cap. 24. *Bonum nuptiarum per omnes gentes, & omnes homines in causa generandi est, & in fide castitatis; quod autem ad populum Dei attinet, etiam in Sanctitate Sacramenti, per quam nefas est etiam intercedente repudio, alteri nubere*.

Hæc ad conuincendum rationem Sacramenti in Matrimonijs fidelium abundè sufficiunt contra modernos Asseclas Lutheri ac Caluini, qui *lib. 4. Institut. cap. 19.* audet impudenter asserere, Sacramenti rationem non magis conuenire Matrimonio quàm agriculturæ aut arti sutoriæ.

Plura de Matrimonio, & de singulis Sacramentis in Conc. Tridentino definita, & à Cardin. Bellarmino fusius explicata, annotatis vtriusque locis hìc opportunè subijcio, si quando opus fuerit studioso Lectori ea prolixius inuestigare.

Dogmata alia de singulis Sacramentis à Tridentino definita, & à Bellarmino fusè explicata indicantur.

DE *Baptismo*, Trident. Sess. 7. Canonem 1. Explicat Bellarminus Tomo III. pag. 277. & 303. Canonem 2. expl. Bel. pag. 215. & 221. Canon. 3. Bel. 251. Canon. 4. Bel. 88. Canon. 5. Bel. 221. Canon. 6. Bel. 260. Canon. 7. Bel. 260. & 266. Canon. 8. Bel. 260. & 269. Canon. 9 Bel. 260 & 270. Canon. 10. Bel 260. 272. Canon 11. Bel. 164 Canon 12. Bel. 241. Canon. 13. Bel. 241. Canon. 14. Bel. 241.

De Confirmatione. Trid. Sess. 7. Canon. 1. explicat Bel. 299. Canon. 2. Bel. 318. Cap. 3. Bel. 331.

De Eucharistia Sacramento, Trid. Sess. 13. Canon. 3. expl. Bel. pag. 591. 606. 660. Canon. 4. Bel. 591. Canon. 5. Bel. 648. Canon. 6. Bel. 640. 699. Canon. 7. Bel. 591. Canon. 8. Bel. 359. Canon. 9. Bel. 372. Canon. 20. Bel. de Sacerdotio Canon. 11. Bel. 650 651.

De Sacrificio Missæ, Trid. Sess. 22. Can. 1. Bel. 712. Canon. 2. Bel. 795. 799. 805. Canon. 5. Bel. 811. Canon. 6. Bel. 852. Canon. 7. Bel. 832. Canon. 8. Bel. 712. Canon. 9. Bel. 621. 828.

De Pænitentiæ Sacramento, Trid. Sess. 14. Can. 1. Bel. 914. Canon. 2. Bel. 930. Canon. 3. Bel. 914. Canon. 4. Bel. 914 Canon. 5. Bel 905. Canon. 6. Bel. 11028. Canon. 7. & 8. Bel. ibidem Canon. 9 Bel. de absolutione. Canon. 10. Bel. 83. & de Sacerdotio. Canon. 12. Bel. 1090 Canon. 13. Bel. 110. 1104. Canon. 15. Bel. 1098.

De Extrema Vnctione, Trid. Sess. 14. Canon. 1. Bel. 1248 1258. Canon. 2. Bel. 1262.

De Ordinis Sacramento, Trid. Sess 23. Canon. 1. Bel. 1280. Canon. 2. Bel. 1277. Canon. 3. Bel. 1216. Canon 4. Bel. 1280. Canon. 5. Bel. 1282. Canon. 7. Bel. 1274.

De Matrimonij Sacramento, Trid: Sess. 24. Canon. 1. Bel. 1286. Canon 2. Bel. 1324. Canon. 3. Bel. 1400. Canon. 4. Bel. 1364. Canon. 5. Bel. 1336. Canon. 6. Bel. 1376. Canon. 7. Bel. 1343. Canon. 8. Bel. 1337. Canon. 10. Bel. 1423. Canon. 11. Bel. 1427. Canon. 12. Bel. 1425.

§. VII.

De Cæremonijs, quibus vtitur Ecclesia Romana.

SIcut dæmon Crucem, ita horrent Sectarij moderni Cæremonias Ecclesiæ Romanæ, quales sunt quæ adhibentur in administratione Sacramentorum, vt in Baptismo Exorcismi, Cruces, Exsufflationes satanæ &c. Item. Benedictiones aquæ, quam dicimus benedictam, olei sacri, cinerum, ramorum, vestium Sacerdotalium, &c. Item, Institutio Festorum, Vigiliarum, nec non Rosaria, Cruces &c.

Docent enim Aduersarij 1. superstitiosum esse his, aut similibus vti, nisi illis tantummodò quæ in Scripturis exprimuntur. 2. Ecclesiam potestatem nullam habere Cæremonias aliquas instituendi. Sic inter alios *Caluinus*, Cæremonias illas, ac præcipuè in Baptismo Exorcismos, & Exsufflationes, non ratione, sed vulgari petulantia aggreditur lib. 4. Institutionum, cap 15. §. 19. Vbi ait esse, *aduentitiam farraginem, Satanæ imposturam, ludibrium, nugas, theatricam pompam, exoticas sordes, &c.*

Probatur autem solidè Catholica veritas; Primò, Licitum erat Ecclesiæ veteris Testamenti aliquas Cæremonias sacras sibi congruentes instituere. Ergo etiam Ecclesiæ Noui Testamenti: cui constat circa Sacramenta &c. etiam plus concessum potestatis, vt ipsi

Aduersarij prædicant. Antecedens clarè constat ex libro *Esther is*, *cap.* 9. vbi Synagoga Iudæorum auctore Mardochæo instituit nouum diem Festum omnibus celebrandum, qui tamen à Deo antea institutus non fuerat. Idem alio tempore factum constat ex Libri *Iudith*, *cap. vlt. Dies autem victoria huius festiuitatis ab Hebræis in numero Sanctorum Dierum accipitur, & colitur à Iudæis ex illo tempore vsque in hodiernum diem*. Simile est in Machab. lib. 1. cap. 4. vbi constituitur Dedicatio altaris, & illius Festum, ad quod celebrandum *Ioann* 10 constat ipsum Christum in Hierosolymam ascendisse. Neque hic refert quod Sectarij libros illos fortè pro Canonicis non admittant, sufficit enim in hoc puncto admitti pro legitima eorum temporum historia.

Probatur etiam secundò ex Nouo Testamento *Actorum cap.* 15. vbi Apostoli in Concilio congregati nouam Cæremoniam constituerunt, vt Gentiles conuersi abstinerent *à Sanguine, & suffocato*: quæ quidem Cæremonia nusquam à Deo nisi solis Iudæis præscripta fuerat, & iam per Christi mortem cum cæteris abrogata, vnde, & *Actorum* 16 dogma Apostolorum appellatur. Nulla autem est ratio, cur iam non possit Ecclesia, quod tunc poterat constituere ex ordinaria gubernandi potestate à Christo concessa, quam supra de potestate Ecclesiæ agentes latius probauimus.

Confirmatur, Quia aliæ fuerunt postea in alijs Cæremonijs dissentiones, quas sua authoritate determinauit Ecclesia, de delectu eiborum, de diebus festis, de peregrinationibus, vigilijs, cereis, alijsque cæremonijs, propter quas impugnatas inter Hæreticos numerati sunt Encratitæ apud Epiphanium *hæresi* 46. & apud S. Augustinum *hæresi* 23 Item Manichæi qui pluribus Ecclesiæ cæremonias oppugnabant apud eundem S. Augustinum *lib.* 20. *contra Faustum cap* 4. & 5. Postea Eustaciani apud Socratem *lib* 2. *cap.* 33. Denique Vigilantius apud S. Hieronymum in ipsius *libro contra Vigilant.* & plures alij.

Hæc penè omnia, ac si præsentia tempora spectaret, neruosè complectitur S. Augustin. pro Exorcismo, & pari ratione pro alijs Ecclesiæ Romanæ cæremonijs agens contra *Iulianum Pelagianum lib.* 6. *cap.* 2. *Verum est*, inquit, *quod antiquitus veraci fide Catholica prædicatur, & creditur per Ecclesiam totam, quæ filios fidelium nec exorcizaret, nec exsufflaret, si non eos de potestate tenebrarum, & à Principe mortis erueret; quod in libro meo, cui velut respondes, positum est. Sed tu ea commemorare timuisti, tanquam ipse à toto orbe exsufflandus esses, si huic exsufflatori, quæ Princeps mundi, & à paruulis eijcitur foras, contradicere voluisses.*

Et ibidem, idem Augustinus cap. 29. contra Iulianum pro cæremonijs illis citat adhuc Ecclesiæ primitiuæ Patres antiquiores, ac subdit: *Hos iste audeat dicere Manichæos, & antiquissimã Ecclesiæ Traditionem isto nefario crimine aspergat, qua exorcizantur, & exsufflantur paruuli. Nos autem paratiores sumus cum illis viris, & cum Ecclesia Christi in huius fidei antiquitate firmata, qualibet maledicta, & contumelias perpeti, quam Pelagiam cuiuslibet eloquij prædicatione laudari.* Quid possit hodie magis appositè pro hac Ecclesiæ Romanæ doctrina contra Caluinum, & alios eius asseclas intorqueri?

Ad hoc quod passim obijciunt, Cæremonias illas nec gratiam conferre, nec ad aliud, quam inanem pompam, & oculorum ludibrium valere.

Respondeo, Nos hoc illis non attribuere, vt ex opere operato causent gratiam sicut Sacramenta, quod Aduersarij imperitè supponunt. Asserimus tamen illas aliundè multas magnasque vtilitates fidelibus adferre. 1. Quia per illa signa externa homines rudes, aut in diuino cultu torpentes mirificè ad pietatis feruorem excitantur. 2. Cæremoniæ illæ visibiles instruunt viuacius fidelium mentes in fidei mysterijs, quàm sola verba, aut Scripturæ, quas modo valdè mortuo percipiunt, aut intelligunt. Sic benedictio, & applicatio Cinerum significat illis pœnitentiam, & viuam mortis memoriam, ac præparationem. Cærens Paschalis gloriam, & splendorem Resurrectionis Domini. Palmæ Benedictæ, victoriam Christi, suorumque fidelium de Dæmone & peccato. Formationes Crucis, memoriam Passionis Christi. Aqua benedicta, puritatem, & ablutionem animæ, per actus pios, & meritorios, quos in huius applicatione eliciunt, & sic de cæteris. 3. Per Cæremonias illas, quasi per Emblemata, mysteria sacra plurimum exornantur, & elucescunt, ac Fideles fidem suam protestantur, & ab hæreticis discriminantur. 4. Ex ecclesiæ institutione vim accipiunt, per modum Instrumenti, ad arcendas fraudes, & præstigia dæmonum, vt exorcismi, & exsufflationes in Baptismo, abrenunciatio sathanæ, fidei professio, tactus aurium, & narium, aut aliorum sensuum, aut partium inunctio in alijs Sacramentis. Certè constat ex Scripturis, Christum Apostolis, & Ecclesiæ dedisse potestatem eijciendi dæmonia. Marci. 3. vers. 15. ac consequenter instituendi signa sacra quibus id in Christi nomine præstare possint.

Deni-

Denique hic ipsum Caluinum, eiusque asseclas modernos aggredior. Caluinus ipse, in suo *Libello de formula Sacramentorum administrandorum*, has Baptismi Cæremonias in Scriptura non expressas præscribit. 1. Vt infans deferatur ad Baptismum die Dominico, vel alio die celebri: en cæremoniam temporis in Scriptura non expressi. 2. Vt qui infantem deferunt interrogentur, an spondeant se infantem adultum instructuros, & vt illi certum nomen imponatur. 3. Vt forma Sacramenti pronuncietur lingua vernacula. 4. Vt recitetur tunc Symbolum Apostolorum, oratio Dominica, & aliæ preces. Si has, & similes Cæremonias ex præscripto Caluini admittant Aduersarij, qua fronte, aut veritatis specie, alias Ecclesiæ Romanæ Cæremonias impugnant, quales à tempore Apostolorum in primitiua ecclesia vsurpatas, supra ex ipsius ecclesiæ primitiuæ testibus & Patribus dilucidè demonstrauimus.

CONCLVSIO

Aduersus modernos vulgi errores à vera Fide retrahentes.

HAec quicunque legis, quicunque audis, aperi tandem oculos, tuæque fœlicitati gratulare: quod semotis popularium errorum tumultibus, licuerit in veritatis Sacrarium introire, & ex sinceris primitiuæ ecclesiæ suffragijs ancipitem animæ tuæ litem dirimere, ex qua pendet Regni nunquam perituri secura possessio. Acquiesce illis Iudicibus primæuis, quos ipse erroris expertes esse agnoscis: sequere illos Duces quos non dubitas per rectam Fidei semitam ad salutis æternæ metam peruenisse. Atque ex aduerso obliquam crede Nouatorum viam, quam antiquitas ignorat, quam sacrarum Litterarum oracula refellunt, quam ratio ipsa tot modis deuiam & præcipitem esse demonstrat. Vbi tot Tibi veritatis testes ad viam salutis facem præferunt, nullum superest erroris periculum, nullum ignorantiæ patrocinium.

At, inquis, longè alia Ministri nostri, quam Patrum libri, declamant. Quid inde? Veritas non est clamor, nec Ministri sunt Patres Ecclesiæ. Clamitant fortissimè circumforanei dum merces adulterinas commendant; tuum verò est, ne decipiaris, clamorem à veritate discernere. Ministri tui ad buccinandam Lutheri doctrinam contra Ecclesiam Romanam magno stipendio, & amplis ecclesiæ spolijs conducti sunt, hac arte familiam sustentant vxores ornant, filias elocant, pro domo sua non pro salute tua negotiantur: huius tibi curam relinquunt, qui breui stabis ante tribunal Christi, pro teipso rationem redditurus.

Confugies fortè ad populare argumentum. Viuimus felices aspirat cœlum, omnibus fortunæ donis cumulamur; iacent passim in tenebris & inopia Romanæ Religionis cultores; manifestis igitur cœli fauoribus Lutherana religio comprobatur. At vide quæso, quantùm tibi fortunæ splendor mentis aciem obnubilet. Viuit fœlix imperium Turcarum, maxima orbis parte dominatur, ad extremum mundi angulum relegatus est Lutherus, si cum Mahomete conferatur. Manifestis igitur cœli documentis præ cæteris omnibus Mahometi religio commendatur. Si igitur Fortunam non colis, sed Christum, ipsum audi longè alias Ecclesiæ suæ notas ingerentem *Ioan.* 16. *vers.* 20. Vos contristabimini, Mundus autem gaudebit. Et *vers.* 33. *Vos quidem in mundo pressuram habebitis, sed confidite quia ego vici mundum.* Vera Christi Ecclesia in stabulo & pauperie cœpit, in pressuris tyrannorum creuit, per Crucem & inopiam adoleuit. Aliam ad cœlum viam tuus Tibi genius, non Christus commendat.

Sed quomodo, inquies, fieri potest vt tot Viri graues, vita & virtutibus in Republica Lutherana conspicui à veritate & salute aberrent? Virtutem si à Fide seiungas, nil nisi virtutis inane simulacrum ostentas. Veritas & virtus comites sunt indiuiduæ: absque veritatis consortio nulla virtus adeò speciosa est, vt in Dei conspectum admitti possit, teste Apostolo: *Sine Fide impossibile est placere Deo.* Notæ tibi sunt Reipublicæ olim Romanæ virtutes eximiæ, mira prudentia, clementia singularis, decantata toto orbe iustitia. Tanto virtutum comitatu, vera fide destituto, orbis quidem imperium, sed non cœlum obtinuit. Pereunt Cæsares, ardent Catones, cruciantur graues illi Reipubl. Patres, olim ostro splendidi, nunc in flammis nunquam extinguendis purpurati.

Non igitur te detineat inanis illa virtutum Vmbra, qua nihil fallacius. Non aura fluctuantis Populi qua nihil incertius. Non speciosa Fortunæ crepundia, quibus nihil in vita fugacius. Non voluptatum blandæ Syrenes, quæ te à recto veritatis cursu in errorum syrtes abducant. Periculosa est omnis ad salutem remora. Præterit vita, festinat mors, iudicium præ foribus expectat: dum tempus sinit viam tutam amplectere. Nulla enim satis magna est securitas, vbi periclitatur Aeternitas.

Genius fallax Nouatorum quomodo cauendus.

COmmune vitium est naturæ lapsæ, Antiqua fastidire, ad Noua semper anhelare: Semper, inquit Seneca, præsentibus est infesta leuitas, & proprium est ægri animi, nihil diu pati. Hinc passim noua videndi; deiibandi, audiendi, summa cupido. At quoniam Veritas, & virtus perstat semper immurabilis, & nouitatis nescia, hinc Nouatorum commune studium est, nouitatem falsæ doctrinæ, Veritatis, ac virtutis fuco conuestire. Suos igitur errores his artibus, ac pigmentis decoratos, tanquam Patrum antiquorum, S. Augustini, & ipsius Scripturæ oracula, incautis proponunt. His accedit proponentis gratia, frons blanda, lepor styli, & conciliatrix animorum facundia, quibus simpliciores capi necesse est, nisi sæpius recolant necessarium illud Christi monitum: Venient ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces.

Illi verò Nouatores ex aduerso, ne Lupinam hanc animas perdendi Rabiem detegas, blandum illi Charitatis nomen imponunt: Miseret illos tui erroris, dolent te à Pontifice & eius asseclis in fraudem induci, tuum statum miserum & infelicem altè ingemiscunt. Sed si ad fucatam hanc Charitatis speciem ritè attendas, faciiè deprehendes illam in vocis sonitu consistere, nec omne aurum esse quod lucet. Bractea quædam Charitatis tibi ostenditur, vt da tuo lapsu nimis credulo, nouitatis Authores triumphum agant, Hac arte fraudulentæ Charitatis grassati sunt omnium temporum Nouatores, quorum blanditias, ac fauores, & ipsa dona vt suspecta habeas cautè monet his verbis S. Augustinus *lib. 2. de Symbolo c.* 13 Lupus est, agnoscite, Serpens est, eius capita conquassate: Blanditur, sed fallit, multa promittit, sed decipit: Venite, inquit, defendam: si necessitas est, pascam: Si nuditas, vestiam. O lupe maie! O Serpens inique! Vestis nudum, vt expolies intus Christo Vestitum. Pascis esurientem, vt animæ auferas cibum cœlestem.

Sed nec ab vna mentitæ Charitatis specie cauendum: Nouit id genus hominum, vt aptius fallat, reliquas etiam Virtutes adulterare. Vt tibi cautus videaris, ne oculis etiam tuis nimium credas, dum prima fronte externa probitatis, & modestiæ species ostentatur. In vase etiam aureo venenum non raro propinatur, Est, inquit *Origenes*, quædam etiam diabolica castitas; est etiam diaboli modestia, grauitas, demissio. Hinc rectè monet *S. Ambros. lib. 7. in Luc. c.* 10 Caue versutæ disputationis venena, animam petunt, guttur inuadunt, viralibus vulnus infligunt.... Nec vos moueat quod formam prætendere videntur humanam, etsi foris homo cernitur, intus best a fremit.

Vsque adeo potens est in propinandis erroribus forma ista ementitæ virtutis, vt non raro viris etiam perspicacissimis fucum fecerit. Appollinarem hæresiarcham pestiferos olim errores disseminasse, nemo est etiam Sectarius qui modò non agnoscit. Ille ipse non exiguo tempore fallaci specie simulatæ virtutis, viris maximis illudere potuit. Hoc de se, alijsque fatentem audi *Epiphanium*. Hæresi 77. Egregius ille, ac venerabilis senex, quem nos & beatæ memoriæ Papa Athanasius, imo verò Catholici omnes vnicè diteximus Apollinarius Laodicenus, huius dogmatis author & propugnator extitit, neque nos verosimile putabamus à tanto viro errorem istiusmodi profectum. Nec minus Pelagij specie graui, & modesta captus fuit S. Paulinus, & alij viri doctrina conspicui. Nestorij seuera frons, & ostentata in publico macies, ac continentia, quam multos in ipsius errores induxerit, nobis describit *Theodoretus* lib. 4. c. 12. vbi sic concludit, Hoc habitu, & hac simulatione populum inescans, magnam ætatis partem transegit, Christianus videri potius, quam esse studens.

Hanc artem à priscis illis quia non videt quam bellè hauserint plurimi nostri temporis Sectarij, in tradenda dogmatum nouitate ad morum seueritatem, ad doctrinæ rigorem, ad nouam Ecclesiæ reformationem toti compositi. Quorum versutias nisi quis habeat exploratas, nihil propius erit, quam vt in fraudem inducantur, si fieri potest, etiam electi.

Hoc ne Tibi, quisquis es, vnquam eueniat, Remedia quædam in promptu esse debent. Primò, in nouis Scriptis, & primis congressibus, non temerè credere, sed assensum suspendere, & rem vlteriori sapientum iudicio ponderandam reseruare; ne quidem Angelo salutanti, & nouum mysterium annuncianti assensum præbuit Virgo prudentissima, nisi prius mature expenderet, *Qua & qualis esset ista salutatio*. Secundò, suspectam habere doctrinam omnem à communi Ecclesiæ consuetudine abhorrentem. Tertio, Si hac ratione doctrinæ sinceritatem nondum satis perspectam habeas, restat Remedium omni æuo certissimum: illam ad Lydium veritatis lapidem exploraie, hoc est, ad Petram immobilem doctrinæ Apostolicæ, quam nobis sine periculo erroris exponit Christi in terris Vicarius, cui ipse Christus oues suas sinceræ doctri-

ctrinæ pabulo in vitam æternam alendas commisit. Quem in decidendis Fidei, morumque Controuersijs Iudicem esse infallibilem supra demonstrauimus.

EPITOME

ET COHAERENTIA

Tractatuum Præcedentium, In vna Demonstratione euidenti.

Qua omnes in toto Mundo à vera Religione dissidentes, de Religionis Romanæ necessitate breuiter conuinci possint, deductione manifesta.

SI aliquid mundo est verum, necessariò est *verus Deus*: Cum de hac veritate præ cæteris mundus penè vniuersus ratione ductus consentit: quod deducitur supra initio Tract. 1.

Si autem est *Verus Deus*, necessaria est aliqua *vera Religio*, qua verus Deus colitur. Enti enim primo, summo, & perfectissimo, à quo cætera entia in creatione, & conseruatione dependent, necessariò debetur supremus cultus, & veneratio: sicut aliquam venerationem, & obedientiam deberi parentibus, ratione originis, & dependentiæ, ratio ipsa nos euidenter docet: supra ibidem.

Si est aliqua *vera Religio* euidens est quod illa Religio sit à Deo *Reuelata*. Nam etsi lumen naturæ nos doceat in genere Deum esse honorandum, illique obediendum, non tamen nobis ostendit in *particulari*, quibus modis sit honorandus; & in quibus rebus certis ac determinatis illi obtemperare debeamus: Debet igitur accedere horum à Deo determinata reuelatio.

Si est aliqua vera Religio *Reuelata*, perspicuum est quod ea sit Religio *Christiana*. Quia de illa manifestè ostendi potest, quod fuerit miraculosè, hoc est, sola virtute diuina à Christo, & Apostolis propagata, non vi armorum, aut corporis illecebris, aut alijs medijs humanis: vt ibidem supra elucidatur.

Si Religio *Christiana* est vera, necessario vera est Religio *Catholica*, siue *Romana*. Nam si veritas Religionis Christianæ rectè conuincitur ex eo, quod illa modo supra indicato propagata fuerit, vt omnes Christiani admittunt, veritas etiam Religionis Catholicæ ex simili, & miraculosa in orbem vniversum propagatione ritè demonstratur: quod supra tractat. 1. cap. 3. & sequentibus declaratur. Ergo à primo ad vltimum si necessario verum credas *Deum existere*, necessario credere debes Religionem Romanam esse veram, quod erat demonstrandum.

Porrò, Si *Catholica* siue *Romana* Religio est vera, euidenter sequitur eam nihil docere tanquam articulum Fidei, quod non sit verum, adeoque immune ab omni superstitione, ac corruptela. Nam hoc ipso quo illa Religio demonstrata est vera, debet omnino libera esse ab omni errore in Fide diuina. Quia alias sequeretur, Religionem Romanam esse veram, & non veram, reuelatam à Deo, & non reuelatam, Christianam, & non Christianam, immunem ab errore in Fide, & non immunem, vti præcedentia combinanti perspicuum est.

Cum igitur apud omnes, etiam Sectarios, in confesso sit, Religionem Catholicam Romanam, tanquam articulos Fidei diuinæ credere ac docere Inuocationem Sanctorum, Purgatorium, Transubstantiationem, Primatum Pontificis, Canonem Scripturarum, Ecclesiæ Catholicæ infallibilitatem, numerum Septenarium Sacramentorum, aliaque dogmata cum quibuscumque Sectarijs controuersa; necessariò, & demonstratiuè sequitur, nullum ex illis Dogmatibus erroneum, esse, aut superstitionem, aut corruptelam continere.

Ex quibus clarè, & demonstratiuè concluditur, Nullam prorsus esse Sectam quæ non debeat Religioni Catholicæ siue Romanæ se adiungere, si suæ saluti æternæ prospectum esse velit.

Ad hoc exequendum, vt Gratia diuina, sine qua nihil ad salutem possumus, copiosè accedat, frequens & sincerus ad Deum recursus, per orationem frequentem, aut similem, sæpius erit iterandus.

ORATIO.

DEus qui corda Fidelium ab initio Sancti Spiritus illustratione docuisti. Da nobis nunc in eodem Spiritu de Religione tua vera, & vnica rectè sapere, & cum Fidelibus tuis per illam æterna Societate in Cœlo gaudere. Per Christum Dominum nostrum Amen.

TRA-

TRACTATVS TERTIVS NOTÆ MANIFESTÆ FALSÆ ECCLESIÆ

IN SECTIS MODERNIS.

EXposuimus omnium oculis, manifestis argumentis, concordiam, & consensum Scripturæ, ac Patrum primitiuæ Ecclesiæ, consensu ac mente Ecclesiæ Romanæ, in dogmatibus controuersis cum nouis nostri æui Sectarijs: & horum Sectariorum dissensum ab illis, & consensum cum hæreticis in primæua Ecclesia legitimè damnatis.

Nunc ex altera parte proferemus discordias ac pugnas Nouatorum, ac imprimis Lutheri, non tantum cum vera Ecclesia, sed etiam cum sacris Litteris impiè depravatis, cum seipso sibi contrario, & cum suis Asseclis per Sectas innumeras ab ipso dissidentibus, dum confusione plusquam Babylonica idem ipse destruit, & ædificat, affirmat, & negat, neque secum ipse consentit; dum tamen totius Ecclesiæ consensui se opponit, quod manifestum est erroris, ac Spiritus sathanici indicium. Vt hinc tandem videant moderni Sectarij quam deuios sibi duces in Via salutis elegerint, & desertis tandem erroribus ad rectam Ecclesiæ semitam tempestiuè regrediantur.

Proponemus igitur primò, Scripturas ab illis impiè vitiatas.

Secundò, Antilogias quibus sibi apertè contradicunt.

Tertiò, Confusionem plusquam Babylonicam Sectarum, quæ ex illis prodierunt.

Quartò, Calumnias manifestas in Ecclesiam Romanam confictas.

Quintò, Imposturas particulares *Antonij Egam, & Andreæ Sall* recentiorum Apostatarum.

Sextò, Sectarum maxima modernarum dogmata particularia breuiter exponemus.

ARTICVLVS I.

Proferuntur varia loca Scripturæ sacræ à Sectarijs fraudulenter deprauata.

NOn potest vera esse Religio, quæ imposturis, & fraudibus propagatur. Nulla verò est impostura sceleratior, quam Verbum Dei corrumpere, & aliquid abolere, aut adijcere, quò in oppositum sensum transferatur. Quam nefario ausu moderni Sectarij Verbo Dei vim intulerint, paucis exemplis monstrabo. Primò, vt ex corruptela tam impia de corrupta eorum doctrina iudicium feratur. Secundò, vt ex horum textuum discrepantia, hæreticorum Editiones corruptæ, à sinceris ac Catholicis discerni possint, quæ sæpè alio modo non dignoscuntur.

In Epistol. 2. Petri c. 1. Editio vulgata, & antiquissima sic habet: *Quapropter fratres magis satagite vt per bona opera certam vocationem vestram, & electionem faciatis.* Lutherus sua authoritate in suis Scripturis deleuit, *per bona opera*: quia verba illa apertè aduersantur eius errori, quo docet, bona opera homini ad salutem non conducere, sed sufficere sola merita Saluatoris.

Eadem ratione, nec minori fraudulentia in Epist. ad Romanos cap. 3. v. 28 *Arbitramur hominem iustificari per fidem*, Lutherus adiungit per *solam* fidem, vt iterum excludat bona opera tanquam ad iustitiam non necessaria.

In Euangelio Marci, & Lucæ cap. 20. v. 20. apertè legitur, *Hoc est Corpus meum*: cuius loco imprimunt plerique Sectarij, *Hic est Corpus meum*, ne particula *Hoc* relata ad *Corpus* Christi, significet veram mutationem panis in Corpus Christi, quam Sectarij illi non admittunt.

Ob eandem causam, vbi Ioan 6. v. 50. Biblia antiquissima Geneuensia sic loquuntur, *Ego sum panis viuus qui de cælo descendi*, pro voce *viuus* cum Caluino substituunt *Viuificans*, vt intelligatur panis vsualis, qui hominem viuificat, etsi panis ipse non viuat, vt sic excludatur viuum Christi Corpus, quod in Eucharistia admittere nolunt.

In Epist. S. Iacobi cap 5. v. 16. semper legebatur, *Confitemini alterutrum peccata vestra*: imo sic habetur in impressione Geneuensi anno 1564. Sed quia viderunt hanc Scripturam antiquissimam aduersari nouæ doctrinæ, quæ ne-

negat Confessionem Sacerdoti aut alteri, quam soli Deo faciendam esse, coegerunt scil. Spiritum Sanctum aliter loqui in Biblijs impressis Geneuæ anno 1605. hoc modo, *Confitemini peccata vestra erga inuicem*. Aliud namque est peccata erga inuicem commissa Deo exponere, quam ea peccata alterutrum, id est, sibi inuicem confiteri.

S. Paulus ad Hebr. cap. 13. vers. 4. sic habet, *Honorabile connubium in omnibus*, id est, nihil est in connubio quod sit honorabile. Hi autem Veneris Patroni liberales, sic cum sensu verba transferunt, Honorabile connubium *inter omnes*, vt nempe sic defendant matrimonium etiam Sacerdotum, Monachorum, Monialium, ex Apostoli sententia licitum esse ac honorabile.

Iterum Apostolus in Epist. ad Ephesios c. 5. v. 32. De matrimonio differens sic pronunciat; *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & Ecclesia*. Sed loco huius versionis, quæ ipso S. Hieronymo antiquior est, Nouatores nostri substituerunt, *Secretum* hoc magnum est, ne cogerentur admittere matrimonium esse Sacramentum, quod volunt ipsi contractum esse mere ciuilem.

In Epist. ad Philemonem v. 14. Paulus dicit: *Sine consilio vestro ni hil volui facere, vt ne velut ex necessitate bonum tuum esset, sed voluntarium*. Ad excludendum arbitrij libertatem, quam post lapsum Adami remanere negat doctrina Religionis reformatæ, sententiæ Apostoli venenum suum in fine aspferserunt, addendo *velut* voluntarium, ne ex Apostolo verum voluntarium sine necessitate admittere cogerentur.

In Epist. 2. ad Thessalonicenses cap. 2. v. 15. Apostolus monet: *Fratres state, & tenete Traditiones quas didicistis, siue per sermonem, siue per Epistolam nostram*. Sed hi Reformatores Ecclesiæ, reformarunt etiam Apostolum, vt in eorum Biblijs alio modo loqueretur; Fratres state, & tenete *documenta* quæ didicistis, &c. Nolunt enim vt S. Paulus cum Papicolis dicat tenendas esse Traditiones, cum ipsi, qui aliter sapiunt, eas admittere recusent.

Epistolæ 1. ad Corinthios cap. 9. interrogat Apostolus, *Nunquid non habemus potestatem mulierem sororem circumducendi?* Lutherus *sorore* minimè contentus, adiungit, *in vxorem*. Docet enim Apostolos vxores habuisse, easque dum prædicarent ad opus coniugale circumduxisse, vti ipse Lutherus eiusque noui Apostoli, nouo in Ecclesia Dei exemplo, facere consueuerunt.

Quid reliqua proferam Latrocinia verbo Dei inuiolabili à modernis Sectarijs illata, vt à Renato Benedicto, & Ludouico Berquino Parisijs exusto, & pluribus alijs qui sacras Litteras corruptelis innumeris fædarunt, in quibus vel vnum apicem adulterare, summum foret sacrilegium? Si enim in Regio diplomate aliquid immutare scelus est læsæ maiestatis ferro aut igne plecti solitum, quam enorme facinus erit incommutabilem æternæ veritatis paginam tot modis pro sua libidine truncare, corrumpere, violare. Sed, & hinc argumentum præbent certissimum doctrinam suam à veritate deuiare, dum ad eam tuendam Scripturæ sacræ veritatem immutare necesse est.

Sed neque verentur moderni per Hollandiam Ministri istis Sacrilegijs nouas calumnias consarcinare. Testatur inter alios illustrissimus *Castoriensis* in eruditissimo *Tractatu* nuper edito, nihil esse magis familiare modernis Ministris quam passim, & publicè vociferari, Sacrosancta Scripturarum Oracula apud Catholicos summo in contemptu haberi, & in prima Librorum prohibitorum classe collocari. Itane illis lubet, & licet in aperta totius orbis luce calumniari? Quid quæso potest esse magis conspicuum quam apud Catholicos, in publico Missæ Sacrificio Scripturam sacram summa cum veneratione populo assiduè prælegi? quid magis notum quam illam in sacris Concionibus proponi, exponi, inculcari? Quid magis publicum, & solemne quam in celeberrimis Academijs Lectionem Scripturæ sacræ primo semper loco haberi, & in ipsius Tridentini Decretis *Sess. 5. de Reformat. cap. 1.* eandem Lectionem vt imprimis honorificam, & omnium maximè necessariam summo vbique studio proponi, præcipi, mandari? Quod verò Ecclesia Romana Editiones spurias, corruptas, & ab hæreticis mille modis truncatas ac vitiatas populo prohibeat, & fidelium manibus subductas velit, hoc ipsum probat summam Verbi Dei apud Catholicos æstimationem, quod nempe diuturnum hunc thesaurum purum sibi, & ab hæreticorum corruptelis immunem tanto semper studio conseruet. Sed, & hoc ipsum est quod illos Nouatores adurit, quod in puros ac primæuos Scripturarum nostrarum Fontes, impuras corruptarum Editionum Lacunas influere non permittamus.

* *
*

ARTICVLVS II.

Exhibentur ex multis quædam insignes Antilogiæ, quibus ipse Lutherus, & alij in sua doctrina sibi contradicunt.

DE SACRAMENTIS.

Antilogia Prima.

Septem ponenda sunt Sacramenta. Ita scribit *Lutherus de potestate Papæ*.

Tantum tria sunt Sacramenta pro tempore ponenda, Ita *Lutherus, de captiuitate Babylonica*.

2.

Duo tantum sunt Sacramenta, *Lutherus ad VValdenses*.

Si iuxta Scripturas loqui velim est tantum vnum Sacramentum. *Luth. de captiuitate Babylonica*.

3.

In puero post Baptismum negare remanens peccatum, est Paulum, & Christum simul conculcare. *Loth. in Assertionibus*.

Baptismus omnia peccata remittit. *Luth. in Captiu. Babylonica de Baptismo*.

4.

Confirmatio Sacramentum est. *Luth. de potestate Papa*.

Mirum quid illis in mentem venerit quod Sacramentum Confirmationis fecerunt ex impositione manuum. *Luth. de captiuitate Babilonica*.

5.

In Sacramento Altaris non est panis, & vinum, sed species panis, & vini. *Luth. in Sermone de Eucharist.*

Thomistica doctrina est transubstantiari panem, & vinum; liberum est, & citra salutis periculum imaginari, opinari, & credere remanere aut non remanere substantiam panis, & vini. *Luth. de captiu. Babylonica*.

Impius, & Blasphemus est, si quis dicat panem transubstantiari, Catholicus autem, & pius est qui contrarium docuerit. *Luth. in lib. contra Regem Angliæ*.

Sicut panis, & vinum transubstantiatur? ita, & nos in spirituale Corpus transmutamur. *Luth. in serm. de Euch.*

6.

Impijssimus vsus est, in Ecclesia persuaderi Missam esse opus bonum, & Sacrificium. *Luth. de captiuit. Babylonica*.

Missas pro viuis, & defunctis valere tota approbauit Ecclesia. *Luth. de decem Præcept.*

7.

Sacerdotes à subditis honorandi sunt. *Luth. in Decalogum*. Contra.

Nullum est in nouo testamento Sacerdotium, nisi quod est humanis mendacijs à sathana creatum. *Luth. de captiu. Babylonica.*

8.

Confessio auricularis in Ecclesia, etsi ex Scriptura probari non possit, vtilis tamen est, imò necessaria. *Lutherus de captiuitate Babylonica*.

Confessio auricularis est fictio hominum. *Luth. de 10. Leprosis*.

9.

Matrimonium non solum sine vlla Scriptura Sacramentum censetur. Verùm eisdem traditionibus quibus Sacramentum esse iactatur merum ludibrium factum est. *Luth. de Captiuit. Babylonica*.

Matrimonium in Ecclesia Dei Sacramentum est. *Luth. de potestate Papa.*

10.

Ordo in Ecclesia Dei Sacramentum est. *Lutherus de potestate Papa*.

Sacramentum Ordinis Ecclesia ignorat, inuentumque est ab Ecclesia Papæ. *Luth. de captiuitate Babyl.*

11.

Extrema vnctio Sacramentum est. *Luth de potestate Papa*.

Si vsquam antea deliratum est, in extrema vnctione nunc præcipuè deliratum est. *Luth. de captiu. Babylon.*

De Papatu.

Si potestas Papæ non esset à Deo, nec iure diuino, tam diu subsistere non potuisset. *Luth. de potestate Papæ.*

Certus sum Papatum regnum esse Babylon. *Luth. de Captiu. Babyl.*

Quod sæpè repetit ibidem, & in *lib. aduersus Regem Angliæ*.

De Fide sola.

Sola Christi fides necessaria, qua iusti sumus, cætera omnia liberrima, neque præcepta amplius neque prohibita. *Luth. ad Galath. cap. 2.*

Vita Christiana est credere, & diligere, at diligere nihil est nisi benefacere. *Luth. de decem leprosis*.

De Ecclesia.

Ecclesia errare non potest. *Luther. de 10. præcept.*

Ludificatio Sathanæ est affirmare quod Ecclesia

clesia si quando *erret* aut peccet, ideò non sit Ecclesia.

De Traditione.

Neque Papa, neque Episcopus, neque *vllus hominum* habet ius vnius syllabæ constituendæ super Christianū hominem. *Luth. de Capt. Babyl.*

Ideò positi sunt Canones Patrum vt dirigant populum, *Luth. in decem præc. cap. 5.*

De Inuocatione Sanctorum.

Rectè conclusi, meritum Christi thesaurum esse Ecclesiæ, & Sanctorum meritis iuuari certum est. *Luth. conclus. 10. contra Eckium.*

Pro meritis S. Petri ne vnum quidem obulum darem vt me adiuuarent, quia seipsum iuuare non potest. *Luth. in ar. 4. q. 6.*

De Indulgentijs.

Contra veritatem Apostolicarum Veniarum qui loquitur, sit ille anathema & maledictus. *Luth. in Resol.*

Indulgentiæ nihil sunt, nisi Romani Pontificis imposturæ. *Luth. de capt. Babyl.*

De Purgatorio.

Tutius est totum Purgatorium negare, quàm Gregorio in Dialogis credere. *Luther. abrog. Miss.*

Non solùm credo, sed etiam certissimè scio Purgatorium esse *Luth. in disput. Lipsiens.*

De libero arbitrio.

Reuera Deus nobis liberam voluntatem contulit: cur tu illam liberam non permittis? cum enim tu illa ad tuum abuteris libitum non est libera, sed magis seruitutem apud te seruit. *Luth in explic orat. Dominicæ.*

Liberum arbitrium figmentum est in rebus, seu titulus sine re, quia nulli est in manu sua cogitare quidquam mali aut boni, sed omnia vt VViclefi articulus Constantiæ damnatus rectè docet, de necessitate absoluta eueniunt. *Luth. in Assert ar. 26.*

De Concilijs generalibus.

Sæpe nullus vir in Concilio est qui diuinum Spiritum vel modicum olfecerit, sicut contigit in Nicæno Concilio vbi de vxoribus Sacerdotum agebatur. *Luth. in Serm. Attendite à falsis Prophetis.*

Concilijs nihil derogo, sed omnium sacratissimum fuit Nicænum. *Luth. in disput. Lipsiensi.*

Caluini quædam Antilogiæ.

1.

DEum esse absolutè omnipotentem fatetur Caluinus, *ad cap. 1. Lucæ.* Verbo, inquit, Dei nulla impossibilitas obijcienda.

Negat verò *ad cap. 23. Isaiæ*, Istud somnium de potestate absoluta in Deo quam Scholastici introduxerunt execranda blasphemia est.

2.

Nomen Iesu Christi venerandum esse asserit Caluinus ad *Matthæi cap. 1. vers. 23.* Ita reputanda est nobis in hoc nomine (Iesu) diuina Christi Maiestas, vt reuerentiam apud nos obtineat quæ vnico debetur & æterno Deo.

Negat idem ad cap. 2. Epist. ad Philippenses. Plusquam ridiculi sunt Sorbonici Sophistæ qui ex præsenti loco; *Vt in nomine Iesu omne genu flectatur*, genuflectēdum esse colligunt quoties nomen Iesu pronunciatur, quasi vox esset magica quæ totā in sono vim haberet inclusā.

3.

Sine Baptismo Christi neminem saluari docet Caluinus *ad ca. 3. Ioan. v. 3.* Si vni hoc dixisset Christus vel paucis non posse eos peruenire in regnum cęlorum, nisi prius renati essent, possemus conijcere certas duntaxat personas notari, sed de omnibus sine exceptione loquitur.

Idem negat *Instit. lib. 4. c. 16. §. 36.* Explodendum est eorum commentum qui omnes non baptizatos æternæ morti adjudicant.

4.

In cœna Domini miraculum agnoscit Caluinus. *Tract. de concordia ineunda:* Ergo (inquit) in sacra Cœna miraculum agnoscimus, quod & naturæ fines, & sensus nostri modum exuperat, dum Christi vita nobis fit communis, & eius caro nobis in alimentum datur.

Negat verò disertè. *Instit. lib 4. cap. 7. §. 24.* agens contra Lutheri asseclas: Isti, inquit, boni eius zelotæ miraculo sibi fabricant, quo sublato euanescit Deus cum sua omnipotentia. Et ibidem §. 24. Illi auditis Christi verbis, *Hoc est corpus meum*, miraculum ab eius mente remotissimum imaginantur.

Sectæ Lutheranæ modernæ, & antiquæ in Anglia antilogia, & discrepantia manifesta.

PAtet illa, in mutatione Libri authentici publicarum precum, quem sibi ab initio pro puro Dei Verbo, & fidei suæ instrumento Secta Lutherana proposuit. Nam in prædicto Libello sub Rege Eduardo, & Elisabetha Regina pro vera Scriptura legebatur Tobiæ Caput quintum, sextum, & octauum. Danielis Caput. 14. & quædam ex 13. Ex Ecclesiastici cap. 46. non pauca. Hæc autem omnia aliaque, sub Iacobo Rege eadem Ecclesia ex Libro publicarum precum tanquam apocrypha penitus expunxit; vti apertè ostendit

dit Examen Libelli publicarum precum prælo datum anno 1610. pag. 30. quomodo verò potest esse eadem Ecclesia quæ eandem non habet Scripturam? In qua quod illa pro Verbo Dei olim admisit, hoc pro apocrypho modo expunt? Manifestum sanè est vel illam pro Scriptura ista approbando, vel hanc reprobando in fide errasse.

Præterea in his, alijsque dogmatibus loca innumera, in quibus Caluinus, ac multo magis Lutherus secum apertè pugnauit, atque instar fallacis Prothei, vti res ferebat, sese in varias doctrinæ formas transmutauit. Ex quibus hoc demum conficies argumentum.

Non potest ex Dei Spiritu loqui qui vel semel in doctrina fidei proponenda sibi contradicit: Atqui Caluinus & Lutherus in doctrina fidei quam Dei nomine proponit sæpius eloquitur contradictoria. Ergò non potest Caluinus & Lutherus loqui ex Spiritu diuino in doctrina illa quam se Dei nomine scribere ac prædicare profitentur. Sicut in verbo Dei scripto, si vel semel in illo contradictionem apertam deprehendas, in cæteris omnibus tota Scripturæ fides euanescit. Videant igitur, ac seriò agnoscant horum Sectatores, quam fallaces sint Prophetæ ac diuini Spiritus penitus vacui, quibus ab initio fidem suam ac salutem crediderunt.

In Hollandia inter Doctores Heterodoxos de ipso Deo, eiusque Attributis aperta repugnantia.

I. COnstat ex publicis eorum vtrimq; scriptis ab anno 1606. diuisos illic Caluini asseclas in Remonstrantes, & Contra-Remonstrantes, qui contra alios ex pura & rigida Caluini doctrina, statuunt absolutè, Deum esse Auctorem peccati. Vnde illos Deum sibi statuere à cæteris Christianis diuersum facile demonstratur hoc syllogismo: Deus Caluinistarum est auctor peccati: Atqui Deus Christianorum non est auctor peccati: Ergo non est idem vtrorumque Deus.

Quinimò fingere sibi Deum, qui vt sit Deus debet esse bonitas infinita, & simul sit author peccati, est admittere Deum, qui non sit Deus, adeòque ad Atheismum apertè declinare, vti ex ipsis Sectarijs aliqui intulerunt, vt *Tilmannus Hesbusius*, Lutheranus *in lib. de Errorib. Caluini, & Sebastianus Castalio*, Caluinista *in lib. de prædestin.* ad Caluinum.

Nullum certè potest esse de ipso fidei Capite & Authore luculentius dissidium: & consequenter in illis Sectis nullus apertior defectus Fidei ad æternam salutem necessariæ.

Quin & his similia, quæ idem nimis abundè conuincunt, in sequentibus profitentur.

De *Vnitate & Æternitate* Dei etiam inter se mutuo dissentire deprehenduntur. Nam si admittantur plura increata, necessarium est plures esse Deos. Plura autem increata cum Remonstrantibus statui à *Vorstio* ostendit *Slatius* in Disceptatione, pag. 51. Scilicet hæc quatuor: Dei locus, tempus, materia, Domicilium, quæ Vorstius contendit illius esse naturæ, vt a Deo nec creata fuerint, nec potuerint creari.

Simplicitas in Deo, quæ opponitur omni reali compositioni, ab orthodoxis semper & necessariò admittitur. Hanc autem negare *Vorstium* cum Remonstrantibus, ex illis Scriptis pars opposita demonstrat. Sic enim in illis Vorstius agit pag. 426. vt omnino reprehendat *Zanchium* proprium Contra-Remonstrantium Doctorem, quod doceat Dei essentiam, vitam, & actionem prorsus idem esse: Contenditque ipse hoc in Deo esse diuersitatis, vt aliud sit ipsa Dei substantia viuens, aliud vita, siue vis illa per quam viuit. Et pag. 209 Cum Deus in scriptura dicitur irasci, dolere, reminisci, aut simile quidpiam agere, asseritur aliud & aliud in eo esse, nimirum subiectum & accidens. Denique generatim pag. 208. *Totidem in Deo accidentalia sunt, quot decreta de rebus foris efficiendis*.

Omnipotentiam Deo quis vnquam negauit præter Ethnicos, & Hæreticos indubitatos? inter quos ipsi heterodoxi qui sunt factionis oppositæ, numerant cum Remonstrantibus suis *Vorstium* de Deo pag. 226. sic docentem: *Quædam Deo sunt impossibilia: Ergo Deus non est omnipotens: Ant. probatur: Deus non potest mentiri, pati, mori, aut fallere: Ergo cum non possit hæc omnia non est omnipotens.* Præclara in Caluini Ecclesia de ipso Deo vtrimque controuersia.

Infinitatem Dei substantialem (nam molis nullam habet) cum Remonstrantibus suis quos repræsentat, en quomodo euacuet Vorstius pag. 234. *Deus non est simpliciter infinitus neque essendo, neque operando*, & pag. 235. *Est quidem Deus purus actus, sed hoc non vetat quin simul sit in sese finitus*, denique pag. 237. *Quidquid est hoc aliquid, vt seipso finitum est, & ad certum aliquod genus Entis contractum est*. Ac si apud talium Philosophorum gregem repugnantiam inuolueret, esse actu hoc aliquid, & simul esse ens infinitæ siue illimitatæ perfectionis. Testatur hæc præter alios Contra-Remonstran-

strantas fusè *Sladius* ibi Disput. cum Vorstio *de blasphemijs, hæresibus, & atheismis à Iacobo Rege in Vorstij de Deo tractatu, & exegesi Apologetica nigro theta notatis*.

Immensitatem Dei, qua vbique realiter, & substantialiter existit, admitti necessariò, non debere scribunt vtrimque ex Caluinistis plurimi ex mente Caluini, qui *lib. 1. institutionum cap. 13.* sic loquitur: *Scitè sibi vnus ex veteribus dicere visus est, Deum esse quidquid videmus, & quidquid non videmus: At qui hoc modo singulas mundi partes diuinitatē transfusam esse finxit, &c.* Negatq; alibi tam ipse quam Vorstius immensitatem illam ex scripturis satis probari. Figmentum ergo censent illi realem illam diuinitatis in omnes partes transfusionem, docentes sufficere virtualem, qua vbique operatur, etsi ibi non necessariò immediatè existat. Clarè, id tradit Vorstius pag 235. *Non sequitur*, ait, *Deum immediate illic sua substantia adesse, vbicumq; ty operatur, quia per causas medias operari potest, ut Rex aliquis per suos ministros.* Tandem illi Deum terris relegatum suo cœlo circumscriberent, cum impio apud Psalmistam *Cælum cæli Domino, terram autem dedit filijs hominum*.

Quantitatem in Deo, quæ sine diuisibilitate non concipitur, constitui à Remonstrantibus cum Vorstio, ostendunt, & accusant Contra-Remonstrantes. De hac enim quantitate sic loquitur Conradus Vorstius lib. de Deo pagin. 239. vt dicat negari non posse magnitudinem etiam propriè dictam Deo in Sac. Scriptura attribui: ac porrò interrogat: *Quid vetet etiam Spiritum, imò & Deum ipsum suam habere Spiritualem magnitudinem, non sensibilem quidem, sed aliquo tamen modo intelligibilem.* Et pagina 240. contradictionis insimulat quod dictum est ab Augustino *lib. 5. de Trinitate cap. 2.* Deum esse magnum sine quantitate. Denique pag 241. Cum, inquit, *Deus respectu substantiæ suæ magnus esse dicitur, certè aliquam his Quantitatem, & cogitari, & esse oportet.* Ac pag. sequenti: *Firmiter credo Deum respectu substantiæ verè magnum esse*. Quis tales de Deo ex schola Caluiniana errores non abhorreat, nisi, vt quidam loquitur, pro cerebro cucurbitam habeat?

Immutabilitatem Deo adimunt Remonstrantes: Quod adeò perspicuè ostenditur, vt de eo etiam ipse *Iacobus Rex Angliæ* anno 1611. per litteras ad suum Legatos, illos grauiter accusauerit. Patet error ille grauissimus ex eodem Remonstrantium Doctore summo Conrado Vorstio pag 212. *Diuina voluntas semper principium cuiusdam mutabilitatis est, etiā in ipso Deo, quippe per quam Deus aliter atque aliter habere se & potest, & solet, tum volendo, tum contemplando* & pag. 213. *Absoluta, & simplex immutabilitas ne in parte Deo attribui non debet. Hoc enim nihil aliud esset, quam actionem Dei liberam, hoc est, à libera causa pendentem, cum ipso Deo confundere, seus essentiam, & voluntatem, hoc est, actionem volendi, seu volitionem Dei vnum idemque esse affirmare*. Et sæpiùs alibi. Nec in hoc dissimilis est eiusdem farinæ Doctor *Socinus* tract. de Deo, &c. pagin. 92. *Aliud* inquit, *est Deus ipse, aliud virtus ipsius*.

Audi, & in hoc non minus absona, & Deo prorsus indigna docentem *Martinum Lutherum lib. de Conc. & in Confess. de cœna Domini*, vbi præfractè affirmat Christi diuinitatem esse passibilem, imò & reipsa passam. *Theodoreti illa phrasis, Christus in quantum Deus impassibilis est, nunquam ferenda est*; effatum est commune Lutheri asseclis Selnecero, Gerlachio, Smidelino, Islebio, Musculo. Consideret hæc seriò quisquis Sectis illis salutem suam fidendam putat.

Supposita Dei immutabilitate illa quam Catholici profitentur, *Libertatem* Deo ademptam volunt Remonstrantes, de quo illos vehementer incusant Contra-Remonstrantes. Sic loquitur Vorstius *lib. de Deo pagina 448. Deus pœnam non nisi aliquatenus inuitus, hoc est, cum quadam animi tristitia, & displicentia infligit.* Aliter sanè Augustinus *lib. 5* de ciuit. Dei, *cap. 10. Dicitur*, inquit, *Deus omnipotens, faciendo quod vult, non patiendo quod non vult, quod si ei accideret, nequaquam esset omnipotens*.

Impeccabilitas Dei manifestè destruitur per hoc quod Contra-Remonstrantes, secuti Lutherum, & Caluinum, illum asserant esse authorem peccati, quod hic supra ab initio ostensum est. Declaratur illud breuiter hoc Syllogismo. Qui Deum facit authorem peccati, negat illius impeccabilitatem: Atqui asseclæ illi Caluini ac Lutheri faciunt Deum authorem peccati, ad illud impellendo, ac necessitando: Ergo negant illi Dei impeccabilitatem. Annotemus hic vnum, ex pluribus, *Caluini* effatum breuissimum lib. 3. institut. cap 23. §. 8. *Lapsus est primus homo, quia Dominus ità expedire censuerat*. Et ne intelligas de voluntate Dei tantùm permissiua, prohibet ipse Caluinus *lib. 1. cap. 18. §. 3 Iam*, inquit, *satis apertè ostendi, Deum vocari eorum omnium autorem, quæ isti Censores volunt, otioso tantùm eius permissu contingere*. De *veracitate, & sinceritate Dei*, accusant Remonstrantes non rectè sentire Contra-Remonstrantes. Hi tamen vix dici possunt Caluino conformes; qui modum Dei agendi sic describit *lib. 3. institut. cap 24. §. 13.*

§. 13. Ecce vocem ad eos dirigit, sed, vt magis obsurdescant: lumen accendit, sed vt reddantur cæciores: doctrinam profert, sed qua magis obstupescant: remedium adhibet, sed ne sanentur. Demum ad prædicta generatius aduerte, si quando visi sunt illi paulò aliter loqui, deprehensos esse vel fucum facere voluisse, vel contradictionis conuinci.

Sapientia, bonitate, & iustitia, Deum velle spoliare Contra-Remonstrantes, contendunt Remonstrantes, idque ex eorum doctrina deduxit Iacobus *Arminius*, & Hollandiæ Ordinibus demonstrauit *in declaratione sent. de prædest.* Ecce inter quas procellas, & errorum fatales charybdes Nauicula religionis Batauicæ non tantum miserè fluctuat, sed pridem submersa est, de quibus præter memoratos Maxim. Sandeus, alijque quædam fusius deducunt.

Ex his facile colliges primò, Antilogias manifestas Doctorum Batauicorum circa prima, & essentialia Religionis Christianæ fundamenta. Secundò, illa nullatenus posse consistere cum veritate, & vnitate Dei Christianæ ad salutem necessariò requisita. Tertiò, Neminem his perspectis, sine summa temeritate, posse suam salutem æternam credere Sectis sic fluctuantibus, ac diffidentibus in ipsis primis fidei Christianæ principijs, vbi ante oculos habet Ecclesiam Romanam ab ipsis Apostolorum temporibus in vnitate fidei toto semper orbe diffusam, & alijs veræ Ecclesiæ Notis manifestis supra insignitam, quas supra *Partis I. cap. 3.* demonstrauimus.

ARTICVLVS III.

Confusio, & discordia tot Sectarum, quæ ex Lutheranismo, & alijs prodierunt.

NOn potest esse vnitas, aut veritas Fidei in Ecclesia Lutherana, cuius præcipua membra, & quasi primi Apostoli, in sua doctrina neque cum Luthero, neque inter se concordant, sed vbi mox prodierunt in Sectas varias sibi, Luthero, ac Euangelio contrarias degenerarunt, vti hic apertè demonstro.

Ac primò, ipse Lutherus in Saxonia circa annum 1517. vbi matrem suam Ecclesiam Romanam viperino more laniare exorsus est, mirum dictu in quot se figuras moresque transmutauerit, vt nouum aliquod Religionis monstrum efformaret. Etenim ex ipso non Secta vnica, sed tres immundi Spiritus (quales Apocalypsi cap. 13. dicuntur exire de ore pseudo-Prophetæ) primo velut partu prodierunt. Hi sunt Homologistæ, Anabaptistæ, & Sacramentarij. Et quia tres sunt, qui veritati testimonium dant in terra, Spiritus, Aqua, & Sanguis, Baptismum Aquæ inquinarunt Anabaptistæ, Spiritum veritatis in potestate Clauium oppugnarunt Homologistæ, Sanguinem Domini profanarunt Sacramentarij, ne vllum veritati testimonium in terris integrum permaneret.

At ecce ex *Anabaptistarum* Spiritu cænoso quot illico Sectæ, veluti totidem ranæ, pullularunt. Ex his enim alij à cæteris diuisi se *Adamitas* appellant, quod Adamum in statu innocentiæ se imitari profiteantur. Alij dicuntur *Sabbatharij*, quia Sabbathum more Iudæorum, non diem Dominicum colendum esse docent: neque de Christi diuinitate rectè sentiunt, ad Iudæorum Messiam procliues: Alij se *Clancularios* Christianos vocant, quod existiment sibi sufficere fidem suam clam solo corde profiteri, & si rogentur an sint Anabaptistæ, licere id ad vitandum periculum apertè negare. Alij contra *Manifestarij* nuncupantur, qui prorsus impium esse docent, si rogantur, se Anabaptistas inficiari. Sunt, & alij dicti *Tacentes*, qui nolunt amplius esse docendum aut prædicandum, eo quod mundus iam indignus sit, vt verbum Dei audiat. Sed, & alij reperiuntur dicti *Enthusiastæ*, eo quod instent se diuinis reuelationibus intus è cœlo doceri, ac diu velut mortui iacent, quasi interea diuinis colloquijs fruerentur.

Iam verò ex secunda Lutheri sobole, qui sunt *Sacramentarij*, quanta Sectarum colluuies effluxerit inspiciamus. Cum enim Lutherus scribens contra Leonem Pontificem, & in Libello de formula Missæ doceret in Eucharistia neutram speciem, sed solam Sacramenti fidem ad salutem sufficere, occasionem præbuit Carolostadio, & Zuinglio, vt de hoc Sacramento Berengarij hæresim renouarent. Hinc igitur orti *Zuingliani*, qui negant verum, & substantiale Corpus Christi in Eucharistiæ Sacramento contineri.

Verum de hoc dogmate en quanta mox inter illos dissensio oborta est; quot penè capita, tot de vero huius dogmatis sensu sententiæ prodierunt. Alij ex Zuinglianis dicti sunt *significatiui*, qui Christi verba, Hoc est Corpus meum, sic intelligi volunt, vt verbum, Est, idem sit quod, significat Corpus meum. Ast alij dicti *Tropistæ*, qui verbo, Est, in propria significatione relicto, contendunt tropum esse admittendum in voce, Corpus, vt intelligatur tantum in Eucharistia Corporis figura. Ab his omnibus dissentiunt *Energici*

qui

qui vt propius ad verba Christi accedere videantur, Corpus Domini dicunt intelligi debere per metonymiam, pro energia Corporis Christi, hoc est, pro effectu quod Corpus Christi in Cruce oblatum in nobis operatur, & cum his sentit Caluinus. Alij dicti *Arabonarij* statuunt aliud ab his omnibus diuersum, nempe Cœnam Domini præberi tanquam arabonem, inuestituram, aut pignus Corporis Christi nobis donati. Præter hos sunt, & alij ex eadem Lutheri sobole qui Corpus Domini in Eucharistia omnino adesse concedunt. Verum, & inter illos quanta in vno puncto fidei discordia! Alij admittunt Corpus esse sub vero pane illic permanente, alij in pane, alij circa panem. Prolixum foret vel de hoc vno fidei mysterio cæterorum pugnantia inter se deliria recensere. Ex quibus luce meridiana clarius ostenditur, Lutheri Sectam non veram Ecclesiam, sed errorum inter se diffidentium fœcundum esse seminarium.

Tertius errorum Spiritus quem euomuit Lutherus fuerunt *Homologistæ*, cuius Sectæ præcipuus semper scopus fuit Sedem Apostolicam, & in ea potestatem Clauium à Christo traditam funditus euertere; in hanc Confessio Augustana, & cum ea Melanthon totus conspirat. Sed, & hi *Confessionistæ* in plures Sectas diuiduntur, ex ijs enim alij dicuntur *Rigidi* quorum duces erant Illyricus, Gallus, Morlinus, &c. qui profitentur se Lutheri dogmata integra, & inuiolata tueri, vt nullum esse homini liberum arbitrium, opera bona non esse necessaria ad salutem, ritus, & cæremonias omnes ab Ecclesia exterminandas, & alia quæ à Luthero dubiè pronuntiata, ab illis, in summo rigore defendenda suscipiuntur, Quin, & ipsi *Rigidi* in varias factiones, & opinionum portenta dissecantur, ex quibus prodierunt *Antinomi*, *Samosatenenses*, *Inferiani*, nec non *Antadiaphoristæ*, qui nullas cæremonias veteres, sed aliquas tantum nouas admittunt, & *Anticaluiniani* qui contra Caluinum credunt verum Christi Corpus in Eucharistia contineri, ac *Bisacramentales* qui duo tantum statuunt Sacramenta, Baptismum, & Cœnam Domini; ac *Trisacramentales*, qui tria Sacramenta admittunt. Plura alia inter Rigidos pullularunt Sectarum portenta tam re, quam nomine formidanda.

Rigidis opponuntur Confessionistæ *Molles*, quorum Princeps fuit Melanthon, cui inter præcipuos huius Sectæ duces accessit Maior, Fursterus, Pomeranus, nec Theologi Lipsienses. Hi contra Rigidos docent dari in homine liberum arbitrium, & post Fidem, bona opera saltem minus principaliter ad iustitiam requiri. Sed, quod hæresi proprium est, nec isti quidem in fidei suæ fundamento concordiam colunt. Alij enim *Maioristæ* dicti, quia Maiorem vt ducem sequuntur, docent absolutè bona opera ad salutem esse necessaria. At *Adiaphoristæ* repugnant in hoc, quod asserunt Ecclesiæ constitutiones ac cæremonias esse res indifferentes; quas licitum sit pro arbitrio admittere, aut repudiare. Alij inter Molles sunt *Quadrisacramentales*, qui ex septem, quatuor Sacramenta recipiunt, Baptismum, Eucharistiam, Claues, & Sacrum Ordinem. Alij *Luthero Caluiniani*, qui Berengarij dogma de Eucharistia sic temperant, vt persuadere velint Caluini hæresim Sacramentariam in Confessione Augustana à Principibus Lutheranis approbatam esse, vt ipse Caluinus in sua aduersus VVestphalum admonitione de Melanthone testificatur. Alij dicuntur *Medi Osiandrini*, quia cum Osiander hominem essentiali Dei iustitia iustum esse docuisset, & contra *Illyricani* assererent hominem solum imputatiuè iustum haberi, correxerunt vtrosque Medi Osiandrini, quasi media via docentes, hominem quidem in hac vita tantum imputatiuè iustum reputari, in vita autem beata illum fore iustum ea iustitia qua ipse Deus per essentiam iustus existit. De his ac pluribus alijs Molles isti Lutheri asseclæ inter se non molliter digladiantur.

Ab his ac Rigidis recedunt *Confessionistæ*, qui *Recalcitrantes* dicuntur, eo quod contra ipsius Lutheri doctrinam ausi sint apertè calcitrare: & quamuis nolint omninò à Confessione Augustana deficere, sic tamen contra priores Sectas, ac contra se mutuo in multis decertant, vt in alienis castris militare videantur, quales sunt Osiandrini, Stancariani, alijque quorum dogmata non recenseo.

Hæc tantum pauca vnius Sectæ Capita ex fidis Scriptorum monumentis collegisse, atque in hunc ordinem claritatis causa redegisse sufficiat. Vt quisque propriæ, aut alienæ saluti consulturus, dilucidè perspiciat, ex vno Luthero eiusque triplici Secta, quot iterum nouæ Sectæ inter se toties dissectæ, resectæque assiduò pullulauerint: quæ in perpetuis dogmatum, animorumque dissidijs natæ, & adultæ, potius palæstræ alicuius gladiatoriæ, quàm vnius Ecclesiæ speciem habent.

Sed nondum finitæ sunt istæ Sectarum dissensiones, Transeunt ad modernos Nepotes cum antiqua hæresi noua dogmatum dissidia. Hæc inter Hollandiæ Ministros hodie flagrantia, eleganti stylo describit *Fridericus Spanhemius* apud ipsos Sectarios Sacrarum litterarum Professor, in *Epistola* ad Amicum de nouissimis illic circa Res Sacras dissidijs, edita Lugduni Batauorum hoc anno 1677.

CONCLVSIO.

ET verò ex harum Sectarum discordijs quot nata fuerint per Europam prælia, quot bellis ac cædibus lacerata Germania, loquuntur ætatis nostræ historiæ, ac superiorum temporum ferales ruinæ. Quis enim ignorat ab ipso exordio quid per Germaniam acciderit in rusticano Lutheranorum tumultu, qualia inter confœderatos Tigurinos prælia exarserint, quo pacto harum discordiarum occasione Prussiam Germaniæ eripuerit Polonus, Solymannus Hungariam, nec Suecus pauciora vastauerit. Per Galliam verò, & florentes olim Belgarum Prouincias, quàm internecinis odijs hæ Sectarum furiæ sacra omnia ac profana miscuerint, testantur adhuc recentia non minus odiorum, quam præliorum vestigia. Sed quid antiquiora memoramus? Non potuit toto Oceano cohiberi illud rapidissimum Lutheranici furoris incendium, ne Angliam vniuersam nouis dissidijs, bellis, ac cædibus inflammaret. Recenti adhuc memoria retinemus, quàm infestis in se inuicem odijs, atque armis incurrerint Protestantes, Puritani, Presbyteriani, Independentes, atque ex eodem Germine, Sectarum de nouo nascentium confusa progenies: quæ ad illum furoris apicem progressa est, vt non dubitauerit supremum Religionis suæ Caput excutere, ac dicatas sceleri manus Regio sanguine cruentare.

Et erit etiamnum aliquis adeo fatuus, & excors, vt seriò in animum inducat suum, infinitam Dei Sapientiam reformandæ suæ Ecclesiæ hanc hæresum inter se mutuo dissectarum atque armatarum colluuiem in orbem immisisse. Quæ cum antiquam Ecclesiam euertat, neque per se nouam, nisi merè Babylonicam constituat, quid aliud restat, quam vt omnem Christi Ecclesiam è mundo eliminet. Quis igitur erit, nisi rationis penitus expers, qui sibi sinat persuaderi, huic portentosæ tot capitum Hydræ Spiritum inesse diuinum, qui audiri debeat, contra authoritatem, & vocem totius Ecclesiæ Romanæ, quæ constanti. Sedecim sæculorum decursu suam Fidem, cælestibus signis comprobatam, summo animorum, dogmatumque consensu, per orbem penè vniuersum propagauit.

Restat igitur vt ex his Sectarum dogmatumque dissidijs hactenus explicatis, hoc porrò firmum, inuictumque conficiatur argumentum. Tota illa Sectarum collectio pro primo suæ fidei articulo profitetur, se missam à Deo ad reformandum Ecclesiam Romanam. Sed collectio Sectarum sibi mutuo contradicentium non potest esse vera, aut reformatrix Ecclesia, vt iam ostensum est. Ergo moderna collectio Sectarum, quæ profitetur se missam à Deo ad reformandum Ecclesiam Romanam, non potest esse vera Christi Ecclesia, aut reformationi idonea. Sic enim curuitas esset norma recti; & falsitas, & contradictio, regula perfectæ veritatis. Videat ergo in quanto salutis æternæ naufragio versetur, quisquis extra gremium Ecclesiæ Romanæ inter has Sectarum syrtes miserè fluctuatur.

ARTICVLVS IV.

Calumniæ quædam apertæ contra doctrinam Ecclesiæ Romanæ à Nouatoribus confictæ.

Calumnia prima: In cultu Imaginum.

FAmiliare est Sectarijs quamuis labem Catholicis aspergere, qua apud ignarum populum deformes aut monstrosi appareant. Colunt hi vetusto maiorum ritu imagines Christi ac Sanctorum: hinc fœcunda seges Calumniarum. De Papistis, inquiunt, conclamatum est: fugienda hæc hominum pestis: non tantum impij sunt, sed etiam Sacrilegi, neque sacrilegi tantum, sed etiam cultores idolorum; Christiani hominis nomen exuerunt, cum ethnicis insaniunt, infidelium more lapides, & ligna adorant.

At tu, Sectarie, Calumniam loqueris quouis lapide, & ligno crassiorem. Orant Catholici ad statuas lapideas Sanctorum, infers, ergo statuas lapideas adorant. En tibi in simili forma formosum argumentum: Orant Sectarij in templis ad Aras aut Columnas lapideas, ergo lapideas aras aut Columnas adorant. Errore isto nos facile liberabis, si tu prius errare desinas. Fides nostra est, cultum diuinum nulli creaturæ deferendum; si tu aliam nobis inuitis affingas, tuum istud figmentum, non nostra

te

religio est. Imaginem Sancti hac ratione veneramur: primò vt ea conspecta ad cultum sancto absenti deferendum moneamur, sicut tibi, Sectarie, visa in conclaui tui Regis effigie subit animum grata quædam ac venerabunda benefici Principis recordatio. Hoccine tibi nouum crimen, & inauditus genus Sacrilegij? Altero modo imagines ipsas in honore habemus, quia Sanctos homines, & Deo charos repræsentant: sicut tu, Sectarie, Bibliorum volumina, quamuis ex charta, & atramento conflata, præ alijs libris in honore habes, & oscularis, quia in illis descriptum Dei verbum continetur: neque sua altari aut calicibus in sacris litteris derogatur veneratio, quorum Sacrilegum abusum in Rege Balthasare Cœlestis vltio vindicauit. Quidquid verò nos Sanctis in Imagine deferimus, id volumus vniuersum in Deum ipsum redundare, cuius vnius gratia præ alijs homines Sanctos honore prosequimur. En quo recidit immanis illa Papistarum impietas, & par cum Ethnicis cultus idolorum.

Esto, inquies, ista ratione Catholici quidam doctiores à cultu Imaginum Idololatriç maculam detergant, at populus passim eo errore dementatur, vt credat imaginibus Numen aliquod, aut potestatem naturæ viribus maiorem inesse. Hinc illis genua flectunt, oscula figunt, luminaria accendunt, templa atque aras Sacrilego cultu contaminant.

. Noua hæc est calumnia, quam peperit disciplinæ Catholicæ crassa nimis ignorantia, hanc tibi palpandam præbeo. Quæro enim, an populus noster existimet se crimen aut sacrilegium admittere, si Sancti alicuius statuam argenteam aut æneam confringat, confractam comminuat, & in pateras, lances, aliosque vsus conuertat, quando id publicæ, aut etiam priuatæ vtilitatis ratio fieri deposcit. Nemo est inter nos qui hunc Ecclesiæ suæ peruulgatum vsum, & institutum ignoret. Numen scilicet inesse credit statuæ quam frangit, ligno quod secat, imagini, quam in publica Ecclesiæ luce lacerat atque comminuit. Apage cæcam calumniam: sunt hæc nostri Popelli, sed tui Ministelli deliria, cui parum est in re aperta cæcutire, modò vel sic Religioni Romanæ aliquam impietatis laruam, imponat, contra quam possit è Cathedra falsitatis, ad captandum populi sui plausum, liberius denotare.

Calumnia secunda: De signo Crucis.

Altera calumnia est, Catholicos ligna in Crucis modum transuersa populo adoranda proponere: sibi persuadere in hoc signo latere internam, & arcanam virtutem, ad pellendum quoslibet morbos, & quamlibet dæmonum potestatem debellandam. Et quamuis Catholici omnes vno ore reponant, se neque adorare, neque inuocare aliquam internam ligni virtutem, sed adorationem, ac fiduciam suam ad Christi in Cruce passi personam referre, surdis canunt, qui audire nolunt quid Catholici credant, sed quid Sectarij ipsis affingant, tanta est conuitiandi libido. Vt verò exornando huic conuitio populare ludibrium adijciant, Catholicum percunctantur: An si parens illius sut auus in patibulo expirasset, propterea vellet Patibulum in familiæ suæ insignia adoptasi? O pium, ac dignum Christiano homine argumentum. Quæro ego vicissim. An si parens tuus in Cruce expirasset, illum hominem tanquam tuum ac totius mundi Saluatorem adorares? Absit, inquies, istud nefas: alius enim Homo est Christus, quam quiuis cæterorum mortalium. Vides quam facili responso ipse tuam enerues ludicram quæstionem. Si ergo humanitatem Christi pro nobis passam propter vnionem cum Verbo tanquam instrumentum redemptionis nostræ adorare non recusas, cur signo Crucis ob singularem coniunctionem cum Christi humanitate nullum genus sacræ venerationis deferendum censes? At, inquis, populus ignarus non Christum, sed ipsum lignum Crucis adorat. Verum contra, populi cultum constituit non aliena cogitatio, sed propria intentio. Audi ergo, & paucis cape, In Cruce non colit lignum, sed in ligno Christum adorat: quem autem adorat, illum, & inuocat, & propter hunc, Crucem in quo passus est tanquam passionis instrumentum, & signum in honore habet. Tunc audeas aperta fronte profiteri, te non magis Crucis signum, quam latronis patibulum venerari? Tam sacrilegam vocem non tantum dæmones, sed etiam plerique horum temporum Sectarij exhorrescunt. Non adeo possunt primæuæ Ecclesiæ monumenta ignorare, vt de Crucis veneratione ac virtute tempore Hieronymi, Augustini, Tertulliani, Constantini, ac Helenæ nihil in aures animumque admiserint. Obuium est quod narrat S. Augustinus *lib. 22. de Ciuit. Dei cap. 8.* matronam quandam Car-

thaginensem nomine Innocentiam, cum immedicabili morbo sinum illi cancer exederet, signo Crucis repente curatam esse. Nec minus notum, quod refert S. Hieronymus in vita Hilarionis. Exorto ingenti terræ motu, post mortem Iuliani, maria suos terminos egressa Epidauris exitium minabantur: horum rogatu S. Hilarion contra tumentem maris gurgitem signum Crucis in arena formauit, confestimque stetit indomitum elementum, ac retro relapsum in suum sese alueum recepit. Hoc (inquit Hieronymus) Epidaurus, & omnis illa regio vsque hodie prædicat, matresque docent liberos suos ad memoriam in posteros transmittendam.

Calumnia tertia: De quadam Ioanna Papissa luculentè refutatur.

MOdernis Sectarijs, maximè Anglis, obijciunt Catholici, quod regnante Elisabetha, fœminam Sacræ potestatis, & Ordinis incapacem, in Ecclesiæ suæ Caput euexerint. Hærent illi ad hoc exemplum orbi hactenus inuisum, tanquam ad apertum Sectæ acephalæ argumentum. Sed, cum alia arte monstruosi Capitis deformitatem abstergere nequeant, aliud monstrum non dissimile Catholicis affingunt. Aiunt enim anno Christi 855. Leoni IV. in Sede Romana successisse fœminam; quæ in Pontificatu dicta fuerit Ioannes VIII. & in eo sedisse annis duobus, & mensibus quinque. Hanc verò Ioannam volunt fuisse origine Anglam, sed natam Moguntiæ in Germania, & à quodam amasio in habitu virili ductam Athenas, postea scientijs instructam venisse Romam, ibi ementito sexu in Pontificem electam. Denique dum de S. Petro in Latheranum tenderet, in via coram populo peperisse, & se fœminam prodidisse.

Videamus quam bellè inter se huius figmenti membra cohæreant. Assumpta est, inquiunt, in Pontificem 855. interea per quadringentos annos vsque ad quendam Martinum Polonum qui vixit anno 1250. omnes historiæ Ecclesiasticæ Scriptores rem tantam, tamque publicam ignorarunt, aut de ea, quasi coniuratione facta, homines tot sæculis dissiti in suis scriptis penitus siluerunt; in quorum Monumentis immediatè post Leonem IV. consignatur Benedictus III. nulla istius fabulosi Ioannis aut Ioannæ facta mentione.

In gratiam, Inquies, Romanæ Sedis rem tam deformem in Catalogo Pontificum vltro præterierunt. At quamuis ista tam admiranda tot sæculorum conspiratio latinos Scriptores inuasisset: Græci tamen authores vt est Zonaras, Cedrenus, Curopalates, qui ante Martinum Polonum Annales scripserunt, pro suo erga Sedem Romanam odio, & Inuidia, historiam tam enormem minimè reticuissent: multò minus istorum temporum hæretici Sedis Apostolicæ hostes infensissimi. Audiuerint fortè huius fabulæ primi Authores, fœminam aliquam in alicuius priuatæ Ecclesiæ sedem irrepsisse, statimque odio stimulante rumorem illum Sedi Romanæ affingere non dubitarunt.

Deinde ipsa, quæ circumfertur facti narratio apertè fabulam prodit. Magdeburgenses *Centur. 9. cap. 10.* aiunt fuisse Anglam, eo quod fuerit ex parente Anglo, nata Moguntiæ. Theodorus autem, & Bibliander in Chronico, asserunt tantum dici Anglam, eo quod in Anglia educata, & litteris erudita fuerit. Gerardus verò refert pro Angla habitam, eo quod Monachus Anglus eam ementito habitu, per Galliam, & Italiam circumduxerit. Alij demum tradunt eam non fuisse eruditam in Anglia, sed Athenis operam studijs dedisse; cum tamen ex Bellarmino, & aliunde probetur ea tempestate litterarum studia vsque ad Bardam Cæsarem in tota Græcia extincta fuisse. Quam quæso hæc tam pugnantia testimonia referunt speciem veritatis? Denique quis credat, hanc fœminam sagacissimam, quæ in reliqua ætate sexum tanto studio, & arte celauerit, adeo fuisse imprudentem, imo dementem, vt, cum sciret se tot mensibus vterum gerere, in publicum processerit, suamque infamiam toti populo spectandam ac vindicandam prodiderit. Quid verò de ea in tantis flagitijs deprehensa factum fuerit, quomodo postea vixerit, aut quomodo obierit, inter ipsos etiam Aduersarios altum silentium, ac si ipsa vna cum hac fabula è rerum natura subitò euanuisset. Apage indignum sano cerebro commentum, ex quo nihil aliud probant nostri Sectarii, quam insanam, cæcamque contra Ecclesiam Romanam calumniandi libidinem.

Atque vt calumniam tam infeliciter fabricatam, si quid habeant frontis, tandem erubescant: Consulant de ea confutationes *Blondelli* ex ipsa Caluini Secta viri literatissimi, qui postquam ex antiquioribus monumentis huius fabulæ authores, tempus, locum, ac partes omnes accuratè expendisset, demum apertè demonstrat, nullam subesse veri speciem, totum esse inane figmentum, & suis architectis maximè probrosum. Adeo nempe

pe luculenta est veritas, vt suis etiam aduersarijs suffragium extorqueat.

Referuntur Calumniæ quædam apertè à Ministris præsertim in Anglia confictæ.

ASserunt imprimis Catholicos in pœnitentiæ Sacramento impune omnibus flagitijs fræna laxare: ac pro criminibus in futurum perpetrandis absolutionis beneficium impertiri. Vt corruat hæc Ministrorum infamis ignorantia, aut versuta ignorantiæ simulatio, sufficiat ad singulorum Catholicorum testimonium, & conscripta passim fidei nostræ monumenta appellare, in quibus de absoluendis peccatis in futurum committendis, ne tenue quidem vestigium deprehendes: quinimo omnes passim Sectarij, cum ipso Luthero, Confessionem peccatorum apud Papistas crudelissimam conscientiæ carnificinam appellant. Tam bellè criminationes illæ inter se concordant, quam solent mendacia conuenire.

Iterum, vt impingant Catholicis omnium scelerum carnisque licentiam, aiunt grauissima quæque flagitia inter illos pro venialibus haberi. Refert in hanc rem Ioan. *Berclaius*, se præsente à Serenissimo Angliæ Rege interrogatum ex suis Episcopis aliquem: ecquid Catholici de Fornicatione sentirent? Atque illum sine cunctatione respondisse, inter Scriptores Catholicos esse qui Fornicationem in Venialibus numerent. Commotus mendacio tam splendido *Berclaius* liberè reposuit, Non visum esse inter Catholicos probatum authorem cuius doctrina tam infandum præbeat Veneri patrocinium. Dum inter hos de ea quæstione pluribus disceptatur, subintrat conclaue regium Episcopus alter non lenis famæ Sectarius. Rex ad hunc conuersus: hic, inquit, disputatur, an Catholici doceant Fornicationem mortalem esse culpam, an venialem. Ille confestim, ac si de re notissima sententiam pronunciaret, Venialem omnino [Rex Serenissime] Venialem culpam existimant. En quales hi sunt Seniores populi, qui Ecclesiam Romanam, vt innocentem Susannam, suis calumnijs & conuitijs opprimunt. Hi sunt idonei Iudices controuersiarum fidei, hæc oracula fallere & falli nescia, ex quorum ore populus discernat quid Apostoli, quid Patres antiqui, quid prisca Ecclesia docuerit, qui in doctrina præsenti & ante oculos posita tam malignè cæcutiunt.

Plures aliæ particulares Imposturæ, ac Maledicentiæ Sectariorum, præsertim Caluinistarum.

GAbriel *Pouelus* Caluinista in priori suo libro *de Antichristo*, in ipsa præfatione de Pontifice Romano sic loquitur: *Deum sanctè testor, me tam certo scire Pontificem Romanum esse magnum illum Antichristum, quam Deum ipsum esse in cælo, Creatorem visibilium, & inuisibilium, & Iesum Christum verum illum esse Messiam Patribus olim promissum &c.* En symbolum Caluinisticum, ad cuius articulos non magis spectat Deum esse in cœlo, & Christum verum esse Messiam, quam Pontificem Romanum verum esse Antichristum. Hoc tamen Apostoli suo Symbolo nusquam apposuerunt. Plura scilicet de hoc reuelata sunt Pouelo cum suis, quàm ipsis Apostolis.

Pergit Pouelus *l. 2. de Antichristo c. 2* contumeliosè affirmans, *Cardinales, Episcopos, Canonicos, Monachos, esse Locustas vastatrices, esse mendaces, esse homicidas &c.* Quam effrenata hæc contumelia in præcipuos orbis Christiani familias ad Cardinalatus dignitatem euectas.

Quid mirum si hic eum Paræo, Burdo, alijsque eiusdem Scholæ, vocitent *Iesuitas*, membra Diaboli, progenies viperarum, ranas coaxantes, Caudam Antichristi &c.

Sed nec parcit horum Spiritus horrendum in modum maledicere Christis Domini, hoc est, supremis Ecclesiæ Christianæ Principibus, & Monarchis. Sic enim illos tractat *Brederodius* Caluinista in libello cui titulus. Fœderatorum inferioris Germaniæ defensio tertia &c. vbi non dubitat pronunciare, *Quod Philippus Rex Hispaniæ sit raptor, & notorius hæreticus, ideoque omnibus omnium Caluinistarum viribus è regno suo expellendus. Quod Archiduces Austriæ sint perfidi. Dux Sabaudiæ crudelis, & perfidus. Sigismundus tunc Rex Poloniæ non dissimilis, &c.* Hunc Spiritum hauserunt posteri à suis maioribus, ipso Caluino, Beza &c. *Caluinus in Caput 6. Danielis* sic scribit: *Principes terrena se contra Deum extollunt, sua se ipsi potentia priuant, imò verò indignissimi sunt qui hominum cætus ac numero reponantur. Potius igitur illis est facies conspuenda, quàm ipsorum imperijs obtemperandum, nisi omnem superstitionem extirpent, & funditus tollant.* Hæc, & alia huius generis atrocissima fusius deducta reperiuntur apud Ludouicum Richeomum in expostulatione Apologetica ad Regem Nauarræ, cap. 28.

Authoritatem antiquorum ac Sanctorum Patrū contra suos errores, quantum vilipendant Caluinistæ, patet in particulari ex Francisci Iunij Animaduersionibus circa lib. 3. Bellarmini de Pontifice, vbi passim sic pronunciat: *Patres à vero plurimum aberrauerunt. Hæ sunt meræ Patrum coniecturæ. Sunt vanæ suspiciones quibus boni Patres plus satis indulserunt, &c.* Et in hoc Antiquorū Patrum contemptu non alijs quam sui Caluini vestigijs egregiè insistunt.

Agens enim *Caluinus* de concupiscentia *instit. lib. 3. §. 10. Neque opus est* [inquit] *multum inuestigandо laborare quid hic Veteres senserint, &c.* De satisfactione *instit. lib. 3. cap. 4. §. 38. Parum me mouent, quæ in veterum scriptis de satisfactione passim occurrunt.* De Laicis in necessitate baptizantibus, instit. lib. 4. cap. 15. §. 20. *Quod autem multis ab hinc sæculis, adeoque ab ipso ferè Ecclesiæ exordio vsu receptum fuit, vt in periculo mortis Laici baptizarent, non video quam firma ratione defendi queat.*

Ex his patet simul mirus Ecclesiæ Christianæ contemptus, simul manifesta halucinatio, Quod cum hi Sectarij appellent ad primitiuam Ecclesiam, quam agnoscunt infallibilem, nihilominus antiquorum Patrum authoritatem sic vilipendant, vt suum illis iudicium præponant.

In contemptu Sanctorum cum Christo regnantium, en Caluinum eo progressum vt eos *laruas*, *Carnifices*, *bestias* appellet lib. 3. Institut. cap. 20. §. 27. *Inde*, inquit *colligimus nihil eos Christo reliquum facere, qui pro nihilo ducunt eius intercessionem nisi accedant Georgius, & Hyppolitus, aut similes laruæ.* Et in libro de ratione Reformandæ Ecclesiæ. *Omitto Dominicum, & similes carnifices. Omitto Methardum, Lubinum, & similes bestias.* Et instit. cap. 20 §. 24. *Quis eusq; longas illis* [*sanctis*] *esse aures reuelauit, quæ ad nostras voces porrigantur?* Respōdeat huic maledico nomine totius Ecclesię primitiuæ S. *Augustinus Serm. 27.* de Sanctis *Quisquis*, inquit, *honorat, Martyres, honorat, & Christum: & qui spernit Sanctos, spernit, & Christum.* Atqui Caluinum cum asseclis sanctos spernere, ex dictis manifestum est. Ergo illos Christum etiam spernere nimis perspicuum euadit.

De fallacijs eorum, & æquiuocationibus in articulis fidei, specimen ex multis vnum adnotare iuuat. *Beza* Caluini discipulus vt Lutheranos in suam Sectam specie concordiæ fallaciter attraheret, anno 1556. scripsit *Confessionem* fidei in qua asseruit, *Corpus Christi vere, & realiter esse præsens in Cæna, & communione Eucharistica.* Sed cum Lutherani conclamarent, Beza teste, Zuinglianos Caluinistas iam suam doctrinam, & Sectam deseruisse, idque hi Bezæ grauiter exprobrarent. Tum demum Beza insigni astu respondit, se quidem id scripsisse, sed per hoc intelligendam non esse *Cænam Domini quæ celebratur in terris*, sed *Cænam illam quæ celebratur in cælo*, vbi Christus *verè, & realiter præsens est.* En quales Prothei! quam fideles pro reformanda Ecclesia *Apostoli*? Hoc Bezæ factum disertè tradit *Bellarminus* lib. de Eucharistia, cap. 2. & testatur *Claudius Sanctes* in Responsion. ad Bezæ apologiam.

Ostenditur Impostura iniquissima ANTONII EGANI *de quæstu Simoniaco Ecclesiæ Romanæ per Apostolicos Missionarios.*

PRodiit non ita pridem pestifer Libellus Antonij Egani, qui deserta auita fide, & religiosa professione, ex Hibernia in Angliam profugit, nec enim Hiberniæ tellus animal tam venenatum in suo gremio sustinere potuit. Vulgauit ille contra Apostolicos Missionarios calumniam mira arte confictam, de quæstu sacrilego ac Simoniaco, quo singula flagitia venalia exponunt, taxato etiam pretio quod ex eorum absolutione aut dispensatione corrogare debeat: tanta solet esse transfugis calumniandi libido. Nolo ego (quod mihi promptum foret) rem hanc pluribus persequi, sed tantum paucis, & absque vllius offensione calumniam adeo perniciosam dissipare, ne pergat incautos in errorem inducere.

Atq; imprimis quæro, Egane, quibus argumentis, tabulis, ac testibus hanc accusationem grauissimam in publica orbis luce confirmas, Hoc vt præstes omnium leges, & ipsius Angliæ statuta requirunt, quæ iubent Accusatorem legitima criminis probatione destitutum, Impostoris infame nomen ac pœnam subire. Hic verò, in accusatione grauissima nihil aliud Eganus nisi suam vnius fidem, eamque leuissimam, in causæ suæ testimonium adducit. Cum tamen Ius omne tam ciuile, quam Canonicum, & ipsum Auctorem, & inimicum, & maleuolum, & infamem, & Apostatam, à testium numero penitus excludat. Vidè si quid Iuris delibasti C. *Cum oportet* de Accusat. Et l. *Iusta* ff. de manu vin. Et in C. *Alieni erroris*, 3. q. 4.

Ex quibus manifestè conficio tantum abesse vt tuo testimonio susceptæ accusationi vllam veritatis vmbram concilies, vt potius te ipsum execrandæ calumniæ authorem, & im-

posterem pœnis obnoxium admittere cogaris. Neque verò arbitror ipsa Acathollicorum tribunalia adeò esse æquitati inimica, vt audiendos censeant fugitiuos in suos Dominos crimina producentes, nullo alio teste, nullis tabulis, nulla veri specie comprobata.

Secundò, interrogandus mihi est Eganus, quo pacto fieri possit vt Missionarij Apostolici impune, & ex præscripto Cancellariæ Romanæ, vt ipse fingit, quæstum Simoniacum vbiq; exerceant, quem ipsa Ecclesia, cum Pontifice Romano, in œcumenicis Concilijs congregata, seuerissimis semper legibus damnat, ac pœnis insectatur? Legantur censuræ ac pœnæ grauissimæ contra Simoniacos ab Ecclesia Romana constitutæ in Concilio Romano primo sub Alexandro II. Pontifice. Extant contra eosdem Decreta Concilij Placentini, vbi traduntur fuisse quatuor millia Clericorum tempore Vrbani II. Eadem fuit mens, & sententia Patribus ex toto orbe Christiano congregatis in Concilio generali Lateranensi VI. sub Innocentio III. cap. 36. Nec minor nostro æuo cura incessit omnes Ecclesiæ Præsules in Tridentina Synodo collectos, ne quem è suo corpore, aut aliud Ecclesia membrum execranda Simoniæ pestis afflaret, contra quam firmissimos legum obices opponit sess. 21. in decreto de Reformatione cap. 1.

His accedunt grauissima Pontificum diplomata, quæstui Simoniaco omnis in Ecclesiam aditus seuerissimè præcluditur. Et quidem Eugenius IV. præcedentium Pontificum ac Conciliorum vestigijs insistens suo diplomate, post multa in hanc rem decreta, his verbis concludit. Statuentes prætered quod vniuersi, & singuli, etiam præmissa (quauis) dignitate præditi; qui quomodolibet dando vel recipiendo Simoniam commiserint, aut vt illa fiat Mediatores extiterint, seu procurauerint, sententiam excommunicationis incurrant, &c. Et ne harum legum vigor lapsu temporis vel in ministro laxaretur, proximo sæculo disertè innouantur à Leone X. in sua Constitutione quę incipit *Superna*, §. 37. Constitutiones, inquit, per Antecessores nostros, etiam in Sacris Concilijs contra huiusmodi Simoniacos editas innouamus, easque inuiolabiliter seruari præcipimus, ac pœnas in eis contentas pro expressis, & insertis haberi, & delinquentes, etiam authoritate nostra, affici volumus. Atque has Constitutiones perpetuo valituras, & in quouis Ecclesiæ tribunali seuerissimè obseruandas, non minori semper cura alij, atque alij Pontifices instaurant.

Quis ergo, nisi fatuus, vni credat Egano fugitiuo, Apostatæ, & Ecclesiæ Romanæ hosti iurato, contra hæc quæ adduxi testimonia, ac publica Ecclesiæ iura, ac tribunalia toto orbe notissima.

Hinc ego vos, Academici Oxonienses, qui Egani libello testimonium apposuistis, & omnes cordatos monitos velim, vt omnia sedulò circumspiciatis anteaquam autem huiusmodi Transfugis, multò minùs fidem præbeatis, qui prius honestatem omnem quam fidem exuerunt.

Veniunt illi ad vos in vestimentis ouium, intus autem sunt lupi rapaces, qui non dubitant quauis calumnia Ecclesiæ Romanæ famam lacerare, vt hac infami arte vestram gratiam ac patrocinium promereantur. Latet, mihi credite, latet intus fraudulentus Sinon, qui multa de Danais mentitur, paratus interea, si res ferat, vestram quoque Troiam incendere, eoque se proripere quo libido, quo lucrum, quo nouus furor impulerit. Tales, inquit *Erasmus* ad Vnibaldum, tantum quærunt censum, & vxorem, cætera præstat illis Euangelium, hoc est, potestatem viuendi vt volunt. Neque hic de genio irrequieto quo transfugæ illi agitantur nostri tantum temporis sensus aut censura est. Innatam illis leuitatem ac deprauatam indolem viuis coloribus depinxerunt nobis primi Ecclesiæ Patres, ne malis artibus incautos in fraudem inducerent. Non existimes, ait S. Cyprianus de vnitat. Ecclesiæ, bonos de Ecclesia posse discedere; triticum non rapit ventus, nec arborem solida radice fundatam procella subuertit, inanes paleæ tempestate iactantur, inualidæ arbores turbinis incursione euertuntur. In eandem sententiam norat Tertullianus per huiusmodi Ecclesiæ spummas ac vilia purgamenta, sincerum illius corpus magis purum, integrumque conseruari. Auolent quantum volent paleæ leuis fidei quocumque afflatu tentationum, eo purior massa frumenti in horreo Domini reponetur. Hæc omnia in leuissimis Egani moribus quam apertè eluceant quisquis obseruare voluerit, facile concludet, nihil aliud ab huiusmodi Protheo, quam malas artes, fraudes, ac calumnias, expectandum fuisse.

(§)

Contra fatuam Conclusionem Andreæ Sall *Secta Protestantium suscipienda.*

ASserit ille, in sua Recantatione, post diuturnum studium, ac considerationem Ecclesiæ Romanæ, & Lutheranæ, se tandem *Conclusisse*, Fidem Ecclesiæ Anglicanæ tutiorem, & securiorem esse pro sua salute, quam viam Ecclesiæ Romanæ.

Itane tu concludis, infelix Dialectice? Expendisti igitur, te fatente, pro veritate Ecclesiæ Romanæ totius penè orbis Christiani commune testimonium per mille quingentos annos à Christo vsque ad Lutherum, omnium populorum, omniumque gentium consensu receptum. Adeo vt toto illo sæculorum decursu, præter Romanam, nullam omninò possis designare Ecclesiam palam cognitam, de qua potuerit verificari perpetuus illius symboli articulus, Credo in Sanctam Ecclesiam Catholicam. Nulla ergo in orbe terrarum per mille quingentos annos publicè nota fuit Catholica, idest, vniuersalis Christi Ecclesia, vel sola debuit esse Romana. Et tu ex hac præmissa concludis, reiecta Religione Catholica ac Romana, securiorem tuæ saluti fore Confessionem Protestantium in Angliæ, quam & tota Ecclesia Catholica, & aliæ Sectæ per orbem diffusæ, & maxima pars ipsius Angliæ tanquam falsam, erroneam, ac hæreticam prorsus damnant, & execrantur. Adeò vt nullum toto orbe angulum, nullam Sectam, aut Sectarium mihi possis demonstrare, qui in constituendo, Capite, primatu, & Hierarchia Ecclesiæ, cum Anglicana Protestantium Secta conueniat.

Tune Sall, & Sal, vt ipse putas, magnæ sapientiæ, tune sana mente ponderasti pro Ecclesia Romana tantam, tamque constantem omni æuo Miraculorum gloriam, quam ipse Christus publicam veræ Ecclesiæ notam ac testimonium esse pronunciat. Non ignoras quanta Compostellæ, vbi aliquando vixisti, edantur prodigia omnibus conspicua, quanta Lauretl in ipso sinu Ecclesiæ Romanæ, vt alia sileam toto orbe notissima. Sat tibi nota constantia tot Martyrum signis innumeris à Deo comprobata, qui omni æuo veritatem Religionis Romanæ suo sanguine ita consignarunt, vt nullis Tyrannorum tormentis (multò minus vnius pseudo-Episcopi blanditijs) à primæuæ fidei confessione dimoueri potuerint.

Hanc tu Religionem pro animæ tuæ salute tibi deserendam concludis, & amplectendam Sectam paucorum Protestantium, cuius originem, aut progressum omni æuo à Christo vsque ad Lutherum, & tu, & orbis vniuersus ignorat. Pro cuius veritate, præ alijs Sectis, quæ ipse condemnas, nullum particulare Dei testimonium, nullum generale Concilium nullum diuinum Miraculum, nullum sæculorum, aut gentium consensum poteris in medium proferre. Quidquid enim tu pro Cœtu protestantium siue ex Scripturarum intelligentia illis solis à Deo donata, prætenderis; idem sibi Puritani, idem Anabaptistæ, idem independentes, idem reliquarum Sectarum colluuies eodem iure vindicabit. Non tantum ergo totius orbis Catholici suffragio, sed tuo etiam iudicio constrictus, & condemnatus teneris.

Heu Sall miserande, Sal infatuate; adeone tuus ille in Christo Pater, aut potius parricida, te potuit dementare, & omnem bonæ mentis aciem eripere, vt in Conclusionem tam stolidam, tam cæcam, tam infamem te adactum fatearis? Quæ tandem factum est, infausta metamorphosi, vt qui poteras tibi, & alijs Sal esse Christianæ Sapientiæ, nunc vt insulsum cadauer ad nihilum valeas vltra, nisi vt mitteris foras, & ab hominibus vbique gentium tuo merito conculceris.

At agnosce infelix, agnosce tandem, quanta te inuoluerit mentis caligo, quæ cæco impetu Te in hanc erroris abyssum præcipitem adegit. Reuoca, dum licet, infaustum gradum, quo ad interitum festinas. Aderit breui dies illa extrema, aut potius nox caliginosa, in qua dabitur profligatæ vitæ errate serò agnoscere, nunquam reparare. Respice vel nunc statum animæ tuæ miserandum, in quem te vltro demersisti. Extra sinum matris Ecclesiæ tanquam abortiuum te proiecisti: sacrum Sacerdotij ministerium tot modis temerasti; vota Deo nuncupata ausu Sacrilego, proculcasti: omnia salutis remedia tanquam inane ludibrium longè abiecisti. Et adhuc tot scelerum reus haud seriò aduertis, quam horrendum te iudicium, quam dira sententia, quam immane barathrum expectat. Quid dico expectat? Iam coram orbis Tribunali tua perfidia patefacta est, omnium iudicio condemnatus, & vinculis tuæ conscientiæ constrictus teneris, in profundum gehennæ, nisi resipiscas, qua nescis hora abripiendus. Ridet interea, & exultat in interitu tuo infausta Hæresis, eiusque Ministri, quibus te nefandis errorum catenis mancipandum tradidisti. At luget ex aduerso funus tuum Patria charissima quæ te olim genuit, & luget

luget Ecclesia quæ te à teneris in sinu fouit: luget Cætus ille Sanctissimus, qui te optimis legibus & exemplis instituit. Si enim censemus communi luctu deflendum corpus quod deseruit anima, quomodo non deflenda est anima quam deseruit Deus?

Atque vtinam tandem tu teipsum deflere incipias: neque verò poteris, nisi ferreus es, à salubri luctu ac lachrymis temperare, si oculis tuis seriò proponas statum animæ tuæ tot modis horridum ac luctuosum: deformata omnia pristinæ Religionis vestigia, obliteratam pietatis speciem, extinctam probitatis imaginem, aut potius in imaginem Satanæ sacrilego furore transformatam.

Pandit adhuc Clementiæ sinum prodigo Filio benignus Deus: Humanum esse nouit labi & errare, sed dæmoni proprium in errore perdurare. Vnica ad salutem restat via, à lapsu gradum reuocare, errores agnoscere, ac palam abdicare. Non desunt tibi etiam in Anglia non indecora magnorum heroum exempla, qui non dubitarunt abdicato quouis officio, dignitate, & Aulæ gratia, errores potiùs corrigere, & ad Romanæ Ecclesiæ gremium conuolare, quàm certissimum æternæ salutis naufragium incurrere. Et tu tandem Sall, qui hos secutus es errantes, sequere dum licet pœnitentes: vtque in oppugnanda Christi Ecclesia te subitò in Saulum transformasti, ita in propalanda ipsius fide ac veritate, te deinceps Paulum exhibe. Hoc à te suo iure deposcit toties indignè proculcata Religio, violata conscientia & æquitas & quod caput est, nunquam nisi sic euitanda mors illa immortalis, & gehennæ nunquam extinguendæ supplicia.

Quod si in ista qua detineris mentis caligine, incipiat tandem tibi radius aliquis diuinæ lucis oboriri, reflecte oculos ad Petram vnde excisus es, neque pudeat post tot errorum labyrinthos ad agnitam olim Ecclesiæ Catholicæ semitam respectare.

Vtque tibi ad hoc non desint Consideratiolones idoneæ, quas in Dei conspectum sincero animo reuoluas, non recusaui (vtinam in tuam quoque salutem) laborem formandi in hoc Opere pauca quædam ac dilucida argumenta, quibus necesse est à Nouatorum erroribus ad veram Ecclesiam quemlibet adduci, qui apertam salutis viam animo non penitus obcæcato inuestigare voluerit.

Refelluntur Calumniæ Sectariorum in Anglia malignè confictæ contra Patres Societatis ibidem.

Nihil omni tempore studiosius agunt Sectarij illi, quàm vt Patres Societatis præ cæteris persequantur, extermineut, & populo reddant execrabiles, ne illi suis erroribus pergant obsistere. In hunc finem malignè illis affingunt opiniones maximè detestabiles, vti de licito vsu æquiuocationum ad tegendam coniurationem in Regis vitam: de absolutione, & negatione istius criminis etiam cum iuramento in articulo mortis: de licita occisione Regis hæretici vt Religio Catholica introducatur: & depositione illius per subditos si à Papa excommunicetur: & per dispensationem Papæ posse mendacium fieri licitum, & alia quæ hic sequentur.

Sed contra has calumnias. Primò, Manifestum est ex Societatis probatis Doctoribus in Libris publicis, & toti orbi conspicuis, doctrinam illius odiosis illis, & calumniosis assertionibus prorsus aduersari, De quibus, aliisque huiusmodi, pluribus *Martinus Becanus Opusculo* 12.

Secundò, Patet hoc euidenter ex publica Declaratione ipsius Regis Galliæ Henrici IV. qui in hoc contra Caluinistas calumniatores Iesuitarum patrocinium pridem suscepit. Sic enim inter alia pronunciauit coram Senatu Parisiensi in peruigilio Natiuitatis Christi anno 1603. Neque verò (illi) aliquid docent, quo Ecclesiastici mihi non tribuant quod est tribuendum: Nec vnquam inuentus est qui ab iis necem Regum didicerit. Quare, totum hoc quod illis obijcitur, nihil est. Ita hæc, aliaque manifestè confirmat *Antonius Possevinus in Apparatu sacro tomo* 3.

Tertiò, vt horum singula in particulari reddantur omnibus manifesta prorsus, & irrefragabilia, Ipsius Societatis Anglicanæ Declarationem de singulis disertè ad verbum expressam, hic ex ipsis actis fideliter subiicio.

Declaratio Patrum Societ. IESV Prouinciæ Anglicanæ facta in Congreg. Prouinciali habita Gandaui ad 1. Iulij Anno 1681.

Cvm non solum detestandam nobis coniurationem malitiosè affinxerint in Anglia Hæretici, verum etiam varias à Christiana, & vera Theologia perquam alienas, summ ique

que execrabiles opiniones atque sententias, videlicet

I. Licitum esse per æquiuocationem susceptam in vitam Regis coniurationem tegere, etiam cum legitimè quis à Iudice interrogatur.

II. Posse quempiam qui criminis commissi absolutionem Sacramentalem acceperit, illud in articulo mortis legitimè interrogatum, etiam cum iuramento, negare, quamuis ipse sponte de illo sermonem instituat.

III. Licere subditis interficere Regem Protestantem, vt eo amoto introducatur fides Catholica: & si Regicida eo titulo morti adiudicetur; eum Martyrij laurea coronandum.

IV. Regem à Papa excommunicatum à Subditis suis deponi, & occidi posse.

V. Papam sua dispensatione licitum posse facere in vllo casu mentiri, aliaue contra legem Dei mala perpetrare, vt inde boni aliquid eueniat.

VI. Licere vxori maritum concubinarium è medio tollere.

Patres Professi Prouinciæ Anglicanæ iuxta triennalem morem congregati declarant, se neque didicisse, neque docuisse, neque audiuisse ab vllo è Patribus nostris edoctas vnquam fuisse prædictas propositiones: imò singulos, eas omninò detestari. Actum Gandaui in domo tertiæ probationis Anglorum Societat. Iesu 4. Iulij 1681.

De *iuramento Fidelitatis* ibidem sic decernitur. Vt vniformiter (quod in Congregatione rogatum fuit) inter Nostros in modo agendi circa iuramentum Fidelitatis, vti vulgò nominari solet, procedatur.

I. Profiteamur omnes tantam à nobis singulis erga Regem nostrum cum res tulerit, sincerè iurandam, & exhibendam obedientiam, atque fidelitatem, quanta ab vllis vbinis Catholicis subditis quibuscunque Principibus exhiberi solet.

II. Iuramentum Fidelitatis, vti iam est, variis heterodoxis inspersum clausulis, suscipi non posse, præsertim cum ad summorum Pontificum Breuibus sit damnatum &c.

Actum in Congregatione Prouinciali Patrum Anglorum Societatis IESV celebrata Gandaui in Domo tertiæ probationis eiusdem Societatis die 5. Iulij 1681. Nonne hæc perfecta fidelitas est ex ipsa Christi sententia, Reddere quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo?

Experimenta certè huius Fidelitatis habuit Rex Carolus Primus, & Secundus, dum à suis subditis Heterodoxis & seeurim ille, & hic exilia passus, Patres, & Catholicos Angliæ & Hiberniæ habuerunt sibi fidelissimè & constantissimè adhærentes, etiam cum fortunarum, terrarum, & bonorum penè omnium iactura. Hæc nemo ignorat qui in præteritorum temporum rebus recenter gestis aliquid habet memoriæ.

Quis non meminit, dum Rex exul in Gallia versaretur, quot legationibus ex parte Catholicorum in Hibernia solicitatus fuerit vt eò securus adueniret, ab omnibus Regni Catholicis recipiendus, & ad extremum vsque spiritum defendendus. Ac postea ipso in suum locum Proregem transmittente, quomodo contra Regis hostes heterodoxos pro ipsius iure ac corona vsque ad extremum Patriæ exitium fidelissimè decertauerint.

Recenti & ipse memoria retineo, dum idem Rex Carolus II. in Belgium profugus cum Fratribus adueniret, quanta fidelitate præ aliis, Catholici Proceres plurimi tam Angli, quàm Hiberni ipsi adhæserint; ac eorum Legiones integræ se Regis ac Ducis Eboracensis obsequio mancipauerint. Hæc sanè, & alia quæ prætereo, potentissima sunt Catholicorum erga suum Regem fidelitatis exempla, quæ si memoria recolantur, facilè poterunt obstruere ora loquentium iniqua, & ab æquo, nouoque Rege præmia potius, quàm calumniarum fidem promereri.

ARTICVLVS V.

Nouarum Sectarum dogmata Particularia proponuntur.

Hæreses Caluini cum Luthero communes.

CAluinus, qui fuit tempore posterior Luthero qui emersit ann. 1517. omnes ferè Lutheri errores complexus est, & insuper nouos addidit, quos superius variis locis singillatim refutauimus. Quoniam verò ex illis profluxerunt plurima dogmata recentiorum Sectarum, illos etiam hic sub vnum aspectum summatim proferemus.

Docuerunt illi, Scripturam esse per se claram, & solam Regulam Fidei.

Traditiones non esse admittendas.

Ecclesiam Romanam successu temporis à vera Fide defecisse.

Pontificem Romanum non esse Caput Ecclesiæ, nec iudicem controuersiarum fidei.

Sanctos non esse inuocandos, nec honorandas eorum imagines, aut reliquias.

Sa-

Sacramentum Confirmationis, extremæ Vnctionis, & quædam alia non esse admittenda.

Sacrificium Missæ abrogandum: Communionem dandam sub vtraque specie.

Purgatorium non admittendum, nec indulgentias, nec preces pro defunctis prodesse.

Cœlibatum non requiri in Ministris Ecclesiæ.

Liberum hominis arbitrium ad opera bona, & mala per primum peccatum periisse.

Ex sola Fide hominem iustificari, non ex Merito bonorum operum.

Ieiunium, abstinentiam, & alia præcepta Ecclesiæ explodenda esse. In his plura particularia dogmata continentur, & alia singularia Lutheri accuratè exprimuntur in Bulla Leonis X in fine huius Tractatus.

Dogmata Caluini propria his addita.

DEum secundum essentialem perfectionem non esse infinitum. Nec vbique præsentem in hoc mundo, se vbique in cœlo.

Decreta Dei non esse ab æterno. Dei æternitatem non esse indiuisibilem, sed diuisibilem & successiuam.

Christum non esse mortuum pro omnibus, sed pro solis prædestinatis.

Illum in cruce desperasse, nec verè ac propriè descendisse ad inferos.

Per suam mortem ac passionem nihil sibi meruisse.

Christum ab initio multa ignorasse, quæ postea didicit. Sed in hunc errorem lapsus est etiam Lutherus.

Imaginem Christi honorandam non esse.

Prædestinatos esse ab æterno quosdam homines ad gloriam, & quosdam ad damnationem, sine vllo ipsorum merito, aut horum culpa, sed ex Dei beneplacito.

Hoc decretum prædestinationis tam fixum esse vt tollat omnem arbitrii libertatem in negotio prædestinationis.

Gratiam per Christum dari solis prædestinatis. Et his non dari gratiam habitualem sine sanctificantem, sed tantum actualem. Et hanc non sufficere ad seruandum totam legem Decalogi; ac per eam tolli vsum liberi arbitrij.

Deum esse auctorem peccati; & homines ad peccata impellere.

De Baptismo infantium docet, Omnes filios fidelium nasci sanctos, & vt saluentur Baptismo non indigere. Infidelium verò filiis Baptismum non prodesse: filios denique illegitimos ad Baptismum non admittendos.

De Sacramento Eucharistiæ, Caluinus cum suis, negat Corpus & Sanguinem Christi verè & realiter esse præsentem in Eucharistia, sed tantum figuratiuè: quod est omninò contra Lutherum & Lutheranos, quorum dogmata propria, vt dixi, reperiuntur in huius Tractatus fine expressa prout ab initio damnata fuerunt.

Hæresis Anglicana Protestantium, Puritanorum, Independentium.

PRotestantes in Anglia Religionem sibi fabricarunt à cæteris protestantibus Germaniæ in multis diuersam, vti supra cap. 2. ostendi eos nec quidem in articulis fundamentalibus per omnia connenire. Est autem Secta protestantium conflata ex varijs dogmatibus partim Lutheri, partim Caluini, quibus & alia sunt adiuncta dogmata, ritusque ab vtroque diuersi. Nam primò, protestantes Regem statuunt esse Caput supremum Ecclesiæ Anglicanæ. 2. Admittunt Ecclesiam debere conflari ex Archiepiscopis, Episcopis, Decanis, aliisque gradibus Ecclesiasticæ Hierarchiæ. 3. Varios recipiunt Catholicorum antiquos ritus, altaria, cereos, superpelicia; non tamen realem Christi præsentiam in cœna Eucharistica. Estque hæc in Anglia Religio Regis, & Aulæ, cui per varias Leges conantur reliquas Sectas conformare.

Puritani è contra sunt rigidi Caluinistæ, nec nisi purum Dei verbum iuxta Caluini placita se admittere profitentur. Hi in negando Regis primatu: in excludendis gradibus Hierarchiæ Ecclesiasticæ: in eliminandis omnibus Ecclesiæ Romanæ ritibus, Protestantibus è diametro opponuntur. Qui & alio nomine *Presbyteriani* nuncupantur: eo quod velint Ecclesiam suam, exclusis Episcopis, ac Ministris, à solis Senioribus laicis administrari.

Independentes, qui maximè *Cromuelli* tempore emerserunt, in hoc Puritanis ac Protestantibus aduersantur, quod neque Reges, neque Episcopos, neque Seniores ad Ecclesiæ Regimen admittant, sed velint quemlibet sibi Ministrum esse: ac quemuis sine vlla personæ ac sexus distinctione esse legitimum verbi Dei præconem, idque quouis loco, ac tempore, dum sentit se à Spiritu Sancto ad prædicandum Dei verbum impelli. Ac proinde templa, altaria, pulpita, rem frustraneam, & è medio tollendam existimant. Pro suæ verò

Sectæ

Sectæ defensione contra reliquos Sectarios hoc argumentum validè intorquent: Vobis omnibus licuit Ecclesiæ Romanæ antiquos ritus ac Cæremonias omnes euertere ac reformare, quibus centenis annis ante vos vsa fuerat. Ergo nobis multò magis licebit vestros Ritus, Ecclesias, ac Cæremonias abolere, quæ tantum de nouo emerserunt, neque parem cum Ecclesia Romana authoritatem, aut antiquitatem obtinuerunt. Videant quæso Protestantes, & Puritani, nisi à suo errore recedant, quo pacto ab hoc Independentium argumento sese expediant.

Annotatio particularis ad Sectam Anglicanam, aliasque modernas.

VOx vna, & doctrina communis Sectariorum huius temporis hæc est: Ecclesiam Romanam à vera fide defecisse, & in grauissimos errores prolapsam per mille ducentos annos. Et hanc esse causam cur Clerus, & populus *Angliæ*, *Hollandiæ*, & *Germaniæ*, ex parte non modica, Ecclesiam Romanam deseruerit, & oppugnare cœperit. Atqui non hanc, sed longè aliam ab ea deficiendi Causam fuisse, ipsa defectionis primordia luce meridiana clarius demonstrant.

Primò, in Clero, & populo *Angliæ*, integris illis mille, & ducentis annis viguit, floruit, triumphauit Religio Romana, cum summa Cleri, Populi, Principum veneratione. Nullus horum eam incusauit, nullus redarguit, nullus totis viribus non defendit. Inuadit subitò Henricum octauum Angliæ Regem libido iniqua repudiandi coniugem legitimam, & ducendi Bolenam pellicem. Obstat vehementer Pontifex Romanus Regiæ libidini, & anathematis pœnas intentat. Has vt Rex fugiat, & Bolenam retineat, Pontificis iugum excutit, Ecclesiæ Romanæ hostes aduocat, optima illius spolia suis asseclis in prædam exponit. Res mira! per tot sæcula toto Regno Fides Romana vt sancta, & salutifera, & fine ruga colitur, & defenditur: nullus eam tot Prælatorum erroris in fide accusauit, nullus lapsam, & prostratam aduertit. Et ecce subitò, vt primum, ob Bolenam, Romanæ Ecclesiæ Rex aduersatur, & eius prædia in præmium proponit, mox toto Regno proclamatur illa à fide pridem deuia, erroribus deformata, vitijs prostrata, noua Babylon: hæc scilicet omnia tot sæculis Clerum, populumque vniuersum latuerunt, donec Regis offensi exemplum, gratia ac præmia, populo vniuerso ad detegendos Ecclesiæ errores subitò oculos aperuerunt. Ex quibus cuilibet euidentissimum est, non Ecclesiæ Romanæ errores, sed Regis libidinem defectionis causam Angliæ præbuisse.

Ad *Belgium* si pergamus, simili prorsus modo, & causa hæresis *Batauicæ* exordium sumpsit, nisi quod in Anglia, Regis in Pontificem, in Belgio, Principis in Hispanos offensio, defectionis, & hæresis causam ministrauit. Notior hæc res est in recenti hominum memoria, & historijs, quam vt hic exponi debeat.

In *Germania*, primam hæresis Lutheranæ causam, & originem fuisse grauem Lutheri iram, & offensionem in Pontificem Romanum, quod in prædicatione solemni Indulgentiarum Apostolicarum, æmulis assumptis, ipse neglectus, & exclusus fuerit. Placuerunt ipsi Indulgentiæ, quas prædicare ambiebat, placuit fides Ecclesiæ Romanæ, quam semper hactenus tenuit, & publice prædicauit: displicuit suæ Personæ contemptus, qui illum in furias egit. Illum vt vindicaret, tum demùm omnia in Pontificem, & Ecclesiam probra excogitanda, & euomenda fuerunt.

Hæc quisquis singula maturè expenderit priorum Defectionum modernus Sectator, fieri non potest quin euidenter perspiciat, causam suæ separationis ab Ecclesia Romana, non esse huius errores, sed priorum, quos ostendi, Libidinem, iram, aut ambitionem.

Hæc, moderne Sectator, sunt quæ te cum illis ab Ecclesia separarunt, hæc sunt propter quæ illi errores tot sæculis ignotos pro separationis suæ larua, Ecclesiæ affinxerunt. Huius euidentiæ seria consideratio plures salutis suæ studiosos adegit, vt ad Ecclesiæ gremium maturè redirent, quod, & tu, nisi perire malis, facias necesse est.

Secta noua, Tremblantium dicta.

NOn ita pridem anno Christi 1655. originem sumpsit in Anglia, noua Secta, Tremblantes dicti, qui cœperunt Londini quasi æstro quodam perciti, in compitis, ac triuijs comparere solo indusio tecti, cætera nudi. Hi miras visiones, suaque somnia tanquam reuelationes diuinas populo referebant, ac velut concionabundi, & diuino Spiritu agitati monebant oportere *in timore, & tremore salutem operari*, atque hinc illud Tremblantium nomen accepere. Horum aliqui comprehensi sunt, & flagellis cæsi, quorum præcipuus erat Iacobus Noilor, qui deferra mi-

militia, in qua sub Fairfaxio agebat castrorum metatorem, his Fanaticis se ducem præbuit. Et quamuis publicè stigmate inustus, lingua etiam candenti ferro perforata, & ergastulo demum inclusus fuerit; nihil tamen de sua insania remisit. Pergitque etiamnum hæc malesana rabies per varias Angliæ prouincias multorum animos occupare.

Docet hæc Secta primò, Scripturas tam veteris, quam noui Testamenti nequaquam esse Dei verbum.

Secundò, In Scripturis non contineri veram lucem, quæ homines ad salutem adducere debeat.

Tertiò, Omnes omnino homines hac vera ac salutari luce instructos esse, sic vt necessarium non sit ad eam docendam Ministros aut præcones vllos designari.

Quartò, Homines non iustificari per fidem in Christum, sed per opera.

Quintò, Pro hominum corporibus post mortem, neque constitutum esse cœlum, neque infernum, in quo vitam agant immortalem.

Denique corpora nostra, postquam mortua & sepulta fuerint, nunquam amplius ad vitam reditura. En qualia hæc ætas etiamnum monstra parturiat: quæ facilè refelluntur ex ijs quæ de Spiritu priuato, alijsque fidei articulis supra tradidimus tractat. 1. capitul. 6. &c.

Secta Anabaptistarum, & Mennonistarum.

I. MEnno in Frisia non contentus amplecti dogmata Anabaptistis propria, se nouæ Sectæ ducem constituit, habetque per Hollandiam, Frisiamque asseclas complures, qui à Menno passim Mennistæ nuncupantur.

Itaque præter errores illis cum Anabaptistis communes; de pueris non Baptizandis; de peccato originali non admittendo; de repudiando inter Christianos Magistratu politico; de Iuramento, ac de Bello inter Christianos semper illicito; de animabus iustorum in cœlum non recipiendis ante extremum iudicium.

Mennistæ insuper male sentiunt de mysterio SS. Trinitatis, & distinctione trium Personarum, quibus dicunt in verbo Dei nullum fundamentum assignari, cum nomen Trinitatis, aut Personæ diuinæ nullibi in Scripturis reperiatur, ideoque videntur ad Arianismum declinare. Sed hi breuiter interrogandi, An credant Scripturam Flandricam, esse purum verbum Dei? Credunt mordicus. Et tamen nomen Scripturæ Flandricæ nuspiam in verbo Dei scripto reperitur: neque dicitur hæc cum hebræo originali per omnia conuenire.

Mysterium autem Trinitatis, & tres Personæ, etsi non istis terminis, satis tamen re ipsa exprimuntur in Scripturis, vt in epist. 1. Ioan. c. 5. v. 7. *Tres sunt qui testimonium dant in Cælo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, & hi tres vnum sunt, & sæpius alibi.*

II. Docent Mennistæ Christum de corpore Virginis Mariæ nihil accepisse, sed tantum per illius Corpus transijsse, sicut lux vitrum pertransit: ideoque dici Ioannis primo, *Erat lux vera*; vnde consequens esset, Christum non fuisse verum hominem.

Sed contra hunc errorem clara est Scriptura ad Galat. 4. vers. 4. *Misit Deus filium suum factum ex muliere.* Et ad Romanos 1. vers. 3 de Christo pronunciat Apostolus. *Qui factus est ei ex semine David secundum carnem.* Non dicitur lux facta ex vitro: neque Ionas factus ex ventre ceti dum Corpus illud nihil assumendo transierat.

III. Docent orandum non esse publicè, neque voce altiori: adeò vt dum mensæ orationem præmittunt moris sit vultum pileo, alioue modo obtegere. Quia scriptum est Matth. 6. vers. 6. *Tu autem cum oraueris intra in cubiculum tuum, & clauso ostio ora patrem tuum in abscondito.*

At cur non dicunt, illis etiam interdictum esse in templo, aut mensa, aut alibi, quam in cubiculo orare? Hi fanè noui Doctores non dubitarent S. Stephanum; & cum eo morem primæuæ Ecclesiæ è suo cœtu eliminare, qui *Actor. 7. vers. 59.* non in cubiculo, non in abscondito, sed in publico supplicij loco orasse memoratur: Positis autem genibus clamauit voce magna dicens; Domine ne statuas illis hoc peccatum.

IV. Arbitrantur homini verè Christiano piaculum esse crines longiores alere, aut collaria, aliumue vestis ornatum admittere: ipsi proinde in externa specie, vestitu, & verbis singularem modestiam sectantur. Et quoad crines quidem prolixiores, doctrinam suam probant ex Apostolo 1. ad Corinth 9. vers. 14. *Vir quidem si comam nutriat, ignominia est illi.*

At videant ne Christum, & Apostolos, ac plures Sanctos hoc piaculo inuoluant, ac reformatos velint. An non *1. Reg. 1. v. 11.* Samuel, cæterique Nazareni comam alere iubentur? an

an hunc morem sequi non debuit ipse Christus, qui Matthæi, *cap. 2. vers. 23.* Nazaræus appellatur. Quoad vestitus ornatum, laudatur quidem S. Ioannes Baptista *Matth. 11.* quod spreta vestitus elegantia cultum asperum & pilosum assumpserit, laudantur plures alij in Catholicorum cænobijs qui Baptistæ exemplum secuti, rudi lacerna, & cilicio corpus domant. At nulli hactenus in cætu Mennistarum hanc laudem adscribi cognouimus. Satis notum est quam exquisitis artibus cutem suam curare consueuerint. Sed hæ sunt Nouatorum artes non nouæ, vt colliges ex ijs quæ tradidimus supra tractatu secundo post capitul. 10. de genio fallaci Nouatorum cauendo.

Hæresis Gommari, & Arminij.

ANno 1605. Leidæ in Batauia exarsit grauis controuersia inter Franciscum Gommarum, & Iacobum Arminium Professores Leidenses, quæ tandem in apertum Schisma erupit, & reliqua Reipublicæ membra in oppositas partes distraxit. Tuebatur autem Gommarus rigidam Caluini hæresim, docens, Deum esse authorem peccati, ac decreto immutabili prædestinasse ab æterno paucos homines ad gloriam antecedenter, & independenter ab eorum meritis, cæteros verò ad gehennam reprobasse independenter ab eorum demeritis, & ante præuisionem peccati etiam originalis; eosque vltro in peccata impellere, vt suam in illis iustitiam exerceret. Contendebat ex aduerso saniori doctrina Arminius, Deum non ita procedere, sed decretum prædestinationis, ac reprobationis ordine rationis posterius esse præscientia futuræ perseuerantiæ, aut non perseuerantiæ in fide Christi. Dum hæc discordia stylum, & arma per Hollandiam passim commoueret, conuocata est à Statibus Synodus Dordracena anno 1619. multis Ministrorum ex Germania, & Anglia confluentibus, vt sua authoritate per sententiam definitiuam hanc litem dirimerent. Ac tandem, Gommaro ope Magistratus suffulto contra Arminium, lis ei magis adiudicata, quam extincta fuit, ac Barneueldius authoritate, meritis, ac ætate grauis, tanquam Arminij fautor, septuagenario maior capite supplicium luit: atque ita Conuentus ille insignis plus sanguinis quam erroris exhausit.

Sed in hoc infelix Arminij Schola, quod cum Caluino doceat, Infantes natos ex parentibus fidelibus sine respectu ad Baptismum saluari, nempe vt filios Abrahæ, & in illius fœdere comprehensos.

Secta, & Errores præcipui Turcarum siue Mahometarum.

AVthor huius impiæ Sectæ fuit Mahomet circa annum Domini 616. qui natus est in Arabia Felice, ex patre Ismaelita, Saraceni enim ab Ismaele filio Abrahæ ex ancilla originem traxerunt. Cum esset humili loco natus, nobilis matronæ Camelos pascebat, eumque esset vaferrimo ingenio, tantum suis artibus effecit, vt Dominam suam in vxorem acceperit. Ac tandem post multa cum Iudæis, ac Christianis commercia, per varias fraudes, & imposturas, Prophetæ nomen obtinuit; adeò vt dum comitiali morbo cui obnoxius erat aliquando laboraret, vxori, alijsque persuaserit, se ex conspectu Angeli Gabrielis sibi apparentis in animi deliquium concidere. His in vulgus sparsis, dum à pluribus vt verus Propheta coleretur, volumen aliquod varijs figmentis refertum conscripsit, dictum Alcoranum, quod sibi è cœlo transmissum esse fingebat. Vt autem omne genus hominum ad suam Sectam colligeret, doctrinæ suæ articulos ex omnium pene gentium Religione conflauit, suaque ipsis figmenta adiecit.

Docuit itaque cum Christianis, & adhuc credunt Turcæ dari vnum Deum Creatorem Cœli, & terræ. Negant tamen Trinitatem personarum cum hæreticis Sabellianis, adeòque Verbum Dei esse Deum negant cum Macedonianis.

Cum Iudæis vtuntur Circumcisione, & abstinentia à carne suilla: ideoque ab initio Iudæi Mahometi tanquam Messiæ adhærebant. Sed cum aduerterent illum loco Sabbathi diem Veneris celebrare, & à vino abstinere, & circumcisionem non octauo die, sed circa 15. ætatis annum adhibere, ab illo in plurimis defecerunt.

Cum Christianis habent Turcæ aliquod genus Baptismi, qui in nuda Cæremonia consistit, qua ferè quotidie certas lotiones, & Baptismata vsurpant.

Credunt etiam Christum esse Filium Dei, eumque ex Maria Virgine sine virili semine generatum: agnoscunt quoque magnum esse Dei Prophetam, sed negant esse Deum.

Ex Alcorano plura habent propria Mahometu

meto figmenta. 1. Credunt dari Fatum, quo singuli homines ad bonum, vel malum destinati sunt.

2. Quod Mahometi, tanquam fideli veritatis cultori, in die iudicij tradendæ sint claues Paradisi.

3. In futura carnis Resurrectione Sectatores Mahometi introducendos in beatissimum Paradisum, vbi omnes ab cibum & potum deliciæ abundarent, ac mulierum pulcherrimarum ad vsum libidinis copia suppeteret. Hoc scilicet Cœlum est Mahometanum. Hanc tamen doctrinam ipse Mahomet damnare conuincitur, dum Christum summum castitatis amatorem & præconem, magnum fuisse Dei Prophetam, & ex Virgine natum agnoscit.

In hac etiam vita indulget Mahomet suis Turcis pluralitatem vxorum, & vt vnam pro alia mutare liceat, pluresque ipse vxores habuit.

Credunt Mahometani omnes homines in suis Sectis aut legibus saluari posse, siue sint Iudæi, aut Christiani, aut Saraceni &c. Denique vt asseclas suos in perpetua cæcitate retineret, prohibuit Mahomet sub pœna capitis, ne de Alcorano, vel lege à se data disputarent; quod diceret nefas esse Mysteria disputando tractari.

Hæc figmenta vt hominibus magis persuaderet, videri voluit varia miracula patrasse, & disertè in Alcorano *Azoara* 64. dicit se in Luna miraculum fecisse; quod eius asseclæ dicunt contigisse, quando Lunam in duas partes diuisam ipse in manus acceptam reparauit, & in cœlum remisit, sed istius prodigij neminem præter Mahometem conscium fuisse.

Moriturus anno Domini 630. in vrbe Mecha prædixit se ab Angelo Gabriele tertia die resuscitandum, sed cum Gabriele non comparente Corpus putresceret, ad tegendam ignominiam Haumarus Mahometis successor sepulchrum illi magnificum erexit, ad quod Mahometani saltem semel in vita ex longinquis etiam regionibus peregrinari solent.

Postremò aduerte, ex amplitudine huius Sectæ, & multitudine hominum qui eam sequuntur, nullum posse formari argumentum pro illius veritate, vti formari solet ex amplitudine Catholicæ Religionis. Quia illa tam latè propagata est sola coactione armorum, & amore libertatis ad omnem carnis voluptatem & libidinem, quam omnibus impunè concedit. Neminem verò potest ad se trahere puritate doctrinæ, aut diuinorum miraculorum testimonio, cum potius dogmata habeat diuinis Scripturis, & honestati naturali apertè contraria. Quod sedulò notandum contra modernos Sectarios, qui argumentum pro Religione Romana ab eius amplitudine desumptum, ex ista Turcarum multitudine infringere conantur.

Græcorum Schisma, & Errores.

Ecclesia Orientalis, siue Græcorum, coniuncta semper fuit Ecclesiæ Romanæ, donec circa annum 869. impius Photius Schismati initium dedit, qui post S. Ignatium, ex Sede Constantinopolitana ab Imperatore depulsum, in eam intrusus fuerat, & contra Canones ordinatus. Cum verò à Pontifice Romano confirmationem obtinere non posset, ab illius obedientia se subduxit.

Idem schisma, ob similem causam, redintegrauit Michaël Constantinopolitanus circa annum 1058. qui contra Canones ad eandem Sedem euectus, dum à S. Leone Papa reprobaretur, cœpit eos damnare & persequi qui Latinos ritus Constantinopoli, & in Græcia obseruabant; Baptizatos à Latinis rebaptizare, & in quibusdam articulis Ecclesiæ Romanæ hæreseos labem aspergere. Donec post multas lites Græci suos errores in Concilio Florentino abiurarunt: sed non multo post, iterum græca leuitate ad vomitum redierunt. Ac tandem, Deo superbam impietatem vindicante, infelix Græcia, quæ noluit Christi in terris Vicario subesse, crudelissimum Turcarum iugum subire coacta est.

Præter impium Schisma, quo se ab Ecclesia Romana Græci separarunt, in varias quoque hæreses prolapsi sunt, quas etiamnum tuentur.

Primò, negant Spiritum Sanctum à Patre Filioque procedere, volunt enim à solo Patre spirari, siue suam processionem ab æterno habere: ideoque grauiter damnant Ecclesiam Latinam quod in symbolo expressè apponat nomen Filij, dicatque, *qui ex Patre*, *Filioque procedit*, contra quam habeatur explicitè in symbolo Nicæno.

Prætextum huic errori quærunt ex verbis Christi Ioannis 15. v. 26. *Cum venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis à Patre Spiritum veritatis, qui à Patre procedit*. Ergo (inquiunt) non procedit à Filio, cum solius Patris mentio habeatur.

Sed inepta est consequentia quæ desumitur ab auctoritate negatiua, hoc modo, Christus illo loco non dixit Spiritum Sanctum à Filio pro-

procedere, ergo id negauit. Sic enim dum de Verbo diuino dicitur Ioannis 1. *Omnia per ipsum facta sunt*, sequeretur, hunc mundum esse à solo Verbo siue Filio, non autem simul à Patre & Spiritu Sancto creatum, cum illo loco de solo Verbo diuino mentio habeatur. Cæterum ex alijs Scripturæ locis satis disertè colligitur, Spiritum Sanctum etiam à Filio procedere, vt *Ioannis 16. vers.* 13. vbi Christus de Paraclito loquens dicit: *De meo accipiet & annunciabit vobis, omnia quæcunque habet Pater mea sunt, propterea dixi, quia de meo accipiet*. Atqui Paraclitus tanquam creatura nihil à Christo accipere potuit, ergo ibi Christus siue Filius dicitur Paraclito originaliter communicare aliquod esse increatum tanquam personæ diuinæ.

Quod porrò opponunt Græci, Si Spiritus Sanctus à Patre & Filio procedat, necesse erit ineptè statui duo illius Principia, siue duas causas, quasi Pater ad Paracliti spirationem per se non esset sufficiens.

Respondetur, inanes esse argutias: Etsi enim asserant Latini Patrem, & Filium duas esse personas, negant tamen duo esse distincta Principia, aut duas causas, sed docent vtrumque simul vnicum esse principium, & vnicam causam. Sicut & ipsi Græci admittere debent non solum Patrem, sed tres personas necessario simul causare omnes creaturas, non tamen ideo sunt tres causæ, sed vnica causa habens eandem essentiam, & eandem voluntatem productiuam omnium creaturarum, neque hinc verentur Græci; ne aliquid Patris potentiæ aut sufficientiæ detrahatur.

Altera Græcorum hæresis est, quod contendant *Eucharistiam* conficiendam esse in pane fermentato, & Christum in vltima cœna ita confecisse, ideoque docent apud Latinos qui celebrant in Azymo Sacramentum esse inualidum.

At contra, Ecclesia Latina docet celebrandum esse in Azymo, quamuis noiit Sacramentum esse inualidum si conficiatur in fermentato, cum panis siue azymus, siue fermentatus in eadem specie conueniat.

Probatur autem contra Græcos Christum celebrasse in pane azymo ex Matthæi capit. 26. vers. 17. *Prima autem die azymorum accesserunt discipuli ad Iesum dicentes, vbi vis paremus tibi comedere Pascha?* Cum ergo in diebus azymorum apud Iudæos graue flagitium fuerit vti fermentato, manifestum est Christum more cæterorum voluisse in azymo celebrare, qui non venit legem soluere, sed adimplere.

Præter hos, Ecclesia Græca postquam à Romana defecit, in alios errores paulatim prolapsa est.

Hic verò ad institutum nostrum præcipuè obseruandum est, Lutheri ac Caluini asseclas insigni nequitia hominibus illudere, dum audent iactare suam Religionem omni tempore ab Ecclesia Græca, quæ amplissima est, agnitam & approbatam fuisse; Nam ex ijs quæ supra disserui patet imprimis, Græcos vsque ad annum circiter 869. cum Ecclesia Romana semper coniunctos fuisse, quo tempore nihil de Religione Lutherana aut Caluiniana somniare potuerunt. Secundò, satis constat etiam hoc æuo, & ab ortu Lutheri & Caluini, nunquam hos à Græcis pro Fratribus agnitos fuisse, imo in suis Scriptis horum errores acriter oppugnasse. Tertiò, Ecclesia Græca quamuis schismatica, in pluribus tamen articulis contra modernos hæreticos cum Romana consentit. Admittunt enim etiamnum Græci septem Sacramenta: Missæ Sacrificium retinent. In Sacramento Eucharistiæ verum realemque Christi præsentiam, sine substantia panis, omnino agnoscunt: Confessionem Sacramentalem in vsu habent: Pro defunctis orant: Ieiunium quadragesimale accuratè obseruant. Quænam igitur potest esse nostris Sectariis, qui hæc omnia condemnant, cum Græcis concordia? Misera certè eorum conditio, Matrem suam Ecclesiam Romanam deseruerunt, nec vllibi terrarum Fratres inuenerunt.

Ex dictis proponitur Idea miseranda Moderni Sectarij.

I. Imaginatur ille, se esse in noua quadam Christi Ecclesia, de qua ignorat, inter tot Sectas, vbi hoc tempore subsistat, aut vbi delituerit per mille quingentos annos à tempore Apostolorum vsque ad Lutherum, aut Caluinum.

II. Hanc tamen Ecclesiam imaginariam vult omnibus adeò notam esse, vt quisque debeat relicta Ecclesia Romana, & quauis Secta, ad eam solam conuolare, sicut columba ad Arcam Noe.

III. Per hanc solam, recenter exortam, nullo adhuc signo aut miraculo à Deo comprobatam, credit reformandam fidem Ecclesiæ Romanæ, hactenus tot signis, miraculis, testimonijs toto orbe passim receptam.

IV. Credit suum Cœtum ætate, numero, authoritate exilem, & vix in reliquo orbe conspicuum, solum tamen præ omnibus sape-

re,

re, & maiores suos docere, & totam antiquitatis sapientiam, authoritatem, experientiam illi cedere debere.

V. Profitetur se esse vnum ex illis, qui se ab Antiqua Ecclesia segregarunt, neque tamen adhuc inter se conuenerunt de Noua Ecclesia, quæ sit vna, & communis omnibus ab antiqua Ecclesia segregatis.

VI. Agnoscit se numerari inter illos homines, qui post Lutherum, & Caluinum iam per centum annos se in varias Sectas formaat, & reformant: neque tamen vllum habet ille certius signum aut argumentum pro sua Secta, quam pro alijs, quas ipse damnat, & oppugnat.

VII. Fatetur se pro norma fidei, & pignore salutis amplecti præ omnibus Confessionem paucorum Protestantium, quam constat à reliquis Christianis reprobari, neque hactenus ab vllo Concilio generali, aut speciali Dei testimonio, aut vllius miraculi iudicio confirmatam esse.

VIII. Confidit salutem suam nouo, & exiguo hominum Cætui, qui pro Regula suæ fidei, & intelligentia Scripturarum tantum habent priuatum Spiritum, siue potius proprij Capitis sensum, per quem aduertit illos hactenus in varias Sectas discindi, neque de vna fide, neque de necessarijs ad salutem fidei fundamentis inter se conuenire, vt supra ostendi.

Quo pacto poterit homo ille coram Dei tribunali suo errori excusationem prætendere? Habet ante oculos ab ipsis Apostolorum temporibus Ecclesiam antiquam, vnam, omni æuo miraculis à Deo, & communi consensu ab hominibus comprobatam; in qua modò ipsi Protestantes fatentur nihil deesse in Articulis fundamentalibus ad salutem necessarijs.

Interea sciens ac volens salutem æternam credit Cætui paucorum hominum, apud quos iam palam fecimus nihil minus quam veræ Ecclesiæ Idæam aut vmbram extare. Hoc certè aliud esse non potest quam clausis oculis velle errare, ac sponte perire.

Poterunt hæc opportunè Personæ conuertendæ per amicas interrogationes proponi, vt statum suum sic clarius aduertat, & veræ Ecclesiæ se adiungat.

BVLLA DOGMATICA
LEONIS X.
PONTIFICIS,

In qua distinctè exprimuntur, & damnantur Errores Martini Lutheri, & Sequacium, cum Censuris, & Pœnis annexis.

Quos errores, censuras, &c. peropportunum erit Lectori hic in promptu, & simul habere, & in proprijs terminis, quibus illi authenticè damnantur.

Ad perpetuam rei memoriam.

EXurge Domine, & iudica causam tuam, memor esto improperiorum tuorum, eorum quæ ab insipientibus fiunt tota die: inclina aurem tuam ad preces nostras, quoniam surrexerunt vulpes quærentes demoliri vineam, cuius tu torcular calcasti solus, & ascensurus ad Patrem, eius curam, regimen, & administrationem Petro tanquam Capiti, & tuo Vicario, eiusque Successoribus instar triumphantis Ecclesiæ commisisti. Exterminare nititur eam aper de sylua, & singularis ferus depascitur eam. *Refert fusius Lutheri contumaciam.* Pro Pastoralis igitur officij, diuina gratia nobis iniuncti cura quam gerimus, prædictorum errorum virus pestiferum vlterius tolerare seu dissimulare sine Christianæ religionis nota, atque orthodoxæ fidei iniuria nullo modo possumus. Eorum autem errorum aliquos præsentibus duximus inserendos, quorum tenor sequitur, & est talis.

I. Hæretica sententia est, sed vsitata, Sacramenta nouæ legis iustificantem gratiam illis dare, qui non ponunt obicem.

II. In puero post baptismum negare remanens peccatum, est Paulum, & Christum simul conculcare.

III. Fomes peccati, etiam si nullum adsit actuale peccatum moratur exeuntem à corpore animam ab ingressu cœli.

IV. Imperfecta charitas morituri, fert secum necessario magnum timorem, qui se solo satis est facere pœnam Purgatorij, & impedit introitum regni.

V. Tres esse partes Pœnitentiæ, contritionem, confessionem, & satisfactionem, non

non est fundamentum in sacra scriptura, nec in antiquis sanctis Christianis doctoribus.

VI. Contritio quae paratur per discussionem, collationem, & detestationem peccatorum, qua quis recogitat annos suos in amaritudine animae suae, ponderando peccatorum grauitatem, multitudinem, foeditatem, amissionem aeternae beatitudinis, ac aeternae damnationis acquisitionem, haec contritio facit hypocritam, imò magis peccatorem.

VII. Verissimum est prouerbium, & omnium doctrina de contritionibus hucusq; data praestantius, de caetero non facere summa poenitentia: optima poenitentia, noua vita.

VIII. Nullo modo praesumas confiteri peccata venialia, sed omnia mortalia, quia impossibile est, vt omnia mortalia cognoscas. Vnde in primitiua Ecclesia solum manifesta mortalia confitebantur.

IX. Dum volumus omnia purè confiteri, nihil aliud facimus, quam quod misericordiae DEI nihil volumus relinquere ignoscendum.

X. Peccata non sunt vlli remissa, nisi remittente Sacerdote, credat sibi remitti: imò peccatum maneret, nisi remissum crederet; non enim sufficit remissio peccati, & gratiae donatio, sed oportet etiam credere esse remissum.

XI. Nullo modo confidas absolui propter tuam contritionem, sed propter verbum CHRISTI, Quodcunque solueris, &c. Hic, inquam, confide si sacerdotis obtinueris absolutionem, & crede fortiter te absolutum verè eris, quidquid sit de contritione.

XII. Si per impossibile confessus non esset contritus, aut Sacerdos non serio, sed ioco absolueret si tamen credat se absolutum, verissimè est absolutus.

XIII. In Sacramento Poenitentiae, ac remissione culpae, non plus facit Papa, aut Episcopus, quam infimus Sacerdos: imò vbi non est Sacerdos, aeque tantum quilibet Christianus, etiam si mulier, aut puer esset.

XIV. Nullus debet Sacerdoti respondere, se esse contritum, nec sacerdos requirere.

XV. Magnus est error eorum qui ad Sacramenta Eucharistiae accedunt, huic innixi, quod sint confessi, quod non sint sibi conscij alicuius peccati mortalis, quod praemiserint orationes suas, & praeparatoria, omnes illi ad iudicium sibi manducant, & bibunt: sed si credant, & confidant se gratiam ibi consecuturos, haec sola fides facit eos puros, & dignos.

XVI. Consultum videtur, quod Ecclesia in communi Concilio statueret laicos sub vtraque specie communicandos, nec Bohemi communicantes sub vtraque specie, sunt haeretici, sed schismatici.

XVII. Thesauri Ecclesiae vnde Papa dat Indulgentias, non sunt merita CHRISTI, & Sanctorum.

XVIII. Indulgentiae sunt piae fraudes fidelium, & remissiones bonorum operum: & sunt de numero eorum quae licent, & non de numero eorum quae expediunt.

XIX. Indulgentiae his qui veraciter eas consequuntur, non valent ad remissionem poenae pro peccatis actualibus debitae apud diuinam iustitiam.

XX. Seducuntur credentes indulgentias esse salutares, & ad fructum spiritus vtiles.

XXI. Indulgentiae necessariae sunt solum publicis criminibus, & propriè conceduntur duris solummodo, & impatientibus.

XXII. Sex generibus hominum indulgentiae, nec sunt necessariae, nec vtiles: videlicet mortuis seu morituris, infirmis, legitimè impeditis, his qui non commiserunt crimina, his qui crimina commiserunt, sed non publica, his qui meliora operantur.

XXIII. Excommunicationes sunt tantum externae poenae, nec priuant hominem communibus spiritualibus Ecclesiae orationibus.

XXIV. Docendi sunt Christiani, plus diligere excommunicationem, quam timere.

XXV. Romanus Pontifex Petri successor, non est CHRISTI Vicarius super omnes totius mundi Ecclesias ab ipso CHRISTO in B. Petro institutus.

XXVI. Verbum CHRISTI ad Petrum. Quodcunque solueris super terram, &c. extenditur dumtaxat ad ligata ab ipso Petro.

XXVII. Certum est in manu Ecclesiae aut Papae prorsus non esse statuere articulos fidei; imò nec leges morum, seu bonorum operum.

XXVIII. Si Papa cum magna parte Ecclesiae sic, vel sic sentiret, nec etiam erraret: adhuc non est peccatum aut haeresis contrarium

sen-

sentire, præsertim in re non necessaria ad salutem, donec fuerit per Concilium vniuersale alterum reprobatum, alterum approbatum.

XXIX. Via nobis facta est eneruandi auctoritatem Conciliorum, & liberè contradicendi eorum gestis, & iudicandi eorum decreta, & confidenter confitendi, quidquid verum videtur, siue probatum fuerit, siue reprobatum à quocunque Concilio.

XXX. Aliqui articuli Ioannis Husz condemnati in Concilio Constantiens. sunt Christianissimi, verissimi, & Euangelici, quos nec vniuersalis Eccles. posset damnare.

XXXI. In omni opere bono iustus peccat.

XXXII. Opus bonum optimè factum, est veniale peccatum.

XXXIII. Hæreticos comburi, est contra voluntatem spiritus.

XXXIV. Præliari aduersus Turcas, est repugnare DEO visitanti iniquitates nostras per illos.

XXXV. Nemo est certus, se non semper peccare mortaliter, propter occultissimum superbiæ vitium.

XXXVI. Liberum arbitrium post peccatum, est res de solo titulo, & dum facit quod in se est, peccat mortaliter.

XXXVII. Purgatorium non potest probari ex sacra scriptura, quæ sit in Canone.

XXXVIII. Animæ in Purgatorio non sunt securæ de earum salute, saltem omnes: nec probatum est vllis aut rationibus, aut scripturis, ipsis esse nec extra statum merendi, aut augendæ charitatis.

XXXIX. Animæ in Purgatorio peccant sine intermissione, quamdiu quærunt requiem, & horrent pœnas.

XL. Animæ ex Purgatorio liberatæ suffragijs viuentium minus beantur, quam si per se satisfecissent.

XLI. Prælati Ecclesiastici, & Principes sæculares non malefacerent, si omnes saccos mendicitatis delerent.

Qui quidem errores, respectiuè, quam sint pestiferi, quam perniciosi, quam scandalosi, quam piarum, & simplicium mentium seductiui, quam deniq; sint contra omnem charitatem, ac S. R. E. matris omnium fidelium, & magistræ fidei, reuerentiam atq; neruum Ecclesiasticæ disciplinæ, obedientiam scilicet quæ fons est, & origo omnium virtutum, sine qua facile vnusquisq; infidelis esse conuincitur, nemo sanę mentis ignorat. Nos igitur in pręmissis, vtpote grauissimis, propensius (vt decet) procedere, nec non huiusmodi pesti, morboq; canceroso, ne in agro Dominico tanquā vepris nocina vlterius serpiat, viam præcludere cupientes, habita super prædictis erroribus, & eorum singulis diligenti trutinatione, discussione, ac districto examine, maturaq; deliberatione, omnibusq; rite pensatis, ac sępius ventilatis cum venerabilibus fratribus nostris S. Romanę Ecclesiæ Cardinalibus, ac regularium Ordinum Prioribus seu Ministris Generalibus, pluribusq; alijs sacræ Theologiæ, nec non vtriusq; iuris Professoribus siue Magistris, & quidem peritissimis: reperimus eosdem errores, respectiue (vt præfertur) articulos non esse Catholicos, nec tāquam tales esse dogmatizandos, sed contra Ecclesiæ Catholicæ doctrinam siue traditionem, atq; ab ea veram diuinarū scripturarum receptam interpretationem, cuius auctoritati ita acquiescendum censuit Augustinus, vt dixerit se Euangelio non fuisse crediturum, nisi Ecclesiæ Catholicæ interuenisset auctoritas. Nā ex eisdem erroribus, vel eorū aliquo vel aliquibus, palam sequitur, eandem Ecclesiam, quæ Spiritu sancto regitur, errare, & semper errasse. Quod est vtiq; contra illud, quod CHRISTVS discipulis suis in Ascēsione sua [vt in S. Euang. Matth. legitur] promisit dicens: Ego vobiscum sum vsque ad consummationem sæculi. Nec non contra sanctorum Patrum determinationes, Conciliorum quoq; & summorum Pontificum expressas ordinationes, seu canones, quibus non obtemperasse, omnium hęresium, & schismatum, teste Cypriano, fomes, & causa sēper fuit.

De eorundem itaq; venerabilium Fratrum nostrorum consilio, & assensu, ac omnium, & singulorum prædictorum, matura deliberatione prædicta, auctoritate Omnipotentis Dei, & beatorum Apostolorum Petri, & Pauli, & nostra, præfatos omnes, & singulos articulos seu errores, tamquam [vt præmittitur] respectiuè hæreticos, aut scandalosos, aut falsos, aut piarum aurium offensiuos, vel simplicium mentium seductiuos, & veritati Catholicæ obniantes, damnamus, reprobamus, atq; omnino reijcimus, ac pro damnatis, reprobatis, & reiectis ab omnibus vtriusq; sexus Christi fidelibus haberi debere, harum serie decernimus, & declaramus. Inhibentes in virtute sanctæ obedientiæ, ac sub pęna maioris excommunicationis latæ sententiæ, nec non quoad Ecclesiasticas, & Regulares personas, Episcopalium omniū, etiā Patriarchalium, Metropolitanarum, & aliarum Cathedralium Ecclesiarum, Monasteriorum

quoque, & Prioratuum etiam Conuentualium, & quarumcunque dignitatum, aut beneficiorum Ecclesiasticorum, sæcularium, aut quorumuis Ordinum regularium, priuationis, & inhabilitatis ad illa, & alia in posterum obtinenda, quo verò ad Conuentus, Capitula, seu domos, aut pia loca sæcularium, vel regularium, etiam Mendicantium, nec non Vniuersitatis etiam studiorum generalium, quorumcumque priuilegiorum indultorum, à Sede Apostolica, vel eius legatis, aut alias quomodolibet habitorum, vel obtentorum, eninscumque tenoris existant, nec non nominis, & potestatis studium generale tenendi, legendi, ac interpretandi quasuis scientias, & facultates, & inhabilitatis ad illa, & alia in posterum obtinenda: Prædicationis quoque officij, ac amissionis studij generalis; & omnium priuilegiorum eiusdem: quo verò ad sæculares eiusdem excommunicationis, nec non amissionis cuiuscunque emphiteusis, quorumcumque feudorum, tam à Romana Ecclesia, quam alias quomodolibet obtentorum, ac etiam inhabilitatis ad illa, & alia in posterum obtinenda: nec non quoad omnes, & singulos superius nominatos, inhibitionis Ecclesiasticæ sepulturæ, inhabilitatisque ad omnes, & singulos actus legitimos, infamiæ, ac dissipationis, & criminis læsæ maiestatis, & hæreticorum, & fautorum eorumdem in iure expressis pœnis, eo ipso, & absque vlteriori declaratione per omnes, & singulos supradictos, si (quod absit) contrafecerint, incurrendis; à quibus vigore cuiuscumque facultatis, & clausularum eis in confessionalibus quibusuis personis, sub quibusuis verborum formis contentarum, nisi à Rom. Pont. vel alio ab eo ad id in specie facultatem habente, præterquam in mortis articulo constituti, absolui nequeant. Omnibus, & singulis vtriusque sexus Christi fidelibus, tam laicis, quam Clericis, sæcularibus, & quorumuis Ordinum regularibus, & alijs quibuscumque personis cuiuscumque status, gradus, vel conditionis existant, & quacumque Ecclesiastica vel mundana præfulgeant dignitate, etiam Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, Patriarchis, Primatibus, Archi-Episcopis, Episcopis, Patriarcharum, Metropolitanorum, & aliarum Cathedralium, Collegiatarum, ac inferiorum Ecclesiarum Prælatis, Clericis, alijsque personis Ecclesiasticis, sæcularibus, & quorumuis Ordinum etiam Mendicantium regularibus, Abbatibus, Prioribus, vel Ministris generalibus, vel particularibus fratribus seu religiosis, exemptis, & non exemptis: Studiorum quoque vniuersitatibus sæcularibus, & quorumuis Ordinum etiam Mendicantium regularibus nec non Regibus, Imperatori, Electoribus, Principibus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Capitaneis, Conductoribus, Domicellis, omnibusque Officialibus, Iudicibus, Notarijs, Ecclesiasticis, & sæcularibus, Communitatibus, Vniuersitatibus, Potentatibus, Ciuitatibus, Castris, Terris, & locis, seu eorum, vel earum ciuibus, habitatoribus, & incolis, ac quibusuis alijs personis Ecclesiasticis, vel regularibus (vt præfertur) per vniuersum orbem, vbicunque, præsertim in Alemania existentibus, vel pro tempore futuris, Ne præfatos errores, aut eorum aliquos, peruersamque doctrinam huiusmodi asserere, affirmare, defendere, prædicare, aut illi quomodolibet, publicè vel ocultè, quouis quæsito ingenio vel colore, tacitè, vel expresè fauere præsumant.

Insuper, quia errores præfati, & plures alij continentur in libellis seu scriptis Martini Lutheri, dictos libellos, & omnia dicti Martini, scripta seu prædicationes, in latino, vel quocunque alio idiomate reperiantur, in quibus dicti errores seu eorum aliquis continentur, similiter damnamus, reprobamus, atque omninò reijcimus, & pro omninò damnatis, reprobatis, ac reiectis, (vt præfertur) haberi volumus, mandantes in virtute sanctæ obedientiæ, & sub pœnis prædictis eo ipso incurrendis, omnibus, & singulis vtriusque sexus Christi fidelibus superius nominatis, ne huiusmodi scripta, libellos, prædicationes, seu schedulas, vel in eis contenta capitula, errores, aut articulos supradictos continentia, legere, asserere, prædicare, laudare, imprimere, publicare, siue defendere, per se vel per alium, seu alios, directè, vel indirectè, tacitè, vel expresè, publicè vel occultè, aut in domibus suis, siue alijs publicis, vel priuatis locis tenere quoquo modo præsumant: quinimò illa statim post harum publicationem vbicunque fuerint, per Ordinarios, & alios supradictos diligenter quæsita, publicè, & solemniter in Præsentia Cleri, & populi sub omnibus, & singulis supradictis pœnis comburant. *Alia clausulæ fusius sequuntur.*

Datum Romæ apud S. Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo vigesimo, die XVII. Kalend. Iulij, Pontificatus nostri anno octauo.

Pergit autem, in clausulis supra, terminum præscribere Luthero, & adhærentibus vt resipiscant. Non resipiscentes post elapsos sexaginta dies capiendos, fidelibus indicit.

Loca

Loca in quibus illi commorabuntur interdicto subijcit. Derogat priuilegijs si quæ essent his opposita. Mandat excommunicari alios, si qui impedirent Bullæ publicationem: quam postea debitè factam etiam ipse testatur in diplomate edito anno sequenti, quo Lutherum & sequaces adhuc contumaces excommunicationem, & alias pœnas incurrisse declarat. Prædicta omnia habet Bulla superius recitata, quæ integrè continetur in Tomo primo Bullarij Romani nouissimi pag. 451.

Articuli quidam particulares in Ioanne VViclefo inter alios damnati à Martino V. Pont. in Bulla quæ incipit, Inter cunctas Pastoralis curæ solicitudines.

SVbstantia panis materialis, & similiter substantia vini materialis remanent in Sacramento altaris.

Accidentia panis non remanent sine subiecto in eodem Sacramento.

Christus non est in eodem Sacramento identicè, & realiter in propria præsentia corporali.

Si Episcopus vel Sacerdos existat in peccato mortali, non ordinat, non consecrat, non conficit, non baptizat.

Non est fundatum in Euangelio, quod Christus Missam ordinauerit.

Si homo fuerit debitè contritus, omnis confessio exterior est sibi superflua, & inutilis.

Contra Scripturam sacram est, quod viri Ecclesiastici habeant possessiones.

Prælatus excommunicans Clericum qui appellauit ad Regem, vel ad Concilium regni, eo ipso traditor est Regis, & regni.

Nullus est dominus ciuilis, nullus est Prælatus, nullus est Episcopus, dum est in peccato mortali.

Populares possunt ad suum arbitrium Dominos delinquentes corrigere.

Decimæ sunt puræ eleemosynæ, & possunt Parochiani propter peccata suorum Prælatorum, ad libitum suum eas auferre.

Omnes sunt Simoniaci qui se obligant orare pro alijs eis in temporalibus subuenientibus.

Omnia de necessitate absoluta eueniunt.

Religiosi viuentes in religionibus priuatis, non sunt de religione Christiana.

Ditare Clerum est contra regulam Christi.

Ecclesia Romana est Synagoga sathanæ, nec Papa est proximus, & immediatus Vicarius Christi, & Apostolorum.

Iuramenta illicita sunt, quæ fiunt ad corroborandum humanos contractus, & commercia ciuilia: Ibidem alia *cum Luthero, & alijs hæreticis ferè communia.*

Data est prædicta Bulla Constantiæ (vbi à Concilio damnatus VViclefus) 8. Kalend. Martij Pontificatus Martini V. anno primo: & reperitur in Bullarij Romani Tomo I. folio 236.

PARS SECVNDA RESOLVTIONES THEOLOGICÆ IN SCHOLIS CONTROVERSÆ.

Quia necessarium est Missionario, & cæteris qui alios docent, accuratè discernere Controuersias purè Polemicas, à Quæstionibus Scholasticis quæ inter ipsos Catholicos in vtramque partem liberè disceptantur: maximè quoque decet virum litteratum quæstiones subtiliores in promptu habere quæ passim in disputationem venire solent, & quarum ignoratio facilè doctrinam sanam cum damnata confundit. Hinc, ex plurium desiderio, harum notitiam, statum, argumenta, resolutiones, partim hic, partim alibi, breui commodaque methodo exponemus.

CONTROVERSIA I.

De varia in Deo Scientia, ac præscientia futurorum.

§. I.

Notio ac diuisio scientiæ diuinæ.

PRimò: Deo nulla inest realis distinctio, præterquam trium Personarum: Hinc quæuis intellectio, aut volitio diuina, aliud non est, quàm Deus per se intelligens, aut volens, siue vlla actuum distinctione, aut noua accessione, per quam aliqua mutationis internæ vmbra inducatur.

II. Nulla Dei intellectio est merè apprehensiua, aut etiam opinatiua: Sed omnis eius cognitio perfecta scientia est. Quidquid enim cognoscit, id claré, certóque iudicat. Neque iudicium illud scientificum formatur more nostro, per compositionem ac diuisionem, sed per simplicem repræsentationem, absque eo quod prædicatum ad subiectum mediante copula referatur dum affirmat, aut à subiecto remoueatur dum aliquid negat.

III. Scientia Dei non est discursiua, siue illatiua vnius ex alio, Quia aliqua mentis imperfectio est, ex antecedente clarius cognito elicere consequentis cognitionem obscuriorem, quod in omni discursu contingit. Hinc dum cognoscit Deus suam omnipotentiam esse productiuam leonis, non mouetur intellectus diuinus à potentia productiua leonis cognita, ad cognoscendum leonem, sed vtrumque simul, & per se perfectissimè comprehendit.

IV. Diuisio scientiæ diuinæ communior est, in scientiam naturalem siue necessariam, qua Deus ab æterno, ante omne liberum decretum suæ voluntatis, cognouit res possibiles, quæ non potuerunt aliter se habere, vt mundum esse producibilem: & in scientiam liberam, qua cognoscuntur res contingentes siue quę potuerunt aliter se habere v. g. Iudam peccare.

Ea diuisio aliter exprimitur, in scientiam simplicis intelligentiæ, qua Deus cognouit res possibiles quasi abstrahendo ab earum existentia: in scientiam Visionis, qua videt totam seriem rerum existentium in quacunque temporis differentia, & in scientiam Mediam qua cognoscit rem futuram sub conditione contingenti, siue quid homines, & Angeli facturi essent pro sua libertate, si cum his vel illis circumstantijs, in hoc vel illo rerum ordine collocarentur.

V. Vt hæc triplicis scientiæ distinctio clarius inhæreat: Primo concipiatur, Deum ab æterno, anteaquam aliquid extra producere statuisset, in mente sua, tanquam in lucidissimo speculo, completum fuisse infinitos rerum ordines, quos si vellet, condere potuisset: Secundò distinctè percepisse, quid in singulis ordinibus futurum esset ex libero hominum, & Angelorum arbitrio, si decerneret illos in his vel illis circumstantijs actu produce-

re: Tertiò ex illis omnibus elegisse hunc ordinem rerum, qui à prima mundi creatione perseuerat, & continua serie deinceps decurret: Quartò, hac electione constituta, absolutè & determinatè ex parte sui actus vidisse omnia quæ in hoc ordine ex libero hominum, & Angelorum arbitrio fiunt; præter hæc præsciuisse vniuersa, quæ in quauis hypothesi futura essent: Atque hæc sub conditione tantum futura, alij per scientiam quam nuncupamus Mediam, alij aliter prænosci contendunt, vt iam dicemus.

§. II.

DE SCIENTIA MEDIA.

Controuersiæ status, & origo breuiter exponitur.

EXorta est controuersia hæc in Scholis celeberrima de scientia Media præcipuè circa annum 1588. dum in lucem prodijt liber P. Ludouici Molinæ Societatis Iesu Theologi, Vlissipone in Lusitania, de Concordia Gratiæ &c. Sed & Opere nondum typis vulgato, vt in ipsis cunis præfocaretur, summo studio contendit ex Schola S. Thomæ Dominicus Bannez, alijque à quibus doctrina de scientia media, & auxilijs, ad Tribunal S. Inquisitionis Lusitanicæ protecta est, & in multis vehementer accusata. Sed in hoc iudicio, omni erroris suspicione liberata, robur potius quam detrimentum accepit. Instauratur in Inquisitione Hispanica noua accusatio: ac primum Complutensis Vniuersitas, iubente Illustrissimo Nuncio Cardinale Caietano, & Senatu S. Inquisitionis, Molinæ Concordiam per annum integrum rigido examini subiecit. Sed & hinc purior, robustiorque euasit, dum tandem primo Octobris anno 1596. Vniuersitatis calculo declaratur, in Molinæ Concordia contineri sanam & Catholicam doctrinam, Scripturæ, Concilijs, Patribus, & Scholasticis consentaneam: vti testatur ipse Academiæ Rector in litteris Romam datis ad Cardinalem Pompeium Aragonium, quæ extant apud Paulum Leonardum p. 1. n. 36.

Itaque dum scientiæ mediæ per vniuersam Hispaniam exagitatæ nihil detrimenti, multum verò incrementi, & gloriæ accederet, visum est illius impugnatoribus rem totam ad Romanæ Inquisitionis tribunal reuocare, ac si ea nondum alibi satis ventilata fuisset. Sic enim ex fidis monumentis rem prodit Ripalda, tom. 2. de ente supernat. *disp.* 113. *num.* 55. Asseclæ Dominici Bannez, non acquiescentes Iudicio Hispanorum; ad supremum Romanæ Inquisitionis tribunal appellarunt, missoque in sollicitationem causæ legato sui Ordinis, qui prolixum in doctrinam Molinæ Scriptum, Cardinali Alexandrino dicatum, obtulit. Cardinalis pro excutienda Molinæ doctrina Congregationem octo Theologorum à Clemente VIII. obtinuit, quibus postea duo alij accessere. Sed cum hi ex Molinæ Concordia propositiones aliquas modò censurarent, modò easdem censura eximerent, placuit tandem Pontifici censuras aut sententias in priuatis conuentibus hactenus latas supprimere aut suspendere, & causam totam ad se reuocare, solemni ritu coram se, & Cardinalibus, ac Iudicibus disputandam à selectis Doctoribus tum Patrum Dominicanorum, tum Societatis Iesu, vtriusque etiam Ordinis Generali assistente.

Inchoatæ itaque sunt die 28. Martij anno 1602. Romæ in litterario theatro, summa orbis Christiani expectatione, celeberrimæ illæ inter vtrumque Ordinem disputationes, quæ ingenti vtrimque conatu protractæ fuerunt vsque ad annum 1606. Huius temporis decursu habitæ sunt Concertationes quadraginta septem, quarum triginta septem præsente Clemente VIII. celebratæ sunt, quo è viuis sublato, Paulus V. reliquis decem Disputationibus interfuit.

Tandem de rebus disputatis accuratè collecta est Iudicum censura, & summo Pontifici tradita; qui, inquit Ripalda, conueniens cum solis Cardinalibus eam expendit, & de sententia iuxta merita causæ ferenda contulit. Ac demum ipsa die D. Augustino sacra 28. Augusti 1606. maiori meliorique Censorum parti adhærens, cum iisdem Cardinalibus pronunciauit, Vt, omnis doctrina, Molinæ indemnis persisteret, & vt, vsque, familiæ sententia in Scholis Catholicis tutò, & impunè doceretur, donec aliud à Sancta Sede decernatur. Ea tamen lege, vt neutra pars alteram censuris carpat, iniurijsue lacessat. Quæ Pontificis Sanctio vtrique parti intimata est, & vlterior huius causæ processio interdicta. Hoc Pauli Pontificis Decretum inter alios refert Spondanus ad annum 1606. Et de eo plura notatu digna fusè tradit Petrus à S Iosepho, Paulus Leonardus, Ripalda, Henao, & Anatus de scientia media disput. 4. cap. 1. & in responsione ad fabulas Quæstionarij Tolosani. Scio quas tenebras his Actis offundere moliatur Xantes Mariales in

sua Bibliotheca relect. 17. p. 459. & alibi, quas Apostolica auctoritate dissipauit Innocentius X. in calce decreti à se editi 23. Apr. anno 1654.

Verùm mihi hoc loco consilium non est pinribus monumentis, quæ ad manum sunt, huic causæ præsidium adferre, sed tantum aliquam eius notitiam delibare, in ordine ad alias Controuersias, quæ hic, & alibi in hoc Opere tractantur.

§. III.

Explicatur & probatur necessitas scientiæ Mediæ.

SCientiam in Deo Mediam negant, vt dixi, ex professo Thomistæ; neque eam admittunt plerique Scotistæ; plures tamen Academiæ, ac Scholæ celebriores eam non excludunt, imò passim à viris doctrina eximijs, multis, magnisque encomijs celebratur, vt videre est apud P. Hænao, & plures alios. Vt verò controuersiæ decisio, eiusque probatio distinctius intelligatur.

Dico primò, admittenda est in Deo scientia illa conditionalium, quam nos mediam vocamus, hoc est, nouit Deus infallibili scientia non solum quid agere possint, sed etiam quid facturæ essent singulæ causæ liberæ, si locarentur in his vel illis circumstantijs ad actionem ponendam vel non ponendam conducentibus, & haberent omnia ad liberè agendum requisita, quamuis causæ illæ nunquam sint futuræ, vel certe nunquam in talibus circumstantijs constituendæ; cuius exempla dabimus assert. 2. de Tyrijs & Ceilitis.

Scientiam hanc infallibilem de conditionatè futuris habere Deum, saltem in suis decretis, de quibus infra, admittunt quoque recentiores Thomistæ: negarunt tamen illam absolutè nonnulli antiquiores, vt Ledesma, Cabrera, aliique, qui circa obiecta sic conditionatè futura agnoscebant tantum in Deo, scientiam coniecturalem: ac Ledesma quidem de scientia futur. conting. *disp. 2. differ.* disertè asserit, posse quidem Deum iudicare quid foret verosimilius vel probabilius in tali euentu, non tamen posse definitum iudicium ferre, quod hoc esset aut erit, si illud fiat vel fieret.

Oportet igitur accuratè obseruare, controuersiam celeberrimam inter Thomistas & authores Societatis non esse sitam in eo, An Deus certò cognoscat futura contingentia quæ nunquam erunt, sed tantum futura essent posita hac vel illa conditione: in hac enim scientia Deo attribuenda plerique nobiscum conueniunt. Sed quæstio principalis est, An Deus cognoscat illa futura directè in seipsis siue antecedenter ad sua decreta, vt docent authores Societatis; an verò in suis Decretis, quæ Thomistæ statuunt in Deo absoluta ex parte actus, & conditionata ex parte obiecti, circa omnes actiones liberas conditionatè futuras, quale est hoc decretum, Decerno vt si Petrus intret domum Caiphæ Christum neget; si respiciatur à Christo moueatur ad pœnitentiam. Cum autem alij in huiusmodi decretis, cum prædeterminatione physica quibus nituntur, grauem ostendant difficultatem, vt consistant cum libertate actuum humanorum, quam beneficio scientiæ mediæ facilius expediunt; hinc illa scientia contra se; suosque Authores aliquem inuidiæ fomitem ministrauit.

Dico tamen secundò, Scientia media iam explicata fundamentum habet solidissimum tam in Scriptura, quam in Ratione.

Probatur itaque primò, ex pluribus Scripturæ locis, ac præcipuè 1. Reg. cap. 23. vbi Dauidi Deum consulenti, An descenderet Saul in Vrbem Ceilam, & an eo adueniente viri Ceilitæ Dauidem Sauli tradituri essent. Respondit Deus, *Si manseris in Ceilam descendet Saul, & à Ceilitis in manus eius traderis.* Itaque præuidit Deus sub conditione futurum aduentum Saulis, & traditionem Dauidis, quæ nunquam absolutè consecuta est. Atqui Deus non habuit decretum quo voluit vt si Dauid permaneret in vrbe, Ceilitæ eum traderent. Ergo Deus illud præuidere debuit independenter à tali decreto, per scientiam quam vocamus mediam. Minor probatur, Quia Deus non potest velle, aut decernere vt fiat malum, quale facturus erat Saul postulando sibi tradi, & Ceilitæ tradendo Dauidem innocentem, alias enim Deus id decernendo se præberet authorem actus mali: nam eadem ratio quæ vetat Deum absolutè prædefinire actus peccaminosos, prohibet etiam eosdem decernere sub aliqua conditione.

Probatur idem ex verbis Christi Matthæi 11. *Si in Tyro & Sidone facta fuissent virtutes quæ factæ sunt in te, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egissent.* Vbi exprobrat Iudæis quod pœnitentiam non egerint, qualem facturi erant Tyrij & Sidonij, si Deus illis eadem miracula, eandemque gratiam præbuisset. Nullam autem vim habuisset ista exprobratio, sed potius friuola & iniqua foret, si necessarium esset, illiusmodi decretum ex parte actus absolutum, quo statuerit Deus conuertere Tyrios, si Chri-

Christus apud illos virtutes, & miracula patrasset. Respondere enim Iudæi Christo exprobranti meritò potuissent: *Quid mirum est conuertendos Tyrios si vidissent illa miracula, & nos illis visis minimè conuersi? Quandoquidem Decretum habueris conuertendi Tyrios signa illa spectassent, pro nobis autem sub eadem conditione conuertendis desit tale Decretum, quod tamen ad nostram conuersionem est omninò necessarium.* Tantundem enim illud est, ac si Iudex captiuum, quem clausum detinet, hortetur vt carcere egrediatur, & egredi cunctantem hoc modo increpet. Si hoc dicerem socio captiuo, ille confestim exiret, habeo enim decretum, vbi hoc dicerem simul fores carceris illi referandi, quod tibi facere non decreui. Quis non videt viro prudenti, multò magis Christo indignam esse istam increpationem, admissa necessitate talis decreti.

Retorquet in nos istam Iudæorum querelam innuperis Thesibus Eximius P. Iansens, nec non Exim P. Harney thesi 16. *Idem*, inquit, *in tua opinione dicerent (Iudæi) ob negatam ipsis vocationem certò congruam*, qualis Tyrijs concessa fuisset. At non ferit nos ista retorsio. Replicare enim isti querelæ in nostra sententia meritò potuit Christus, hoc modo: Vestra culpa factum est, quod illa gratia sufficiens qua nunc vocati estis, non fuerit præuisa certò congrua, & efficax, qualis omnino esset, si velletis cum ea liberè conuerti, & pœnitere, quod in vestra situm est potestate. At non ita ab ipsorum libertate pendebat, quod Deus ab æterno non habuerit Decretum illud ex parte actus absolutum visis miraculis illos conuertendi per media prædeterminantia, quale decretum ponunt in Deo respectu Tyriorum, si ea miracula ipsis proposita fuissent.

Porrò ad eneruandam vim argumenti, quod supra assumpsimus pro scientia media, nouam subtilitatem commentatus est Ioannes Caramuel in sua Theologia Fundamentali *lib. 1. Thesi* 6. Statuit ille in Tyrijs, & Sydonijs piam affectionem erga miracula, & decretum actuale amplectendi Religionem, quam viderent miraculis comprobatam: ex quo inquit, per infallibilem consequentiam constare poterat visis prodigijs, conuertendos fuisse: pium autem affectum, & illud actuale Tyriorum decretum cognoscebat Deus scientia visionis; nihil igitur opus erat scientia media.

Sed respondeo, machinam hanc imaginariam facile corruere, negando in Tyrijs eo tempore exstitisse illud actuale decretum, quod nullo fundamento ab aduersarijs adstruitur. Vel enim decretum illud publico Senatus, populique consensu conditum fuit, vel priuato singulorum ciuium consilio conceptum. Si publicum omnium consensu, incumbit aduersarijs ostendere, in quibus tabulis, aut monumentis decretum illud memoriæ proditum exiltat, nisi velint agnoscere, non Tyriorum decretum, sed suum esse commentum. Si autem asserant priuato consilio singulorum animos miro consensu coaluisse in pium illud decretum capessendæ Religionis miraculis confirmatæ; nemo non videt quam parum probabilis, multò minus infallibilis sit arcanus ille Tyriorum consensus: cum passim in Scripturis de Tyriorum dura ceruice, & impietate extent plurima, de pio autem ad veram Religionem affectu nihil vspiam scriptum reperiatur, præterquam in eorum libris, qui hoc contra scientiam mediam argumentum recenter excogitarunt: quod cum ostenderim probabili fundamento destitutum per se corruere, non est cur operosius expugnetur.

Aliam, sed non multò meliorem, euadendi viam tentarunt nuper aliqui, qui ad eundem Scripturæ locum respondent; Tyrios præ Iudæis minori affectu suis vitijs, & erroribus adhæsisse: Potuit igitur Deus per visionem istius affectus infallibiliter scire, Tyrios non amplius erroribus suis adhæsuros fuisse, si eodem tempore fuissent fortius impulsi ad pœnitentiam per gratiam, & miracula, quibus conuersi non sunt Iudæi, vtpotè suis vitijs, & erroribus maiori affectu alligati. Sufficiet ergo, absque scientia media, visio diuina circa istam Tyriorum dispositionem olim actu existentem, vt inde certò cognoscat eorum pœnitentiam sub conditione futuram.

Sed contra, Supponere videtur hæc responsio, minorem affectum in vitia, accedente maiori impulsu gratiæ, necessariò succumbere, & voluntatem gratiæ tunc impellenti infallibili lege obsecundare: vnde sequitur, pœnitentiam sic præuisam non fore liberam, atque ita hanc responsionem impingere in doctrinam Iansenii de gratia victrici: parum enim referre videtur, siue maior impulsus gratiæ necessariò victricis componatur cum minori affectu in vitia, siue cum minori inclinatione concupiscentiæ, modò voluntas sub illis constituta ex vi intrinseca, & infallibili istius gratiæ ad actum pœnitentiæ determinari debeat.

Quamquam, & hæc obiectio, in hypothesi quã supponit, eodem cum priori vitio laboret

Gratis

Gratis enim aſſumitur Tyrios & Sydonios, homines inſigniter impios, minori affectu ſuis vitijs adhæſiſſe quam Iudæos Bethſaidæ incolas, qui Dei notitia, & lege, & plurimis diuinæ vltionis exemplis inſtructi erant, quibus poterat vehementior in vitia affectus non parum elidi. Et in hoc ipſo conſiſtere videtur vis exprobrationis diuinæ, quod cum Tyrij & Sidonij infideles maiorem haberent obicem conuerſionis, facilius tamen per eadem miracula, eandemque gratiam liberum voluntatis arbitrium ad pœnitentiam inflexiſſent.

Quod ſi adhuc de Tyriorum moderatiori in vitia affectu benignius hic ſentiendum eſſe contendas, cogeris etiam ad Sodomitas idem patrocinium extendere. Nam in eodem contextu de Capharnao Iudæorum vrbe continuò ſubiungitur: *Si in Sodomis facta fuiſſent virtutes quæ in te, forte manſiſſent vſque in hodiernum diem*, nempe per ſecuturam conuerſionem & pœnitentiam. An ergo cognouit Chriſtus ſcientia viſionis Sodomitas minori affectu ferri in ſua vitia, quam Iudæi Capharnaitæ ſuis erroribus adhærerent? At contra, ipſa Scriptura diſertè teſtatur *Geneſis* 13. Sodomitas fuiſſe *homines peſſimos*, & in ſuis vitijs ad extremum induratos: & tamen horum pœnitentia conditionata præ Capharnaitis à Chriſto cognita, & prænunciata fuit; non vtique ex minori in vitia affectu, qui vltricibus è cœlo flammis ac ſulphure cohibendus erat; ſed ex ipſa libera, ac laudabili voluntatis ad pœnitendum determinatione ſub conditione futuræ, & per ſcientiam mediam præuiſæ. Neque video quorſum, ob expoſitionem tam parum ſolidam, aliqui ſcientiæ mediæ patroni indicauerint hunc Scripturæ locum non ſatis illi patrocinari.

Probatur ſecundò aſſertio, ex Ratione, qua ſimul ſcientiæ mediæ ſingularis vſus, ac neceſſitas declaratur. Quia ad ſaluandam libertatem & meritum noſtrorum actuum neceſſe eſt dicere, omnes gratias quæ ad actum eliciendum proximè conducunt eſſe indifferentes, ſic vt voluntas illis habitis poſſit ſeipſam determinare ſiue ad agendum, ſiue ad non agendum: actio enim ad quam voluntas non à ſe, ſed ab alio principio determinatur, non poteſt eſſe voluntati libera, aut meritoria. Et tamen ex altera parte neceſſe eſt aſſerere aliquas gratias ſic dari à Deo vt infallibiliter inferant actum voluntatis creatæ, cum non poſſit Deus homines certò deſtinare ad merita gloriæ æternæ, niſi per gratias quas nouit fore efficaces. Hæc autem duo optimè conciliantur per ſcientiam mediam, & non ita per viam cui alij inſiſtunt. Nam poſito quod Deus iſta ſcientia videat, Si Petrus in talibus circumſtantijs habeat hanc gratiam eliciet actum amoris Dei, poteſt decernere Petro dare in talibus circumſtantijs illam gratiam: atque ita decernet gratiam quæ infallibiliter inferet effectum, liberè tamen ponendum, ex determinatione libera Petri per ſcientiam mediam præuiſa. At verò abſque iſta ſcientia non ita apparet, qua ratione poſſit dicta efficacia gratiæ à Deo dandæ cum libertate voluntatis conciliari. Debebit enim illa efficax & infallibilis connexio gratiæ cum actu prouenire, vel ex ipſa natura & entitate gratiæ, per ſe determinantis, & ſic non relinquet voluntatem proximè indifferentem vt poſſit ſeipſam determinare: vel certè ponet aliud quo proximè determinetur in præiudicium libertatis. Quæ difficultas plures etiam ante Ianſenium, in eum errorem impulit, vt abſolutè negarent ad libertatem requiri illam voluntatis indifferentiam. Hunc nos ſcopulum exiſtimamus aptiſſimè declinari per vſum ſcientiæ mediæ iam expoſitum, alij aliter, quorum varias & probabiles de hoc puncto ſententias dabimus infra in Controuerſia ſeptima.

§. IV.

Diſſoluuntur breuiter variorum Argumenta contra ſcientiam Mediam.

OBijciunt primò, Scientiam mediam auferre Deo rationem primæ cauſæ, & primi liberi. Abſit tantum nefas à Scientia illa minimè noxia. Probant tamen, Quia ſupponit liberam determinationem voluntatis creatæ conditionatè futuram, ante omne decretum actuale, & determinatum voluntatis diuinæ. Eſto: Quid inde piaculi, quod Cauſa prima conſiderata in ſtatu conditionato nihil actu agat, vbi actu nihil agitur. Sic enim in ſimili forma argumentor, & oſtendo ex illa obiectione ſequi, Scientiam etiam ſimplicis intelligentiæ auferre à Deo rationem primæ cauſæ, & primi liberi: Deus vt cognoſcens per ſcientiam ſimplicis intelligentiæ obiectum in ſtatu poſſibilitatis v. g. actum creaturæ poſſibilem, nullum de eo obiecto habet actuale decretum: ergo Deus vt ſic cognoſcens non eſt prima cauſa, aut primum liberum. Si claudicat hæc ſequela, vacillat & iſta; Deus per ſcientiam mediam cognoſcens obie-

obiectum in ſtatu conditionato nullam de eo habet actuale decretum: Ergo Deus vt ſic cognoſcens non eſt prima cauſa, aut primum liberum. En vtrobique errori idem ſe manifeſtat quod nempe exigatur in ſtatu non abſoluto diuina libertas abſolute exercita.

Debet igitur hic primum liberum ſiue primum determinans ſumi proportionatè ad ſtatum in quo obiectum conſideratur, hoc eſt, in ſtatu poſſibilitatis, Deus eſt primum liberum ſiue determinans, non actu, ſed poſſibiliter: in ſtatu conditionato Deus eſt primum liberum non actu, ſed conditionatè, ſiue, eſſet primum agens liberè ſi conditio poneretur: in ſtatu autem abſoluto Deus eſt primum liberum actu, & abſolutè. Cum ergo pro illo triplici ſtatu, in quo res eadem conſiderari poteſt, Deus ſit primum agens, & primum liberum, nullo prorſus modo per ſcientiam mediam excluditur à ratione primi agentis, liberi, determinantis. Nec impedit illa quo minus omne agens, & liberum creatum à Deo volente, & decernente accipiat, & ipſam potentiam eligendi, & totum actum electionis, relatiue ad ſtatum poſſibilem, conditionatum, aut actualem, in quo res à mente noſtra conſideratur exiſtere. Hoc ſi ritè attenderetur, multum difficultatis, & contentionis euaneſceret.

Obijcies tamen ſecundò: Scientia media lædit in hoc libertatem diuinam, quod non proponat Deo obiectum ſuum cum indifferentia ad exiſtendum, vel non exiſtendum, ſed exhibeat determinatè futurum, ſi ponantur certæ circumſtantiæ, quaſi præueniendo determinationem diuinam.

Reſpondeo negando aſſumptum: & iterum moneo, fruſtra obijci læſionem aut impedimentum libertatis in ſtatu conditionato, vbi non datur locus libertati exercendæ, quæ tantum actu exerceri poteſt in ſtatu abſoluto. Cæterum non proponit ſcientia media actum voluntatis humanæ futurum ſine dicta indifferentia, niſi ex hypotheſi quod Deus liberè vellet ſuam gratiam, & concurſum, & reliquas conditiones præbere, cum quibus præuidetur connectenda actio voluntatis humanæ, adeoque actus conditionatè præuiſus per ſcientiam mediam, ſupponit etiam conditionatum exercitium libertatis diuinæ, ſiue, quod hoc exercitium actu eſſet, ſi actura foret voluntas creata. Non enim concipitur hæc actura, niſi ſupponantur adfutura omnia ex parte Dei ad agendum requiſita.

Obijcies tertiò: Cum ſcientia media non conſiſtit libertas voluntatis creatæ: Poſito enim auxilio diuino, & ſcientia media quā Deus nouit, ſi detur hoc auxilium in his circumſtantijs habiturum effectum, non poteſt non ſequi conſenſus voluntatis creatæ.

Reſpondeo, Si ita noxia eſt libertati humanæ ſcientia media auxilij indifferentis, væ præuiſioni prædeterminationis phyſicę, actum per ſe infallibiliter inferentis. Nihilominus, admittunt aduerſarij Deum præuidere, ſi ponatur prædeterminatio phyſica, voluntatem liberè conſenſuram: Si ergo ſcientia conditionata futuræ prædeterminationis, non tollit libertatem voluntatis humanæ, quomodo eam tollet ſcientia conditionata auxilij indifferentis, quod ex parte ſua voluntatem indeterminatam relinquit.

Ad rationem itaque allatam, in forma dico: Poſito auxilio diuino, & iſta ſcientia media, non poteſt non ſequi conſenſus voluntatis humanæ, neceſſitate aliqua ſimpliciter antecedente iſtum conſenſum, nego; neceſſitate aliqua conſequente, & præſupponente liberum exercitium voluntatis, concedo; hæc autem præſcientia non poteſt tollere illam libertatem cuius exercitium à præſcientia non pendet, ſed potius illa præſcientia dependet à determinatione conditionata, & libera ipſius voluntatis. Per ſcientiam itaque mediam ideo ſolum nouit Deus Petrum conſenſurum, ſi ponatur in his circumſtantijs, quia reipſa in illis conſtitutus ad conſenſum liberè ſe reſolueret. Nulla igitur hic eſt neceſſitas niſi merè conſequens ex hypotheſi liberæ determinationis voluntatis humanæ, cum abſolutè fuerit in poteſtate Petri efficere vt Deus hanc ſcientiam non haberet, ſed contrariam de negatione conſenſus, ſi nempe Petrus in illis circumſtantijs poſitus nollet conſentire.

Quinimo, ſi voluntas eſſet inſtructa gratia, & concurſu Dei, & alijs ad agendum proximè requiſitis, eodem modo actum eliceret etiamſi ſcientia illa à Deo penitus abeſſet. Iſta enim præſcientia conditionata, quæ in actum nullo modo influit, non requiritur ad hoc vt voluntas poſſit agere; vti aliqui præpoſterè concipiunt, ſed vt Deus in decernendo actu libero creaturæ procedat prouidè, & non cæco modo, per auxilia, & media indifferentia, cum quibus non poteſt cognoſci coniungendum eſſe effectum, niſi id exploretur beneficio ſcientiæ mediæ; ſinè qua in obtinendo efficaciter actu libero, dirigendæ eſſent à Deo ſuæ gratiæ euentu incerto: ſicut ab homine emittuntur in ſcopum plures ſagittæ, de quibus incertus eſt an hac, an alia ſcopus attingeretur, cum ſingulæ ad hoc ſint indifferentes, & poſſint à ſcopo aberrare.

Inſta-

Instabis, Etsi admitteretur scientia media esse posterior consensu voluntatis creatæ vt conditionatè futuro; est tamen illa prior eodem consensu in statu absoluto, siue vt est absolutè futurus, & stante illa præscientia necessariò sequetur: Ergo scientia media aufert libertatem istius consensus vt est absolutè futurus.

Respondeo distinguendo antecedens; Scientia media est prior consensu absolutè futuro aliqua prioritate rationis, in quantum dirigit Deum vt actum futurum absolutè decernat, concedo antecedens: Est prior consensu absolutè futuro aliqua prioritate naturæ, per modum causæ influentis, nego antecedens. Tantum enim requiritur illa scientia in Deo, vt cognoscatur consensus ille positis medijs indifferentibus infallibiliter secuturus, non verò vt illa in actum influat. Quinimo positis cęteris prærequisitis actus ille non minus eliceretur, etiamsi scientia media abesset, vt supra ostendi, vti & ipsam scientiam mediam potius dependere à libero exercitio huius actus sub conditione futuri.

Quomodo verò vniuersim scientia media, aut alia, quæ sic præcedunt actum liberum vt ab ipso libero actus exercitio dependeant, nullo modo officiant libertati, clarius elucescet ex similitudine Vmbræ, quæ Corpus nostrum antecedit quando sol nobis à tergo obuertitur. Nihil enim ambulantis libertati obest illa vmbra necessariò antecedens, cum illa non obstante possit homo pro suo arbitrio huc, vel illuc ambulare, & efficere vt hæc, vel illa vmbra præcedat, quamuis ex hypothesi quod stet ad solem retro lucentem debeat aliqua vmbra hominem antecedere. Est autem rerum futuritio quasi quædam vmbra intelligibilis, quæ licet, interuallo temporum, rerum futurarum existentiam antecedat, ab hac tamen futura existentia, tota illa antecedens futuritio dependet. Non potest igitur illa futuritio aut prænotio rerum futurarum libertati præiudicare, etiamsi res quæ est, vel esset futura; per suam futuritionem antecedentem, seipsam quodammodo obiectiuè anteuertat, vti vmbra quasi quid idem cum corpore, ipsum corpus antecedit. Quæ similitudo facilius accommodabitur rebus quæ tantum sub conditione essent futuræ, si more Mathematicorum nunc consideremus astrorum vmbras siue eclypses, quæ post viginti millia annorum essent futuræ, quamuis forte mundus tam diu non stabit; adeoque eclypses illæ nunquam sint futuræ, habent tamen nunc suam futuritionem in mente Mathematicorum. Sic etiam futuritio conditionata non causatur ab vllo quod actu est, vel erit, sed ab eo quod esset si conditio poneretur. Et per hanc similitudinem aptè explicari potest, quo pacto omnis Dei præscientia, prædefinitio, prædestinatio, reprobatio, quamuis fuerint ab æterno, non tollant hominis libertatem, sed à nostro arbitrio benè, vel malè operante dependeant, quòd ægrè capiunt rudiores.

Obijcies quartò: Vsus ille scientiæ mediæ fauere videtur errori Semipelagianorum. Si enim Deus in distribuenda gratia dirigatur per scientiam illam conditionalem, sequetur opera conditionatè ponenda, esse causam cur Deus hanc gratiam homini largiatur, in hoc autem errarunt Semipelagiani.

Respondeo, negando assumptum: Ad argumenti sequelam dico, Opera conditionatè ponenda, etsi sint certo modo causa finalis, ad quæ obtinenda conceditur gratia, non esse tamen opera illa causam meritoriam, aut impetratoriam gratiæ, sic vt illa nondum existentia gratiam sibi à Deo tanquam præmium concedi postulent, hoc autem contendebant Semipelagiani. Cum enim vellent omnem Dei gratiam homini dari ob merita eius naturalia præuisa, & sæpe non reperirent merita absolutè futura, recurrebant ad merita, siue bona opera conditionatè ponenda, sic vt assererent ex duobus infantibus morituris vni prædestinari Baptismum, & alteri negari, eò quod Deus præuideret, si superuixissent, vnum benè acturum, alterum malè: Item vni adulto, non alteri, fidem prædicari, eo quod Deus præsciret hunc, non illum, crediturum si fides illis annuncietur. Ista autem doctrina etiam apud defensores scientiæ mediæ prorsus erronea est, cum certum sit nullum opus, nisi absolutè existens, præmium aut pænam mereri: imò constet multos prærnaturè mori ac saluari, qui si diutius vixissent, in multa demerita, & peccata incidissent, iuxta illud Sapientiæ 4. *Raptus est ne malitia mutaret intellectum eius*: quem proinde locum sibi aduersum, teste S. Augustino *lib. de Prædest.* Sanctorum cap. 14. Semipelagiani repellebant, tanquam è libro non canonico citatum.

Causa itaque motiua cur Deus det alicui gratiam quam præuidet fore efficacem, potius quam merè sufficientem, est ipsa Dei *bonitas*, quam non tenetur in omnes æqualiter exercere: præscientia autem conditionalium pro-

proponit Deo opus bonum conditionatè futurum, vt dixi, non vt causam meritoriam gratiæ efficacis, sed tantum vt causam finalem, quæ non mouet actu existens instar meriti, sed per modum obiecti futuri, & per media procurandi, iuxta illud D. Thomæ *quæst. 23 art. 5. ad primum*. Vsus gratiæ præscitus non est ratio collationis gratiæ, nisi secundum rationem causæ finalis.

Obijcies quintò: S. Augustinus agens contra Semipelagianos, scientiam mediam non agnoscebat. Nam teste Prospero in epist. ad S. Augustinum, Semipelagiani credebant ab Augustino sub nomine prædestinationis, fatalem quandam induci necessitatem. Atqui istius necessitatis nulla poterat esse apparentia, si prædestinetur gratia indifferens, quæ per scientiam conditionalium certò cognoscitur consensum voluntatis liberè obtentura: Ergo D. Augustinus illam scientiam non agnoscebat.

Respondeo, Etsi S. Augustinus in statuenda prædestinatione vsus fuisset scientia media potuisse nihilominus Semipelagianis videri, etiam cum illa, non satis saluari hominis libertatem: Sicut etiamnum multi contendunt per prædefinitionem nixam scientiæ mediæ creaturæ libertatem euerti, vti supra vidimus in obiectione quarta, quamuis è contra alij existiment ea posita nullum esse euertendæ libertatis periculum.

De cætero, notam fuisse S. Augustino, alijsque Patribus scientiam illam conditionalium, siue mediam, patet vel eo, quod nouerint ex Scripturis Deum præsciuisse, quid acturi fuerint Ceilitæ si Dauid apud eos mansisset; & quid visis Christi miraculis fecissent Tyrij & Sidonij, de quibus supra. Atqui S. Augustinus & Patres non agnouerunt de actionibus istis sub conditione futuris decreta conditionata quæ ponunt Thomistæ, sæpè enim disertè docet S. Augustinus, non omnium rerum, quarum est in Deo præscientia, earum etiam esse prædestinationem siue decretum, sed prædestinationem esse de rebus bonis tantum, præscientiam etiam de malis. Ergo debet S. Augustinus cum alijs Patribus, ad præscientiam istarum actionum, maximè malarum, scientiam mediam agnouisse.

His breuiter dissolutis, Non parum subit admirari, argumenta ista ab aduersarijs iactari tanquam tela scientiæ mediæ, ac molinistis fatalia, cum tamen ex ijs præcipua facilè possint vnico verbo infringi, & in suos Authores retorqueri, vt iam ostendo.

Iactant imprimis, S. Augustinum in conciliandа gratia cum libertate nomen scientiæ mediæ nunquam vsurpasse. Sed ne hoc prolixè disputetur, ita sit, quid inde? Nusquam gratiæ per se determinantis, nusquam physicæ prædeterminationis, nusquam istius decreti ex parte actus absoluti &c. nomen disertè expressit. An ideò agnosces hæc quoque penitus repudianda tanquam S. Augustino ignota? Nihil igitur hinc in scientiam mediam potius quam in aduersariorum doctrinam inuidiæ redundat.

At vrgent alii D. Augustinum scientiam mediam in Semipelagianis disertè reprobasse. Sed contra: Si Scientiam hanc ne quidem de nomine nouit, quo pacto eam disertè reprobauit? Dico igitur, S. Augustinum scientiam in Deo mediam nunquam repudiasse, admitto tamen quandoque malum eius vsum in Semipelagianis reprehendisse. Verùm quid inde conficies? An non potest rei optimæ abusus esse pessimus? Si hac tempestate Caluinistæ gratia per se prædeterminante sic abutantur, vt perperam doceant per eam humanæ voluntati necessitatem inferri, an ideò admittes gratiam illam esse Caluinianam & è Scholis relegandam.

Sed inquies, Semipelagiani olim alebant, aliquos infantes præ aliis ante mortem baptizari, & quosdam adultos præ aliis ad Fidem efficaciter vocari, quia nempe Deus per scientiam mediam præuidit illos postea si superuiuerent fidem liberè amplexuros; quod ab Augustino & Ecclesia vniuersa meritò damnatum fuit.

Respond. Semipelagianos in eo damnatos esse, quod dicerent opera bona ex viribus naturæ, & tantum conditionatè futura, vim habere meriti, & ad salutem conducere, non quod assererent ea opera à Deo sub conditione fuisse præuisa.

Hoc si neges, & porrò contendas, illorum errorem in hac præscientia situm fuisse, Vide ne teipsum non minus quam tuos Aduersarios incautè impugnes. Nam & ipse, saltem in decretis conditionatis, præscientiam de omni obiecto etiam sub conditione futuro in Deo admittis; & tamen ex præscientia sic habita sequetur vim meriti absolutam competere operibus vt conditionatè futuris, si id ex vi scientiæ mediæ sequi debeat: Parum enim refert siue Deus in decretis, siue per scientiam mediam opera illa præcognoscat ad hoc vt rationem meriti obtineant, in quo illis attribuendo hæretici illi meritò damnati fuere. Atque ita vt alios in Pelagianum illud Pelagus demergas, teipsum in eandem ruinam incautè præcipitas.

Sunt

Sunt & alij, qui ſcientiæ mediæ Patronis obijciunt, quod velint eſſe primi iſtius ſcientiæ authores, cum tamen ea ſit antiqua, & pridem cognita: at contra alij ax aduerſarijs eam nouitatis inſimulant. Nec deſunt alij qui ſcientiam mediam penitus abſtruſam, & inconceptibilem eſſe affirmant: alij verò eam vt nimis apertam & faciem gratię & libertatis conciliatricem accuſant, cum myſterium hoc maximè reconditum eſse omnes agnoſcant. Hæ accuſationes dum ſe mutuo interimunt, noſtra reſponſione non egent.

Stant autem pro hac Scientia, præter Authores Societatis, variæ Academiæ, ac Doctores celeberrimi. Pro eadem apud Henaum & Philalethem cap. 3. §. 3. à pag. 175. ex *Archiepiſcopis* enumeratur Hugo Canelius, Antonius Peres, Auguſtinus Antolinus, Gaſper Nemius Duaci olim Profeſſor: Ex *Epiſcopis* Malderus, Maſcarenius, Dietalepius, Manriquez, Abellii, Creſpi, Ioannes Strienus, Leuinus Torrentius, S. Franciſcus Saleſius, nonum Eccleſiæ tam ſanctitate quàm doctrina columen & ornamentum. Ex quibus diſcernet idoneus lector, hanc Scientiam, & quæ illi innituntur dogmata, inter ſanæ, ſolidæque doctrinæ articulos liberè recipiendam, etſi contra eam à pluribus more Scholaſtico diſputetur, vti fit in Controuerſia ſequenti.

CONTROVERSIA II.

An detur Prædeterminatio Phyſica à Deo ad omnes actiones creaturarum.

§. I.

Status & Hiſtoria huius Controuerſiæ.

POſt Diſputationes coram Summo Pontifice inſtitutas à Patribus Dominicanis contra ſcientiam Mediam & affines Controuerſias, rogarunt impensè Patres Societatis, vt ſibi quoque liceret contra Prædeterminationem phyſicam, præſertim in materia de gratia, ſua argumenta depromere. Itaque de illa coram Paulo V. habitæ ſunt à P. Baſtida octo diſputationes, quæ durarunt vſque ad diem 22. Februarij anni 1606. In quibus contendebat gratiam quæ eſt efficax in actu primo non eſse talem ex ſua phyſica entitate, ſic vt ea poſita in voluntate, implicet contradictionem ex vi illius gratiæ non ſequi voluntatis conſenſum: idque ex quatuor potiſſimum principiis concludebat. Primò, ex teſtimoniis Scripturæ ſacræ: 2. ex definitionibus Conciliorum Tridentini, Arauſicani, & Senonenſis: 3. ex doctrina S. Auguſtini & ex aliis Eccleſiæ Patribus: 4. ex conſenſione quam conabatur oſtendere inter hanc, & doctrinam Caluini, non enim videbatur adhuc eo tempore in hoc conatu nimium excedere, cum paulò ante ab aduerſariis, prolixis parallelis, doctrina Molinæ, cum Pelagii inſtitutis collata fuiſſet. Omnibus abſolutis talis fuit Pontificis ſententia, qualem de ſcientia media in §. II. ſupra retulimus.

Status itaque huius celeberrimæ Controuerſiæ de Prædeterminatione phyſica genericè ſumpta hic eſt. An vt creatura agat, neceſſariò præꝛequiratur prædeterminatio phyſica, quæ ſit prænia aliqua motio ad ſingulas actiones à Deo producta in cauſa ſecunda, per quam applicetur, & determinetur ad agendum.

Prima ſententia propria eſt Thomiſtarum, quæ aſſerit, præter concurſum concomitantem, quem ponimus, cauſæ primæ cum ſecunda, neceſſariam eſſe motionem illam antecedentem, qua poſita creatura debeat agere, & qua non poſita nequeat operari, ſiue ſit agens neceſſarium, ſiue liberum.

Diſconuenirunt tamen inter ſe Thomiſtę in aſſignanda Entitate in qua præcisè conſiſtat illa præmotio. Primò, Bannez, Caprera, aliique apud Ruiz de Vol. Dei diſp. 46. ſect. 1. volunt eſse qualitatem phyſicam & fluentem à Deo cauſis ſecundis impreſsam, & per modum partialis principii prius natura complentem actionem creaturæ; & ſic dicendum eſt hanc præmotionem ſe tenere ex parte actus primi.

Secundo, docet Nazarius, & Capezando, eſse ipſam actionem creaturæ prout illa procedit à Deo vt cauſa determinante, & ſimul à creatura vt cauſa determinata; & iuxta hanc expoſitionem, prædeterminatio videretur ſe tenere ex parte actus ſecundi. Alii recentius aiunt, illam conſiſtere in applicatione omnium præꝛequiſitorum ad actum ſecundum, ſiue ad actionem neceſſariò ponendam.

Tertiò, Aluarez & Zumel tradunt prædeterminationem eſse aliquid neque ſpectans ad actum primum; neque ad actum ſecundum, ſed inter vtrumque aliquid medium de vtroque extremo aliquid participans, quam motionem virtualem nuncupant. Sed iſta entitas media nulla poteſt ratione fulciri; per hoc enim omninò corruit, quod neque D. Thomas, neque alii Theologi diuidentes

adæ-

adæquatè actum in primum, & ſecundum, talis actus medij vnquam meminerint. Quodque per ſe inexplicabile videatur, aliquam rem abſolutè exiſtere, & ſimul de actu primo aliquid participare.

Secunda opinio eſt Scotiſtarum, negantium creaturas applicari ad agendum per vllam huiuſmodi entitatem illis intrinſecè inditam, aſſerunt tamen illas per decretum Dei extrinſecum, & abſolutum, & efficax ad agendum applicari ac determinari. In hoc igitur à Thomiſtis tantum diſcrepare videntur, quod hi doceant præuiam creaturæ applicationem fieri per aliquid cauſæ creatæ intrinſecum. Scotiſtæ verò per aliquid extrinſecum. Sed neque ſic prioris ſententiæ difficultates ſatis euitant, neque deſunt propriæ, quas inſuper incurrunt.

Tertia opinio prioribus oppoſita, & Scholæ Societatis vniuerſæ propria: reijcit omnem iſtiuſmodi prædeterminationem phyſicam: Negatque applicationem cauſæ ſecundæ ad agendum aliam eſse neceſſariam, quam vt Deus in actu primo paratus ſit ſuum illi concurſum præſtare ad agendum, & creatura ſeipſa determinante, Deus ſimul per eandem actionem cum illa operetur: quod ex dicendis magis exponetur.

§. II.

Oſtenditur Prædeterminationem Phyſicam non eſſe admittendam ad cauſas ſiue neceſſarias, ſiue liberas.

Dico primò, Ad actiones cauſæ neceſsariæ ſuperflua eſt omnis phyſica præder minatio.

Probatur. Ideò ab alijs requiritur illa prædeterminatio, vt cauſa creata per illam determinetur ad agendum. Sed cauſa neceſſaria per naturam, & entitatem ſuam eſt ſufficienter determinata ad agendum poſitis omnibus ad actionem prærequiſitis ex parte creaturæ, & decreto præbendi concurſum concomitantem ex parte Dei, abſque alio determinante, aut applicante. Ergo illa prædeterminatio in cauſis neceſſariis eſt omnino ſuperflua.

Neque dicas, ad hoc requiri præmotionem diuinam, vt potentia creata, per ſe incompleta, & inſufficiens, à cauſa prima compleatur, & applicetur ad agendum, ſicut inſtrumenta debent præmoueri, & applicari à cauſa principali.

Nam contra, cauſa neceſſaria poſita cum omnibus prærequiſitis, & concurſu Dei ſibi oblato, per ſeipſam ita eſt completa ad agendum, vt nequeat actionem omittere; Ideò enim cauſa illa dicitur neceſſaria, quia ad vnum eſt determinata ſine potentia ad oppoſitum: ergo illa ſic conſtituta non requirit aliunde ad agendum applicari. Neque verum eſt, quod creaturæ ſe habeant ſicut inſtrumenta illa quibus nulla ineſt virtus operandi, ideoque debent ab artifice præmoueri: habent enim cauſæ creatæ virtutem intrinſecam à Deo ſibi inditam reſpectu effectuum ad quos ex ſua natura ordinantur; non enim admittent aduerſarii illas merè paſſiuè, & mortuo modo ad agendum admoueri, ſicut inſtrumentis propriè dictis fieri ſolet.

At, inquies, cum Philoſopho 2. *Phyſic. textu* 33. Omne quod mouetur ab alio mouetur. Sed non ab alio quàm à Deo: ergo prærequiritur præmotio diuina ad omnem actionem creaturæ.

Reſpondeo negando conſequentiam. Non enim dicit omne quod mouetur ab alio præmoueri, ſed ſimpliciter moueri. Sufficienter autem qualibet cauſa mouetur à Deo, Primò, per hoc quod ſimul concurrat coefficiendo cum ea quamlibet illius actionem, quam ſine diuino concurſu non poſset ſola exercere: Secundò, præbendo creaturæ præuiam virtutem effectiuam omnis operationis ac motionis, qua ratione omnis actio, & motio creaturæ, à Deo tanquam prima illius cauſa procedit. Quo etiam ſenſu alibi dicit Ariſtoteles, elementa moueri à generante, ex eo tantum quod à cauſa, quæ generat, ſiue inducit formam elementi, indita ſit elemento vis naturalis qua per ſe ſurſum aut deorſum moueatur, generante etiam abſente, & nullum motum actu imprimente. Adde, non paucos dictum Ariſtotelis ſic legere; Omne quod mouetur ab *aliquo* mouetur nempe vel ab alio, vel à ſeipſo.

Dico ſecundò: In agentibus liberis prædeterminatio phyſica non videtur vllo modo poſſe conſiſtere cum libertate actus prædeterminati.

Probatur: Potentia libera eſt, quę poſitis omnibus ad agendum immediatè prærequiſitis poteſt agere, & non agere; vti conſtat, & lumine rationis, & conſenſu communi, etiam in Schola Doctoris Angelici. Atqui poſita prædeterminatione voluntas non poteſt agere, & non agere, ſed debet infallibiliter id agere ad quod determinata eſt, ſine potentia hic, & nunc expedita ad oppoſitum. Ergo prædeterminatio phyſica non poteſt conſiſtere cum libertate.

Minor

Minor probatur: Quia, omnis ſuppoſitio antecedens immediatè actum, independens à voluntate, & actum infailibiliter inferens, tollit potentiam liberam agendi, & non agendi, determinat enim præcisè ad actionem, sic vt ſtante illa ſuppoſitione impoſſibile sit voluntati actum omittere. Ex hoc enim capite neceſſarius eſt amor beatificus, aut quicunque actus voluntatis, qui ex neceſſitate elicitur. Atqui prędeterminatio phyſica eſt talis ſuppoſitio immediatè antecedens, & independens, infallibiliter inferens actum voluntatis, in hoc enim plerumque Thomiſtæ conueniunt. Ergo poſita, & ſtante prædeterminatione non manet voluntati potentia agendi, & non agendi, adeoque neceſſariò præiudicat libertati actus prædeterminati.

Confirmatur noſtra probatio: Gratia efficax non conſiſteret cum libertate si ita per ſe determinaret voluntatem ad eliciendum actum bonum, vt poſita gratia impoſſibile foret non ſequi conſenſum voluntatis. Ergo neque prædeterminatio phyſica conſiſtet cum libertate, cum ea poſita impoſſibile sit non ſequi actum prædeterminatum. Antecedens patet ex Tridentino *ſeſſ.* 6. *canon.* 4. aſſerente hominem poſſe diſſentire gratiæ si velit: item, hominem poſſe abijcere gratiam si velit: quia cenſebat aliàs efficaciam gratiæ non ſtare cum libertate.

Reſpondent primò Thomiſtæ, ad minorem noſtri argumenti cum diſtinctione, & dicunt, Poſita prædeterminatione voluntatem poſſe agere, & non agere, in ſenſu diuiſo, id eſt, conſiderando voluntatem per ſe, & vt eſt potentia diuiſa ab actuali prædeterminatione, etsi nequeat non agere, in ſenſu compoſito, hoc eſt, componendo voluntatem cum actu prædeterminato, quem non poteſt non elicere ex hypotheſi quod illum actu eliciat, quam dicunt eſſe neceſſitatem merè conſequentem: atque ita aiunt intelligendam eſſe definitionem potentiæ liberæ, vt ſufficiat poſſe agere vel non agere in ſenſu diuiſo: quo etiam modo aliqui conantur explicare ſenſum Tridentini. At contra: Non habet voluntas in caſu potentiam non agendi in ſenſu diuiſo; quia ſtante prædeterminatione non habet potentiam ponendi iſtum ſenſum, siue carendi actuali exercitio actus prædeterminati, quod probo. Non ponitur actu ſenſus diuiſus nisi ab eo qui poteſt auferre prædeterminationem; atqui in voluntatis poteſtate non eſt auferre aut excutere prædeterminationem, quæ à Deo ſolo voluntati imprimitur: ergo non eſt in poteſtate voluntatis ponere ſenſum diuiſum: ergo nec in ſenſu diuiſo actum omittere.

Reſpondent ſecundò. Poſita prędeterminatione, cum potentia ad agendum remanet etiam potentia ad non agendum, quia ſaltem permanet ipſa voluntas per omnia naturæ ſuæ relicta, quæ etiam tunc eſt potentia ad non agendum.

Sed contra: Remanet quidem potentia ad non agendum remota, & per prædeterminationem impedita, concedo: remanet potentia proxima, & expedita, nego: voluntas enim prædeterminata ad agendum eſt tantum potentia remota, & impedita ad non agendum; non ſufficit autem potentia remota, & impedita, quia sic voluntas hic, & nunc non habet in poteſtate ſua actum, & non actum.

Quinimò in eadem forma conficiam, actum voluntatis quacunque neceſſitate elicitum, ſemper remanere liberum, sic enim argumentor: poſita per Deum quacunque voluntatis neceſſitate, ſemper remanet voluntas in ſe, & eſſentialiter potentia libera, ergo poſita quacunque neceſſitate actus voluntatis erit liber: Conſequens eſt apertè falſum, ergo & iſtud ex quo ſequitur.

Reſpondent tertiò: Ad libertatem non ſimpliciter requiri immediatam indifferentiam voluntatis, ſed etiam indifferentiam Iudicij, siue cognitionem proponentem obiectum ſub aliqua ratione boni, & ſub aliqua ratione mali, quam vocat Aluarez indifferentiam obiectiuam, qua ſtante aiunt impoſſibile eſſe neceſſitati voluntatem, & illius tantum defectu amorem beatificum eſſe neceſſarium.

At contra: Libertas in eo conſiſtit, quod poſitis omnibus ad agendum prærequiſitis poſſit voluntas agere, & non agere: Atqui poſito illo iudicio indifferenti, & ſuppoſita prædeterminatione, non poteſt voluntas non agere; ergo ad libertatem non ſufficit tale iudicium: probatur conſequentia: Non poteſt ſufficere indifferentia iudicii quando aliunde habetur cauſa neceſſitatis, qualis hic eſt vis ineluctabilis phyſicæ prædeterminationis: sic enim ſatis non foret, intellectui ineſſe iudicium indifferens, si illo ſtante Deus negaret voluntati concurſum ad amorem obiecti indifferenter cogniti, illo enim iudicio non obſtante omiſſio amoris eſſet abſolutè neceſſaria. Denique fatendum eſt gratiam non adimere intellectui iudicium indifferens, & tamen si voluntas non poſſit reijcere gratiam, iam neceſſitatur ad conſenſum, vt definiuit

Tri-

Tridentinum contra Lutherum, qui docebat ex necessitate voluntatem gratiæ obsecundare. Sed neque Lutherus, neque Caluinus cognitionam obiecti indifferentem sustulerunt, & tamen damnati sunt, eo quod docerent voluntatem per gratiam necessitari.

Respondent quartò, maximè Recentiores prædeterminationem non esse suppositionem antecedentem, sed esse ipsam actionem creaturæ prout est simul à Deo, iuxta tertiam expositionem supra in §. 1. siue esse applicationem omnium prærequisitorum ad actionem creaturæ. Ergo, inquiunt, prędeterminatio spectabit ad actum secundum; ergo creatura ex parte actus primi erit potens agere, & non agere.

Contra: illo etiam posito, determinatio ad illam actionem orietur à solo Deo: ergo non erit in potestate voluntatis creatæ illam non ponere, cum penes illam non maneat determinatio ad agendum, vel non agendum, ergo respectu voluntatis creatæ actus secundus non erit liber. Imò ex parte actus primi dabitur adhuc aliquid quo posito necessariò ponitur actio, nempè prædefinitio, seu decretum efficax ponendi istam prædeterminationem; cum quo stare nequit, non actio; nam ad decretum necessariò sequitur prædeterminatio, & ad prædeterminationem actio. Denique siue statuas prædeterminationem esse talem actionem creaturæ, siue talem applicationem, quæro, an illa sit causa cur agat creatura? Id certè non negabis, nisi a communi recedas: at causa tenet se ex parte actus primi: Ergo frustra ad causam secundam, aut istam applicationem recurris.

Sed postremò dices: Voluntas potest seipsam determinare ad agendum salua libertate: ergo similiter Deus poterit sua præmotione illam determinare illæsa libertate: habet enim Deus omnem potestatem in voluntatem creatam, quæ potest voluntati in seipsam competere. Idque corroborant ex verbis *S. Augustini* de Corrept. & gratia cap. 14. Deus magis habet in potestate voluntates hominum, quàm ipsi suas.

Respondeo neg. consequentiam, Quia determinatio, quæ oritur ab intrinseco, siue ab ipsa voluntate, sita est in potestate arbitrij: determinatio autem, quæ oritur ab extrinseco non est in eius potestate, adeoque antecedenter necessitat? Habet ergo Deus in voluntatem liberam, omnem potestatem possibilem, sed non impossibilem, qualis esset, eam reddere liberam, & tamen ad vnum determinatam.

Habet quoque voluntates liberas hominum in sua potestate æque ac ipsi, hoc sensu, quod Deo sint in promptu media indifferentia, & innumera, per quæ mediante scientia media, posset quemuis actum liberum à voluntate creata impetrare. Et hæc optima est S. Augustini explicatio, quæ si tibi non sat arrideat, vide ne tuum in te argumentum hoc modo retorqueam: Habet Deus omnem potestatem in voluntatem creatam, quam habet ipse: atqui voluntas creata potest determinare seipsam etiam ad formale peccati: ergo, & Deus. Hoc autem penitus negant etiam ipsi prædeterminationis physicæ defensores. Nunc itaque vlterius.

Dico tertiò, Data prædeterminatione physica ad actus peccaminosus, non apparet quo modo Deus non esset auctor peccati.

Probatur: Qui ponit prædeterminationem ad peccatum magis videtur esse auctor peccati, quàm homo, aut dæmon suadens, & instigans ad actum peccaminosum: instiganti enim potest voluntas resistere, prædeterminanti non potest: sed dæmon suadens, & instigans ad actum peccaminosum hoc ipso est auctor peccati: ergò multò magis Deus, si prædeterminet ad actum peccaminosum, esset auctor peccati, vnde vlterius sequetur iniustam fore pœnam quam Deus peccantibus infligit.

Respondent, Deum non prędeterminare ad formale peccati seu ad malitiam, sed tantum ad materiale peccati, siue ad actus peccaminosi physicam entitatem, non ad illius moralem deordinationem.

Sed contra primò, siue formale peccati consistat in positiua entitate actus, siue in aliquo negatiuo, vtrumque est necessariò connexum cum actu intrinsecè peccaminoso v. gr. in odio Dei: ergo non potest Deus prædeterminare ad materiale, quin etiam prædeterminet ad formale talis peccati.

Contra secundò, Suadens alteri odium Dei, aut mendacium non qua malum, sed qua vtile, sic vt vtilitatem tantum intendat, non malitiam, rectè adhuc censetur author istius odij, & mendacij; ergo multo magis illius author erit prædeterminans ad materiale peccati, vi cuius debet sequi talis actus à quo malitia est inseparabilis.

Contra tertio; Damnatur error Caluini in *Trid. Sess. 6. canon.* 10. quod doceret Deum impellere homines ad peccatum; & tamen non contendebat ille Deum impellere ad formale peccati, sed potius ad materiale, vt ex illius asseclis tradit *Chamierus*, hoc autem materiale peccati non minus infert præde-

terminatio quam impulsus aut instigatio; ergo infert pariter formalem malitiam dum ea cum materiali peccato insolubili nexu sociatur.

Sed quæres, Quomodo etiam in nostra sententia non lædatur libertas, & Deus non sit author peccati, cum statuamus in Deo decretum concurrendi, imo, & concursum Dei actualem ad omnem actum etiam peccaminosum?

Respondeo, In nostra sententia hæc omnia rectè saluari. Quia statuimus in Deo decretum concurrendi efficax quidem, & absolutum, sed indeterminatum, tam quoad exercitium, quàm speciem actionis: sic vt vi illius decreti non potius velit Deus amorem, quàm non amorem, aut odium amori oppositum: ac si diceret; Volo omnipotentiam meam paratam assistere causis secundis, vt ab illis ad quamlibet actionem determinari possit. Concursus autem quo Deus in actu secundo agit cum creatura, non est præuius aut prædeterminans, sed tantum simultaneus, sic vt eadem actio procedat à creatura vt causa determinante, & simul à Deo vt causa determinata, siue permittente se à creatura determinari, & quasi trahi in consortium eiusdem actionis. Per hunc autem concurrendi modum satis patet neque lædi creaturæ libertatem, cum non aliunde, sed à seipsa ad agendum determinetur: neque Deum esse authorem peccati, cum creaturam ad actum peccaminosum non determinet, sed tantum permittat se trahi ad cooperandum creaturæ iuxta naturalem illius exigentiam.

Quæres secundò, Quo pacto discernatur sententia prædeterminantium, à doctrina Iansenij contraria libertati voluntatis creatæ.

Respondent facilè prædeterminantes, se ab ea doctrina plurimum discrepare. Primò, quia, damnata est illa doctrina Iansenij, quæ tradit, Interiori gratiæ in statu naturæ lapsæ non posse resisti, & ad merendum, & demerendum non requiri libertatem à necessitate, sed tantum à coactione; quam illi omninò abhorrent, & meritò damnatam admittunt.

Secundò, Dogma Iansenij negat in statu naturæ lapsæ dari gratiam sufficientem; Defensores vero prædeterminationis gratiam illam in terminis defendunt, & admittunt eam suo effectu posse carere.

Tertiò, docent hi requiri prædeterminationem physicam in omni statu naturæ, tam integræ, quam lapsæ, eò quod ipsa conditio causæ creatæ illam absolutè deposcat, non ex eo quod in actibus illis aliquo modo amissa sit libertas indifferentiæ per peccatum Adami, vt aliqui perperam volunt. Denique absolutè negant voluntatem prædeterminatam necessitari, sed potius Deum prædeterminare conuenienter ad naturam causæ liberæ. Quamuis autem alij Theologi contrarium opinentur, doctrina tamen prædeterminantium ab Ecclesia nullo modo dicitur, aut vlla censura notatur, sed libere in Scholis defenditur, & disputatur.

Quæres tertio. Quid deprædeterminatione physica senserit Doctor Angelicus?

Contendunt operosè non pauci contra alios mentem D. Thomæ, & plurium Thomistarum ab hac prædeterminatione omnino alienam esse; & ex ea Schola varios, qui contra eam militant longo ordine conscribunt. Id sedulò præstat Petrus à S. Iosepho, Ruiz, Hanao, de Cerf, Iosaphus de Vita, & postremò Borul, ac plures alij. Sed nobis hic consilium non est alias ex aliis quæstiones serere, sed potius rem ipsam paucis complecti, & eorum, quibus scribimus captui accommodare.

CONTROVERSIA III.

An prædestinatio absoluta ad gloriam facta fuerit ante præuisa hominum merita, & Reprobatio ante præuisa demerita?

§. I.

Exponitur status Controuersiæ, & de ea variæ Scholarum sententiæ.

CÆpit hæc Controuersia primo omnium agitari circa annum Christi quadringentesimum, dum S. Augustinus ageret contra Pelagianos: nam à Patribus, qui ante Pelagij tempora floruerunt nunquam ex professo, sed tantum ex incidenti, tactam fuisse, tradit ipse Augustinus lib. de dono perseuer. At demum circa annum Christi 1535. Ioannes Caluinus, eiusque asseclæ, de modo electionis ac reprobationis diuinæ nouos, grauissimosque errores inuexerunt, de quibus supra in polemicis actum pag 61.

Inter Doctores Catholicos, de quæstione in titulo proposita, magna est etiam hoc tempore sententiarum discrepantia. Prima est opinio Thomistarum, cum D. Thoma vt illi eum interpretantur, asserentium omnes, qui saluandi sunt, à Deo electos esse ad gloriam ante

ante præuisa eorum merita, ad construendam ex illis Ierusalem cœlestem, sicut Architectus pro suo arbitrio eligit certos lapides, postea aptandos, ad constructionem ædificij. Eandem esse mentem Scoti sentiunt plerique Scotistæ qui eum sequuntur, ego tamen ex illis noui Professores probè eruditos aliter sentientes. Ex auctoribus etiam Societatis ad hanc sententiam accedit Bellarminus, Suarez, Henriquez, Ruiz, Toletus, Tannerus, & quidam alij.

Non conueniunt tamen omnes prædicti auctores cum Thomistis in modo explicandi hanc electionem. Nam Suarez vult quidem electionem ad gloriam factam esse ante præuisum peccatum originale, sed quoad eos qui electi non sunt, in hoc signo tantum vult illos esse negatiuè reprobatos, id est, simpliciter non electos, nulla adhuc ex parte eorum data causa. At Aluarez cum pluribus Thomistis statuunt Deum in hoc signo cæteros non electos positiuè exclusisse à gloria, necdum tamen destinasse ad supplicium ante præuisionem peccati originalis. Verum è contra quoad originale Bellar. Ruiz, Toletus, Tannerus, nolunt discretionem saluandorum à non saluandis factam esse ante præuisum peccatum originale, sed in ipsum originale præuisum referunt reproborum exclusionem à gloria æterna.

Sed bene notandum est, hoc discrimen vniuersale inter Thomistas, & prædictos Auctores Societatis qui prædestinationem ponunt ante præuisa merita, quod hi certo modo infra explicando vtantur scientia media ne videantur præiudicare libertati humanæ per decreta illa antecedentia, & absoluta. Thomistæ verò vt Deum faciant infallibiliter exequi sua decreta, ex prædeterminationibus physicis præsidium petunt.

Altera sententia generalis priori opposita, est eorum qui docent electionem ad gloriam factam esse post præuisa electorum merita si sint adulti, vel merita Christi ijs applicata per Baptismum vel martyrium si sint paruuli: & à fortiori statuunt reprobationem omnem non saluandorum factam esse post præuisa demerita propria, aut peccatum originale.

Hanc tenent ex antiquioribus Bonauentura, Albertus, Henricus, Argentinas. Et ex Recentioribus, Michael Medina, Faber, Pennotus, Tapperus, Stapletonus, & præcipuè ex Societate illam ex professo tuentur Valentia, Vasquez, Becanus, Amicus, Lessius, DriKennis, VeKennis, & plures alij. Hunc etiam modum electionis admittit *Iansenius, Iprensis* in prædestinatione Angelorum, statuens Angelos bonos non nisi post præuisa merita electos, malos verò post præuisa demerita reprobatos. Sed priorem modum electionis ante præuisa merita docet habere locum respectu hominum secretorum à massa damnationis post præuisum peccatum originale.

Accessit etiam è Sectarijs ad hanc secundam sententiam *Arminius* Professor Leydanus, quique eum sequuntur Arminiani quoad adultos; Sed quoad paruulos in eo grauiter errant cum Caluino, & Gomaristis, quod infantes natos ex parentibus fidelibus velint infallibiliter saluari sine respectu ad Baptismum; quia, inquiunt, illi sunt filij Abrahæ, & in eius fœdere comprehenduntur, alios verò qui non sunt filij parentum fidelium dicunt ob peccatum originale esse reprobatos.

Denique etiam sententiam inter priores mediam cum paucis alijs excogitauit Arubal, & Granadus, quæ prædestinationem statuunt non ante, aut post, sed simul cum meritis absolutè præuisis, sic vt Deus vno simplicissimo actu, absque vllo rationis ordine siue per æquiualentiam ad actus nostros siue per ordinem obiectorum, simul decreuerit merita, & gloriam. Nam, inquiunt, volendo dare gratias quas per scientiam mediam nouit fore efficaces, vult etiam merita, & in meritis decernit gloriam. Sed cum Theologi passim, etiam huius sententiæ auctores, aliquem ordinem decretorum secundum rationem subinde in diuinis actibus admittant, nulla est causa cur ordinem illum in diuina prædestinatione tollendum censeant. Si enim finis, siue gloria quæ decernitur, non sit aliter concedenda nisi præuisa conditione meritorum, prius omnino est cognoscere merita ponenda, quam velle absolutè dare gloriam per modum mercedis, vt in §. sequenti latius exponemus.

Ex his patet, huic Controuersiæ principali, plures quæstiones grauissimas esse annexas, & nominatim illam celeberrimam de auxilio gratiæ efficacis. Nam Thomistæ vt saluent infallibilitatem decreti diuini de salute electorum ante præuisa eorum merita, subordinant illi aliud decretum quo Deus prædefiniuit suis electis omnia, & singula opera meritoria (saltem quæ peccatum non supponunt) cum non velit eos sine meritis saluare. Hæc autem merita vt infallibiliter obtineat Deus, decernit electis ad bene agendum auxilia efficacia, & physicè prædeterminantia

in tempore præstanda. Sed quia huiusmodi auxilia ex se prædeterminantia voluntatem humanam ad actus meritorios, visa sunt alijs minimè cum libertate consistere, cæperunt Auctores Societatis efficaciam gratiæ cum libertate humana alia via conciliare, auxilio scientiæ mediæ. Et hinc originem sumpsit grauissima illa controuersia inter Thomistas, & auctores Societatis de efficacia gratiæ, quam supra ostendimus Romæ coram summis Pontificibus sæpius ventilatam pag. 109.

§. II.

Ostenditur Electionem ad gloriam factam fuisse post præuisa Electorum merita.

PRobatur primò, ex Scripturis Matthæi 25. *Venite benedicti, possidete præparatum vobis regnum à constitutione mundi Esuriui enim, & dedistis mihi manducare, &c.* Vbi assignatur causa electionis ad gloriam, quod ab æterno præuisa sunt opera bona, in tempore actu præstanda.

Respondent alij, assignari hic in extremo iudicio causam actualis possessionis regni cœlestis, non verò præparationis siue prædestinationis qua illa possessio ab æterno decernitur, de qua aiunt ex mente Christi nullam in loco citato mentionem fieri.

Contra primò, Patres sententiam Christi de ipsa Præparatione intelligunt. Chrysostomus *Homil.* 80 eam sic explicat: Nam antequam, inquit, nati essetis, quia sciebam huiusmodi vos futuros, hæc à me fuere præparata. Vbi non possessionem tantum, sed ipsam præparationem regni dicit decretam ob præuisa merita, per quæ sciebat dignos fore regno cœlesti.

Secundò ipse textus hoc suadet, quia addit: *Ite maledicti in ignem æternum, qui præparatus est Diabolo*, Certum est autem præparationem æterni ignis non solum ordine executionis, sed etiam intentionis decretam propter præuisa demerita; deberet autem esse ratio vrgentissima quæ cogat nos asserere in eodem loco Scripturæ verbum illud *Præparatum* diuersimodè accipi; nec posse vtrobique in eodem sensu intelligi.

Secundus locus est ad Romanos 8. *Quos præsciuit, & prædestinauit conformes fieri imagini Filij sui, quos autem prædestinauit hos, & vocauit.* Vbi Apostolus videtur asserere præscientiam meritorum esse suo modo causam electionis, & electionem æternam causam vocationis, & donationis gratiæ in tempore. Quia sensus est ex mente D. Ambrosij *P. 5. de fide c.* 3. Apostolus, ait, quos præsciuit, & prædestinauit; non enim ante prædestinauit quam præsciuit, sed quorum merita præsciuit, eorum præmia prædestinauit.

Objiciunt primò aduersarij: Scriptura è contra supponit institui electionem ante merita, quia ipsa merita vult proficisci ex illa gratuita voluntate dandi gloriam. Probant id primò. Ex verbis Christi Lucæ 12. *Nolite timere pusillus grex, quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum.* Vbi decretum dandi regnum assignat vt causam antecedentem cur debeant esse securi de meritis, & gloria secutura.

Respondeo, cum Christus ibi sit locutus ad omnes discipulos, imo ad alios omnes qui credituri erant, vt patet ex sequentibus, verosimile non est voluisse *reuelare omnibus* electionem absolutam ad gloriam, cum ibi fuerit etiam Iudas, & alij fortè plures reprobi. Indicat ergo non decretum absolutum, sed voluntatem antecedentem, & quantum est ex parte sua efficacem conferendi regnum cœleste, si illud meriti fuerint: ac si diceret: Nolite esse sollieiti de rebus temporalibus etiamsi omnia vendatis; quia si Pater Cœlestis fuerit tam liberalis, vt voluerit omnibus, & præcipuè fidelibus donare regnum Cœlorum quantum est ex parte sua, & media supernaturalia; multò magis subministrabit hæc temporalia, & habebit curam vt qui relinquunt omnia propter regnum Cœlorum non destituantur rebus ad vitam necessarijs.

Objiciunt secundò pro sua sententia illud Christi Ioan. 15. *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos*, &c. quod videtur sonare electionem sine præuisione meritorum.

Respondeo, ibi non agi de electione ad gloriam, sed ad Apostolatum prædicationis Euangelij, vt exponunt Patres apud Maldonatum. Vel secundum Augustinum, agitur de electione ad gratiam, & fidem, quæ sine electorum meritis facta est. Frustrà autem conantur Aduersarij loca multa ex Euangelio congerere; quia non agunt illa de absoluta electione ad gloriam, sed de conditionata, si nempe perseuerent in bonis operibus; quia Christus noluit Apostolis absolutam electionem reuelare, quos iubet timere ne tanquam fur in nocte iudicium adueniat.

Objiciunt tertiò, tanquam præcipuum suæ sententiæ fulcimentum, locum Apostol. ad Rom. 9. *Cum nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent aut mali (vt secundum electionem propositum Dei maneret) non ex operibus, sed ex vocante dictum*

dictum est, quia maior seruiet minori, sicut scriptum est, Iacob dilexi, Esau autem odio habui. Vbi Apostolus, sicut, & in toto capite, ostendit negotium salutis non esse volentis, aut currentis, sed miserentis Dei, & quidem sine respectu ad merita, aut quæcunque opera quoad intentionem conferendi gloriam.

Respondeo, negando illam esse mentem Apostoli. Et sanè non pauci sic explicant illum locum, vt non velit Paulus agere de electione siue ad gratiam, siue ad gloriam, sed tantum ad bona quædam temporalia, vt ad opes, splendorem, & regnum obueuturum familiæ Iacobi præ posteris Esau siue Idumæis. Vel certè de electione ad peculiares fauores genti Iudæorum præ alijs Gentibus à Deo destinatos.

Attamen, cum Patres, & maximè S. Augustinus sæpius explicet illum locum de Spirituali dilectione gratiæ, dico etiam Apostolum hic agere de speciali electione, & vocatione ad fidem, & gratiam Christi sine respectu ad vlla merita præcedentia, aut etiam in futurum præuisa, & multò minus ad opera legis absque gratia Christi, de quibus tamen Iudæi sibi præ Gentibus gloriabantur. Hic enim erat scopus Apostoli, non posse Iudæos iure conqueri quod præ illis Gentiles eligerentur ad fidem, & gratiam Christi, etsi Iudæi non verò Gentiles opera legis, & cæremonias haberent. Quia nempe huiusmodi electio ad fidem, & gratiam Christi non procedit ex operibus, sed ex vocatione, proposito, & prædestinatione diuina qua vnum præ alio, ex gratuita tantum voluntate, ad fidem adducit. Ac demum concludit hanc vocationem, & electionem ad primam fidei gratiam, non esse volentis neque currentis, sed miserentis Dei. De electione verò immediata, & absoluta ad gloriam hic non agit Apostolus. Quinimo probabile plures æstimant, Esau, qui dicitur hic odio haberi, aliosque plures ex semine Esau oriundos ad salutem, & gloriam peruenisse. Et hanc expositionem huius loci amplectitur S. Augustinus quæst. 2. ad Simplicianum.

Denique aduerte, plura Scripturæ, & Patrum loca, quæ adferuntur, pro electione ad gloriam independenter à præuisis electorum meritis, aliud plerumque non probare, quàm prædestinationem omninò completè sumptam non esse ex meritis, cum illa sic accepta inuoluat etiam electionem ad primam gratiam; ante hanc autem gratiam certum est nulla merita posse præcedere, cum omne meritum gratiam aliquam supponat, & sic procederetur in infinitum, vel principium meriti caderet sub idem meritum, quod omnino repugnat: his ita resolutis.

Probatur secundò nostra assertio, Ratione validissima; pro qua assumo Fundamentum ex diametro contrarium illi quo nititur sententia opposita. Qui ordinatè procedit non prius intendit absolutè finem quam media, quando recta ratio finem proponit per modum præmij, & mercedis ab alio obtinendæ: atqui Deus proposuit gloriam per modum mercedis; ergo non prius absolutè eam intendit quam alterius merita præuideat, sine quibus gloria non obtinetur. Probatur maior: Quia qui proponit finem per modum mercedis, debet moueri ab ipso merito tanquam medio ad dandum finem, cum meritum sit causa moralis dantem mouens, ad inferendum finem, siue gloriam, quæ per modum mercedis operi meritorio respondet. Ergo non potest ante præuisionem meriti absolutè intendere vt alter habeat finem siue gloriam, quia tunc non moueretur à merito, sed omninò gratis conferret. Vnde hæ duæ voluntates videntur pugnare: Volo antequam præuideam merita vt ille habeat gloriam, &, volo vt habeat gloriam propter merita. Quia voluntas dandi ex iustitia siue ob merita, destruit voluntatem elargiendi gratis, siue ex liberalitate.

Respondetur Suarez l. de auxilijs cap. 9. art. 22. æquiuocationem inuolui in voce *Gratis*, siue gratuita voluntate. Quia aliud est Deum eligere gratis aliquos ad gloriam, aliud eligere ad gloriam, gratis conferendam; dicit autem Deum habere in eligendo priorem, non posteriorem voluntatem: cum igitur docet Deum habuisse aliquam voluntatem gratis circa electorum gloriam, illud *Gratis*, vult se tenere ex parte actus Dei, non ex parte obiecti siue gloriæ gratis conferendæ. Vt quando aliquis vult vendere equum amico, illa voluntas non est dandi equum gratis, sed tamen est gratis concepta, quia amicitia censeri potest, quod equum velit vendere.

At contra; Nos etiam concedimus in Deo esse gratuitam voluntatem proponendi gloriam per modum præmij obtinendam. Sed hæc est generalis, reprobis, electisque communis, nec tali voluntate ad prædestinationem electorum Suarez asset contentus, cum ex illa Deus nec numerum, nec gradus electorum scire possit. Vult ergo Deum absolutè decreuisse vt Petrus, & Paulus consequerentur gloriam propter merita: at tale decretum, si sit absolutum, non est immediata, & absolu-

ta intentio finis, nisi in ordine ad illud decretum præuideantur ipsa merita liberè futura. Sicut insistendo exemplo contra nos allato, nulla potest esse absoluta voluntas vendendi equum ante præuisionem pretij, sed tantum conditionata, volo quantum est ex parte mea equum pretio conferre: quod si is qui emit sit pauper, & non possit soluere nisi pecunia sibi liberaliter data à venditore, & sciat venditor accepta pecunia illum empturum, adhuc manet, non posse absolutè intendere venditionem equi, quæ pendet ab ementis libera voluntate, nisi per hoc quod prius videat alterius voluntatem equum sibi pretio accepto comparandi.

Obijciunt non pauci, contrariam nobis esse S. Augustini authoritatem. Sed de ipsius mente in hac quæstione anceps est vtrimque dimicatio, nec decretoria sententia, vt eruditè ostendit *Bruno Neusser* in Prodromo Velitari part. 1. Certè electioni post præuisa merita videtur non obscurè fauere *lib. 1* ad Simplicianum *quæst. 2.* Nemo eligitur, inquit, nisi iam distans ab illo qui reijcitur, vnde quod dictum est, quia elegit nos Deus ante mundi constitutionem, non video quomodo sit dictum, nisi præscientia.

Porrò si quis opponat hanc doctrinam, de prædestinatione post præuisa merita, aliquando in Academia Louaniensi inter alios articulos censuratam fuisse: Respondetur, Censuram illam pridem cassam, & irritam Sixto V. declaratam esse in mandato illius iussu edito per Octauium Episcopum Calatinum Nuntium Apostolicum, & Louanij promulgato, anno 1588. Cuius sincerum tenorem, vt gratiam præstem, hic ex parte subijcio.

Statuimus, & ordinamus, ac per Apostolica scripta mandamus, vt nemo, cuiuscunque ordinis, gradus, conditionis, vel dignitatis existat, de his Assertionibus controuersis in alterutram partem ita disputare, vel Doctorum authoritate vnius partis assertiones, confirmare, alteriusue refellere, aut impugnare, vel cuiuslibet pietatis, aut necessitatis prætextu de his loqui, scribere, vel dictare in posterum attentet, vt ausu temerario eas hæreticas, suspectas, & periculosas esse; donec authoritate Apostolica maturè definita fuerint, affirmare præsumat. Quod si quis contra fecerit sciat se excommunicationis latæ sententiæ pœnam (à qua nisi in mortis articulo constitutus à nullo præterquam à Romano Pontifice valeat absolui) incurrisse.

Quinimo admittunt plurimi hoc tempore viri doctrina ac pietate illustres, hunc electionis modum magis esse consentaneum suauitati gubernationis diuinæ, quam, & ipsæ Scripturæ sæpius explicent ad modum Principis omnes ad cursum inuitantis, & victoribus præmia proponentis, quem sanè magis decet ante cursum certos victores non definire, sed expectare victoriam antequam designet victores; etiamsi forte pro summa sua potestate possit ille Princeps aliter procedere. Ac præ cæteris huic doctrinæ pondus adijcit non leue suffragium illustre viri sanctitate, & doctrina illustrissimi S. Francisci Salesij, qui in Epistola ad P. Lessium, cuius authographum seruamus, hanc sententiam vocat antiquitate, suauitate, & Scripturarum authoritate nobilissimam, quam, inquit semper vt Dei misericordiæ, ac gratiæ magis consentaneam, veriorem, & amabiliorem existimaui.

§. III.

Reijcitur eadem Electio vt est coniuncta cum Reprobatione non electorum.

DVplex statuitur, vt diximus, reprobatio, vna negatiua, siue non prædestinatio, altera quæ sit positiua exclusio à gloria æterna. Suarez reprobationem negatiuam, quam sustinet, statuit in actu positiuo, quo Deus voluerit aliquos non eligere ad gloriam, sic vt ipsa omissio fuerit obiectum diuinæ voluntatis, & hanc statuit ante præuisa demerita. Positiuam vocat, decretum excludendi à regno, & addicendi pœnis. Thomistæ multi ante peccatum præuisum ponunt positiuam exclusionem à regno cœlesti.

Contra hanc sententiam sic argumentor: Sicut electio absoluta ad gloriam est virtuale decretum procurandi media salutis; ita absoluta, & antecedens exclusio à gloria est virtualis intentio quærendi media per quæ aliquis à salute excludatur. Atqui illa media sunt peccata: Ergo Deus determinatur ad procuranda peccata illis quos reijcit, & seligendum gratias incongruas, ea intentione vt essent inefficaces, ne contingat ipsius decretum frustrari, si aliquis forte non electus irreperet in numerum electorum.

Suarez hæc incommoda euitare conatur, asserendo reprobationem suam negatiuam non esse contrariam voluntati antecedenti ex parte sua saluandi omnes, sed opponi voluntati absolutæ saluandi aliquos, quos vult tantum relinquere communi prouidentiæ gratiæ & non affici erga illos particulari illo affectu quo prosequitur electos.

Sed contra: Quomodocumque explicet suam negatiuam reprobationem, sequitur ex ea

ob-

absoluta impossibilitas perueniendi ad salutem. Nam ipse Suarez hic lib 4. cap. vltimo num. 8. dicit non esse in potestate hominis cum reprobatione negatiua actu ponere salutem æternam; atqui nec est in eius potestate vt non fuerit reprobatio, quia nulla datur eius causa ex parte hominis, vt fatetur ibidem c. 5. Ergo absolutè non subest potestati talis hominis obtinere salutem. Neque hic locus est sensui composito, aut necessitati consequenti; quia, vt dixi, antecedens illud vnde sequitur impotentia salutis, scilicet reprobatio, nunquam fuit in potestate hominis, quando autem antecedens vnde sequitur consequens non est absolutè in potestate, nec consequens esse potest; quo argumento Suarez ipse vrget Thomistas in physica prædeterminatione. Vnde vlterius tam parum intelligi videtur in hac, quam in priori sententia, quomodo Deus ex parte sua cupiat omnes saluos fieri. Neque ad leuandam difficultatem quidquam hic iuuat scientia conditionalium, sed potius eam aggrauat. Quod enim Deus sciat, si negem talem gratiam Petro labetur in peccatum, facit tantum vt Deus ex vi decreti non eligendi, fiat iam quasi certior de numero non electorum, cum sciat quas gratias negare debeat, ne illi quos non elegit ad salutem perueniant. Suarez enim cap. 7. circa finem, fatetur hanc causalem esse veram, Deus permittit hunc peccare, & negat auxilium quod nonit congruum, quia non elegit eum ad gloriam. Ergo scientia conditionalium tantum seruit ad neganda auxilia congrua, ad quod determinatur Deus ex vi decreti quosdam non eligendi.

Itaque ex hactenus dictis colligitur hæc conclusio. Electio ad gloriam, & reprobatio ab illa, neque fit ante merita vel demerita absolutè præuisa, nec simul, sine respectu ad ordinem actuum diuinorum. Ergo necesse est; illam fieri post merita absolutè præuisa, modo hactenus explicato.

Alia de prædestinatione *Caluiniana* euidenter refutata videri possunt supra Tract. II. cap. II. de fide, operibus, gratia, prædestinatione pag. 59.

CONTROVERSIA IV.

De Gratia diuina.

INter Doctores Catholicos etiam hoc tempore variæ, grauissimæque controuersiæ agitantur de Gratiæ diuinæ virtute, necessitate, sufficientia, efficacia, &c. Horum dogmatum inter se non parum dissidentia necesse est à damnatis Hæreticorum erroribus accuratè discernere, & singularum opinionum Authores ac fundamenta cognoscere ne contingat diuini Verbi Ministros, dum aut orthodoxos docent, aut hæterodoxos oppugnant, aliquid de his imperitè pronunciare.

Fuerunt hæ de gratia præsertim sufficienti, & efficaci, controuersiæ, inter celeberrimas quæstiones coram Summis Pontificibus Romæ disputatas circa annum 1606. in Articulo 7. & 8. quæ quindecim propositiones summa Disputantium contentione euentilatas continebant. Fuerunt, & de his instauratæ lites Baianæ, aliæque cum his concatenatæ. Nec desunt de iisdem hodie acerrima plurium Scholarum certamina, quæ in decursu distinctius proferentur.

§. I.

Quid sit, & quotuplex Gratia actualis, & quales de ea errores Pelagij, &c.

GRatia actualis rectè dicitur, donum naturæ indebitum, peculiariter conferens ad beatitudinem supernaturalem. Hæc est communis doctrina Theologorum, quamuis aliter nonnihil sensisse Baium infra patebit. Desumitur illa notio gratiæ ex Apostolo ad Romanos c. 11. *Si gratia iam non ex operibus, alioquigratia iam non est gratia.* Et confirmatur ratione: Quia sicut ipsa beatitudo, siue clara Dei visio, est donum naturæ indebitum, ita necesse est vt gratia, quæ ad eam obtinendam naturæ impotentiam subleuat, sit singulare donum quod naturæ vires excedit.

Diuiditur hæc gratia in operantem, cooperantem, excitantem, adiuuantem, prout vario modo concurrit ad actum voluntatis creatæ. Item in gratiam sufficientem, & efficacem, quæ infra exponentur.

Circa annum Christi quadringentesimum emersit *Pelagius*, qui professione dicitur monachus, & natione Scotus. Is tempore S. Aug: acerrimus Gratiæ impugnator fuit: contra illum strenuè dimicauit idem Augustinus, fueruntq; eius errores damnati à Concilio Palæstino, & ab alijs in Africa, & in Gallia à Concilio Arausicano, varijsque Pontificibus.

Docuit Pelagius primò, nullum dari peccatum originale, & infantes esse in eo statu quo fuit Adamus ante præuaricationem, quem voluit nihil nocuisse posteris nisi solo peccandi exemplo.

Secundò, Infantes non baptizatos habituros vitam, & fœlicitatem peculiarem æternam, sed in regnum cœlorum non admittendos.

Tertiò, Homines posse per solas vires naturæ legem Dei implere, & cognitis præceptis, sine adiutorio gratiæ Saluatoris, ad eam perfectionem peruenire, vt non sit necessarium dicere: *Dimitte nobis debita nostra*.

Postquam hæc pestifera hæresis ab Ecclesia reprobata est, non ita potuit penitus aboleri, quin aliquæ ex ea reliquiæ subtiliori veneno plurimos inficerent, & hi dicti sunt Semipelagiani.

Itaque Semipelagiani, admisso peccato originali, & imbecillitate naturæ, quæ integra fuerat in Adamo, docuerunt aliquam gratiam Christi ad salutem esse necessariam, sed eam subesse voluntatis nostræ arbitrio, eo quod per initium viribus naturæ credendi, quærendi, &c. eam possimus obtinere. Et probabilius est eos hanc gratiam intellexisse non tantum de illuminatione supernaturali intellectus, sed etiam de corroboratione voluntatis. De his S August. lib. de grat. & lib. arbitr. c. 14. sic loquitur, vt asserat conuictos esse illos Inflatores liberi arbitrij, quod Gratia diuina non tantum sit Dei scientia, & natura, sed faciat vt lex impleatur, & istos ad hoc se conuertere, quod gratia secundùm merita nostra detur.

Docuerunt secundò, Multis prædicari Euangelium merè ob conditionalè præcognitam bonam eorum voluntatem; quin, & infantes aliquos ideo obtinere Baptismum, alios verò Baptismo destitui, quia nempe præcognouit Deus, si viuerent rectè vsuros bona voluntate, atque ita habituros ex se initium credendi, alios verò non rectè vsuros, ideoque cœlo exclusos. Patent hæc ex Epist. Prosperi ad S. Augustinum, vbi ita concludit. Nouo absurditatis genere, & non agenda præscita sunt, & præscita non acta. Quod nempe infantes dicerentur præsciti meritoriè acturi ex viribus naturæ, cum tamen sine gratia nemo possit meritoriè operari, nec infantes illi, vnquam fuerint actu operaturi.

Docuerunt tertiò, Perseuerantiam in bonis operibus, & iustitia, ac tandem electionem ad gloriam maximè fundari in viribus naturæ: credebant enim perseuerantiam non esse peculiare donum gratiæ, sed homines per vires naturæ persistendo in fide, & desiderio salutis, posse illam promereri, ac ipsam prædestinationem ad gloriam quam nolebant à peculiari Dei beneplacito dependere, ne alias foret acceptor personarum. Ita habet Epistol. Hilarij ad Augustinum, & ipse Augustin. *lib. de bono perseuer. cap. 7.* Neque refert quod Semipelagiani, ad perseuerandum in adimplendis præceptis, Dei gratiam requirerent, quia eam volebant dependere à naturali permanentia in fide, & desiderio salutis tanquam merito. Et hoc tantum sensu sæpè damnatum est gratiam ancillari voluntati, eam subsequi, non autem præuenire, &c. Quæ omnia solerter annotanda, vt natura gratiæ, & doctrina Catholica ritè percipiatur.

Vbi ad extremum aduerte, modernos Sectarios hos quidem errores auersari, sed insipientium more in altero extremo, soli gratiæ omnia attribuendo, in grauissimas hæreses prolabi: dum docent cum Caluino, Quidquid fit sine gratia multis modis contaminari, gratiam non consistere cum libertate à necessitate, sed tantum cum libertate à coactione: neminem à salute excidere posse post acceptam gratiam conuersionis, & alia errorum monstra, quæ in Controuersijs de gratia, & prædestinatione supra notauimus, *tract. 2. cap. 2.*

§. II.

An possibile sit hominem condi in statu puræ naturæ absque dono supernaturali gratiæ?

Status puræ naturæ est, in quo homo tantum sortiatur perfectiones naturæ debitas, & ordinetur ad beatitudinem naturalem distinctam à clara Dei visione. Hunc statum prorsus impossibilem esse, post Baium, ita defendit Iansenius Iprensis lib. 1. & 2. de statu puræ nat. vt possibilitatis istius assertores proclamet reos esse Pelagianismi, doctrinæ Augustinianæ corruptores, & diuinæ iustitiæ ac prouidentiæ euersores. Vnde vlterius docet, sine iustitia, & bona voluntate creaturam rationalem à Deo condi non posse, neque creaturæ innocenti sine iniustitia beatitudinem supernaturalem negari, neque posse morte ac miserijs obnoxiam relinqui. Ex quibus apertè sequitur gratiam diuinam sic non esse donum naturæ indebitum.

At contra, omninò dicendum est, possibilem esse statum puræ naturæ. Estque hæc communis Theologorum doctrina cum D. Thoma 1. part. quæst. 59. artic. 1. & alibi frequenter. Consentit Scotus in 2. distinct. 28. quæst. vnica, Nominales, aliique Doctores, ac Patres, qui ex illo ad Roman. 5. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum S. qui datus est nobis*, deducunt

du-

docent gratiam actualem, & veram iustitiam esse singulare donum nobis indebitum; ergo natura non potest illam gratiam, quæ ad iustitiam, & charitatem ordinatur, ita sibi vindicare, vt non possit sine illa creari. Idque confirmatur ex S. Augustino tum alibi, tum lib. 3. contra Maximum cap. 15. *Homo ad Dei similitudinem factus, non est verus filius, & ideo fit gratia filius quia non est natura.*

Probatur 2. ex Decreto trium Pontificum contra Michaelis Baij propositionem 29. *Integritas primæ creationis non fuit indebita humanæ naturæ exaltatio, sed naturalis eius conditio.* Et prop. 55. *Deus non potuisset ab initio talem creare hominem qualis nunc nascitur.* Ergo ex sensu Ecclesiæ doctrinæ Baianæ opposito, potuit homo ab initio creari qualis nunc nascitur absq; sanctitate, & dono integritatis, qui esset status puræ naturæ. Et verò ratio ipsa docet, dona quibus constituitur status innocentiæ, neque esse proprietates naturæ humanæ per se spectatæ, neque ea ex meritis illi deberi, cum hominis creatio nullum meritum præsupponat, ac proinde nihil obesse quo minus possit in statu puræ naturæ donis illis orbata creari, obnoxia concupiscentiæ, & morti, & miserijs statum hominis naturalem consequentibus; munienda tamen fuisset tunc natura humana præsidijs ordinis naturalis, quibus posset peccata euitare.

Obijcies primò S. Augustinus *lib. 3.* de peccat. meritis *cap. vlt.* & passim in Opera imperfecto, & alibi, agens contra Pelagianos vrget frustra baptizari infantes, quia innocentiæ naturali annexa est sanctitas, & gratia. Hoc verò argumentum nullius foret roboris si possibilis esset status puræ naturæ.

Respondeo primò, hoc argumento nimium probari: inde enim sequeretur quod Augustinus plus attribuerit naturæ secundum se, quam ipse Pelagius: quia hic negabat naturæ paruulorum etiam innocenti debitam esse adoptionem in filios Dei, ad veram sanctitatem, & gloriam, ideoque in ordine ad hæc dona obtinenda asserebat Baptismum esse necessarium: quod si S. Augustinus vellet dona ista sic debita esse naturæ vt non possit sine illis creari, in efferenda natura longè Pelagium antecederet, quod nemo admiserit.

Respondeo igitur secundò, dum asserit S. Augustinus, si abesset originale, innocentiæ naturali annexam fore sanctitatem, & gratiam, illum procedere ex suppositione prouidentiæ supernaturalis iam à Deo constitutæ, & promissæ de iustitia infundenda vbi non esset ob ex peccati. Cum enim eo nunc supposito non detur status medius inter statum iustitiæ, & peccati, rectè arguit contra Pelagianos, si dicant infantes esse sine peccato originali, illos esse in statu iustitiæ, adeoque frustra baptizari ad iustitiam obtinendam, aut peccatum expiandum. Hoc itaque dictum S. Augustini iuxta præsentem rerum statum, nihil facit contra statum puræ naturæ possibilem.

Obijcies secundò: S. Augustinus lib. de Spiritu, & littera cap. 27. contendit hominem naturaliter esse Dei imaginem, & statum gratiæ, illi esse naturalem, &c. Hoc, inquit, agit Spiritus gratiæ vt imaginem Dei, in qua naturaliter facti sumus, in nobis restauret: Et *lib. 3.* de libero arbitr. *cap.* 18. ait, errare, torqueri, &c. non est natura instituti hominis, sed pœna damnati. Ergo status innocentiæ fuit Adamo naturaliter debitus, adeoque status puræ naturæ impossibilis.

Respondeo neg. consequentiam. Sed ideò tantum tradit nos in imagine Dei naturaliter conditos, quia ipsa natura secundum se considerata, est quædam Dei imago, & multò magis prout fuit in Adamo cum sanctitate de facto creata. Hoc igitur modo rectè dicitur, quod errare, aut torqueri, non sit secundum naturam instituti hominis prout scilicet cum singularibus Dei donis de facto condita fuit. Hinc, *naturaliter*, non sumitur ibi prout opponitur statui supernaturali, sed illi qui est contra naturam, & morales defectus qui eam comitantur: Et hac ratione soluuntur dicta quædam aliorum Patrum, dum asserunt dignitatem illam Adamo fuisse naturalem: tantum enim volunt eam fuisse Adamo concreatam, sicut dicimus illum naturalem esse hæredem coronæ, cui contingit nasci cum iure ad regni coronam, quamuis absolutè sine isto iure nasci potuerit.

CONTROVERSIA V.

An, & qualis detur Gratia sufficiens?

§. I.

Exponitur status Controuersiæ.

GRatia sufficiens sumi potest prout opponitur insufficienti, quæ ad certum effectum v.g. ad amorem Dei nec proximè, nec remotè sufficit. Gratia verò sufficiens huic opposita talis est, vt possit vel proximè, vel remotè certum actum v. g. Dei amorem inferre, proximè quidem, si præter eam alia grat a non requi-

requiratur, remotè verò si non sufficiat per se ad amorem eliciendum, possit tamen sufficere ad actum fidei, vel alium, per quem obtinebitur gratia vlterior ad Dei amorem requisita.

Sed communius gratia sufficiens accipitur pro ea, quæ opponitur gratiæ efficaci, estque talis vt possit voluntas cum ea exercere actum ad quem conceditur, de facto tamen eum non exercet, & hæc dicitur gratia merè sufficiens; nam gratia efficax non tantum est sufficiens, sed etiam semper cum actu connexa.

De gratia ergo merè sufficienti hic quærimus, An iam in statu naturæ lapsæ talis detur, quæ effectum suum non sortitur? Negat primò Caluinus *lib.* 2. *instit. cap.* 3. asserens omnem gratiam internam esse seriam, & efficacem, dari tamen vocationem externam aliquando inefficacem, cui dum voluntas non obtemperat peccatum admittit, tametsi ad obtemperandum gratia interna destituatur.

Secundò, docet Iansenius *lib.* 3. de gratia Christi *cap.* 1. Etsi data fuerit Adamo, & Angelis, nullam tamen iam in statu naturæ lapsæ concedi gratiam sufficientem quin simul sit efficax v. g. nunquam dari gratiam, proximè sufficientem ad amandum Deum, quin amor ille à voluntate eliciatur. Hinc istam gratiam vocat perniciosam, inutilem lapsorum reparationi, & monstrum quoddam singulare gratiæ, nouumque genus Augustino, Patribus, & D. Thomæ incognitum, & à Pelagianis excogitatum. Asserit quoque se eum sentire in hoc Aluarez, Zumel, & alios Thomistas. Certum verò est illos in terminis docere dari de facto gratiam verè sufficientem, & omninò conari vt eam componant cum physica prædeterminatione, quam aiunt ad omnes actus requiri.

§ II.

Admittenda est Gratia merè sufficiens.

Probatur primò ex Scripturis, Matthæi 11. *Si in Tyro, & Sidone factæ fuissent virtutes quæ in vobis, pridem in cilitio, & cinere pœnitentiam egissent.* Vbi Christus exprobrat Iudæis quod non fuerint conuersi ad pœnitentiam cum illa gratia, cum qua Tyrij, & Sidonij, si eam habuissent, pœnitentiam egissent. Atqui illa gratia fuit sufficiens ad pœnitendum, cum illa enim Tirij, & Sidonij actum pœnitentiæ elicuissent si ijs concessa fuisset. Ergo illa talis est vt potuerit in Iudæis effectum habere, quem tamen sortita non fuit; aliàs, contra eos iniqua fuisset Christi exprobratio si cum ea gratia actum pœnitentiæ elicere non potuissent.

Sed, inquies, S. Augustinus lib. 2. de bono perseuer. cap. 14. de Tyrijs, & Sidonijs pronunciat: Quoniam vt crederent non erat eis datum, etiam vnde crederent est negatum. Respondeo S. Augustinum tantum negare Tyrijs datam esse gratiam quam Deus præuidit fore efficacem, siue qua erant actu credituri; non negat autem datam esse aliquam sufficientem: neque ait credituros non fuisse si habuissent gratiam Iudæis concessam, cum Christus credituros disertè affirmet.

Eodem spectat illud Prouerb. cap. 1. *vocaui, & renuistis.* Et ad Rom. 2. *An diuitias bonitatis eius, & patientiæ, & benignitatis contemnis?* Atque alia non minus manifesta Scripturarum oracula, quæ toties inculcant, peccantibus dari gratiam cum qua poterant rectè operari, nisi illam propriæ voluntatis arbitrio cassam, & infructuosam reddidissent.

His conformia sunt Conciliorum decreta, ac nouissimè Tridentini *Sess.* 6. *cap.* 11. vbi dum docet, iustos posse per Christum piè viuere, & proficere, subdit rationem, *Deus enim semel iustificatos non deserit, nisi ab ijs prius deseratur.* Et cap. 13. docet iustificatos in Dei auxilio firmissimam spem collocare debere: *Dum enim*, inquit, *nisi ipsi illius gratiæ defuerint, sicut cœpit opus bonum ita perficiet.* In quibus Concilium apertè supponit iustis præberi gratiam sufficientem, & defectum boni operationis in nostra tantum voluntate residere.

Subscribit disertè S. Augustinus tum sæpè alibi, tum libro trium quæstionum q. 68. *Nec illi*, inquit, *qui noluerunt venire debent alteri tribuere, sed tantum sibi, quoniam vt venirent vocati, erat in eorum libera potestate.* Idem exprimit libro 1. ad Simplicianum q. 2. Idem fusius vrget *tract.* 53. in Ioannem, vbi docet, Deum impertiri potestatem, vt possimus filij Dei fieri per gratiam, hominem verò per liberum arbitrium gratiæ obluctari.

Postremò, veritas huius doctrinæ inuictè probatur, ex eo quod inter quinque propositiones Iansenij, hæc vt hæretica damnatur: *Interiori gratiæ in statu naturæ lapsæ nunquam resistitur.* Hæc enim propositio in sensu authoris asserit, gratiam semper habere omnem effectum quem hic, & nunc obtinere potest, & ad quem à Deo conceditur, licet non causet effectum ad quem actu non datur, aut quem in alijs circumstantijs obtinuisset. Itaq; ex damnatione prædictæ propositionis in sensu authoris, satis liquet definitum esse, interiori gratiæ aliquando resisti, siue eam non habere effe-

effectum quem hic & nunc obtinere potest, & ad quem conceditur; atque adeò dari gratiam merè sufficientem: non enim rectè dicitur resisti gratiæ, nisi frustrando illam effectu ad quem hic & nunc à Deo ordinatur.

Obijciunt Aduersarij contra gratiam merè sufficientem, Primò, hæc gratia sufficiens, est illa gratia *Possibilitatis* à Pelagianis olim asserta, & ab Augustino semper reprobata. Secundò, Gratia sufficiens à natura requiritur ad non peccandum; Ergo est naturæ debita: si est debita, ergo non est gratia. Tertiò talis gratia sufficiens nunquam sortitur effectum; Ergo est aliquod inutile & monstruosum genus gratiæ, qualis esset medicina quæ nulli vnquam prodesset. Vt hæc, & his affinia breuiter dissoluantur.

Respondeo ad primum, Duplicem dari possibilitatem benè operandi, aliam fundatam in solis viribus naturæ, quam in Pelagianis Augustinus constanter oppugnabat lib. de natura & gratia, *cap. 11. & alibi*. Alia est possibilitas quæ tantum habetur in natura per gratiam adiuta, & hæc includit gratiam sufficientem qua natura fit potens vt rectè operetur, etiam pro eo tempore quo negligit gratiæ cooperari: & hanc disertè tuetur Augustinus eodem lib. de nat. & grat. cap. 43.

Ad secundum, Negatur vltima consequentia: Sic homini iusto debetur gloria, hæc tamen vera est gratia. Quia igitur gratia sufficiens debetur naturæ, non prout est in se, sed tantum naturæ supernaturaliter eleuatæ, hinc vera est gratia & naturæ secundum se spectatæ omninò indebita.

Ad tertium, Neganda est etiam consequentia: Fatentur enim aduersarij gratiam purè sufficientem in Angelis non fuisse monstrosam, etsi eorum vitio non fuerit sortita effectum: idem ergo de nostra admittendum est, quia quantum est ex parte, & virtute gratiæ, potest sequi effectus, & de facto alia gratia huic omninò similis actum bonum aliquando operatur. Monstrosa igitur tantum esset illa medicina, aut gratia, vi cuius nullus absolutè curari, aut iuuari possit. Plura de huius gratiæ natura, & necessitate & distinctione à gratia efficaci, ex dicendis magis elucescent.

(*_*)

§. III.

An detur Gratia sufficiens omnibus, etiam obduratis, excæcatis, & facientibus quod in se est viribus naturæ.

DE his quæstionibus variæ sunt Doctorum etiam Catholicorum sententiæ. Negat Ariminensis, contra communiorem, dari gratiam sufficientem Infidelibus quibus Christus non innotuit, quales erant Philosophi gentiles, Plato, Aristoteles, &c. Quoad obduratos, Bellarminus, Suarez, Ripalda, Herice, &c. asserunt hanc gratiam etiam concedi obduratis, & excæcatis. Infantibus sine Baptismo morientibus non tribui sufficientia remedia ad salutem docet Ariminensis, Scotus, Vasquez, & quidam alij: Affirmat Suarez, Lessius, Herice, & alij plures. Pro harum quæstionum resolutione

Dico primò, Datur omnibus auxilium aliquod sufficiens saltem ad non peccandum, dum actum peccaminosum formaliter exercent. Hæc thesis est certa, contra Caluinum, ac Lutherum: nec non aduersus Iansenium *lib. 3.* de gratia Christi *cap. 13.* qui id negant de Infidelibus, obcæcatis, pluribus Iudæis, & aliquibus iustis.

Probatur, Quia si homo, dum formaliter peccat, careret omni auxilio sufficienti tam ordinis naturalis, quam supernaturalis ad non peccandum, Deus præciperet illi rem impossibilem, nempe seruare præcepta quæ nequeunt sine auxilio sufficienti impleri. Atqui hoc repugnat Tridentino *sess. 6. c. 11. Deus impossibilia non iubet, sed iubendo monet, & facere quod possis, & petere quod non possis, & adiuuat vt possis.* Hinc damnata est Baij Prop. 64. *Homo peccat etiam damnabiliter in eo quod necessariò facit.* De hac doctrina, quam ipsum rationis dictamen auersari videtur, plura diximus supra Part. I. Tract. II. contra propositionem primam ex 5. damnatis.

Dico secundò. Nulli adulto, etiam obdurato, aut excæcato, statuit Deus denegare gratiam sufficientem ad conuersionem, & salutem; sed paratus est eam omnibus dare, si vel ipsi, vel alij ponerent eas circumstantias in quibus solet Deus gratiam præbere, quales sunt prædicatio Euangelij, exempla malorum, &c. Ita cum D. Thoma docet Alensis, Scotus, Vega, alijque: Contra Medinam, Roffensem, & quosdam alios, qui volunt Deum statuisse quibusdam, ob enormia peccata, con-

conuersionis gratiam negare; sicut poterat illis in eo statu sine spe veniæ vitam auferre.

Probatur nostra assertio. Quia Deus in Scripturis passim, & sine exceptione inuitat omnes peccatores ad pœnitentiam; vt Ezechielis 18. *Nolo mortem peccatoris, sed magis vt conuertatur & viuat*. Et 2. Pet. c. 3. *Nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam conuerti*. Et de ipsis etiam in scelere obduratis id indicat Apostolus ad Rom. 2. asserens, *Diuitias bonitatis Dei concedi ijs, qui secundum duritiem, & impœnitens cor thesaurizant sibi iram in die iræ*. Non esset satis sincera ista omnium inuitatio, si Deus positiuè decreuisset quibusdam gratiam ad pœnitendum sufficientem denegare. Hinc Concil. Senonense in decreto fidei capit. 15. *Deus, inquit, semper in promptu est, & nec momentum præterit in quo non est ad ostium, & pulset*.

Nec refert quod Deus quouis instanti possit iustè peccatorem, sine spe pœnitentiæ, ad barathrum deturbare. Quia quamdiu vult illum relinquere viatorem, & præceptis subjicere, statuit etiam illi dare auxilia sufficientia, vt possit reconciliari; alias ad hoc tantum viueret vt sine spe salutis possit sibi peccata, & pœnas accumulare, in quo esset ipsis damnatis infelicior.

Obijcies primò, Varia Scripturæ loca, in quibus dicuntur quidam esse à Deo excæcati, & obdurati, & dari in reprobum sensum, nec posse credere, aut sanari. Quo modo sæpè etiam loquitur Augustinus, ideoque asserit Pharaoni obdurato peccatum non imputari.

Respondeo, hæc intelligenda de excæcatione & obduratione tantum permissiua, & impossibilitate morali conuersionis, Deus enim permittit aliquando magnos peccatores obdurari, & perire, non negando illis adiutorium sufficiens, sed subtrahendo speciale auxilium cum quo præuidet ad pœnitentiam monendos illo instructi fuissent: item permittando aliquas peccandi occasiones, ac tentationes ijs obuenire, cum quibus difficillima redditur eorum conuersio sine maiori gratia, qua se indignos reddiderunt. Et de hac maiori, & efficaci gratia, non verò de sufficienti, intelligendus est S. Augustinus, alijque, dum aliquando asserunt induratos gratia destitui.

Obijcies secundò, Status obdurationis in peccato opponitur statui confirmationis in gratia. Atqui sic confirmati nequeunt peccare. Ergo consentaneum est vt obdurati defectu gratiæ nequeant conuerti.

Respondeo, dissimulato antecedente, negando, consequentiam: facilius enim Deus concedit fauorem compatibilem cum libera tendentia ad gloriam, quàm infligat pœnam cum illa tendentia non consistentem. Satis itaque statui confirmationis opponitur status obdurationis, per moralem impotentiam conuersionis, qua obdurati à spe gloriæ multum remouentur, etsi non penitus excludantur.

Obijcies tertiò, Peccatores multi, in pœnam peccati admissi à Deo subita morte puniuntur; imo aliquando in flagranti delicto dum peccant è vita abripiuntur. Atqui non apparet, quomodo tunc paratus sit Deus his largiri sufficientem gratiam qua possint conuerti: Ergo ea aliquibus negatur.

Respondeo negando minorem. Nam cum istiusmodi obitu repentino bene consistit, quod Deus ex parte sua fuerit paratus suppeditare gratiam, si pœnitendi occasio occurrisset, v. g. aliquis peccatorem ante mortem admonuisset, aut ipse de periculo mortis cogitasset priusquam ipso peccandi exercitio se constituit in illo statu, cum quo vsus gratiæ non consistit. Non enim dicimus quemlibet omni momento, dum dormit, aut nulla incidit salutaris cogitatio, gratiam proximè sufficientem in promptu habere, sed dum adest præsens occasio se determinandi ad bene aut male agendum.

Extendi potest hæc doctrina ad infantes sine Baptismo extinctos, quibus Deus quantum est ex parte sua, prospectum cupit de Baptismo tanquam remedio ad salutem sufficienti: Asserit enim Apostolus 1. *ad Timoth.* 2. Deum velle omnes homines saluos fieri: & merita Christi ex parte sua, & in actu primo tam latè se extendere ad omnes saluandos, quam peccatum Adami ad omnes perdendos. Et quamuis non rarò eueniat aliquos infantes interire absque Baptismo, id per accidens contingit, ex eo quod eorum parentes ad ea loca se contulerint, aut causas naturales aliqui liberè posuerint, ex quibus infantes in lucem edi, aut certè Baptismus illis applicari non potuerit; quorum libertatem ob alias causas contra cursum communem naturæ Deus impedire noluit. Quod non officit sinceræ voluntati qua Deus ex parte sua media infantibus ad salutem necessaria præparauit, quæ hominibus ordinario modo applicanda commisit; sicuti sincerè cupit pauperi subuenire, qui eleemosynam famulo distribuendam tradit, licet hic pro sua libertate aliquibus eam elargiri prætermittat.

Dico tertiò: Probabile est, homini facienti quod in se est viribus naturæ, Deum non denegare gratiam primam, qua possit credere,

& sap-

& salutem operari: modò per hoc non intelligas, operibus ex viribus solius naturæ factis per modum positiuæ dispositionis, aut meriti, gratiam primam infallibiliter annexam esse, sed ex solo beneplacito Dei, decernentis omnibus obicem non ponentibus suam gratiam præbere. Est communior sententia Theologorum apud Suarez, 1. *part. l.* 2. de Prædestin. *cap.* 18. quam etiam docuerunt nonnulli Thomistæ, quamuis eam censuret Alnarez de auxilijs disp. 56. nu. 21. & alios habeat aduersarios.

Ratio præcipua est, quod id videatur congruum diuinæ benignitati, quæ omnibus vniuersim præparauit gratiam sufficientem, vt eam infallibiliter conferat singulis non ponentibus obicem. Cum enim Deus sæpe non deneget auxilia sua Gentilibus, qui per continuata peccata se præbent positiuè indignos isto beneficio, congruum est, vt eam gratiam ijs conferat qui obseruando legem naturæ remouent illud gratiæ impedimentum, & saltem se reddunt physicè capaces, vt commune illud Dei beneficium ad se extendatur: atque ita non desit ex parte Dei illustratio & auxilium supernaturale, quo saltem possint ad salutarem Dei notitiam, & inde ad salutem peruenire.

Dices, Huic doctrinæ repugnat Concilium Arausicanum damnans Semipelagianos, quod assererent initium fidei esse ex nobis, siue ex bonis operibus viribus naturæ factis, quibus ad gratiam fidei percipiendam disponimur.

Respondeo, hanc doctrinam toto cœlo à Semipelagianis distare. Docebant illi primò, nos per merita naturalia absolutè promereri primam gratiam ad credendum, hæc verò sententia id omnino pernegat, & gratiam, naturæ legem seruantibus conferendam, non refundit in merita istorum operum, sed in meram Dei benignitatem. Secundò, asserebant Semipelagiani, solis habentibus merita naturalia lege ordinaria à Deo gratiam & quidem efficacem conferri, quod hæc opinio penitus abhorret. Vnde perperam docebant illi, propter huiusmodi merita etiam conditionata infantes baptizari, & alios ob eorum defectum Baptismi beneficio priuari. Hæc igitur doctrina nullo istorum errore inficitur; nec aliud apparet quo minus possit inter opiniones in Scholis probabiles meritò reputari.

Ex quibus porrò facile est perspicere hanc opinionem non tantùm ab errore, sed etiam à doctrina Semipelagianorum longissimè recedere. Et sanè quod supra in assertione probabile diximus, Deum sic facienti quod in se est, non denegare primam gratiam ad credendum ipse Doctor Angelicus non probabile, sed certissimum dicere videtur, *De verit. qu.* 14. *de fide, artic.* 11. *ad* 1. *his verbis*: Dicendum, inquit, quod non sequitur inconueniens, posito quod quilibet teneatur aliquid explicitè credere, si in syluis, vel inter bruta animalia nutriatur. Hoc enim ad diuinam prouidentiam pertinet, vt cuilibet prouideat de necessarijs ad salutem, dummodò ex parte eius non impediatur: Si enim aliquis taliter nutritus ductum naturalis rationis sequeretur in appetitu boni, & fuga mali, certissimè est tenendum, quod ei Deus vel per internam inspirationem reuelaret ea, quæ sunt ad credendum necessaria, vel aliquem fidei prædicatorem ad ipsum dirigeret. Rursus, *in* 2. *Sentent. distinct.* 28. *quæst.* 1. *artic.* 4. *ad* 4. Dicendum, quod etiam ad fidem habendam aliquis se præparare potest per id quod in naturali ratione est. Vnde dicitur quod si aliquis in Barbaris natus nationibus, quod in se est faciat, Deus sibi reuelabit illud quod necessarium est ad salutem, vel inspirando, vel Doctorem mittendo: hactenus S. Doctor. De cetero, satis constat, quod ipsa conuersio ad Deum qua talis credere actu incipit, non fit iam ex viribus naturæ, sed ex Dei adiutorio supernaturali: ante conuersionem verò ad primam Dei notitiam & fidem supponitur habuisse adiutorium ordinis naturalis, vt indicant illa verba D. Thomæ: Si aliquis taliter nutritus (in syluis) ductum naturalis rationis sequeretur, certissimè est tenendum &c. Id quoque ex sola Dei *prouidentia*, & beneplacito fieri, homine infideli ex ductu rationis naturalis inspirationem fidei *non impediente* per sua peccata, conformiter ab initio diximus.

CONTROVERSIA VI.

De viribus naturæ sine adiutorio Gratiæ diuinæ.

§. I.

Quid possit homo præstare absque Gratia in seruanda lege naturæ, & tentatione superanda?

Dico breuiter primo: In natura lapsa sine gratia datur aliquando potentia physica seruandi collectiuè totam legem naturæ. Ita docet Ariaga, & plures alij. Quia etiam seposita gra-

gratia homo peccabit si violet legem naturæ. Atqui potentia peccandi includit potentiam saltem physicam non peccandi, nemo enim potest peccare in eo quod physicè nequit vitare.

Dico secundò, Homo tamen lapsus habet necessitatem moralem saltem ex parte violandi legem naturæ, si longo tempore ei desit gratia. Hæc est communis doctrina Theologorum, adeo vt opposita censeatur errori proxima.

Ratio desumitur ex eo, quod Concilia & Patres in illud Apostoli ad Romanos 7. *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Iesum Christum*; doceant obseruationem legis sine gratia esse moraliter impossibilem, propter infirmitatem carnis, & vim concupiscentiæ: quibus denotatur necessitas quædam antecedens, sita in peculiari difficultate honestè operandi, seposito adiutorio gratiæ: quia sensibilia vehementer apprehendimus, & concupiscentia ad hanc apprehensionem naturaliter insurgens, voluntatem ad obiecta inhonesta vehementer inclinat, ideoque redditur moraliter impotens ad legem longo tempore obseruandam; cum necesse sit intra longum temporis spatium frequenter occurrere tentationes legis obseruationi contrarias. Sicut in magna multitudine hominum, etsi possibile sit physicè omnes silere, moraliter tamen necessarium est aliquem fore qui loquatur. Colligitur eadem doctrina ex Concilio Mileuitano *Canon.* 5. & Tridentino *Sess.* 6. *cap.* 13.

Dico tertiò: Datur in homine lapso moralis possibilitas seruandi dictam legem exiguo tempore absque gratia. Est communis Doctorum.

Quia pro exiguo tempore potest deesse illa moralis difficultas, quam in superiori assertione exposuimus; absente autem singulari difficultate, nos posse honestè operari, adeoque legem seruare; admittunt passim Doctores cum S. Chrysostomo in 1. ad Corinth. *cap.* 11. & S. Anselmo in Dial. de libero arbitrio *cap.* 5. *&* 6. *alijsque*.

Dico quartò: Homo in hoc statu nequit grauem tentationem sine gratia superare. Est communior, contra aliquos Authores Catholicos.

Et probatur ex Apostolo 1. ad Corinth. 10. *Fidelis Deus qui non patietur vos tentari supra id quod potestis*. Ex quo loco docet Chrysost. dari aliquas tentationes quæ non possint à nobis viribus naturæ superari, cum eas apponat Apostolus tentationi humanæ, huc leui, quæ à nobis vinci potest. Et Prosper lib. contra Collatorem *cap.* 33. inuehitur in Cassianum, quod dixerit à Iobo tentationem grauem viribus naturæ superatam fuisse.

Hinc dicendum à fortiori, omnes tentationes collectiuè sine gratia superari non posse. Et quamuis nonnulli contrarium contendant, id tamen temerarium esse censet Suarez hic *lib.* 1. *cap.* 26.

Dices, Potest quis ex fine prauo inanis gloriæ mortem tolerare; ergo idem potest ex fine honesto sine gratia, non obstante rei difficultate.

Respondeo negando consequentiam. Quia finis prauus tollit, aut minuit difficultatem operandi, propter vehementem sensibilis bonitatis apprehensionem: finis verò honestus, quia languidè apprehenditur, relinquit totam tentationis difficultatem prædominari.

Dico quintò: Potest modò ab homine sine gratia vinci leuis, aut mediocris tentatio. Ita docet Amicus, alijque communiter, contra Vasquez, & Meratium, qui semper ad victoriam tentationis gratiam aliquam requirunt.

Ratio desumitur ex eo, quod aliqualis difficultas opposita tentationis non impediat quin obiecti honestas possit efficaciter apprehendi, atque ita connaturali modo placere vt voluntas illi adhæreat. Et sicut experimus opus non esse auxilio gratiæ vt quis resistat alteri gratiæ fortiter ac suauiter ad bonum inclinanti, ita etiam non est cur aliqualis difficultas concupiscentiæ impellentis ad actionem inhonestam, per vires naturæ nequeat superari. Adde proscriptam esse Baij propositionem 29. *Non solum fures ij sunt & latrones qui Christum viam veritatis & vitæ negant, sed etiam qui dicunt tentationi vlli, sine gratia eius adiutorio, hominem posse resistere*.

Quæ nostræ assertioni ab alijs opponuntur, tantum probant requiri gratiam ad quamlibet tentationis victoriam, vt hæc sit meritoria præmij supernaturalis: aut vt contra leues etiam tentationes victoria continua obtineatur, quod lubentes admittimus. Sicut enim absque speciali priuilegio nequeunt moraliter vitari omnia venialia, propter instabilitatem naturæ, & frequentes labendi occasiones, sic etiam natura per se non satis est potens, vt collectiuè omnibus leuium tentationum impulsibus obluctetur.

§. II.

An homo possit habere aliquos actus moraliter bonos absque Gratia supernaturali?

CErtum est apud Doctores Catholicos, sine adiutorio gratiæ non elici actum bonum, pro vt conducit ad vitam æternam. Procedit igitur hæc quæstio de actu tantum moraliter honesto, siue laude digno intra ordinem naturæ. Talem actum negat Baius, ac penitus explodit distinctionem communem actionis honestæ naturalem, & supernaturalem, asserens ad quemlibet actum honestum gratiam supernaturalem esse necessariam.

Sed contraria sententia necessariò admittenda est. Quod probatur primò; Quia inter alios, damnarunt Pontifices hunc Baij articulum 25 *Omnia opera infidelium sunt peccata, & virtutes Philosophorum sunt vitia*: Quia nempe procedunt ab infidelibus gratia destitutis. At ex Baio vnum breuiter exquiri velim; Si filius infidelis videat suum Patrem lapsum in foueam, quid illi agendum vt peccatum non incurrat? Si nolit illi manum porrigere, delinquet certè contra amorem parenti debitum: si illum è fouea extrahat, etiam extrahendo peccabit, quia si Baio credimus, omnia infidelium opera sunt peccata.

Probatur secundò, Quia Concilia videntur supponere nos per vires naturæ posse honestè operari. Tridentinum enim *Sess. 6. can. 2.* negat nos posse credere, pænitere &c. sicut oportet ad iustificationem obtinendam, sine gratia. Quæ limitatione, *sicut oportet*, satis insinuat nos posse quidem moraliter honestè operari, sed non vtiliter ad salutem, per vires naturæ. Cum eadem limitatione loquitur Concilium Arausicanum *can. 6. & 7.* damnans Semipelagianos, non quod assererent hominem ex se posse honeste operari, sed quod adderent, id posse, sicut oportet ad salutem. Quin, & eam gratiæ necessitatem sic restringit Augustinus lib. de gratia Christi *cap. 27.* vbi non asserit illam esse absolutè necessariam ad bene operandum, sed tantum sic, vt sine ea nihil possimus, quod ad pietatem pertinet, veramque iustitiam. Eodem modo loquitur lib. de prædest. Sanct. *cap. 2.* & lib. de bono perseuer. *cap. 16.* & lib. de grat. & libero arbit. *cap. 17.*

Neque his obstat primò, quod S. Augustin. aliquando asserat, voluntatem de suo nihil habere nisi peccatum. Vel enim peccatum accipit propriè, & sic verum est soli voluntati humanæ adscribendum esse peccatum, & illi non esse integrè attribuendum opus moraliter honestum, cum hoc à Deo præcipuè veniat. Vel sumit peccatum impropriè, pro actu inutili, & aberrante à fine supernaturali, atque ita voluntas de suo tantum habet peccatum, siue opera inutilia ad salutem.

Neque obstat secundò, quod S. Augustinus dicat, seposita gratia, inductam esse impotentiam seruandi legem: per hoc tantum indicat, totam legem naturæ, propter singularem difficultatem, non posse sine gratia ita integrè seruari, quin ea aliquando violetur: non negat tamen eam posse, ex parte, per actus naturaliter honestos impleri.

Neque obstat tertiò, quod idem Augustin. aliquando doceat, in Infidelibus veras virtutes non reperiri. Agebat enim contra Pelagianos asserentes viribus naturæ haberi veras virtutes vtiles ad vitam æternam, idque probantes exemplo infidelium: negabat igitur è contra Augustinus, infidelibus tales virtutes inesse, quæ poterant ad salutem conferre. Sic enim scribit *lib. 4.* contra Iulianum *cap. 3.* Absit in aliquo sit vera virtus nisi fuerit iustus; absit autem sit iustus nisi ex fide: postea subdit: si ad consequendum veram beatitudinem quam nobis fides promittit nihil prosunt homini virtutes, non sunt veræ virtutes. Hinc etiam elucet non aliam esse mentem S. Augustini dum dicit *Omne quod non est ex fide peccatum est*: quia, vt ipse loquitur lib. de spiritu, & lit. *cap. 27.* Infidelis vix vnquam debito fine operatur, & licet subinde agat honestè, id illi nihil prodest moraliter ad salutem, Adeoque omne opus hominis infidelis vel est propriè peccatum, vel impropriè, considerando eius actionem prout est inutilis ad beatitudinem obtinendam. Ex quibus patet nullo fundamento negari opus moraliter honestum absque auxilio gratiæ, modò non asseratur, tali operi vim inesse meriti, aut illud positiuè hominem disponere ad salutem, & beatitudinem supernaturalem, quod ex §. sequenti magis confirmatur.

Ex quibus patet, quam parum considerate nuper quidam Professor publicè Scholas illas damnauerit hæresis Pelagianæ, quæ hanc sententiam sustinent. Cum tamen in Baio disertè, & sub anathemate proscripta sit hæc prop. 37. *Cum Pelagio sentit, qui boni aliquid naturalis, hoc est, quod ex natura solis viribus ortum ducit, agnoscit.*

§. III.

§. III.

An solis Naturæ viribus possit elici Amor Dei super omnia?

PRocedit hæc controuersia de statu naturæ lapsæ, frustra enim aliqui fusè disputant, an possibilis sit talis amor in statu naturæ integræ, &, an sine gratia possint cognosci aliquæ veritates ad honestam operationem conducentes: nam ex sola decisione præsentis quæstionis vtrumque admitti debet.

Dico igitur, homini lapso possibile esse solis naturæ viribus amare Deum super omnia, amore naturali tam concupiscentiæ, quam amicitiæ, qui dum durat affectiuè excludat voluntatem Deum grauiter offendendi. Est hæc receptissima Theologorum sententia, quam tradit D. Thomas, 1. part. quæst. 6. art. 3. & sæpius alibi: nec non Scotus in 1. dist. 17. q. 2. Occamus quoque, Durandus, aliique docent, Deum etiam vt est author naturæ posse ab homine post lapsum diligi perfecto amore beneuolentiæ. Vasquez autem & aliqui Doctores Catholici, qui videntur aliter loqui, non negant cum Baio voluntati adesse sufficientiam eliciendi istum amorem sine gratia supernaturali, sed tantum opinantur ad Dei gratiam pertinere cogitationem congruam & efficacem cum qua amor iste actu elicitur, non verò cogitationem inefficacem: neque illi reijciunt communem diuisionem amoris in naturalem & supernaturalem.

Probatur autem nostra assertio primò, ex damnata propositione Baiana 36. *Amor naturalis qui ex viribus naturæ oritur, ex sola Philosophia per elationem præsumptionis humanæ, cum iniuria Crucis Christi, defenditur à nonnullis Doctoribus.* Ergo nostra assertio huic contraria indubitatis Pontificum decretis roboratur.

Probatur Secundò, ex Concilio Arausicano *can.* 25. & Tridentino *Sess.* 6. *can.* 13. vbi docent, hominem in isto statu non posse amare Deum, sicut oportet ad iustitiam: hæc autem limitatio, vt supra dixi, satis ostendit per vires naturæ haberi posse alium Dei amorem, qui ad iustitiam & salutem non conducat. Et hanc esse doctrinam S. Augustini, quem sibi frustra vindicat Baius patet ex *lib.* 12. de Ciuitate Dei, *cap.* 1. Sicut, inquit, cum vitium oculorum dicitur cæcitas, id ostendit quod ad naturam oculorum pertinet visus... ita cum vitium creaturæ rationalis dicitur, quod non adhæreat Deo, hinc apertè declaratur eius naturæ vt Deo adhæreat conuenire: Et lib. de moribus Ecclesiasticis *cap.* 3. docet nos assequi ratione, esse rectè viuendum, & Deum sequendo debere beatè viuere, id autem fieri diligendo Deum, quod est primum mandatum ad beatitudinem obtinendam. Sentit ergo S. Augustinus homini naturale esse Deo adhærere per amorem, nempe perfectum, adeoque id esse in potestate naturæ, quæ seposita gratia ordinatur ad beatitudinem naturalem. Subscribit Augustino S. Fulgentius ad Monimum *cap.* 18. Naturæ, inquit, inesse non posset vllatenus ratio, nisi ei posset inesse Dei dilectio. Et alij passim Patres, ex eo quod natura rationalis ex se sit imago Dei, inferunt ei competere vt in Deum tendat per dilectionem.

Probatur tertiò ex ratione. Tenemur lege naturali Deum perfectè diligere, neque in natura ostenditur impossibilitas illum ita diligendi: potest enim Deus naturaliter nobis proponi vt infinitè bonus, & amabilis. Ergo neque ratione motiui subest moralis impossibilitas perfecti amoris, neque ex eo, quod Deus debeat omnibus præferri; quia potest per cogitationem perfectam summæ bonitatis Deus appretiari vt omnibus præferendus, & simul abesse omnis tentatio quæ voluntatem auertat, & in creaturas inclinet.

Dices, In hoc statu inest voluntati impossibilitas effectiua vt tota lex naturalis obseruetur absque adiutorio gratiæ. Ergo ex illa oritur etiam impossibilitas effectiua adhærendi Deo per amorem perfectum, nisi voluntati ad amandum gratia supernaturalis opituletur.

Respondeo neg. consequentiam. Potest enim fieri vt homo actu naturali cognoscat sibi postea ex parte Dei non defutura subsidia necessaria ad totam legem effectiuè obseruandam: ergo eo posito potest effectiuè Deo super omnia adhærere. Necessitas enim gratiæ postea conferendæ, non efficit quo minus voluntas iam ex parte sua perfecto amore in Deum feratur. Sicut necessitas potestatis supernaturalis ad celebrandum, non impedit quo minus iam actu naturali velim efficaciter Sacerdotium, tantum postea conferendum. Quia tamen dictus amor est naturalis, nihil conferens ad iustitiam supernaturalem, nec repugnans peccato habituali, neque sufficiens vt occurrente difficultate perseueret ad totius legis obseruantiam, hinc est quod à Patribus, aut Concilijs actibus gratiæ non annumeretur, cum tantum agant de amore ad salutem conducente, qui debet esse supernaturalis.

At,

At, inquies, S. Augustinus sic insinuat amorem castum & perfectum elici ex gratia, vt agens contra Pelagianos sæpius inculcet, vbi non est Spiritus gratiæ, ibi dominari peccatum.

Respondeo, aliud non inculcari ab Augustino, quàm gratiam esse necessariam ad actus conducentes ad salutem, & in infidelibus defectu fidei rarò dari opus ex omni parte honestum; hinc meritò pronunciat: vbi non est Spiritus gratiæ ibi dominari peccatum, ibi enim censetur peccatum dominatum obtinere, vbi opera honesta rarius exercentur.

CONTROVERSIA VII.

De Gratiâ efficaci, & in quo illa consistat, variorum sententiæ discutiuntur.

QVæstionis de efficacia gratiæ indubitata solutio, scopus est ad quem summa orbis Christiani ingenia ingenti studio collimarunt, & à quo plures certò aberrarunt, quemque nondum vllus Theologorum ita attigit, vt omnium suffragio compertæ veritatis palmam retulerit. Siquidem angustiæ hic vndique, & facilis error, quia inter duos scopulos nauigandum est, si ad tuendum vim gratiæ diuinæ nimium declines, destituis libertatem humanam: si vltra metam libertati patrocinaris, vim gratiæ inanem relinquis. Hanc difficultatem pridem aduertit ipse S. Augustinus *lib.* 2. de peccatorum meritis *cap.* 18. Quærentem, inquit, vehementer angustat, ne sic defendamus gratiam vt liberum arbitrium auferre videamur, rursum ne liberum sic asseramus arbitrium vt superba impietate ingrati Dei gratiæ iudicemur. Olim incumbendum erat S. Augustino contra Pelagianos immodica elatione libertatis, vim gratiæ infringentes: sed neque minus laborandum est hoc æuo, ne cum Caluini ac Lutheri asseclis in efferenda gratia sic vela laxemus, vt libertas humana fatali necessitate depressa naufragium patiatur. In hac opinionum sese collidentium procella, clauum suo iure arripuerunt Pontifices Romani, qui vti in hac quæstione olim Scholæ Thomisticæ & Societatis opinandi modum præscripserunt, ita hac tempestate quibusdam ad deuia deflectentibus certam credendi legem imposuere.

Itaque de gratiæ efficacia primus error est Caluini, Lutheri, ac plurium Sectariorum, qui docent omnem Dei gratiam internam esse efficacem, ac hominis voluntatem sic ad assensum impellere, vt illi non sit liberum gratiæ impellenti resistere, atque ita absolutè admittunt voluntatem ineuitabili necessitate ad agendum moueri; imo in ordine ad operationem gratiæ in natura lapsa liberum penitus interiisse arbitrium.

Dogma Iansenij, quamuis nolit dimittere nomen liberi arbitrij, admittit tamen ad operationem gratiæ efficacis siue victricis in statu naturæ lapsæ, non requiri libertatem à simplici necessitate, sed sufficere libertate à coactione; quem errorem fusius refutauimus supra part. 2. pag 64. inter polemica, in prop. tertia inter quinque damnatas.

Quidam Moderni, vt in explicanda gratiæ efficacia hunc scopulum in speciem declinare videantur, asserunt gratiam efficacem sitam esse in delectatione iustitiæ quæ sit victrix, siue maior delectatione terrena illi opposita: docentque illi delectationi, dum est maior, voluntatem non posse non obsecundare, & rectè agere: quamuis possit eidem delectationi iustitiæ non obtemperare, quando delectatio terrena maior assurgeret: & ob hanc potestatem quantumuis remotam, putant efficaciam huius gratiæ cum libertate conciliari. Volunt itaque ad libertatem indifferentiæ sufficere, quod voluntas possit non agere, quantum est ex parte eorum quæ voluntatem positiuè afficiunt; ac proinde libertati actus nihil obesse negationem illam maioris delectationis terrenæ ad efficaciam istius gratiæ requisitam; quia scilicet negatio illa voluntatem positiuè non afficit. At contra hoc nouum effugium alij passim Theologi hactenus censent, ad tollendam libertatem indifferentiæ sufficere, quod posita gratia cum ista negatione, non sit in potestate voluntatis ab agendo abstinere, sed ad bene agendum ineuitabili necessitate determinetur.

Neque ista via declinatur error Iansenij, quem constat eandem in explicanda gratiæ efficacia semitam tenuisse, nisi quod ille palam admiserit, cum sua doctrina non debere conciliari libertatem indifferentiæ, quam docuit non esse necessariam ad merendum & demerendum in statu naturæ lapsæ; moderni verò illi velint eam doctrinam stare cum libertate ad meritum & demeritum sufficienti. In quo non te..., sed voce à Iansenio dissidere, facile colliges ex eiusdem verbis, quæ hic breuiter adduco, ex *lib.* 8. de gratia Christi *cap.* 2. Delectatio victrix, quæ Augustino est, efficax adiutorium, relatiua est; tunc enim, est victrix quando alteram superat; quod si, contingat alteram ardentiorem esse, in solis, inefficacibus desiderijs hærebit animus, nec ef-

, ficaciter vmquam volet quod volendum est.

Facile autem ostendi potest hanc modernorum viam nullo modo conciliare suam gratiam victricem cum libertate voluntatis humanæ. Nam etsi possit existere illa entitas delectationis cœlestis sicut vt non causet actum bonum voluntatis, non potest tamen sine vllo actu existere delectatio victrix, cum in eorum sententia delectatio prout est victrix, siue efficax, non sit sola entitas gratiæ siue delectationis cœlestis, sed illa simul cum negatione maioris aut æqualis delectationis terrenæ: cum his autem, vt ipsi docent, nequit se voluntas determinare ad non agendum; adeoque sub gratia hac efficaci constituta non poterit ab actione bona abstinere, sed ad illam exercendam ineluctabili necessitate rapietur.

Ab hac doctrina Schola Thomistarum se semper alienam profitetur, gratiamque in sua sententia omni studio, & alia via cum libertate conciliare conatur. Docent itaque Thomistæ dari etiam gratiam efficacem à sufficienti intrinsecè diuersam, quæ tribuat ipsam operationem, quam proinde volunt esse physicè prædeterminatiuam voluntatis, sic vt nunquam possit suo effectu carere. Et vt maiori cum certitudine quid in hac parte Thomistæ sentiant referamus, iuuat hic adducere explicationem ipsorum verbis conceptam in Capitulo Prouinciali Inferioris Germaniæ habito Louanij 25. Aprilis 1668. vbi alijs præmissis sic pergit explicatio: Ideo autem taliter efficax gratia in Thomistarum Schola physicè prædeterminans dicitur, non quod imponat voluntati necessitatem aliquam, sicut est in rebus naturalibus quæ sunt omninò determinatæ ad vnum, vel aliquam aliam physicam qualitatem voluntati imprimat, quæ per modum naturæ eam impellat aut necessitet; sed ideo tantum quod per gratiæ suæ auxilium Deus, nulla præsupposita scientia media aut conditionata boni vsus nostræ voluntatis, eam ad actus bonos liberos determinet, non solum interius suadendo, excitando, inuitando, aut aliter moraliter attrahendo, sed etiam actiuè, verè, & propriè, & per modum agentis, absque violentia tamen ex parte potentiæ, & in ipsa potentia causet ipsam voluntatis actionem, adeòque gratia sit bonæ voluntatis, verè, & propriâ effectrix, qua fit vt homo ad suam actionem infallibiliter se determinet, non ex necessitate, sed iuxta suum proprium modum omnimodæ libertatis; sicq; omnis efficacia proueniat ex sola gratia, & ex ipsa Dei omnipotentia; nec illam expectet aut emendicet à libero arbitrio, neque efficax sit dependenter ab illo.

Et quia motio mouentis præcedit motum mobilis ratione, & causa, rectè etiam præmotio ac determinatio actiuè, vere, & propriè, & in hoc sensu physicè efficiens appellatur, in quo intelligitur applicatio virtuti ad actionem, sicut homo est causa incisionis cultelli ex hoc ipso quo applicat acumen cultelli ad scindendum mouendo ipsum, sicque tota operatio pertinet ad gratiam sicut ad causam effectiuam, promouentem, & determinantem, conformiter ad Tridentinum *Sess. 6. can. 4.* Subscripserunt huic expositioni in dicto Capitulo viginti, & vnus.

Quidquid sit de Thomisticæ sententiæ veritate, pridem certè per Apostolica decreta vetitum est vllam ei censuram inurere. Non est igitur de hac Schola benè meritus ille, qui conatus est in explicanda gratiæ efficacia, concordiam inducere inter Thomistarum sententiam, & eam quam aliqui Augustinianam prætendunt de gratia victrice. Non ignorant enim viri ex illa Schola magis perspicaces, rem esse non exigui periculi, velle parem cum illa doctrina sortem subire.

Scotistæ relatam Thomistarum sententiam passim impugnat, negant enim gratiam esse intrinsecè prædeterminatiuam. Volunt tamen eam esse extrinsecè determinatiuam voluntatis, ratione decreti, adiuncti, quo Deus absolutè, & efficaciter, ac exclusa scientia media, intendit obtinere, & efficere consensum voluntatis: an hæc sit sincera Scoti doctrina multum dubitat Suarez de auxilijs cap. 5. Ab vtraque sententia diuersa est doctrina Societatis, vti infra patebit.

Contra Thomistas facere possunt argumenta supra allata de physica prædeterminatione, & scientia media. Insuper ex sententia Scotistarum sequi videtur, decretum illud diuinum ad obtinendum actum intentum fallibili, & caeco modo procedere: quia cum gratia ex vi illius decreti data: sit intrinsecè indifferens, tantum fallibili modo connectitur cum actu efficaciter intento: ergo cum in illa sententia excludatur scientia media, non est vnde Deus sortiatur securitatem infallibilem de actu ponendo. Neque dicas, vi decreti diuini voluntatem nostram infallibiliter trahendam, sicut nostra potentia motiua vi voluntatis ad motum impellitur. Nam contra, vel decretum illud diuinum vi sua infallibiliter infert nostrum consensum, & sic tollitur nostra libertas: vel causat consensum contingenter per medium indifferes, & sic

ex

ex nullo capite poterit Deus reddi securus de consensu secuturo.

Aliæ sunt de hac quæstione opiniones minus celebres, qualem sustinet Mascarenias, & alij, qui docent entitati gratiæ efficacis inesse vim quamdam determinandi moralem, ob singularem huius attemperationem cum voluntate, ideoque semper connectendam cum effectu.

At contra hanc etiam opinionem militat vis superioris argumenti. Vel enim gratia sic attemperata habet ex se antecedentem, & infallibilem connexionem cum consensu voluntatis, & sic euertit libertatem: vel habet connexionem fallibilem, atque ita non repugnat eam gratiam reddi inefficacem, & aliam reddi efficacem sine istiusmodi attemperatione; ergo non potest in hac attemperatione gratiæ efficacia consistere.

Vt has euaderet difficultates, alteram excogitauit viam. P. Bonæ Spei vir doctus ex Ordine Carmelitarum, qui gratiam efficacem constituit in qualitate ita accommodata flexibilitati voluntatis, vt hæc certò consentiat gratiæ, vno ex pluribus instantibus, aut alterutro duorum instantium indeterminatè, sic vt qualitas illa non sit determinans ad vnum simpliciter, prout est prædeterminatio physica, sed ad vnum sic eligendum, vt quouis eorum instantium sit in potestate voluntatis eligere, vel non eligere quoad substantiam actus, aut omissionis; ac proinde eligat liberè, quia agit v. g. vltimo instanti, non mesè, quia adest illa qualitas, sed quia liberè omisit agere priori instanti.

Sed nulla ex parte satisfacit hæc noua cogitatio. Nam ex ea sequitur primò, Deum non posse obtinere consensum hominis, & eum conuertere eo instanti quo voluerit, sed tantum aliquo instanti indeterminato. Secundò, Si primo instanti ex duobus voluntas non consensit, iam in secundo ad consensum absolutè necessitabitur: nam libertas requirit vt eo instanti quo ponitur actus possit non poni, neque sufficit liberè fuisse omissum priori instanti. Tertiò, tollitur ista via libertas illa, quæ ad meritum requiritur: quia tantum merebor quod potius hoc quam illo instanti ponam consensum, quam alterutro debeo necessariò elicere: quinimò potius demerebor si verbi gratia consensum ad actum bonum suspenderim quantum potui, & tantum consenserim vltimo instanti, vltra quod non potui consensum differre.

Postremò, Schola Societatis, prædictis contraria cum alijs docet, efficaciam gratiæ, præter ipsam gratiæ entitatem ex se indifferentem, reliquasque dispositiones, & circumstantias se tenentes ex parte actus primi, inuoluere consensum voluntatis conditionatè futurum, præuisum per scientiam mediam, si in illis circumstantijs gratia à Deo concedatur. Illud autem dicitur se tenere ex parte actus primi, quod prærequiritur ad agendum: siue quod influit in effectum mediatè vel immediatè, vel simpliciter requiritur vt hic, & nunc effectus possit poni, etsi in eum physicè non influat.

Explicatur ea sententia hoc modo: Deus vult conuertere, aut saluare Petrum per actum finalem pœnitentiæ: habet in potestate sua gratias innumeras ex se indifferentes quibus possit Petrus consentire, aut non consentire; videt ergo Deus per scientiam mediam, cui harum gratiarum Petrus esset consensurus, cui non consensurus si eam in certis circumstantijs haberet, verbi g. dum in extrema vitæ hora versabitur. Illa itaque gratia est efficax in actu primo respectu Petri, cui Deus præuidet illum consensurum si detur: erit eadem gratia efficax in actu secundo si in dictis circumstantijs à Deo actu concedatur. Repugnat enim Deum præuidere effectum cum causa etiam indifferenti sub certa conditione connectendum, & illum effectum, posita conditione, ab ea causa non procedere.

Hic autem procedendi modus saluat ex parte Dei dignitatem, & infallibilem efficientiam gratiæ efficacis, præ sufficienti, & hanc gratiæ infallibilitatem conciliat cum libero voluntatis arbitrio; in quibus vtrimque conciliandis in aliorum sententijs versatur præcipuus cardo difficultatis. Ac primò quidem, hac ratione ex parte prouidentiæ diuinæ, talis gratia constituitur idoneum instrumentum, quo certissimè possit Deus obtinere actum bonum, & meritorium voluntatis creatæ: per hanc potest infallibiliter prædestinare ad merita, & gloriam: per hanc potest habere in manu sua cor hominis quantumuis durum, & illud inuictè, & indeclinabiliter quocunque voluerit inflectere; non minus quam si humanum arbitrium adamantinis vinculis gratiæ necessitantis constrictum detineret. In hac porrò sententia ostenditur nullum incurri periculum violandæ libertatis humanæ, quia gratia efficax sic explicata, nihil inuoluit ex parte actus primi quod ex se non sit indifferens ad actum inferendum: Nam voluntas, & entitas gratiæ, & decretum quo Deus concursum præparat, est indifferens & indeterminatum ad consensum vel dissen-

sum secuturum. Scientia autem media non se tenet ex parte actus primi, quia neque influit in consensum immediatè aut mediatè, neque requiritur simpliciter vt voluntas possit agere sed tantum vt à Deo gratia, & concursus prouide offeratur, cum notitia effectus secuturi si conditio poneretur. Quamuis enim, quod fieri nequit, à Deo abesset scientia media, hoc ipso quo hæc gratia poneretur in voluntate, & Deus paratus esset hic, & nunc concurrere, eodem modo voluntas exiret in actum.

Cætera quæ opponuntur, eò ferè tendunt, vt probent in hac sententia, sine gratia per se victrici, aut determinante, Resolutionem vltimam Conuersionis humanæ referendam esse in determinationem liberi arbitrij; dicendumque hominem conuerti, non quia adest gratia diuina, sed quia voluntas humana liberè consentit. Verùm hæc sententia non docet ita simpliciter loquendum, sed hoc modo: Ideò homo conuertitur quia à Deo accepit vt conuertatur. Resoluitur itaque consensus voluntatis humanæ in Deum per gratiam cooperantem, tanquam in primam, & principalem causam boni operis, à qua voluntas humana semper in agendo dependet: hinc conuersionis humanæ rectè statuitur hæc vltima resolutio: Ideò credit, & conuertitur homo, quia vult, cum conuersio in actu voluntatis consistat: ideò vult conuerti, quia congruenter per gratiam vocatus est; ideò congruenter vocatus, quia voluit Deus gratiam, quam nouit congruentem, nunc homini largiri.

Ita docet hæc sententia, quam breuiter retulisse sufficiat, quoniam ab illa contra quosdam alios fusius tractanda hic abstinere necesse est. Argumenta quædam, quæ pro gratia victrici superius relata, hoc tempore adducuntur, resoluta sunt supra in Controu. de scientia media, & præcipuè Part. I. Tract. II. capitul. 2. vbi contra propositiones Iansenij ostendimus, interiori gratiæ in statu naturæ lapsæ voluntatem humanam posse resistere, pag. 63.

CONTROVERSIA VIII.

De Iustificatione, & Gratia habituali.

DIco primò: Ad iustificationem impij non sufficit peccata non imputari, sed requiritur Sanctificatio, & renouatio interioris hominis, per voluntariam susceptionem gratiæ, & donorum. Ita definit Tridentinum *Sess. 6. capit. 7.* contra Lutherum, Caluinum, eorumque asseclas, qui negat per Iustificationem impij peccata tolli aut deleri, sed tantùm tegi, & homini amplius non imputari. At contra; concipi non potest quo modo possint peccata Deo tegi, nisi penitus aboleantur, fieri enim non potest vt quæ nondum sunt deleta, diuinis oculis omnia cernentibus tegi possint.

Dico secundò: Datur forma hominem sanctificans, distincta ab omni actu iusti, habitualiter inhærens, & permanenter iustum constituens, quæ dicitur Gratia habitualis. Ita docent modò omnes Theologi, quorum multi censent esse de fide, quamuis hoc negent Sotus, Canus, Bannez, Vasquez, disp. 103. cap. 6. si agatur de iustificatione adulti extra Sacrametum per actum charitatis, aut contritionis perfectæ, quos actus putant per se formaliter iustificare.

Probatur autem assertio vniuersaliter ex Tridentino Sess. 6. cap. 7. & can. 11: *Si quis dixerit homines iustificari, exclusa gratia, & charitate quæ in cordibus eorum per Spiritum Sanctum diffunditur, atque illis inhæret, &c. anathema sit.* Atqui certum est paruulis formam illam permanenter inhærere, absque vllo actu suæ voluntatis, dum per Baptismum iustificantur: certum quoque est in adultis formam illam non consistere in aliquo eorum actu dum iustificantur per aliquod Sacramentum v. g. pœnitentiæ cum sola attritione, quæ communi omnium consensu non est forma iustificans. Ergo dicendum est vniuersim etiam extra Sacramentum formam iustificantem sitam esse in gratia sanctificante, quæ animæ, etiam dum nullum actum elicit, permanenter inhæreat. Actus autem Charitatis, & contritionis perfectæ tantum sunt præuia dispositio ad gratiam sanctificantem, quæ per se formaliter iustificat.

Atque hanc esse mentem Concilij non parum confirmant verba Cardinalis Pallauicini in Histor. Tridentini *Part. 1. lib. 8. cap. 14.* Denique inquit, considero quod mens Concilij fuit stabilire habitum infusum iustitiæ, & non meram iustitiam intrinsecam, non determinando an illa sit vel actus, vel habitus, quod mihi redditur notum propterea quod tunc, requirente quodam vt magis expressè declararetur fieri iustitiam per habitum infusum, responderunt deputati, satis hoc declarari voce *inhærentia*, quæ importat stabilitatem, & conuenit habitibus, non actibus.

Dico tertiò. Etsi gratia habitualis diuersa sit ab actu, non distinguitur tamen ab habitu chari-

charitatis. Est communior sententia Theologorum, contra plerosque Thomistas.

Probatur, Quia nullum inter hæc reperitur sufficiens distinctionis indicium; nam quæcunque conueniunt gratiæ habituali, ea pænè omnia Scripturæ attribuunt charitati: vt Ioan. 4. v. 15. Qui manet in charitate, manet Deus in eo. Et Ioan. 3. v. 1. Videte qualem charitatem dedit nobis Deus, vt filij Dei nominemur & simus. Deum autem in nobis permanere, & constitui nos filios Dei, est formaliter effectus proprius gratiæ habitualis. Hinc Tridentinum *Sess.* 6. *cap.* 7. gratiam hanc cum Apostolo vocat charitatem, dum asserit, per Spiritum sanctum charitatem Dei diffundi in cordibus eorum qui iustificantur. Consentire videtur S. Augustin. Tractat. 5. in Epist. 1. Ioannis, dum ait, charitatem esse quæ separat inter filios Dei, & inter filios perditionis.

Neque his obstat quod aliquando Concilia, dum mentionem faciunt de donis, gratiam & charitatem distinctè commemorant: quia per plures voces res eadem diuerso modo indicatur: dicitur enim gratia prout importat amorem Dei erga hominem, qui hunc per donum iustitiæ reddit sibi amabilem: nominatur etiam charitas, prout efficit amorem quo Deus ab homine dignè diligitur.

Dico quartò, Gratia habitualis hominem per se ita sanctificat, vt stare nequeat cum peccato mortali, etiam de potentia Dei absoluta. Ita docet Vasquez disp. 204. Turrianus, Granatus, Sotus, Esparsa, alijque communiter: Contra Scotum, Gabrielem, Occanum, aliosque Nominales, qui censent gratiam repugnare peccato non ex natura rei, sed ex sola Dei institutione: & contra Suarez qui statuit repugnantiam tantum naturalem, qualis est inter calorem & frigus, non verò absolutam.

Probatur autem assertio ex verbis Tridentini *Sess.* 6. *cap.* 7. Iustificationis vnica causa formalis est iustitia Dei, non qua ipse iustus est, sed qua nos iustos facit. Si est *causa vnica*, hoc ipso est causa adæquata iustificationis, ergo impossibile est animam cui gratia vnita est non esse iustam, quia causæ formali necessariò respondet effectus formalis; iusta autem non esset, aut Deo grata, si illi cum gratia simul inesset peccatum. Neque refert quod gratia & peccatum non opponantur vt forma & eius priuatio, aut vt duo actus formaliter contrarij, quia repugnant saltem vt duo actus oppositi consecutiuè; si enim simul existerent, rectè sequeretur, in Deo dari actus incompossibiles, amorem scilicet & odium respectu eiusdem personæ, cui simul inesset gratia & peccatum.

CONTROVERSIA IX.

De Merito bonorum Operum.

Meritum in concreto dicitur, opus bonum, in obsequium alterius factum, ex se idoneum ad aliquid obtinendum per modum præmij. Differt ab *Impetratione*, quod hæc moueat ad aliquid obtinendum per modum petitionis: & à *Satisfactione*, quod hæc sit quædam redditio æquiualens iniuriæ. Diuiditur meritum in condignum, quod habet æqualitatem cum præmio, & ex iustitia debetur, accedente saltem alterius promissione: & in meritum congruum, cui deest dicta æqualitas cum præmio, neque debetur illi ex iustitia, sed ex præmiantis liberalitate. Vt conditiones ad meritum requisitæ ex parte operantis, operis, ac præmiantis magis elucidentur.

Dico primò, Ad meritum de condigno ex parte operantis requiritur, primò, status viæ: testantur enim Scripturæ & Patres neminem posse mereri post huius vitæ decursum: ita loquitur S. Hieron. in 1. ad Cor. cap. 6. Tempus sementis est præsens vita, cum transierit, operandi tempus aufertur. Secundò, necessarius est status gratiæ; vti colligitur ex Ioan. cap. 15. Sicut palmes non potest ferre fructum nisi manserit in vite, ita nec vos nisi in me manseritis, scilicet per fidem & charitatem. Et hinc est quod in Scripturis passim vt ad Colos. 3. vita æterna dicitur retributio hæreditatis; quia eius meritum præsupponit ius & dignitatem filij per statum gratiæ, sine quo deest operi debitus valor ad hæreditatem obtinendum. Vnde damnata est Baij hæc prop. 12. Pelagij sententia est, opus bonum citra gratiam adoptionis factum, non est regni cœlestis meritorium.

Dico secundò, Ex parte operis, requiritur vt sit actus liber, non tantum à coactione, sed etiam à necessitate. Damnata est enim propositio Iansenij huic opposita, quæ superius refutata est pag. 63. Secundò, vt sit supernaturalis, etiam in substantia, quod docet Suarez alijque communius, contra Vasquez, Sotum, Valentiam. Quia meritum debet esse eiusdem ordinis cum præmio, cum illud tanquam semen præmium in se virtute contineat. Atqui merces vitæ æternæ consistens in clara Dei visione debet esse in substantia supernaturalis:

ralis: ergo idem dicendum est de merito operis condigni ex quo merces illa procedit.

Quæres; An vt actus sit meritorius debeat esse à charitate elicitus aut imperatus, sic vt non sufficiat motiuum alterius virtutis inferioris?

Respondeo negatiuè; contra Theologos quosdam recentiores. Quia Scriptura sæpius aliis actibus, quam charitatis aut ab ea elicitis vitam æternam promittit, vt operibus misericordiæ Matth. 5. *Beati misericordes quoniam ipsi misericordiam consequentur*. Et de obedientia in obseruatione mandatorum dicitur Matt. 19. *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata*: horum autem mandatorum multa pertinẽt ad iustitiam, & alias virtutes à charitate distinctas. Id denique euincit ratio; quia omnis actus virtutis infusæ, verbi causa, fidei, spei, aut timoris Domini, abstrahendo à charitate, est per se supernaturalis, laude ac præmio dignus, & in iusto meritum filij, siue hæredis regni cœlestis: ergo nihil illi actui deest quo minus sit præmio vitæ æternæ proportionatus.

Neque his repugnant verba Apostoli 1. ad Cor. 10. *Omnia in gloriam Dei facite*: non enim continent præceptum, sed tantum consilium, quo hortatur ad id quod est perfectius: vel certè indicat, quodlibet opus ex motiuo virtutis profectum, ad Dei gloriam conferre. Neque refragatur S. Augustinus in enchiridio cap. 117. *Regnat carnalis cupiditas vbi non est charitas*: accipit enim hic & alibi frequenter charitatem latè prout complectitur omnem virtutem infusam, qua exercentur opera Deo accepta, quæ carnalem cupiditatem excludunt. Sæpè etiam Scripturæ ac Patres, dum aiunt opera nostra nihil prodesse ad vitam æternam sine charitate; vel agunt de charitate habituali coniuncta cum statu gratiæ; vel certè negant ea ad meritum valere quamdiu versamur in odio proximi, aut alia dispositione charitati positiuè contraria.

Dico tertiò: Ex parte præmiantis, requiritur diuina promissio, vt opera iustorum in actu secundo sint condignè meritoria vitæ æternæ, non verò vt ex parte sua sint isti præmio proportionata.

Prima pars probatur ex Tridentino *Sess.* 6. *cap.* 16 asserente vitam æternam esse proponendam iustis tanquam mercedem, ex Dei promissione bonis ipsorum operibus & meritis reddendam. Promissionem quoque diuinam ad meritum mercedis à Deo retribuendæ requirit S. Augustinus in Psalm. 83. Debitorem, ait, ipse se fecit, non accipiendo, sed promittendo. Hanc veritatem ratio confirmat; quia meritum condignum debet in actu secundo præmiantem ad mercedem reddendam obligare. Atqui nulla ratione potest homo suis operibus Deum obligare, nisi illis vltro præmium addixerit: quia aliunde competit Deo legitima potestas quodlibet obsequium absque mercede ab homine deposcendi, ratione scilicet suæ excellentiæ, & supremi in creaturas dominij. Et hinc defectu diuinæ promissionis contingit bonis actibus animarum in Purgatorio nullum præmium respondere.

Patet secunda pars assertionis: Quia nisi ad meritum condignum independenter à diuina promissione requireretur aliqua proporna promissione requireretur aliqua proportio operum ex parte sua prout ab homine iusto, & à diuina gratia proueniunt, sequeretur contritionem peccatoris etiam de condigno mereri gratiam iustificationis, cum hanc peccatori contrito Dominus addixerit, quam tamen non nisi vt meritum congruum obtinet.

Ex his colligitur, supposita promissione, Deum per meritum condignum obligari ex iustitia latè dicta reddere vitam æternam homini in gratia decedenti. Quia etsi opera creaturæ, cum sint aliunde debita, non possint ex stricta iustitia Deum ad mercedem obligare: tamen ex propria veracitate ac fidelitate adstringitur vt dictis facta conformet, quæ sunt virtutes iustitiæ annexæ, quibus Deus ad præstandum promissam mercedem potiùs sibi, quam creaturæ obligatur.

Dico quartò: Ad meritum etiam congruum requiritur vt sit actus liber, honestus, in statu viæ, ac supernaturalis saltem in ordine ad præmium supernaturale. Quorum ratio patet ex dictis de merito condigno. Non est necessaria ad meritum congruum diuina promissio, quia sufficit actum habere bonitatem aliquam proportionatam, cuius intuitu possit Deus beneficium aliquod homini conferre, non ex iustitia aut fidelitate, sed ex quadam decentia munificentiæ diuinæ. Hinc solum illud meritum de congruo habet infallibilem connexionem cum retributione mercedis, cui de facto adiuncta est diuina promissio. Denique ad meritum congruum non exigitur status gratiæ; contritio enim peccatoris meretur de congruo gratiam iustificationis.

Dico quintò: Sola opera iustorum merentur de condigno vitam æternam, & per consequens augmentum gratiæ habitualis.

Quia Tridentinum vitæ æternæ præmium attribuit tantum meritis iustorum *Sess.* 6. *canon* 32. Si quis dixerit iustificatum bonis operibus, non verè mereri augmentum gratiæ, aug-

anathema sit: & idem asserit de vita æterna: quæ respondet gratiæ habituali. De homine verò nondum iusto docet *sess.6.cap.8.* ideò nos gratis iustificari, quia nihil eorum quæ iustificationem præcedunt, siue fides, siue opera, ipsam iustificationis gratiam promeretur. Quod vlterius quoad merita iustorum comprobari potest ex eo, quod bonis iustorum operibus nulla desit ex conditionibus supra requisitis ad rationem meriti condigni respectu argumenti gratiæ, & gloriæ illi annexæ.

Ex his vlterius aduerte primò, Neminem sibi posse mereri, nequidem de congruo, primam gratiam actualem: quia ipsa gratia est principium meriti, sine qua nihil potest fieri quod ad vitam æternam conducat.

Secundò, Neminem posse mereri primam gratiam habitualem de condigno: quia ipse status gratiæ est principium dignificatiuum, quod requiritur vt meritum sit condignum gratiæ obtinendæ. Eam tamen potest homo extra statum gratiæ mereri de congruo, vti patet in contritione peccatoris.

Tertiò, non potest homo etiam iustus merito siue condigno siue congruo infallibiliter obtinere sibi, aut alteri donum perseuerantiæ, aut reparationem post lapsum, aut aliquam gratiam actualem, aut aliud beneficium à gratia sanctificante, & gloria distinctum. Quia de illis, per merita nostra certò obtinendis nulla extat Dei promissio aut reuelatio; imò potius Scripturæ ad Philipp.2. *monent, vt cum metu, & tremore salutem operemur*, ne scilicet à iustitia, aut perseuerantia excidamus. Potest tamen homo illa impetrare merito congruo non habente infallibilem connexionem cum isto præmio. Admittit enim S.Thomas 1.2 *quæst.* 114. *art.9.* illa posse ferventi oratione à Deo obtineri. Et S.Augustinus lib. de dono perseuerantiæ *cap.* 6. docet hominem posse hoc donum suppliciter emereri. Quando verò ibidem *cap.* 13. asserit, & inchoandi, & vsque ad finem perseuerandi gratiam Dei non secundum merita nostra dari, solum excludit meritum condignum, vel quod ex solis naturæ viribus procedit.

De merito bonorum operum controuersia, cum Hæreticis modernis vide supra tractat.2.a t. 2.§.1.

CONTROVERSIA X.

De Ecclesia, Pontifice, Concilio.

AD hunc locum reuocanda sunt, quæ superius in *fine pa te 1. pagin.* 37. Controuersijs polemicis adiunximus, de Eclesiæ potestate, & infallibilitate: De authoritate Romani Pontificis, & quomodo ea sit supra Concilia generalia, & sine his possit absque erroris periculo definire controuersias fidei, & morum, & facti quæstiones; declarare etiam verum sensum Scripturæ sacræ; iudicare de sensu libri Catholico, aut Hæretico, de reliqua denique potestate Pontificum, & Conciliorum varias horum temporum quæstiones in particulari decidimus, ex quibus, in controuersijs, quæ horum in Ecclesia authoritatem concernunt doctrina sana, à damnatis erroribus facile discernitur.

Hac autem auctoritate stabilita, facilis fit progressus ad breuem certumque sequentium Dogmatum in reliqua Theologia decisionem. De singulis breui methodo formari poterit hic syllogysmus. Illa doctrina à nullo Fidelium admitti potest quam legitima Ecclesiæ Concilia, aut Pontifices è Cathedra damnarunt, aut censurarunt. Sed hæc doctrina N. est talis. Ergo hæc à nullo Fidelium admitti potest. Vnde vlterius ritè inferes, Doctrinam illi oppositam censeri sanam, & in Scholis omnino receptam.

CONTROVERSIÆ ALIÆ.

In reliqua Theologia breui methodo resoluta, ex Censuris, Decretis, aut Definitionibus Ecclesiæ, aut Summorum Pontificum.

§. I.

De operibus, gratia, & meritis tam hominum quam Angelorum.

CEnsuratæ sunt sequentes propositiones in proprio verborum sensu, vt singulæ respectiuè sint erroneæ, aut hæreticæ, aut suspectæ, temerariæ, scandalosæ, aut piarum aurium offensiuæ, vt contra doctrinam Baij decernunt Constitutiones Pij V. Gregorij XIII. & Vrban VIII. quarum tenorem in huius 2. partis fine reperies.

Vita æterna homini integro, & Angelo promissa fuit intuitu bonorum operum, & bona opera ex lege naturæ ad illam consequendam per se sufficiunt.

Sicut opus malum ex natura sua est mortis æternæ meritorium, sic bonum opus ex natura sua est vitæ æternæ meritorium.

Nec Angeli, nec primi hominis adhuc integri merita rectè vocantur gratia. Pelagij sententia est, opus bonum, citra gratiam adoptionis factum, non esse regni cœlestis meritorium.

Ratio meriti non consistit in eo quod, qui bona operatur, habeat gratiam, & inhabitantem Spiritum Sanctum, sed in eo solum, quod obedit diuinæ legi.

Opera iustitiæ, & temperantiæ, quæ Christus fecit, ex dignitate personæ operantis non traxerunt maiorem valorem.

In redemptis per gratiam Christi nullum inueniri potest bonum meritum, quod non sit gratis indigno collatum.

Falsa est Doctorum sententia, primum hominem potuisse à Deo creari, & institui sine iustitia naturali.

Deus non potuisset ab initio creare hominem qualis nunc nascitur. Immortalitas primi hominis non erat gratiæ beneficium, sed naturalis eius conditio. *Sunt & proscripta aliæ propositiones his ferè synonimæ.*

Docet absolutè autem *Lutherus*; Nullum esse vllius hominis meritum ad gloriam assequendam, & eam obtinendam per sola merita Christi. Damnatur hæc assertio in Tridentino sess. 6. can. 32.

Errat in altero extremo *Pelagius* asserens; Hominem sua virtute sine gratia Dei, vitam æternam promereri. Post alia Concilia damnatur à Tridentino sess. 6. cap. 9. & can. 7.

Hæresis quoque Lutheri est, Hominem iustum certò scire, se esse in gratia, & ad hoc credendum obligari. Reprobatur in Trid. sess. 6. cap. 9. & can. 13. Definitio autem legitimi Concilij aut Pontificis, cuius verè Catholico indubitata probatio est, & ad eam recipiendam hæreticus adigitur argumentis quibus alibi conuincimus hanc esse veram Christi Ecclesiam, falli, & fallere nesciam in controuersijs fidei, ac morum decidendis.

De his cæteræ quæstiones Theologicæ traditæ sunt in superioribus Controuersijs, & aliæ in p. 1. tract. 2. c. 2. vbi agitur de operibus, & gratia, & 5. prop. In Iansenio damnatis.

§. II

De peccato actuali, & originali.

HÆc assertio: Nullum peccatum imputatur habenti fidem: Damnata est in Luthero à Trid. sess. 6. c. 7. & can. 9.

Peccatum non est à lib. ro hominis arbitrio, sed à malo dæmone. Fuit error Valentini, proscriptus in Concilio generali Calcedonensi IV. sub Leone I.

Omne opus quomodocunque rectè factum, est tamen peccatum. Damnatur in Luthero Tridentini sess. 6. cap. 16. & can. 25.

Omnes homines ante Christum fuerunt damnati ob peccatum primorum parentum. Error Armenorum, reprobatus in Conc. Florentino sub Eugenio IV.

Aliqua sunt peccata, quæ à nullo prorsus Sacerdote absolui possunt. Oppositum definitur in eodem Florentino contra Armenos.

Semel per gratiam iustificatus non potest amplius peccare. Damnatur in Concil. Viennensi sub Clemente V. contra Begardos.

Nullum datur peccatum mortale, præter incredulitatem. Reprobatur inter errores Lutheri in Trid. Sess. 6. cap. 15.

Nulla est differentia inter peccatum mortale, & veniale. Proscribitur Trid. Sess. 4. cap. 5. & can. 7. contra Caluinum.

Ex præuaricatione Adami nullum in posteros propagatum esse peccatum originale, cui abluendo necessaria sit gratia Christi; Error est contra fidem in Pelagio damnatus.

In doctrina Michaelis Baij, & aliorum, reprobatæ sunt per diplomata trium Pontificum sequentes de Peccato assertiones.

Nullum est peccatum ex natura sua veniale, sed omne peccatum meretur pœnam æternam.

Omnia opera infidelium sunt peccata, & Philosophorum virtutes sunt vitia. De hoc actum supra Controuers. 6. §. 2.

Omne quod agit peccator, vel seruus peccati, peccatum est.

Infidelitas purè negatiua in ijs, quibus Christus non est prædicatus, peccatum est.

Praua desideria quibus ratio non consentit, & quæ homo inuitus patitur, sunt prohibita præcepto, Non concupisces.

Concupiscentia in renatis relapsis in peccatum mortale, in quibus iam dominatur, peccatum est, sicut & alij habitus praui.

In peccato duo sunt, actus, & reatus: transeunte autem actu nihil manet nisi reatus, siue obligatio ad pœnam.

Peccatum originis est habituali voluntate paruuli voluntarium, & habitualiter dominatur paruulo, eo quod non gerit contrarium voluntatis arbitrium.

Omne scelus eius est conditionis vt suum authorem, & omnes posteros eo modo inficere possit, quo infeci prima transgressio.

Quantum est ex vi transgressionis, tantum meritorum malorum à generante contrahunt, qui

qui cum minoribus nascuntur vitijs, quàm qui cum maioribus.

Omnes omninò afflictiones iustorum, sunt vltiones peccatorum ipsorum, vnde. & Iob, & Martyres, quæ passi sunt, propter sua peccata passi sunt.

Nemo præter Christum est sine peccato originis; hinc Beata Virgo mortua est propter peccatum ex Adamo contractum, omnesque eius afflictiones in hac vita, sicut, & aliorum iustorum, fuerunt vltiones peccati originalis vel actualis. Duæ postremæ propositiones sunt in dictis Diplomatibus damnatæ potius ex alijs scriptis, quam ex ipsis libris à Baio editis.

Doctrina Catholica his opposita docet, primò, Peccatum originale omnibus verum, & proprium inesse, vt loquitur Tridentinum 2. Peccatum illud in eo consistere, quod Adam transgrediendo diuinum præceptum, originalem sanctitatem, & iustitiam naturæ indebitam, non tantum sibi, sed posteris amiserit, in quos omnes non propria voluntate, sed propagatione transfunditur. 3. Excipiendam à labe originali in suo ortu Virginem Deiparam, piè passim credunt fideles; idque non parum confirmat quod in postrema Bulla Alexander VII. nobis disertè constare voluerit, hunc esse antiquissimum, & communissimum omnium ferè Catholicorum sensum: & festum Immaculatæ conceptionis, in sensu piæ sententiæ, à Romana Ecclesia celebrari. Declarans insuper, illos pœnas à Sixto IV. constitutas incurrere, *qui hanc eandem sententiam, festum, seu cultum in disputationem reuocare, aut contra quoquo modo directè, vel indirectè, aut sub quouis prætextu etiam definibilitatis eius examinandæ, aut quouis alio prætextu seu occasione, scripto, seu voce, loqui, concionari, tractare, disputare, contra quidquam determinando aut asserendo, vel argumenta contra ea asserendo, & insoluta relinquendo, aut alio quouis modo excogitabili differendo ausi fuerint*. Ita Bulla Alexandri VII. quæ incipit, *Solicitudo*, anno 1661. 4 Dari peccatum mortale, & veniale ab eo distinctum: & illud grauiter, hoc leuiter præcepto opponi. 5. Omne mortale non remissum puniri etiam pœna sensus æterna: idque ob malitiam peccati intrinsecam; & in eo sitam, quod offendatur persona dignitatis infinitæ cognita vt talis. Hæc, & reliqua doctrina de peccatis in particulari, fusius traduntur *infra part. 3. in Tractatu de Præceptis.*

§. III.

De Fide, Spe, & Charitate.

Nihil credendum esse quod excedat vires nostri intellectus, docuit Petrus Abailardus, quod erroneum declarauit Concilium generale Rhemense sub Eugenio III.

Solam fidem, cum grauibus etiam peccatis, hominem iustificare; & ad salutem perducere docuit, post Eunomium, Lutherus, asserens præter fidem opera ad salutem minimè esse necessaria, damnatum in Trident. Sess. 6. cap. 3. & can. 9.

Fidem amitti per quodlibet peccatum mortale, error est eiusdem Lutheri, proscriptus à Tridentino Sess. 9. cap. 15. & can. 28.

Quemuis hominem pro libito, sine Superiorum facultate, posse fidem prædicare, falsum declaratur in Concilio generali Constantiensi Sess. 8. contra VVicleffum.

Licitum esse vrgente persecutione fidem negare, contra Basilidem damnauit Concil. Nicænum I. sub Syluestro Papa.

Spem nullam iustitiæ aut salutis collocandam in operibus: Fideles per sola merita Christi sibi imputata iustificari; erroribus Lutheri annumeratur in Trid. Sess. 6. cap. 16. & cap 26.

De Charitate proscriptæ sunt propositiones sequentes in Bulla contra Baium.

Omnis amor creaturæ rationalis aut vitiosa est cupiditas, qua mundus diligitur, quæ à Ioanne prohibetur, aut laudabilis illa charitas, qua per Spiritum Sanctum in corde diffusa Deus amatur.

Charitas perfecta, & sincera, quæ est ex corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta, tam in Catechumenis, quam in pœnitentibus potest esse sine remissione peccatorum. Et prop. 32. Charitas illa quæ est plenitudo legis non est semper coniuncta cum remissione peccatorum.

Homo existens in peccato mortali, siue in reatu æternæ damnationis, potest habere veram charitatem, & Charitas etiam perfecta potest consistere cum reatu æternæ damnationis.

Per Contritionem etiam cùm charitate perfecta, & cum voto etiam suscipiendi Sacramentum coniunctum, non remittitur crimen extra casum necessitatis, aut martyrij, sine actuali susceptione Sacramenti.

Quamdiù aliquid concupiscentiæ carnalis in diligente est, non facit præceptum, Diliges Dominum Deum tuum in toto corde tuo.

Non

Non est vera obedientia legis, quæ fit sine Charitate.

Hæc propositio, & quędam alię, à fortiori refutantur, *infra Tom.2.* vbi probauimus Attritionem ex metu gehennę, aut ex Spe gloriæ cœlestis, absque Charitate, actum esse per se bonum; & peccatorem ritè disponere ad gratiam in pœnitentię Sacramento percipiendam, de quo infra in part.3.tract.1.q.21. inter Controuersias modernas.

Reliquas quęstiones Theologicas de fide diuina eiusque obiecto, necessitate, certitudine, motiuo, & analysi; de Pontifice, & Concilijs, & Controuersijs fidei particularibus ac modernis, copiose tractamus supra in tota *part.1*. Et alias quæ ad praxim ordinantur tradimus infra inter resolutiones ad Hæresim, & partes hęreticorum pertinentes in *Tom.2.par.3.tract* 6.

§ IV.

De Iure, & iniuria.

HÆc propositio: Non debet fieri restitutio furti, modò is qui abstulit partem rei furtiuæ, aue pecuniæ, relinquat Sacerdoti vt absoluatur: Reprobata est in Concilio Florentino inter errores Græcorum.

Non est peccatum pecuniam ad vsuram concedere. Hic error, cuius primi Authores fuerunt Græci, damnatur in Concilio generali Viennensi, his terminis; Si quis pertinaciter defenderit, quod dare ad vsuras non sit peccatum, decernimus esse puniendum velut hæreticum.

Nullus homo potest iustè occidi, etsi id fiat ex præcepto Iudicis legitimi. Abolita est hæc doctrina in Concil. Florentino, contra Valdenses, quam postea sustinuit Nicol. Galecus.

Ad obtinendam martyrij palmam licitum est se ipsum occidere, & per hunc actum fiunt verè martyres. Damnatur in Concilio primò Carthaginensi, contra Circumcelliones.

Licitum est aliquando mentiri, siue pro seruanda vita, siue gratia magna alteri præstanda. Contrarium definiuit Concilium IV. Chalcedonense, & fuit inter errores Cassiani, quem postea cum cęteris retractauit.

Licitum etiam esse periurium, docuerunt Priscilianistæ, quos refutat S. Augustinus in libro de hæresibus.

Non licere Christianis coram Iudice postulare reparationem iniuriæ, damnauit Leo X. Conc Trid. Sess.9.cap.10.de reformatione, contra Lutherum.

Peccatum non esse, inimicum decipere, aut illi damnum aliquod inferre, Damnatum in Chalcedonensi IV. & inter errores Græcorum recensetur à Guidone, de hæresibus.

Iniuriam non esse ob coniugis adulterium matrimonium consummatum dissoluere, docuit primò Montanus, postea Lutherus, sed à Tridentino reprobatur sess 8.can.5.

Illicitum esse bellum inferre, docuerunt Manichæi: idque specialiter Christianis prohibitum, censent *Anabaptistæ*, contra praxim, & doctrinam Ecclesiæ in Conc. Lateranensi sub Calisto II. & alibi.

Doctrina Theologica de Iustitia, & principia practica de legitima acquisitione, possessione, detentione, & quid in his licitum sit eum conscientia dubia, aut probabili, traditur infra part.3.tract.1 Item, in particulari de Præceptis, & quæstionibus pertinentibus ad Contractus, Testamenta, Furta, Vsura, Restitutionem, &c. par.3 tract.5.& seq.

§. V.

De Christo, & Verbi Incarnatione.

CHristum purum esse hominem, error fuit Ebionis, & postea Arij, damnatus in Nicæno I. sub Syluestro Pontifice.

In Christo fuisse tantum naturam diuinam, nec verum fuisse hominem, docuit Valentinus, Apolinaris, damnauit verò idem Concilium Nicænum.

Sicut in Christo admittendæ sunt duæ naturæ, diuina, & humana, ita in eodem duas esse personas: item Virg. Mariam matrem esse non Dei, sed tantum hominis; docuit Nestorius. Sed doctrinam hanc hæreticam censuit Concilium Ephesinum III.can.4.

Et è contrario, In Christo solum vnam esse naturam, & vnam personam, scilicet diuinam, error fuit Eutichetis, & Dioscori, damnatus in Ephesino III. & Chalcedonensi IV. sub Leone primo.

Vnicam in Christo fuisse voluntatem, eamque diuinam, nullam vero humanam, Error fuit Macarij Episcopi Antiocheni, & aliorum qui dicti sunt Monothelitæ, & damnatur in sexta Synodo generali Trullensi sess.17. in qua definitur in Christo duas esse voluntates, diuinam qua æqualis est Patri, & humanam qua factus est obediens vsque ad mortem.

In

In Christo non fuisse Spiritum timoris Domini; docuit Abailardus, vt refert D. Bernardus Epistola 190. At Ecclesia in Concilio Rhemensi confirmato ab Eugenio III. hunc cum ceteris Abailardi erroribus proscripsit.

Christum in Cruce adhuc viuentem fuisse lancea vulneratum, reprobatur in Concilio Viennensi sub Clemente V. contra Petrum Ioannis, tanquam apertè contrarium Euangelio Ioannis cap. 19.

Christum nunquam resurrexisse, sed tamen aliquando resurrecturum, error fuit Cerinthi, quem damnauit Concilium Nicænum sub Syluestro Pontifice.

Surrexisse autem Christum hora sexta Sabbathi, inter errores Armenorum correxit Ecclesia in Concilio Florentino.

Ascendisse Christum in cœlum absque carne humana, docuit Apelles, teste D. Augustino libro de hæresibus, sed proscribitur hæc doctrina in Concilio Ephesino III. cap. 13. sub Cælestino primo.

Filium Dei ignorare vltimum mundi diem, censuerunt Monothelitæ, contra quos oppositum definiuit sexta Synodus generalis; Constinop. siue in Trullo celebrata sub Agathone Pontifice.

Porrò nos cum vera Ecclesia, Christum pro omnibus, etiam reprobis mortuum esse: Non orauisse Patrem pro solis prædestinatis: Impetrasse omnibus, etiam reprobis, auxilia sufficientia ad salutem, contra recentiores horum temporum assertiones, fusius supra ex Trid. & aliunde probauimus in *Controuersia 5. de Gratia sufficenti* §. 2. & 3.

§. VI.

De Sacramentis, & eorum effectibus.

Dogmata hæc varijs Ecclesiæ decretis reprobantur, & à Trid. infra citando Seis. 3.

Sacramenta nullam per se causare gratiam, sed tantum excitare fidem qua iustificamur.

Nouæ legis Sacramenta non differre à Sacramentis legis antiquæ, nisi quoad ceremonias, & ritus externos:

Illa Sacramenta esse tantum signa quædam externa acceptæ per fidem gratiæ, aut notas quasdam Christianæ perfectionis, quibus fideles ab infidelibus apud homines discernuntur.

Sacramenta nouæ legis ex opere operato non conferre gratiam, sed tantum fidem diuinæ promissionis ad gratiam consequendam sufficere.

In Baptismo, Confirmatione, & Ordine non imprimi Characterem in anima vnde illa iterari nequeant.

Christianos omnes in administrandis Sacramentis potestatem habere.

In Ministris, dum Sacramenta conficiunt, & conferunt, non requiri intentionem, saltem, faciendi quod facit Ecclesia.

Etiamsi Ministri in statu peccati mortalis constituti ponat omnia requisita ad essentiam, & collationem Sacramenti, ipsum tamen Sacramentum in eo statu non conficere, aut conferre.

Ritus in Sacramentorum solemni administratione adhiberi consuetos omitti posse, & per quemuis Ecclesiæ Pastorem sine peccato mutari.

Prædicta dogmata, & quædam alia de varijs Sacramentis, damnata sunt à Concilio Tridentino Sess. 3. in decreto de Sacramentis Ecclesiæ, contra varios nostri temporis errores.

Censura recentiori trium Pontificum in Diplomate, *Prouisionis nostra*, &, *In eminenti*, reprobatur doctrina sequentium propositionum.

In Sacramento Baptismi, & Sacerdotis absolutione, propriè reatus peccati duntaxat tollitur; & ministerium Sacerdotum solum liberat à reatu pœnæ.

Peccator pœnitens non viuificatur ministerio Sacerdotis absoluentis, sed à solo Deo, qui pœnitentiam suggerens, & inspirans viuificat eum, & resuscitat, ministerio autem Sacerdotis solus reatus tollitur.

In hominibus pœnitentibus ante Sacramentum absolutionis, & in catechumenis ante Baptismum est vera iustificatio; separata tamen à remissione peccatorum.

Sacrificium Missæ non alia ratione est Sacrificium, quam generali illa, qua omne opus quod fit, vt sancta Societate Deo homo inhæreat.

Satisfactiones laboriosæ iustificatorum, non valent expiare de condigno pœnam temporalem restantem post culpam condonatam.

Pro *Refutatione* horum dogmatum quæ postremo breuiter adduximus, tantum vsi sumus decisionibus ac decretis Conciliorum, ac Pontificum, quæ, vt supra dixi, sufficiunt cuius homini Catholico, vt errores à veritate discernat. Vt verò ex eadem refutatione hæreticus conuincatur, demonstranda est illi infallibilis authoritas definitionum Ecclesiæ, ac Pontificis Romani, quam supra in polemicis

eis sub initium validis argumentis stabilitam inuenies, pag. 34 & sequentibus.

Doctrinam Theologicam de Sacramentis in genere, & de singulis in specie tradimus infra part. 3. tract. de Sacramentis, & sæpius alibi inter Quæstiones modernas de quibus Index consulendus, & quædam puncta de Pœnitentia in §. sequenti.

§. VII.

Alia Puncta doctrinæ Modernæ ad Pœnitentiam spectantia.

Certum est ex Tridentino *Seß. 14. cap. 5. & can. 8.* Sacramentum pœnitentiæ non esse Carnificinam conscientiarum, vt eam nobis hæterodoxi depingunt.

Certum est ex eodem *cap. 6. & can. 9.* Absolutionem Sacerdotis non esse nudum ministerium, siue declarationem tantum peccati à Deo remissi, sed ipsi Absolutioni ex institutione diuina inesse virtutem abolendi peccata per confessionem clauibus rite subiecta.

Quia verò quædam circumferuntur Dogmata, quæ videri possint cum mente Tridentini, & cum alijs ab Ecclesia constitutis minus conuenire; ad maiorem cautelam, Missionario Apostolico ea dogmata ad puncta quædam redacta hic breuiter proponemus, quamuis nonnulla colligi possint ex ijs quæ alibi in Tomo 2. deducemus.

Punct. 1. Necessitas dilectionis Dei.

Primò, Docent nonnulli, *Omnem actum humanum esse peccatum qui non exercetur ex amore Dei propter se dilecti.* Volunt enim in omnibus actibus amorem illum requiri ex primo Decalogi præcepto, Diliges Dominum Deum tuum in toto corde tuo: nec posse omissionem istius dilectionis vlla ignorantia excusari, cum sit præceptum iuris naturalis, à quo (vt ipsi aiunt) nulla ignorantia excusat.

Damnauit autem Constitutione inuiolabili Pius V. & Gregorius XIII. hanc Baij propositionem 38. *Omnis amor creaturæ rationalis aut vitiosa est cupiditas qua mundus diligitur, aut laudabilis illa charitas, qua per Spiritum Sanctum in corde diffusa Deus amatur.* Hanc damnatam, à priori quo modo discernes?

Quod si quis velit, in omni actione requiri amorem Dei super omnia, & perfectum: Sequetur porrò, omnem prorsus actum humanum extra statum gratiæ esse peccatum, quia quisquis elicit actum charitatis perfectæ hoc ipso statum gratiæ adipiscitur, etiam extra Sacramentum. Quinimo difficulter ostendet ille, qui requirit amorem Dei super omnia, se non exigere amorem perfectum. Quid enim est Deum amare perfectè, quam super omnes creaturas diligere? Si dicas in amore perfecto requiri maiorem actus intensionem, quæro designari, penes quem intensionis gradum amor Dei perfectus ab imperfecto discernatur. Hunc sanè gradum designari non posse fatentur ipsi, qui tamen per maiorem actus intensionem, amorem Dei perfectum ab imperfecto discerni volunt, plura de hoc vide part. 3. tract. §. 2. & 3.

Punct. 2. Dolor ex metu gehennæ.

Ex superiori doctrina profluit hæc: *Peccat omnis qui de peccatis dolet ex metu gehennæ absque charitate. Imo etiamsi doleat ex desiderio salutis æternæ.* Quia hic actus non concipitur ex amore Dei, sed ex desiderio salutis propriæ.

Doctrinam oppositam sonat Tridentini canon. 8. *Sessionis 6.* Si quis dixerit gehennæ metum, per quem ad misericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus, vel à peccato abstinemus, peccatum esse, aut peccatores peiores facere, anathema sit, de quo latius infra part. 3. quæst. 21.

Punct. 3. Attritio in Sacramento.

In Sacramento Pœnitentiæ non sufficit Attritio, siue dolor de peccatis ex metu gehennæ, cum spe veniæ, & proposito emendationis.

Sufficere autem istam Attritionem ex Tridentino *Seß. 4. cap. 4.* alijsque fusè ostendo infra *Tom. 2. part. 3. q. 21. §. 2.*

Quod si quis pergat ad dolorem in Sacramento requirere *Amorem Dei super omnia, qui per se absque Sacramento iustificet*; Vnum è duobus prætendere videbitur; Aut Absolutionem Sacerdotis peccatorem Deo non reconciliare, contra Tridentinum *Seß. 14. cap. 14.* cum id per se præstet solus ille amor ante absolutionem elicitus. Aut certè dilectionem Dei super omnia vim non habere per se reconciliandi peccatorem absque Sacramento: quod damnatum est in Baij articulo 32. *Charitas illa quæ est plenitudo legis, non est semper coniuncta cum remissione peccatorum.* Scopulus hic cautè vitandus, aliàs alterutra ex parte in doctrinam damnatam necessariò impinges. Cautè etiam examinanda sunt Missionario de absolutione pœnitentis in Sacramento pœnitentiæ alia dogmata hic sequentia.

Punct.

Punct. 4. Satisfactio ante absolutionem.

NOn licet Sacerdoti peccatorem absoluere nisi prius satisfactionem iniunctam expleuerit.

Constat autem in Petro de Osma Doctore Salmanticensi damnatum esse à Sixto IV. hunc articulum: *Non peracta pœnitentia confitentes absolui non debent*: patet Bullarij tom. 1. bulla 17. Et sanè si ista praxis noua seruanda foret, nullo modo excusanda esset Ecclesia, quæ istum ordinem inter partes Sacramenti necessarium, per tot sæcula in hunc vsque diem inuerti permisisset, præsentim cum aliqui velint ordinem illum ad valorem Sacramenti necessario pertinere.

P. 5. Confessionis institutio.

COnfessio præcipuè instituta est, vt Sacerdos iniungat idoneas pœnitentias ac satisfactiones, quibus ante absolutionem peccati malitia deleatur.

Vide an hoc viam non sternat, vt Absolutio censeatur nudum & inane ministerium, si ante illam delenda sit peccati malitia, non verò dici debeat Absolutio sententia iudicialis per se remissiua peccati. Talem sententiam absolutionem esse affirmat, nudum verò ministerium esse disertè negat Tridentinum *Sess. 14. cap. 6.*

P. 6. Dilatio Absolutionis.

EXtra casum necessitatis, non licet Sacerdoti peccatorem absoluere, sed differenda est absolutio, nisi de illius interna conuersione, siue dispositione sufficienti habeat Sacerdos iudicium moraliter certum absque omni prudenti formidine.

Aduerte quo vinculo hæc doctrina constringat manus Sacerdotis, & deprehendes vix illi relinqui potestatem absoluendi, nisi in casu necessitatis: sic enim liceat argumentari. Non potest Sacerdos certior esse de conuersione interna & sufficienti peccatoris, quam ipse qui confitetur: imò non nisi ex ipso pœnitente potest conuersio eius interna Sacerdoti constare. Atqui ipse peccator non potest plerumque ita esse moraliter certus de sua conuersione interna, vt nullus prudenti formidini locus relinquatur: alias quoties actu percipit absolutionem, poterit certò & absque formidine illi constare de sua iustificatione, quod est contra communem sensum & sententiam. Ergo vix dabitur casus quo extra necessitatem sacerdos possit peccatori absolutionem impertiri, si vera sit ferrea lex, quam dogma hoc recens tam Sacerdoti, quam pœnitenti imponit. Contra vero doctrina communis tradit, de interna pœnitentis conuersione certitudinem non requiri, sed sufficere prudens iudicium, siue rationi non leui innixum, etsi relinquatur etiam aliqua prudens formido de sufficienti illius dispositione.

P. 7. Consuetudo peccandi.

NIsi adsint signa conuersionis omninò extraordinaria, & nisi absit casus necessitatis, differenda est absolutio peccatori habenti consuetudinem peccandi, qui ante absolutionem notabili tempore vitam non immutauerit, etsi cum lacrymis promittat vitare occasiones peccandi, & paratum se præbeat vt adhibeat remedia à Confessario præscribenda.

Certum est, doctrinam hanc aduersari communi praxi Ecclesiæ, prout ea colligitur ex Authoribus classicis & maximè probatis; nullam hi admittunt legem vniuersalem differendi absolutionem peccatori laboranti consuetudine peccandi, si talem ostendat dispositionem, qualem iam descripsi. Minimè igitur tutum videtur auscultare paucorum sensum cum tanta Sacramenti, & pœnitentis iniuria Sacramenti quidem, quia praxis illa paulatim à Confessionis vsu plurimos deterreret, qui experti fuissent se cum singultu ac sinceris lachrymis absolutionis beneficium frustra implorasse. Accedit iniuria pœnitenti irroganda, si repellatur ab auxilijs quæ virtute Sacramenti conferuntur, vt consuetudini prauæ potentius resistat: & præposterè adigatur ne medicinam percipiat, nisi prius morbum curauerit. Quantum possit hæc praxis incommodi procreare Missionario, dum plura loca vnus, & rarò perlustrat, satis edocet assiduus vsus & experientia.

P. 8. Timor relapsus.

ILlicitum est absoluere peccatorem, quamuis de sufficienti illius dolore Sacerdos sit moraliter certus, si absit probabilis timor de relapsu.

Si vera esset hæc doctrina, nunquam liceret Sacerdoti absoluere peccatorem qui peccandi consuetudinem actu non deposuit, nisi forte in mortis articulo. Atqui hoc esse contra receptam in Ecclesia praxim, & consensum Doctorum, ignorare nemo potest, nisi qui in Theologorum placitis cupit esse peregrinus. Probatur autem antecedens; Quia quamdiu non est deposita consuetudo ad peccatum in-

inclinans, potest subesse probabilis metus de relapsu in priora peccata, ac proinde si his authoribus credimus, pœnitens consuetudine præuia nondum actu deposita nunquam erit absoluendus. Quid ergo si aliquis ad plures annos cum inueterata consuetudine serio depugnet, nondum ex integro victor? Erit etiam illi pluribus annis de absolutionis beneficio desperandum: quod dici nequit.

P. 9 *Emendatio pro tempore notabili.*

INualida quoque est absolutio peccatoris, qui nondum exuit consuetudinem peccandi, & de qua est probabilis timor ne relabatur, sed debet absolutio differri donec peccator notabili tempore vitam emendauerit.

Ex hac doctrina sequi videtur idem incommodum quod ex superiori. Sequitur insuper inualidas esse confessiones durante consuetudine peractas, & plerumque tanquam sacrilegas necessariò repetendas, nec id dissimulant istius dogmatis authores. Per hoc autem induci videtur nouum præceptum à praxi fidelium, & à mente Tridentini alienum *Sess. 14. cap. 4.* vbi ad Valorem Sacramenti tantum requirit. Animi dolorem ac detestationem de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero, nec addit, debere vitam esse emendatam notabili tempore, aut ex vi propositi certò constare pœnitentem non relapsurum.

P. 10. *Obseruatio remediorum.*

PRo irrita etiam habenda est absolutio Sacerdotis, quando pœnitens postea non obseruauit ea quæ ad remedium à Sacerdote absoluente præscripta fuere.

Supponit hæc doctrina absolutionem illam esse irritam, eo quod pœnitens dum absolueretur, non habuerit propositum efficax vitandi peccata de cætero. Supponit autem defuisse tale propositum, quia non est secuta obseruatio mediorum ad abstinendum deinceps à peccatis. Quia, inquiunt, si pœnitens efficaciter intendisset finem, intendisset pariter media: Atqui non est secuta obseruatio mediorum, siue remediorum ad vitanda peccata; Ergo defuit illi propositum efficax deinceps abstinendi à peccatis, quod requiritur ad valorem Sacramenti.

Error illius argumentationis in eo potissimum versatur, quod supponat dispositionem præsentem esse inefficacem & insufficientem, si non duret eadem dispositio pro tempore futuro, & non inferat applicationem mediorum. Ac si prima dispositio etsi optima, non esset mutationi obnoxia, nec possit varijs modis, & illecebris debilitata paulatim deficere. Cauendum in super est ne hac via pedetentim accedatur ad doctrinam in Tridentino damnatam. *Sess 6. cap. 23.* Vbi anathema intorquet, si quis dicat, eum qui labitur, & peccat, nunquam verè fuisse iustificatum.

P. 11. *Dilatatio pro quouis mortali.*

DIfferenda est absolutio etiam cuiuis peccatori à culpam lethalem confesso donec notabili tempore vitam emendauerit nisi absolutionem efflagitet iusta necessitas, vel adsint signa conuersionis omnino extraordinaria.

Peccat hæc praxis in eo, quod requirat ante absolutionem à quouis etiam peccato grauiori præmitti notabili tempore emendationem ac satisfactionem. Ac si non possit homo, gratia Dei & libero arbitrio instructus, vel subitò, vel breui saltem tempore ad meliorem frugem se conuertere. Cùm supponendum sit peccatorem sufficientis gratiæ adiutorio non destitui.

Argumentum quod aliqui in oppositum adducunt, à similitudine Medici corporalis qui vult ægrum identidem redire, vt sciat quid medicamenta præscripta profuerint, videtur potius contra dilationem istam absolutionis militare. Nam imprudens omninò censeretur Medicus, qui v. g. Sagittam vulnus lethale inferentem non prius extraheret quam patiens illa sagitta confixus, esset per alia remedia valetudini restitutus. Peccatum mortale esse huiusmodi sagittam docet non tantum S. Chrysostomus, sed etiam post illum ipse Catechismus Romanus cap. 5. num. 97. *Non satis est* (inquit) *Sagittam à corpore extrahi, sed plaga quoque à Sagitta inflicta curanda est. Sic etiam in anima post receptam peccati veniam pœnitentia curanda est plaga relicta.*

Et Catechismus idem cap. 5. num. 82. *Si* (inquit) *audita confessione Confessarius iudicauerit, neque in enumerandis peccatis diligentiam, neque in detestandis dolorem pœnitenti omninò defuisse, absolui poterit.* Potest autem Confessarius aduertere illum dolorem, & diligentiam adfuisse *immediatè* ante absolutionem. De his agimus fusius infra *part. III. Tract. II. quæst. 14. & 15. item Tract. IV cap. 5. circa finem.*

P. 12.

P. 12. Absolutio, & confessio venialium.

CAuenda quoque sunt hæc noua quorumdam dogmata. *Improbanda est frequens absolutio à peccatis venialibus, qualis in Monasterijs est vsitata. 2. Apud Christianos primitiuæ Ecclesiæ non erat vsus confitendi venialia.*

Opponitur generatim vtrique propositioni doctrina Tridentini *Sess. 14. cap. 5.* Peccata [*inquit*] venialia rectè, & vtiliter, & citra omnem præsumptionem in confessione dicuntur, quod Piorum hominum vsus demonstrat. Agnoscit Concilium illum esse vsum piorum hominum, eumque esse rectum, & vtilem. Infero primo, Ergo rectè tam in Monasterijs, quam à pijs passim hominibus praxis illa vsurpatur. Et ne dicas posse quidem fideles ea peccata vtiliter confiteri, non tamen absolui, & expiari, Contrarium ibidem innuit Tridentinum, dum subdit, eadem multis *alijs modis expiari*. Infero secundò, Ergo Confessio venialium apud fideles pios, ac probos fuit in vsu in primitiua Ecclesia. Hoc si neges, infero vlterius: Ergo in primitiua Ecclesia ab Apostolis edocta, peccata venialia non erant materia idonea Sacramenti pœnitentiæ, alias Christiani in primæua Ecclesia pij ac feruentes illa confiteri non prætermisissent: esse autem venialia materiam Sacramenti, nemo vt arbitror orthodoxus inficiabitur.

Vt hæc periculosa dogmata Apostolicæ doctrinæ amatores auersentur, non parum conducet digitum intendere in fontem minimè sincerum ex quo hi perniciosi riuuli in aliorum libellos profluxerunt. Delibo pauca ex Litteris Abbatis Sancyrani *part. 1. let. 32.* Confessio[*inquit*] peccatorum venialium non fuit in vsu ordinario per Ecclesiam nisi valdè serò ad expiationem ipsorum: quia spatio mille annorum, & amplius iusti, qui ea committebant, satis habebant vt plurimum eligere sua sponte quasdam pœnitentias leues, priusquam assisterent Sancto Missæ Sacrificio.

Hic ille est Sancyranus proprio nomine Ioannes Vergerius, qui inter alia nouæ doctrinæ capita, statuit æqualitatem omnimodam inter S. Petrum, & S. Paulum absque subordinationem in potestate suprema, & regimine vniuersalis Ecclesiæ. Hanc autem doctrinam, nec non quoslibet libros illam continentes, ab Innocentio X. constat esse authoritate Apostolica profligatam, & omni censura dignissimam.

Exemplar Diplomatis Vrbani VIII. Anno 1641. Confirmantis Constitutiones Pij V. & Gregorij XIII. contra Propositiones vulgò Baianas ab ijsdem prohibitas, &c. Item Constitutio Alexandri VII. & Prædecessoris contra Propositiones Cornelij Iansenij: Et alia huc pertinentia.

QVoniam in hoc Opere, & in alijs hoc tempore Controuersijs non raro occurrit mentio prædictorum Dogmatum, & quæstionum ex illis emergentium: hinc sæpè dubitatur, qualia sint singula dogmata, quo modo, tempore, tenore proscripta. Per commodum igitur pluribus erit, præsertim Missionarijs, si hic ipsa Pontificum Diplomata, & dogmatum seriem, ac verba integrè exhibeamus. Vt quoties de his dubium exoritur, ad primæuum, & sincerum Fontem recurratur.

Vrbanus Episcopus Seruus seruorum Dei.

Ad perpetuam rei Memoriam.

IN Eminenti Ecclesiæ militantis Sede, meritis licet imparibus constituti, sedulò meditamur, vt quæ, ad fidei Catholicæ conseruationem, à Prædecessoribus nostris prouidè statuta, & ordinata sunt, firmiter perpetuo obseruentur; & cum opus sit, nostræ auctoritatis munimine confirmentur. Dudum siquidem à fel. record. Pio Papa V. Prædecessore nostro emanauit Constitutio tenoris subsequentis, videlicet, PIVS Episcopus Seruus Seruorum Dei. Ad futuram rei memoriam. Ex omnibus afflictionibus, quas in hoc loco à Domino constituti, tam luctuoso tempore sustinemus, illa animum nostrum præcipuè excruciat dolor, quòd Religio Christiana tantis iam pridem turbinibus agitata, nouis quotidie propositis Opinionibus conflictetur, Christique populus antiqui hostis suggestione dissectus, in alios, atque alios errores passim, & promiscuè deferatur. Quantum verò ad Nos attinet, totis viribus conamur, vt illæ, simul atque prosiliunt, penitùs opprimantur. Magno enim mœrore afficimur, quod plerique, spectatæ alioqui probitatis, & doctrinæ, in varias sententias, offensionis, & periculi plenas, tum verbo, tum scriptis pro-

rum-

rumpunt; deque eis etiam in Scholis, inuicem controuersantur; cuiusmodi sunt sequentes.

1. *Nec Angeli, nec primi hominis adhuc integri merita rectè vocantur Gratia.*

2. *Sicut opus malum ex natura sua est mortis æternæ meritorium, sic bonum opus ex natura sua est vitæ æternæ meritorium.*

3. *Et bonis Angelis, & primo Homini, si in statu illo perseuerasset vsque ad vltimum vitæ, felicitas esset merces, & non gratia.*

4. *Vita æterna Homini integro, & Angelo promissa fuit intuitu bonorum operum, & bona opera ex lege naturæ ad illam consequendam per se sufficiunt.*

5. *In promissione facta Angelo, & primo Homini continetur naturalis iustitiæ constitutio, qua pro bonis operibus, sine alio respectu, vita æterna iustis promittitur.*

6. *Naturali lege constitutum fuit homini, vt si in obedientia perseueraret, ad eam vitam pertransiret, in qua mori non posset.*

7. *Primi hominis integri merita fuerunt primæ creationis munera; sed iuxta modum loquendi Scripturæ sacræ non rectè vocantur gratia; quo fit, vt tantùm merita, non etiam gratia debeant nuncupari.*

8. *In redemptis per gratiam Christi nullum inueniri potest bonum meritum, quod non sit gratis indigno collatum.*

9. *Dona concessa Homini integro, & Angelo, forsitan, non improbanda ratione, possunt dici gratia; sed quia secundum vsum Sacræ Scripturæ, nomine gratiæ, ea tantùm munera intelliguntur, quæ per Iesum Christum malè meritis, & indignis conferuntur, ideoque neque merita, neque merces, quæ illis redditur, gratia diei debet.*

10. *Solutio pœnæ temporalis, quæ peccato dimisso sæpè remanet, & corporis resurrectio, propriè non nisi meritis Christi adscribenda est.*

11. *Quod piè, & iustè in hac vita mortali, vsque in finem, conuersati, vitam consequimur æternam, id non propriè gratiæ Dei, sed ordinationi naturali statim initio creationis constituta, iusto Dei iudicio deputandum est; neque in hac retributione bonorum ad Christi meritum respicitur, sed tantùm ad primam institutionem generis humani, in qua, lege naturali constitutum est, vt iusto Dei iudicio obedientiæ mandatorum vita æterna reddatur.*

12. *Pelagij sententia est: Opus bonum, citra gratiam adoptionis factum, non est Regni cælestis meritorium.*

13. *Opera bona à filijs adoptionis facta, non accipiunt rationem meriti ex eo, quod fiunt per Spiritum adoptionis inhabitantem corda filiorum Dei, sed tantùm ex eo, quod sunt conformia legi, quodque per ea præstatur obedientia legi.*

14. *Opera bona Iustorum non accipiunt in die Iudicij extremi ampliorem mercedem, quàm iusto Dei iudicio mereantur accipere.*

15. *Ratio meriti non consistit in eo, quod qui benè operatur habeat gratiam, & inhabitantem Spiritum Sanctum; sed in eo solum, quod obedit Diuinæ legi.*

16. *Non est vera legis obedientia, quæ fit sine Charitate.*

17. *Sentiunt cum Pelagio, qui dicunt esse necessarium ad rationem meriti, vt homo per gratiam adoptionis sublimetur ad statum Deificum.*

18. *Opera Catechumenorum, vt fides, & pœnitentia ante remissionem peccatorum facta, sunt vitæ æternæ merita, quam vitam ipsi non consequentur nisi prius præcedentium delictorum impedimenta tollantur.*

19. *Opera iustitiæ, & temperantiæ, quæ Christus fecit, ex dignitate personæ operantis non traxerunt maiorem valorem.*

20. *Nullum est peccatum ex natura sua veniale, sed omne peccatum meretur pœnam æternam.*

21. *Humanæ naturæ sublimatio, & exaltatio in consortium diuinæ naturæ, debita fuit integritati primæ conditionis, & proinde naturalis dicenda est, & non supernaturalis.*

22. *Cum Pelagio sentiunt, qui textum Apostoli ad Romanos 2.* Gentes, qui legem non habent naturaliter, quæ legis sunt, faciunt, *intelligunt de gentibus, fidei gratiam non habentibus.*

23. *Absurda est eorum sententia, qui dicunt, hominem ab initio, dono quodam supernaturali, & gratuito, supra conditionem naturæ suæ fuisse exaltatum, vt*

Fide,

Fide, Spe, & Charitate Deum supernaturaliter coleret.

24. *A vanis, & otiosis hominibus, secundum insipientiam Philosophorum, excogitata est sententia, quæ ad Pelagianismum reijcienda est, Hominem ab initio sic constitutum vt per dona naturæ superaddita, fuerit largitate conditoris sublimatus, & ad Dei filium adoptatus.*

25. *Omnia opera infidelium sunt peccata, & Philosophorum virtutes sunt vitia.*

26. *Integritas primæ creationis non fuit indebita humanæ naturæ exaltatio, sed naturalis eius conditio.*

27. *Liberum arbitrium sine gratiæ Dei adiutorio, non nisi ad peccandum valet.*

28. *Pelagianus est error, dicere, quod liberum arbitrium valet ad vllum peccatum vitandum.*

29. *Non soli fures ij sunt, & latrones, qui Christum viam, & ostium veritatis, & vitæ negant; sed etiam quicunque aliunde, quam per ipsum in vitam iustitiæ (hoc est, ad aliquam iustitiam) conscendi posse docent.*

30. *Aut tentationi vlli, sine gratiæ ipsius adiutorio resistere hominem posse, sic vt in eam non inducatur, ac ab ea non superetur*

31. *Charitas perfecta, & sincera, quæ est corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta, tam in Catechumenis, quàm in pœnitentibus, potest esse sine remissione peccatorum.*

32. *Charitas illa, quæ est plenitudo legis, non est semper coniuncta cum remissione peccatorum.*

33. *Cathecumenus iustè, rectè, & sanctè viuit, & mandata Dei obseruat, ac legem implet per charitatem, ante obtentam remissionem peccatorum, quæ in Baptismi lauacro demum percipitur.*

34. *Distinctio illa duplicis amoris; naturalis videlicet, quo Deus amatur, vt auctor naturæ; & gratuiti, quo Deus amatur, vt beatificator, vana est, & commentitia, & ad illudendum sacris Litteris, & plurimis veterum testimonijs, excogitata.*

35. *Omne quod agit peccator, vel seruus peccati, peccatum est.*

36. *Amor naturalis, qui ex viribus naturæ exoritur, ex sola Philosophia, per elationem præsumptionis humanæ, cum iniuria Crucis Christi defenditur à nonnullis Doctoribus.*

37. *Cum Pelagio sentit, qui boni aliquid naturalis, hoc est, quod ex naturæ solis viribus ortum ducit agnoscit.*

38. *Omnis amor creaturæ rationalis, aut vitiosa est cupiditas, qua mundus diligitur, quæ à Ioanne prohibetur, aut laudabilis illa charitas, quæ per Spiritum Sanctum in corde diffusa, Deus amatur.*

39. *Quod voluntarie fit, etiamsi necessariò fiat, liberè tamen fit.*

40. *In omnibus suis actibus peccator seruit dominanti cupiditati.*

41. *Is libertatis modus, qui est à necessitate, sub libertatis nomine non reperitur in Scripturis, sed solum nomen libertatis a peccato.*

42. *Iustitia, qua iustificatur per fidem impius, consistit formaliter in obedientia mandatorum quæ est operum Iustitia, non autem in gratia aliqua animæ infusa, qua adoptatur homo in filium Dei, & secundum interiorem hominem renouatur, ac Diuinæ naturæ consors efficitur, vt sic per Spiritum Sanctum renouatus, deinceps bene viuere, & Dei mandatis obedire possit.*

43. *In hominibus pœnitentibus, ante Sacramentum absolutionis, & in Cathecumenis ante Baptismum, est vera iustificatio, separata tamen a remissione peccatorum.*

44. *Operibus plerisque, quæ à fidelibus fiunt, solum vt Dei mandatis pareant, cuiusmodi sunt, obedire parentibus, depositum reddere, ab homicidio, a furto, a fornicatione abstinere, iustificantur quidem homines, quia sunt legis obedientia et vera legis iustitia non tamen ijs obtinent incrementa virtutum.*

45. *Sacrificium Missæ non alia ratione, est Sacrificium, quam generali illa, qua omne opus, quod fit, vt sancta societate, Deo homo inhæreat.*

46. *Ad rationem, & definitionem peccati non pertinet voluntarium; nec definitionis quæstio est, sed causæ, et originis, vtrum omne peccatum debeat esse voluntarium.*

47. *Vnde peccatum originis verè habet rationem peccati sine vlla relatione, ac respectu ad voluntatem, a qua originem habuit.*

48. *Peccatum originis est, habituali paruuli voluntate voluntarium, et habitualiter domi-*

dominatur paruulo, eò quod non gerit contrarium voluntatis arbitrium.

49. Et ex habituali voluntate dominante fit, vt paruulus decedens sine regenerationis Sacramento, quando vsum rationis consecutus erit, actualiter Deum odio habeat, Deum blasphemet, & legi Dei repugnet.

50. Praua desideria quibus ratio non consentit, & quæ homo inuitus patitur, sunt prohibita præcepto. Non concupisces.

51. Concupiscentia, siue lex membrorum, et praua eius desideria, quę inuiti sentiunt homines sunt vera legis inobedientia.

52. Omne scelus est eius conditionis, vt suum authorem, & omnes posteros eo modo inficere possit, quo infecit prima transgressio.

53. Quantum est ex vi transgressionis, tantum meritorium malorum à generante contrahunt qui cum minoribus nascuntur vitijs, quàm qui cum maioribus.

54. Definitiua hæc sententia, Deum homini nihil impossibile præcepisse, falsò tribuitur Augustino; cum Pelagij sit.

55. Deus non potuisset ab initio talem creare hominem, qualis nunc nascitur.

56. In peccato duo sunt, actus & reatus: transeunte autem actu, nihil manet nisi reatus, siue obligatio ad pœnam.

57. Vnde in Sacramento Baptismi aut Sacerdotis absolutione, propriè reatus peccati dumtaxat tollitur; & ministerium Sacerdotum solum liberat à reatu.

58. Peccator pœnitens non viuificatur ministerio Sacerdotis absoluentis, sed à solo Deo, qui pœnitentiam suggerens, & inspirans, viuificat eum, & resuscitat; ministerio autem Sacerdotis solum reatus tollitur.

59. Quando per eleemosynas aliaque pœnitentiæ opera Deo satisfacimus pro pœnis temporalibus, non dignum pretium Deo pro peccatis nostris offerimus, sicut quidam errantes autumant (nam alioqui essemus saltem aliqua ex parte, redemptores) sed aliquid facimus cuius intuitu Christi satisfactio nobis applicatur, & communicatur.

60 Per passiones Sanctorum in indulgentiis communicatas non propriè redimuntur nostra delicta; sed per communionem charitatis nobis eorum passiones impartiuntur vt digni simus, qui pretio Sanguinis Christi à pœnis pro peccatis debitis, liberemur.

61. Celebris illa Doctorum distinctio, Diuinæ legis mandata bifariam impleri, altero modo quantum ad præceptorum operum substantiam tantum, altero quantum ad certum quemdam modum, videlicet secundum quem valeant operantem perducere ad regnum (hoc est, ad modum meritorum) commentitia est, & explodenda.

62. Illa quoq; distinctio, qua opus dicitur bifariam bonum, vel quia ex obiecto, & omnibus circumstantijs rectum est, & bonum (quod moraliter bonum appellare consueuerunt) vel quia est meritorium Regni æterni, eo quod sit à viuo Christi membro per Spiritum charitatis reijcienda est.

63. Sed & illa distinctio duplicis iustitiæ, alterius, quæ fit per Spiritum charitatis inhabitantem, alterius, quæ fit ex inspiratione quidem Spiritus Sancti, cor ad pœnitentiam excitantis, sed nondum cor inhabitantis, & in eo charitatem diffundentis, qua diuinæ Legis iustificatio impleatur, similiter reijcitur.

64. Item, & illa distinctio duplicis viuificationis, alterius, qua viuificatur peccator dum ei pœnitentiæ, & vitæ nouæ propositum & inchoatio per Dei gratiam inspiratur, alterius qua viuificatur, qui verè iustificatur & palmes viuus in vite Christo efficitur, pariter commentitia est, & Scripturis minimè congruens.

65. Non nisi Pelagiano errore admitti potest vsus aliquis liberi arbitrij bonus, siue non malus; & gratiæ Christi iniuriam facit, qui ita sentit, & docet.

66. Sola violentia repugnat libertati hominis naturali.

67. Homo peccat, etiam damnabiliter, in eo, quod necessariò facit.

68. Infidelitas purè negatiua in his, in quibus Christus non est prædicatus, peccatum est.

69. Iustificatio impij fit formaliter per obedientiam Legis, non autem per occultam communicationem, & inspirationem gratiæ, quæ per eam iustificatos faciat implere legem.

70. Homo existens in peccato mortali siue in reatu æternæ damnationis, potest habere veram charitatem; & charitas etiam perfecta, potest consistere cum reatu æternæ damnationis.

71. Per contritionem, etiam cum charitate

tate perfecta, & cum voto suscipiendi Sacramentum coniunctam, non remittitur crimen, extra casum necessitatis, aut Martyrij sine actuali susceptione Sacramenti.

72 *Omnes omninò iustorum afflictiones, sunt ultiones peccatorum ipsorum; vnde & Iob, & Martyres quæ passi sunt, propter peccata sua passi sunt.*

73. *Nemo præter Christum, est absq; peccato originali, hinc B. Virgo mortua est propter peccatum ex Adam contractum, omnesque eius afflictiones in hac vita, sicut, & aliorum Iustorum, fuerunt vltiones peccati actualis, vel originalis.*

74. *Concupiscentia in renatis relapsis in peccatum mortale, in quibus iam dominatur, peccatum est, sicut & alij habitus praui.*

75. *Motus praui concupiscentiæ sunt, pro statu hominis vitiati, prohibitis præcepto,* Non concupisces; *Vnde homo eos sentiens & non consentiens, transgreditur præceptum* Non concupisces; *quamvis trasgressio in peccatum non deputetur.*

76. *Quamdiu aliquid concupiscentia carnalis in diligente est non facit præceptum,* Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.

77. *Satisfactiones laboriosæ Iustificatorum, non valent expiare de condigno pœnam temporalem restantem post culpam condonatam.*

78. *Immortalitas primi Hominis non erat gratiæ beneficium, sed naturalis conditio.*

79. *Falsa est Doctorum sententia, primum Hominem potuisse a Deo creari, & institui sine Iustitia naturali.*

Quas quidem sententias stricto coram Nobis examine ponderatas, quamquam nonnullæ aliquo pacto sustineri possent, in rigore, & proprio verborum sensu ab assertoribus intento, hæreticas, erroneas, suspectas, temerarias, scandalosas, & in pias aures offensionem immittentes, respectiuè, ac quęcunque super ijs verbo, scriptoq; emissa, præsentium auctoritate damnamus, circumscribimus, & abolemus; deq; iisdem, & similibus post hac, quoquo pacto, loquendi, scribendi, & disputandi, facultatem quibuscumq; interdicimus. Qui secus fecerint, ipsos omnibus dignitatibus, gradibus, honoribus, beneficijs, & officijs perpetuò priuamus, ac etiam inhabiles ad quæcunque decernimus, Vinculo quoq; anathematis eo ipso innodamus, à quo, nullus Romano Pontifice inferior, valeat ipsos, excepto mortis articulo, liberare. Ceterum, vt iam commori his de rebus tumultus, & contracta odia faciliùs comprimi possint, simulque animarum saluti pleniùs consulatur. Dilecto filio nostro Antonio tituli S. Bartholomæi: in Insula Presbytero Cardinali Granuelano nuncupato, per Apostolica scripta mandamus, vt ipse, quid ad perpetuam dictarum sententiarum, & scriptorarum abolitionem, quid ad arcenda huiusmodi proloquia, & disputationes, quid denique ad vnionem, & pacem cum communi omnium, & Ecclesiæ Catholicæ satisfactione componendam, facto opus sit, in primis diligenter expendat; deinde in ijs omnibus, quæ pro communi salute, tranquillitate, & honore optimum iudicauerit, salua semper Ecclesiæ prędictæ vnitate, etiam per alium, seu alios, fide doctrina & religione præstantes, ocyùs exequatur, faciatque, quidquid decreuerit, inuiolatè ab omnibus obseruari. Contradictores quoslibet per censuras, & pęnas prædictas, cæteraq; iuris, & facti remedia opportuna, appellatione postposita, compescendo; Inuocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio Brachij sæcularis: Non obstantibus, quòd forsitan aliquibus ab Apostolica sit Sede Indultum quod interdici, suspendi, vel excommunicari non possint per litteras Apostolicas, non facientes plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum de Indulto huiusmodi mentionem: Et quibuslibet alijs priuilegijs, exemptionibus, Indulgentijs, & litteris Apostolicis specialibus, vel generalibus, quorumcumq; tenorum existant, per quæ præsentibus non expressa, vel totaliter non inserta, effectus præsentium impediri valeat quomodolibet, vel differri; & de quibus eorumque totis tenoribus de verbo ad verbum habenda sit in nostris litteris mentio specialis. Nulli ergo omnino hominum licet hanc paginam nostræ damnationis, circumscriptionis, abolitionis, interdicti, decreti, & mandati priuationis & innodationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, Indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursurum. Datum Romæ apud Sanctum Petrum Anno Incarnationis Dominicæ Millesimo quingentesimo sexagesimo septimo, Kalendis Octobris, Pontificatus Nostri Anno secundo.

Postea inseritur in eadem sententiam Constitutio Gregorij XIII. edita 4. Kal. Feb. an. 1579. Ipsa vero Vrbani Constitutio edita est Romæ anno 1641.

NOTA.

Circa tenorem prædictæ Bullæ cæperunt aliqui contendere, noo debere apponi Comma siue virgulam, quę superius notatur post illa verba *sustineri possint*, ac si sensus esset ex illis proscriptis Sententijs, nonnullas aliquo pacto sustineri posse in rigore ac proprio verborum sensu ab assertoribus intento. Verùm ne vlla prorsus remaneret ansa dubitandi, curauit Pontifex deputatis Academiæ Louaniensis Romæ existentibus per tres Cardinales Bullam ritè notatam, & authenticam in manus consignari Idq; testatur ipsum S.Congr. Decr. dat. 16. Iun. an. 1644. cuius hic verba subijcio. *Sanctitas sua omnibus ritè perpensis, & consideratis, mandauit ex Archiuo eiusdem Congregationis, & ex Matrice Actorum, quæ in eodem Archiuo conseruantur, extrahi siue transcribi, & diligenter collationari, ac imprimi exemplar præfatæ Bullæ, illudq; sic extractum, collationatum, impressum, ijdē Stnichio & Papio* (deputatis) *per supradictos DD. Cardinales Spadam, Pamphilium, & Falconerium consignari &c.* Tradita autem est illis Bulla cum dicto Commate per eosdem Cardinales, præsente etiam Sacræ Gen. Inquisitionis Assessore Francisco de Albicis, nunc S. R. E. Cardinali, die 29. Iulij 1644. Possint & hodie eiusdem exempla satis authentica exhiberi. Et sanè res per seipsam manifesta est. Vaoa namque esset Constitutio Pontificia *damnans circumscribens, abolens* aliquas Propositiones, quæ tamen sustineri possint in rigore ac proprio verborum sensu ab assertoribus intento: quæ enim sic sustineri possint, non pro damnatis, sed absolutè pro legitimis & veris in quouis tribunali habendæ forent.

ALEXANDRI VII.

Constitutionis Innocentij X. Confirmatio, et Declaratio contra doctrinam Iansenij.

ALexander Episcopus Seruus Seruorum Dei Vniuersis Christi Fidelibus salutem & Apostolicam Benedictionem.

Ad sacram B. Petri Sedem & Vniuersalis Ecclesiæ regimen inscrutabili Diuinæ prouidentiæ dispositione nullis nostris suffragantibus meritis euecti, nihil Nobis antiquius ex muneris nostri debito esse duximus, quàm vt Sanctæ fidei nostrę ac sacrorum dogmatum integritati tradita Nobis à Deo potestate opportunè consuleremus. Ac licet ea quæ Apostolicis Constitutionibus abundè fuerunt definita, nouæ decisionis siue declarationis accessione nequaquam indigeant; quia tamen aliqui publicè tranquillitatis perturbatores illa in dubium reuocare vel subdolis interpretationibus labefactare non verentur, ne morbus iste latiùs diuagetur, promptum Apostolicæ Auctoritatis remedium censuimus noo esse differendum. Emanauit siquidem aliàs à felicis recordationis Innocentio PP. X. Prædecessore nostro Constitutio, Declaratio & Definitio tenoris qui sequitur, videlicet:

Innocentius Episcopus Seruus Seruorum Dei Vniuersis Christi fidelibus Salutem & Apostolicam Benedictionem. Cum occasione Impressionis libri, cui Titulus, Augustinus Cornelij Iansenij Episcopi Iprensis, inter alias eius opiniones orta fuerit, præsertim in Gallijs, controuersia super quinque ex illis, Complures Galliarum Episcopi apud nos institerunt, vt easdem Propositiones Nobis oblatas expenderemus, ac de vnaquaque earum certam, & perspicuam ferremus sententiam. Tenor verò præfatarum Propositionum est, prout sequitur.

Prima: Aliqua Dei præcepta Hominibus iustis volentibus, & conantibus secundum præsentes, quas habent vires sunt impossibilia, deest quoq; illis Gratia, qua possibilia fiant.

Secunda: Interiori Gratiæ in statu Naturæ lapsæ nunquam resistitur.

Tertia: Ad merendum, & demerendum in statu Naturæ lapsæ non requiritur in Homine libertas à necessitate, sed sufficit libertas à coactione.

Quarta: Semipelagiani admittebant præuenientis Gratiæ interioris necessitatem ad singulos actus, etiam initium fidei, & in hoc erant Hæretici, quod vellent eam Gratiam talem esse, cui posset humana voluntas resistere, vel obtemperare.

Quinta. Semipelagianum est dicere Christum pro omnibus omninò Hominibus mortuum esse, aut Sanguinem fudisse.

Nos quibus inter multiplices curas, quæ animum nostrum assiduè pulsant, illa in primis cordi est, vt Ecclesia Dei nobis ex Alto commissa, purgatis prauarum Opinionum erroribus, tutò militare, & tanquam Nauis in tranquillo Mari, sedatis omnium tempestatum fluctibus, ac procellis, securè nauigare, & ad optatum salutis Portum peruenire possit, pro rei grauitate coram aliquibus S. R. E. Car-

Cardinalibus ad id specialiter sæpius congregatis à pluribus in Sacra Theologia Magistris, easdem Quinque Propositiones, vti supra Nobis oblatas, fecimus singillatim diligenter examinari, eorumq; suffragia, tum voce tum scripto relata maturè considerauimus, eosdemq; Magistros, varijs eorum nobis actis Congregationibus prolixè super eisdem, ac super earum qualibet differentes audiuimus. Cum autem ab initio huiusmodi discussionis ad Diuinum implorandum auxilium multorum Christi fidelium preces, tum priuatim, tùm publicè indixissemus, postmodum iteratis eisdem feruentius, ac per nos sollicitè implorata Sancti Spiritus assistentia, tandem Diuino Numine fauente, ad infrascriptam deuenimus Declarationem, & Definitionem.

Primam prædictarum Propositionem: Aliqua Dei præcepta Hominibus Iustis volentibus, & conantibus, secundum præsentes, quas habent Vires, sunt impossibilia, deest quoq; illis Gratia, qua possibilia fiant: Temerariam, Impiam, Blasphemam, Anathemate damnatam, & Hæreticam declaramus, & vti talem damnamus.

Secundam: Interiori Gratiæ in statu Naturæ lapsæ nunquam resistitur: Hæreticam declaramus, & vti talem damnamus.

Tertiam: Ad merendum, & demerendum in statu Naturæ lapsæ non requiritur in Homine libertas à necessitate, sed sufficit libertas à Coactione: Hæreticam declaramus, & vti talem damnamus.

Quartam: Semipelagiani admittebant præuenientis Gratiæ interioris necessitatem ad singulos actus, etiam ad initium fidei, & in hoc erant Hæretici, quod vellent eam Gratiam talem esse, cui posset humana voluntas resistere, vel obtemperare: Falsam, & Hæreticam declaramus, & vti talem damnamus.

Quintam: Semipelagianum est dicere, Christum pro omnibus omninò hominibus mortuum esse, aut sanguinem fudisse, Falsam, Temerariam, Scandalosam; & intellectam eo sensu, vt Christus pro salute dumtaxat Prædestinatorum mortuus sit: Impiam, Blasphemam, Contumeliosam, Diuinæ Pietati Derogantem, & Hæreticam declaramus, & vti talem damnamus.

Mandamus igitur omnibus Christi fidelibus vtriusq; sexus, ne de dictis Propositionibus sentire, docere, prædicare aliter præsumant, quam in hac præsenti nostra Declaratione, & Definitione continetur sub censuris, & pœnis contra Hæreticos, & eorum fautores in iure expressis. Præcipimus pariter omnibus Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, alijsque locorum Ordinarijs, nec non Hæreticæ prauitatis Inquisitoribus, vt Contradictores, & Rebelles quoscumq; per censuras, & pœnas prædictas, cæteraq; iuris, & facti remedia opportuna, inuocato etiam ad hoc [si opus fuerit) Auxilio Brachij Sæcularis, omninò coerceant, & compescant. Non intendentes tamen per hanc Declarationem & Definitionem super prædictis Quinque Propositionibus factam, approbare vllatenus alias opiniones, quæ continentur in prædicto libro Cornelij Iansenij. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Maiorem Anno Incarnationis Dominicæ millesimo sexcentesimo quinquagesimo tertio, pridie Kal. Iunij, Pontificatus Nostri Anno Nono.

Cum autem, sicut accepimus, nonnulli iniquitatis filij prædictas Quinque Propositiones vel in libro prædicto eiusdem Cornelij Iansenij non reperiri, sed fictè, & pro arbitrio compositas esse, vel non in sensu ab eodem intento damnatas fuisse, asserere magno cum Christi fidelium scandalo non reformident; Nos, qui omnia, quæ hac in re gesta sunt, sufficienter, & attente, perspeximus, vtpotè qui eiusdem Innocentij Predecessoris iussu, dum adhuc in minoribus constituti Cardinalis munere fungeremur, omnibus illi congressibus interfuimus, in quibus Apostolica Auctoritate eadem causa discussa est ea profectò diligentia qua maior desiderari non posset; quamcumq; dubitationem super præmissis imposterum auferre volentes, vt omnes Christi fideles in eiusdem fidei vnitate sese contineant, ex debito nostri Pastoralis Officij & matura deliberatione præinsertam Innocentij Prædecessoris nostri Constitutionem, Declarationem, & Definitionem harum serie Confirmamus, Approbamus, & Innouamus, & Quinque illas propositiones ex libro præmemorati Cornelij Iansenij Episcopi Iprensis, cui titulus est Augustinus, excerptas ac in sensu ab eodem Cornelio Iansenio intento damnatas fuisse Definimus, & Declaramus, & vti tales, innia scilicet eadem singulis nota, quæ in prædicta Declaratione, & Definitione vnicuique illarum singillatim inuritur, iterum damnamu

ac eundem liberum sæpe dicti Cornelij Iansenij, cui titulus Augustinus, omnesque alios tam manuscriptos, quam typis editos, & si quos forsan imposterum edi contigerit, in quibus prædicta eiusdem Cornelij Iansenij doctrina, vt supra, damnata defenditur vel adstruitur, aut defendetur, & adstruetur, damnamus itidem atque prohibemus. Mandantes omnibus Christi fidelibus, ne prædictam doctrinam teneant, prædicent, doceant, verbo vel scripto exponant, vel interpretentur publicè vel priuatim, palam vel occultè, imprimantue sub pænis, & censuris contra Hæreticos in Iure expressis, ipso facto absque alia declaratione incurrendis. Præcipimus igitur omnibus Venerabilibus Fratribus nostris Patriarchis, Primatibus, Metropolitanis, Archiepiscopis, Episcopis, cæterisque Locorum Ordinarijs ac Hæreticæ prauitatis Inquisitoribus ac Iudicibus Ecclesiasticis ad quos pertinet, vt præinsertam eiusdem Innocentij Prædecessoris Constitutionem, Declarationem, ac Definitionem iuxta præsentem nostram determinationem ab omnibus obseruari faciant, ac inobedientes, & rebelles prædictis pænis alijsque iuris, & facti remedijs, inuocato etiam si opus fuerit brachij sæcularis auxilio, omninò coerceant. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Maiorem, Anno Incarnationis Dominicæ millesimo sexcentesimo quinquagesimo sexto, decimo septimo Kal. Nouembris, Pontificatus nostri Anno secundo.

NOTA.

Præter hanc doctrinæ damnationem, cum Innocentio X. Prædecessore communem, in hac Bulla Alexandri VII. insuper disertè definiri, easdem quinque Propositiones ex libro Iansenij exerptas, *ac in sensu ab eodem Cornelio Iansenio intento damnatas fuisse*. Quia nempe aliqui prætendebant, Propositiones illas fuisse damnatas in sensu ab Authore non intento, Quinimo addebant alij, hanc rem de sensu Authoris, tanquam ad quæstionem facti pertinentem, non potuisse à Pontifice infallibili authoritate definiri, quod refutatur supra *part. 1. quæst. 5. pag. 38.*

Sed vt de *sensu ab Authore intento* plene satisfiat Lectori inconcussæ veritati studioso, opportunum erit hic exprimi ipsam Constitutionem Alexandri VII. editam ad instantiam Regis Christianissimi, qua præscribitur forma subscribendi Bullæ Pontificiæ supra recitatæ.

Decretum Alexandri VII. de sensu ab Authore intento, Clero Gallicano, ad instantiam Regis Christianissimi.

ALEXANDER
EPISCOPVS

Seruus Seruorum Dei.

Ad perpetuam rei memoriam.

Regiminis Apostolici diuina Prouidentia nobis quamuis immeritis commissi ratio postulat, vt ad ea potissimum, quæ Catholicæ Religionis integritati, & propagationi, animarumque saluti, & Fidelium tranquillitati consulere apta, & idonea esse iudicantur, animum, & curam omnem, quantum licet in Domino applicemus. Quamobrem Cornelij Iansenij hæresim, in Gallijs præsertim serpentem, ab Innocentio X. felicis recordationis Prædecessore nostro ferè oppressam, adinstar colubri tortuosi, cuius caput attritum est in varios gyros, & cauillationum defluxus euntem, singulari Constitutione ad hunc finem edita, altero assumptionis nostræ anno extinguere conati fuimus. Sed vt multiplices hostis hominum generis artes adhibet, nondum plene consequi potuimus, vt omnes errantes in viam salutis redirent; qui tamen vnicus erat votorum, & curarum nostrarum scopus, quibus operam, & industriam suam egregio sanè studio venerabiles Fratres nostri Archiepiscopi, & Episcopi Regni Galliæ, earundem Constitutionum Apostolicarum executioni præcipuè intenti contulerunt; & charissimus in Christo Filius noster Rex Christianissimus, singulari pietate auxiliarem dextram strenuo ac constantissimo animo porrexit. Cum autem præfatus Rex Christianissimus eodem religionis zelo ductus, per suum in vrbe Oratorem nobis significari exponique curauerit, nullum aliud opportunius remedium pestiferæ huius contagionis reliquijs extirpandis adhiberi posse, quam si omnes certam formulam subscriberent nostra auctoritate firmatam, in qua quinque propositiones ex Cornelij Iansenij libro, cui titulus, *Augustinus*, excerptas sincerè damnarent, ac proinde illam à Nobis quantociùs expediri, ad quælibet effugia præcludenda, omnesque remouendos obtentus flagitauerit. Nos tam pijs dictis Regis Christianissimi votis benignè annuendum esse ducentes,

tes, Formulam infra scriptam ab omnibus Ecclesiasticis etiam venerabilibus Fratribus nostris Archiepiscopis, & Episcopis, nec non aliis quibuscumque Ecclesiastici ordinis, tam Regularibus, quam Secularibus, etiam Monialibus, Doctoribus, & Licentiatis, aliisque Collegiorum Rectoribus atque Magistris subscribi districtè mandamus, idque intra tres menses à die publicationis seu notificationis Præsentium; alias contra eos, qui intra terminum præfatum non paruerint, irremissibiliter procedi volumus iuxta canonicas Constitutiones, & Conciliorum Decreta.

Formula à supradictis subscribenda.

EGo N. Constitutioni Apostolicæ Innocentij X. datæ die 31. Maij 1653. & Constitutioni Alexandri VII. datæ 16. Octobris 1656. Summorum Pontificum, me subijcio, & quinque Propositiones ex Cornelij Iansenij libro, cui nomen *Augustinus*, excerptas, & in sensu ab eodem Auctore intento, prout illas per dictas Constitutiones Sedes Apostolica damnauit, sincero animo reijcio ac damno, & ita iuro. Sic me Deus adiuuet, & hæc sancta Dei Euangelia.

Decernentes insuper præsentes Litteras semper & perpetuò validas & efficaces existere, & fore, suosque plenos & integros effectus sortiri, & obtinere, sicque per quoscumque Iudices ordinarios & delegatos, vbique iudicari, & definiri debere, sublata eis & eorum cuilibet quauis aliter iudicandi & interpretandi facultate, & auctoritate, ac irritum & inane esse, si secus super his à quocumque quauis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari. Quocirca venerabilibus Fratribus Archiepiscopis & Episcopis, aliisque locorum ordinarijs committimus, & mandamus, vt singuli in suis Diœcesibus, ac locis suæ Iurisdictioni subiectis præsentes Litteras, & in eis contenta quæcunque exequantur, & exequi ac obseruari ab omnibus curent, & inobedientes quoscumque per Sententias, & pœnas, aliaque iuris & facti remedia, appellatione postposita, inuocato etiam ad hoc, si opus fuerit, brachij secularis auxilio, omnino compellant. Volumus autem, vt præsentium transumptis, etiam impressis, manu Notarij publici subscriptis, & sigillo alicuius personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis, eadem fides prorsus adhibeatur, quæ ipsis Originalibus Litteris adhiberetur, si essent exhibitæ vel ostensæ. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostram Constitutionem & Ordinationem infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac BB. Petri & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursurum. Datum Romæ apud S. Mariam Maiorem; anno incarnationis Domin. 1664. 15. Kal. Mart. Pontificatus nostri ann. 10.

Anno à Natiuitate Domini Nostri IESV Christi 1665. Litteræ illæ affixæ & publicatæ &c. *I. Cardinalis Prodatarius S. Vgolinus, visa de curia P. Ciampinus.*

CONCLVSIO.

HÆc sunt supremi Pastoris placita, hæc oracula indubitata. Quid igitur hæsitamus, & hæsitando diuini iudicij interminationem incurrimus? Assumpti sumus in Clerum tam Secularem quam Regularem, vt populum Christianum verbo, & exemplo doceamus. At quomodo sperandum vt Fideles vocibus nostris obtemperent, si ipsi supremi Doctoris placitis obluctemur? Nulli sanè nostrum promissa est à Christo authoritas in docendo falli nescia. Errarunt etiam ex Patribus bona mente viri Sancti, & doctrina illustres: nec ideo minus aut Patres, aut Sancti, aut illustres fuere. Sed in hoc magis Sancti, magis illustres, quod doceri non recusauerint. Vnus est à Deo nobis constitutus Doctor supremus Petri successor, Pontifex Romanus, vti iubentes agnoscimus vniuersi. Errauerit hoc sæculo aliquis siue in Dogmatum siue in Morum doctrina: nihil fecit nisi quod humanum est, & cum viris summis, ac sanctis commune. At errorem tueri, aut auscultandi Christi Vicario remoras innectere, hoc nos neque viri Sancti, neque Patres docuere, quorum vox vna cum D. August. semper fuit. *Roma rescripta venerunt, causa finita est.* Stemus igitur dociles & erecti ad vocem Pastoris supremi, siue nostra, siue aliena corrigentis, & vtrumque pari alacritate suscipiamus. Si tuta amamus, hoc tutissimum, si certa quærimus, hoc certissimum, si Sancta sectamur, hoc omnino sanctissimum. Hoc vnum si, vt debemus, vnanimes amplectimur, erit demum multitudini credentium cor vnum & anima vna: quod vnum, & porrò necessarium, vnicè vouemus vniuersi.

NOTITIA GENERALIS

Dogmatum singulorum ab Ecclesia omni tempore damnatorum, cum suis Auctoribus, ac Refutatione. Item Singulorum Hæreticorum, cum tempore quo emerserunt: Singulorum Patrum ac Scriptorum à quibus confutantur: ad certos titulos ordine alphabetico studiosè ac commodissimè singula hic redacta.

ANNOTATIONES AD SEQUENTIA.

Nihil existimaui posse commodius accidere doctrinæ Theologicæ studiosis, quam si hanc Dogmatum damnatorum, eorumque Authorum, & oppugnatorum, & Ecclesiæ definitionum, ac cęterorum quæ postea adduco Notitiam ac Seriem tam expedito ordine in promptu haberent. Nihil certè difficilius, quàm quid in singulis Materijs damnatum sit, prolixo per Authores innumero studio inuestigare. Nihil tamen vtilius quam ea in singulis Materijs comperta habere. Nihil denique commodius quam eadem, eorumque impugnationem alieno labore *sub certis titulis in sequentibus reperire.*

Sic enim facili negotio discernimus inter Dogmata certò damnata, & alia quæ in disputationem venire possint. Sic etiam eorum Authores, & Damnationem, & Tempora singulari eruditione adducimus. Sic ad Scriptores, à quibus singulę impugnantur, vbi opus est, facile recurrimus.

Sic denique ipsam temporum Chronologiam, & locorum Topographiam in quibus ea dogmata emerserunt, & eorum Authores, & Impugnatores vixerunt, in promptu possidemus. Quamuis nolim hæc ad Temporum, Locorum &c. amussim omnem reuocari, nam in illis ipsi Historię Ecclesiasticæ Scriptores multum variare solent.

Scribunt fusissimè Authores varij, quid in singulis materiis probabiliter disputetur, sed quid disertè in singulis Damnatum sit rarissimè attingunt, quod tamen maximum adferret scriptionis commodum, & in Theologia vniuersa compendium, quod, hic specialiter intendimus.

Nullo denique modo possunt emergentes recenter Errores solidius aut clarius refelli, quam ex aliis in eodem genere pridem, & certò damnatis, vti ex sequentibus studiosus Lector facile perspiciet.

Porro in fine Tomi II. *& locis hic in decursu citandis, adducuntur Noua præsentium temporum Dogmata damnata, & noui contra illa Scriptores, vti & alii in omni genere & materia Theologi, Controuersistæ, Interpretes, Historici, Concionatores &c. quod maximum censeo studioso Lectori per omnes muneris sui partes compendium, ac subsidium expeditissimum.*

DOGMA-

DOGMATA HÆRETICORUM,

Ac Damnata in quauis Materia, studiosè collecta, refutata, & ad suos Auctores, & Materiæ titulos ordine Alphabetico commodissimè redacta.

A

ABSTINENTIA.

ABstinentia siue ieiunium nullius est apud Deum meriti. Auctor fuit *Iouinianus*, postea *VValdenses*, & *VVicleffista*, ac demum *Lutherus*. Contra hunc errorem scripsit *S. Hieronymus* librum contra Iouinianum de laudibus ieiunij, & *D. Ambrosius* de Elia, & ieiunio, vti infra tradetur in Catalogo Scriptorum contra has, & singulas hæreses. Damnatur etiam in Conc *Gangrensi* decretorum c. 19. ann. 324. apud Baron aliosue Ecclef. Scriptores.

Non debent institui ieiunia ab Ecclesia, sed hoc relinquendum voluntati hominum. Auctor fuit *Aerius*, de quo S. August. lib. de hæresibus c. 53. Illi adhæsit *Eustathius* Ponti Episcopus apud Socratem lib. 2. hist. Ecclef. c. 24. Hos pridem ab Ecclesia damnatos in eodem Conc. *Gangrensi*, *Bracarensi*, & *Toletano*, sequi non verentur *Hæretici moderni*.

Homo perfectus, sine qui peruenit ad statum perfectionis, non obligatur ad ieiunium. Auctores fuerunt, *Begardi*, & *Beguinæ*, in hoc damnati in Conc. generali *Viennensi* an. 1311.

ADORATIO.

CRux Christi non est adoranda, nec aliæ ad illius imitationem factæ. Auctor huius teste V Valdensi de Sacramentalibus tit. 2. cap 16. fuit quidam *Claudius* Oxoniæ in Anglia ortus, circa annum 825. cuius errorem multo post suscitauit *VVicleffus* anno 1380. & sequuntur hæretici *moderni*. Damnatur in Conc. *Romano*, an. 732. & *Nicæn.* II. an. 786. alijsque seq.

Adoranda non est Sacrosancta *Eucharistia*. Auctor fuit Oecolampadius Germanus, & Monachus, cum sequacibus, quorum error damnatur in *Trid.* sess. 4. c. 5. an. 1551.

ABSOLVTIO.

POenitens *sola fide* absoluitur à suis peccatis, credendo se à Deo esse absolutum. Auctor fuit *Martinus Lutherus*, & *Islebicensis* in Saxonia: Damnatus anno 1517. primum à Leone X. postea in Tridentino: quem secutus est Zuinglius, Brentius, Melanchton, Carolstadius, Osiander, Bucerus, & c. secutus etiam est hunc errorem *Caluinus*. Damnatur autem in *Trid.* sess. 4. can 9. an. 1551.

Mulier aut puer, æquè ac Papa, absoluere potest à peccatis. Author, *idem Lutherus* supra. Damnatur in *Trid.* sess. 4. can. 10.

ADAM, ET EVA.

ADam, & Eua ob suam inobedientiam sunt perpetuò detrusi in infernum. Auctor fuit *Tatianus* Syrus Antiochiæ ortus, floruit circa an. 174. Damnatur in Conc. generali *Nic.* I. sub Syluestro Papa, & Constant. Imp. an 325.

Adam post peccatum amisit Dei imaginem. Auctor fuit *Origenes* Ægyptius in Alexandria ortus, anno 205. Reprobatur in Conc. *Romano* incepto sub Fabiano I Papa, & Martyre, expleto anno 258.

Si primi parentes permansissent in statu innocentiæ, numquam fuissent coituri ob humanam speciem propagandam. Auctores fuerunt *Armeni*, quorum Dux fuit Iacobus Syrus circa annum 455. damnatur in Concil. IV. generali Calcedonensi. anno 452. & *Lateranensi* sub Innocentio III. anno 1215. vbi alij Almerici Galli errores proscribuntur.

Adam fuisset mortuus, etiamsi non peccasset, & est mortuus conditione naturæ, non ex culpæ merito. Auctor fuit *Pelagius*. Anno 405. Reprobatur in Conc. II. *Milleuitano* cui interfuit S. August. an. 416. & in Conc. VII. *Cartagin.* an. 418. quæ etsi fuerint prouincialia confirmata tamen fuerunt ab Ecclesia in sexto Synodo quæ in *Trullo* habita fuit.

Primi parentes ante peccatum erant cæci, & post ligni vetiti comestionem videre cœperunt. Hæresis hæc sine authore recitatur à Philastrio & D. Augustino in libris suis de hæresibus. Reprobatur in Conc. *Milleuitano* II. præsente D. Augustino, an 416.

Eua cunctorum mater, non est ex Costa Adami formata, sed simul cum Adamo de limo terræ. Auctor ab aliquibus notatur Thom. de Vio ex patria Caietæ, an. 1517. aut forte alius quispiam, propter locum Gen. 1. *Masculum*, & *fæminam creauit eos*, non ritè intellectum. Sed clarus est locus Gen. 2. vbi Eua vocatur virago, quia de viro sumpta est, vti vniuersa intelligit Ecclesia.

ADVL-

ADVLTERIVM.

MAtrimonium legitimè contractum, & perfectè consummatum dissoluitur ob coniugis adulterium: Auctor notatur *Montanus*, de quo infra titulo *Nuptiæ*.

ANGELVS.

ANgeli siue boni siue mali non sunt à Deo creati. Auctor fuit *Hermanus Risuich*, Hollandus laicus, anno 1502. qui ob varios errores supplicio affectus dicitur apud Fr. Bernardum de Luxemburgo. Error hic satis damnatur in Concil. *Lateranensi* anno 1215. tradente vnum esse Principium omnium visibilium, & inuisibilium.

Non dantur singulis hominibus aliqui Angeli custodes: Error *Caluini*.

ANIMA.

ANima rationalis (vt rationalis est) non est forma corporis humani. Auctor fuit quidam *Petrus Ioan*. Biranensis diœcesis anno 1199 &c. Damnatur in Conc. *Viennensi* sub Clemente V. anno 1311. cuius verba habentur in lib. Epistol. Clementinarum de summa Trinitate &c.

Spiraculum, quod Deus spirauit in faciem Adæ, minimè est anima. Auctor fuit *Philastrius* natione Hispanus in regno Castiliæ ortus, qui floruit, & postea sanctè obijt Brixiæ circa annum 378 Contrarium declaratur in Conc. IV. *Calcedonensi* sub Leone Papa, anno 452.

Anima Adæ *prius* creata est, deinde corpus formatum. Auctor fuit *Ioannes Hierosolymitanus*, anno 392. Reprobatur etiam in Conc. IV. *Calcedonensi*, supra.

Anima hominis est aut *Dei substantia*, aut ex Dei substantia, Auctor fuit (vti refert Philaster libro suo de hæresibus) *Nicolaus Diaconus*. Hunc etiam errorem suscitauit quidam Manes anno 277. huic etiam hæresi adhæsit Amidæus Syrus ex Mesopotamia in ciuitate Edessenorũ ortus. Hanc etiam cum magna pertinacia tutati sunt *Fælix*, *&* *Faustus* Manichæi Afri apud Carthaginem orti, anno 404. Huic errori anathema dicit Conc. *Bracarense* I. cap 5. Decretorum, anno 563.

Animæ non creantur à Deo. In hac hæresi est diuisio licet ad omnes ad vnum finem tendant *Hermias*, & alij populi Galatæ, docent animas creari ab Angelis ex igne, & spiritu, anno 170. Hunc errorem tutatus *Apollinaris* Grammaticus ex Alexandria Ægypti ciuitate ortus, anno 350. Eundem secutus est, & *Lucifer Calaritanus*, & in Insula Sardiniæ Episcopus, anno 371. Damnatur in Conc. *Niceno* I. anno 325. definiente in Symbolo Deum factorem omnium visibilium, & inuisibilium, quod etiam sequitur in Symbolo Conc. II. *Constantinopolitani*, anno 381.

Animæ hominum malæ conuertuntur post mortem in dæmones, & bruta animalia. Auctor fuit *Tertullianus*, cui errori occasionem præbuisse videntur verba Christi malè intellecta ad Iudæos, Ioannis 8. *Vos ex patre Diabolo estis*: Et Ioan. Baptistæ Matth. 2. *Progenies viperarum &c.* de quibus S. August. de hæresibus cap. 86.

Anima hominis in morte corrumpitur. Quæ opinio diuisa est, licet omnes ad vnum finem tendant. Primi auctores fuerunt *Arabici* docentes animam hominis simul interire cum corpore, & in resurrectione corporum resurgere, anno 249. *Hermanus* autem *Risuich* docet animas ita interire, vt nunquam redeant. Damnatur in Conc. gen. *Lateranensi* sub Leone X. anno 1515.

Animæ post mortem transeunt de corpore in corpus. Auctores fuerunt *Albigenses* anno 1176. huic etiam errorem secuti sunt *Albanenses*: & pridem *Pythagora* Philosopho attribuitur. Damnatur in Conc. *Lateranensi* sub Alex. III. eum cæteris Albigensium erroribus, anno 1179.

Animæ ante corporis infusionem, peccauerunt, ideo sunt inclusæ in pœnam in corporibus tanquam in carcere. Auctor fuit *Origenes*, *&c.* hanc etiam hæresim secutus est *Priscillianus* Hispanus Auilæ ortus, anno 381. Damnatur in Conc. I. *Bracarensi*, decretorum cap. 6. an. 563.

APOSTOLI.

APostoli prædicauerunt Euangelium solum litteraliter, non mysticè. Auctor fuit Abbas *Ioachim* Calaber de Curiario, an. 1119. In eundem errorem cecidit *Petrus Ioannes*: Reprobatur in Concil. *Lateranensi* sub Innoc. III. in cap. 2. cum alijs dicti Ioachimi erroribus, anno 1215.

Apostoli nec habuerunt, nec receperunt pecuniam, nec aliquid in crastinum seruauerunt. Auctor fuit *Gerardus de Parma* ex familia de Sagareiis anno 1300. Contra est Conc. *Viennense* sub Clemente V. damnans errores *Begardorum*, ex quibus illi *Gerardi* prodit an. 1311.

A Q V A.

Aqua est Deo coæterna. Hæresis hæc recitatur à *S. Augustino* de hæresibus 76. ex eo vt videtur orta, quod gen. 1. non fiat mentio creationis aquæ, sed tantum cœli & terræ. Damnatur in Conc. 1. *Nicano*. anno 325. & habetur in cap. *Firmiter*, de S. Trin. visibilium & inuisibilium omnium.

Aqua non benedicta est tanti valoris, quanti est benedicta: & est opus Negromantia ad res benedicendas; non enim possumus facere res meliores benedictionibus, quam Deus eas per naturam condidit. Auctores fuerunt quidam *Flagellantes* sic ab operibus dicti: huic errori adhæsere aliqui populi Angli Lolardi dicti, in alijs Sectatores VViclephi, anno 1450. Hanc doctrinam etiam tutatus est quidam *Ioannes Germanus* de VVestphalia superiore, anno 1470. Damnatur in Conc. *Agathensi* in Gallia, anno 494. & in *Hispalensi* 2. an. 624. & in *Toletano* 4. cap. 8. decretorum, anno 633.

B.

BAPTISMVS.

Baptismus fit in igne & spiritu, non in aqua. Auctores fuerunt *Galata*, abusi illis verbis Matthæi 3. *Ipse vos baptizabit in Spiritu Sancto & igne*, vt refert S. Augustinus de hæresibus cap. 59. Damnatur in Conc. *Florentino* sub Eugenio IV. anno 1438. & in *Tridentino* sess. 7. can. 2.

Forma Baptismi vsitata non est vera forma &c. Ita docuerunt *Marcus Ægyptius*, ex Alexandria, anno 155. *Montanus* apud Misniam Phrygiæ ortus, anno 173. *Paulus Syrus* ex Samosatena vrbe, anno 266 Damnatur in Conc. I. *Nicano*, anno 325. & in Conc. I. *Antiocheno* recepto in prædicto Nicæno.

Mortui sunt baptizandi. Auctores fuere *Marcionistæ*, sic dicti à Marcione eorum duce, an. 158. Damnatur in *Carthaginensi* III anno 397. recepto postea in Synodo generali in Trullo celebrata.

Baptismus nullam vim habet. Primi Auctores fuerunt *Messaliani*, *Manes*, *Albanenses*, & Albigenses, Armeni, *Petrus Ioannis*, de quibus Historia, siue Annales Ecclesiastici. Damnatur in *Nicano* I. & in *Florentino* sub Eugenio IV. an. 1439.

Pueris vsum rationis non habentibus Baptis. nihil prodest. Auctor fuit quidam *Petrus de Bruis* Gallus ex Prouincia Narbonensi, anno 1126. post huius mortem docuit etiam Henricus quidam Gallus patria Tolosanus an. 1149. Item docuerunt *Anabaptistæ* illi qui surrexerunt anno 1302. Damnatur in *Lateranensi* sub Innocentio III. anno 1215. & alijs deinceps vsque ad *Tridentinum* sess. 7. can. 13.

Rebaptizandi sunt illi, qui sunt de Ecclesia Romana. Auctor primus fuit *Donatus Apher* ex Cassinigris in Numidia ortus, anno 306. secuti sunt *Armeni*: etiam *Anabaptistæ* originem trahentes à Petro Brussiano anno. 1558. &c. Damnatur hæc hæresis post alia in Conc. *Florentino*, sub Eugenio IV. an. 1438. in decreto de vnione Armenorum.

Non potest alicui conferri baptisma, nisi ei etiam conferatur Sacramentum Eucharistiæ, & nisi baptizatus vngatur Sancto Chrismate, non est baptizatus. Auctores sunt *Armeni* de quibus supra & in Historia Ecclesiastica apud Baronium &c. vti & alij Heresiarchæ quos in decursu adducimus. Damnatur etiam in *Tridentino* sess. 7. can. 13.

Baptismus est recipiendus nulla interiecta olei mixtura. Auctor fuit *VValdo* Gallus ciuis Lugdunensis, anno 1170. Secutus est etiam *VViclef*, de quo supra &c. Damnatur autem in Conc. Laodiceno, an. 364. & demum in Conc. *Lateranensi* sub Alexandro III. anno 1179. vbi secta VValdensium damnata.

Pueri non egent Baptismo ad deletionem peccati originalis, quia ante Baptismum carent peccato originali. Auctor fuit *Pelagius*, secuti sunt *VViclef*, & *Armeni*, de quibus supra &c. Tribuunt aliqui quid simile Ioanni Gersoni, anno 1410. & Thomæ de Vio, quod possint saluari sine Baptismo in casu necessitatis, quæ admitti nequeunt, vti patet iam inde ex Conc. II. *Milleuitano*, & demum ex Conc. *Tridentino* sess. 5. in decreto de peccato originali.

Si quis non ex contemptu, sed ex impossibilitate [etiam si toto corde ad Deum fuerit conuersus] non possit baptizari, saluari minimè potest. Error hic apud D. *Bernardum* recensetur Epist. 77. nullo nominato Auctore, Damnatur in *Tridentino* Sess. 6. cap. 4.

Nullum peccatum præter originale tollitur per baptismum. Auctor fuit Lutherus, de quo supra &c. damnatur disertè in *Tridentino* sess. 5. an. 1546.

Baptismus aquæ cessauit, & est mutatus in baptismum Sanguinis. Auctores fuerunt *Flagellantes* de quibus supra &c. Damnatio huius reperitur in Conc. *Viennensi* sub Clemente V. prædictorum errores proscribente anno 1311.

Ana-

Anabaptistæ contendunt baptismum solis adultis conferendum, damnati in *Trid. sess. 7. & alibi*.

BEATITVDO.

Beati non vident essentiam Dei. Auctores sunt *Armeni*, supradicti. Fuit secutus *Petrus Abailardus* Gallus Narbonensis prouinciæ, anno 1140. etiam *Arnoldus* vel Arnulphus Brixiæ in Italia ortus, anno 1139. Concilium *Rhemense* anno 1148. Abailardum & Arnoldum cum suis erroribus reprobauit.

Beatitudo consistit in delicijs carnis. Auctor fuit *Cerinthus* Asiaticus in Græcia apud Ephesum ortus. anno 41. Conc. *Apostolorum* Hierosolymis congregatum, anno 41. satis hanc hæresim damnauit cum erroribus alijs Simonis Magi, Nicolai Diaconi, Cerinthi, Carpocratis, &c.

Nec Beatitudo, nec miseria erit perpetua. Auctor fuit *Origenes*, de quo S. Augustinus lib. de hæresibus. Et cum alijs erroribus Origenis damnatur in Concilio *Romano* sub Cornelio Papa & Martyre anno 253.

Homo in hac vita potest habere beatitudinem secundum omnem gradum perfectionis. Auctores fuerunt *Begardi & Beguinæ*, populi habitantes in Germania inferiori, anno 1300. Damnantur in Conc. *Viennensi* sub Clemente V. anno 1311.

Omnis natura intellectualis seipsa est beata. Auctores sunt *Begardi & Beguinæ*. Damnantur in Conc. *Viennensi*, supra.

Ante diem Iudicij nulla anima est beata. Auctores sunt *Armeni*, quibus etiam consenserunt *Græci*. Damnatur in Conc *Florentino* anno 1439.

Omnes Beati pares sunt in gloria, nec in cœlis est præmiorum differentia. Auctor fuit *Iouinianus* natione Romanus anno 382. præter alia, damnatur in *Florentino* sub Eugenio IV. anno 1439.

Intellectum creatum nullo lumine gloriæ indigere ad essentiam diuinam intuitiuè videndam asserebant *Begardi heretici damnati*.

BELLVM.

Nullo pacto licet inferre bellum. Auctores sunt *Manichai*, etiam secutus est postea Oecolampadius &c. Damnatur in Con. IV. *Calcedonensi* ann. 452. & postea in *Bracarensi* I. an. 563.

Non licet facere bellum etiam cum Turcis. Auctor fuit *Lutherus* &c. Reprobatur in Conc. *Claromontano* anno 1084. & in *Lateranensi* anno 1120. iubente bellum contra Turcas prosequi.

BENEDICTIO.

Omnes benedictiones Ecclesiæ nullius sunt valoris. Auctores sunt *VValdenses*, postea fuerunt *VViclephistæ*: de hoc infra tit. *Aqua* & infra tit. *Exorcismus*.

BESTIA.

Omnes bestiæ sunt capaces rationis. Auctor fuit *Manes*, de quo antea: damnatur in Conc. IV. gen. *Calcedonensi*, cum alijs erroribus Manichæorum anno 452.

C.

CANTVS.

Cantus in Ecclesia nullius est virtutis. Auctor fuit Hilarius quidam *Arianus* AEgyptius Alexandriæ ortus, anno 334. secuti sunt *VValdenses* nec non *VViclephistæ*. Damnatur in Conc. *Agathensi* in Gallia, anno 494.

CALCEAMENTVM.

Non licet Christianis vti Calceamentis, Inter hæreses à *S. Augustino* notatur, auctore non nominato. Patet falsitas ex Conc. *Eliberitano* cap. 17. suorum decretorum prohibente tantum vestimenta & calceamenta ad pompam, anno 306.

CAPVT.

In Ecclesia non est vnum Caput. Ita *Lutherus*, *Caluinus*, & sequaces qui negant Pontificis primatum de quo tit. Papa, Pontifex &c.

CHARACTER.

In nullo Sacramento imprimitur Character. Auctor fuit *Lutherus*. Damnatur error Conc. IV. *Carthaginensi*, anno 214. & demum in Concil. gen. *Florentino*, in decreto de vnione Armenorum, anno 1439.

CARO ET CORPVS HVMANVM.

Corpus sua natura est malum, & à malo principio. Auctores sunt *Manichai*, quibus adhærent Priscillianistæ. Damnantur in Conc.

Conc.I. *Bracarensi*, à Ioanne III. confirmato, can.13.anno 563.

CERTITVDO.

Omnis homo iustus fidei certitudine scit se esse in gratia. Auctor *Lutherus* & sequaces. De quo etiam in tit. *Absolutio* & *Gratia*.

CIBVS.

Non licet vesci carnibus. Auctor *Tatianus*: sequuti sunt *Manichai*,ortum habentes ex Mane, anno 1170.etiam *Priscillianus*,nec non pridem Græci. Reprobatur in Conc.I. *Bracarensi*, can.14.an.563.

Diebus ab Ecclesijs vetitis licet vesci carnibus &c. Auctor fuit *Iouinianus*, fueruntque *VValdenses* & *Lutherus*. Damnatur in Concil. *Toletano* III. decretorum cap.9. anno 653.

CIRCVMCISIO.

In Lege noua admittitur Circumcisio. Quidam post tempora Christi, quos Apostolus ipse reprobat, de quo etiam tit. *Lex*.

CHRISTVS.

Christus solam habuit naturam humanam. Auctor fuit *Carpocrates* anno 36. secutus fuit *Ebion* Simonis Magi discipulus anno 57. etiam *Theodotus Sutor* anno 173. etiam *Theodotus Argentarius*, siue Trapazetus dictus, anno 202. etiam *Artemon* ex Bizantina vrbe ortus, anno 196. etiam *Arrius* Ægyptius, Alexandriæ ortus anno 310. etiam *Photinus*,à quo Photiniani venerunt, anno 340. Damnatur in Conc.I. Niceno in Simbolo, anno 325.

Christus solam habuit naturam Diuinam. Primus Auctor fuit *Valentinus* natione Ægiptius, an.132. secutus est *Cerdo* Pontius apud vrbem Synope natus, anno 146. *Apelles* verò docet Christum carnem suam sumpsisse ex elementis &c. anno 146. *Priscilhanus & Manes* docent, Christum fuisse hominem Phantasticum. Etiam Valentinum fuit secutus *Apollinaris* filius, anno 371. Damnatur in eodem Symbolo *Niceno* & in Concil. *Constantinopolitano* generali II. in Symbolo, *& homo factus est*, anno 381.

Christus vti duas naturas, ita duas personas habuit. Auctor fuit *Nestorius* ex Germanica vrbe Syriæ ortus, anno 428. secutus est Petrus Gnafæus, anno 471. Damnatur in Conc. gen. *Ephesino* can.4. anno 431.

Christus solam habuit naturam & personam Diuinam. Auctor fuit *Eutiches* Constantinopolitanus anno 448. deinde secutus est *Dioscorus* Ægyptius Alexandriæ ortus anno 439. etiam *Acephali* anno 494. etiam *Seuerus* natione Antiochenus anno 513. Damnatur in eodem *Ephesino*, decretorum cap.13.& in Concil. gen.*Calcedonensi*, anno 452.

Christus solum corpus non animam habuit. Auctor *Arius*,de quo antea,damnatur in Concil. *Roma* habito sub *Damaso* anno 382. & in *Ephesino* gen.decret.cap.13. an.431.

Vna solum in Christo fuit voluntas, nempe Diuina. Auctor *Macharius* Syrus anno 678. Damnatur in 6. Synodo gen.in *Trullo* sess.17. in qua profertur Symbolum S. Athanasij, anno 680.

Non Christus sed Simon Cyreneus fuit crucifixus. Auctor *Basilides* Ægyptius ex Alexandria ortus anno 74. constat contrarium ex ipso *Conc. Apostolorum* sub D.Petro, anno 41.

Non possumus sperare salutem in Christo. Auctor fuit quidam *Bassus* Ægyptius & Alexandriæ ortus anno 120. secutus fuit *Petrus Abailardus* de quo antea: Constat contrarium ex ipsis *quatuor primis concilijs* generalibus,quæ *D. Gregorius* affirmat recipienda sicut quatuor Euangelia.

In Christo non fuit Spiritus timoris Domini. Auctor idem *Abailardus*. Hic cum allis Abailardi erroribus damnatur in Concil. *Rhemensi ab Eugenio* II.confirmato, an.1148.

Christus adhuc viuens lanceatus fuit. Auctor *Petrus Ioannis*, contra Euangelij textum expressum: damnatur etiam à Con. *Viennensi*, anno 1311.

Christus non resurrexit, sed adhuc resurget. Auctor fuit *Cerinthus*, de quo in hist. Ecclesiastica. Damnatur in *Niceno* I.in Symbolo, *& resurrexit tertia die*.

Christus ascendit in Cœlum sine carne. Auctor *Apelles*, de quo hist.Ecclesiast. Damnatur in Conc.gen. *Ephesino* III.cap.13.anno 431. vide infra plura v. Deus.

CONCILIVM.

Concilia ritè congregata nullius sunt valoris. Hoc docent ab initio hæretici, *Arrius*, *Nestorius*, *Eutyches*, *Ioannes Huss*: postea *Lutherus* &c. Damnantur in Conc. *Constantiensi* sub Ioanne XXIV. sess.4.& 5. anno 1415.

COPVLA HVMANA.

Vsus fœminarum est communis. Auctor fuit

fuit *Simon Magus* Samaritanus anno 35. secutus est *Nicolaus Diaconus* etiam *Menander* Samaritanus anno 74. etiam *Saturninus* Antiochiæ natus, anno 60. etiam *Carpocrates*, & *Ebion*, etiam *Cerinthus*: etiam *Cerdo*: etiam *Marcion*: etiam quidam *Florinus* Romæ natus anno 165. etiam *Piccardus*, ex Belgia Gallica ortus Adamitarum Dux anno 1428. etiam *VValdenses*: etiam quidam hæretici *Fraticelli* dicti, quorum Magister fuit *Hermanus* Ferrariensis anno 1294. Damnatur in ipso Conc. *Hierosolymitano* sub D. Petro, cum alijs Simonis magi erroribus.

Copula carnalis in vniuersum non est licita, de quo titulo, *nuptiæ* infra dicetur.

Coitus non est peccatum, sed bene osculum. Auctores *Begardi* & *Beguinæ*, Damnatur in Conc. *Viennensi* cum alijs erroribus Begardorum anno 1311.

CONFESSIO.

Confessio est humanum inuentum. Auctor primò fuit *Petrus* Hispanus Oxomensis, 1474. secutus est *Lutherus*. Damnatur cum sequentibus de confessione Sacramentali in Conc. *Constantiensi*, & in *Florentino*, ac postremò in *Tridentino*, sess. 4 in can. 3. in can. 6. & 7.

Non est necessarium confiteri peccata Sacerdoti, sed soli Deo. Auctor primus fuit *Iacobus Syrus* apud Antiochiam ortus, anno 452. postea etiam *Lutherus*.

Non est necessaria examinatio suæ conscientiæ ante Confessionem, Auctor idem *Lutherus*.

Confessio est nullius valoris. Auctor *Lutherus*. Damnatur in *Tridentino*, & alijs supra notatis.

Confitentes non nisi peracta prius pœnitentia debent absolui. Damnatum in *Petro de Osma*.

Vide infra *Pœnitentia*.

CONFIRMATIO.

Confirmatio non est Sacramentum. Auctores sunt *Græci*, anno 455. secuti sunt *VValdenses*, *VViclephistæ*, nec non *Lutherus* & *Caluinus*. Damnatur pridem in Concil. II. *Hispalensi*, cap. 7. anno 624. ac demum in *Tridentino sess. 7. can. 1.*

Non solus Episcopus est minister ordinarius confirmationis. Damnatur inter *VVicleffi* errores.

CONSILIVM.

Nullum est discrimen inter Consilium & Præceptum, de quo infra titulo, *Præceptum*.

CONTRITIO.

Contritio est nullius valoris. Auctor *Lutherus*.

Attritio ex metu gehennæ facit homines deteriores. vide infra *Timor*.

CORRECTIO.

Subditi possunt pro libitu corrigere suos superiores delinquentes; vide infra *Subditus*.

CREATVRA, CREATIO.

Creaturæ præsertim corporeæ à Deo non sunt factæ. Docuit *Simon Magus*, etiam *Menander*, & *Saturninus*, etiam *Cerinthus* & *Manichæi*, nec non *Priscillianus*: quorum aliqui dicunt mundum corporeum factum à principio malo, alij à solis Angelis. Damnatur in Conc. I. *Nicæno* & in *Lateranensi* sub Innocentio III. anno 1215.

Creaturæ ex se malæ sunt. Auctores fuere *Manichæi* & *Priscillianistæ*, quia scilicet à malo principio. Damnatur tam in prædictis, quam in Concil. *Bracarensi* I in Hispania, anno 563.

Materiam primam non esse creatam, sed ex se, docuit *Marcion* hæreticus. Creatas animas diu ante corporum formationem, Origeni adscribitur. Vide *Anima*, *Mundus* &c.

CRVX.

Crux Saluatoris non est adoranda, de quo dictum titulo, *Adoratio*, *Christus*, & alibi infra.

D.

DECIMÆ.

Decimæ non sunt Sacerdotibus soluendæ. Auctor fuit *Gerardus Parmensis*, huic adhæret *Ioannes VVicleph*, damnatus in Concil. *Constantiensi*.

DEVS.

Plures sunt Dij. Docuerunt *Cerdo*, *Marcion*, *Valentinus*, etiam *Secundus* Valentini discipulus, anno 175. & *Ptolemeus* eiusdem discipulus, & con-

& concinis. Secuti hos fuerunt *Marcus*, *Apelles*, *Manichai*, *Albanenses*, & *Albigenses*, de quibus ante: Patet manifestus error, ex ratione ipsa, ex scripturis, ex Concil. *Nic.* I. in Symbolo, *Credimus in vnum Deum*.

Deus est Corporeus. Auctor dicitur *Tertullianus* secuti *Audiani* qui etiam dicuntur Anthropormophitæ. Patet hic error ex eodem Symbolo Nicæno, & cæteris.

Deus est mendax, Auctores *Armeni*, vt refert Guido lib. de hæresibus. Damnatur disertè ex Conc. IV. gen. *Calcedonensi*, & *Lateranensi* sub Innocentio III.

Omnia de necessitate absoluta eueniunt. Auctor fuit Petrus *Abailardus*, de qua hæresi infra tit. *Futurum contingens*.

Sapientia, iustitia, & alia Dei attributa sunt ab ipsa Dei essentia realiter distincta. *Gilbertus Porretanus*, vt refert D. Bernardus Serm. 3. in Cantica. Error ex opposito fuit *Eunomij* nullam etiam rationis siue conceptus distinctionem inter ea admitti posse, vt refert *Epiphanius*, hæresi 26.

Non sunt tres personæ in Diuinis. Auctor fuit *Noetius* in Epheso ciuitate Græciæ ortus, anno 260 huic adhæsit *Sabellius* in Ptolemaida Lybiæ vrbe ortus anno 260. Damnatur in Concilio *Romano* sub Syluestro I. anno 326.

Filius est Patre minor. Auctor fuit *Arrius*, secutus est *Aetius*, anno 356 etiam *Acbatius* an. 309. etiam *Eunomius* Galata, &c. an. 381. etiam multò post *Petrus Abailardus*. Damnatur in eodem Conc. *Nicano* 1.

Filius Dei ignorat vltimum diem. Auctores dicuntur ab ignorantia *Ignoita* malè intelligentes dictum Christi Marci 13. *De die autem ille nemo scit, neque Filius, nisi Pater*, apud Isidorum lib. 8. Etym. cap. 5. Damnatur in Conc. *Lateranensi* sub Martino 1. alijsque.

Filius non videt Patrem, nec Spiritus sanctus Filium: Auctor fuit *Origenes* vti scribit Epiphanius in Epist. ad Ioan. Hierosolymitanum. Damnatur inter eius errores in *Concilio Romano* sub Fabiano, anno 254.

Spiritus Sanctus est minor Patre & Filio, & est mera creatura. Auctor *Macedonius* Constantinopolitanus anno 341. Arrianis multum addictus, apud *S. Augustinum* lib. de hæresibus c. 52. Damnatur in Concilio II. gen. *Constantinopolitano* sub Damaso, anno 381. vti & in *Ephesino* III. *Calcedonensi* IV. & *Lateranensi* sub Innocentio III.

Spiritus Sanctus est Anima mundi. Auctor fuit *Abailardus*; de quo D. Bernardus Ep. 190. ad Innoc. II. Hic cum alijs Abailardi erroribus damnatur in Conc. *Rhemensi* in Gallia an. 1148.

Spiritus Sanctus non procedit à Patre, & Filio. Quod docuere *Graci*, & etiam *Armeni*, Damnatur in *Lateranensi*, anno 1215.

Personæ Diuinæ circa proprietates negligendæ sunt. Auctor *Petrus Abailardus*, Damnatus in Conc. *Rhemensi*, supra. vide *Creatura*.

DIABOLVS.

Diabolus sua natura est malus. Auctores *Manichai*, quos secutus est *Priscillianus*. Damnatur in Concilio I. *Bracarensi*, & in *Lateranensi* sub Innocentio III.

Diabolus aliquando ab inferno est liberandus. Auctor fuit *Origenes*, vt refert S. August. de hæresibus c. 33. Damnatur in *Quinto* Conc. gen. in *Trullo*, sub Vigilio, anno 253.

Diaboli tentationes fiunt in nobis Contactu lapidum, & herbarum: de quo dicetur titulo *Tentatio*.

E

ECCLESIA.

Soli boni, non mali in Ecclesia continentur. Auctor fuit *Donatus*, secutus est *Ioannes Huss*, an. 1413. Eam hęresim diu sepultam demum resuscitauit *Lutherus*. Damnatur pridem in Concilio *Constantiensi* Sess. 15. in articulis Ioannis Hus. anno 1415.

Ecclesiam constare ex solis prædestinatis docuerunt *Caluinista*; ex solis Perfectis *Anabaptista*, vt supra damnati.

Ecclesia potest errare. Auctor fuit *Ioannes de VVestphalia*, & damnatur in Conc. *Constantiensi* contra VViclefum.

Epistolæ Decretales nullius sunt valoris. Auctores sunt *VValdenses*, secuti sunt *Gerardus*, *Begardi* & *Beguina*, etiam Ioannes *VViclephi*, Ioannes de *VVestphalia* & *Lutherus*. Damnatur in Conc. *Viennensi* sub Clemente V. anno 1311. & in *Constantiensi* in articulis VViclefi, anno 1415.

Ecclesia, & ecclesiastici homines non possunt diuitias possidere. Auctores *Audiani*, secuti sunt *VValdenses* & *VVidefista*, etiam *Marsilius* Paduanus anno 1307 nec non *Lutherus*. Damnatur in Conc. gen. *Calcedonensi* IV. c. 22. Decretorum sub Leone I. & in *Constantiensi* Sess. 8. inter articulos VViclefi, anno 1414.

ELEEMOSINA.

Non licet facere Eleemosinam Fratribus mendicantibus. Auctor fuit *Ioann. VViclephi qui* supra,

supra, docens eos qui istis faciunt eleemosinam excommunicari, de quo etiam infra tit. *Mendicitas*.

Eleemosinarij, licet magni peccatores, saluantur. Dogma hoc sine *Auctore* recenset S. Augustinus de Ciuitate Dei, cap 22. & damnatur in *Nicano* I. anno 325.

EPISCOPVS.

Episcopi sunt pares simplicibus Sacerdotibus. Auctor fuit *Aerius* Alexandriæ ortus anno 354. secuti sunt infames Pauperes de *Lugduno*, *Marsilius* Padnanus, Ioannes *VViclepb*, & *Lutherus*. Damnatur in Concilio *Hispalensi* I. Decretorum cap. 5. & 7. quod fuit confirmatum ab Honorio I. & receptum in 6. Synodo in *Trullo* habita sub Agathone.

Episcopus peccans amittit Episcopatum. Auctores *VValdenses*, nec non *VViclepb.* de quo etiam errore infra tit. *Potestas*.

EVANGELIVM.

Euangelium iam cessauit. Auctores fuerunt *Flagellantes*, hæretici: & inter eorum errorea damnatur in Concilio *Viennensi* anno 1311.

Euangelium solum litteraliter ab Apostolis fuit prædicatum. Auctor fuit Abbas *Ioachim*: inter eius errores decretorum cap. 20. damnatur in *Latheranensi* sub Innocentio III.

Euangelium non est lex. Auctor *Martinus Lutherus*, secutus est *Philippus Melanchton* anno 1530. etiam Ioannes *Brentius* Germanus, anno 1540. Damnatur in *Tridentino* Sess. 6. can. 20.

EVCHARISTIA.

Ex pane non potest confici Sacramentum Eucharistię. Auctores fuerũt *Chatarista* Manis Discipuli. Damnatur in *Florentino*, anno 1439.

Non in Azymo, sed fermentato corpus suum Christus confecit. Auctores sunt *Græci*, secuti sunt *Armeni* Repugnat definitioni Concilij *Florentini*, in decreto Vnionis Græcorum cum Ecclesia Latina.

Modus Confecrandi Ecclesiæ Romanę non est verus modus. Auctores sunt *VValdenses*, Damnatur etiam in *Florentino*, anno 1439.

Corpus, & Sanguis Christi realiter non continentur sub speciebus panis, & vini. Docuerunt hoc pridem *Armeni*, etiam *Berengarius* Galius Andegauensis an. 1006. etiam Ioannes *VViclepb*, *Almaricus*, & Ioannes *Oecolampadius*, ac *Ioannes Caluinus*. Post alia damnatut in Concilio *Tridentino* Sess. 3. cap. 1.

Post Consecrationem, manet idem panis. Auctores *VViclepb* & *Lutherus*. Damnatur contra VViclefum in Concilio *Constantiensi*, & cōtra Lutherum in *Tridentino* Sess. 3. cap. 4. can. 2.

Pro Calicis consecratione non est apponendum vinum, sed sola aqua. Auctores *Aquarij* apud S. Augustinum, quorum quis fuerit magister, non legitur. Repugnat Concil. *Lateranensi*, & demum *Tridentino* Sess. 3. cap. 4.

Nullo modo est aqua apponenda in calice. Auctores sunt *Græci*, Armeni insuper secuti sunt. Repugnat Concilio III. *Carthaginensi*, & *Florentino* in decreto de vnione Armenorum.

Sacramentum Eucharistiæ nec prodest, nec lædit. Auctores sunt *Messaliani*, quos secuti sunt *Armeni*. Damnatur in *Tridentino* Sess. 3. cap. 2. can. 5.

Sacramentum Eucharistiæ maiorem habet vim feria quinta maioris hebdomadæ. Auctores fuerunt *Græci*. Repugnat *Florentino*, in decreto de vnione Græcorum.

Sacramentum Eucharistiæ sumi potest à peccatore sine confessione. Auctor *Lutherus*, alijque sequaces. *Tridentino* Sess. 3. cap. 7. declarante solam fidem non esse sufficientem præparationem ad hoc Sacramentum &c.

Peccator non recipit corpus Christi. Recitatur hic error à Petro Lombardo lib. 4. sent. dist. 9. Damnatur in *Tridentino* Sess. 3. cap. 7. can. 11.

Corpus Christi non est in Eucharistia, nisi in solo vsu. Auctor præcipuè fuit *Martinus Bucerus* Germanus, & *Lutherus*, an 1530. Damnatur in eodem *Tridentino* supra cap. 6. can. 7.

Communio debet fieri sub vtraque specie. Auctores sunt *Græci*, his adhæsit *Petrus Dresensis* Bohemus, anno 1428. etiam *Lutherus*. Damnatur pridem in Concilio *Constantiensi* Sess. 13. Vide infra *Missa*.

EVNVCHVS.

Ad bene Deo seruiendum oportet, vt quisque sit castratus. Auctor fuit quidam *Valesius* Arabs anno 230. Reprobatur in Conc. *Nicæno* I. can. 1. & in Concilio *Romano* inter errores Origenis, anno 254.

EXCOMMVNICATIO.

Censuræ nullius sunt valoris. Auctor fuit Ioannes *VViclepb*, secuti sunt Ioannes *Huss*, & *Lutherus*: Damnatur pridem inter errores VViclefi in Conc. *Constantiensi*.

EXOR-

EXORCISMVS.

Omnes Benedictiones, quas facit Ecclesia, sunt spernendæ. Auctores sunt *VValdenses*, & sequentes *VViclephystæ*. Inter alia Concilia *Toletanum IV*. sub Honorio I. suorum decretorum cap. 8. Benedictionem Cerei Paschalis approbat, & mandat.

F.

FATVM.

Hominum actiones sunt fato adscribendæ. Auctor fuit *Bardesanis*, ann. 175. sequutus est *Priscillianus*. Damnatur in Concilio *Bracarensi* 1. suorum Decretorum cap. 9. ann. 563. Vide infra V. *Libertas*.

FIDES.

Nil credendum est, quod excedat nostri intellectus virtutem, Auctor fuit Petrus *Abailardus*: cum quo hic error damnatur in Concilio *Rhemensi* anno 1148.

Habentes solam fidem; licet peccatores maximi, saluantur. Auctor est *Eunomius*, sequutus est *Lutherus*. Damnatus in *Tridentino* Sess. 6. cap. 3. 4. &c. & can. 9.

Fides amittitur per quodlibet peccatum mortale. Auctor est *Lutherus*. Damnatur ibidem in *Tridentino* cap. 15. ac can. 28.

Licitum est exterius fidem negare instante persecutione: & sufficit eam in animo suo interius retinere. Damnatur vt hæreticum in Concil. *Romano sub Cornelio Papa*, vti patet ex Baronio ad annum 254. contra Elsaitas.

FIDVCIA.

Fiducia gratiæ nullo modo, vel gloriæ assequendæ, potest collocari in nostris operibus. Auctor est *Lutherus*. Damnatur in eodem *Tridentino* Sess. 6. cap. 16. & can. 26 ac 32.

FORNICATIO.

Coitus inter solutos non est peccatum mortale. Auctores sunt *Græci*. Damnatur in *Florentino* inter Græcorum errores.

FVRTVM CONTINGENS.

Omnia, quæ fiunt, fiunt necessitate absoluta. Auctor fuit *Petrus Abailardus*, sequuti sunt *VVicleph*, & *Lutherus*. Damnatur in Conc. *Constantiensi* sess. 8 art. 27 inter *VViclephi errores*.

G.

GRATIA.

Homo potest sine Christi gratia Dei præcepta adimplere, & suis meritis vitam æternam consequi. Auctor fuit *Pelagius*. Damnatur in Concilio *Mileuitano* II. præsente S. Augustino sub Innocentio I. & in *Tridentino* sess. 6. can. 1. 2. 3.

Illi, qui plena fide Baptismum acceperunt, non possunt amplius peccare. Auctor fuit *Iouinianus*, sequuti sunt *Pelagius* & *Lutherus*. Damnatur in *Mileuitano* II. supra. Et in *Tridentino* sess. 6. can. 23.

Homo iustus scit se esse in gratia; & ad hoc credendum est obligatus. Auctor fuit *Lutherus*. Sequutus est Huldricus Zuinglius, anno 1525. etiam *Ioannes Caluinus*, anno 1534. etiam *Andreas Ossiander* anno 1530. Damnatur in *Tridentino* sess. 6. cap. 9. & can. 13. ac 14.

Semipelagiani hæretici insuper docuerunt Deum *primam gratiam* tribuere intuitu meritorum naturalium præcedentium. *Caluinus* docuit hominem in statu naturæ lapsæ gratiæ medicinali ex necessitate consentire. De Gratia vide plura damnata in hoc opere *to. 1. tract. 2. cap. 2. §. 1. 2. & seq.*

H.

HÆRETICVS.

Omnes hæretici, bene sentiunt. Auctores sunt quidam dicti Rhetorici, non nominato certo auctore. Est apertè contra Concilium *Nicænum* I. quod damnat Arium vtpotè hæreticum, & contra reliqua Concilia quæ hæreticos semper damnarunt.

Hæretici non sunt aliqua pœna corporali puniendi, sed iudicio diuino relinquendi. Auctores sunt *Lutheri Discipuli*. Patet contrarium semper ex praxi Ecclesiæ, & Concilio *Constantiensi* cuius sententia Ioannes Huss vt hæreticus combustus.

Ille dicendus est hæreticus, qui quouis modo peccat lethaliter. Hæresis hæc refertur apud *Eimericum* in direct. inquis. *Concilijs Vniuersis* hæreticos præ alijs peccatoribus insectantibus.

HORÆ CANONICÆ.

Frustra tempus teritur in decantandis horis diurnis & nocturnis. Auctores sunt *VVal-*

densos, sequuti sunt *VViclephistæ*. Contrarium patet in Concilio *Agathensi* peculiariter præscribente modum quo Horæ decantentur, decretorum cap.21.anno 506.

I.

INCARNATIO.

Redemptoris hominum titulum Christo proprie competere negabat *Petrus Abailardus*. Cuius impium errorem demonstrat fusè S. Bernardus in *Epist.* 91. ad Innocentium Pont. Vide de his *Christus*, *Maria Virgo*, *&c.* Vide etiam supra plures Errores de *Incarnatione verbi* pag.186.

IMAGO.

Imagines omnes siue Christi, siue Sanctorum sunt ab Ecclesijs tollendæ. Auctor fuit *Felix* quidam Vrgelitanus, Anno 708. sequuti fuerunt multi *Græci* Imperatores, etiam *VValdenses* & *VViclephistæ*, etiam Andreas *Carolstadius* anno 1520. etiam *Balthassar Hiebmaier*. Anno 1534. & Hæretici moderni. Damnatur ab initio Ecclesiæ in Concilio generali *Niceno* I. Anno 325. & in *Niceno* II. sub Adriano I. Anno 786.

Imago Dei, ad quam factus est homo, est in corpore non in anima. Hanc assertionem tanquam hæreticam damnauit Ecclesia in *Concilio Romæ* celebrato sub *Syluestro* Pontifice & Constantino Imp. ann.320.

Ieiunium. Vid. supra tit. *Abstinentia.*

INDVLGENTIA.

Indulgentiæ sunt piæ fraudes fidelium, Auctores primi *VValdenses*, sequuti sunt Ioannes *VVicleph*, & *Lutherus*. Damnatur pridem in *Lateranensi* sub Innocentio III. an.1215. & in *Constantiensi* Sess. 8. inter *VViclephi* errores. Vide infra *Purgatorium*.

INFERNVS.

Non datur infernus. Auctor *Almaricus*, sequuti sunt *Albanenses*, & Hermanus *Risuickius*; & damnatus error, in Concilio *Florentino*, anno 1439.

Pœna inferni non est perpetua, Auctor *Origenes*, sequuti sunt *Armeni*, apud Guidonem in summa de hæresibus. Damnatur in *Concilio Romæ* habito sub *Fabiano*, & *Cornelio* Pontific. an 254.

Christus ad infernum non descendit. Refertur à S. Augustino, Philastrio, Guidone in libris suis de hæresibus; & damnatur in Concil. *Lateranensi*, anno 1300.

INIMICVS.

Inimicus potest bona Conscientia decipi & illi damnum inferri. Ita *Græci*, & sic inter eorum errores damnatur in Conc. *Calcedonensi*, anno 456.

INIVRIA.

Non licet Christianis, petere coram Iudice Reparationem Iniuriæ, Auctor fuit *Lutherus*, & damnatur in *Trid.* Sess. 9. Vide infra, *Occisio* & *Restitutio*.

IOANNES BAPTISTA.

Ioannes Baptista fuit damnatus, quia non in Christum credidit. Auctores fuere *Manichæi*, quia scil. misit discipulos, qui interrogarent, *Tu quis es?* Damnatur in Concilio *Calcedonensi*, anno 452.

IVDAS.

Peccatum Iudæ de Christi proditione, fuit Beneficium generis humani. Auctores fuerunt *Caiani*, qui referuntur à S. Augustino & Tertulliano, qui eos vocat *Chaldæos* in lib: de hæresibus. Hæc maligna hæresis damnatur in ipso Concilio *Hierosolymitano* sub D. Petro cuius acta Euangelista Lucas describit in actis Apostolorum.

IVDICIVM.

Nullum erit Iudicium extremum. Auctores *Gnostici* Nicolai discipuli, vel Barberiani dicti: sunt sequuti *Floriani*, *Manichæi*, & *Proclianitæ*. Damnantur in Conc. I. Generali *Niceno*: & damnatos reperies in Symbolo Concil. General. *Constantinopolitani*, anno 381.

Vniuersale iudicium iam est factum. Auctores sunt *Albanenses*. Reprobatur in Concil. IV. Gen. *Calcedonensi* sub Leone I. anno 452.

IVDEX.

Nullus Iudex potest aliquem damnare ad pœnam aliquam. Auctores *VValdenses*: & damnantur in Concil. *Constantiensi* Sess. 8. inter alios VVicleffi errores, ann. 1415.

IV-

IVRAMENTVM.

Nullus Christianus potest iurare. Auctores *VValdenses*, sequuti sunt *Catharistæ*, & *Pseudo-Apostoli*. Damnatur in Concilio *Niceno* I. an. 318. & in *Constantiensi* Sess. 8. inter errores VVicleſi, ordine art. 43.

Licitum est periurium. Auctor *Priscillianus*: sunt sequuti quidam Apostolici, seu *Apostatici* an. 260. etiam *Flagellantes*. Damnatur in Concil. *Bracarensi* I. inter alios Priscilliani errores, anno 563.

IVSTVS.

Semel per Baptismum iustificati non possunt amplius peccare: Auctor *Iouinianus*, adhæsit *Pelagius*, vti patet ex S Augustino de hæresibus C. 87. Damnatur in Conc. *Mediolanensi* sub S. Ambrosio authoritate Syricij Pontific. an. 369.

Iustus in omni bono opere peccat, Auctor *Lutherus*, de quo etiam tit. *peccatum*.

Omnis homo iustus est certus de sua iustificatione. Auctor *Lutherus*, & damnatur in *Trid. Sess.* 6 *cap.* 9.

L.

LABOR.

Nullum opus manuum est monachis licitum, etiam victus causa. Auctores *Messaliani*, sequuti *VValdenses*, damnatur in Conc. *Carthaginensi* IV. an. 398.

Monachi debent sibi victum parare operibus manuum. Auctor fuit *Gulielmus de S. Amando*, anno 1216. sequuti sunt Ioannes *VViclephus* & *Lutherus*: & damnatur in Concilio *Constantiensi*, anno 1415.

LEX.

Lex antiqua seruanda est cum noua. Auctor *Cerinthus*, sequutus est *Ebion*. Damnatur in Concilio *Apostolorum* sub D. Petro.

Lex antiqua est mala, quia est à malo principio. Auctor fuit *Cerdo*, sequuti sunt *Marcion*, *Catani*, & *Manichæi*. Damnatur in Concil. IV. *Chalcedonensi*, an. 452.

Omnis homo in sua lege potest saluari. Recitatur sine Auctore hæc hæresis à Turrecremata lib. 1. de summa Ecclesiæ cap. 21. Damnatur in concilio *Lateranensi*, an. 1215.

VViclephi error fuit, superiores Ecclesiasticos, aut ciuiles, nullam habere authoritatem Leges condendi, inter alios ipsius errores damnatus.

LIBERTAS.

Nulla inest libertas humano Arbitrio, Docuerunt id *Bardesanes*, *Manichæi*, *Friscillianus*, *Petrus Abailardus*, Ioãnes *VViclephus*, *Caluinus* & *Lutherus* saltem ad opera gratiæ. Damnatur in *Tridentino* Sess. 6. can. 4. 5. 6.

Homo post gratiam deperditam, non potest non peccare. Auctor est *Lutherus*, contra *Trident.* supra can. 7.

Homo post gratiam Baptismi acceptam non potest amplius peccare. Auctor est *Iouinianus*, sequutus est *Pelagius*. De quo errore *S. Hieronymus* contra Iouinianum lib. 2. & *S. Augustinus* de hæresibus cap. 87.

LINGVA.

Ante ædificationem Turris Babel fuerunt linguæ diuersæ. Auctor *Philaster*, de quo S. Augustinus lib. de mirabilibus S. Scripturæ, est contra illud Gen. 11. *Terra fuit Labij vnius*.

M.

MALVM.

Malum est à Deo, & Deus facit malum. Auctor fuit *Florinus*, huic adhæsit *Blastus*, anno. 180. Romanus Presbyter, apud Eusebium lib. 5. hist. ecclesiast. cap. 2. Et damnatur in Conc. 4. *Calcedonensi*, an. 452.

Aliquæ creaturæ ex se sunt malæ, & sunt non à Deo, sed à malo principio: Auctor *Cerdo*, sequuti sunt *Manichæi*. De hoc *S. August.* de hæresibus cap. 21. & damnatur in *Calcedonensi* supra.

Deus non facit aliquod malum, qualecumque malum illud sit. Author fuit *Colutbus*, an. 315 Damnatur hic eiusque error in Concil. 1. *Niceno*, anno 325.

Mali Reges, ac mali Prophetæ procedunt à Iussione Dei. Auctor non nominatur, sed damnatur hic error in Concil. I. *Niceno* an. 325. vt supra.

MARIA VIRGO.

Beata Virgo Maria post Christi natiuitatem fuit à Iosepho carnaliter cognita: Auctor *Eluidius* Capadox, anno 255. huic adhæret *Iouinianus*, apud S. Aug. l. de hæresib. Damnatur in Concilio *Mediolan.* præsente S. Ambrosio & Legatis Syricij Papæ, an. 390.

Beata Virgo Maria non est Dei Mater, sed alicuius, hominis Iusti. Damnatur in Concilio III. *Ephesino* anno 431.

Beatam Virginem purum hominem peperisse prædicabat hæreticus *Nestorius*; adeoque Dei Matrem dici non debere. In alterum extremum declinauit *Eutiches* docens post Incarnationem non modò vnam esse in Christo personam, sed etiam vnam Naturam siue per compositionem, siue per conuersionem in vnam vtriusque naturæ diuinæ ac humanæ. Vide *Christus*.

MARTIRIVM.

Licet tempore persecutionis negare Christum. Auctor fuit *Basilides*, sequuti sunt *Elcesai*. Damnatur in Con.I. *Nicæno*, an. 325.

Se interimentes ob aliquod peccatum per seipsos perpetratum, sunt verè martyres. Auctores *Donatistæ*: Et damnatur in Conc. *Romano* sub Melchiade Papa, anno 313.

Interimentes se siue per se, siue per alios sunt verè martyres. Auctores sunt *Circumcelliones* genus hominum agreste vt refert S. August. de hæresib. cap. 69. Damnantur in Concil. I. *Carthaginensi*, anno 348.

Matrimonium, Vide Nuptiæ.

MELCHISEDECH.

Melchisedech fuit Christus. Auctor fuit *Hierax*, anno 278. in Ægypto, apud Epiphanium hæresi 67. & satis damnatur in ipso Symbolo Concil. *Nicæni* I. anno 325.

MENDACIVM.

Licitum est mentiri pro saluanda vita, aut pro aliquo magno beneficio alicui impendendo, etiam causa humilitatis. Auctor *Ioannes Cassianus*, anno 404. vir in alijs admodum præstans. Reprobatur hic error in Concilio IV. *Calcedonensi*, ann. 452.

MENDICITAS.

Mendicitas est ex lege illicita. Auctor fuit Ioannes *VVicleph*, adhæsit *Lutherus*, Monachorum mendicantium hostes implacabiles, Damnatur in Concil. *Viennensi*, anno 1311. Vide infra tit. *Monachatus*, *Votum*, &c.

MERITVM.

Nullum est hominis meritum ad gloriam assequendam. Auctor *Lutherus*. Et damnatur in *Trident.* Sess. 6. cap. 16. & alibi.

Homo sua virtute, sine gratia Dei, vitam æternam promerunt. Auctor, *Pelagius*, contra quem pridem S. Augustinus, & postea *Trident* Sess. 6. cap. 9. & can. 1.

Vide hic infra plures errores tit. *Opera*.

MIRACVLVM.

Nulla verè Miracula in Ecclesia fiunt. Auctores *VValdenses*, & damnatur pridem in Conc. I. *Nicæno*, & sæplus postea.

MISSA.

Missa non est fundata in Euangelio, nec est à Christo instituta, sed est merum inuentum humanum. Auctor Ioannes *VViclephus*, *Berengarius*, & alij recentius: damnati in Concil. *Constantiensi*, *Tridentino*, &c.

Missa non est sacrificium. Auctor est *Lutherus ac Caluinus*. Et damnatur à varijs Concilijs *Ephesino* Generali III. *Lateranensi*, *Trident*. &c.

Missa non potest offerri pro peccatis, nec prodest viuis, nec defunctis. Auctor *Lutherus*: Damnatur in Conc. *Tridentino* sess. 6. & can. 3. anno 1562. Vide supra *Eucharistia*.

MONACHATVS.

Monachi mendicantes sunt inuenti à malo dæmone. Auctores *VValdenses*: etiam *Guilielmus de S. Amando*, etiam Ioannes *VVicleph* & *Lutherus*. Vide infra tit. *Votum*.

MVLIER.

Mulier potest promoueri ad Sacerdotium. Auctores sunt quidam dicti *Pepusiani*, apud S. Augustinum de hæresibus cap. 27. Errorem hunc post annos 1300. renouauit *Lutherus*; & damnatur in *Tridentino* sess. 7. can. 7.

Mulier potest esse caput Ecclesiæ. Error est Protestantium in Anglia, & à Catholicis omnibus reprobatus.

MVNDVS.

Materia ex qua mundus est factus, est Deo coeterna. Auctores *Galatæ*, sequuti sunt *Albanenses* & Germanus *Risuich*. Damnatur in Concil. I. *Niceno*, & alijs, & postea in *Lateranensi* sub Innoc. III. an. 1215.

Mundus non finietur. Auctores *Albanenses*, contra illud Conc. Nicæni, *Qui venturus est iudi-*

iudicare viuos, & mortuos, & saeculum per ignem, & magis determinatur in Conc. *Constantinopolitano* II. an. 381.

Mundus non est à Deo creatus, sed ab Angelis. Auctor fuit *Simon Magus*, cui adhaesisse traditur *Saturninus*, & *Menander*, & *Cerinthus*. Contra *Nicaenum* I. asserit, Deum esse creatorem visibilium, & inuisibilium omnium.

Mundus post mortuorum resurrectionem est mansurus in eodem quo nunc est Statu. Qui error recitatur à *S. Augustino* de heresib. cap 67. & satis refellitur Matthaei 24. *Caelum*, & *terra transibunt*.

N.

NVPTIAE.

Nuptiae vt tales sunt illicitae. Auctor fuit *Tatianus*, apud S. Hieron. contra Iouin. secuti sunt *Manichaei*, *Adamiani*, *Aetiani*, *Priscillianus*. Et reprobatur in illis *Scripturis*, & *Concilijs*, quae prohibent virum ab vxore discedere, & contra.

Non sunt concedendae secundae nuptiae. Auctor fuit *Nouatus* Romanus, anno 254. ante Nouatum id docuit *Montanus*, postea sequuti sunt *Tertullianus*, & Graeci. Sed damnatur in Concil. I. *Nicaeno*, & in *Florentino*, an. 1439.

In nuptijs non est Sacramentum. Auctores sunt *Armeni*, sequitur *Lutherus*: Et damnatur pridem in Concil. *Constantiensi*, anno 1415.

Licitum est tenere duas vxores matrimonio copulatas. Auctores sunt *Adamiani* apud Aeneam Syluium de Origine Bohemorum: Et damnatur in *Tridentino* sess. 8. canon. 2. ann. 1563.

Foedus nuptiarum potest post libito coniugum dissolui. Auctor primus fuit *Montanus*, sequuntur Graeci, Priscillianus, Gerardus, & *Lutherus*. Damnatur in *Tridentino* sess. 8. can. 5.

Nuptiae aequantur Virginitati, vide infra tit. *Virginitas*.

O.

OBEDIENTIA.

Non est praestanda Obedientia superioribus legitimis. Auctores *VValdenses*, & *VViclephistae*, docuerunt idem *Begardi*, & *Beguinae*, & *Lutherus*. Contrarium satis colligitur ex *Tridentino* sess. vltima de delectu ciborum, praecipiente superioribus obedientiam.

OCCISIO.

Nullus homo iustè potest occidi etiamsi fiat praecepto Legitimi Iudicis. Auctores *VValdenses*, sequitur *Nicolaus Calerus* an. 1435. Damnatur in *Florentino*, anno 1439.

Licet occidere seipsos pro palma Martyrij assequenda Auctores *Circumcelliones* ex Donatistis orti: & damnati in Conc. I. *Carthaginensi*. anno 348. vt supra.

Licet occidere Tyrannum per insidias, etiam cum fide data sub iuramento, de quo infra tit. *Tyrannus*.

OPERA.

Omnia Opera bona ab homine etiam iusto facta sunt peccata. Auctor est *Lutherus*: & damnatur in *Trident*. sess. 6. can. 25.

Nullum opus est bonum nisi fiat puro corde, & sincero amore. Auctor fuit pridem *Bugaurius* Italus, & reprobatum vide in *Tridens*. sess. 6. can. 31.

Hominis perfecti non est benè operari, sed imperfecti. Auctores *Begardi*, & *Beguinae*, postea *Lutherus*: damnatur pridem in Conc. *Viennensi*, an. 1311.

Nullum opus bonum humanum est vitae aeternae meritorium. Auctor *Lutherus*. Pridem reprobatur in Conc. *Lateranensi* sub Innoc. III. & in *Trident*. sess. 6. can. 32.

Vide supra plures errores de Operibus, & Meritis pag. 184. sess. 6. can. 32.

ORATIO.

Sola oratio sufficit ad vitam aeternam. Auctores *Messaliani*: quod satis damnat *Tridentin*. sess. 7. can. 5. contra asserentes, baptismum non esse necessarium ad salutem.

Nunquam cessandum est ab Oratione. Auctores *Messaliani*, quos, & reprobat S. August. de haeresib. cap 57. & Conc. *Nicaenum* I. damnans earum errores.

Oratio prorsus inutilis est. Docuerunt *Pelagius*, Petrus *Abailardus*, Ioannes *VVicleph* & Ioannes *Huss*. Quod damnat Conc. IV. *Toletanum*, & Conc. I. *Mileuitanum*.

Orandum est in vniuersali, non pro particulari persona. Auctor Ioannes *VVicleph*: Damnatus in Conc. *Constantiensi*, an. 1415.

ORDINIS SACRAMENTVM.

Ordo nec est Sacramentum, nec confert

gratiam. Author *Lutherus*: & dudum damnatur hic etrot in Concil. IV. *Carthaginensi*, anno 398.

Cataphryga, & Collyridiani hæret. docebant etiam mulieres posse factis Ordinibus initiari. V. *Sacramentum*.

P.

PAPA.

Papæ potestas nulla est. Auctores sunt *Græci*, sequuti sunt *Armeni*, *VValdenses*, *Marsilius* Paduanus, & *Lutherus*. Damnatur pridem in Conc. *Constantiensi* sess. 8. anno 1415.

Papa nullam extra suam Diœcesim habet potestatem. Auctor fuit *Marcus Antonius de Dominis*, anno 1552. qui tandem factus Archiepiscopus Spalacensis à Paulo V. postea in Ecclesiam errorum venena euomuit, retractauit, &c. Damnatus est pridem ille error in Concil *Constantiensi* contra *VViclephum*, sess. 8. art. 41.

Papa nisi sit bonus, & sanctus, nullam omnino habet in Ecclesia Dei auctoritatem. Auctores *Pseudo-Apostoli*, secuti sunt. *VViclephista*, & *Ioannes Huss*. in *Constant.* damnati. De hoc etiam infra tit. Potestas.

PASCHA.

Pascha semper celebrari debet decima quarta luna, quacumque die venerit. Auctor fuit *Blastus* &c. & damnatur in Conc. I. *Nicæno*, declarante debere die *Dominica* celebrari.

PAVPERTAS.

Nullus potest peruenire ad regnum cœlorum nisi sit pauper. Auctores sunt *Apostolici*, de quibus S Augustin. de Hæresib. cap 40. & Conc. *Constantiensi* cum erroribus VVielephi hunc etiam damnauit.

Sola paupertas est sufficiens ad omnia peccata delenda. Auctor fuit quidam *Guilielmus Cornelij* Brabantinus anno 1334. & error damnatus in Concil. *Constantiensi* in VVielephi artic. 44.

Paupertas omnino est inutilis. Auctor fuit *Desiderius*, Longobardorum Rex anno 756. & tutatus est *Guil. de S. Amando*: damnauit Concilium *Viennense*, anno 1311.

Viri Ecclesiastici debent esse pauperes, & sola contenti Eleemosyna. Inter errores VVicleffi damnatur in Conc. *Constantiensi* sess. 8. artic. 44.

PECCATVM.

Non datur peccatum originale. Auctor fuit *Pelagius*, docuerunt etiam *Albanenses* & *Armeni*. Damnatur in Conc. I *Mileuitano*, & in *Tridentino* sess. 5. in decreto de peccato originali.

Omnes homines ob peccatum originale ante Christi passionem fuerunt damnati. Auctores *Armeni*: & damnatur in Conc. *Florentino*, anno 1439.

Peccatum originale consistit in sola concupiscentia, siue inordinatione potentiarum &c. Damnatur in *Luthero* & *Caluino*.

Peccatum non est à libero hominis arbitrio, sed à malo dæmone. Auctor *Valentius*, secuti sunt *Albanenses*, *Manichæi*, & *Armeni*, vti refert Guido Carmelita in summa de hæresibus: & damnatur in Conc. IV. *Calcedonensi*, anno 452.

Omne opus bonum, saltem reproborum aut infidelium, est peccatum. Auctor est *Lutherus*: & damnatur in *Tridentino* sess. 6. cap. 16. & can. 25.

Nullum peccatum licet grauissimum imputatur homini habenti fidem. Auctor est *Lutherus*: & damnatur in *Tridentino* sess 6. cap. 7. & 8. & Can. 9.

Aliqua sunt peccata irremissibilia; quæ à nullo Sacerdote prorsus absolui possunt. Auctores sunt *Armeni*, apud Guidonem supra: & damnatur in *Florentino*, an. 1439.

Nullum peccatum capitale est tolerandum, etiamsi toleretur gratia euitandi maius malum. Auctores *VValdenses*, apud Æneam Syluium, & damnatur in Concil. IV. *Toletano* suorum decret. cap. 2. an. 633.

Omnia peccata sunt paria. Auctor *Iouinianus*, & refert S. Augustin. lib. de hæresibus cap. 52. & damnatur in Concil. *Mediolanensi* an. 390.

Semel per gratiam iustificati, non possunt amplius peccare. Auctor *Iouinianus*, sequuntur *Pelagius*, *Begardi*, & *Beguinæ*: & damnatur in Conc. *Viennensi* an. 1311.

Nullum est peccatum mortale præter incredulitatem. Author fuit *Lutherus*: Damnatur in *Tridentino* sess. 6. cap. 15. & Can. 27.

Nulla est differentia inter peccatum mortale, & veniale. Auctor *Caluinus*, & *Lutherus* docens omne peccatum esse mortale. Damnatur in *Tridens.* sess. 4. cap. 5. can. 7. de Sacrament. Pœnit.

Differentia peccati mortalis, & venialis est ignota. Auctor fuit Ioannes *VVicleph*, contra est *Tridens.* sess. 6. can. 17.

Deum

Deum esse authorem peccati asserunt *Caluinistæ, in Tridentin.* damnati &c.

Vide supra de *Peccatis* plures Errores pagina 184.

PEREGRINVS.

Non est impendenda Peregrinis humanitas. Auctor fuit *Diotrephes* Ephesinus anno 75. & damnatur in Concil. *Antiocheno*, anno 266.

POENITENTIA.

Non sunt tres partes pœnitentiæ, sed, est tantum noua vita. Auctor fuit *Lutherus*: damnatur in Concil. *Florentino*. & in *Tridentino* sess.6.cap.4 Can.30.

Non est Sacerdotibus tradita potestas remittendi peccata. Damnatur supra à *Trident.* in Luthero & Caluino.

Pœnitentia, quæ oritur ex timore gehennæ est noxia & inanis. Docuit *Lutherus*: repugnat illi *Tridentinum* sess.6.can.8.

Semel lapsi in peccatum, quantumlibet pœnituerint nunquam veniam sunt consecuturi. Auctor est *Montanus*, sequitur *Nouatus* Catharorum magister. Damnatur in Conc. *Romano*, anno 255. & *Niceno* I. ann. 325. & *Tridentino* sess.6 cap.14. & can.29.

Vide supra *Confessio*.

POTESTAS.

Omnis potestas tam laicalis, quam Ecclesiastica per peccatum mortale amittitur. Auctores *Apostolici*, secuti *VValdenses* & *VViclephistæ*. Damnatur in *Constantiensi* sess.8.& Trident.sess.7. can.12.

Vide hic alios Titulos, *Pontifex*, *Ecclesia*, *Mulier*, &c.

PRÆCEPTVM.

In lege Euangelica nullum est præceptum. Auctor *Lutherus*: contra est *Tridentinum* sess.6. cap.11.& can.19.& 20.

Nullum est discrimen inter Præceptum & Consilium. Auctores sunt *Lutherani*, an hoc à suo Magistro Luthero acceperint, ignoratur. Damnatur in Conc. *Florentino*, ann. 1439.

Nihil est Deo gratum, nisi quod eit ab eo præceptum. Auctores sunt *Lutherani*: secutus Ioan. *Spangebergus* Germanus anno 1536. in sua Margarita Theologica tit. de Consilijs. Damnatur in *Tridentino* sess.6. cap.16.

Deus nobis impossibilia præcepit, vt amare Deum & proximum &c. Auctor est *Lutherus*, & damnatur in *Tridentino* sess.6.cap.11.can.18.

PRÆDESTINATIO.

Piè viuentibus non prodest bonorum operum labor, nisi à Deo sunt ordinati ad vitam æternam. Creditur fuisse hunc errorem Iouiniani & Pelagij: renouauit postea *Ioannes Huss*. Damnatur cum huius erroribus in Conc. *Constantiensi* in articulo 5.

Homines prædestinantur intuitu bonorum operum quæ fiunt solis naturæ viribus. Ita *Pelagiani* à S. Augustino & Concilijs damnati.

Paruuli qui post Baptismum moriuntur, prædestinantur propter opera facienda si vixissent. *Semipelagiani* ibidem damnati.

Homo potest scire se esse in gratia, & prædestinatum sine speciali Dei auxilio. Auctor est *Lutherus*: & damnatur in *Tridentino* sess.6. cap. 12.& 13.& can.16.

Homines prædestinantur ab æterno independenter ab operibus. *Caluinus* in hoc à *Tridentino* damnatus.

Reprobi gratijs ad salutem necessarijs priuantur. Idem.

PRÆDICATIO.

Omnes homines possunt pro libitu sine superiorum suorum licentia prædicare. Auctores sunt *VValdenses*, sequuntur *VViclephistæ*, & *Hussitæ*: qui in hoc damnantur in Conc. *Constantiensi* sess.8. art. 13.

PRÆSCIENTIA.

Deus ex se non præscit aliquod malum, sed per Aduersarium suum dæmonem. Auctores *Albanenses* apud Guidonem Carmelitam: Damnatur in Conc. *Lateranensi*, sub Alexandro III. anno 1179. Plura in tit. *Prædestinatio*, *&c*.

Præscita à Deo necessitate absoluta eueniunt: damnat Trident.

Diem iudicij Christus absolutè ignorauit: damnatum in *Ario* & alijs.

PROPHETA.

Prophetæ contrario spiritu fuerunt inspirati, ideoque prophetiæ sunt falsæ. Auctor fuit Apelles. Hic error cum Apelle damnatur in Conc I *Niceno*.

Prophetæ fuerunt arreptitij nec sua dicta intellexerunt. Auctor fuit *Montanus* huic adhæret *Priscillianus*, damnatur hic cum alijs Priscilliani erroribus in Concil. I. *Bracarensi* anno 563.

PVRGATORIVM.

Non datur Purgatorium. Auctores sunt *Græci & Armeni*, sequuntur Pauperes de Lugduno, & *Lutherus*: Damnatur pridem hic error in Conc. *Florentino*, & postea in *Tridentino*.

Animæ in Purgatorio possunt *mereri* & demereri. Auctor fuit *Lutherus* sibi contrarius. Damnatur in *Tridentino* sess. 9. in decreto de Purgatorio.

Animæ in Purgatorio non sunt securæ de sua salute. Auctor *Lutherus*. Damnatur in *Florentino* & in *Tridentino* loco iam citato.

Animæ in Purgatorio sine intermissione peccant: Auctor *Lutherus*. Damnatur in vtroque Concilio prædicto, vide supra *Indulgentia*.

R.

REGNVM DEI.

Regnum Dei post resurrectionem erit terrenum. Auctor fuit *Cerinthus*, damnatur cum Cerintho in *Concilio Apostolorum*, & in Symbolo Conc. I. *Nicæni*.

RELIQVIÆ SANCTORVM.

Sanctorum Reliquiæ non sunt venerandæ. Primus Auctor fuit *Eunomius*, successit *Vigilantius* Gallus anno 406 etiam *VViclephista*, & Lolardi VViclephi discipuli. Damnatur in Conc. *Lateranensi* maximo sub Innocentio III. anno 1215. & in *Tridentino* sess. 9.

RESTITVTIO.

Non debet fieri restitutio de re furto ablata. Auctores sunt *Græci*, vt testatur Guido &c. & damnatur in *Florentino* cum alijs Græcorum erroribus anno 1439.

Vide errores alios de *Iure & Iniuria* supra part. 2. pag. 185.

RESVRRECTIO.

Nulla erit Resurrectio. Auctor fuit *Simon Magus*, secuti sunt *Basilides*, & Alexander *Hymenæus*, & *Philetus*, ann. 43. & *Valentinus*, *Apelles*, & *Cerdon*, & *Marcion*, & Origenes, & *Seuerus*, & Hæretici aliqui posteriores, vt *Albanenses* & *Albigenses*. Manifestè aduersatur Scripturæ Matth. 22. & 1. ad Corinth. 15. & Concil. I. *Nicæno* in ipso Symbolo, & Ecclesiæ semper vniuersæ.

Corpus nostrum in illa resurrectionis gloria erit impalpabile, & inuisibile. Auctor fuit *Eutychius* anno 552. Damnatur in *quinta Synodo* generali, & in sexta in *Trullo* celebrata, ann. 680.

Corpora post resurrectionem, iterum erunt mortalia. Auctor fuit *Origenes*, apud Theophilum Alexandrinum, in lib. 2. paschali: & damnatur in 5. *generali* Synodo *Constantinopoli* habita, anno 553.

Christus hora sexta Sabbathi resurrexit. Auctores sunt *Armeni*, apud Guidonem de Hæres. Conc. *Florentinum* hunc Armenorum errorem cum alijs correxit, anno 1439.

Omnes in sexu virili resurrecturi sunt. Auctores *Armeni*, vt testatur idem Guido, qui inter errores Armenorum hûc ponit vigesimum. Errorem hunc correxit *Florentinum*, ann. 1439.

S.

SACERDOTIVM.

Omnes Christiani æqualiter sunt Sacerdotes dependenter a voluntate Communitatis. Auctor *Lutherus*, post plura Concil. *Laodicenum*, *Carthaginense IV*. *Lateranense* &c. damnat hunc errorem *Trident*. sess. 7. can. 10.

Omnes Sacerdotes æqualem habent potestatem. Auctor fuit *Aerius*: suscitauerunt idem *VValdenses*, & *VViclephistæ*. Reprobatur in Concil. II. *Hispalensi*, quod in cap. 2. suorum decretorum inhibet presbyteris officium ordinandi anno 619.

Sacerdos per peccatum mortale amittit potestatem consecrandi. Auctores *VValdenses*: & damnatur etiam in *Trident*. sess. 7. can. 12.

Sacerdotes non debent esse cælibes. Auctor *Lutherus*: sequitur Ioannes *VVelsganus* Germanus anno 1524. alijque moderni sequaces. Damnatur apertè in ipso Concilio I. *Nicæno*, & pluribus sequentibus vsque ad *Tridentinum* inclusiuè.

Inferior quique Sacerdos potest exercere munus Episcopale in absentia Episcopi. Auctor fuit Richardus *Armacanus* anno 1360. & consentur huic errori adhæsisse *VViclephista*. Reprobatur ab vniuersa Ecclesia, & specialiter à Concil. *Hispalensi* II. cap. 5. suorum decretorum anno 619.

SACRAMENTA.

Omnia Sacramenta nullius sunt valoris. Auctores *Catharistæ*, secuti sunt *Armeni*, & *Lutherus* ex parte. Contra est *Tridentinum* sess. 7. damnans omnes qui sic sentiunt.

In

In nullo Sacramento imprimitur character. Auctor *Lutherus*: Damnatur in Conc. IV. *Carthaginensi* ann. 398. & alijs sequentibus, vti in 6. *Synodo* generali in Trullo can. 10. docente non licere bis vel ter confirmari, vel ordinari.

Massiliani hæretici vim sanctificandi non Sacramentis, sed Orationi tantum attribuebant.

Caluiniani gratiam quæ in Sacramentis recipitur, non eorum efficaciæ, sed tantum suscipientium *Fidei* adscribunt: contra *Trident.*

Negant iidem septem dari Sacramenta, sed tantum duo Baptismum, & Eucharistiam. Plures de his hæreticorum modernorum errores vide in hoc opere supra *Tom. I. Tract. II. cap. XI.* & sequentibus. Atque alia reprobata de *Sacramentis* eorumque effectibus Part. II. pag. 136.

SANCTI.

Sancti non sunt orandi. Auctor *Eustachius*, sequuntur *Vigilantius*, *VValdenses*, & *Lutherus*, contra hanc hæresim est Concilium *Gangrense* sub Syluestro, anno 319. *Nicænum*, *Aurelianense I. Toletanum*, anno 636. *Bracarense*, confirmatum in 6. Synodo generali in Trullo celebrata.

SATISFACTIO.

Satisfactio non est necessaria peccatori. Auctor *Lutherus*: & damnatur *in Tridentino* Sess. 6. cap. 14. & sess. 4. cap. 8. & 9. ac denique can. 13. vide tit. *Pœnitentia*.

SCRIPTVRA SACRA.

Testamentum vetus nihil valet. Auctores *Carpocrates*, postea fuerunt *Albanenses*. Damnatur in Conc. *Laodiceno* decretorum cap. 59. anno 364. & in Conc. III. *Carthaginensi*, & in *Florentino*, anno 1439.

Libri Machabæorum non sunt legitimi. Auctor *Lutherus* &c. in hoc reprobatus à *Trid.* in Canone Scripturarum, vti, & de Epist. Canonica S. Iacobi &c.

Omnia Euangelia nihil valent, præter Lucæ Euangelium. Auctores *Cerdon*, & *Marcion* damnatur ibidem supra.

Omnia Euangelia, præter Matthæi Euangelium nil valent. Auctor *Ebion* damnatur ibidem, & in anterioribus Concilijs.

Acta Apostolorum non sunt Libri Canonici. Auctores sunt *Cerinthus* & *Seuerus*: damnatur vt supra.

Epistolæ D. Pauli nullius sunt valoris. Auctores sunt *Ebion* & *Seuerus*, secuti sunt *Elcesuitæ* seu Elcesei, damnatur vt supra.

Euangelium Ioannis ac eius Apocalypsis non sunt Ioannis. Auctores *Alogiani*, præter prædicta damnatur hoc specialiter in Conc. IV. *Toletano*, anno 633.

Scripturas esse cuilibet apertas, & claras, docent Caluinistæ, & refutatur fusè supra *Tract. I. cap. 5.*

Canonicas Scripturas discerni à non Canonicis interno Spiritus testimonio, non authoritate infallibili Ecclesiæ, docent *Caluinistæ*, & refutatur ibidem, cap. 6.

SEPVLTVRA.

Locus Sacer nihil præbet auxilij mortuis: Auctores fuerunt *VValdenses*, vti refert Æneas Syluius, postea Pius II. Pontifex, de origine Bohemorum cap. 35. Damnatur autem in Conc. *Triburiensi* in Germania, an. 895.

SILENTIVM.

Semper silendum est. Auctores dicuntur *Patalorinchtæ*, & recitatur à *S. Augustino* in lib. de hæresibus: & memoratur in Conc. *Toletano XI.* anno 665.

SIMONIA.

Dona Spiritualia pretio sunt comparanda. Auctor *Simon Magus*, secuti sunt *Græci* & *Armeni*: apud Guidonem. Damnatur in Conc. *Eliberitano* decretorum suorum cap. 48. vti & *Toletano XI. Lateranensi* an. 1063. & *Bracarensi II.* cap. 3. an. 572.

SPES.

Spes non procedit ex meritis. Auctor est *Lutherus*: Damnatur in *Trident.* sess. 6. cap. 16. & Can. 26. & 32.

Spes nulla salutis aut iustitiæ collocanda est in bonis operibus, sed in solis meritis Christi.

Damnatur inter Errores *Lutheri* in *Trident.* supra sess. 6. cap. 16. & can. 26.

STVDIA GENERALIA.

Studia generalia sunt vana gentilitate introducta in Ecclesiam. Auctor fuit *Ioannes VViclepb*: & damnatur in Conc. *Constantiensi* sess. 8. art. 29. an. 1415.

SVBDITVS.

Subditi possunt suos superiores delinquentes pro libitu corrigere. Auctor *Ioannes VVicleph.*: & inter eius errores hic 17. damnatur in Conc. *Constantiensi* sess. 8. an. 1415. Vide supra tit. Præceptum.

SVFFRAGIA DEFVNCTORVM.

Suffragia nil prosunt defunctis. Auctor fuit *Ærius*, secuti sunt *Græci, & Lutherus*: damnatur in Concil. III. *Toletano*: anno 593. & in *Narbonensi* anno 506. & demum in *Tridentino*. Vide tit. *Purgatorium*.

T

TEMPLVM.

Omnia templa Consecrata in honorem Sanctorum sunt contemnenda. Auctor fuit *Eustachius*. secuti sunt *VValdenses*, *Pseudo-apostoli*, & *Ziska* Bohæmus anno 1450. & damnatur in Conc. *Gangrensi* cap. 5. anno 319.

TENTATIO.

Tentationes factæ à Dæmone, in nobis sunt factæ contactu lapidum, vel herbarum. Auctor fuit Petrus *Abailardus* ;& damnatur in Conc. *Rhemensi* in Gallia, anno 1148.

TERRA.

Terra est Deo Coæterna. Auctor fuit *Belia* Manichæus: damnatur *in Conc. Romano* sub *Leone I.* anno 444.

TIMOR DEI.

Timor Dei seruilis est omninò inutilis. Auctor fuit *Lutherus*: & damnatur in *Tridentino* sess. 6. can. 8.

Timor domini non est in futuro sæculo. Auctor fuit Petrus *Abailardus*, vti refert D. Bernardus in Epist. 109. quæ est ad Innocentium II. & damnatur in Conc. *Rhemensi*. anno 1148.

TYRANNVS.

Tyrannus potest occidi etiam per clancularias insidias. Auctor ponitur *Ioannes Paruus* Clericus Parisiensis, anno 1400. damnatur illa doctrina in Concilio *Constantiensi* Sess. 15. in fine.

V.

VERECVNDIA.

De quacunque re nobis à natura donata non est nobis erubescendum. Auctores sunt *Adamitæ*, qui quasi more Adami in Paradiso, nudi incedebant. Damnatur hæc hæresis cum Auctore *Carpocrate* in Concilio *Hierosolymitano* sub D. Petro, anno 41.

VINVM.

Non licet bibere Vinum. Auctor fuit *Seuerus*, adhæsit huic *Tatianus*, quasi vitis esset germinata ex Satana, & terra: damnatur in Concilio *Romano*, & in *Bracarensi* I. Can. 8. anno 563.

VIRGINITAS.

Virginitas est æqualis siue non melior nuptijs, & quolibet humano coitu. Primus auctor fuit *Basilides*, sequuntur *Iouinianus*, & *Lutherus*: Damnatur in Concilio *Romano*, in epist. Syricij Papæ ad Episcopos Africanos, anno 386.

Visio beatifica, vide supra *Beatitudo*.

VNCTIONIS EXTREMAE SACRAMENTVM.

Vnctio extrema non est Sacramentum, nec infirmis prodest. Auctores fuerunt *Græci* cui errori adhæsere *VValdenses*, & Ioannes *VVicleph*, & *Lutherus*. Damnatur in *Tridentino* Sess. 4. cap. 1. & Can. 1. 2. 3. 4.

VOTVM.

Vota omnia debent cum libertate fieri, scilicet ea seruandi, aut non seruandi. Auctores fuere *Pseudo-Apostoli*, sequuntur *VViclephistæ*, & *Lutherus*: Damnatur in Conc. *Carthaginensi* IV. anno 398. & in Concilio IV. *Toletano*, anno 633. & in 6. *Elibertitano* anno 306. alijsque.

Nulla vota debent fieri nisi ex Dei Præcepto. Auctores sunt *Lutherani* posteriores. Reprobatur pridem in Concil. II. *Carthaginensi* anno 397. & in *Carthaginensi* V. cap. 3. decretorum, anno 399.

VSV-

VSVRA.

Vsuræ sunt licitæ. Auctores sunt *Græci*, quod damnatur in Concilio *Viennensi* sub Clemente V. anno 1311.

Licitum est etiam pro rebus sacris pretium accipere. Damnatur supra in tit. *Simonia*.

NOTA. *Primò.*

Concilia in præcedentibus memorata reperiri ordine temporum adducta, & fusius explicata in hoc Tomo 1. supra de Concilijs generalibus &c. pag. 68.

NOTA. *Secundò.*

Non annotari hic peculiariter varios Errores Scholasticos damnatos Michaelis *Baij*, aut Cornelij *Iansenij*, quia habentur illi in hoc *Tomo Primo* disertè expressi cum ipsis Pontificum Diplomatibus supra à *pag.* 191. & sequentibus.

Nec propositiones prohibitas anno 1665. ab *Alexandro VII.* & anno 1679. ab *Innocentio XI.* quia eorum Decreta in quibus illæ omnes continentur, reperiuntur hic infra in *Tom.2. Tract.* 1. post principia practica.

Vt faciliori opera in præcedentibus singuli Errores cursim sub materia propria reperiantur: hic singularum Materiarum Titulos sub unum aspectum *suo ordine subijcio.*

INDEX TITVLORVM
Præcedentis Notitiæ gen.

HÆ-

HAERETICI PRAECIPVI ET ERRORVM AVTHORES,

Cum Annotatione Temporum, ac Pontificum sub quibus singuli emerserunt, aut damnati sunt, ordine alphabetico hic commodissimè constituti.

ACephali, qui nullum in Ecclesia Caput aut Episcopos admittebant, emerserunt anno Christi 434. sub Sixto III. *vt in Historia Ecclesiastica fusius*.

Adamiani, qui Adami nuditatem in statu innocentiæ sectabantur, siue Adamitæ dicti, quorum dux Carpocrates: anno Christi 36. sub D. Petro Apostolo.

Aerius anno 354. sub Pontifice Liberio: *De hoc vti, & sequentibus plura in Hist. Eccles. sub Anno, & Pontifice hic in singulis notato. Et hic supra in Titulis quibus ad suos Errores citantur*.

Aetius anno 358. etiam sub Liberio, *Ortus ex Celesyria, & hæresis Arianæ sectator*.

Albanenses anno 277. sub Pontifice Eutichiano, *& multo posterius vt alij, renouantes multos errores Manichaeorum, vetus Testamentum reijcientes &c.*

Albigenses anno 1178. sub Alexandro III. *sic dicti sunt, eo quod orta sit hæc hæresis in agro Albigensi prope Tolosam in Hispania, postea vlterius dilatata*.

Almericus, anno 1200. sub Innocentio III. *Doctor Parisijs, ob errorem Armenorum, alijsque igni traditus*.

Anabaptistæ anno 1302. sub Clemente V. *Sic dicti quod Baptizatos in infantia, adultos iterum Baptizent*.

Andreas Offiander, anno 1530. sub Clemente VII.

Andreas Carolstadius, eodem anno, & sub eodem Clemente VII.

Apelles anno 146. sub Telesphoro. *Discipulus Martionis, contra Corporis resurrectionem &c.*

Apollinaris Laodicenus anno 371. sub Damaso I. *contra eius libros Patres eius temporis plurima scripsere*.

Apostolici anno 260. sub Sixto II. *sic dicti quia iactabant se esse Apostolorum successores, omnia relinquentes, obedientiam Pontifici negantes*.

Arabici anno 249 sub. Telesphoro *sic dicti, quia in Arabia primum orti*.

Armeni anno 455. sub Leone I. *Hi, sic dicti, quia orti in Armenia, qui cum Græcis visi sunt resipiscere in Concilio Florentino, sed postea in errores suos relapsi*.

Arnoldus anno 1139. sub Innocentio II.

Arrius anno 315. sub Syluestro I.

Arthemon anno 196. sub Victore I.

Audeus anno 341 sub Iulio I.

BAlthasar Hiebmaier anno 1534. sub Paulo III.

Bardesanes anno 186. sub Eleutherio.

Basilides anno 74. sub Lino.

Bassus anno 120. sub Euaristo.

Begardi, anno 1300. sub Clemente V.

Beguinæ, anno prædicto, sub eodem Clemente V. *Orti sunt Begardi, & Beguinæ, viri & fœminæ, in Germania inferiori, libertatem sub pietatis specie pertinaciter sectantes, varij ex illis publicè cremati*.

Berengarius anno 1028. sub Ioanne XX.

Blastus anno 180. sub Eleutherio.

Bugaurius anno 1006. sub Ioanne XIX.

C*Arpocrates* anno 36. sub Petro Apostolo.

Cassianus, anno 430. sub Cælestino I.

Catharistæ, anno 277. sub Eutichiano.

Cataphryges, anno 173. sub Aniceto.

Cerdon, anno 146. sub Telesphoro, & Higino. *Fuit Ponticus ex vrbe Sinope multarum Hæresum Dux, & magister Marcionis heretici*.

Circumcelliones anno 321. sub Sylnestro I. sic dicti quia circuibant agresti more sui occisionem vt martyrium prædicantes &c.

Claudius Taurinensis Episcopus anno 825. sub Eugenio II. apud VValdensem de Sacramentalibus *tit.* 2. *cap.* 16. natione Oxoniensis in Anglia, oppugnauit Crucis adorationem &c.

Cerinthus anno 41. sub Petro Apost.

Coluthus anno 319. sub Syluestro I.

D*Esiderius* Rex Longobardorum an. 756. sub Stephano III.

Dioscorus anno 449. sub Leone I.

Diotrephes anno 75. sub Lino.

Donatus anno 313. sub Melchiade.

Ebion

EBion anno 74. ſub Lino.
Eluidius anno 355. ſub Liberio.
Eunomius 381. ſub Damaſo I.
Euſtachius anno 341. ſub Iulio I.
Eutiches anno 448. ſub Leone I.
Eutichius anno 564. ſub Ioanne III.
F*Auſtus*, anno 404. ſub Innocentio I.
Felix, eodem anno, ſub eodem Innoc. I.
Felix Orgelitanus, anno 708. ſub Syſinio.
Flagellantes anno 1272. ſub Benedicto XII. *ſic dicti, quia Flagellationem ſui aſſerebant Confeſſione ac Martyrio potiorem: ex Hetruria in Italia ortum habuerunt.*
Florinus anno 180 ſub Eleutherio.
Fraticelli anno 1294. ſub Bonifacio VIII.
GErardus anno 1300. ſub Clemente V.
Gnoſtici anno 68. ſub Petro Apoſt.
Græci ſchiſm. anno 455. ſub Leone I.
Gulielmus de S. Amando ſiua Amore anno 1259. ſub Alexandro IV. *alij Germanus; alijs Doctor Pariſienſis; Monachorum mendicantium ex profeſſo hoſtis ab Eccleſia damnatus, in erroribus mortuus dicitur.*
HEnricus anno 1149. ſub Eugenio III.
Hermanus Riſnich. an. 1512. ſub Iulio II.
Hermanus Ferrarienſis anno 1294. ſub Bonifacio VIII.
Hermias anno 170. ſub Aniceto.
Hilarius anno 334. ſub Sylueſtro I.
Hierax anno 278. ſub Caio.
Hymenæus anno 43. ſub Petro Apoſt.
I*Acobus Syrus*, anno 452. ſub Leone I.
Ioachim Abbas an. 119. ſub Clemente III.
Ioannes Brentius anno 1540. ſub Paulo III.
Ioannes Caluinus 1534. ſub Clemente VII.
Ioannes Oecolampadius an. 1525. ſub Clemente VII.
Ioannes Hieroſolymitanus anno 392. ſub Syricio.
Ioannes Huſſ anno 1413. ſub Ioanne XXIV.
Ioannes Paruus anno 1400. ſub Gregorio XI. *Gallus Pariſienſis Clericus, Abailardi erroribus addictus ſcribitur.*
Ioannes de Rochceſana anno 1425. ſub Martino V.
Ioannes Spangebergus anno 1536. ſub Clemente VII.
Ioannes Volfangus an. 1524. ſub Martino V.
Ioannes de VVeſtphalia anno 1470. ſub Paulo II.
Ioannes VVicleph an. 1380. ſub Vrbano IV.
Iouinianus anno 380 ſub Damaſo.
LOlardi anno 1450 ſub Nicolao V. *Fuerunt in Anglia, Sectatores VViclephi.*
Lucifer anno 371. ſub Liberio.
Lutherus anno 1517. ſub Leone X.

M*Acedonius* anno 341. ſub Iulio I.
Macharius Sahno 680. ſub Agatone.
Manes anno 277. ſub Eutichiano.
Marcion anno 158. ſub Pio I.
Marcus anno 155. ſub Ignatio.
Marc. Antonius de Dominis anno 1616. ſub Paulo V.
Marſilius anno 1307. ſub Ioanne XXII.
Martinus Butzerus anno 1530. ſub Clemente VII.
Menander anno 74. ſub Lino Papa.
Meſſaliani anno 375. ſub Damaſo.
Montanus anno 173. ſub Aniceto.
NAzaræi anno 74. ſub Lino: ſecta Iudaica ab alijs diuerſa in Sacrificijs, cibis, libris canonicis, &c. Fuerunt, & alij Nazaræi, in Chriſtum credentes, ſed Circumciſionem retinentes.
Neſtorius anno 430. ſub Cæleſtino I.
Nicolaus Diaconus anno 68. ſub Petro Apoſt.
Nicol. Galecus anno 1431. ſub Eugenio IV.
Noetius anno 260. ſub Siſto II.
Nouatus anno 245. ſub Cornelio.
O*Rigenes* anno 231. ſub Vrbano I.
P*Apius* anno 118. ſub Euariſto.
Paulus Samoſatenus anno 266. ſub Dionyſio I.
Pelagius anno 405. ſub Innocentio I.
Petrus Abailardus anno 1140. ſub Innocentio II. *Gallus Narbonenſis origine, non ingenio tenuis, à S. Bernardo præclarè confutatus.*
Petrus de Bruis anno 1126. ſub Honorio II.
Petrus Dreſenſis anno 1428. ſub Eugenio IV.
Petrus Gnanfeus anno 471. ſub Simplicio.
Petrus Ioannes anno 1199. ſub Clemente V.
Petrus Aſmenſis anno 1474. ſub Siſto IV.
Phyletus anno 43. ſub Petro Apoſtolo.
Philippus Melanchton anno 1530. ſub Paulo III.
Photinus anno 357. ſub Liberio.
Phylaſtrius anno 384. ſub Syricio.
Piccardus anno 1428. ſub Eugenio IV.
Priſcillianus anno 381. ſub Damaſo I.
Proclianitæ anno 170. ſub Aniceto.
Ptolomeus anno 175. ſub Sothero.
R*Icardus* anno 1370. ſub Innocentio VI. *Vide ſupra in Notitia gen. tit. Epiſcopus.*
S*Abas* anno 170. ſub Aniceto.
Sabellinus anno 260. ſub Siſto II.
Saturninus anno 74. ſub Lino.
Secundus anno 175. ſub Sothero.
Seleucus anno 170. ſub Aniceto.
Sethiani anno 68. ſub Petro Apoſt.

Se-

Seuerus anno 519. sub Hormisda.

Simon Magus anno 36. sub Petro Apostolo.

T*Atianus* anno 174. sub Aniceto.

Tertullianus anno 215. sub Zepherino.

Theodotus Argentarius anno 173. sub Aniceto.

Theodotus Sutor sub eodem.

V*Alentinus* anno 145. sub Telesphoro.

Valesius anno 230 sub Vrbano I.

Vigilantius anno 406. sub Innocentio I. Gallus origine, sed Barcinone in Catal. Arch presbyter, contra quam scripsit S. Hieronymus.

Vualdo anno 1170. sub Alexandro III.

Z*Isiba* Bohemus anno 1430. sub Calisto III. *Fuit monoculus, & perdito altero oculo adhuc fuit in prælijs Dux hæreticorum, & moriens iussit ex sua pelle fieri tympanum, quo pulsato ipsius Sectatores contra aduersarios ad prælia incitarentur, ita Spondanus alijque.*

Zuinglius anno 1525. sub Clemente VII. Fuit Heluetus, primò Parochus, postea sectator Berengatij, in prælio occisus.

NOTA.

Si quando de his Hæreticis plura in particulari requirantur, facile ex hac Temporum, ac Pontificum Annotatione recurri potest ad quamlibet *Historiam* Ecclesiasticam, in qua sub titulo *Anni* aut *Pontificis* hic annotati, eorum ortus, patria, professio progressus, ac dogmata reperiuntur. Illos, & nos supra in ordine Dogmatum damnatorum suis erroribus specialiter adiunximus, & eorum Notitiam non modicam præbuimus.

NOTITIA LIBRORVM PROHIBITORVM

Ex his breuiter deducta.

EX prædictis Nominibus Authorum, & Dogmatum Damnatorum magna colligitur Notitia Librorum Prohibitorum, vt ab alijs discernantur. Tales enim censeri possunt singuli Libri qui sub Nomine prædictorum Scriptorum de rebus Fidei, aut doctrina sacra quomodolibet in lucem prodierunt: aut etiam de alijs Materijs ab ijs scripti, errores aliquos obiter continent, nisi ab his fuerint expurgati.

Plures etiam istiusmodi Libri damnati reperiuntur expressi in calce Concilij Tridentini in tres Classes distributi.

Præter illos, plures alij Libri postea prohibiti, exponuntur in vno Tomo cui titulus, Index Librorum Prohibitorum, & Expurgatorum editus auctoritate, & iussu Illustrissimi D. Bernardi De Sandoual Archiepiscopi Toletani, Hispaniarum Primatis, &c. de Consilio supremi Senatus S. Gen. Inquisitionis Hispanicæ.

Regulæ etiam traditæ ad Tridentinum in fine, pro indicandis, imprimendis, legendis discernendis Libris in quouis genere Materiæ prohibitis, exprimuntur distinctè in hoc Opere nostro infra *Tomo 2. Tract. 6. Quæst. 12. de Libris Hæreticorum quomodo prohibitis, &c.*

SCRIPTORES SACRI

Contra prædictos Hæreticos, eorumque Errores, ordine Temporis siue Antiquitatis exhibiti.

APostoli, & Euangelistæ varia scripserunt contra errores Iudæorum, aliosque plurimos.

Ita, S. Dionysius Areopagita discipulus S Pauli Apostoli, scripsit de Hierarchia Ecclesiastica, &c.

S. Clemens Romanus anno Christi 92. edidit Canones Apostolorum, & constitutiones Apostolicas contra varios errores, & Disputationem S. Petri cum Appione.

S. Ignatius martyr, contra Simonem Magum, Menandrum, Ebionem, & alios.

S. Irenæus, contra Valentinum, & alios plurimos qui vsque ad suum tempus Ecclesiam impugnarunt.

Tertullianus contra Mercionem, & alios sui temporis.

S. Cyprianus Carthaginensis, contra Nouatianos.

S. Athanasius Alexandrinus,
S. Gregorius Beticus,
S. Sebadius Agennensis,
S. Hilarius Pictauiensis,
Lucifer Calaritanus — Contra Arianos.

S. Pacianus Barchinensis, contra Nouatianos.

S. Optatus Meleuitanus, contra Donatistas.

Titus Bostrenus, contra Manichæos.
S. Basilius Magnus, contra Eunomium.
S. Gregorius Nazianzenus, contra Arianos, & Eunomianos.
S. Epiphanius Cyprius, contra omnes hæreses priorum temporum.
S. Ambrosius Mediolanēsis, contra Arianos.
S. Philastrius, cōtra omnes hęreses anteriores
S. Hieronymus, contra Origenem, Iouinianum, Heluidium, Vigilantium, Pelagium.
Theophilus Alexandrinus, contra Origenē.
S. Augustinus, contra Manichæos, Arianos, Donatistas, Pelagianos, Iouinianistas.
S. Innocentius Papa contra Pelagianos.
S. Cyrillus Alexandrinus contra Nestorium
Theodoretus Cyriæ, contra omnes hæreticos istorum temporum.
Ioannes Cassianus, contra Eutichianos.
Vincentius Lirinensis, contra omnes anteriores breuissimè.
S. Leo Papa, contra Nestorium, Eutichem & Priscillianum.
S. Prosper Aquitanus, contra Pelagianos, & Semipelagianos.
S. Fulgentius Ruspensis, contra Arianos, & Pelagianos.
Petrus Diaconus, contra eosdem.
Ioannes Maxentius, cōtra Semi-pelagianos.
S. Sophronius Hierosolymit. contra Monothelitas.
S. Maximus martyr, contra Monothelitas.
S. Ildephonsus Toletanus, contra negantes virginitatem B. Mariæ.
S. Ioannes Damascenus, contra Iconomachos.
S. Theodoretus Studites, contra eosdem.
Theorianus Græcus, contra errores Armenorum.
Humbertus Cardinalis, contra errores Gręcorum.
Lanfrancus Cantuariensis, contra Berengarium.
Guitmundus Auersanus, contra eundem.
Algerus Scholasticus, contra eundem.
S. Anselmus Cantuariensis, contra errores Græcorum.
S. Bernardus Abbas, contra Petrum Abailardum, & Gilbertum, & Henricianos, & Petrobusianos.
Petrus Cluniacensis, contra eosdem Petrobusianos.
Hugo Etherianus, contra Græcos.
S. Thomas Aquinas, contra Græcos, & contra impugnantes Ordines Religiosos, &c.
S. Bonauentura, contra eosdem.
Pelagius Aluarus, contra Marsilium de Padua, & alios impugnantes Pontificiā potestatē
Guido Carmelita, contra omnes hæreses priores.
Thomas Valdensis, contra Ioa. VViclephū
Bessarion Cardinalis, contra Græcos.
Georgius, siue Gennadius Scholarius, contra Græcos.
Ioannes de Turrecremata, contra impugnantes Pontificis Potestatem.
AEneas Syluius, cōtra Ioan. Hus, & Hussitas
Syluester Prieras, contra Lutheranos, *vti & omnes hic sequentes contra eosdem* Lutheranos.
Iannes EcKius.
Thomas Caietanus.
Thomas Morus.
Ioannes Roffensis.
Ioannes Faber.
Ioannes Cochiæus.
Dominicus Sotus.
Ambrosius Catharinus, contra eosdem Lutheranos.
Robertus Bellarminus, Martinus Becanus, aliique contra modernorum errores, pro quo

NOTA I.

Plurimos alios Scriptores Recentiores *Controuersiarum* contra modernos Hæreticos, eorumque particulares Tractatus, accuratè annotatos hic reperies in fine *Tomi secundi:* Vti & *Interpretes* in S. Scripturam, *Concionatores* verbi diuini in omni genere, & per Dominicas, & Festa, Scriptores *Historiæ Sacræ*, &c. ibidem.

II.

Theologiæ Scriptores in omni parte ac materia, vti & *Iuris* vtriusque, *Philosophiæ*, ac *Mathesis*, eorumque Opera, Axiomata, Status, ac Notitia distincto ordine proferuntur in Idea scientifica infra *Tomo* 2 huius Operis *ante finem Tomi secundi*.

III.

Concilia singula generalia, & particularia approbata, aut reprobata, & res in ijs gestæ breuiter exponuntur in huius Operis *Tomo 1. part. 1. q. 7. §. 3.* Vti & *Pontificum* omnium series, ordo successionis, ac res præcipuæ reperiuntur ibidem. *Tom. 1. part. 1. Tract. 1. qu. 7. pag. 43.* Quinimo notitia breuis totius Historiæ Ecclesiasticæ Sacræ ac secularis in sequentibus exhibetur. Sic vt nihil notitiæ totius Theologiæ, ac salutis animarum Studioso in hoc Opere deesse possit.

NOTI-

NOTITIA BREVIS TOTIVS MONARCHIAE SACRAE AC SAECVLARIS

Cum Rerum memorabilium, Personarum, ac Temporum ordine accurato à Mundi exordio ad annum præsentem 1685.

CVM in huius Tomi primi decursu exhibeamus in hoc genere non pauca, vt est, series omnium Pontificum. Conciliorum generalium, Hæresum, Patrum & Scriptorum contra illos præcipuorū &c. Visum est mihi, & alijs id magnopere desiderantibus, ad perfectum rei complementum, his superaddere hanc ideam vniuersalem quam subijcio, non pauco sane labore in eum finem à nobis concinnatā, & ad normam tam breuem, tamque commodam dilucidè redactam. Incredibile namque est cunctis (nisi expertis) quam copiosam hic Tractatus, viris præsertim Ecclesiastici, suppeditet omnigenæ litteraturæ scientiam. Quantam Scripturarum: *quantam* Historiæ *Sacræ, & Profanæ: quantam* Regnorum ac Gentiū: *quantam* Rerum ac Temporum *Orbis vniuersi peritiam. Idque siue in ordine ad* Controuersiaū *resolutiones, siue ad* Discursus *eruditos, siue ad* Materias *omnis generis etiam pro Concione solidè, copioseque proferendas.*

Primò igitur, pro meliori rerum, ac temporum ordine, & memoria, totus Orbis vniuersi *decursus redigitur hic ad* Sex mundi AEtates; *cum singularum rebus gestis, personis, ac temporibus, certa annorum serie, & ordine definitis.*

Secundò, Quatuor Orbis Monarchiæ *celebriores sibi inuicem, simili rerum, personarum, ac temporum ordine, succedentes.*

Tertiò, Deducitur speciatim Monarchia Sacra, & varius Status Vrbis Romanæ, *ac omnium* Cæsarum, Pontificum, Conciliorum generalium &c.

Quartò Monarchia Sæcularis, *siue, singuli* Imperatores Christiani, *cum rebus eorum tempore præcipuè gestis, per singula sæcula deducti anno* 800.

Quintò, series, & successio Regum Hispaniæ, Galliæ, Angliæ, Hiberniæ, *&c. cum* 4. Mundi partibus, & alijs *annexis.*

Hæc cum Lector in sequentibus distinctè perspexerit, non parùm gratulabitur se tam commode ad manum habere, tantam, & tam ordinatam Rerum copiam, quam ex multis Voluminibus longo vix studio sibi compararet.

ARTICVLVS I.

SEX MVNDI ÆTATES

Cum singularum annis, ordine, ac rebus scitu dignissimis.

Prima mundi Ætas ab Adamo *ad finem* Diluuij, *per annos 1656.*

CReato mundi ex communi sententia supponitur facta in vere vel autumno, cum hoc sit tempus innouationi rerum maximè proprium. Absoluta est mundi creatio diebus septem. Die sexto *Adam* creatus est ex limo terræ, & *Eua* ex illius costa formata. Non multò post lapsus vtriusque, & profligatio ex Paradiso. Ante finem anni primi Adami natus est illi *Cain*, & soror eius Calmana.

Anno Adami 30. natus est ei *Abel*, cum sorore nomine Delbora. Anno Adami 99. occisus Abel à fratre Caino.

Anno Adami 115. ciuitas *Enochia* à Caino condita est: vti tradunt ipsi *Hæbræi, Christianus Massæus, & Scultetus.*

Insuper ex Adamo genitus est *Seth*, postquā vixisset 130. annis, & postea genuit alios filios & filias. Ac vniuersim vixit Adam nongentis triginta annis, & mortuus est.

Seth verò, post centum, & quinque ætatis suæ annos, genuit filium nomine *Enos*, qui fuit probus, & pius Dei cultor, vixitque Enos vniuersim nongentis, & quinque annis.

Ex *Enos* natus est *Cainan* qui vixit 910. annis. Ex hoc proseminatus *Malaleel* qui vixit 895. annis, & ex huius stirpe successiuè *Sared*, 962. an. *Henoch* post 365. annos non mortuus, sed à Deo raptus est. *Mathusala*, qui vixit annis 969. omniumque longissimè. *Lamech* 677. annis vixit, & anno suo 182. natus est illi *Noe*.

Cum autem *Noe* esse 500. annorum genuit, *Sem, Cham, & Iaphet*. Postea multiplicatis hominibus, aucta est plurimùm corruptio carnis, ac vitiorum, de qua queritur Deus, & præmonet centum annis ante *Diluuium*, propter hominum

minum scelera illud secuturum. Noë à Deo instructus parat Arcam ad conseruationem generis humani: in ea egit Noe annum vitæ suæ sexcentesimum, vti colligitur ex Genesis c. 7. v. 11. &c. 8. v. 13. Atque ita completur prima mundi ætas, 1656. *annorum*.

Secunda mundi Ætas.

A Principio anni 601. *Noe* vsque ad gressum Filiorum Israel *ex Ægypto* computatur, & durauit illa Secunda ætas per annos 887.

Diluuium itaque durauit mensibus duodecim & diebus decem. Quod autem Noe adhuc per bimestre mansérit in Arca, ideo factum est quod terræ superficies adhuc limo humido ex præcedente aquarum diluuio oppleta, non potuerit tunc coli, incoli, & pedibus nisi incommode calcari.

Ex *Sem* primogenito Noe prognati sunt posteri successiue, hoc est, alter ab altero; Arphaxad, Cainan, Sale, Heber, Phaleg, Reu, Saruch, Nachor, Tare, Abram, Isaac, Iacob qui erat pater Iosephi, qui ductus est in Ægyptum, à quo & ipse Iacob vrgente fame euocatus est in Ægyptum ad Regem Pharaonem, cum esset annorum 130.

Ioseph autem tunc erat annorum 39. Nam traditur nouennio antea, cum scilicet esset annorum 30. primum stetisse in conspectu Regis Pharaonis, *Gen. c.* 41. *v.* 46.

Mortuus est Ioseph cum esset 110. annorum vt patet *Genesis cap.* 50. *v.* 22. Ergo postquam patrem suum Iacobum stitit in conspectu Pharaonis, superuixit Ioseph annis 70. & vno.

A morte Iosephi vsque ad natiuitatem *Moysis*, communiori calculo statuuntur anni 64. Erat autem Moyses annorum 80. cum Hebræi ex Ægypto egrederentur, *Exodi* 7. *v.* 7.

Notant passim temporum Scriptores, anno mundi 1862. & Diluuij 206. Saturnum, qui & Chus dicitur, alterius *Chus* filius qui primogenitus *Cham* fuisse notatur, inchoasse Regnum Assyriorum. Sed filius eius *Nimrod* (qui & Belus & Iupiter nuncupatur) vltra regnum, Monarchiam Assyriacam siue dominatum supra alias vicinas Gentes inchoauit anno mundi 1932. & Diluuij anno 276. Huius autem *Monarchiæ Assyriorum* anno 43. inchoante, natus est *Abrahamus*, ex cuius semine *Christus*, ità cum aliis *Eusebius in suo Cronic.* Per prædictū *Nimrod*, siue louem, incœpta est erigi turris *Babel* initio Regni illius, quod antea annis 14. fuit eiusdem Monarchiæ. In hac Turre construenda occupatos fuisse opifices annis 43. vt ad altitudinem vnius leucæ illam extollerent, tradit *Cedrenus*. Itaque ædificantium dissipatio, & linguarum diuisio, contigit ante ortum *Abrahā* annis 14.

His igitur secundæ ætatis annis 887. addendo primæ ætatis anno 1656. reperiuntur anni ab exordio mundi fluxisse 2543. & ante egressum Hebræorum ex Ægypto.

In hac mundi ætate secunda circa annum ab illius exordio 2530. cœperunt existere variæ etiam in Historia prophana cognitu dignissima

Trismegistus Mercurij nepos in Ægypto, hoc tempore doctrinæ gloria excelluit; *Ianus* in Latio imperitauit. *Cadmus* frater Europæ Litteras ex Phænicia in *Græciam* induxit. Idem *Thebas*, in Bœotia condidit. *Acrisius* Rex Argiuorum Apollinis Delphici templum, & oraculum excitauit. *Amphion*, electo *Cadmo*, arcem Thebanam extruxit per agrestes homines, blanda oratione ad hoc delinitos; quo Poetis de illius musica fabulandi materiam præbuit. *Bacchus* per muliebrem Baccharum exercitum *Indiam* subegit, *Perseus* Ioue natus, in *Asia* Barbaros vicit, illosque suo nomine *Persas* appellauit.

Græcæ litteræ in *Italiam* inuectæ multò tempore illic vernaculæ fuerunt: idem notat Eutropius, & August. de Ciu. l. 18.

Fauni vxor, eadem *Latini* Regis mater, Latinas litteras primò iam reperisse memoratur, rara sexus fœminei gloria.

Saturnus Rex Iano in Latio successit. Sub Saturno & agrorum, & ingeniorum culturam ex Græcia accepisse fertur Italia; & bona tunc communia, & homines liberos fuisse. Inde hoc sæculum *Saturni*, & sæculum mundi *Aureum* appellatur.

Tertia mundi Ætas.

A B *Egressu* filiorum Israel ex Ægypto ad annum primum conditi *Templi*, à Salomone, durauit tertia mundi ætas per annos 480. quod colligitur ex 3. *Regnum* 6. Quamuis in hoc nonnihil computum communem, excedat Iosephus, Sabellicus, Canus, & Serrarius.

Moyses præfuit Israeli ab *egressu* ex Ægypto ad eius *mortem* annis 40. à mundo condito 2583. à diluuio 927.

Iosue Israeli *præfuit* annis 17. *mortuus* ab egressu ex Ægypto anno 57.

Othoniel, in illius principatu includendo annos seruitutis sub Rege Mesopotamiæ, & tempora Seniorum qui dicuntur post Iosue vixisse; *præfuit* annis 44. *mortuus* ab egressu Ægy-

Ægypti anno 97. *Aod*, computatis 18. annis seruitutis Moabiticæ & Iudicis Samgar, inuoluit annos 80.

Barac & Debora, includendo annos seruitutis Regi Chanaan, præfuit annis 40.

Gedeon, cum interregno 7. annorum sub Madienitis, gubernauit Israelem annis 40. *Abimelech* tyrannus annis 3. *Thola* annis 23.

Iair, cuius annis Cedrenus includit 18 annos seruitutis sub Philistæis & Ammonitis &c. præfuit annis 22.

Iephte præfuit annis 6. *Abesan* annis 7. *Abialon*, vel Helon, annis 10. *Abdon* annis 8.

Sampson iudicauit Israelem annis 20. additur *Iudicum* 15. *v. vlt.* id factum in diebus Philistijn, hoc est, dum hi dominabentur Israelitis, vnde 40. anni seruitutis sub Philistæis includuntur annis tam Sampsonis, quam ipsius Heli, qui secutus est Sampsonem: vti tradit Masius & alij, & inde forte factum, vt aliqui pauciores annos *Heli* attribuerint quam hic notamus, qui illi cum communi 40. annos assignamus.

Samuel Propheta & *Saul* Rex primus simul sumpti, præfuerunt annis 40.

Dauid Rex secundus Israelis, post Saulum rexit etiam annis 40 Succedit *Salomon*, de quo infra. Ex his hactenus conficiuntur 480. anni tertiæ ætatis mundi.

In hac mundi Ætate tertia, circa annum ab exordio mundi 1000. aut nonnihil posterius, *Troia* à Græcis euersa est, ante Romam conditam annis 432. *Æneas* profugus in Italiam venit. *Homerus* floruit, Salomone aliquantum senior, vixitque post bellum Troianum anno 168. teste Herodoto.

Arbaces hoc tempore imperium ab *Assyrijs*, transtulit in *Medos*, cum illud stetisset annis circiter 300. teste Iustino. Postea *Dido* Tyro soluens vrbem condidit *Cartagho* dein dicta ente conditam Romam annis circiter 70. teste Dione lib. 1.

Quarta mundi Ætas.

A Principio *ædificationis Templi* Salomonis vsque ad illius *exustionem* per Chaldæos, siue vsque ad finem *Captiuitatis Babylonicæ*, & Monarchiæ Chaldaicæ durauit hæc quarta mundi ætas annis integris 452.

Salomon ædificationem Templi Salomonici incœpit quarto anno regni sui, vixitque postea annis 36. & vniuersim regnauit annis 40. mortuus est anno mundi 3060.

Tum in regno quod erat Salomonis demortui ortum est *Schisma*, quo à domo Dauidis *decem Tribus* defecerunt, nimia & iuuenili seueritate *Roboami* qui Salomoni patri successit. Et sic diuisum est regnum *Iuda* siue Hierosolymæ quod mansit sub Roboemo, stirpis Dauid, à regno *Israelis* siue Samariæ sub *Ieroboamo*, sub quo populus ille ad idola traductus, ne illi religione templi Hierosolymitani ad Regem Iudææ reuocarentur; & posteà in ille impietate non parum pertinaces, diuersarum stirpium Reges habuerunt, & plurimis bellis Reges Iudææ, qui in Dei cultu permanserant, deinceps infestarunt.

Super illas igitur decem Tribus regnauit, primò *Ieroboam* filius Nabat per annos 22. sed vltimus tantum inchoatus, vt patet 3. *Reg.* 14.

Successit huic *Nadab* eius filius; regnauit ille tantum anno 1. altero tantum inchoato. Postea *Baasa* qui regnauit annis 23. *Ela* filius eius regnauit tantum anno vno integro, occisus à Zambri præfecto equitum. *Amri* qui fuit Princeps exercitus, suffragijs illius electus in Regem, regnauit, integros numerando, annis 11. quatuor annos in bello cum Zambri &c. septem reliquos in pace in regie vrbe *Thersa*, ex qua ipse sedem Regiam transtulit in *Samariam*.

Successit illi *Achab* filius, deinde *Ochozias*, *Ioram*, *Iehu*, *Ioachaz*, *Ioas*, alique numero sedecim (de quibus lib 4. Reg. c. 13.) vsque ad *Osee* filium Ela, qui occiso *Phasee* prædecessore, sceptrum tyrannicè vsurpauit per annos 9. quamuis & plures anni ob varios rerum incursus illi attribuantur.

Initio *Osee* anni septimi obsedit *Salmanasser* Samariam, & non eam intercepit, transtulitque Israelitas in Assyrios, vbi perpetuam subierunt seruitutem, vti patet ex *lib* 4. *Reg. c.* 17. *v.* 23.

Regnum igitur hoc *Israelitarum* stetit ab anno primo Ieroboami, ad annum vltimum *Osee* nempe per annos 256. Ab huius Regni excidio vsque ad excidium vrbis Hierosolymitanę, & Templi, quod euenit *Sedecia*. anno 11. fluxerunt anni 130. vti Tirinus, alijque sentiunt.

Sed vt nunc redeamus ad regnum Dauidis, & Salomonis. Successit Salomoni filius eius *Roboam*; de quo supra, qui regnauit super Iudæam annis 17. *Abias* annis 3. *Asa* annis 41. *Iosaphat* dicitur, quidem regnasse annis 25. *lib.* 3. *Reg.* 14. *v.* 21. sed solus tantùm regnauit annis. 22. nam tres vltimi filio adscribuntur 4. *Reg.* 8. Itaque *Ioram* annis tribus cum parte, 4. solus regnauit, vniuersim annis 7. dicitur quidem sibi octano regnasse sed tantum inchoato

quod

quod hic, & alibi de annis imperfectis in numerando obseruare non profitemur.

Ochozias regnauit anno 1. *Athalia* tyrannicè annis 6. *Ioas* filius Ochoziæ annis 40. *Amasias* annis 29. *Azarias* siue *Ozias* an. 52.

Anno huius *Oziæ* quinto, cum solstitio estiuo cœpit initium *olympiadum* quarum singulæ continent annos 4. à ludis Olympiacis qui singulis quadriennijs fiebant. Quibus sequentia tempora per Olympiades apud varios numerantur. Eiusdem anno nono superatus est *Sardonpalus* per Babylonios, & Medos, atque ita Monarchia *Assyrijs* erepta est.

Anno eiusdem Oziæ 2. vel 3. *Prophetarum* primus *Oseas*, prophetare cœpit. Anno 5. vel 6. Propheta *Iol*, & *Ionas*, Anno 23. *Amos*. Anno 25 *Isaias*.

Anno Oziæ 28. mensis Aprilis, 21. condi cœpit *Vrbs Romana*, de qua infra.

Ioatham filius Oziæ regnauit annis 26. Sub illo prophetauit *Abdias*, & Michæas.

Achaz, regnauit annis 16. *Ezechias* regnauit solus annis 27. Sub illo *Nahum* prophetare cœpit.

Manasses filius Ezechiæ, qui ob sua flagitia vinctus catenis ductus est in Babyloniam, sed breui restitutus, regnauit annis 55. *Amon* regnauit tantum annis 2. *Iosias* annis 31. Sub hoc prophetare cœperunt *Sophonias*, *Habacuc*, & *Ieremias*.

Ioachas filius Iosiæ tantum regnauit mensibus tribus, cum à Pharaone Necao ductus est vinctus in AEgyptum.

Iachim, qui etiam cum Daniele eiusque socijs ductus est in captiuitatem, & postea infami morte extinctus, de quo 4. *Reg.* 24. regnauit annis 11. Eius filius etiam *Ieachim* cum matre & aula abductus est in Babyloniam cum regnasset tantum mensibus 3. diebus 10.

Sedecias patruus Iechoniæ regnauit annis 10. Anno illius 11. capta incensa est cum Templo vrbs Ierosolymitana. Fuit igitur ille annus primus captiuitatis Vrbis, & Templi incensi, ac desolationis istius ante tempora Christi: mansitque ista Ierosolymæ desolatio per annos 30. de qua 2. *Paralip. cap. vlt.*

Quinta Mundi AEtas.

Et 3. Monarchia.

Incipit à principio *Monarchiæ Persarum* cum sequentibus, & à *relaxata* per Cyrum Regem captiuitate Iudæorum, vsque ad aduentum *Messiæ*, siue, *Christi Saluatoris*, & durauit per annos 525. vsque ad annum mundi 3675.

Persica autem *Monarchia* durauit annis 200. quæ cœpit à *Cyro* filio Cambysis Persæ, & filiæ Regis Medorum, occiso Balthasare vltimo Chaldæorum Rege, Cyro successit filius nomine aui sui *Cambyses* qui regnauit annis 6. postea *Smerdes* tantum mensibus 7. deinde *Darius Hystaspis* regnauit annis 37. Et hic est qui anno 2. regni sui Iudæis potestatem fecit Templi fabricam intermissam perficiendi. Successit huic filius *Xerxes* potentissimus annis 20. postea *Artaxerxes*, siue Longimanus, annis 40. *Darius* filius nothus Longimani annis 19. deinde geminus *Artaxerxes*, alter annis 43 alter 23. postea *Arsames* annis 3.

Postremo *Darius*, filius Arsamis, regnauit annis 6. qui post multa prælia ab Alexandro Macedone victus, & imperio spoliatus, Monarchiæ Persicæ finem dedit, & Græcæ initium.

Monarchia Græcorum quæ dicitur tertia, principium habuit ab anno 7. *Alexandri Magni* Macedonis, deuicto *Dario* Persarum vltimo Monarcha, durauit vsque ad annum primum Monarchiæ Augusti Cæsaris, quæ extinctis *Antonio*, & *Cleopatra*, incepit mense 11. post Actiacam victoriam, Consulibus tunc Romæ Augusto IV. & Marco Licinio Crasso: stetitque annis 300. ab vrbis Romanæ conditæ anno 424. vsque ad eiusdem annum 724 Obijt Alexander post annos 6. suæ Monarchiæ, anno ab vrbe condita 430. mensis Iunij die 28. vt plerique notant.

Ptolemæus Lagi, filius antea militis gregarij dictus Soter, successit Alexandro Magno, mira rerum humanarum vicissitudine. Ab hoc deinceps omnes Ægypti Reges assumpserunt nomen *Ptolemæi*, vti antea Pharaonis. De hoc, qui multa millia Iudæorum in Ægyptum captiua abduxit, intelligit Pererius prophetiam Danielis *cap.* 11. *v.* 5. Imperauit Ptolem. Lagi, annis 40.

Huic successerunt cæteri *Ptolemæi* numero *decem* vsque ad Cleopatram, M. Antonij Triumuiri amoribus adeo implexam, vt cum illo extincto, ipsa etiam viua in potestatem *Caij Cæsaris* deueniret, aspidis serpentis morsu sibi admoto interierit. Atque ita Alexandria, totaque Ægyptus Augusto victori cessit, qui suæ Monarchiæ Romanæ initium fecit die 1. Augusti, Vrbis conditæ anno 724. vt supra notaui.

Post diuisum ab Alexandro quibusdam suis Ducibus imperium, alij cœperunt esse Reges *Syriæ*, vt *Seleucus*, *Nicanor*, *Antiochus*, *Soter*, eius filius, *Seleucus*, *Calinicus*, *Sel*, *Ceraunius*, *Antiochus magnus* &c. vsque ad *Antiochum Asiaticum* (quia enutritus in Asia

minore) quo tempore *Pompeius* totam *Syriam* vna cum Iudæa in Prouinciam Romanorum redegit, vt testatur Iosephus, Appianus, alijque. Sic vt regnum *Græcorum* in Syria steterit ab initio Monarchiæ Alexandri Magni vsque ad Syriam in Prouinciam Romanorum redactam, annis 267.

Alij post dictam diuisionem cœperunt esse *Reges Macedoniæ*, vti primo *Prideus Philippus*, Alexandri Magni frater, qui tutor erat datus filio Alexandri ex Roxane puero, & pupillo, qui etiam Alexander vocabatur. Sed anno 6. à morte patris cum vxore Euridice occisus, regnauit annis 6. Successit Arideo *Cassander* filius Antipatri per annos 19. Huic *Antigonus & Alexander* eius filij annis 6. Deinde *Demetrius*, pulsus à Pyrrho post regni annos 6. Postea successerunt alij Reges *decem* vsque ad *Perseum* qui regno Macedonico finem fecit, quod tenuit annis 11. Tunc etiam à *Lucio AEmilio* Paulo victus est Perseus, & in triumphum ductus: atque ita *Macedonia* in Prouinciam redacta, non Regem deinceps, sed Præsidem à Romanis accepit.

Ad illud vsque tempus, ab initio Monarchiæ Alexandri Macedonis fluxerunt anni 161. Exinde verò ad initium Monarchiæ Augusti fuerunt anni 139. qui cum præcedentibus simul constituunt Græcæ Monarchiæ annos 300. vt supra notaui.

Altera orbis *Monarchia* est *Romana*, quæ fuit ab extincto Antonio, & Cleopatra, de qua mox infra, vbi de Monarchia sacra vrbis Romanæ &c.

Sexta mundi AEtas.

STatuitur hæc ab *Aduentu Christi*, siue, Messiæ in mundum, vsque ad illius reditum ad *iudicium extremum* in consummatione mundi, cuius anni sunt hominibus ignoti.

Aduentus autem, siue Natiuitas Christi, contigit à *Creatione mundi*, anno 5129. iuxta Romanum Martyrologium. *A Diluuio Noe*, anno 2957. Ab ortu *Abrahami*, anno 2015. Ab exitu *Moysis* cum Israelitis ex *AEgypto*, anno 1520. Ab vrbe *Roma* prima *condita*, anno 752. Imperij *Octauiani Augusti*, anno 42. Cum scilicet totus tunc Orbis in plena esset pace Princeps Pacis in mundum aduenit.

Anni Christi à Chronologis computari solent ferè à Kalendis Ianuarij, vel à fine Decembris, quo tempore Christus orbi natus est. Horum annorum numerus, ordo, decursus, res gestæ, constant satis ex Historia *Euangelica*, & ex serie sequentium huc vsque Pontificum, & Conciliorum, & Imperatorum, & præcipuis singulorum gestis, quæ partim hic infra, partim alibi de Pontificibus &c. in hoc Tomo exhibentur.

Tota Christi Genealogia in ipsis sacris Litteris ordine recensetur *in libro Generationis* Iesu Christi filij Dauid, filij Abraham &c. *Matth. cap.* 1.

ARTICVLVS II.

MONARCHIA SACRA

Vrbis Romanæ, Pontificum, Conciliorum, & varius Vrbis Status.

DE *anno* conditæ Vrbis *Romanæ* discrepat Varro, & Cato, qui fastos Vrbis conscripserunt. Sed Cato non nisi anno vnico Varrone serius conditam tradit. Itaque cum Varrone cui plerique adhærent dicamus, iacta fuisse Vrbis *Romanæ* fundamenta anno Iphiti 23. siue anno 3. sextæ Olympiadis post bimestre finituro, die 11. Kalendas Maias, id est, 21. Aprilis, ipso nempe festo *Palis*, quæ apud illum populum fuit Dea Pastorum: censetur ille esse annus circiter 3233. ab orbe condito.

Vrbis Romanæ fundamenta iecit *Romulus*, ætatis suæ anno 18. cum tunc eclypsis esset solis in Tauro existentis, vti tradit Plutarchus, & Mathematici quidam veteres.

Reipublicæ deinceps Romanæ varij *Status* fuere. *Primus* ab Vrbis conditæ anno 3. Olympiadis sextæ, vsque ad annum 3. Olympiadis 67. per annos scilic. 244. sub Regibus fuit:

Horum Rex primus fuit ipse Romulus per annos 37. cum vnius anni interegno.

Successere *Numa Pompilius* per annos 43. *Tullius Hostilius*, per annos 32. *Ancus Martius*, per annos 24. *Lucius Tarquinius Priscus* per annos 38. *Seruius Tullius* per an. 44. *Lucius Tarquinius Superbus*, per annos 25. Septem igitur primi Reges per annos 244. Romæ damnati sunt.

Secundus Vrbis Status fuit à *Tarquinio*, & Regibus deinceps fugatis per *L. Iunium* Brutum, & *Lucium Tarquinium Collatinum*, qui fuerunt *primi Romani Consules*, alijque deinceps ab anno 3. Olympiadis 67. vsque ad annum 4. Olympiadis 182. quo demum *Iulius Cæsar* Dictaturam sibi perpetuam vindicauit. Et sic stetit regimen Romanum per annos 461. Quo tempore extincto Antonio, & Cleopatra,

Au-

Augustus Cæsar liberam integramque Monarchiam adeptus fuit: atque ita deinceps ab expulsis Regibus per annos 480.

Tertius itaque Vrbis status fuit sub *Imperatoribus*, ab anno primo Monarchiæ Augusti Cæsaris, vsque ad Augustulum Imperatorem, quando Imperium Romanum Occidentale incidit in manus *Odoacris* Regis Erulorum, anno Vrbis conditæ 1228. & à Christo nato 476. Floruit igitur Roma sub Imperatoribus per annos 504. Exinde fuit partim sub Regibus, partim sub Exarchis Græcorum Imperatorum per annos ferè 324. Nempe vsque ad Imperium *Caroli Magni*, qui anno Christi 800. die ipso Natalis Domini creatus est Romæ nouus Romanorum in Occidente Imperator: mansitq; in posteris Francis Imperium ad annum Christi 920. Tunc enim transijt Imperium à Francis ad *Saxones*, aliosque *Germanos*.

Ac tandem anno Christi 1273. per *Rodulphum* Haspurgensem Comitem, pietate singularem, ad Domum *Austriacam* delatum est Imperium, in qua per continuatam penè Imperatorum successionem hodieque perseuerat.

Singulare exemplum mutabilitatis potentiæ humanæ est, quod hæc ipsa Roma, orbis & Imperij caput successu temporum, semel fuerit à Gallis incensa, semel ab Alarico capta, iterum capta à Genserico, iterum à Belisario, iterum leporis tantum occasione intercepta, vti in ipsa Vrbis Romanæ historia distinctè traditum reperitur.

Orientale autem Græcorum Imperium (à morte Constantini Magni ab Occidentali separatum anno Christi 341.) tandem potentia Turcarum innalescente fubiatum, extinctumque fuit, anno Christi 1452.

Turcarum autem Reges, & Imperatores ab initio hi fuerunt.

Primus fuit *Othomanus* filius Regis Artoguli, qui per occasionem discordiarum inter auum & nepotem Augustos, exclusso *Andronico* Paleologi filio, magnam *Asiæ* partem subegit circa annum Christi 1300. mansitque deinceps omnibus Turcarum Regibus nomen Othomani.

Orchanus Othomano genitus anno 1328. qui occupauit Nicæam, ipsamque Nicomediam Bithiniæ caput.

Successit his *Amurathes I.* anno 1359. *Baiazethus* anno 1383. *Isabegus* anno 1398. *Emir Suliman* anno 1398. *Moses Gtlebi* anno 1414. *Mahomet* anno 1414. *Amurathes II.* anno 1421. *Maomethes II.* qui dicitur Turcarum Imperator primus, anno 1451. *Baiazethus II.* anno 1481. *Selimus I.* ann. 1514. *Solimannus* an. 1520. *Selimus II.* ann. 1566. *Amurathes III.* ann. 1575. *Mahometes III.* anno 1595. *Achmat*, siue *Amath* anno 1604. *Mustapha* anno 1617 *Osman* anno 1618. *Mustapha* iterum, anno 1622. *Amurathes IV.* anno 1623.

Successio autem ac series omnium Imperatorum Romanorum à principio ante Christum in hodiernum diem hæc fuit.

C. Iulius Cæsar proclamatus dictator perpetuus anno Vrbis conditæ 705. imperauit annis pene 5.

Caius Cæsar Octauianus Augustus, cæso Iulio Cæsare, successit, Vrbis conditæ anno 709. ac diutissimè imperauit, annis 57. mansibus 5.

Tiberius Cæsar, à die 19. Augusti qua obijt Augustus anno Vrbis conditæ inchoante 767.

Caius Caligula 16. Martij, qua Tiberius obijt anno Vrbis 789. *Claudius* à die 1. Februarij qua obijt Caligula, anno Vrbis 793. *Nero* à morte Claudij, Vrbis conditæ anno 807.

Galba, à die qua se occidit Nero 13. Aprilis Vrbis anno 820. *Otto*, à die qua obijt Galba, Vrbis anno 821. *Vitellius*, à die obitus Ottonis quæ fuit 25. Ianuarij, Vrbis anno 821.

Vespasianus, à die vlt. Septembris qua sublatus Vitel Vrbis anno 822. *Titus* filius successit, Vrbis anno 830. inchoante.

Anno autem *Vespasiani* secundo 8. Septembris, Vrbis conditæ anno 823. *Ierosolyma* per *Titum* expugnata est, & simul Iudæorum *Synagoga* sepulta, Regno Christi in perpetuum succubuit, iuxta Prophetarum vaticinia.

Post Vespasianum, & Titum secutus est *Domitianus*, *Nerua*, *Traianus*, alijque Imperatores varij generis, & fidei, maximè Græci, numero circiter *Quinquaginta*, vsque ad *Constantinum Magnum*, suscepta primum, & defensa, & propagata deinceps Religione verè maximum.

Secuti sunt in Imperio & in fide non pauci *Crispus*, *Constantius*, *Constantinus II*. *Constans* alijque Imperatores numero circiter *Triginta quinque*: vsque ad *Carolum Magnum*; de quo, eiusque in Imperio successoribus in hunc vsque diem, nos iam infra ordine agemus.

De omnibus quoque *Pontificibus* Romanis à *D. Petro* ad hunc *Innocentium X I.* tractatur supra in hoc *Tomo 1. Tract. 1. qu. 7.*

De omnibus etiam *Concilijs Generalibus* Ecclesiæ, & rebus in singulis præcipuè tractatis, *ibidem* expositum reperies.

ARTICVLVS III.

MONARCHIA SAECVLARIS

Imperatorum ac Regum Christianorum, cum Euentibus ac gestis aliquot praecipuis.

Ordine Successionis ad nostra vsque tempora breuiter exposita.

M*onarchiam siue Hirrarchiam Ecclesiasticam singulorum* Pontificum *ac* Conciliorum, *cum rebus praecipuè gestis, expositam habes in hoc* Tomo 1. tractatus 1. quæst. 7. in fine, *vt supra indicaui. Hic ad perfectam in eo genere scientiam, Monarchiam etiam* Sęcularis *ordinem, successionem, res, & tempora, ad commodissimum compendium studiosè redacta, apponimus: cuius notitia vsus solet esse frequentissimus, & Doctrina tam Theologica, quàm Historica necessarius. Quod si quis aliqua hic notata latius nosse cupiat, facilis est hinc ad Annales recursus: Neque nos ordinem omnem verum, ac temporum hic ad amussim notatum esse profitemur, cum in varijs ipsi Cronologi non conueniant, & accedant aliquando Typographici errores, vt antea monui.*

IMPERATORES OCCIDENTIS.

A Sęculo post Christum VIII. initio ad Sęculum IX.

C*arolus Magnus* Imperator, anno Christi circiter 800. filius fuit Pipini Regis Francorum, & ipse Rex celebratissimus: Imperauit annis 14. Sub eo restitutum Imperium Occidentis. Imperio Orientis, siue Græciæ, Leo armenus tunc imperitauit.

Ludouicus Pius, Caroli frater, imperauit annis 27. à filijs suis captiuus, post 6. menses restitutus.

Lotharius Pij frater, annis 15. Ludouicus II. Lotharij Filius annis 20.

Carolus Calnus, Ludouici patruus, annis 2. Ludouicus III. annis 20.

Carolus Crassus, Ludouici germ. Regis frater, annis 7. Arnulphus, nothus Carolomanni annis 12.

Hoc sęculo facta traditur translatio *Sanctorum* factiosorum, per Carolum Magnum, in Belgium, Brabantiam, ac Heluetios. *Sicilia* per Saracenos occupata, anno 820. Comitatus *Flandriæ* institutio, anno 866. Exordium regni *Burgundici* & *Arelatensis* anno 890. Ab Arnulpho Imperatore Christiano cæsa in prælio *Danorum* Ethnicorum centum millia, ex Christianis vix vnus alterue desideratus. *Lunæ* defectio ter contigit intra vnum annum. *Solis* semel, anno 808. In Gallia cecidit *Grando* stupendæ magnitudinis, & *Gelu* ex aere 15. pedes longum, & sex latum, anno 825. Ingens *terræ motus*, & mugitus, anno 862. In agro Brixiano *pluuia sanguinea* per triduum, anno 869. Gallia per *Locustas* horrendè depopulata, & secuta *pestis* quæ ibi tertiam hominum partem extinxit anno 876. *Pons* supra Rhenum per decem annos constructus, & longus ad passus quingentos, intra 3. horas conflagrauit.

Propagatio Fidei in Dania, in Dalmatia, ad Sclauos, in Saxonia, Hungaria, Bulgaria, Russia, Normannia, Morauia. *Canonizationis* solemnitas inducta. Vsus *Campanarum* apud Græcos. Tituli *Cardinalium*. *Festum* omnium Sanctorum sub Gregorio IV. Adisulphus Rex *Angliam* Ecclesiæ vectigalem fecit argenteo nummo in singulas familias dictas D. Petri. *Accademia* Parisiensi erecta sub Carolo Magno, consilio Alcuini, quatuor ibi præcipui Doctores, Rabanus, Alcuinus, Claudius, Io. Scotus, omnes fuisse *Bedæ* discipulos tradit Vincentius in speculo.

A Sęculo Christi IX. ad X.

L Vdouicus IV. Arnulphi Frater, Imperauit annis 6. in quo desijt stirps Carolina. In Græcia tunc imperauit Constantinus VIII. annis 49. postea alij.

Conradus, imperauit annis 7. dux erat Franconiæ.

Henricus, Ottonis Saxonis Frater annis 20. Otho I. Henrici Frater, annis 37.

Otho II. annis 10. Otho III. annis 18. fuit Ottonis II. frater, puer 10. annorum.

In hoc Sęculo, datum initium Regni *Nauarræ*, anno 912. Regni Aragonici anno 915 *Castella* Legionensi iugo se subducit. *Burgundia* Imperio adiecta an. 945. *Lotharingici*. Principatus initium anno 981. Ducatus *Saxonici* anno 970. Comitatus *Sabaudiæ* in Beraldo Saxone, anno 998. *Normanni* per Britones omnes cæsi.

Genuæ *fons sanguinis* largissimè fluens anno 955. Et *Sol* per multos dies visus est sanguineus anno 940. Soles gemini per biduum visi, & acies in cœlo confligentes, anno 979. *Incendium* cele-

celebre, & horrendum montis Vesuuij Christi anno 993.

Imperium Romanum ad Germanos deuolutum anno 960. *Electoribus* Imperij datum ius suffragij à Gregorio V. Pont. *Mutatio* nominis in electis ad Pontificatum traditur primum vsurpata in Ioannes XII. qui antea Octauianus dictus.

Propagatio Fidei singularis facta in *Polonia* cum Mieceslao Principe, vti & in *Moscouia*, *Prussia*, *Bohemia*, *Noruegia*, *&* *Dania iterum*. Ac rursus *Hungari* per Stephanum I. Regem, eiusque patrem Geisam nomine.

A Seculo Christi X. ad XI.

HEnricus II. Dux Saxoniæ imperauit annis 11.

Conradus II. Dux Franconiæ imperauit annis 15.

Henricus III. Conradi frater, & gener Canuti Regis Daniæ, & Angliæ, imperauit annis 6.

Henricus IV. filius Henrici III. imperauit annis 50.

In hoc Sæculo, *Persia* dominatum Turcæ inuadunt, & occupant *Babyloniam*, & totum ferè orientem. Initium ponitur regni *Scotiæ*, & regni *Siciliæ* anno 1098. Et *Hierosolyma* Saracenis ademta, anno 1099. Floruit Godefridus *Pullonius*, merito dictus, Hercules Christianus. *Sexcenta Scytharum* millia profligata diuinitus precibus Constantini Ducis, ac populi, anno 1065. *Nubes* ingens supra *Belgium* soluta multos mortales immersit anno 1014. *Cometes* in trabis specie per quadrimestre visus anno 1016. *Terræ motus* per biennium in Bithinia. *Nix* cadens tam copiosa vt arbores rumperet anno 1047. Per *Angliam* ex condicto *Dani* vno impetu cæsi anno 1011. *Locustæ* in Oriente solem obumbrant copia immensa, anno 1095.

Propagata vlterius fides in *Pannonia*, & in regno *Toletano*, anno 1088. Reparata fides apud *Hungaros* per Andræam Regem: vti, & in *Pomerania* Boleslao III. adigente.

A Seculo Christi XI. ad XII.

HEnricus V. filius Henrici IV. quem ab Imperio remotum impiè tractauit: & cum Pontifice circa bona Ecclesiastica lites habuit, ab hoc excommunicatus, sed Pontifici postea reconciliatus; Spiræ sepultus: imperauit annis 20.

Lotharius, Saxo, Coronatus Aquisgrani 13. Septembris, Innocentium Papam eiectum restituit, & vrbes Imperiales occupauit: imperauit annis 14.

Conradus III. Sueuiæ Dux, electioni ipsius contradicente Henrico Bauaro, qui ab Imperatore proscriptus: imperauit annis 3.

Fridericus Barbarossa siue Aenobarbus, Conradi Sueui ex fratre nepos. In Italia magna bella confecit, & Mediolanum euertit. Ab eo Roma capta, & Papa Alexander fugatus. Obijt in expeditione Saracenica: imperauit annis 37.

Henricus VI. frater Friderici, dictus Asper ob seueritatem. Siciliæ regnum recuperauit. In Palestinam exercitum misit, absque successu, imperauit annis 8.

In hoc Seculo *Portugallia* cœpit fieri regnum an. 1179. *Dani & Silani* à Lothario Imp subacti anno 1133. Per *Tartarorum* eruptionem variæ Septentrionis Prouinciæ occupatæ, anno 1188. *Creta insula* Venetis vendita, anno 1195. *Soles gemini* conspecti, anno 1105. & acies cœlestes in aere, anno 1109. *Terræ motus* in Italia villam vnam aliò transtulit, anno 1117. Rauennæ cecidit *pluuia sanguinea* anno 1113. In *Belgio* effusio oceani per 12. milliaria cum ingenti hominum clade, anno 1164. *Theologia Scholastica* per Petrum Lombardum in nonam & meliorem formam redacta. *Hierosolyma* à Soldano recepta: Crux Christi ab eo male tractata. In *Palestinam* pro iuuandis Christianis expeditionem suscepit Fridericus Imperator, Philippus Rex Galliæ, & Henricus Rex Angliæ cum filio Richardo, Cruce suscepta. Hoc tempore prodijt Opus celebre dictum Decretum Gratiani. Varij *Ordines Religiosi* initium sumpserunt, Præmonstratenses anno 1110. Guilielmitæ 1124 Templarij milites, 1118. Hospitalarij S Ioannis Hierosolymitani, qui nunc Melitenses 1119. Equites S. Lazari, & Calatrauæ 1158. S. Iacobi 1190. Alcantaræ 1176. Teutonici Mariani 1190.

Propagatio Fidei in Gothia cum suo Rege, in Liuonia cum Cota Rege per S. Menardum: Rursus in Pomerania: in Finlandia per S. Henricum Episcopum, & martyrem. Hoc seculo floruit *S. Bruno* Carthusianus, anno 1115. *S. Norbertus* anno 1130. *S. Hildegardis* anno 1148. *S. Benedictus*, pontium constructor Auenione, & Lugduni anno 1177. *S. Thomas* in Anglia Archiepiscopus Cantuariensis, qui pro iure Ecclesiæ Romanæ gladijs impiorum occubuit, anno 1170.

A Seculo Christi XII. ad XIII.

OTto IV. Ducis Saxonis Henrici Leonis filius, coronatus Imperator Aquisgrani, imperauit annis 4.

Philippus, Henrici IV frater, Anti-Cæsar Moguntiæ coronatus, imperauit annis 9.

Fridericus II. Dux Sueuiæ, contra Ottonem, nepos fuit Friderici primi, imperauit annis 33. Otto derelictus ab omnibus, moritur Brunsuigæ.

Conradus IV. hic ab aliquibus notatur. His temporibus 7. Imper. Electores constituti.

Richardus frater Regis Angliæ Henrici in Imperatorem ab aliquibus: ab alijs Principibus eligitur Alphonsus Rex Hispaniæ, qui sponte abdicauit. Ricardus ferè omne tempus in Anglia ab electione consumit, detentus seditionibus, & intestinis bellis, ibique moritur. Interea status imperij hoc tempore multum turbatus fuit.

Rodulphus I. Habsburgensis Comes, Pater Alberti I. Austriaci, imperauit annis 17 mensibus 9. Ottocarum Boemiæ Regem rebellem vincit: Papæ Rauennam, & Romandiolam concedit.

Adolphus Nassouius, imperauit annis 6. obnitente Alberto Austriaco, à quo in prælio occisus, *ita Cuspinianus*.

Albertus Austriacus, Rodulphi filius, per coniugium Elisabethæ acquirit Exarchatum Austriæ, Comitatum Tyrolis ex Goriciæ, imperauit annis 10.

Hoc seculo Imperium *Orientale* Latinis obtingit, Imperij *Trapezuntini* initia. Ducatus *Brabantiæ* ex Louanij comitatu. *Latini Orientis* imperio deiecti post 55. annos. Austria, Stiria, Tirolis, & Carinthia Rodulphi Imperatoris *Austriaci* familiæ cedunt, moxque Burgundia, atque Boemia. Conflictus *Tornacensis* Gallis admodum cruentus. Mons in Burgundia à montibus *dehiscens* multa rusticorum millia opprimit.

Ioannes Papa ante dictus Petrus Hispanus, Religiosorum habitus Hostis, post octimestrem Pontificatum obteritur ruina domus quam inhabitabat. In Sicilia interfectio mira Gallorum, dicta, *Vespera Sicula*.

Tartaria, cum Cassaiia instructionem de Fide accipit. Pulsatio *campanæ* in consecratione, & salutatione Angelica. *Magisterium*, sacri Palatij institutum. Carmelitæ Europæ peculiariter innotescunt: & emergunt *Ordines varij*, Dominicani, Trinitarij, Franciscani, Moniales Sanctæ Claræ, Syluestrini, Eremitæ S. Augustini in vnum coacti, Seruitæ, Cælestini.

Concordantiæ Bibliorum confectæ, & editæ. Pileus rubeus *Cardinalibus* in concilio Lugdunensi attributus primum. *Bella sacra* varia per S. Ludouicum, & alios. *Iudæorum* ex Gallia expulsio primum. Domus Deiparæ *Lauretum* asportata. *S. Bonauentura* hac ætate floret, Guilielmus de S. Amore scribit contra Mendicantes, & à Papa Hæreseos damnatur. Circa annum 1270. *S. Thomas Aquinas* florere cœpit in Italia, discipulus Alberti Magni.

A Seculo Christi XIII. ad XIV.

HEnricus VII. Luxelburgius, dotibus animi excellens; veneno enecatur: imperauit annis 5.

Ludouicus Bauarus, ex dissentiente Cæsarum electione bellum ciuile ortum, quod grauissimè Germaniam afflixit: imperauit annis 33.

Carolus IV. Ioannis Regis Boemiæ filius, Henrici Luxenburgij Imperatoris nepos: quamuis tres alij successiuè contra eum electi fuerint, tandem tamen imperium solus obtinuit, imperauit annis 32.

VVencesiaus Caroli IV. filius, Rex Boemiæ, imperauit annis 22.

Hoc Seculo *Academia Senensis* à *Senatu* Mediol. Academia *Coloniensis* confirmata à Pontifice Vrbano VI etsi antea Gymnasium diu fuit. Academia *Erfordiensis* à Dagoberto Rege, & Bonifacio IX confirmata.

Othomanici imperij initia anno 1300. Alphonsus XI. Hispanus 450 millia *Saracenorum* cecidit, viginti dumtaxat Christianis desideratis. *Tamberlanes* Tartarus ductis duodecies centenis millibus, Baiazetem Turcam profligat, cæsis 140. hominum millibus. *Terræ motus* quadragenarius vrbe 26. prostrauit in *Pannonia*. *Mare Flandricum* ruptis aggeribus multa oppida mergir. *Pestis triennis*, & vniuersalis, mediam hominum partem destruit. *Amurathes* trigesies ac septies hostium suorum victor, à seruo demum confoditur.

Propagatio Fidei, Lithuania, & Iagello eius Princeps, Samogitij, Cumani, Botzenses, Lipenses, Patrini, & Vicini, annitente Ludouico Hungaro, fidē amplexi sunt *Christianissimo Regi* data facultas sub vtraque specie communicandi. *Iubilæi* mutata celebratio in singulos 50. annos per Clementem VI. Reductio alia Iubilæi ad annum 30 per Vrbanum VI.

an-

anno 1344. Instituitur militia *Periscelidis* in Anglia. Clemens V. sedem Pontificiam *Auenionem* transfert. Templarij extincti sub Clemente V.

A Seculo Christi XIV. ad XV.

RVpertus siue Robertus Palatinus, imperauit annis 10. His temporibus Italia passim cepit iugum Germanici imperij excutere.

Sigismundus Caroli *IV.* filius Rex Vngariæ: inducit Concilium Constantiæ, imperauit annis 27.

Albertus Austriacus Sigismundi gener, Rex Bohemiæ, & Vngariæ, imperauit annis 2.

Fridericus *III.* Archidux Austriæ, imperauit annis 54.

Maximilianus Friderici III. filius, imperauit annis 12.

Hoc Seculo *Imperium Orientis* transit ad Turcas. *Constantinopolis* capitur à Mahomete *II. Sabaudia Dux* ex Comite. Neapolis transit ad Arragonios *Thessalonica* erepta Venetis. *Saraceni* Granata, & *Hispania vniuersa* anno 1474. depulsi. In Hispania *Terræ motus* multa oppida euertit. *Mare* ad *Dordracum* hominum supra centum millia, & pecorum greges infinitos perdit ruptis aggeribus. *Iubilæi* ad 25. annum reductio per Paulum III. Hoc tempore propagantur Canonici B. Laurentij Iustiniani vulgò Apostolici; Fratres mendicantes S Hieronymi: Congr. Saluatoris, seu Fiosentini: Ambrosiani, Minimi, Ordo S. Mauritij in Sabaudia. Ordo S. Michaelis in Gallia, Equites Velleris Aurei sub auspicijs B Virginis, & S. Andreæ. Familiarum *Iudaicarum* 24. millia pulsa ex Hispanijs. *Inquisitio Hispanica* instituta. *Academia* Herbipolensis, *Salmantica* in regno Castellæ confirmata dicitur, cum ante hac quoque floreret, erecta ab Alfonso VIII. Academia *Lipsiensis* è Pragensi ob dissidium Germanorum cum Bohemis, confirmatur à Pontifice Alexandro *VI.* Academia *Louaniensis* in Brabantia à Papa Martino V. confirmata. *Ars Typographica* excogitata à Ioanne Gutenbergio Argentinensi, publicatur Moguntiæ primum, deinde Argentinæ, inde traducitur Neapolim, ac Romam anno 1442.

A Seculo Christi XV. ad XVI.

CArolus V. eligitur Imperator 28. Iunij circa annum 1520. Prælio vincit, & capit Franciscum primum Galliæ Regem, postea dimittit. Obsidio Viennæ à Solymanno Turca. Traiecit in Africam Carolus, sed sine successu: feliciter in Germania pugnat cum protestantibus. Sophi Turcarum 400. millia cædit. Carolus imperauit annis 38.

Ferdinandus *I.* Caroli V. frater, imperauit annis 6.

Maximilianus II. Ferdinandi frater, imperauit annis 12.

Rodulphus II. Maximiliani II. frater parenti defuncto 12. Octobris anno 1576. in imperio succedit: imperauit annis 35.

Hoc seculo *Hungaria* & *Boemia* transit ad *Austriacos*: *Arabia felix* à Solymanno occupatur, & Cyprus. Defectio Batauica incepta anno 1572. *Maris* in *Anglia* retrocessio magna, & mons loco motus euulsis arboribus. *Cassiopaa stella* noua apparet: quinque simul soles: sol obscuratus. *Locusta* solem inumbrant in maxima Europæ parte. Maria Scotiæ Regina barbarè securi percussa sub Elizabetha Angliæ Regina.

Hoc etiam Seculo vixit S. Franciscus *Xauerius* Indiarum Apostolus. S. Ignatius de *Loiola* Fundator Societatis Iesu. S. Carolus *Boromæus* Cardinalis. *S. Theresia*, S. Philippus *Nerius* Fundator Oratorij. *India* Orientales, & Occidentales per variorum Ordinum Regulares, Iaponiæ regnum per S. Franciscum Xauerium fidei lumine illustrata. Hæreditarius *Catholici Regis* Titulus Ferdinando Hispano concessus à Iulio II. vel potius restitutus. Titulus *Defensoris fidei* datus Henrico VII. Anglo à Leone X Emerserunt Theatini, Capucini, Clerici Regulares S. Pauli, Societas Iesu, Congregatio Oratorij S. Phil. Nerij. *Rodus* insula amissa. *Humiliati* extincti à Pio V. *Melita* grauiter & diu à Solymanno frustra tentata. *Cyprus* Turcæ cedit.

Legatio *AEthiopica* ad Pontificem, anno 1524. item *Iaponica* anno 1585. In *Indijs orient. & occidentali* obiere pro Christi fide ex Dominicanis, Franciscanis, & Societatis Iesu hominibus plurimi. In *Anglia* sæuitur in Catholicos sub Henrico, & Eduardo Regibus, & Elisabetha Regina. *Prodierunt Hæretici*, Martinus Lutherus, Petrus martyr, Carolstadius, Decolampadius, Libertini, Zuinglius, Ioannes Brentius, Martinus Bucerus, Ioannes Caluinus, Vbiquetarii, Theodorus Beza, Deistæ siue Trinitarii, Infernales, Inuisibiles. Cœpit, & schisma Anglicanum, tandem Hæresi conclusum, ob negatam à Romano Pontifice dissolutionem matrimonii, anno 1535. Concilium Tridentinum Generale sub Paulo III. Iulio III. & Pio IV.

A Sęculo Christi XVI. ad XVII.

MAtthias, Vngariæ & Bohemiæ Rex, eli-gitur Imperator Francofurti 13. Iunij, coronatur ibi cum Anna coniuge: imperat annis 6 mensibus 9. Agit cum Vngaris de successione Ferdinandi Austriaci in eo regno. Ferdinandus coronatur in Regem Vngariæ. Consiliarij Cæsarei Pragæ è fenestra præcipitantur. ordines se excusant: moritur Matthias Imperator.

Ferdinandus II. Francofurti electus coronatur 30. Augusti, imperat ann. 17. mensibus 9. Instituitur noua liga Catholicorum. Cæsar Ferdinandus electionem Palatini irritam pronunciat.

Spinola Magnis copijs ingreditur Palatinatum, & miros in eo facit progressus. Prælium Pragense in quo vincuntur Bohemi à Bauaro. Palatinus cum coniuge & familia è Bohemia profugus, primo Vratislauiam venit, postea in Batauiam: postea Palatinus elector, & aliqui viri principes à Ferdinando proscribuntur. Proceres Bohemi magno numero capitalibus supplicijs afficiuntur Pragæ. Ferdinandus Imperator ius electorale Friderico Palatino ademptum, in Maximilianum Bauarum transfert Ratisbonæ. Ferdinandus II. fidem Catholicam late per Germaniam restituit.

Ferdinandus III. succedit Patri ann. 1637. 14 Februarij: imperat annis 20. mense vno, moritur 2. Aprilis anno 1657.

Leopoldus, nunc Cæsar, Ferdinando Patri in Imperij throno successit, qui dum an. 1684. hæc scribo, à morte Patris annis 31. feliciter imperauit.

ELECTORES IMPERII.

SEptem lege ordinaria sunt Electores Imperij, sed accessit octauus per hoc quod summoto Palatino successerit Bauarus, ac postea etiam Palatinus in gratiam & Electoris munus receptus fuerit.

Sunt autem hi octo Electores partim Ecclesiastici, partim Sęculares, Moguntinus, Coloniensis, Treuirensis, Rex Bohemiæ, Bauarus, Palatinus, Saxo, Brandenburgicus.

Ex his, tres primò hic nominati sunt Ecclesiastici, tres postremi sunt heterodoxi: reliqui omnes sunt orthodoxi. Hi omnes simul ex pluralitate suffragiorum ius habent eligendi Imperatorem.

Hoc Sęculo, & hucusque.

INscripti sunt albo Sanctorum S. Isidorus, S. Ignatius de Loyola, S. Franciscus Xauerius, S. Theresia, S. Philippus Nerius ann 1621. S. Andreas Corsinus anno 1629. S. Elizabetha Regina Lusitaniæ anno 1625. Penetrat fides ad *Sinas* per Patres Societatis Iesu, perruptis obstaculis immensis, anno 1637. inde hoc anno 1684. adest P. Phil. Couplet Mechliniensis Procurator vt Socios quam plurimos, in Sinas adducat. Florent anno 1600. Pœnitentes tertij Ordinis S. Francisci. *Mauri* plenè pulsi ex Hispania. *Turcarum* vis ingens fusa ac cæsa ab exercitu Polono. *Miraculosa incorruptio* 24. sacrarum Hostiarum in Collegio Complutensi Societatis Iesu *Ostenda* subigitur quadrima obsidione, cum intra eam mortalium supra 72. millia cecidissent. *Adena* post cæsa Turcarum 30. millia *Persis* cedit anno 1605. *Rupella* domita 1628. Adolphus *Gustauus* Sueciæ Rex pugnans perit anno 1632. Albertus Dux *Fridlandia*, Egræ cæsus an. 1633. Celebris pugna *Northingana*. In *Anglia pestis* horrenda Londini maximè anno 1603. Nascitur in Hispania Carolus II. anno 1661. 4. Nouembris, qui nunc feliciter regnat. Nuptiæ illius cum filia Ducis Aurelianensis anno 1678. die 26. Iulij, Imperatori Leopoldo nascitur Princeps 4. Augustus 1678. Pax inter Hispanum & Gallum Aquisgraui an. 1668. 2. Iunij.

In Anglia in Regem Carolum I. cum Parlamento insurgit Oliuerius Cromuuellus, Regem curat publicè lictoris manu obtruncari an. circiter 1653. die S. Apolloniæ: postea Cromuuellus Regni protector Hiberniam inuadit, ac miserè lacerat. Moritur ille 2. Septemb. anno 1658. succedit modico tempore filius eius Richardus, Generalis MuncK potentiam nactus curat ex Belgio ad regnum paternum euocari Carolum II. qui anno 1661. 8. Iulij Londini coronatur.

Anno 1683. cum TecKelio in Hungaria rebelli, Turcarum ducenta millia Viennam arctè obsident die 8. Iulij. Sed post duorum mensium obsidionem, virtute & gloria perpetua Gubernatoris Sterrembergij, Principis Lotharingici, & Regis Poloniæ, cum Dei ope singulari obsidio soluta est, plerisque Turcarum cæsis, fugatis, &c. captis, vti numerantur, quingentis Tormentis bellicis, Tentorijs vltra sexaginta millia, Camelis sexcentis, Equis & curribus vltra decem millia. In decursu victoriæ occupantur à Cæsarianis vrbes præstantes Barcam, & Strigonium: faueat por-

rò hisce rei Christianæ progressibus Potens, & Clemens Deus.

ARTICVLVS IV.

REGES HISPANIAE

Ordine successionis per 12. postrema sæcula.

Ab anno Christi 400. inito, ad 500.

1. ADolphus, ex gente Visigothica, regnauit annis 6.
2. Sigericus, anni 7. 3. Vallia, annis 13.
4. Theodoricus, annis 23. 5. Theorismundus annis 23.
6. Theodoricus II. annis 33. 7. Alaricus, annis 43.

Ab anno Christi 500.

8. Amalaricus, annis 5. 9. Thenda annis 17.
10. Thaudegesilus, annis 3. 11. Agila, annis 4. 12. Athanagildus, annis 15.
13. Limba, siue Lieba, annis 2. 14. Leuigildus, annis 13. 15. Recharedus annis 17.

Ab anno Christi 600.

16. Limba II. annis 2. 17. Vittericus, an. 6.
18. Gondemarus, annis 3. 19. Sisebutus, annis 10.
20. Recharedus II. mensibus 3. 21. Sulntilla, annis 9.
22. Rachemerus, anno 1. 23. Sisenandus, annis 5.
24. Videsuindus, annis 10. 25. Recisuindus, annis 19.
26. Gamba, annis 8. 27. Eringius, annis 8.

Ab anno Christi 700.

28. Egicanes, annis 10. 29. Vitiua, an. 12.
30. Rodericus, cæsus à Mauris, annis 7.
Reliquiæ Gotthorum à Mauris euersorum Legione & in Aragonia regnant, donec sensim restituantur.
1. Pelagius, annis 15. 2. Fauilla, annis 2.
3. Alphonsus, annis 19. 4. Froila annis 14.
5. Aurelius, annis 6. 6. Sillo, annis 8.
7. Alphonsus II. castus, annis 31.

Ab anno Christi 800.

8. Ramirus, annis 7. 9. Ordonius, an. 9.
10. Alphonsus III. annis 46. 11. Garsias annis 4.
12. Ordonius II. annis 8. 13. Froila annis 2.
14. Alphonsus IV. annis 17.

Ab anno Christi 900.

15. Ramirus II. annis 18. 16. Ordonius III. annis 6.
17. Sanctius Crassus, annis 12.
18. Raimirus III. annis 24. 19. Veremundus, annis 17.
20. Alphonsus V. annis 27.

Ab anno Christi 1000.

21. Veremundus II. annis 12.
22. Ferdinandus, annis 40. 23. Sanctius II. annis 8. Alphonsus VI. annis 40.

Ab anno Christi 1100.

25. Alphonsus VII. annis 2.
26. Alphonsus VIII. annis 51.
27. Sanctius III. ann. incerti. 28. Ferdinandus II. annis 31.
29. Alphonsus IX. annis 23.

Ab anno Christi 1200.

30. Henricus, annis 2. 31. Ferdinandus III. annis 36.
32. Alphonsus X. postea Imperator, ann. 32.
33. Sanctius IV. annis 11. 34. Ferdinandus IV. annis 15.

Ab anno Christi 1300.

35. Alphonsus XI. annis 40. 36. Petrus Crudelis, annis 17 37 Henricus II. annis 3.
38. Ioannes I. an. 11. 39. Henricus III. annis 16.

Ab anno Christi 1400.

40. Ioannes II. annis 47. 41. Henricus IV. annis 25.
42. Ferdinandus V. Catholicus annis 25.

Ab anno Christi 1500.

43. Philippus Primus, dictus Pulcher, Archidux Austriæ, Dux Brabantiæ &c. Filius fuit Maximiliani I. Imperatoris, & Mariæ Burgundæ: natus Brugis 22. Iunij, anno 1488. Et anno 1496. in vxorem feliciter duxit Ioannam Reginam Hispaniæ, quæ fuit filia secun-da

da & hæres principalis Ferdinandi V. Regis Aragoniæ, & Isabellæ Reginæ Castellæ. Atque ita per Maximiliani, & huius Philippi Connubia Belgium, & Hispania ad Austriacos peruenerunt.

Hic Philippus Pater fuit Caroli V. & Ferdinandi Imperatoris, & quatuor filiarum quarum singulæ fuerunt Regibus coniugatæ, scil. Eleonora primò Emanueli Regi Portugalliæ, postea Francisco primo Regi Galliæ: Elizabetha Christierno II. Regi Daniæ. Maria Henrico II. Regi Hungariæ & Bohemiæ. Catharina Ioanni III. Portugalliæ. Mortuus est anno 1506.

44. Successit illi prædictus Carolus V. illius nominis postea Imperator. Hic in vxorem duxit primò Isabellam filiam Emanuelis Regis Portugalliæ, ex qua Philippus II. qui in regno successit: duxit deinde Mariam quæ nupsit Maximiliano II. Imperatori & Ioannam quæ nupsit Principi Portugalliæ, & peperit filium posthumum Sebastianum postea Regem Portugalliæ. Ita hæc *Morerus*, cum variis.

45. Philippus II. illius nominis Rex Hispaniæ, Primam vxorem habuit Mariam Ioannis Portugalliæ Regis filiam quæ ipsi Carolum genuit, & quatriduo post partum decessit. Secundam itidem Mariam Henrici VIII. Angliæ Regis filiam, ex qua nullos liberos suscepit. Tertiam Elizabetham Henrici II. Galliæ Regis filiam, ex qua duas filias suscepit Isabellam Claram Eugeniam, quæ Alberto Archiduci Austriæ nupsit, & Catharinam quæ Carolo Emanueli Duci Sabaudiæ. Quartam Annam Austriæ neptem suam ex Maximiliano II. Imperatore patruele suo, & Maria sorore sua, quæ ipsi genuit Ferdinandum & Didacum maturè defunctos: & denique Philippum III. qui illi successit. Obijt autem Philippus II. anno 1598. 13 Septembris, ætatis suæ septuagesimo secundo, Regni autem 42.

46. Philippus III. Hispaniarum Rex duxit in vxorem Margaritam Austriacam ann. 1598. quæ ipsi anno 1601. peperit Annam Mariam Ludouici XIII. Galliarum Regis postea coniugem: & anno 1605. Philippum Dominicum: & postea Carolum, atque Ferdinandum Cardinalem, & denique Mariam. Obijt autem Philippus II. anno CIↃ IↃC XXI. mense Martio.

47. Philippus IV. patri successit, duxitque in vxorem Elisabetham Henrici V. Magni, Regis Galliæ filiam &c.

48. Successit illi Carolus II. nunc regnans, cui benedicat Dominus.

De ipsa *Hispania* vide quædam Notabilia infra in Diuisione Europæ pag. 243.

ARTICVLVS V.

REGES GALLIAE

Ordine successionis, & annorum Regiminis per 12. Sæcula.

Ab anno Christi 400. inito, ad 500.

PRimæ stirpis *Merouingiorum* 1. Pharamundus, rexit Rex Galliæ annis 8.

2. Clodomirus, an. 20. 3. Merouæus an. 8.

4. Childericus, an. 23. 5. Clodouæus, an. 30.

Ab anno Christi 500.

6. Childebertus, an. 47. 7. Clotharius, an. 5.

8. Caribertus, an. 9. 9. Chilpericus, an. 14.

10. Clotharius II. annis 44.

Ab anno Christi 600.

11. Dagobertus, annis 16. 12. Clodouæus II. annis 18.

13. Clotharius III. annis 4. 14. Childericus II. annis 8.

15. Theodoricus, annis 11. 16. Clodouæus III. annis 4.

17. Childebertus II. annis 17.

Ab anno Christi 700.

18. Dagobertus II. an. 5. 19. Chilpericus II. an. 3. 20. Clotharius IV. an. 2. 21. Theodoricus II. an. 21. 22. Childericus III. an. 11.

Series stirpis Secundæ, quæ est Carolinorum.

1. Pipinus, annis 16.

2. Carolus Magnus Imperator primus ex Francis, imperauit annis 14. Rexit an. 46.

Ab anno Christi 800.

3. Ludouicus Pius Imperator, annis 26. aut 27.

4. Carolus Caluus Imperator, anno 2. rexit annis 38.

5. Ludouicus Balbus, an. 1.

6. Ludouicus III. an. 5. 7. Carolus Crassus, an. 4. 8. Odo (Eudes) nomine tutoris, an. 10.

9. Carolus, Simplex dictus, annis 25.

Ab

Ab anno Christi 900.

10. Rodulphus, annis 13. 11. Ludouicus Transmarinus IV. an. 18.

12. Lotharius, annis 32. 13. Ludouicus V. anno vno.

Series stirpis Tertiæ, Capetorum.

1. Hugo Capetus filius Hugonis Magni qui moriens illum reliquit sub protectione Richardi I. Ducis Normanniæ. Fuit primò Comes, & Dux, postea rebus summa fortitudine ac prudentia gestis toti regno amabilis: ideoq; mortuo Henrico V. dicto Faineant, aliquot mensibus à morte sui patris, Hugo Rex proclamatus est, & Rhemis coronatus anno 987. derelicto ex sanguine regio Carolo I. Duce Lothzringiæ Ludouici IV. filio. Mortuus est anno 997. ætatis anno 57. regni 10. & 3. mensibus

2. Robertus Capeti filius assumptus est a patre viuente in Societatem regni, & regnauit vniuersim annis 40. quorum 33. fuerunt post mortem patris: vixitque annis 60. dictus Rex Sanctus, & Sapiens.

Ab anno Christi 1000.

3. Henricus Primus, filius Roberti, coronatus Rhemis anno 1027. quadriennio ante mortem parentis, & solus cœpit regnare anno 1031. Vixit annis 55. & regnauit post mortem parentis annis 29.

4. Philippus I. filius Henrici Primi natus anno 1053. Sub illo maxime cœpta tempore Guilielmi Conquestoris bella non sat fortunata cum Anglis: mortuus est anno 1108. postquam regnauit ad minus annis 49.

Ab anno Christi 1100.

5. Ludouicus VI. Crassus, annis 29.

6. Ludouicus Iunior VII. an. 41.

7. Philippus Augustus Adeodatus II. an. 44.

Ab anno Christi 1200.

8. Ludouicus VIII. annis 3. 9. S. Ludouicus IX. an. 44.

10. Philippus Audax III. an. 15. 11. Philippus Pulcher. IV. an. 29.

Ab anno Christi 1300.

12. Ludouicus X. dictus Hutinus an. circiter 2. 13. Ioannes I. 4. dierum.

14. Philippus V. Longus, annis 5. 15. Carolus IV. Pulcher, an. 7. 16. Philippus VI. Valesius, dictus Fortunatus, annis 22.

17. Ioannes II. dictus Bonus, anno 14.

18. Carolus V. Sapiens, annis 16.

19. Carolus VI. an. 42. 20. Carolus VII. dictus Victoriosus an. 39.

Ab anno Christi 1400.

21. Ludouicus XI. an. 22. 22. Carolus VIII. an. 15. 23. Ludouicus XII. 24. Franciscus I. an. 32.

25. Henricus II. filius Francisci I. primo Dux Aurelianensis, postea Delphinus à morte fratris, natus anno 1518. successit in regno anno 1547. Illius tempore fuit prælium non faustum ad S. Quintinum, & aliud ad Graueلingam in Flandria: regnasse scribitur ann. 32.

26. Franciscus II. anno 1.

27. Carolus IX. ann. 14.

28. Henricus III. filius Henrici II. tertius, natus anno 1551. Victorias tulit de Hugonottis tempore Ducis Guisij scribitur etiam coronatus fuisse Rex Poloniæ. Mortuus est anno 1589. proditorie, & lethaliter vulneratus à quodam Iacobo Clemente dum litteras ab eo traditas perlegeret: regnauit 15. annis, 10. mensibus.

29. Henricus IV. dictus Magnus, restaurator regni, & pacis per plurima prælia feliciter gesta, postquam regnum esset per Ligistas & plures Principes misere discerptum, & ruinæ proximum: accepitque per sanguinis successionem titulum Regis Franciæ, & Nauarræ. Natus autem fuit anno 1553. ex Antonio *Borbonio* Duce de Vendome filio Caroli, & Franciscæ Alenson qui fuit Rex Nauarræ per suam vxorem Ioannam de Albret filiam Henrici Regis Nauarræ, & Margaretæ sororis Francisci I. Regis: additq; *Mororus*, illum descendisse linea directa mascula ex S. Ludouico Rege. Hæresim quam antea profitebatur, tandem abiurauit in Ecclesia S. Dionysij in manibus Archiepiscopi de Bourges 25. Iulij anni 1593. consecratus Rex in Chattes non Rhemis, quod vrbs hæc esset adhuc in Ligistarum potestate. Demum cum sub illo per decennium regnum pace gauderet, infamis ille Sicarius Franciscus Rauaillac, cultro in corpus Regis dum rheda per vrbem Parisiensem veheretur adacto, mortem illi intulit toto regno deploratissimam. Vixit 56. ann. & 5. mensibus, Regni sui Nauarrici an. 38. & Francisci an. 12. Ex secundo suo coniugio cũ Maria de Medicis filiâ Francisci Ducis de Toscane habuit tres filios, & totidem filias, ex quibus Ludouicus XIII. ex alijs autem

autem octo proles naturales, multum per varias suas familias postea celebres vti hæc tradit, & declarat Morerus, & plures alij historici.

Ab anno Christi 1600.

Ludouicus XIII. dictus Iustus successit suo Patri Henrico Magno anno 1610. Desponsatus est Annæ Austriacæ Infanti Hispaniæ, & vicissim Elisabetha soror Regis Franciæ coniuncta est infanti Hispaniæ qui postea Philippus IV. Ministrum regni habuit Cardinalem de Richelieu mortuum Parisijs anno 1642. ac varia etiam cum Rege Hispaniæ bella gessit: Mortuus est in ætatis flore 14. Maij, an. 1643. eodem mensis die quo cœpit regnare. Vixit annos 41. mensibus 4. rexit annis 32. completis. Post 23. annos connubij cum Austriaca genuit Ludouicum XIV. eiusque Fratrem Ducem Aurelianensem, vti tradit idem Morerus, alijque ab eo fuse citati.

Ludouicus XIV. dictus le Grand, nunc prospere regnat.

Hæc postrema familia dicitur per 700. ferè annos, per ramos sui varios, habuisse iam triginta Monarchas, vt tradit Ludouicus Morerus agens de familia Valesia, & Bourbonica.

ARTICVLVS VI.

REGES ANGLIAE

Præcipuè posteriores ex Stuartica familia.

REgnum in Anglia primò constitutum est à Rege *Egberto*, ex Saxonia, subacta tota penè insula præter Scotiam, ac lege lata vt eam deinceps inhabitantes tam Britanni, quam Saxones Angli discerentur, Scotia excepta, vti tradit Genebrardus in Chronico ad Christi sæculum nonum.

Ante Egbertum prioribus sæculis varij Reguli variarum Prouinciarum siue Comitatuum in Anglia imperitabant. Horum successiuè fuerunt Reguli Kantiæ 18. Sussexiæ 5. Estangliæ 17. Essexiæ 15. Northumbriæ 9 Merciæ 24. VVestsexiæ 17. quorum postremus Hechbertus fuit.

Egbertus igitur totum regnum adeptus est, anno circiter Christi 801. quod tenuit ad annum 836. Ethelulfus successit anno 836. ad annum 837. Ethelbaldus an. 857. Ethelbertus an. 860. a 1 annum 866. Ethelredus ab an. 866. item Alfredus anno 900. Edoardus I. Adelstanus ab anno 923. ad an. 941. Edmundus I. anno 941. ad 946. Etuninus anno 955. ad annum 959. Edgarus anno 959 ad 975.

Anno 975. *Sanctus* Edoardus II. ad annum 979. Ethelredus ab anno 979. ad annum 1016. Edmundus II. ab anno 1016. ad 1017. Canutus I. ab anno 1017. ad annum 135. Haroldus I. ab anno 1036. ad annum 1040. Canutus II. ab anno 1040. ad annum 1042. Alfredus ab anno 1042. annum vix expleuit. *Sanctus Edoardus* III. ab anno 1043. ad ann. 1066. deinde *Haroldus* breui tempore.

Guil. Conquestor.

Anno Christi 1067. Rex fuit *Guilielmus* I. dictus *Conquestor*, qui fuit dux Normanniæ, & Londinum adueniens) inquit Mat. Parisiensis in Hist. Anglorum) in magna exultatione à Clero, & populo susceptus, & ab omnibus Rex acclamatus, die Natiuitatis Domini ab Arch. Eboracensi diadema suscepit, non à Cantuariensi. Varias *Scotorum* incursiones sustinuit. Initio regni barbarico more Angliam tractauit, sed postea Christi fide suscepta, viris sanctis, & religiosis, Regibus etiam Sanctis Anglia abundauit.

Anno 1067. successit patri *Guilielmus* II. cognomento *Rufus*, cui pater moriens Angliam, filio autem *Roberto* Normanniam legauit. Varias postea suorum subditorum seditiones sustinuit, de quo *Parisius* ait. Erat ille fois nequam, alienis nequior, sibi nequissimus. Obijt occisus à VValtero Tirello, dum in venatu ceruæ sagittam intenderet, regni sui anno 13.

Anno 1100. *Henricus* I. fratrum vltimus, sed sapientissimus, in Regem eligitur, cum callidè subditos sibi deuinxisset promissa correctione seueritatis legum paternarum. Demum mortuus est in Normannia, sed corpus in Angliam translatum, postquam rexisset annis 35. mensibus tribus.

Anno 1135. *Stephanus* nepos Henrici ex sorore Adala vxore Theobaldi Comitis Bononiæ Rex coronatus. Hoc tempore Nicolaus Episcopus Albanensis in Anglia, creatus est *Pontifex Romanus* dictus *Adrianus* IV. Obijt Stephanus anno 1.14.

Anno igitur 1154. *Henricus* II. Dux Normannorum audita Regis morte in Angliam venit, & Rex coronatur. Cœpit ille alienigenas, & maximè *Flandrenses* ex Anglia expellere, vt scribit Parisiensis: bellum habuit in Gallia, & pacem sibi iniquam facere coactus est. Non multo post mortuus, postquam regnasset annis 34. mensibus 7.

Anno

Anno 1189. *Ricardus* I. Henrico patri successit, contra quem antea Gallis associatus, tunc Comes Pictauorum bellum gessit. Sub eo facta est strages magna Iudæorum in Anglia. In terram Sanctam cum exercitu profectus contra infideles præclara gessit: ipse cum paucis sexaginta duo millia paganorum superauit. Demum in Aquitania castrum aliquod obsidens, telo venenato à quodam Petro Basillo percussus, percussorem suum captum liberauit, ac pijssimè obijt.

Anno 1199. *Ioannes* Dux Normanniæ Richardo successit, qui inter tempora multum turbulenta Vigorniæ sepultus, regnauit annis 18. mensibus 5.

Anno 1216. *Henricus* III. Ioannis filius in Regem Angliæ coronatus fecit homagium Innocentio Pontifici de regno Hiberniæ, teste eodem Parisio. Hoc tempore Lodouicus Rex Galliæ *Rupellam* cum residuo Pictauiæ ab Anglis recuperauit. Sepultus est Henricus Londini apud VVestmonasterium, postquam regnauit integris annis 56. diebus 20. Singulari deuotione venerabili Sacramento affectus, assiduo tres missas piè audiebat, ac pluribus priuatim inseruiens, manum Sacerdotis Hostiam sacram eleuantis osculari solebat: quanta hæc eius successoribus postremis confusio.

Successit illi *Eduardus* eius filius, alijque vsque ad Henricum VIII.

Seculo post Christum decimo quinto, Henricus VII. fuit Angliæ Rex: Iacobus IV. Rex Scotiæ.

Henricus VIII. Schismatis Anglicani inductor, an. 1522. Iacobus V. Rex Scotiæ, anno 1523.

Eduardus VIII. dictus V. deinde Maria eius soror nupta Philippo II. Regi Hispaniarum. Et Maria Stuarta Scotiæ Regina, an. 1555.

Elisabeta Regina Hæretica, Henrici VIII. filia, regnare cœpit circa an. 1555. & 40. ad minus annis regnum tenuit, & in hæresi firmauit.

Iacobus VI. filius Stuartæ, & Rex Scotiæ, factus est iure successionis Rex Angliæ, & istius nominis inter Reges Angliæ Iacobus primus, qui à matre Catholicè educatus, postea Rex factus hæresi succubuit. Henricus illius primogenitus Princeps VValliæ moritur an. 1614.

Carolus I. alter Iacobi filius succedit in coronam Angliæ, & Scotiæ: Sponsam Regiam ex Gallia accepit: de Caroli I. funesto exitu vide supra ad finem sæculi vltimi.

Carolus II. qui post diuturnum exilium, Cromuello mortuo, demum ex Belgio ad regnum reuocatur, & Londini coronatur: de quo supra ibidem.

Iacobus II fratri Carolo feliciter successit, coronatus Londini, dum hæc scribo, die 3. Maij, anno 1685. stylo nouo. Cum in cultu veræ Religionis generosè incæpto Deus porrò præbeat coronam gloriæ.

ARTICVLVS VII.

REGES HIBERNIAE

Anteaquam Angliæ subiecta.

Hibernia ante aduentum Christi, longa serie Reges habuit plurimos. Primus nominatus est *Slanius*, à fluuio eiusdem nominis quo primum appulsus scribitur. Ab eo facta est Hiberniæ in quatuor Partes diuisio, per quam fratrum vni Vltonia, alteri Conacia, duobus reliquis Momonia, ipsi verò *Slanio* Lagenia cessit. Post illius obitum cœperunt reliqui fratres inter se de regno digladiari, ea pertinacia, vt acquisitum sceptrum ferè singulis fuerit vitæ amittendæ occasio, quod, & in posteris deinceps frequenter euenit. Secuti sunt alij nomine *Rodericus I. Gannius, & Ieananus, Seanganus I. Fiachus I Rienalius, Fobeanus, Eochadius I.* & alij longa serie ab anno mundi 2481. ad tempora Christi.

Post Christum anno 4. regnauit *Feradachus* cognomento *Iustus* à singulari cura iustitiæ vbique administrandæ, per annos 20. *Fiatachus* rexit tantum annis 3. occisus à successore, qui fuit *Fiachus VII.* & rexit annis 27. dicitur hic à plebe trucidatus astu filij Regis Daniæ, quem in Hibernia populus Regem acclamauit.

Secutus est in regno *Carbraus II.* post 5. annos morte repentina extinctus. Postea *Thuathalius* I. *Malius*, *Fedlimius*, *Catherius Magnus*, *Connus*, *Connarus* II. *Arthurus* III. *Lugodius* VI. quo regnante nata traditur in Hibernia S. Vrsula. *Fergosius* II. & 16. Rex ex familia Aengussij. *Carbmacus* cognomento Visbada, à barba prolixa, qui præ cæteris Regibus summæ sapientiæ, condidit documenta Regum, & leges in Codices relatas, qui tandem in Christum credere meruit. *Eochodius* II. *Carbraus* III. *Fothadius vterque*, qui vna regnarunt: *Fiachus* VIII. *Colla*, coactus à successore in Scotiam exulare, *Muredachus* II. *Colbadius*. *Eochodius* XIV. cum Rege Lageniæ bellum perpetuum gessit.

Crinthanus III. bella gessit in Scotia, Britannia,

tannia, & Gallia, ſemper victor, veneno dicitur extinctus propinato à propria ſorore ſpe adipiſcendi regnum ſuo filio, qua propinatione & ipſa extincta eſt. *Niellus* Eothodij filius, Scotiam & Angliam cum exercitu peragrauit, claſsem immiſit in Britanniam Armoricam, vnde inter alios captiuos deductus eſt feliciter *S. Patritius* tunc 16. annos natus, & duæ illius sorores: tunc etiam celebris ille ſcriptor Sedulius dicitur in Hibernia floruiſse. *Dathius* Nielli ex fratre Fiacrio nepos: ſcribitur exercitum duxiſse ad Alpium radices, ibique fulmine percuſsum interijſse, quod paſſus ſit à ſuis deſtrui Cellam celebris Eremitæ illic degentis.

Anno Christi 430. *Leodegarius* Nielli filius regnauit; eo regnante in Hiberniam peruenit *Palladius* à Pont. Cœleſtino primò ad Gentis conuerſionem miſſus, ſed vno poſt anno regreſſus.

Tandem ſub eodem Leodegario (qui 30. annis regnauit) *S. PATRITIVS* ex Gallia redijt futurus totius Hiberniæ Apoſtolus: ab eo Regina, & filij, non Leodegarius ipſe fidem ſuſceperunt à ſuis Magis dementatus *S. Patritius* hoc tempore in 4. Hiberniæ prouincijs Archiepiſcopatus 4. conſtituit, ac Armacanum in Vltonia Primatem Pontificia authoritate conſtituit: diſtiſque Archiepiſcopis varios ſuffraganeos aſſignauit.

Reges qui deinceps longa ſerie ſecuti ſunt poſt fidem à S. Patritio propagatam Catholici fuerunt, & ſub ſingulis Sanctorum agmina floruerunt.

Anno demum 1162. *Roderico* III. regnante *Dermitius* Lageniæ Rex, rapuit Regis Midiæ filiam, Principis Breſniæ coniugem. Hinc *Rodericus* cum exercitu Lageniam ingreſſus tantum facinus vlturus, pro ea qua cæteris auctoritate ſuprema pollebat. Dermitium eo redegit, vt neceſſe illi fuerit tam enormis facti defenſionem detrectare, & confugere ad *Henricum* II. illius nominis Angliæ Regem. Cum autem eo tempore Rex ipſe *Henricus* eſſet Gallico bello implicatus, *Dermitium* iuuandi copiam fecit illis ex ſuis quibus id luberet, vnde in eam rem inter *Dermitium*, & Richardum Comitem *Strangbo*, & alios proceres conuentum fuit. Quorum copiæ ex Anglia appulſæ, cum ijs quos *Dermitius* regere potuit militibus, in Lageniam penetrarunt. Sed *Roderici* Regis copijs his obuiantibus, temperatum eſt à prælio, cum *Dermitius* paciſceretur Anglicas copias remittere. Verum is noui ſubſidij per Comitem *Strangbo* adducti fiducia, pactum violauit, & Dublinum verſus ac Midiam hoſtiliter ab eo progreſſum eſt.

Interea *Dermitio* Lageniæ Rege è viuis excedente, cum nouis copijs VVaterfordiam, appulſus eſt ipſe *Henricus* Rex Angliæ, qui mox duos *Momoniæ* Reges ad nutū obſequentes habuit, quorum exemplum aliqui poſtea Reges ſecuti: quo rerum articulo Lageniæ ac Midiæ partes præcipuas ſibi Angli deſumpſerunt.

Ab illo demum tempore *Domini Hiberniæ* titulum Regis Angliæ retinuerunt. Titulus ille primùm Henrico collatus fertur ab Adriano IV. Pontifice natione Anglo, ea lege vt Sedi Apoſtolicæ ſingulos aſses pro ſinguli Hiberniæ domibus quotannis perſolueret, ac Catholicam Religionem ad priſtinum decorem, & populum ad laudabilem vitæ normam redigeret, quæ certè traditur etiam tunc cum magno Sanctorum numero in Hibernia floruiſſe. Hoc modo *Reges Angliæ* Dominatum *Hiberniæ* primum adepti, antiqua illius inſtituta, ac Regium in ea nomen exauctorarunt. Infelici ſane euentu, non tam ab externo Angliæ dominatu, quam ab inducta poſtea in Angliam Hæreſi, cuius ſæuitia in hodiernum diem grauiſſimè laceratur Hibernia, Deo, Regique ſemper fideliſſima.

ARTICVLVS VIII.

NOTITIA BREVIS
ac Diuiſio Partium Orbis vniuerſi.

TOtus Terræ globus diuiditur potiſſimum in quatuor partes, Europam, Aſiam, Africam, & Americam, quarum ſingulæ ſunt quaſi totidem terræ Continentes, vel quaſi magnæ Inſulæ, quas Oceanus circumfluit, & diuidit. Ambitum autem Terræ totius ſtatuunt communius Coſmographi complecti, viginti duo leucarum millia: *Robouls* pauciora, alij plura. Gradus in quos diuiditur totus circuitus *Terræ* ſunt trecenti & ſexaginta. Vnus autem gradus meridiani terreſtris complectitur viginti quinque leucas. Superficies Terræ in qua nos conſiſtimus diſtat à Centro Terræ circiter mille quadringentis & triginta leucis: Globus autem Terræ totius maior eſt corpore Lunari circiter quadrageſies quinies; Sed Solari corpore eſt pluſquam centies, & vt aliqui computant pluſquam centenis aliquot vicibus minor.

Agemus hic breuiter prius de aliis Terræ par-

partibus, vt postea plusculum de nostra Europa annotemus.

A S I A.

AB initio Asia fuit pars Terræ nobilissima, vtpotè, quæ prima genus hominum intra se conspexit, & in alias mundi partes, tamquam aliquod orbis seminarium transmisit.

Asia quippe prima Gentium ritus sacros, mores, rationemque rectè viuendi alijs Gentibus communicauit: & ipsum *Deum incarnatum*, scilicet Christum, in Iudæa orbi exhibuit.

Sita est Asia in parte orbis Orientali respectu continentis nostræ regionis. *Asia minor* pars est Asiæ maioris, estque ei in mari Mediterraneo vbi est insula Cyprus & Rhodus, hodieque nominatur Anatolia.

Asiæ fines sunt à Septentrione Oceanus Schyticus, ab Oriente mare Eoum: à Meridie mare Indicum, siue Rubrum: ab Occidente sinus Arabicus, & Isthmus, qui est inter sinum Arabicum, & mare internum: atque inde Maria Phœnicium, & Aegeum, Propontis, Pontus, Mæotis lacus, Tanais amnis, & Obium flumen.

Longitudo Asiæ summa est inter Hellespontum & Malacam extremum Indiæ Emporium, milliarium germ. CIↃCCC. id est 1300. Latitudo inter fauces Arabici sinus, & Tabin promontorium, quod est ad fretum Anian, est mill. CIↃCCXX.

Hodie tota Asia in quinque potissimum diuiditur partes, quarum I. est Tartaria: II. China: III. India, sub quibus Insulæ adiacentes: IV. Persarum siue Sophorum Imperium, sub quo comprehenditur Armuziæ peculiare Regnum: V. Turcicum imperium, in Asia maximè situm.

De aliquibus Asiæ partibus mira refert Ioannes Boemus lib.2. In parte Indiæ nasci homines monoculos, alios monopedes, id est, vnius pedis, sed latissimi: Apud Clesium legitur quasdam fœminas ibi tantum parere, natosque illico canos fieri. Esse quoque gentem alteram quæ in iuuentute sit cana, sed in senectute nigrescat. Esse aliam in qua fœminæ quinquennes pariunt, sed vltra octauum annum viuendi spatium non protrahere. Moris esse apud Scythas, vt cum Rege Defuncto quinquaginta ex eius Famulis intimis sepeliantur, & totidem ex equis præstantissimi: Item apud Cathæos Indos, qui plures habent vxores, vt earum charissima, cum marito mortuo in eodem rogo concremetur, quod illæ plurimum ambiunt. Qui Gangis fontem accolunt viuere solo odore pomorum Syluestrium, & longius pergentes illa in eum finem secum conferre.

Inter Turcas saltem Asiæ, Campanarum vsus non permittitur. Templa non nisi Discalceati ingrediuntur. Ad sedendum nullis scamnis, aut sedilibus vtuntur: sed decenti membrorum compositione supra terram puerorum more recumbunt. Mensa ad quam vescuntur vt plurimum est corium bubulum & hirsutum supra terram stratum: & cum circulis & corrigijs insertis ita accommodatum vt possit instar bursæ complicari, & facilè quocumque deferri. Hæc tantum pauca delibo ex pluribus apud Boemium supra citatum, aliosque.

De cetero, in Asia Loca maxima quæ sunt à sinu Arabico vsque ad promontorium vulgò Cabo de Lampo dictum (quod est ad 30. gradum latitudinis borealis) omnia ferè possidet Regnum Lusitaniæ, aut sibi tributaria fecit, vt tradit Carolus Stephanus, & latius alij.

Ex quibus etiam patet, in *Africa* multis locis Religionem Christianam, & Romanam etiamnum coli, & agnosci.

A F R I C A.

IVngitur Asiæ exiguo freto *Africa*, quæ est maxima terrarum Peninsula in forma pyramidali, in Ambitu complectens tria millia, & triginta circiter milliaria Germanica. Pars magna Africæ est inculta, & aut arenis sterilibus obducta, aut ob sitim cœli terrarumque deserta, aut infestatur multo ac malefico genere animalium, in vniuersum vasta est magis, quam frequens. Quædam tamen partes illius sunt eximiè fertiles. Græcis *Lybia* dicitur, à Lybia Epaphi filij Iouis filia: *Africam* autem ab Afro Herculis filio dictam volunt.

Maria eam cingunt, qua sol oritur Rubrum, qua medius dies Aetiopicum, qua occidit sol, Atlanticum, à Septentrionibus Internum, Africum seu Lybicum dictum, qua eam alluit.

Longitudo eius summa computatur ab Herculis freto ad Promontorium bonæ spei mill. IↃCC.

Latitudo inter duo promontoria, Hesperium, vulgò C. Verde, & Aromata, quod est iuxta fauces Arabici Sinus, vulgò nunc Coarda Fui, mill. 121. Terra ipsa, nisi qua interno mari

mari accedit, obscurè veteribus nota. Vltra autem Nil fontes ac montes Lunæ prorsus incognita.

Regiones ac Gentes, iu quas Africa diuisa fuit quondam, sunt, Aegyptus, Cyrenaica, Africa minor, seu propriè dicta, Troglodytæ, Garamantes, Numidia, Mauritania, Gætulia, Lybia interior, Arabia Troglodytica, & Aethiopia. Partem Africæ maximè meridianam Europæis incognitam, detexerunt Portugalli à centum 20. circiter annis.

Inter celebratissimas Africæ Vrbes est *Carthago*, vbi constat celebrata fuisse varia *Ecclesiæ Romanæ* Concilia. Vnde vlterius patet olim, hodieque in illa Orbis parte Religionis Romanæ cultum, & Episcopatus plurimos præsertim sub Hispanis & Portugallis reperiri. Certè olim ex ea prodieruut summi Ecclesiæ Romanæ Doctores, S. Cyprianus, S. Augustinus, S. Fulgentius, Tertullianus, Arnobius, ac Victor Vticensis. Præter antiquos plurimos, Africæ totius mores, & instituta *Ioannes Leo* magno volumine descripsit.

De moribus saltem antiquis iu quibusdam Africæ partibus tradit qui supra *Boemius* lib. 1. Mulieres Aegyptias virorum obire munia, & contra viros mulierum. In Lybia Amazones fœminas solitas ad bella proficisci, & iu Republica principatum exercere, viris ad Domestica officia mancipatis: ideoque illas consueuisse suis infantibus masculis brachium dexterum confringere vt essent ad bellandum inepti. Moris esse apud Aegyptios defunctorum parentum corpora tradere in debitorum pignus suis creditoribus, sic vt summa filij afficerentur infamia, & sepultura carerent, si tradita corpora postea non redimerent. Populos esse in Aethiopia qui vocantur Rizophagi, qui viuunt ex solis radicibus arundinum saxo contusis, ex quibus & placentas conficiunt, & ad solem tantùm excoctas placidè & securè tota vita in cibum sumunt, adeò natura simplicibus contenta. Alij sunt populi qui dicuntur Ilophagi, qui cum vxoribus & liberis per campestria vagantes, Arborum ramis tenerioribus ac supremis, dentibus tamen contritis, victitant: & hinc auium more adeò sunt agiles, vt facitè de arbore iu arborem prosiliant: quod si quando deciderint ob corporis leuitatem nihil læduntur.

(?)

AMERICA.

Est America Europæ quam Asiæ propinquior, milliarium ducentorum inter *Hiberniam* & *Canadam*, proximiorem Africæ partem, intercedente nauigatione.

Americam ab antiquissimis temporibus cognitam fuisse Europæis, ex Platone simul atque Diodoro Siculo probari potest. Apud Platonem iu Timæo, Sacerdotes Aegypti narrant Soloni Atheniensi, qui 100. circiter annis ante Christum natum vixit, Insulam fuisse quondam contra fretum Herculeum Africæ simul & Asiæ maiorem, nomine Atlantidem: Postmodum verò immani terræ motu, ingentique vnius diei ac noctis illunione, sub vasto gurgite mersam fuisse: Ac inde mare, quod eam Insulam, ac fretum Gaditanum inter iacebat, immeabile, & inscrutabile redditum, limo paulatim impediente, quem illa insula subsidens præbuisset.

Dicta nunc est tota hæc continens America, ab Americo Vesputio Florentino, qui Emanuelis Portugalliæ Regis auspicijs à Gadibus ann. CIƆIƆCCCCXCVII. profectus, primus ex Europæis (quantum memoria proditum) eam ingressus est. Quamquam hoc prior Christophorus Columbus Genuensis anno CIƆCCCCXCII. hoc est, ann. 1492. Insulas Americæ Hispaniolam, Cunæam, & Iamaicam adierit. Post hos frequentes iu eam nauigarunt, Hispani, Galli, Angli, quorum alij alijs ibi Regionibus detectis, nomina sua quique lingua imposuerunt. Mediterraneorum cognitio parum certa est: maximè quæ sunt versus Septentrionem. Maritimæ autem oræ Hispanorum armis maxima ex parte subactæ.

Longitudo eius summa inter duo freta, Aniam, & Magellanicum mill. Germ. CIƆCCCC. Latitudo maxima iuter promontorium vulgo Cabo de Fortuna, iuxta fretum Aniam, & promontorium vulgò C. de Beeton in noua Francia, mill. CIƆCCC. vt habet Cluuerius.

Diuiditur vniuersa in Septentrionalem, quæ & Mexicana, & Meridionalem, quæ & Peruuiana; exiguo isthmo alteram ab altera discernentes. Americæ partes & mores, & quod sequi solent Religionem sui Principis, pluribus descripsit Ortelius, Gemma Frisius, Franc. Lopes Gomara, Morerus, alijque.

Ex dictis etiam patet tam olim, quam hodie per Europæorum nauigationes, Colonias, aut commercia in America quoque fidem Catho-

licam pluribus locis coli, & agnosci. Immo illic per Europæos sex Archiepiscopatus, cum pluribus Episcopatibus florere, tradit Moreus in suo dictionario historico, V. *America*.

E V R O P A.

HOdie Europa, quam incolimus, est ab Occidente respectu Asiæ, & à Septentrione respectu Africæ. Est illa terrarum omnium celebratissima tam à virtute armorum, quam à litterarum, & artium gloria, quibus omni æuo reliquas orbis partes præcelluisse traditur. *Formam* illius tradit Strabo, aliique, esse extensam instar figuræ Draconis, de qua infra.

Longitudo Europæ summa inter Hispaniæ promontorium sacrum, ad fluminis Obij ostium milliarium Germanicorum circiter 1cccc. id est 900.

Latitudo maxima à Tænaro Pelopponnesi promontorio ad Scritofinniæ promontorium Rutubas, vulgò nunc Noort*kyn* dictum, milliaria 15L. id est 550.

Diuisa olim fuit Europa in varias Gentes Regionesque, quarum nomina, etiam nunc clara, sunt ista: Hispania, Gallia, Germania, Vindelicia Rhætia, Italia, Noricum, Pannonia, Illyricum, Epirus, Græcia, Macedonia, Thracia, Mæsia, Dacia, & Sarmatia. In Insulis verò Oceani maximis, Britannia, Hibernia, Thule: Maris interni, Baleares duæ, Sicilia, Sardinia, Corsica, Creta, Eubæa, cum alijs minoribus sine numero.

Hodie diuiditur aliter in complura Regna, atque Principatus. Regnorum præcipua sunt, Hispania, Gallia, Anglia, Hibernia, Scotia, Noruegia, Suecia, Dania, Germania, quod nunc Romanum vocatur Imperium: Dein Polonia, Bohemia, Vngaria, Slauonia, Croatia, Dalmatia, Bosnia, Seruia, Bulgaria, Tartaria minor, siue Præcopensis: Item Regnum Neapolitanum, & Sicilia Archiducatus vnus est Austriæ. Magni Ducatus tres; Moscouia, Lituania, & Tuscia. Ducatus & Principatus innumeri. Figuram vniuersæ Europę Strabo dedit Draconis: cuius caput Hispania, Collum Gallia, Corpus Germania, alæ dextra læuaque Italia, ac Cimbrica peninsula.

Interea varia etiam in Europa prodigiosa, hæc referunt fidi Scriptores.

1. In Gallæcia in portu Mongiæ, Nauem grandem perstare integrè lapideam sic vt ipsa vela sint saxea, & tamen molem tanti ponderis vnius pueri digito tactam moueri.

2. In eadem Gallęcia Antrum spectari tam immensę longitudinis vt nemo vnquam etiam plurium dierum itinere vllum in eo finem inuenerit.

3. Vililiæ oppido Hispaniæ, Campanam esse mirabilem, quæ quando imminet Reipublicæ Catholicæ euentus summoperè infortunatus, aut etiam fortunatus, nemine impellente, ex seipsa pulsari aliquot antea mensibus, quod sæpius, & certò factum testantur varij apud Marianam de rebus Hispaniæ l. 21. c. 20.

4. Pisces ex terra fossiles reperiuntur varijs locis quod nominatim de Gallia testatus est Liuius, etiam per aratrum effosos.

5. Mons est in Lusitania nomine Stella in cuius supremo cacumine inueniuntur in Lacu fragmenta nauium ex aliquo in mari naufragio, cum tamen à mari distet plusquam 12. leucis. Alia in hoc genere mira satis indicant mundum subterraneum esse, meatibus innumeris peruium.

6. Hispali puteus est, qui crescente maris æstu minuitur, & descrescente augetur, vt refert Plinius l. 2. cap. 97.

7. Idem tradit Vlissipone Equas fuisse aliquas quæ ad certum ventum obuersæ fœtum concipiebant velocissimum, sed vitæ breuissimæ.

8. Complutí Saxum seruari quod oleum salutare exsudat, testatur Nierembergius, & se illud vidisse.

9. In Groenlandia fine Europæ ad Occidentem, Nox durare traditur per medium circiter annum: Mare illi adiacens Balenis abundat monstrosæ magnitudinis: Frigoris ibi tanta inclementia, vt homines vix possint illic modico tempore durare: pars aliqua illius terræ Regi Daniæ subiecta est.

Nunc in particulari de Regionibus Europæ præcipuis.

Hispania (vt tradit *Carolus Stephanus* in suo dictionario historico, verbo *Europa*) regio est vltra modum fertilis: Frugum omnigenum, vini, & arborum copia nolli posthabenda, sed optimis orbis partibus comparanda. De reliqua Hispaniæ præstantia scripsit *Strabo* lib. 3. & septem sequentibus. Et recentius *Volatranus, Munsterus, Andreas, Syluius*, aliique, de qua infra. De Gallia scripsit *Postellus Carolus Stephanus* aliique. De *Germania, Italia, Anglia*, scribunt prædicti, *Ortelius*, aliique in particulari.

H I S P A N I A.

POrrò de Hispania tradit Moretus in dictionario hist. illam esse Europæ partem

maximè occidentalem: & olim diuisam fuisse in 14. Regna, quæ sunt ad Septentrionem Nauarra, Biscaia, & Asturia. Ad occidentem Galicia, Portugallia, & Algarbia. Ad meridiem Andalousia, Granada, & Murcia. Ad orientem Aragonia, Catalonia, & Valentia. Et in patriæ medio Leon, & Castilia noua, & vetus. Vrbs Regni Capitalis modo est Madritum, olim Toletum, & Hispalis.

Habet Hispania 8. Archiepiscopatus, & Episcopatus 45. Metropolitanæ illius Ciuitates sunt, Toledo, Burgos, Compostelas, Hispalis, Granada, Valentia, Saragossa & Terragona.

Hispaniæ Rex dominatum habet omnium amplissimum. Et in quatuor Orbis partibus varias possidet Ditiones latè extensas. Præter alias alibi, in Italia Regnum Neapolitanum, & Siciliam, Ducatum Mediolanensem, Orbitello, Final, Insulas Baleares, Maioricam, Minorcam & Sardiniam. In *Africa* ad Barbariam possidet locs, quæ dicuntur, Oran, Arach, Mahamor, Pennon, Mars'quinir, Messilie &c. In *America* Insulas Canariæ cum reliquis, præter Brasiliam & alia, quæ illic à Francis, & Anglis possidentur. In *Asia* illius sunt Insulæ Philippinæ, & plura alia ibidem loca.

Huius amplitudinis extensionem per 4. Orbis partes sic computant aliqui, vt asserant, in terris Regis Hispaniæ Solem numquam occumbere, quia earum aliqua pars vbique soli subest. Vnde extat ad illum Epistola Regis Persarum cum hac inscriptione, *Regi qui solem habet pro galero*.

Computant etiam alij cum prædicto Morero, diuitias quæ solis Indijs Hispano prouenerunt ab earum occupatione ad annum 1618. ascendisse ad quinies centum, triginta sex milliones auri. Duo referuntur in Hispania Pontes omnibus admirandi.

Vnus Pons supra quem aquæ transeunt, qui est aquæ ductus Hispalensis. Pons alius ditissimus orbis, & vbi posset instrui exercitus ad prælium, qui est de la Gandiane.

Archiepiscopatus habet Hispania quatuor Potentissimos. Primus in his est, Archiepiscopus *Toletanus*, qui & Hispaniæ Primas, & Castellæ maximus Cancellarius: & in redditibus annuis habet octoginta millia ducatorum. Secundus Archiepiscopus *Hispalensis*, habens annuè 24000. ducat. Tertius Archiepiscopus *Compostellanus*, habens 24000. ducat. Quartus Archiepiscopus *Granatensis*, habens 10000. ducat.

Episcopi cum his sunt vniuersim Quinquaginta quinque, Burgensis, cuius reditus 20000. ducat. Seguntinus, 06 minus. Cochensis, Placētinus, Palentinus, Mentesanus, Segouiensis, &c.

Ordines etiam *Militares* in Regno Castellæ Tres potentissimi recensentur, S. Iacobi, Alcantaræ, & Calatrauæ. Ordo ille *S. Iacobi*, habet in Regno Castellæ *Commendas* quadraginta duas, quarum duæ habent annui reditus 14000. ducat. Vna alia 12000. & vna alia 10000. & quę minimum 1000. ducat. Idem Ordo in Regno Legionēsi habet *Commendas* quadraginta sex, cum maximis etiam reditibus.

Ordo *Calatraua* in vtroque simul regno prędicto Commendas habet triginta quatuor. Ordo *Alcantara* Commendas triginta duas. Ita hæc recenset fusius Marianus, alijque.

Seminaria Hibernorum pro Catholica Fide in ea Gente conseruanda, Hispali vnum, alterum Salmanticæ, alterum Compostellæ, alterum Vlyssipone, alterum Compluti, hoc excepto, alia Rectores habent Societatis. His adde in Belgio Seminarium Louaniense, Antuerpiense, Insulense, Tornacense Harum singula totidem sunt Gemmæ charitatis, quæ in Hispaniæ Corona lucebunt in perpetuas æternitates.

De Regem Hispaniæ antiquitate, serie, & ordine successionis per singula huc vsque sæcula, vide hic paulò supra de Notitia Monarchiæ sæcularis.

HIBERNIA.

DE *Hibernia*, vt alios prætеream, sic scribit prædictus *Carolus Stephanus ver. Hibernia*. Britannicarum, inquit, Insularum maxima, collateralem habet Britanniam maiorem ab Oriente; solum Oceanum ab Occidente; ab Aquilonari verò parte trium dierum velifico cursu Borealium Insularum maxima Islandia iacet. Gleba præpingui, vberique frugum prouentu terra est fælix. Pecore montes, nemora feris abundant: Pascuis tamen quam frugibus, gramina quam grano fœcundior: melle, & lacte diues: fluminibus egregijs scinditur, & rigatur. Falcones, accipitres, & nisos præ alijs Regionibus copiosè producit, cum Aquilarum, variarumque omnigenum auium numero. Ferarum quoque cunctas ferè species continet. Venenosis omnibus caret. Terræ motus, hic numquam: vix semel in anno tonitru auditur. De moribus incolarum, & stupendis naturæ operibus nulla scripsit ex Gyraldo *Ortelius*, & nos ad Vitam Sancti Patricij à nobis editam Anno 1671. De Constantia illius perpetua in Religione Romana, vide hic inferius *Tomo Tertio post Summam Doctrina Christiana*.

Hi-

Hibernia quatuor Prouincias complectitur, & quintam, quæ Media siue Midia dicitur.

Episcopatus habet duodecim, cum his simul Archiepiscopatus quatuor, Armacanum, Dublinensem, Cassellensem, Tuamensem.

In ea à probatis Scriptoribus notantur Naturæ aut Gratiæ rara prodigia.

1. Quod nulla habeat in toto Regno animalia venenata, nec ranam quidem. Imo quod gleba aliqua illius Terræ aliò aduecta animalia venenata attactu enecet.

2. Quod in eo sit Lacus, in quo si per aliquod longius spatium palus ligneus vsque ad terram infingatur, pars quæ est Terræ infixa conuertitur in ferrum, pars quæ est in aqua in lapidem, pars verò, quę est supra aquam lignum permanet. De hoc meminit etiam Molina in descript. Galliciæ, alijque.

3. Quod ad occidentalem Hiberniæ partem ad *Conatiam* sit Insula nomine *Aren*, à S. Brendano olim consecrata, in qua aliqua hominum corpora nec humantur, nec putrescunt, sic vt aliqui suos auos, atauos, & tritauos mirando aspiciant, & dignoscant.

4. Quod in *Momonia* prouincia Fons existat, cuius aquis si quis abluitur statim canescat. E contra in *Vltonia* sit Fons quo si quis abluitur non canescit amplius, ad quem accedunt viri, fœminæque quæ cupiunt canitiem vitare. *Geraldus* in Topographia Hiberniæ, alijque.

5. Quod in Momoniæ parte boreali duæ sint Insulæ, in quarum maiorem nullum fœminei sexus animal intrare potest quin statim moriatur. Quod sæpius experientia probatum refert *Cambrensis*, *Gretserus*, alijque. In minori verò Insula [quod magis mirum] nemo vmquam moritur morte naturali, hinc Insula viuentium dicitur. Vnde morbo lethali grauissimè afflicti inde aliò transferuntur.

Hæc & plura alia Hiberniæ prodigia tradit partim, *Beda*, partim *Cambrensis*, & ex ijs, alijque noster *Nierembergius*, in Histor. natur. lib. 2. cap. 1. 2. &c.

ANGLIA, ET SCOTIA.

De *Anglia* sic scribit Ioannes Boemus in descriptione Europæ cap. 26. Ambitus illius quadragesies octies, & septuaginta millibus passuum constat. Dies illic longissimus 17. horarum deprehenditur, & æstate lucidæ sunt noctes. Formam habet triangularem instar Ciciliæ insulæ: Prouincias plures nominatas supra ait. 6.

Sunt Angli cærulei oculis, adeò venusta, & statura procera, vt beatissimus Pontifex *Gregorius* cum forte Anglorum pueros Romæ videret: Bene, inquit, Angli dicuntur, quia vultu nitent vt Angeli, oportet illis ministrari Iter salutis æternæ, quod per *Augustinum Monachum* eo delegatum incœpit.

Lupos Anglia non gignit, & ideò pecus sine custode securum est. Non gignit etiam Vinum, sed metallis diues est, vt argento: cupro, plumbo. Insunt, & margaritæ, & lapis mirabilis nomine Gagates qui ardet in aqua, & oleo extinguitur. Vrbes, & Villas habet numero multas, quarum caput Londinum cæterarum longè maxima: Ita idem Joannes Bohemus, &c. De Anglia plura hic in fine *Parlamentum* in Anglia comprehendit Domum (vt vocant) Superiorem, & Inferiorem. In Superiori sedent quinque gradus Nobilium, scilicet Duces, Marchiones, Comites, Vicecomites, Barones, & in his Episcopi. Filij prædictorum, quantumuis sint Ducum non habent locum in domo superiori, sed tantùm inferiori, donec Rex per Litteras patentes illos euehat ad superiorem.

Propositiones conclusæ in domo inferiori, debent deferri ad superiorem, nec potest aliquid ab vtraque authenticè, & finaliter concludi sine Regis permissu aut approbatione. Ita Morerus, alijque.

Scotia est Angliæ contermina, sic vt ab Anglia nullo separetur freto maris, sed tantum vno monte, & fluminibus, non magnis. Terra multum montosa est, & maximè ad Septentrionem vbi mari alluitur. Traditur illic tempore brumali, aliquando diem esse trium horarum. Reperiri etiam ibi Arborem, cuius fructus in aquam subiectam decidentes, mox in volucrem formentur, & euolent, ideo volucres has Anseres Scoticos appellant: quamuis sint qui tradant Arborem hanc apud Orcades insulas reperiri.

Scribit *S. Hieronymus* contra Iouinianum lib 2. Suo tempore Scotos carnibus humanis vesci, & quasdam earum partes in maximis delicijs habuisse, seque adolescentulum in Gallia id vidisse, vti ex ipso aliqui notant. Sed vide quantam vim postea habuerit Catholica Religio, ex *S. Chrysostomo* serm. de Pentecost. sic scribente: Ante hoc, inquit, quoties in Britannia humanis vescebantur carnibus, nunc ieiunijs reficiunt animam. Plura de Scotia *Ioan. Maior* in hist. Scotica.

Vrbes in Scotia præcipuæ sunt Edinburgum, & Glasquensis vrbs olim sedes Archiepiscopalis, Vrbs quæ dicitur Sanct. Andreæ, & alia quæ dicitur Eberdonia: & in vtraque postrema est pridem fundata Vniuersitas. Sicut & pridem in Anglia Vniuersitas Cantabrigensis, & Oxoniensis, huius olim singularem excellentiam, & Collegiorum frequentiam annotat accuratè Iustus *Lipsius* in suo Louanio.

ITALIA.

De *Italia* sic tradit Solinus, & alij. Longitudo eius ab Augusta pratoria, per Romam, Capuamque porrecta vsque ad oppidum Rhegium, decies centena, & viginta millia passuum esse colligitur. Latitudo verò quadringenta decem, vbi latior, vbi breuior centum triginta sex: habetque vmbilicum in Agro Rheatino, qui dudum ex latere Maris superis Rubiconem fluuium pro finibus habuit.

Est Italia metallis grauida, vbique Vitalis, & perennis salubritas, eximia cœli temperies, campi fertiles, aprici colles, innoxij saltus, opaca nemora, munifica Syluarum genera, mira frugum, Vitium, & olearum fertilitas, nobilia pecori Vellera, opima tauris colla, perspicui, & piscosi lacus, flumina, fontesque saluberrimi, portus plurimi; ipsa auidè ad mortales iuuandos in maria procurrens, & velut gremium omnium Gentium commercio pandens, vt verè dicta sit à quibusdam, Terrarum omnium alumna, atque eadem parens cœlestium prouidentia electa, quæ sparsa congregaret imperia, molliretque efferatarum Gentium ritus, discordes ad colloquia linguas monere litterarum, latinoque sermone congregaret.

Figura Italiæ est quasi Cruris humani Limites illius à *Septentrione* sunt Alpes montes, qui separant eam à Germania.

Ab *Oriente* habet mare Mediterraneum quod dicitur Adriaticum. A *Meridie* adiacet mare Inferum siue Tuscanum.

Ad *Occidentem* vnam habet partem Alpium cum fluuio Var quibus terminatur ex parte Franciæ, & Sabaudiæ.

Principes Italiæ maximi sunt, Pontifex Romanus, cui subest ducatus Spoletanus, Vrbini, & Ferrariæ, Marchionatus, Anconitanus, Romaniola, Bononia, & ducatus Beneuentanus in Regno Neapolitano.

Dux Florentinus, familiæ de Medicis, qui possidet maxima ex parte ditionem Toscanam. Dux Sabaudiæ, qui tenet ditionem Pedemontanam, &c.

Dux Mantuanus, familiæ de Gonzaga, habet Ducatum sui nominis, & Montferatensem. Dux Parmensis, domus Farnesiæ, tenet Ducatum Parmæ, & Placentiæ. Dux Mutinensis familiæ Destensis, possidet ducatum Modenæ, & Regio. Princeps de Massano familiæ Cibo, habet Principatum sui nominis. Est & Princeps de Monaco, familiæ Grimaldi, aliæque familiæ illustres.

Respublicæ etiam in Italia sunt Quatuor: duæ maiores, Veneta, & Genuensis; duæ minores, Lucana, & S. Martini.

Vrbes Italiæ præcipuæ sunt hæ, quæ singulari decorantur epitheto. Roma dicitur, vrbs Sancta: Neapolis, nobilis: Florentia, pulchra: Genua, superba Mediolanum, magna: Rauenna, antiqua: Venetia, opulenta: Padua, docta: Bononia, pinguis, ratione soli.

Episcopatus in nulla Orbis Regione plures quam in Italia.

Vniuersitates etiam sunt præ alijs plurimæ, scilicet Paduæ, Venetijs, Turini, Pauiæ, Siennæ, Bononiæ, Romæ, Ferrariæ, Maceratæ, Fermini, Neapolis, Salerni, &c.

GAL-

GALLIA.

Gallia, de cuius Regibus supra *Art. V.* & Episcopis *pag.* 76. non potest breuiter & eleganter melius describi, quam apud *Baptistam Mantuanum* in suo Dionysio, lib. 2. sic eam metricè exponentem.

Gallia terreni pars est non infima mundi,
Sed longè latèque patens, Hispanica tangit
Oppida ab occasu. Sese coniungit ab ortu
Italiæ: nostro hinc pelago qua respicit Austrum
Clauditur, Oceano geminas qua respicit Vrsas,
Vnde venit Boreas hybernaque frigora surgunt,
Et Vada Theutonici tangit vastissima Rheni.
Terra hominum, frugumque ferax, armenta, gregesque,
Vberibus pascens glebis, non languida Cœlo
Tabifico: non mortiferis infesta Venenis
Vt Lybiæ, non perpetuis adoperta pruinis,
Sicut hyperborei montes; non torrida ab æstu,
Qui faciat steriles, vt decolor India, campos.
Non etiam noctis pallens Semestribus vmbris
Quale sub Arcturo positum mare, & vltima Thule:
Sed nec vt Ægyptus, quæ fusa palustribus vndis,
Sed Cœlo, & teneræ fœcunda Vligine terræ.

GERMANIA.

Germania, de cuius Imperatoribus &c. supra *Art.* 3. Regio Europæ amplissima tota Septentrionalis, pluribus constat Regnis, & Prouinciis, de quibus fusius qui supra *Ioannes Boemus cap.* 12. Germaniæ norma sic pridem metricè breuiterque exponitur.

Gens inuicta manet, toto notissima mundo.
Terra vbi se deuexa globo demittit in Arcton,
Solis, & algoris patiens, durique laboris,
Ingrata ignauam Vitæ tolerare quietem.
Indigena haud alia ducens primordia Gente,
Sed Cœlo producta suo, Demogorgonis aluus
Protulerat patulas vbi cuncta creata sub auras.
Germanos vocitant Itali, sed Græcus Adelphos,
Quod fratrum soleant inter se viuere more:
Nomen nobilibus quod adhuc Venerabile nostris
Pectoribus, similes ingentes corporis artus
Prodiga cui natura dedit; per lactea colla
Candida proceris tollentes corpora membris.
Flaua coma est, flauentque oculi, grataque coloris
Temperie iustam retinent sua membra staturam.
Vox habitum mentis cum gestu, & pectora prodit,
Vox quæ nil muliebre sonat, sed tota Virilis
Martia crassiloquo testatur corda palato,

Quæque fidem Sancto, & constanti pectore seruet
Religionis amans, superumque & cultor Honesti,
Et Veri, Iustique tenax, mens consona labris,
Ficta coloratæ fugiens mendacia linguæ.

Dum hæc scribo, venam & mihi, licet siccam & senilem, excitat opportunè IACOBI II. quæ nunc celebratur Londini lætissima coronatio.

DE ANGLIA AC HIBERNIA
Authoris recens Votum.

Anglia sis! Europæ maxima nostræ
Insula, tot Fidei, Cœlique, Solique, Marisque
Muneribus decorata, sacris totque inclyta bellis,
Perque Mare & Terras partis celebrata triumphis.
Per Te Sacra fides quanta incrementa tulisset
Si non splendorem Gentis maculasset Auerni
Inuidia, & Fidei radios fuscasset Erynnis.
Sed benè! non tantum potuit, poteritque valere
Hæresis atra, furor, rabiesque frementis Auerni
Quin Lux alma micet, sed & Anglia nescia flecti
Spiret adhuc, fideique memor, decorisque paterni
Conseruet veteris vestigia Relligionis.
Illi etiam fidas Pia iungit Hibernia *dextras:*
Illa, illa eximijs fidei fœcunda Magistris,
Sparsit & innumeros, veluti tot Sydera, Sanctos,
Quos variæ Gentes, quos Belgica nobilis olim.
Authores habuit, defensoresque salutis.
Quam varias illi pariat Constantia *Palmas*
Testis adhuc toties Carcer, tot Vincula testes.
Proque Fide sacra tot iniqua Morte perempti.
Anglia *macte animis, rursum perge auspice Cœlo*
Hanc reuocare Fidem, Stygiasque fugare tenebras.
Nec dubita, quamquam egregios virtute dedisti
Athletas fidei, plures dabis: illa tuorum
Gesta, secuturis exempla heroibus, altos
Efficient animos, & dignas Numine vires:
Illa iterum pia Vota nouo sub Rege resurgant
IACOBO, *claro meritis, nullique* SECVNDO.
Sic, sic Catholicos cernes tibi fœdere iunctos,
Atque animis animos, & viribus addere vires.
Aspice, REX, *tremulæ pallescunt Cornua Lunæ.*
Deficient, pauidæque dabunt tibi terga phalanges
Turcarum: & sacris fera subdent colla triumphis.

Sic

Sic potes Eoas *victor gestare Coronas,*
Sic potes Occiduos *Fratres numerare Monarchas,*
Sic tibi Catholici quotquot sunt nominis, vno
Consociare animo, qua totus panditus Orbis:
Nomine sic vero FIDEI DEFENSOR *haberi.*
Maiorumque decus reparas, Titulosque sepultos.
Exere nunc animos tot pridem dotibus auctos
Anglorum IACOBE *decus, generisque* Stuarti
Supremum columem, Fideique futurus Achille.
Pro Te certabunt Superi, fusisque tot annis.
Sacrorum Sanguis Pugilum, non vnus Oates
Quos Cœlo admouit toties, laqueusque Tiburni.
Aspice tot Proceres propriis è sedibus actos
Gentis Hibernigenæ: sed adhuc Regique, Deoque
Optantes vitam, fidumque sacrare cruorem.
Sic Tibi, sic Triplicis plaudant Insignia Regni:
Anglia *cinge* Rosis *Regis caput: inque salutem*
Scotia *iunge tuos qui seruent regna* Leones.
Et Lyra *vatidicum decantet* Hibernica *Votum.*

Hoc Chronico
IaCobVs Veræ fIDeI
aVXILIVM.
Anno Coronationis
M. DC. LXXXV. 1685.
3. Maij St. Nouo 1. B.

INDEX RERVM

Tomi Primi, Ordine Alphabetico, & per Paginas notatus.

A

B

C

Fal-

Quid

Scripto-

FINIS.